

LIDDELL HART

Cel mai mare analist militar al acestui secol

ISTORIA
celui de-al doilea
RÃZBOI MONDIAL

Vol. I

I.S.B.N.: 973 – 9342 – 14-0
HISTORY OF THE SECOND WORLD WAR
Lady Liddell Hart 1970
Editura ORIZONTURI – Bucureşti

CUPRINS

PARTEA 1
PRELUDIUL

Capitolul 1
Cum s-a precipitat războiul

La 1 aprilie 1939, presa internaţională a difuzat ştirea potrivit căreia Cabinetul domnului Neville Chamberlain, renunţase la politica de împăciuire şi de neamestec şi anunţase că Anglia avea să apere Polonia împotriva oricărei ameninţări din partea Germaniei, cu scopul de a asigura pacea în Europa.

Cu toate acestea, la 1 septembrie Hitler a trecut mărşăluind frontiera poloneză. Două zile mai târziu, după ce îi ceruseră zadarnic a să se retragă, Anglia şi Franţa au intrat în luptă. Începuse o nouă conflagraţie europeană, care s-a transformat în cel de-al doilea război mondial.

Aliaţii occidentali au intrat în război cu un dublu obiectiv. În primul rând voiau să-şi îndeplinească promisiunea de a prezerva independenţa Poloniei. Ţelul final îl constituia înlăturarea unei potenţiale ameninţări la adresa lor şi, implicit, asigurarea propriei securităţi. Până la urmă, însă, au dat greş în ambele cazuri. Nu numai că nu au izbutit să împiedice de la bun început înfrângerea Poloniei, iar apoi împărţirea ei între Germania şi Rusia, ba mai mult, după şase ani de război încheiat printr-o victorie aparentă au fost nevoiţi să accepte dominaţia Rusiei asupra Poloniei – abandonându-şi angajamentele faţă de polonezi, care luptaseră de partea lor.

În acelaşi timp, ca o consecinţă a tuturor eforturilor orientate în direcţia distrugerii Germanici hitleriste, Europa a ajuns atât de devastată şi de slăbită, încât n-ar mai fi rezistat în faţa unei noi ameninţări, iar Anglia, alăturându-se vecinilor săi europeni, intrase într-o stare de jalnică dependenţă faţă de Statele Unite.

Acestea sunt realităţile dure ce constituie substratul unei victorii spre care s-a năzuit cu ardoare, dar care a fost înregistrată cu preţul unor mari sacrificii – după ce colosala greutate a Rusiei şi a Americii fusese atrasă în balanţă împotriva Germaniei. Deznodământul a spulberat vechea iluzie populară potrivit căreia „victorie” înseamnă pace. A confirmat, în schimb, valabilitatea experienţelor trecute, conform cărora victoria este „un miraj în deşert” – deşertul creat de un lung război, atunci când este purtat cu arme moderne şi un arsenal de mijloace practic nelimitat.

Considerăm oportun să evaluăm consecinţele războiului înainte de a ne ocupa de cauzele care l-au provocat. Înţelegerea repercusiunilor războiului permite o

examinare mai realistă a situaţiei premergătoare izbucnirii războiului. În procesele de la Nürnberg s-a pornit de la premisa că izbucnirea războiului, precum şi extinderea sa ulterioară s-au datorat exclusiv agresiunii lui Hitler. Numai că această explicaţie este simplistă şi superficială.

Ultimul lucru pe care şi-l dorea Hitler era provocarea unui nou mare război. Poporul şi îndeosebi generalii lui se temeau foarte tare de un asemenea risc – experienţa primului război mondial lăsase cicatrice în conştiinţele lor. A scoate în evidenţă faptele nu înseamnă a-l disculpa pe Hitler de agresivitatea lui incontestabilă şi nici pe nenumăraţii germani care i-au urmat zeloşi pilda. Dar Hitler, deşi total lipsit de scrupule, s-a arătat multă vreme circumspect în urmărirea ţelurilor sale. Iar şefii militari erau chiar mai prudenţi şi neliniştiţi cu privire la orice pas ce ar fi putut declanşa un conflict de amploare.

O mare parte a arhivelor germane au fost capturate după război, fiind puse la dispoziţia cercetătorilor. Din ele transpare îngrijorarea şi profunda neîncredere în capacitatea Germaniei de a purta un mare război.

În 1936, când Hitler şi-a manifestat dorinţa de a reocupa zona demilitarizată a Renaniei, generalii s-au alarmat de decizia lui şi de reacţiile pe care aceasta le-ar putea provoca din partea francezilor. Ca urmare a protestelor lor, au fost trimise, în recunoaştere, doar câteva unităţi pentru a vedea „dincotro bate vântul”. Când a vrut să-i acorde sprijin militar lui Franco în războiul civil din Spania, generalii au protestat din nou, avertizându-l asupra riscurilor pe care le implica un asemenea gest, iar

el a fost de acord să-şi restrângă ajutorul. A nesocotit însă aprehensiunile lor în privinţa pătrunderii forţate în Austria, în martie 1938.

Când, la scurt timp după aceea, Hitler şi-a dezvăluit intenţia de a constrânge Cehoslovacia să retrocedeze Sudetenland, şeful Marelui Stat Major, generalul Beck, a întocmit un memorandum, în care afirma că agresivitatea programului expansionist al lui Hitler avea să ducă la o catastrofa mondială şi la distrugerea Germaniei. Documentul a fost citit la o conferinţă a generalilor fruntaşi şi, cu acordul lor unanim, i s-a remis lui Hitler. Întrucât Hitler nu dădea semne că ar intenţiona să-şi schimbe politica, şeful Marelui Stat Major a demisionat din funcţie. Hitler i-a asigurat pe ceilalţi generali că Franţa şi Anglia nu vor lua atitudine în favoarea Cehoslovaciei, dar i-a convins atât de puţin, încât aceştia au organizat un complot militar, pentru a evita riscul războiului prin arestarea lui Hitler şi a celorlalţi conducători nazişti.

Argumentele planului lor de contracarare au fost însă spulberate de Chamberlain care a acceptat pretenţiile lui Hitler de ciuntire a Cehoslovaciei şi, de comun acord cu Franţa, a acceptat să stea deoparte în timp ce nefericita ţară era privată atât de teritoriu, cât şi de mijloace de apărare.

Pentru Chamberlain, Pactul de la München însemna „pace pentru vremurile noastre”. Pentru Hitler, un nou triumf şi mai mare, nu numai asupra oponenţilor săi străini, dar şi asupra propriilor generali. După ce avertismentele lor au fost dezminţite în repetate rânduri

de reuşitele lui categorice şi fără vărsări de sânge, aceştia şi-au pierdut, fireşte, credibilitatea. În schimb, Hitler a devenit trufaş, din ce în ce mai încrezător în steaua lui norocoasă. Conta pe victorii uşor de obţinut. Chiar şi atunci când a ajuns să-şi dea seama că noi acţiuni riscante s-ar putea solda cu un război, pe care el, însă, îl credea de mică anvergură şi de scurtă durată. Asemenea îndoieli erau înăbuşite imediat de efectul cumulativ al reuşitelor sale ameţitoare.

Dacă ar fi intenţionat, într-adevăr, să declanşeze un război general, implicând Anglia, şi-ar fi concentrat toate eforturile pentru crearea unei marine militare capabile să spulbere supremaţia Angliei pe mare. Dar, în realitate, nici măcar nu a înzestrat această marină militară la nivelul minim prevăzut în Tratatul naval anglo-german din 1935. Îşi asigura în permanenţă amiralii că nu exista riscul vreunui conflict armat cu Anglia. După München, le-a spus că nu era previzibilă nicio dispută cu Anglia, cel puţin în următorii şase ani. Chiar şi în vara anului 1939, ba încă şi pe 22 august, a repetat aceste asigurări – deşi nu cu aceeaşi convingere.

Cum s-a întâmplat, atunci, că a ajuns să fie implicat în acest război major, pe care se străduise atât de mult să-l evite? Răspunsul rezidă nu numai – şi nici măcar mai ales – în agresivitatea lui Hitler, ci în încurajarea tacită primită din partea puterilor occidentale, la care se mai adaugă brusca lor schimbare de atitudine din primăvara lui 1939. Această cotitură a fost atât de categorică şi de neaşteptată, încât războiul a devenit inevitabil.

Dacă îi permiţi cuiva să alimenteze cu combustibil un cazan până ce presiunea aburului se ridică peste limita admisă, adevărata responsabilitate pentru explozia care s-ar putea produce îţi incumbă ţie în exclusivitate. Acest adevăr din fizică se aplică deopotrivă şi în politică – mai ales în diriguirea afacerilor internaţionale.

Încă din momentul în care Hitler a preluat puterea, în 1933, guvernele britanic şi francez făcuseră infinit mai multe concesii acestui autocrat periculos, decât guvernelor democratice anterioare ale Germaniei. La fiecare pas, au manifestat tendinţa de a evita tulburările şi de a elimina problemele dificile – păstrându-şi confortul de moment în detrimentul viitorului.

Hitler, pe de altă parte, îşi analiza problemele cu o logică perfectă. Linia politicii sale a ajuns să fie inspirată de ideile formulate într-un „testament” pe care l-a prezentat în noiembrie 1937 – o variantă a acestuia s-a păstrat în aşa-numitul „Proces-verbal al lui Hossbach”. Ideea centrală a acestuia o constituia necesitatea imperioasă ca Germania să aibă mai mult *lebensraum* – spaţiu «vital – pentru populaţia ei în continuă creştere, în caz contrar a existând riscul de a nu-şi putea menţine standardele de trai. În concepţia lui, Germania n-avea şanse să ajungă independentă din punct de vedere economic, mai ales în domeniul aprovizionării cu alimente. Şi nici nu şi-ar fi putut permite să importe produse alimentare din străinătate, pentru că ar fi cheltuit prea multă valută. Perspectivele ca Germania să participe în mai mare măsură la comerţul şi industria lumii erau

reduse, având în vedere barierele tarifare impuse de celelalte naţiuni, precum şi propria ei strâmtoare financiară. În plus, metoda aprovizionării indirecte ar face-o dependentă de naţiunile străine şi ar expune-o foametei în caz de război.

În concluzie, Germania trebuia să obţină „mai mult spaţiu folositor din punct de vedere agricol” – în zonele slab populate din Europa răsăriteană. N-ar fi avut niciun rost să se hrănească cu speranţa că acest lucru i se va îngădui de bunăvoie. „Istoria tuturor vremurilor – Imperiul Roman, Imperiul Britanic – a dovedit că orice expansiune teritorială nu poate fi efectuată decât biruind rezistenţa şi asumându-ţi riscuri… Nici în trecut şi nici astăzi n-a existat vreodată un teritoriu fără proprietar”. Problema ar fi trebuit rezolvată până în 1945 cel târziu – „după această dată nu ne putem aştepta decât la o schimbare în rău”. Debuşeurile posibile ar fi blocate, iar criza alimentară ar deveni iminentă.

Deşi aceste idei mergeau mult mai departe decât dorinţa iniţială a lui Hitler de a recupera teritoriul care fusese luat Germaniei după primul război mondial, nu este totuşi mai puţin adevărat că politicienii occidentali păreau a nu fi avut cunoştinţă de ele, aşa cum au pretins ulterior. În 1937 – 38, mulţi dintre ei dădeau dovadă de realism în discuţiile particulare, nu însă şi în intervenţiile publice, iar în cercurile guvernamentale britanice erau aduse nenumărate argumente în favoarea ideii extinderii Germaniei spre est, ceea ce ar fi îndepărtat orice ameninţare la adresa Occidentului. Au manifestat multă

înţelegere faţă de dorinţa lui Hitler pentru *lebensraum* – şi n-au ezitat să i-o spună. În schimb, au evitat să analizeze modul în care proprietarii de drept ar putea fi convinşi să cedeze prin alte mijloace decât sub ameninţarea unei forţe superioare.

Din documentele germane reiese că Hitler a căpătat încurajări deosebite din partea Lordului Halifax care l-a vizitat în noiembrie 1937. Halifax era pe atunci preşedintele Consiliului Privat, ocupând în cabinetul britanic locul al doilea după primul ministru. Potrivit arhivelor documentare ale întrevederii, Lordul i-a dat de înţeles lui Hitler că Anglia i-ar lăsa mână liberă în Europa răsăriteană. Se prea poate ca sugestiile lui Halifax să nu fi mers atât de departe, dar aceasta a fost impresia pe care a dat-o – ceea ce a avut o importanţă crucială.

Apoi, în februarie 1938, Anthony Eden a fost somat să-şi dea demisia din funcţia de ministru de Externe. După repetate neînţelegeri cu Chamberlain – care, ca răspuns la unul din protestele lui, îi spusese să „se ducă acasă şi să ia o aspirină”. Halifax a fost numit în locul lui la Foreign Office. Câteva zile mai târziu, ambasadorul Marii Britanii la Berlin, Nevile Henderson, i-a solicitat lui Hitler o întrevedere confidenţială, în timpul căreia i-a transmis că guvernul britanic se arăta deosebit de favorabil dorinţei lui Hitler de „schimbare în Europa” în folosul Germaniei – „actualul guvern britanic având un acut simţ al realităţii”.

După cum reiese din documente, aceste evenimente au precipitat acţiunea lui Hitler. El a ajuns la concluzia că luminile semaforului se schimbaseră în verde, permiţându-

i să pornească spre est. Era o concluzie foarte firească.

Hitler s-a simţit încurajat, în continuare, văzând îngăduinţa cu care guvernul britanic şi cel francez au acceptat intrarea sa forţată în Austria şi încorporarea acestei ţări în Reichul german. (Singura piedică inopinată în acest puci simplu a fost felul în care multe dintre” tancurile sale s-au stricat pe drumul spre Viena.) Noi încurajări a primit din partea lui Chamberlain şi Halifax care respinseseră propunerile Rusiei, după acest puci, de a pune la punct un plan comun de contracarare a înaintării germane.

Ar mai trebui adăugat aici faptul că, în septembrie 1938, când ameninţarea la adresa cehilor a atins punctul culminant, guvernul rus şi-a făcut cunoscută din nou disponibilitatea de a se alia cu Franţa şi Anglia în demersuri menite să apere Cehoslovacia. Nici. Această ofertă n-a fost luată în considerare. Mai mult chiar, organizatorii conferinţei de la München, unde s-a pecetluit soarta Cehoslovaciei au „omis” să-i invite pe reprezentanţii Rusiei. Acest „tratament rece” a avut consecinţe dezastruoase în anul următor.

După ce păruse că încuviinţează deplasarea lui Hitler spre est, spre surprinderea acestuia, guvernul britanic a dispus mobilizarea parţială în momentul invadării Cehoslovaciei, în septembrie. Dar când Chamberlain a dat curs solicitărilor lui şi l-a ajutat efectiv să-şi impună condiţiile în faţa Cehoslovaciei, a socotit că trecătoarea ameninţare cu rezistenţa reprezentase o tactică menită să salveze aparenţele – pentru a da câştig de cauză unui

eşalon considerabil al opiniei publice britanice, condus de Winston Churchill, un adversar redutabil al politicii guvernamentale de conciliere şi concesii. Nu mai puţin încurajat a fost şi de pasivitatea francezilor. După ce îşi abandonaseră atât de uşor aliatul ceh, care avusese cea mai eficientă armată dintre toate micile Puteri, părea puţin probabil ca francezii să intre în război pentru a apăra ceea ce mai rămăsese din fostul şir de aliaţi din Europa răsăriteană şi centrală.

Astfel, Hitler a socotit că putea încheia fără riscuri eliminarea timpurie a Cehoslovaciei, continuându-şi apoi înaintarea spre est.

Iniţial nu s-a gândit să atace Polonia – deşi aceasta deţinea cea mai mare suprafaţă de teritoriu smulsă Germaniei după primul război mondial. Polonia, ca şi Ungaria, îi fuseseră de folos pentru a ameninţa poziţiile din spatele Cehoslovaciei, determinând-o astfel să cedeze şi să îi accepte pretenţiile; Polonia, printre altele, profitase de ocazie pentru a pune mâna pe o fâşie din teritoriul ceh. Hitler era înclinat să accepte, deocamdată, Polonia ca partener minor, cu condiţia ca aceasta să retrocedeze portul nemţesc Danzig şi să-i asigure Germaniei cale liberă spre Prusia răsăriteană, prin „Coridorul” polonez. Având în vedere împrejurările, era vorba de o pretenţie extrem de modestă din partea lui Hitler. Dar în discuţiile ulterioare din acea iarnă, Hitler aţ constatat că polonezii se încăpăţânau să respingă orice concesie de acest fel, conştienţi de propria forţă, pe care, evident, şi-o supraapreciau. Chiar şi în aceste condiţii, a continuat să

spere că, prin negocieri repetate, polonezii aveau să-i accepte până la urmă cererile. La 25 martie îi spunea comandantului suprem al armatei că „nu voia să rezolve problema Danzig prin recurgerea la forţă”. Dar şi-a schimbat atitudinea în urma unui neaşteptat demers britanic, ca reacţie la o acţiune recentă de-a sa într-o altă direcţie.

În primele luni ale anului 1939, şefii guvernului britanic se simţeau mai mulţumiţi decât fuseseră de-o bună bucată de vreme. Se amăgeau cu convingerea că măsurile lor accelerate de reînarmare, programul militar al Americii şi dificultăţile economice ale Germaniei diminuau simţitor pericolul situaţiei. La 10 martie, Chamberlain şi-a exprimat în particular părerea că perspectivele de pace erau mai bune decât oricând, ceea ce îl îndreptăţea să spere în organizarea unei noi conferinţe pentru dezarmare înainte de sfârşitul anului. A doua zi, Samuel Hoare – predecesorul lui Eden ca ministru de Externe, în acel moment ministru de Interne – a sugerat într-o alocuţiune că lumea intra într-o „Epocă de aur”. Miniştrii îşi asigurau prietenii şi oponenţii că, datorită neajunsurilor economice, Germania era incapabilă să intre în război, fiind nevoită aşadar să accepte condiţiile guvernului britanic în schimbul ajutorului pe care i-l oferea sub forma unui tratat comercial. Doi miniştri, Oliver Stanley şi Robert Hudson, plecau la Berlin să pună la punct acordul.

În aceeaşi săptămână, *Punch* a publicat o caricatură înfăţişându-l pe „John Bull” care se trezea uşurat dintr-un coşmar, în timp ce recenta „groază de război” zbura pe

fereastră. Nicicând nu a existat un răstimp al iluziilor absurd de optimiste ca în acea săptămână premergătoare „Idelor lui Martie” din 1939.

Între timp, naziştii sprijiniseră diverse mişcări separatiste în Cehoslovacia, pentru a-i provoca prăbuşirea din interior. La 12 martie, slovacii şi-au declarat independenţa, după ce conducătorul lor, părintele Tiso, îl vizitase pe Hitler la Berlin. Şi mai imprudent, ministrul de Externe al Poloniei, colonelul Beck, şi-a exprimat public întreaga simpatie faţă de slovaci. La 15 martie, trupele germane au intrat mărşăluind în Praga, după ce preşedintele ceh acceptase cererea lui Hitler de instituire a unui „Protectorat” asupra Boemiei şi, implicit, de ocupare a ţării.

În toamna precedentă, când se încheiase acordul de la München, guvernul britanic se angajase să asigure drepturile Cehoslovaciei în cazul unei agresiuni. Dar Chamberlain a declarat în Camera Comunelor că socotea că prin desprinderea Slovaciei, angajamentul devenea nul, iar el nu se mai simţea constrâns să respecte această obligaţie. Exprimându-şi regretul pentru cele întâmplate, a comunicat Camerei că nu vedea niciun motiv pentru care aceasta ar trebui să „devieze” politica britanică.

După câteva zile, totuşi, Chamberlain a făcut o „cotitură” radicală – atât de bruscă şi de bogată în consecinţe, încât a uimit întreaga lume. A luat subit hotărârea de a bloca orice mişcare ulterioară a lui Hitler, iar pe 29 martie s-a oferit să sprijine. Polonia împotriva „oricărei acţiuni ce ameninţa independenţa poloneză şi

căreia guvernul polonez considera, prin urmare, că era vital să i se opună”.

Este imposibil de estimat ce influenţă a prevalat asupra impulsului său – presiunea opiniei publice sau propria indignare, furia de a se fi lăsat prostit de Hitler, sau umilirea sa în ochii poporului.

Majoritatea englezilor, care sprijiniseră şi aplaudaseră politica sa anterioară de împăciuire, au cunoscut o reacţie la fel de violentă – accentuată de reproşurile „celeilalte jumătăţi” a naţiunii, care îşi exprimase rezervele faţă de aceeaşi politică. Breşa era cimentată, iar naţiunea reunită, printr-o recrudescenţă generală a exasperării.

Termenii categorici ai promisiunii făcute au transferat destinul Angliei în mâinile conducătorilor Poloniei, persoane cu un raţionament foarte îndoielnic şi instabil. Mai mult, deşi promisiunea nu putea fi îndeplinită fără ajutorul Rusiei, nu se făcea nici. Un demers preliminar pentru a afla dacă Rusia era dispusă să dea, iar Polonia să accepte, un asemenea sprijin.

Când i s-a cerut să aprobe angajamentul propus, Cabinetului nici măcar nu i s-a prezentat raportul consilierilor de specialitate – din care ar fi reieşit limpede că era, practic, imposibil să se acorde vreo protecţie Poloniei[1]. Puţin probabil, totuşi, ca acest document să fi putut schimba cumva starea de spirit dominantă.

Discutat în Parlament, angajamentul propus a întrunit

---

1 Am aflat acest lucru curând după aceea de la Hore-Belisha, pe atunci ministru de Război, şi, de asemenea, de la Lordul Beaverbrook, care auzise despre această chestiune de la ceilalţi membri ai guvernului.

sufragiile tuturor. Lloyd George a fost singura voce care a avertizat Camera că asumarea unei obligaţii atât de complexe, fără certitudinea unui sprijin din partea Rusiei, era un act de sinucidere. Garanţia poloneză a reprezentat cel mai sigur mod de declanşare a unei explozii timpurii urmată de un război mondial. Îmbina tentaţia maximă cu provocarea manifestă. L-a incitat pe Hitler să demonstreze utilitatea unei asemenea garanţii date unei ţări la care Occidentul nu avea cum ajunge, făcându-i totodată pe îndărătnicii polonezi şi mai puţin dispuşi să-i facă vreo concesie şi, în acelaşi timp, punându-l pe el în imposibilitatea de a bate în retragere fără a-şi pierde prestigiul.

De ce au acceptat conducătorii Poloniei o asemenea ofertă nefastă? în parte, fiindcă aveau o părere disproporţionat de bună despre forţele lor demodate – vorbeau cu lăudăroşenie despre o „incursiune a cavaleriei la Berlin”. În parte; şi datorită unor factori subiectivi: la scurt timp după aceea, colonelul Beck a afirmat că se hotărâse să accepte oferta britanică între „două scuturări de scrum” din ţigara pe care o fuma. Şi a continuat explicând că la întâlnirea cu Hitler, în ianuarie, îl deranjase remarca lui Hitler, potrivit căreia Danzigul „*trebuia*” retrocedat, şi că, atunci când i se comunicase oferta englezilor, o percepuse ca pe o şansă de a-i da o palmă lui Hitler. Acest impuls a fost tipic pentru felul în care se decide adesea soarta popoarelor.

Singura şansă de a evita războiul depindea acum de obţinerea sprijinului din partea Rusiei – unica putere ce ar

fi putut să-i acorde Poloniei asistenţă directă, demobilizându-l astfel pe Hitler. Însă, în ciuda caracterului presant al situaţiei, demersurile guvernului britanic au fost lente şi şovăitoare. Chamberlain avea o puternică aversiune faţă de Rusia sovietică, iar Halifax o profundă antipatie religioasă, ambii subestimându-i puterea tot atât de mult pe cât supraapreciau forţa Poloniei. Chiar dacă acum admiteau oportunitatea unei înţelegeri cu Rusia, voiau ca ei să-şi impună punctul de vedere şi nu îşi dădeau seama că, prin garanţia precipitată dată Poloniei, trebuiau să solicite acest lucru, acceptând condiţiile Rusiei – ceea ce era evident pentru Stalin, nu însă şi pentru ei.

Dar, dincolo de propriile lor ezitări, existau şi obiecţiile guvernului polonez şi ale celorlalte mici puteri din Europa răsăriteană, în privinţa acceptării unui sprijin militar din partea Rusiei – având în vedere că toate aceste ţări se temeau că un asemenea ajutor militar ar echivala cu o invazie. Şi, astfel, ritmul negocierilor anglo-ruse a căpătat lentoarea unui marş funerar.

Foarte diferită a fost replica lui Hitler în această nouă situaţie. Deşi a rămas descumpănit de reacţia violentă a Angliei şi de măsurile de intensificare a înarmării, a acţionat contrar aşteptărilor. Simţind că englezii începeau să se împotrivească expansiunii germane spre răsărit şi temându-se că, dacă ar şovăi, ar risca să fie blocat, a decis că trebuie să-şi accelereze demersurile pentru crearea unui spaţiu vital. Dar cum ar fi putut face acest lucru fără să declanşeze un război general? Soluţia sa era influenţată de opinia generală despre englezi. Considerându-i

imperturbabili şi raţionali, cu emoţiile controlate de minte, presupunea că englezilor nici nu le-ar trece prin cap să intre în război de dragul Poloniei, dacă nu ar obţine sprijinul Rusiei. Aşadar, înfrângându-şi ura şi teama de „bolşevism”, şi-a concentrat eforturile în direcţia atragerii Rusiei de partea sa, astfel încât aceasta să se abţină de la orice amestec. Cotitura aceasta era chiar mai surprinzătoare decât aceea a lui Chamberlain – şi cu consecinţe, la fel de dezastruoase.

Succesul abordării curtenitoare a Rusiei s-a datorat şi faptului că Stalin privea deja Occidentul dintr-o nouă perspectivă. Resentimentul firesc al ruşilor pentru răceala cu care fuseseră trataţi de Chamberlain şi Halifax în 1938 a sporit atunci când, după intrarea trupelor lui Hitler în Praga, noua lor propunere pentru 6 alianţă defensivă a fost întâmpinată cu rezervă, în Schimb, guvernul britanic s-a grăbit să perfecteze o înţelegere separată cu Polonia. Nimic nu ar fi putut accentua în mai mare măsura suspiciunile.

La 3 mai, difuzarea ştirii că Litvinov, comisarul pentru Afaceri Externe al Rusiei, fusese „eliberat” din funcţie conţinea un avertisment limpede pentru toţi cei care aveau urechi să audă. De multă vreme acest demnitar rus fusese principalul adept al unei cooperări cu puterile occidentale în vederea unei rezistenţe împotriva Germaniei naziste. În locul său a fost numit Molotov, despre care se spunea că prefera să trateze cu dictatorii, decât cu democraţiile liberale.

Primele demersuri nesigure în scopul perfectării unei

entente sovieto-naziste au început în aprilie, dar ambele părţi acţionau cu maximum de precauţie – întrucât fiecare dintre ele o bănuia pe cealaltă că ar încerca doar să tărăgăneze lucrurile înainte de a ajunge la un acord cu Puterile occidentale. Dar progresul lent al negocierilor anglo-ruse i-a încurajat pe germani să profite de ocazie pentru a-şi intensifica presiunile. Totuşi, Molotov a rămas evaziv până la mijlocul lui august. În momentul acela s-a produs o schimbare decisivă. Se prea poate ca acest lucru să fi fost determinat de disponibilitatea nemţilor, în contrast cu ezitările şi rezervele englezilor, de a accepta pretenţiile lui Stalin, în special în privinţa controlului pe care intenţiona să-l exercite asupra Ţărilor Baltice. Se prea poate, totodată, ca acest lucru să nu fi fost străin de realitatea că Hitler nu-şi putea permite să amâne acţiunea din Polonia dincolo de începutul lui septembrie, întrucât, în caz contrar, risca să se împotmolească din cauza timpului nefavorabil. Aşadar, prin amânarea acordului sovieto-german până la sfârşitul lui august nu mai rămânea timp ca Hitler şi puterile occidentale să ajungă la un nou „acord de la München” – ceea ce ar fi pus Rusia în pericol.

La 23 august, Ribbentrop s-a deplasat cu avionul la Moscova, unde s-a semnat pactul. Acest a a fost însoţit de un protocol secret, care prevedea împărţirea Poloniei între Germania şi Rusia.

Prin încheierea pactului, războiul devenea o certitudine, şi asta cu atât mai mult cu cât documentul fusese perfectat aşa de târziu. Hitler nu putea bate în

retragere în chestiunea poloneză, tară a-şi ştirbi prestigiul în ochii Moscovei. În plus, convingerea sa că guvernul britanic nu s-ar aventura într-o luptă zadarnică pentru apărarea Poloniei şi că, de fapt, acesta nu dorea implicarea Rusiei, fusese recent întărită de atitudinea lui Chamberlain, care la sfârşitul lui iulie iniţiase nişte tratative confidenţiale cu el prin intermediul consilierului său de încredere, Horace Wilson, în vederea încheierii unui pact anglo-german.

Numai că pactul sovieto-german, fiind semnat atât de târziu, nu a avut asupra englezilor efectul scontat de Hitler. Dimpotrivă, provocase o îndârjire oarbă, indiferent de consecinţe.

Stalin remarcase de mult că o bună bucată de vreme puterile occidentale fuseseră dispuse să-l lase pe Hitler să se extindă spre est – în direcţia Rusiei. S-ar putea să fi văzut în pactul sovieto-german un mijloc simplu menit să deturneze dinamismul agresiv al lui Hitler în direcţia opusă. Cu alte cuvinte, prin această eschivare dibace îşi putea lăsa adversarii imediaţi, ca şi pe cei potenţiali să se strivească unii pe alţii. În cazul cel mai rău, acest lucru ar fi determinat diminuarea ameninţării la adresa Rusiei sovietice, putând duce, totodată, la o epuizare generală a adversarilor, menită să asigure supremaţia postbelică a Rusiei.

Pactul însemna înlăturarea Poloniei ca tampon între Germania şi Rusia – însă ruşii consideraseră dintotdeauna că era mult mai probabil ca polonezii să servească drept vârf de lance pentru o invazie germană a Rusiei, decât ca

baricadă împotriva unei asemenea eventualităţi. Colaborarea cu Hitler la cucerirea şi împărţirea Poloniei între ei doi îi oferea posibilitatea să-şi redobândească uşor proprietatea dinainte de 1914 şi, în acelaşi timp, să transforme estul Poloniei într-un spaţiu-barieră care, deşi îngust, avea să fie controlat de propriile lor forţe. Iată un tampon mult mai de nădejde decât o Polonie independentă. De asemenea, pactul netezea calea Rusiei pentru ocuparea Ţărilor Baltice şi a Basarabiei, în ideea extinderii suplimentare a tamponului.

În 1941, după năvălirea vijelioasă a lui Hitler în Rusia, eschivarea lui Stalin din 1939 a părut o mutare fatal de nesăbuită. S-ar putea ca Stalin să fi supraestimat capacitatea naţiunilor occidentale de a opune rezistenţă Germaniei, secătuindu-i astfel forţele. De asemenea, n-ar fi exclus să-şi fi supraapreciat propriile resurse. Cu toate acestea, studiind situaţia ulterioară a Europei, nu mai pare atât de sigur ca în 1941 că stratagema lui Stalin a dezavantajat Rusia sovietică.

Pe de altă parte, Occidentul a avut foarte mult de suferit de pe urma acestei conjuncturi. În primul rând trebuie blamaţi cei care au purtat răspunderea tacticilor succesive de amânare şi de precipitare a luării deciziilor într-o situaţie evident explozivă.

Referindu-se la intrarea Angliei în război – după ce descrie modul în care aceasta i-a permis Germaniei să se reînarmeze, apoi să înghită Austria şi Cehoslovacia, nesocotind totodată propunerile Rusiei de a iniţia o acţiune comună, Churchill spune:

„… după ce s-au irosit toate aceste ajutoare şi avantaje, Marea Britanie iese în faţă, cu Franţa de mână, pentru a garanta integritatea Poloniei – a aceleiaşi Polonii care, cu numai şase luni în urmă, se alăturase cu o poftă de hienă jefuirii şi distrugerii statului cehoslovac. Lupta pentru Cehoslovacia avea sens în 1938, când armata germană de-abia dacă putea să scoată pe frontul de vest şase divizii bine instruite, iar francezii, cu aproape şaizeci sau şaptezeci de divizii ar fi izbutit cu siguranţă să traverseze Rinul şi să intre în Ruhr. Numai că această variantă a fost socotită iraţională, imprudentă şi imorală. Şi, totuşi, până la urmă, cele două democraţii occidentale se declarau dispuse să-şi rişte viaţa pentru integritatea teritorială a Poloniei. S-ar putea scormoni mult şi bine prin cotloanele istoriei – despre care ni se spune că reprezintă palmaresul crimelor, al Neghiobiilor şi al mizeriilor omenirii – pentru a găsi un paralelism cu această bruscă şi totală răsturnare a unei politici de cinci-şase ani, ce promova un împăciuitorism indolent, transformat, aproape peste noapte, într-o disponibilitate totală de a accepta un război iminent, în condiţii mult mai proaste şi la o scară infinit mai mare…

Apărea în sfârşit hotărârea, luată în cel mai neprielnic moment şi pe deplin nejustificată, care avea să ducă la uciderea a zeci de milioane de oameni[2].

Avem de-a face aici cu un verdict clar asupra nesăbuinţei lui Chamberlain, pronunţat după înţelegerea ulterioară a evenimentelor. Căci Churchill însuşi, purtat pe

---

2 Churchill, *The Second World War,* vol. 1, p. 311-312.

aripile entuziasmului de moment, a susţinut oferta insistentă a lui Chamberlain cu privire la garanţia acordată Poloniei de către Anglia. Este evident că, în 1939, şi el, aidoma majorităţii conducătorilor britanici, a acţionat sub imperiul momentului şi nu cu raţionamentul lucid ce caracteriza cândva politicianismul britanic.

Capitolul 2
Forţele antagoniste la izbucnirea conflictului

Vineri, 1 septembrie 1939, armatele germane au invadat Polonia. Duminică, 3 septembrie, guvernul britanic a declarat război Germaniei, respectând astfel garanţia acordată anterior Poloniei. Şase ore mai târziu, guvernul francez, ceva mai ezitant, a urmat exemplul britanic.

Rostind fatidicul anunţ în faţa Parlamentului britanic, primul ministru, Chamberlain, în vârstă de şaptezeci de ani, a afirmat în încheiere: „Sper să apuc ziua când hitlerismul va fi distrus, iar Europa eliberată îşi va reintra în drepturi". În mai puţin de o lună, însă, Polonia a fost cotropită şi pustiită. Iar, după nouă luni, cea mai mare parte a Europei occidentale se scufundase sub potopul devastator al războiului. Şi, deşi Hitler a fost în cele din urmă înlăturat, Europa eliberată nu şi-a reintrat în drepturi.

Salutând declaraţia de război, Arthur Greenwood şi-a exprimat în numele Partidului Laburist satisfacţia că „intolerabila agonie a nesiguranţei de pe urma căreia am pătimit cu toţii s-a încheiat. Ştim, acum, ce înseamnă răul maxim". După volumul ovaţiilor, era limpede că dădea expresie sentimentului unanim al parlamentarilor. În încheiere a afirmat: „Fie ca războiul să dureze cât mai puţin şi fie ca pacea care va urma să se înalţe de-a pururi falnică pe minele fumegânde ale unui nume păcătos".

Nicio estimare obiectivă a forţelor şi a resurselor existente nu îndreptăţea convingerea că războiul va fi de

scurtă durată, nici speranţa că Franţa şi Anglia vor fi capabile să înfrângă singure Germania – indiferent cât de mult s-ar fi prelungit războiul. Şi mai nesăbuită chiar era afirmaţia că „Ştim acum ce înseamnă răul maxim”.

Lumea îşi făcea iluzii în privinţa Poloniei. Lordul Halifax – care, ca ministru de Externe, ar fi trebuit să fie bine informat – considera că Polonia reprezenta o valoare militară mai mare decât Rusia şi prefera să o aibă drept aliat. Acesta a fost mesajul pe care l-a transmis ambasadorului american pe 24 martie, cu câteva zile înaintea neaşteptatei decizii de a oferi Poloniei garanţia britanică. În iulie, inspectorul general al armatei, generalul Ironside, a vizitat armata poloneză, iar la întoarcere a furnizat date pe care Churchill le-a caracterizat drept „deosebit de favorabile”[3].

Se ţeseau, însă, iluzii şi mai mări în privinţa armatei franceze. Churchill însuşi o descrisese drept „cea mai bine instruită forţă de manevră din Europa şi cea mai leală”[4]. Când s-a întâlnit cu generalul Georges, comandantul suprem al armatelor franceze de uscat, cu câteva zile înaintea izbucnirii războiului, şi a văzut cifrele comparative ale forţelor franceze şi germane, a fost atât de plăcut impresionat, încât a exclamat: „Dar voi sunteţi aşi”[5].

E posibil ca acest aspect să fi impulsionat elanul cu care Churchill a aderat la valul de insistenţe menite să-i îmboldească pe francezi să sară în ajutorul Poloniei şi să declare mai repede război, în telegrama ambasadorului

---

3 Churchill, The Second World War, vol. I, p. 357.

4 14 aprilie 1938.

5 Churchill, The Second World War, vol. I, p. 357.

francez se spunea: i, Unul dintre cei mai entuziaşti a fost Winston Churchill; telefonul vibra din cauza glasului său exploziv". În martie, de asemenea, Churchill se declarase de acord cu primul ministru în privinţa garanţiei acordate Poloniei. Aidoma majorităţii conducătorilor politici britanici, şi el analizase temeinic valoarea acestui demers ca mijloc de menţinere a păcii. Numai Lloyd George subliniase riscul pe care-l presupunea o asemenea opţiune – avertismentul său fiind caracterizat în *The Times* drept „o dezlănţuire de pesimism incurabil din partea lui Lloyd George, care pare să se fi retras într-o lume stranie".

Cu titlu informativ ar trebui menţionat faptul că aceste iluzii în privinţa perspectivelor nu erau împărtăşite şi de cercurile militare mai moderate[6]. Dar, în general, în acel moment predomina o stare de spirit nefavorabilă perceperii realităţilor imediate, menită să întunece orizontul pe termen lung.

Putea oare Polonia să reziste mai mult timp? Erau oare capabile Franţa şi Anglia să-şi intensifice eforturile pentru a înlătura presiunea germană exercitată asupra Poloniei? în raport cu cifrele semnificative pentru puterea armată, aşa cum sunt cunoscute acum, la prima vedere răspunsul la ambele întrebări ar părea, „Da". *Numeric* vorbind, Polonia dispunea de suficient efectiv uman ca să stopeze forţele germane pe frontul ei, reuşind cel puţin să

---

6 Aprecierea strategică pe care am facut-o la izbucnirea războiului, prognozând înfrângerea timpurie a Poloniei şi probabilitatea ca Franţa să nu continue lupta multă vreme, rezuma în încheiere, situaţia astfel: „Pe scurt, adoptând o poziţie pe baza unor prezumţii strategice false, ne-am vârât într-o încurcătură urâtă – poate cea mai urâtă din istoria noastră".

amâne o bună bucată de vreme înaintarea inamicului. Cifrele sunt la fel de elocvente în privinţa capacităţii francezilor de a învinge forţele germane rămase în Occident.

Armata poloneză consta din 30 de divizii active şi 10 divizii de rezervă. Dispunea, totodată, de nu mai puţin de 12 brigăzi mari de cavalerie – deşi doar una dintre ele era motorizată. Numeric, forţa ei potenţială depăşea chiar cifra totală a efectivelor din divizii – căci Polonia putea oricând mobiliza 2.500.000 de „bărbaţi gata instruiţi”.

Franţa a mobilizat echivalentul a 110 divizii, dintre care 65 erau active. Acestea includeau cinci divizii de cavalerie, două divizii mecanizate şi o divizie blindată aflată în curs de formare – restul fiind infanterie. Potrivit statisticilor, chiar şi după ce se asigura apărarea sudului Franţei şi a nordului Africii împotriva unei posibile ameninţări din partea Italici, comandamentul francez putea concentra optzeci şi cinci de divizii pe frontul de nord, împotriva Germaniei. În plus, francezii aveau posibilitatea să mobilizeze 5.000.000 de bărbaţi gata instruiţi.

Anglia promisese să trimită patru divizii regulate în Franţa la începutul războiului – în afara sprijinului acordat pentru apărarea Orientului Mijlociu şi a Extremului Orient – iar în realitate a trimis echivalentul a cinci divizii. Totuşi, din cauza dificultăţilor de transport maritim şi a rutei ocolite, socotită necesară pentru a evita atacul aerian, acest contingent iniţial nu a putut sosi înainte de sfârşitul lui septembrie.

În afara armatei sale regulate, mică dar bine instruită, Anglia se afla în faza înzestrării unei armate teritoriale de 26 de divizii, iar la izbucnirea războiului guvernul făcuse deja planuri pentru extinderea totalului la 55 de divizii. Dar primul contingent al acestei forţe nu avea să fie pregătit pentru a intra în luptă înainte de 1940. Până atunci, principala contribuţie a Angliei nu putea consta decât în forma tradiţională a puterii navale capabile să exercite o blocadă maritimă – formă de presiune cu un efect lent.

Bombardierele Angliei depăşeau cu puţin cifra de 600 – dublu faţă de cea a Franţei, dar cu mult sub jumătate din cea a Germaniei – însă, având în vedere mărimea şi raza limitată de acţiune a aparatelor aflate pe atunci în funcţiune, nu s-ar fi obţinut efectul scontat prin atacarea directă a Germaniei.

Germania a mobilizat 98 de divizii, dintre care 52 active (inclusiv şase austriece). Totuşi, din restul de 46 de divizii, numai zece puteau fi mobilizate, dar chiar şi în cadrul acestora majoritatea oamenilor erau recruţi care efectuaseră doar o lună de stagiu militar. Celelalte treizeci şi şase de divizii constau în principal din veterani din primul război mondial, bărbaţi de patruzeci de ani, prea puţin familiarizaţi cu armele şi tacticile moderne. Organizarea acestor divizii şi instruirea lor în vederea unor acţiuni colective a durat multă vreme – mai mult chiar decât estimase comandamentul german, care era foarte alarmat din cauza ritmului lent al procesului.

În 1939 armata germană nu era pregătită de război –

un război la care şefii ei militari nu se aşteptau, căci se bizuiseră pe asigurările lui Hitler. Consimţiseră, fără tragere de inimă, să accelereze ritmul de dezvoltare a armatei, deşi ar fi preferat un proces treptat de formare a unor cadre bine instruite, dar Hitler le spusese în repetate rânduri că aveau tot timpul pentru o asemenea pregătire militară, întrucât el nu intenţiona să se hazardeze într-un război major înainte de 1944, cel mai devreme. De asemenea, înzestrarea era foarte redusă, în comparaţie cu dimensiunile armatei.

Totuşi, după derularea evenimentelor, s-a ajuns să se presupună, la nivel general, că victoriile năvalnice ale Germaniei din primele faze ale războiului s-au datorat unei zdrobitoare superiorităţi a armelor şi a efectivelor umane.

Cea de-a doua iluzie s-a spulberat, însă, lent. Chiar şi în memoriile sale de război, Churchill spunea că, în 1940, nemţii dispuneau de cel puţin o mie de „tancuri grele”. Realitatea e că nu aveau tancuri deloc. La începutul războiului, existau doar câteva tancuri mijlocii, cântărind numai 20 de tone. Majoritatea tancurilor pe care le-au folosit în Polonia aveau o greutate mică şi blindajul subţire[7].

Făcând un bilanţ, se poate constata că polonezii şi francezii laolaltă dispuneau de echivalentul a 130 de divizii faţă de un total german de 98 de divizii, dintre care 36 erau practic neinstruite şi neorganizate. Sub raportul „soldaţilor instruiţi”, deţineau o pondere mult mai mare faţă de germani. Ceea ce ar putea fi pus în balanţă în

---

71 Liddell Hart, *The Tanks*, vol. II, Apendice V.

defavoarea acestei proporţii numerice dezechilibrate era faptul că partea cea mai puternică a acestei combinaţii de forţe era foarte separată – împărţită în două de poziţia centrală a (Germaniei. Germanii aveau capacitatea de a-l ataca pe cel mai slab dintre cei doi parteneri, în timp ce francezii, dacă voiau să uşureze situaţia aliatului lor, trebuiau să atace apărarea bine pregătită a nemţilor.

Chiar şi aşa stând lucrurile, la o estimare cantitativă, polonezii dispuneau de suficiente forţe pentru a stăvili forţa de atac lansată împotriva lor – care consta din 48 de divizii active. Acestora le-au urmat aproximativ şase dintre diviziile de rezervă care au fost mobilizate, dar campania s-a încheiat înainte ca ultimele să intre în acţiune.

La prima vedere, s-ar părea că superioritatea francezilor era suficient de mare ca să zdrobească forţele germane în vest şi să străpungă frontul până la Rin. Generalii nemţi au răsuflat uşuraţi văzând că francezii nu au procedat aşa. Căci majoritatea dintre ei aveau încă tendinţa de a gândi potrivit situaţiei din 1918, supraestimând armata franceză, exact cum făceau şi englezii.

Dar, cercetată mai îndeaproape, problema capacităţii Poloniei de a rezista până la capăt, şi cea a eficienţei ajutorului acordat de Franţa, par complet diferite – cu o înţelegere mâi clară a handicapurilor inerente şi a noii tehnici de ducere a războiului pusă în practică prima oară în 1939. Din acest punct de vedere modern, părea imposibil – chiar şi înainte de derularea evenimentelor – ca

mersul lucrurilor să poată fi schimbat.

Descriind prăbuşirea Poloniei în memoriile sale de război, Churchill spunea:

„Practic, atât în Franţa, cât şi în Anglia nu s-au putut înţelege consecinţele noii realităţi ce făceau ca vehiculele blindate să poată rezista în faţa focului artileriei şi să înainteze 100 de mile pe zi”[8].

Afirmaţia este extrem de adevărată, atâta timp cât se aplică majorităţii ofiţerilor şi politicienilor, de rang superior din ambele ţări. Şi totuşi, Anglia a fost cea dintâi ţară unde aceste noi potenţialităţi au fost prima oară vizualizate şi explicate public şi în permanenţă de un mic grup de gânditori militari progresişti.

În cel de-al doilea volum al său, referindu-se la prăbuşirea Franţei în 1940, Churchill a făcut o mărturisire remarcabilă, deşi limitată:

Neavând acces atâţia ani/la informaţiile oficiale, nu am înţeles violenţa revoluţiei ce s-a produs de la ultimul război încoace prin incursiunea unei mase de blindate grele ce se deplasează rapid. Ştiam de acest lucru, dar convingerile mele lăuntrice nu se schimbaseră, aşa cum s-ar fi cuvenit să se întâmple[9].

Iată o afirmaţie uluitoare, venită din partea omului care jucase un rol atât de important în finanţarea tancurilor în primul război mondial. Mărturisirea trebuie apreciată datorită sincerităţii sale. Dar el fusese ministru de Finanţe până în 1929, pe vremea când Forţa Blindată

---

8 Churchill, The Second World War, vol. 1, p. 425.

9 Churchill, *The Second World War,* vol. I, p. 39.

Experimentală, prima din lume, se înfiinţase la Salisbury Plain, în 1927, pentru a testa noile teorii propovăduite de ani de zile de către adepţii războiului cu tancuri de mare viteză. Era bine informat în privinţa ideilor lor şi inspectase activităţile Forţei Experimentale, continuând să se întâlnească cu reprezentanţii acesteia şi în anii următori.

În Franţa, neînţelegerile noii idei de război şi respingerea ei oficială au fost şi mai evidente decât în Anglia. Iar Polonia a avut reticenţe mai mari chiar decât Franţa. Această neînţelegere a realităţii explică eşecul ambelor armate în 1939 şi cel al armatei franceze din nou, în mod şi mai dezastruos, în 1940.

Polonezii erau demodaţi nu numai în privinţa tacticii şi strategiei militare, dar şi sub aspectul structurii forţelor lor. Nu aveau divizii blindate sau motorizate, iar unităţile lor duceau mare lipsă de tunuri antitanc şi antiaeriene. În plus, conducătorii Poloniei îşi puneau încă mari speranţe în valoarea armatei de cavalerie pe cai, nutrind convingerea patetică în posibilitatea punerii în practica a unor şarje de cavalerie[10]. Sub acest raport, se poate spune cu adevărat că ideile lor grau învechite de optzeci de ani, întrucât zădărnicia misiunilor de cavalerie fusese deja dovedită încă din războiul civil american – deşi unii soldaţi, care n-

10 Ironia soartei a făcut ca în cartea mea „Apărarea Angliei”, publicată cu puţin timp înainte de război, să-mi exprim îngrijorarea pentru felul în care şefii militari polonezi continuau să-şi manifeste toată încrederea în şarjele cavaleriei împotriva armelor moderne (p. 95-97). La îndemnul acestora, Ministerul de Externe polonez a fost îmboldit să înainteze un protest oficial împotriva unei asemenea răstălmăciri a raţionamentului lor (nota aut.).

aveau decât cai în cap, continuau să nesocotească lecţia istoriei. Menţinerea unor mari efective de cavalerie în toate armatele pe timpul primului război mondial, cu speranţa deşartă într-o împrejurare prielnică, fusese suprema farsă a acelui război static.

Francezii, pe de altă parte, aveau multe dintre ingredientele unei armate moderne, numai că nu se organizaseră ca atare – deoarece concepţiile militare ale celor mai înalţi ofiţeri erau perimate cu douăzeci de ani. Contrar legendelor ce s-au răspândit după înfrângerea lor, dispuneau de mai multe tancuri decât izbutiseră nemţii să construiască până la începerea războiului – multe dintre ele mai mari şi cu blindaje mai groase decât oricare dintre tancurile germane, deşi ceva mai lente[11]. Dar Înaltul Comandament francez continua să privească tancurile prin prisma anului 1918 – ca servanţi ai infanteriei sau, poate, ca forţe de recunoaştere pentru a suplini cavaleria. Influenţaţi de acest mod de gândire învechit, îşi amânaseră organizarea tancurilor în divizii blindate – spre deosebire de nemţi – şi continuau să le folosească doar pe arii restrânse.

Slăbiciunea francezilor, dar mai ales a polonezilor la capitolul forţe de uscat moderne a fost accentuată de absenţa unei forţe aeriene menite să le sprijine. În ce-i; priveşte pe polonezi, acest lucru se datora, în parte, lipsei unor resurse de producţie, în schimb, francezii nu aveau o asemenea scuză. În ambele cazuri, necesităţile legate de crearea unei forţe aeriene fuseseră subordonate făuririi

---

11 Liddell Hart, The Tanks, vol; II, p. 5-6.

unor armate mari – întrucât vocea generalilor se făcea auzită cel mai puternic în distribuirea bugetelor militare, iar generalii tindeau, fireşte, să favorizeze genul de forţă armată cu care erau familiarizaţi. Nici nu le trecea prin minte cât de mult avea să depindă eficacitatea armatei de uscat de o acoperire aeriană adecvată.

Prăbuşirea ambelor armate nu este străină de un anumit grad de suficienţă la vârf. În cazul francezilor, această situaţie fusese favorizată de victoria repurtată în primul război mondial şi de superioritatea cunoştinţelor lor militare unanim recunoscută de aliaţi, în ceea ce-i priveşte pe polonezi, suficienţa se hrănea din victoria dobândită asupra ruşilor în 1920. În ambele cazuri, conducătorii militari afişaseră de multă vreme o înfumurare arogantă în privinţa armatelor lor şi a tehnicii militare folosite. S-ar cuveni însă să menţionăm că unii dintre militarii francezi mai tineri, ca de pildă colonelul de Gaulle, manifestau un viu interes faţă de noile idei legate de războiul cu tancuri, care erau promovate în Anglia. Dar generalii francezi dădeau prea puţină atenţie acestor „teorii” zămislite de britanici – în contrast cu felul în care erau studiate de noua şcoală de generali germani.

Chiar şi aşa, însă, armata germană era departe de a reprezenta o forţă, modernă şi cu adevărat eficace. Nu numai că nu se simţea pregătită de război, dar cea mai mare parte a diviziilor active aveau structuri demodate, iar concepţiile comandamentului superior urmau, în linii mari, vechile făgaşuri. Dar până la izbucnirea războiului a izbutit să înfiinţeze un mic număr de unităţi de tip nou – şase

divizii blindate şi patru divizii de infanterie motorizate pentru acoperire. Era un mic procent din întreg, dar a contat mai mult decât tot restul armatei germane.

Totodată, Înaltul Comandament german, deşi fără prea multă convingere, recunoscuse noua teorie a războiului rapid şi era dispus să o testeze. Acest lucru s-a datorat, mai presus de toate, pledoariei entuziaste a generalului Heinz Guderian şi a altor câţiva, precum şi impactului pe care argumentele lor l-au avut asupra lui Hitler – care îmbrăţişa orice idee ce făgăduia o soluţie promptă. Pe scurt, armata germană a obţinut uluitorul şir de victorii nu datorită forţei sale copleşitoare sau organizării întru totul moderne, ci fiindcă era cu câteva grade vitale mai avansată decât adversarii săi.

Situaţia europeană din 1939 a dat o nouă confirmare, şi dintr-o altă perspectivă, mult citatei remarci a lui Clemenceau din timpul ultimului mare conflict internaţional: „Războiul este o chestiune prea serioasă pentru a fi lăsat pe seama militarilor”. Căci acum, într-adevăr, nu putea fi transferat în sarcina militarilor, chiar dacă ar fi existat cea mai deplină încredere în puterea lor de judecată. Forţa de a susţine războiul, dacă nu chiar aceea de a-l declanşa, ieşise din sfera armatei, trecând în domeniul economic. La fel cum maşinile de război prevalau asupra efectivelor umane pe câmpul de luptă, – tot aşa, într-o concepţie realistă, industria şi resursele economice propulsau armatele în culisele marii strategii. Dacă aprovizionarea din fabrici şi exploatările petroliere nu se asigurau fără întrerupere, forţele armate riscau să devină

simple mase inerte. Oricât de impresionante i-ar părea unui spectator civil asemenea coloane în marş, în viziunea omului de ştiinţă specialist în războaiele moderne, acestea erau simple marionete pe o bandă transportoare.

Dacă n-ar conta decât armatele şi armamentele existente, tabloul de ansamblu ar fi mult mai mohorât. Acordul de la München modificase echilibrul strategic al Europei şi, pentru o vreme cel puţin, puternic în defavoarea Franţei şi Angliei. Era de aşteptat ca multă vreme încă, în ciuda ritmului accelerat de înarmare, să nu se poată, contrabalansa înlăturarea celor 35 de divizii bine înzestrate ale Cehoslovaciei şi, implicit, degajarea diviziilor germane pe care acestea le-ar fi putut ţine în echilibru. Astfel, nivelul de înarmare atins de Franţa şi Anglia până în martie a fost mai mult decât contrabalansat de câştigul realizat de Germania prin cotropirea Cehoslovaciei lipsite de apărare, e la care a preluat fabricile de muniţii şi echipamentele militare. Numai în privinţa artileriei grele, bunăoară, Germania şi-a dublat resursele dintr-o singură lovitură. Pentru a face şi mai sumbre perspectivele de viitor, Franco reuşise să ducă la bun sfârşit răsturnarea Spaniei republicane cu sprijinul Germaniei şi al Italiei. În felul acesta apărea spectrul unei noi ameninţări la frontierele Franţei şi la nivelul comunicaţiilor maritime ale Franţei şi ale Angliei deopotrivă.

Din punct de vedere strategic, în afară de certitudinea sprijinului pe care l-ar acorda Rusia, nimic nu ar fi putut lăsa să se întrevadă posibilitatea redresării balanţei într-un interval de timp determinat. Şi tot din punct de vedere

strategic, momentul era mai mult decât favorabil pentru un litigiu cu puterile occidentale. Dar la temelia balanţei strategice se aflau considerente de ordin economic, fiind puţin probabil ca, sub presiunea evenimentelor, economia să mai poată suporta multă vreme efortul de război german.

Aproximativ douăzeci de produse de bază erau esenţiale în condiţii de război. Cărbune pentru producţia generală. Ţiţei pentru forţa mobilă. Bumbac pentru explozivi. Lână. Fier. Cauciuc pentru transport. Cupru pentru înarmarea generală şi pentru toate echipamentele electrice. Nichel pentru fabricarea oţelului şi pentru muniţii. Plumb pentru muniţii. Glicerină pentru dinamită. Celuloză pentru pulberi fără fum. Mercur pentru detonatoare. Aluminiu pentru avioane. Platină pentru aparatura chimică. Antimoniu, mangan etc. pentru fabricarea oţelului şi pentru metalurgie în general. Azbest pentru muniţii şi utilaje. Mică pentru izolaţii. Acid nitric şi sulf pentru explozivi.

Cu excepţia cărbunelui, Anglia însăşi ducea lipsă de majoritatea produselor de care avea nevoie în cantităţi mari. Dar, atâta vreme cât circulaţia maritimă era garantată, cele mai multe dintre acestea puteau fi găsite în Imperiul britanic. În cazul nichelului, circa 90 la sută din rezervele mondiale proveneau din Canada, iar cea mai mare parte a diferenţei, din colonia franceză Noua Caledonie. Principalele produse deficitare erau antimoniul, mercurul şi sulful, iar resursele petroliere păreau insuficiente pentru necesităţile războiului.

Imperiul francez nu putea suplini aceste deficienţe specifice, şi, în plus, ducea lipsă de bumbac, lână, cupru, plumb, mangan, cauciuc şi alte câteva articole, în cantităţi mai mici.

Rusia dispunea de rezerve bogate din majoritatea produselor; ducea lipsă de antimoniu, nichel şi cauciuc, şi întâmpina dificultăţi în aprovizionarea cu sulf şi cupru.

Cea mai bună situaţie dintre puteri o aveau Statele Unite, care asigurau două treimi din producţia totală de ţiţei a lumii, circa jumătate din cea de bumbac şi aproape jumătate din cea de cupru, fiind dependentă de resursele externe doar pentru antimoniu, nichel, cauciuc, staniu şi, parţial, mangan.

Situaţia triunghiului Berlin-Roma-Tokio prezenta, în schimb, un contrast izbitor faţă de datele prezentate mai sus. Italia trebuia să recurgă la importuri pentru a-şi acoperi nevoile la majoritatea produselor, inclusiv cărbunele. Japonia era şi ea aproape la fel de dependentă de rezervele străine. Germania nu avea producţie internă de bumbac, cauciuc, staniu, platină, bauxită, mercur şi mică, iar rezervele sale de minereu de fier, cupru, antimoniu, mangan, nichel, sulf, lână şi ţiţei erau, practic, insuficiente. Prin acapararea Cehoslovaciei, reuşise întrucâtva să mai reducă din deficitul de minereu de fier, iar intervenţia în Spania îi oferise posibilitatea să mai obţină în condiţii avantajoase şi alte cantităţi de minereu de fier şi de mercur – deşi continuitatea aprovizionării depindea de utilizarea transportului maritim. Pe de altă parte, izbutise să îşi acopere într-o oarecare măsură

necesităţile de lână printr-un nou înlocuitor din fibră de lemn. De asemenea, deşi la un cost mult mai ridicat decât produsul natural, Germania asigurase cam o cincime din cantitatea de cauciuc necesară din „bună" şi o treime din cantitatea de petrol necesară din combustibilul produs pe piaţa internă.

Iată, aşadar, în ce consta principala slăbiciune legată de capacitatea Axei de a purta un război, într-o vreme când armatele ajunseseră să depindă tot mai mult de mijloacele de transport motorizat, iar forţele aeriene deveniseră un element vital al puterii militare. Pe lângă derivatele din cărbune, Germania obţinea circa o jumătate de milion tone de petrol din puţurile sale, precum şi o cantitate neînsemnată din Austria şi Cehoslovacia. Pentru a face faţă nevoilor ei pe timp de pace, trebuia să importe aproape cinci milioane de tone, principalii furnizori fiind Venezuela, Mexic, Indiile Olandeze, Statele Unite, Rusia şi România. Accesul la primele patru ţări ar fi fost imposibil în condiţii de război, iar la ultimele două nu putea ajunge decât cucerindu-le. În plus, se estima că necesităţile Germaniei în vreme de război ar fi urmat să depăşească douăsprezece milioane de tone pe an. În aceste condiţii, era greu de presupus că o creştere a producţiei de combustibil artificial ar fi fost suficientă. Doar capturarea sondelor de ţiţei ale României – care produceau şapte milioane de tone – în stare neavariată ar fi putut suplini această deficienţă.

Necesităţile Italiei, dacă ar intra în război, ar spori povara, întrucât din cantitatea probabilă de patru milioane

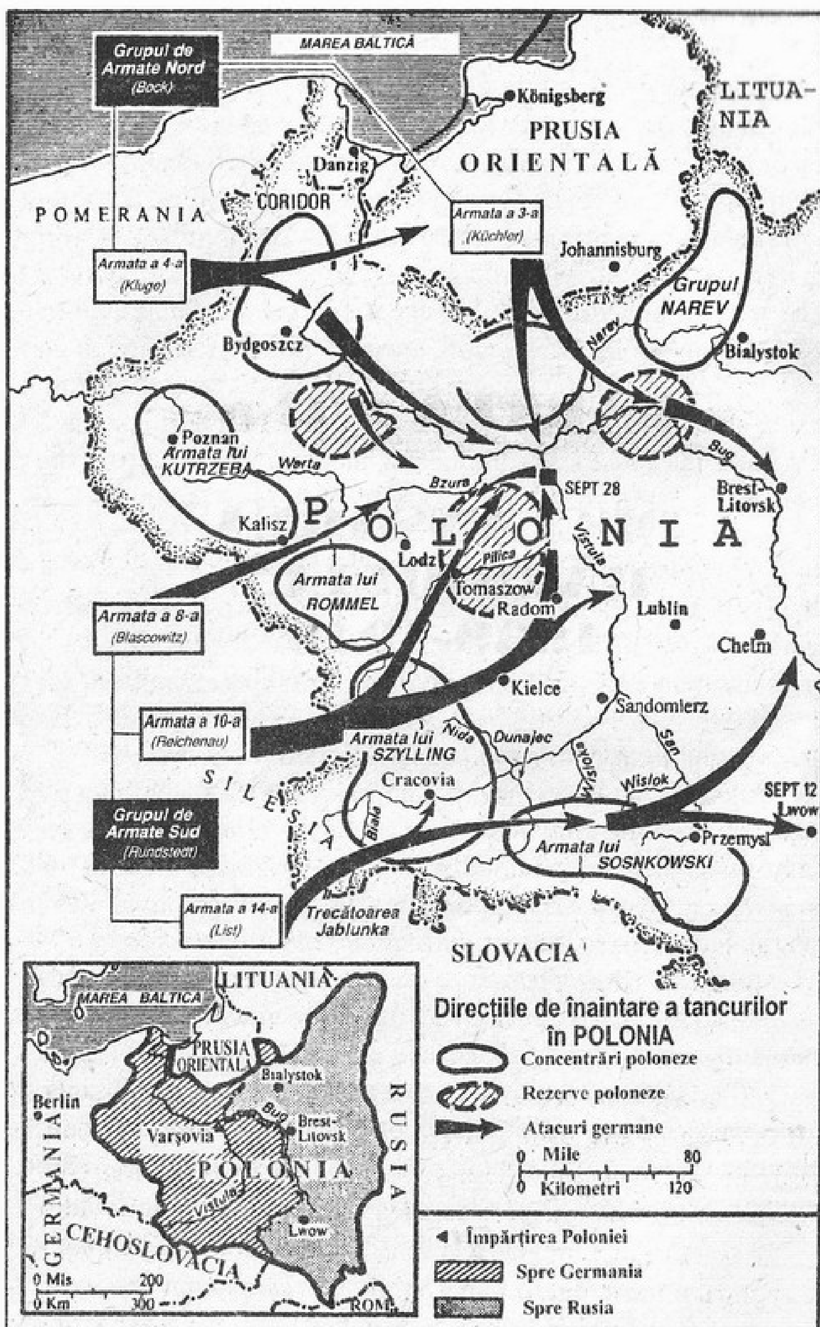
de tone anual de care ar avea nevoie în război, nu putea conta decât pe acoperirea unui procent de doi la sută, din Albania, chiar şi în cazul în care navele ei ar fi pregătite să traverseze Adriatica.

Încercarea de a te închipui în postura unui virtual adversar constituie un bun test în privinţa evaluării propriilor spaime. Deşi perspectivele militare deveneau din ce în ce mai sumbre, insuficienţa resurselor de care dispuneau Germania şi Italia pentru susţinerea unui război de durată era de natură să-i încurajeze pe adversari – în Măsura în care aceştia puteau face faţă şocurilor şi eforturilor iniţiale până când aveau să primească întăriri. Într-o conflagraţie de genul aceleia ce se profilase acum la orizont, soarta Axei depindea de şansa tranşării rapide a războiului.

PARTEA a II-a

DECLANŞAREA RĂZBOIULUI
1939 – 1940

Capitolul 3
Cotropirea Poloniei

Grupul de Armate Nord
(Bock)
MAREA BALTICĂ
Königsberg
LITUANIA
PRUSIA ORIENTALĂ
Danzig
CORIDOR
POMERANIA
Armata a 3-a
(Küchler)
Armata a 4-a
(Kluge)
Johannisburg
Grupul NAREV
Narev
Bialystok
Bydgoszcz
Poznan
Armata lui KUTRZEBA
Warta
Bzura
SEPT 28
Bug
Brest-Litovsk
Kalisz
POLONIA
Lodz
Pilica
Vistula
Armata lui ROMMEL
Tomaszow
Radom
Lublin
Armata a 8-a
(Blascowitz)
Chelm
Kielce
Sandomierz
Armata a 10-a
(Reichenau)
Nida
Dunajec
Armata lui SZYLLING
San
Wisloka
SILESIA
Cracovia
Wislok
SEPT 12
Lwow
Grupul de Armate Sud
(Rundstedt)
Biala
Przemysl
Armata lui SOSNKOWSKI
Armata a 14-a
(List)
Trecătoarea Jablunka
SLOVACIA
LITUANIA
MAREA BALTICA
PRUSIA ORIENTALA
Bialystok
Berlin
Bug
Brest-Litovsk
Varşovia
POLONIA
RUSIA
GERMANIA
Vistula
CEHOSLOVACIA
Lwow
0 Mls 200
0 Km 300
ROM.
Direcţiile de înaintare a tancurilor în POLONIA
Concentrări poloneze
Rezerve poloneze
Atacuri germane
0 Mile 80
0 Kilometri 120
Împărţirea Poloniei
Spre Germania
Spre Rusia

Campania din Polonia a reprezentat prima testare în război a teoriei războiului mobil prin folosirea combinată a forţelor blindate şi aeriene. Iniţial, când s-a elaborat teoria în Anglia, acţiunea ei a fost comparată cu sclipirea „fulgerului”. De atunci înainte, în mod sugestiv, dar nu mai puţin ironic, a circulat pe plan internaţional sub denumirea de „Blitzkrieg” – războiul fulger – varianta germană.

Polonia era cât se poate de potrivită pentru experimentarea Blitzkrieg-ului. Frontierele ei erau extrem de întinse – aproximativ 5.600 km în total. Zona de 2.000 km învecinată cu teritoriul german fusese recent extinsă la 2.800 km prin ocuparea Cehoslovaciei. În felul acesta fusese expus invaziei şi flancul sudic al Poloniei – ca şi cel nordic, orientat spre Prusia răsăriteană. Vestul Poloniei ajunsese un promontoriu uriaş azvârlit între fălcile Germaniei.

Câmpia poloneză oferea unui invadator mobil posibilitatea de a se deplasa relativ uşor – deşi în condiţii mai proaste decât în cazul Franţei, şi asta fiindcă Polonia avea prea puţine drumuri bune, în împrejurimile cărora se aflau adese terenuri cu nisipuri adânci, sau, pe alocuri, un mare număr de lacuri şi păduri. Dar momentul ales pentru invazie reducea la minimum aceste inconveniente.

Ar fi fost mai înţelept ca armata poloneză să se grupeze dincolo de albiile largi ale râurilor Vistula şi San, dar acest lucru ar i fi însemnat abandonarea definitivă a câtorva zone de mare importanţă. Bazinele carbonifere din Silezia, care până în 1918 aparţinuseră Germanici, se aflau

în apropierea graniţelor iar principala zonă industrială, deşi situată mult mai în spate, era amplasată în partea de vest a barierei reprezentate de râuri. E puţin probabil că polonezii ar fi reuşit să-şi menţină supremaţia asupra regiunilor înaintate, chiar şi în cele mai prielnice împrejurări. Dar argumentul economic adus în sprijinul încercărilor de întârziere a înaintării inamicului spre principala zonă industrială a fost consolidat de sentimentul mândriei naţionale şi de supraaprecierea valorii propriilor forţe militare, la care se adăuga şi iluzia exagerată cu privire la capacitatea aliaţilor occidentali ai Poloniei de a înlătura pericolul ivit.

Nerealismul unei asemenea atitudini s-a făcut resimţit şi în amplasarea forţelor poloneze. Aproximativ o treime din ele au fost concentrate în sau lângă Coridor, unde exista pericolul unei duble învăluiri – dinspre Prusia răsăriteană şi dinspre vest deopotrivă.

Această concesie făcută mândriei naţionale – din dorinţa de a împiedica Germania să reintre în posesia teritoriului avut până în 1918 şi pentru care aceasta se agitase atâta – presupunea dislocarea forţelor disponibile altminteri pentru a acoperi zone vitale în sistemul defensiv polonez. Căci în sud, în faţa principalelor căi de acces, poziţiile militare poloneze erau foarte şubrede. În acelaşi timp, cam o altă treime din foitele poloneze fuseseră masate în rezervă, la nord de axa centrală, între Łodz şi Varşovia, sub conducerea comandantului suprem, mareşalul Śmigły-Rydz. Această grupare întruchipa spiritul ofensiv, dar nu-şi putea îndeplini obiectivul de a

contraataca din cauza capacităţii limitate de manevră a armatei poloneze, deşi aceasta nu fusese blocată pe căile de înaintare feroviare şi rutiere ca urmare a atacurilor aeriene germane.

În general, concentrarea înaintată i-a împiedicat pe polonezi să se angajeze într-o serie de lupte menite să stăvilească înaintarea inamicului, întrucât armata lor pedestră nu mai avea timpul necesar să ocupe poziţiile din spate deoarece era depăşită de coloanele mecanizate ale invadatorului. Lipsa de mecanizare a forţelor armate ale Poloniei, ţară cu teritorii foarte întinse, a reprezentat un handicap mai mare decât faptul că a fost luată prin surprindere înainte de a-şi putea folosi toate rezervele. Lipsa de mobilitate s-a dovedit mai catastrofală decât mobilizarea incompletă.

Tocmai de aceea, cele patruzeci de divizii de infanterie suplimentare, cu o structură normală, pe care nemţii le-au folosit în timpul invaziei au contat mult mai puţin decât cele 14 divizii mecanizate sau parţial mecanizate alcătuite din şase divizii de blindate, patru divizii uşoare (infanterie motorizată cu două unităţi de blindate) şi patru divizii motorizate. Deznodământul a fost decis de atacurile lor rapide, combinate cu raidurile aeriene ale Luftwaffei, care au distrus sistemul feroviar polonez şi o bună parte din forţa aeriană a Poloniei în primele etape ale invaziei. Luftwaffe a operat într-un mod foarte dispersat, şi nu în formaţii ample, dar în acest fel a izbutit să paralizeze o zonă extrem de vastă. Un alt factor hotărâtor l-a constituit „bombardamentul” radio german,

care s-a suprapus transmisiunilor poloneze, ceea ce a contribuit considerabil la sporirea confuziei şi la demoralizarea celor din spatele frontului. Efectul tuturor acestor factori a fost multiplicat de transformarea încrederii excesive a polonezilor în propria capacitate de a birui maşinile într-o dezamăgire paralizantă.

Forţele germane trecuseră frontiera poloneză cu puţin înainte de ora 6 dimineaţa, pe 1 septembrie; atacurile aeriene începuseră cu un ceas mai devreme. În nord, invazia a fost efectuată de Grupul de armate al lui Bock, care includea Armata a 3-a (condusă de Küchler) şi Armata a 4-a (condusă de Kluge). Prima a atacat spre sud, din poziţia ei laterală în Prusia răsăriteană, în timp ce a doua a înaintat spre est peste Coridorul polonez pentru a se alătura celei dintâi în învăluirea flancului drept al polonezilor.

Rolul cel mai important a fost atribuit Grupului de armate aflate sub comanda lui Rundstedt, în sud. Acesta era aproape de două ori mai puternic în infanterie şi deţinea o superioritate netă în privinţa blindatelor. Acest Grup de armate cuprindea Armata a 8-a (condusă de Blaskowitz), Armata a 10-a (condusă de Reichenau) şi Armata a 14-a (condusă de List). Blaskowitz, pe aripa stângă, urma să forţeze liniile spre marele centru industrial Łodz, pentru a izola forţele poloneze în intrândul Poznanului şi a acoperi totodată flancul lui Reichenau. Pe aripa dreaptă, List avea misiunea să înainteze spre Cracovia, întorcând simultan flancul carpatic al polonezilor, utilizând unităţile blindate ale lui Kleist, prin

defileurile muntoase. Totuşi, lovitura decisivă urma să fie dată de Reichenau în centru, majoritatea forţelor blindate fiind mobilizate pentru atingerea acestui obiectiv.

Succesul invaziei a fost favorizat de atitudinea dispreţuitoare a conducătorilor polonezi faţă de problemele defensivei. Ei acordaseră prea puţină atenţie construirii liniilor de apărare, preferând să se bizuie pe contraatacuri – pe care erau convinşi că armata lor, în ciuda lipsei de maşini, le puteau realiza în bune condiţii. Astfel, invadatorii mecanizaţi n-au avut nicio dificultate să găsească şi să străpungă rapid căi de înaintare, în timp ce majoritatea contraatacurilor poloneze au fost anihilate graţie efectului combinat obţinut prin împiedicarea înaintării lor şi prin agravarea ameninţării reprezentate de nemţi în spatele frontului lor.

Până pe 3 septembrie – când Anglia şi Franţa au intrat în război – datorită înaintării lui Kluge fusese străpuns Coridorul ajungându-se la Vistula inferioară, în timp ce presiunea lui Küchler dinspre Prusia răsăriteană către Narwa devenea tot mai puternică. Mai important însă era faptul că forţele blindate ale lui Reichenau pătrunseseră până la Warta, forţând trecerile peste apă. Între timp, armata lui List se deplasa convergent din ambele flancuri spre Cracovia, forţând armata lui Szylling aflată în acest sector să părăsească oraşul şi să se retragă până la liniile reprezentate de râurile Nida şi Dunajec.

Pe 4 septembrie, vârfurile de lance ale lui Reichenau atinseseră şi traversaseră Pilica, la 80 de kilometri dincolo de graniţă. Două zile mai târziu, aripa lui stingă ajunsese

în apropierea localităţii Łodz, după ce capturase oraşul Tomaszow, iar aripa lui dreaptă intrase în Kielce. Astfel, armata care acoperea sectorul Łodz, era depăşită prin flanc, în timp ce armata lui Kutrzeba se afla mult în faţă, aproape de Poznan, riscând să fie izolată. Toate celelalte armate germane făcuseră progrese în îndeplinirea rolului ce le revenea în marea manevră de învăluire plănuită de Halder, şeful Statului Major General, şi condusă de Brauchitsch, comandantul suprem. Armatele poloneze se frângeau în fracţiuni necoordonate, unele dintre ele retrăgându-se, în timp ce altele lansau atacuri dezordonate împotriva celor mai apropiate coloane ale inamicului.

Înaintarea germană s-ar fi putut desfăşura chiar şi mai rapid, dacă nu ar fi existat tendinţa convenţională de frânare, menită să împiedice forţele mobile să se distanţeze prea mult de masele de infanterie care le asigurau spatele. Dar, întrucât experienţa proaspăt dobândită a demonstrat că un asemenea risc era compensat prin confuzia semănată în rândul adversarilor, s-a optat pentru accelerarea ritmului. Profitând de un culoar deschis între Łodz şi râul Pilica, una dintre unităţile blindate ale lui Reichenau a pătruns până la periferia Varşoviei, pe 8 septembrie, după ce străbătuse 225 km în prima săptămână. A doua zi, diviziile uşoare din dreapta lui au ajuns la Vistula mult spre sud, între Varşovia şi Sandomierz. Apoi au luat-o spre nord.

Între timp, în apropierea Carpaţilor, forţele mobile ale lui List trecuseră năvalnic, rând pe rând, peste Dunajec,

Biala, Wisłoka şi Wisłok, ajungând până la San, de o parte şi de cealaltă a celebrei forţăreţe Przemyśl. În nord, unităţile blindate ale lui Guderian (vârful de lance al armatei lui Küchler) îşi croiseră drum peste Narwa şi atacau pe linia Bugului, în spatele Varşoviei. Astfel, în afara cleştelui interior în care erau strânse forţele poloneze în cotul Vistulei, la vest de Varşovia se producea rapid o amplă mişcare de încercuire.

În această fază a invaziei a survenit o importantă schimbare a planului conducătorilor germani. Concepţia lor despre situaţia existentă nu era prea bine cristalizată datorită stării de confuzie generală ce domnea în rândurile polonezilor, unde coloanele se mişcau parcă în direcţii diferite, ridicând nori de praf care îngreuiau a vizibilitatea. În această stare de derută, Comandamentul suprem german era înclinat să creadă că majoritatea forţelor poloneze din nord scăpaseră deja trecând Vistula. Pornindu-se de la această ipoteză, s-a ordonat ca armata lui Reichenau să treacă Vistula între Varşovia şi Sandomierz, cu scopul de a intercepta presupusa retragere a polonezilor spre sud-estul Poloniei. Dar Rundstedt a protestat, fiind convins că marea masă a forţelor poloneze se afla încă la vest de Vistula. După câteva discuţii contradictorii, punctul său de vedere a prevalat, iar armata lui Reichenau a fost deplasată spre nord pentru a institui un blocaj de-a lungul râului Bzura, la vest de Varşovia.

În consecinţă, cea mai mare parte a forţelor poloneze a fost prinsă în capcană înainte de a se putea retrage peste Vistula. Pe lângă avantajul dobândit de nemţi prin

pătrunderea strategică de-a lungul liniei de minimă rezistenţă, mai aveau şi atuul apărării tactice. Pentru a-şi desăvârşi victoria, germanilor nu le rămânea altceva de făcut decât să se menţină pe poziţii – făcând faţă asalturilor sporadice ale unei armate care lupta în retragere, lipsită de provizii şi din ce în ce mai presată din lateral şi din spate de înaintarea convergentă spre vest a armatelor conduse de Blaskowitz şi de Kluge. Deşi polonezii se băteau cu înverşunare, dând dovadă de o vitejie care îi impresiona profund pe adversari, doar o mică parte a izbutit să se desprindă, noaptea, şi să se alăture garnizoanei din Varşovia.

Pe 10 septembrie, mareşalul Śmigły-Rydz dăduse ordinul de retragere generală în sud-estul Poloniei, aflat sub Comanda generalului Sosnkowski, în ideea de a organiza apărarea pe un front relativ îngust pentru o rezistenţă de durată. Dar acest proiect devenise, între timp, o speranţă deşartă. În vreme ce marea încercuire la vest de Vistula se strângea tot mai mult, nemţii pătrundeau din ce în ce mai adânc în zona situată în partea de est a Vistulei. În afară de aceasta, ei au întors atât linia de pe râul Bug în nord, cât şi cea de pe San, în sud. Pe frontul din faţa lui Küchler, unităţile blindate ale lui Guderian au lansat un amplu atac de învăluire spre sud, până la Brest-Litovsk. Pe frontul lui List, unităţile blindate ale lui Kleist au ajuns în oraşul Lvov, pe 12 septembrie. Aici, nemţii au fost opriţi, dar s-au îndreptat spre nord, pentru a face joncţiunea cu forţele lui Küchler.

Deşi coloanele germane se resimţeau de pe urma

efortului de a înainta atât de adânc pe teritoriul Poloniei şi începeau să ducă lipsă de carburanţi, sistemul de comandă polonez era atât de perturbat, încât nu putea profita de încetinirea ritmului de înaintare a inamicului şi nici de încăpăţânarea pe care multe dintre unităţile izolate ale armatei poloneze continuau să o manifeste. Acestea îşi iroseau energia în eforturi haotice, în timp ce germanii strângeau rândurile pentru a închide încercuirea.

La 17 septembrie, armatele Rusiei sovietice au trecut graniţa răsăriteană a Poloniei. Această lovitură venită din spate i-a pecetluit soarta, întrucât nu mai rămăseseră decât prea puţine trupe pentru a se opune noii invazii. A doua zi, guvernul polonez şi Înaltul Comandament au trecut frontiera în România – după ce comandantul suprem le transmisese trupelor mesajul de a lupta în continuare. Poate că rezultatul ar fi fost acelaşi, chiar dacă mesajul nu ar fi ajuns la destinaţie, căci în zilele următoare multe unităţi i-au îndeplinit cu bravură îndemnul, deşi rezistenţa lor se prăbuşea încetul cu încetul. Garnizoana din Varşovia nu a înclinat steagul până pe 28 septembrie, în ciuda bombardării neîntrerupte a capitalei din aer şi de la sol, iar ultima unitate poloneză mai importantă a capitulat abia pe 5 octombrie, în vreme ce mişcarea de rezistenţă a partizanilor şi-a continuat activitatea şi pe timpul iernii. Aproximativ 80.000 de polonezi au scăpat în străinătate, trecând graniţele ţărilor neangrenate în război.

Forţele germane şi ruse s-au întâlnit şi s-au salutat cordial pe o linie ce începea din Prusia răsăriteană şi ducea spre sud trecând prin Białystok, Brest-Litovsk şi

Lvov până la Carpaţi. Acest parteneriat a fost pecetluit, dar nu şi cimentat, prin împărţirea Poloniei.

Între timp, francezii izbutiseră să provoace prea puţine daune pe frontul vestic al Germaniei. Era, de fapt, un efort anemic de a înlătura presiunea exercitată asupra aliatului lor. La prima vedere se poate aprecia că s-ar fi putut face mai mult, având în vedere slăbiciunea forţelor şi a liniilor de apărare germane. Dar şi de astă dată, o analiză mai aprofundată poate să corecteze concluzia sugerată de comparaţia cifrelor referitoare la forţele care se înfruntau.

Deşi frontiera de nord a Franţei avea o lungime de 800 km, în cazul unei ofensive, francezii nu se puteau deplasa decât pe o porţiune îngustă de 145 km de la Rin până la râul La Moselle, căci altminteri riscau să încalce neutralitatea Belgiei şi a Luxemburgului. Nemţii au izbutit să concentreze în acest sector majoritatea forţelor de care dispuneau, împânzind căile de acces spre zona Siegfried Line cu o centură groasă de câmpuri minate, ceea ce ar fi determinat întârzierea acţiunii atacanţilor.

Un aspect şi mai nefavorabil l-a constituit faptul că francezii n-au fost în stare să declanşeze ofensiva decât pe 17 septembrie – cu excepţia câtorva atacuri preliminare şovăitoare. La această dată, însă, prăbuşirea Poloniei era atât de evidentă, încât au găsit o scuză bună pentru a-şi contramanda acţiunea. Incapacitatea de a intra în luptă mai devreme se datora sistemului lor învechit de mobilizare. Francezii se bizuiau pe o armată formată din recruţi, care nu puteau intra efectiv în acţiune până ce

masa de „rezervişti gata instruiţi” nu era eliberată din slujbele civile, iar formaţiunile militare nu deveneau apte de luptă. Dar întârzierea a fost accentuată de obstinaţia cu care comandamentul francez se crampona de vechile idei tactice, fiind incapabili să renunţe îndeosebi la concepţia că orice ofensivă trebuia pregătită de un masiv bombardament de artilerie pe liniile primului război mondial. În opinia lor, artileria grea constituia în continuare „deschizătorul de conserve” esenţial pentru a pulveriza orice poziţie defensivă. Dar grosul artileriei lor grele trebuia scos din depozite şi nu putea fi disponibil înainte de ultima fază a mobilizării, în a şaisprezecea zi. În cadrul pregătirilor pentru lansarea unei ofensive era absolut necesar să se ţină seama de această condiţie.

Vreme de câţiva ani până la acea dată, unul dintre conducătorii politici ai Franţei, Paul Reynaud, atrăsese atenţia asupra caracterului perimat al acestor concepţii şi pledase insistent în favoarea creării unei forţe mecanizate de soldaţi profesionişti, renunţându-se astfel la ideea utilizării vechii mase de recruţi greu de mobilizat. Dar fusese o voce ce răsunase în pustiu. Oamenii de stat francezi, ca şi majoritatea militarilor francezi, îşi puneau toate speranţele în concentrarea sub arme şi în numărul efectivelor umane.

Problema militară din 1939 poate fi rezumată în două fraze, în est, o armată demodată a fost rapid dezintegrată de o mică forţă terestră reprezentată de tancuri, în combinaţie cu o forţă aeriană superioară, care au pus în aplicare noi tehnici de ducere a războiului. Concomitent, în

vest, o armată greu de deplasat nu a putut desfăşura în timp util o presiune eficientă asupra adversarului.

Capitolul 4
„Falsul război”

„Falsul război” a constituit o sintagmă inventată de presa americană. Aidoma atâtor americanisme pitoreşti, a fost repede adoptată pe ambele ţărmuri ale Atlanticului. Sub această denumire era cunoscută perioada de război de la prăbuşirea Poloniei în septembrie 1939 până la deschiderea ofensivei apusene a lui Hitler, în primăvara următoare.

Cei care au lansat această sintagmă voiau să sugereze lipsa de autenticitate a războiului întrucât între forţele franco-britanice şi cele germane nu s-a dat nicio bătălie majoră. În realitate, s-au desfăşurat o serie de activităţi care nu prevesteau nimic bun – în spatele cortinei. În toiul acestor evenimente, un ofiţer german de stat major a avut de suferit un accident ciudat. Speriat de întâmplare, Hitler şi-a schimbat complet planul militar în următoarele săptămâni. Cel vechi nu ar fi avut nici pe departe sorţii de izbândă ai noului plan.

Dar lumea nu cunoştea toate aceste lucruri. Oamenii de pretutindeni vedeau doar că pe câmpurile de luptă domnea calmul, drept care au conchis că zeul Marte dormea liniştit.

Existau diverse explicaţii pentru această stare în aparenţă pasivă. Potrivit uneia dintre ele, Anglia şi Franţa nu îşi luaseră în serios intenţiile de a se angaja în război, în ciuda declaraţiei de război în favoarea Poloniei, şi aşteptau să negocieze pacea. Conform celeilalte explicaţii,

ambele ţări dădeau dovadă de viclenie. Presa americană conţinea multe „rapoarte” din care reieşea că Înaltul Comandament Aliat adoptase deliberat un proiect de strategie defensivă subtil conceput, menit să-i atragă în cursă pe germani.

Nu putea fi invocat însă niciun temei pentru vreuna din cele două implicaţii. Pe toată durata toamnei şi a iernii ce i-a urmat, guvernele aliate şi Înaltul Comandament au petrecut multă vreme discutând diverse planuri de ofensivă împotriva Germaniei sau a flancurilor acesteia – pe care nu aveau posibilitatea să le ducă la bun sfârşit cu resursele de care dispuneau – în loc să se concentreze asupra pregătirii unei apărări eficiente împotriva viitorului atac al lui Hitler.

După căderea Franţei, nemţii au capturat dosarele Înaltului Comandament francez şi au dat publicităţii o colecţie de documente senzaţionale. Acestea dezvăluiau faptul că liderii aliaţi îşi petrecuseră iama contemplând felurite planuri de ofensivă pe toate fronturile – flancul din spate al Germaniei urma să fie atacat prin Norvegia, Suedia şi Finlanda; bazinul Ruhrului prin Belgia; flancul ei estic cel mai îndepărtat, prin Grecia şi prin Balcani; pentru a-i reteza unica sursă de aprovizionare cu benzină, lovind marile zăcăminte de ţiţei ale Rusiei se preconiza un atac din Caucaz. Toate aceste proiecte alcătuiau un splendid mănunchi de fantezii – închipuirile deşarte ale conducătorilor aliaţi, ce trăiseră într-o lume de vis înainte ca duşul rece al ofensivei lui Hitler să-i fi trezit la realitate.

Hitler, a cărui minte o lua întotdeauna înaintea

evenimentelor, a început să se gândească la declanşarea ofensivei în vest, în finalul campaniei din Polonia şi înainte de a-şi face publică propunerea de a convoca o conferinţă generală de pace. Desigur, îşi dădea seama că era puţin probabil ca Aliaţii occidentali să ia în considerare o asemenea propunere. Deocamdată, însă, nu-şi împărtăşea gândurile decât celor din imediata sa apropiere. Statul Major General n-a cunoscut aceste proiecte până după anunţul public al ofertei de pace, pe 6 octombrie, şi respingerea ei oficială.

Trei zile mai târziu şi-a expus concepţiile într-o amplă directivă[12] adresată şefilor armatei germane, cărora le împărtăşea convingerea că o ofensivă în vest rămânea singura alternativă posibilă pentru Germania. Este vorba de un document extrem de edificator. Tot aici îşi formulează ideea potrivit căreia un război prelungit cu Franţa şi Anglia ar epuiza resursele Germaniei şi ar expune-o riscului unui atac decisiv, prin spate, din partea Rusiei. Se temea că pactul încheiat cu Rusia îi va garanta neutralitatea doar atâta timp cât îi dictau interesele. Sub imperiul fricii a constrâns Franţa să accepte pacea, lansând o ofensivă timpurie. Era convins că dacă Franţa se prăbuşea, Anglia ar fi fost dispusă să cadă la învoială.

Deocamdată, considera că dispunea de puterea şi de înzestrarea tehnică necesare pentru a învinge Franţa – deoarece Germania îi era superioară în privinţa armamentului, aspect care prezenta o importanţă deosebită.

---

12 Documentele de la Nürnberg, C-62.

În prezent, tancurile şi forţa aeriană au atins adevărate culmi tehnice – nu numai ca arme ofensive, dar, de asemenea, şi defensive – neegalate de nimic altceva. Potenţialul lor strategic pentru operaţiile militare este garantat de nivelul organizatoric şi de eficientul lor sistem de conducere, care este mai bun decât în oricare altă ţară.

Deşi recunoştea superioritatea francezilor în privinţa armelor mai vechi, în special artileria grea, susţinea totuşi că „aceste arme nu au o însemnătate decisivă într-un război mobil". Întrucât deţinea supremaţia tehnică la nivelul armelor mai noi, îşi putea permite să desconsidere superioritatea francezilor în privinţa numărului de soldaţi instruiţi.

A adăugat că, dacă ar aştepta, în speranţa că francezii se vor sătura de război, „sporirea puterii militare a englezilor îi va oferi Franţei un ajutor deosebit de preţios, atât din punct de vedere psihologic, cât şi material".

În primul rând trebuie preîntâmpinată eventualitatea ca inamicul să-şi reducă deficienţele sale în materie de armament, mai ales în privinţa armelor antitanc şi antiaeriene – creând astfel un echilibru de putere. Sub acest raport, fiecare lună irosită reprezintă o pierdere de timp în defavoarea puterii de atac a Germaniei.

Se arăta neliniştit în privinţa „dorinţei de luptă" a soldatului german, după spulberarea efectului însufleţitor al cuceririi facile a Poloniei. În clipa de faţă, respectul său faţă de sine este la fel de mare ca acela pe care îl pretinde celorlalţi. Dar şase luni de întârziere a ostilităţilor şi de

propagandă eficace din partea inamicului ar duce din nou la diminuarea acestor importante calităţi[13]. Hitler simţea că trebuia să atace curând se înainte de a fi prea târziu. „În situaţia actuală, spunea el, se poate estima că timpul constituie un aliat mai degrabă pentru puterile occidentale, decât pentru noi”. În concluzia raportului său afirma că: „Atacul trebuie lansat în această toamnă, dacă vrem să beneficiem de condiţii cât de cât prielnice”.

Insista ca Belgia să fie inclusă în zona de atac, nu numai pentru a obţine spaţiul de manevră necesar luării prin flanc a Liniei Maginot a francezilor, ci şi pentru a înlătura pericolul ca forţele anglo-franceze să intre în Belgia şi să se desfăşoare pe frontiera de lângă Ruhr „aducând astfel războiul în apropiere de inima industriei noastre de armament”. (După cum reiese din arhivele franceze, comandantul suprem francez, Gamelin pledase exact pentru o asemenea manevră.)

Dezvăluirea intenţiilor lui Hitler a constituit un şoc pentru Brauchitsch, comandantul suprem al trupelor de uscat, ca şi pentru Halder, şeful Statului Major General. Aidoma majorităţii generalilor germani cu funcţii înalte, nici ei nu împărtăşeau convingerea lui Hitler că noile arme

---

13 Evenimentele au demonstrat că Hitler n-avea nici un motiv să fie neliniştit. Moralul francezilor a scăzut mai mult decât cel al nemţilor pe parcursul întârzierii de şapte luni care s-a produs efectiv. Propaganda Aliaţilor nu a fost eficace – s-a vorbit mult'prea mult despre înfrângerea Germaniei şi nu s-a încercat aproape deloc să se facă o distincţie între germanul de rând şi şefii nazişti. Un aspect şi mai negativ l-.a constituit slaba încurajare dată de guvernul britanic celor câtorva încercări secrete ale unor grupuri din Germania care voiau să îl răstoarne pe Hitler şi să încheie pacea, dacă ar fi putut obţine condiţii de pace satisfăcătoare.

puteau anihila superioritatea adversarilor, care consta în efective militare bine pregătite. Pornind de la estimări uzuale, sub raportul numărului de divizii, aceştia susţineau că armata germană nu dispunea de forţa necesară pentru a învinge armatele occidentale. Atrăgeau atenţia că cifra de 98 de divizii pe care Germania izbutise să le mobilizeze se situa cu mult sub aceea a inamicului şi, în plus, 36 dintre aceste divizii erau prost înarmate şi slab pregătite. Se temeau, totodată, că războiul s-ar putea extinde, transformându-se într-un nou război mondial, ceea ce ar fi echivalat cu prăbuşirea Germaniei.

Erau atât de tulburaţi, încât s-au gândit la soluţii disperate: La fel ca pe timpul crizei de la München, cu un an înainte, au luat în calcul ideea înlăturării lui Hitler. Se preconiza alcătuirea unei formaţii de luptă excelent pregătite, care urma să intre vijelios în Berlin. Dar generalul Friedrich Fromm, comandantul suprem al Forţelor Interioare, a refuzat să coopereze – or, ajutorul său era esenţial. Fromm a argumentat că, dacă li s-ar ordona trupelor să se răzvrătească împotriva lui Hitler, aceste nu s-ar supune – fiindcă majoritatea soldaţilor de rând îşi puneau toate speranţele în Hitler. După toate probabilităţile, Fromm aprecia corect reacţia trupelor. Acelaşi lucru susţin majoritatea ofiţerilor care erau în contact cu trupele şi care nu ştiau ce se discuta în cartierele generale superioare ale armatei.

Chiar dacă trupele şi poporul nu se îmbătaseră cu recentul triumf, resimţeau, totuşi, efectul ameţitor al propagandei Dr. Goebbels, care ridica în slăvi dorinţa de

pace manifestată de Hitler pe fundalul hotărârii Aliaţilor de a nimici Germania. Din păcate, presa şi politicienii Aliaţilor îi furnizau lui Goebbels suficiente exemple menite să consolideze imaginea Lupului Aliat care se pregătea să devoreze mielul german.

Deşi acest prin complot urzit împotriva lui Hitler în timpul războiului se născuse mort, Hitler nu a reuşit să-şi lanseze ofensiva în toamnă, aşa cum sperase. Ironia sorţii face ca acest lucru să fie de bun augur pentru el şi dezastruos pentru restul lumii – inclusiv pentru poporul german.

Data fixată iniţial pentru ofensivă era 12 noiembrie. La 5 noiembrie, Brauchitsch a făcut o nouă tentativă de a-l convinge pe Hitler să renunţe la invadarea Franţei, expunând pe larg considerentele care pledau împotriva acestei idei. Hitler i-a respins argumentele şi l-a mustrat cu asprime, insistând totodată ca atacul să înceapă pe 12 noiembrie. În ziua de 7 noiembrie, totuşi, ordinul a fost anulat – căci meteorologii prognozaseră vreme proastă. Data s-a decalat cu trei zile, fiind apoi amânată în mai multe rânduri.

Deşi vremea urâtă şi friguroasă constituia un motiv temeinic de amânare, Hitler spumega de furie fiindcă trebuise să-şi dea acordul şi nu accepta ideea că aceasta era singura cauză care se afla în joc. I-a convocat pe toţi comandanţii superiori la o consfătuire pe 23 noiembrie. Cu acest prilej, a încercat să le risipească îndoielile cu privire la oportunitatea lansării ofensivei – exprimându-şi îngrijorarea în faţa pericolului potenţial reprezentat de

Rusia şi insistând, totodată, asupra ideii că Aliaţii occidentali nu ar fi dispuşi să ia în considerare ofertele lui de pace, în schimb, vor lua măsuri de înarmare. „Timpul lucrează în favoarea adversarului nostru”. „Avem un călcâi al lui Ahile – Ruhr… Dacă Anglia şi Franţa ajung până în Ruhr, trecând prin Belgia şi Olanda, soarta noastră e pecetluită”.

În continuare, le-a reproşat că dădeau dovadă de laşitate şi i-a acuzat că încercau să-i saboteze planurile. De asemenea, le-a reamintit că se împotriviseră tuturor demersurilor lui după reocuparea Renaniei, că reuşitele lui probaseră că avusese dreptate de fiecare dată şi că acum le pretindea să-i pună în aplicare ideile.

În momentul în care a încercat să-i atragă atenţia asupra riscurilor mult mai mari implicate de noua tentativă, Brauchitsch n-a făcut decât să-şi atragă mustrări şi mai severe. În acea seară, Hitler s-a întâlnit cu Brauchitsch în particular şi i-a tras o nouă „săpuneală”. Ofensat, Brauchitsch şi-a prezentat demisia, pe care Hitler nu a luat-o în seamă, cerându-i să se supună ordinelor.

Vremea s-a dovedit însă un sabotor mai eficient decât generalii, antrenând o nouă serie de amânări în prima jumătate a lui decembrie. Hitler s-a hotărât să aştepte până la Anul Nou, acordând permisii de Crăciun. Vremea a continuat să fie proastă şi după Crăciun, dar pe 10 ianuarie Hitler a fixat începutul ofensivei pentru data de 17 ianuarie.

Dar chiar în ziua în care a luat această decizie, a survenit cea mai dramatică „întâmplare” cu putinţă.

Reluată de nenumărate ori, povestea este redată deosebit de succint de generalul Student, comandantul suprem al Forţelor Germane Aeropurtate:

În ziua de 10 ianuarie, un maior trimis de mine în misiune. Specială ca ofiţer de legătură pe lângă Flota a *2-a* Aeriană a zburat de la München la Bonn pentru a discuta câteva detalii neînsemnate ale planului cu reprezentanţii Forţelor Aeriene. Cu toate acestea, avea asupra sa *planul operaţional complet pentru atacul în vest*.

Din cauza gerului şi a vântului puternic, s-a rătăcit deasupra Rinului îngheţat şi acoperit de zăpadă şi a ajuns cu avionul în Belgia, unde a trebuit să aterizeze forţat. Nu a reuşit să ardă complet documentul. Părţi importante din ei au căzut în mâinile belgienilor, care au aflat. Astfel liniile generale ale planului german pentru ofensiva în Occident. Ataşatul german cu probleme de aviaţie la Haga a raportat în aceeaşi seară că regele Belgiei a avut o lungă conversaţie telefonică cu regina Olandei.[14]

Desigur, în acel moment nemţii nu ştiau ce se întâmplase cu documentele, dar era firesc să se gândească la ce era mai rău şi să ţină seama de această nouă situaţie. Hitler, spre deosebire de ceilalţi, şi-a păstrat însă cumpătul.

Era interesant de urmărit reacţia conducătorilor Germaniei faţă de acest incident. În timp ce Goering tuna şi fulgera, Hitler şi-a păstrat calmul… La început a vrut să atace imediat, dar din fericire s-a abţinut – şi a hotărât să renunţe definitiv la planul operaţional original. Acesta a

---

14 Liddell Hart, *The Other Side of the Hill,* p. 149.

fost înlocuit cu planul Manstein[15].

Generalul Walter Warlimont, care deţinea o funcţie cheie[16] în Statul Major General, nota că Hitler a decis să schimbe planul pe 16 ianuarie, această măsură fiind dictată de accidentul aviatic[17].

Hotărârea a avut repercusiuni deosebit de nefavorabile asupra Aliaţilor, chiar dacă le-a acordat un răgaz suplimentar de patru luni pentru pregătiri – întrucât ofensiva germană se amâna pe termen nelimitat, planul urmând să fie complet refăcut şi nu a fost gata decât în ziua de 10 mai. Punerea lui în aplicare i-a descumpănit total pe Aliaţi şi a provocat prăbuşirea rapidă a armatelor franceze, în timp ce englezii abia au reuşit să scape pe mare, din Dunkerque.

Apare firească întrebarea dacă aterizarea forţată, a maiorului a fost într-adevăr un accident. Era de aşteptat ca, după război, oricare dintre generalii germani implicaţi să încerce să se plaseze într-o lumină favorabilă în ochii celor care îi luaseră captivi, pretinzând că el pusese la cale accidentul, spre beneficiul Aliaţilor, în realitate, însă, niciunul nu a procedat astfel – toţi părând convinşi că accidentul fusese perfect autentic. Se ştie, însă, prea bine că amiralul Canaris, şeful Serviciilor Secrete Germane – care a fost ulterior executat – a întreprins nenumărate demersuri discrete pentru a contracara intenţiile lui Hitler şi că exact înaintea atacurilor din primăvară împotriva

---

15 Liddell Hart, The Other Side of the Hill, p. 149.

16 A fost adjunctul şefului Direcţiei Operaţii a Statului Major General, sub generalul Jodl.

17 Liddell Hart, The Other Side of the Hill, p. 155.

Norvegiei, Olandei şi Belgiei au fost trimise avertismente ţărilor ameninţate – deşi aceste, semnale nu s-au bucurat de atenţia cuvenită. Ştim, de asemenea, că amiralul Canaris a acţionat pe căi misterioase şi că se pricepea de minune să şteargă orice urmă compromiţătoare. Aşadar, accidentul fatidic din 10 ianuarie este sortit să rămână o chestiune neelucidată.

În schimb, niciun dubiu de acest fel nu planează asupra iniţierii noului plan. Şi acesta constituie un episod straniu – deşi de altă natură.

Potrivit vechiului plan, elaborat de Statul-Major General sub conducerea lui Halder, principalul atac urma să fie declanşat prin centrul Belgiei – ca în 1914. Acesta trebuia executat de Grupul de armate „B”, sub conducerea lui Bock, în timp ce Grupul de armate „A”, condus de Rundstedt urma să lanseze un atac secundar, pe partea stângă, prin regiunea deluroasă şi împădurită a Ardenilor. Aici nu erau de aşteptat rezultate importante, întrucât Statul Major General considera că Ardenii reprezintă un ţinut mult prea dificil pentru o înaintare cu tancuri, aşa că toate diviziile blindate au trecut sub comanda lui Bock.[18]

---

18 Statul Major General francez împărtăşea şi el acest punct de vedere. Acelaşi lucru se poate spune şi despre Statul Major General britanic. Când am fost consultat, în noiembrie 1933, în privinţa modului în care unităţile noastre de tancuri rapide – pe care Ministern! de Război tocmai începea să le fonneze – puteau fi folosite cu succes într-un viitor război, am sugerat că, în eventualitatea unei invazii germane a Franţei, noi ar trebui să lansăm un contraatac prin Ardeni. Mi s-a spus atunci că Ardenii „sunt de netrecut pentru tancuri”, la care am replicat că, după studierea terenului am ajuns la concluzia că părerea aceasta era nefondată, aşa cum am subliniat în câteva cărţi publicate în perioada interbelică.

Şeful Statului Major al Grupului de armate conduse de Rundstedt era Erich von Manstein – considerat de camarazii săi drept cel mai capabil strateg dintre toţi tinerii generali. După părerea lui, primul plan era prea evident şi reproducea prea fidel planul Schlieffen din 1914 – fiind aşadar exact genul de lovitură pentru care Înaltul Comandament Aliat ar fi fost pregătit. Un alt inconvenient, argumenta Manstein, consta în faptul că presupunea o confruntare cu armata britanică, aceasta fiind, după toate probabilităţile, un adversar mai dur decât armata franceză. În plus, nu ar duce la un rezultat decisiv. Spicuim din afirmaţiile sale:

"N-ar fi exclus să înfrângem forţele aliate în Belgia. S-ar putea să cucerim coasta Canalului Mânecii. Dar, după toate probabilităţile, ofensiva noastră ar fi oprită definitiv pe Somme. Atunci s-ar repeta situaţia din 1914… nu ar mai exista nicio şansă să se ajungă la un acord de pace[19].

După o matură chibzuinţă, Manstein avansase soluţia îndrăzneaţă de a muta principalul atac în Ardeni, pornind de la premisa că adversarul s-ar fi aşteptat cel mai puţin la un asemenea demers. Dar avea în minte o întrebare, crucială, în privinţa căreia îl consultase pe Guderian în noiembrie 1939.

Reproducem în continuare relatarea lui Guderian:

„Manstein m-a întrebat dacă ar fi posibilă deplasarea tancurilor prin Ardeni, în direcţia Sedan. Şi-a expus proiectul de a străpunge prelungirea liniei Maginot lângă Sedan, pentru a evita vechiul plan Schlieffen, cu care

---

19 Liddell Hart, The Other Side of the Hill, p. 152.

inamicul era familiarizat şi la care existau toate şansele să se aştepte încă o dată. Cunoşteam terenul din timpul primului război mondial şi, după ce am studiat harta, i-am confirmat punctul lui de vedere. Manstein l-a convins apoi pe generalul von Rundstedt şi un raport a fost trimis la OKH (Statul Major General, condus de Brauchitsch şi de Halder). OKH a respins ideea lui Manstein, dar acesta a reuşit să i-o împărtăşească lui Hitler[20].

Warlimont a informat cartierul general al lui Hitler de ideea lui Manstein, după o discuţie avută cu acesta la mijlocul lui decembrie. I-a prezentat-o generalului Alfred Jodl, şeful Direcţiei Operaţii a OKH, care i-a transmis-o lui Hitler. Dar propunerea lui Manstein a început să fie luată în considerare abia după accidentul aviatic din 10 ianuarie, când Hitler, căutând un nou plan, şi-a amintit de ea Chiar şi atunci a trebuit să mai treacă o lună până să opteze definitiv în favoarea ei.

Decizia finală s-a adoptat într-un mod destul de ciudat. Lui Brauchitsch şi lui Halder le displăcuse felul în care Manstein insistase ca acea „găselniţă” a lui să fie preferată planului lor. În aceste condiţii, s-a luat hotărârea să fie schimbat din funcţie şi trimis să comande un Corp de armată – unde ar fi ocupat o poziţie mai puţin favorabilă, pentru a-şi impune ideile. Dar, înainte de transfer, a fost convocat la o întrevedere cu Hitler, şi astfel a avut ocazia să-i explice pe larg punctul său de vedere. Această întâlnire a fost aranjată din iniţiativa generalului Schmundt, aghiotantul şef al lui Hitler, care era un

---

20 Liddell Hart, The Other Side of the Hill, p. 153-154.

admirator înfocat al lui Manstein şi considera că acesta fusese nedreptăţit.

Ulterior, Hitler a stăruit atât de mult pe lângă Brauchitsch şi Halder în favoarea ideii lui Manstein, în Cât aceştia au cedat până la urmă şi au remodelat planul potrivit concepţiilor lui Manstein. Cu toate că s-a lăsat greu convins, Halder, care era un ofiţer de stat major extrem de capabil, a redactat cu migală planul, care s-a dovedit în final un proiect logistic cu totul remarcabil.

O consecinţă tipică a constituit-o, însă, faptul că Hitler, după ce a optat în favoarea noii idei-cheie, a ajuns să-şi închipuie că el concepuse întregul proiect. Nu-i recunoştea lui Manstein decât meritul de a fi fost de acord cu el: „Dintre toţi generalii cu care am discutat despre noul plan în vest, Manstein a fost singurul care m-a înţeles”.

Dacă analizăm desfăşurarea evenimentelor după lansarea ofensivei din mai, ne dăm seama că vechiul plan nu ar fi putut duce la căderea Franţei. Cel mult, armatele aliate ar fi fost împinse înapoi pe graniţa franceză, sau poate nici măcar atât. Căci înaintarea germană principală s-ar fi ciocnit frontal de cele mai puternice şi mai bine înzestrate forţe franco-britanice şi ar fi trebuit să lupte croindu-şi drum printr-un ţinut plin cu obstacole, presărat cu râuri, canale şi oraşe mari. Ardenii ar fi putut reprezenta chiar o soluţie mai dificilă, dar dacă nemţii ar fi reuşit să străbată fulgerător această centură de dealuri împădurite din sudul Belgiei, înainte ca Înaltul Comandament francez să sesizeze primejdia şi să-şi pună

trupele în mişcare, câmpiile unduitoare ale Franţei s-ar fi aşternut netede în calea lor – un ţinut ideal pentru înaintarea nestânjenită a tancurilor.

Dacă s-ar fi aplicat vechiul plan şi s-ar fi ajuns într-un impas, aşa cum era probabil, evoluţia războiului ar fi fost cu totul alta. Deşi este greu de crezut că Franţa şi Anglia ar fi putut învinge singure Germania, blocarea ofensivei germane le-ar fi lăsat răgazul necesar să-şi perfecţioneze înarmarea, în special la capitolul aparate de zbor şi tancuri, stabilindu-se astfel un echilibru de putere sub raportul acestor noi arme. Neîndeplinirea promisiunii lui Hitler în privinţa victoriei ar fi provocat, cu timpul, subminarea încrederii trupelor şi, implicit, a poporului german. Astfel, un impas survenit pe frontul de vest ar fi. Oferit puternicului grup de oponenţi ai lui Hitler, în ţară, prilejul de a câştiga noi aderenţi şi de a-şi perfectă planurile de înlăturare a lui, ca un pas preliminar în vederea încheierii păcii. Indiferent ce s-ar fi întâmplat după blocarea nemţilor, e posibil ca Europa să fi fost cruţată de multe dintre distrugerile şi suferinţele care s-au abătut asupra popoarelor ei în urma lanţului de evenimente declanşate de prăbuşirea Franţei.

În timp ce Hitler a profitat din plin de pe urma accidentului aviatic care l-a determinat să modifice planul de atac, Aliaţii au avut mult de suferit. Unul dintre cele mai stranii aspecte ale acelei întâmplări este faptul că n-au ţinut aproape deloc seama de avertismentul ce le căzuse practic în poală. Căci documentele pe care le transporta ofiţerul de stat major german nu au ars chiar atât de rău,

copii după ele fiind transmise imediat de belgieni guvernului francez şi britanic. Dar consilierii lor militari erau înclinaţi să creadă că plasarea documentelor reprezenta o stratagemă menită să-i inducă în eroare. Punctul lor de vedere se dovedea, însă, aproape absurd, căci în acest caz ar fi fost vorba de o stratagemă prostească, ce implica riscul ca belgienii să fie puşi în gardă şi determinaţi să-şi consolideze relaţiile de colaborare cu francezii şi englezii. S-ar fi putut foarte bine să-şi deschidă frontiera şi să lase armatele franco-britanice să intre în ţară, întărindu-le liniile de apărare, înainte de intervenţia adversarului.

Şi mai straniu a fost faptul că Înaltul Comandament Aliat nu şi-a modificat în niciun fel propriile planuri şi nici nu şi-a luat vreo măsură de precauţie în eventualitatea în care planul capturat ar fi fost autentic, ceea ce ar fi obligat Înaltul Comandament german să-şi concentreze atacul în altă direcţie.

La mijlocul lui noiembrie, Consiliul Suprem al Aliaţilor adoptase Planul „D” propus de Gamelin, o variantă hazardată a unui plan mai vechi pe care Statul Major britanic o privise iniţial cu neîncredere. Conform planului „D”, aripa stângă consolidată a armatelor aliate urma să năvălească în Belgia de îndată ce Hitler se punea în mişcare, înaintând cât mai mult posibil spre est. Asta însemna să cadă drept în mâinile lui Hitler, căci mutarea Aliaţilor se potrivea ca o mănuşă noului său plan. Cu cât aripa stângă a Aliaţilor ar fi înaintat mai adânc spre centrul Belgiei, cu atât le-ar fi fost mai simplu tancurilor

lui Hitler să străbată Ardenii şi să treacă apoi prin spatele armatelor franco-britanice, tăindu-le calea.

Deznodământul previzibil a devenit şi mai clar, întrucât Înaltul Comandament Aliat a utilizat grosul forţelor sale mobile pentru înaintarea în Belgia, lăsând doar o pavăză subţire formată din divizii de mâna a doua pentru a păzi pivotul înaintării – în faţa ieşirilor din „Ardenii de netrecut”. Spre a înrăutăţi şi mai mult situaţia, liniile de apărare pe care urmau să le susţină erau deosebit de slabe în breşa dintre capătul Liniei Maginot şi începutul frontului britanic fortificat.

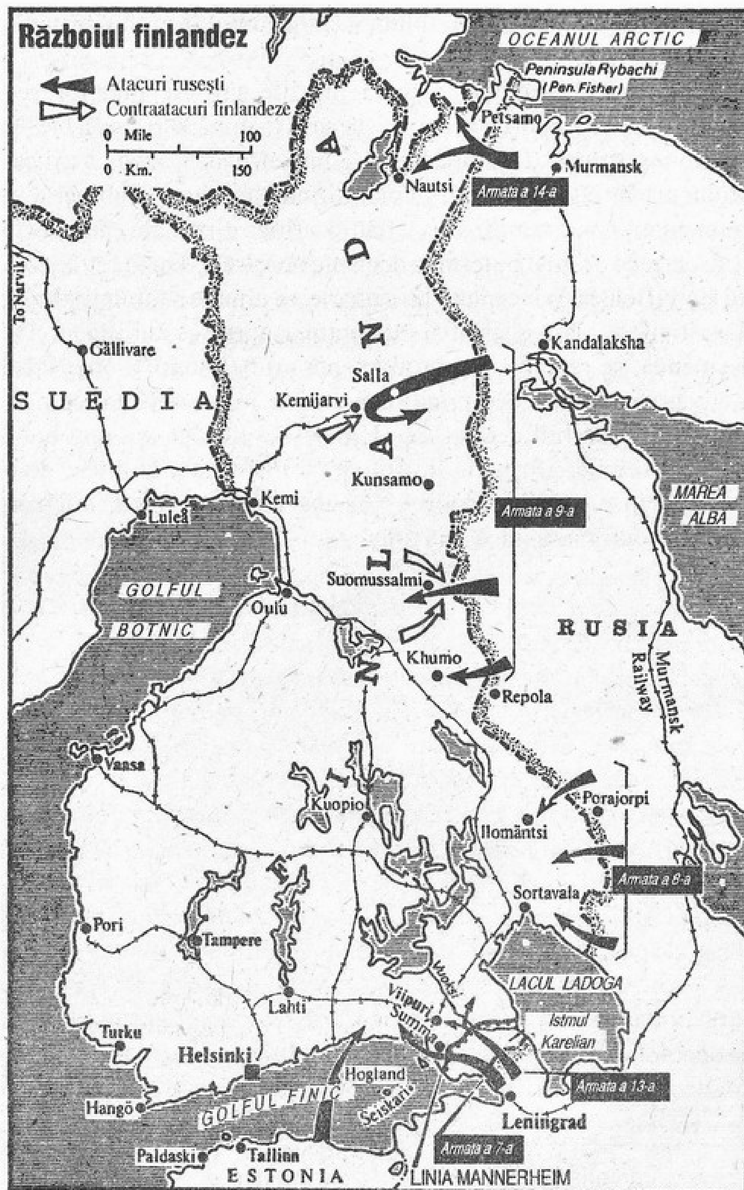
Churchill pomeneşte în memoriile, sale de îngrijorarea manifestată de cercurile britanice, în acea toamnă, din cauza breşei din front şi spune: „Dl Hore-Belisha, ministrul de Război, a ridicat problema în câteva rânduri în cadrul ministerului… Cabinetul şi comandanţii noştri militari se sfiau să critice aliaţii ale căror forţe erau de zece ori mai puternice decât ale noastre”.[21]

După retragerea lui Hore-Belisha la începutul lui ianuarie, ca urmare a furtunii stârnite de criticile lui, s-a insistat şi mai puţin asupra acestui aspect. De asemenea, se remarca o recrudescenţă primejdioasă a unei false încrederi, în Anglia şi în Franţa deopotrivă. Într-o cuvântare din 27 ianuarie, Churchill declara că „Hitler şi-a pierdut cea mai bună şansă”. Această afirmaţie liniştitoare a fost titrată cu litere de-o şchioapă în ziarele de-a doua zi. Era exact perioada când noul plan prindea contur în mintea lui Hitler.

---

21 Churchill,.The Second World War, vol. II, p. 33.

Capitolul 5
Războiul finlandez

Războiul finlandez
Atacuri rusești
Contraatacuri finlandeze
0 Mile 100
0 Km. 150
OCEANUL ARCTIC
Peninsula Rybachi
(Pen. Fisher)
Petsamo
Murmansk
Nautsi
Armata a 14-a
To Narvik
Gällivare
Kandalaksha
Salla
SUEDIA
Kemijarvi
Kunsamo
Kemi
Luleå
MAREA
ALBA
Armata a 9-a
GOLFUL
BOTNIC
Suomussalmi
Oulu
RUSIA
Khumo
Repola
Murmansk
Railway
FINLANDA
Vaasa
Kuopio
Porajorpi
Ilomäntsi
Armata a 8-a
Sortavala
Pori
Tampere
Vuoksi
LACUL LADOGA
Lahti
Viipuri
Summa
Istmul
Karelian
Turku
Helsinki
Hogland
Armata a 13-a
Hangö
GOLFUL FINIC
Seiskari
Leningrad
Paldaski
Tallinn
Armata a 7-a
ESTONIA
LINIA MANNERHEIM

După împărţirea Poloniei, Stalin avea de gând să apere flancul baltic al Rusiei împotriva unei viitoare ameninţări din partea partenerului său temporar, Hitler. În consecinţă, guvernul sovietic s-a grăbit să obţină un control strategic asupra vechilor teritorii-tampon ale Rusiei în Marea Baltică. La 10 octombrie, încheiase deja pacte cu Estonia, Letonia şi Lituania, care îi permiteau să-şi a instaleze garnizoane în punctele-cheie din ţările respective. În ziua de 9 octombrie au început tratativele cu Finlanda. La 14 octombrie, guvernul sovietic şi-a formulat pretenţiile. Acestea vizau trei obiective principale.

În primul rând, împiedicarea accesului pe mare spre Leningrad: (a) prin blocarea Golfului Finie cu artilerie de pe ambele coaste, pentru a nu permite intrarea în Golf a navelor de transport şi de război inamice; (b) prin împiedicarea accesului inamicului spre insulele din Golful Finic situate la vest şi la nord-vest faţă de intrarea spre Leningrad. În acest scop, finlandezilor li se cerea să cedeze insulele Hogland, Seiskari, Lavanskari, Tytarskari şi Loivisto, în schimbul altor teritorii; totodată, ei urmau să concesioneze pe o perioadă de treizeci de ani portul Hangö, astfel încât ruşii să-şi poată construi acolo o bază navală cu artilerie de coastă, capabilă – împreună cu baza navală de la Paldaski, de pe coasta opusă – să blocheze accesul în Golful Finic.

În al doilea rând, se urmărea îmbunătăţirea căilor de acces pe uscat spre Leningrad, deplasând mai în spate graniţa finlandeză din Istmul Karelia până la o linie de

unde tirul artileriei grele nu ar fi putut atinge Leningradul. Reajustările frontierei ar lăsa, totuşi, intacte principalele posturi de apărare de pe Linia Mannerheim.

În al treilea rând, trebuia să fie mai bine trasată graniţa în Nordul îndepărtat, căci în regiunea Petsamo, aceasta consta numai dintr-o linie dreaptă ce traversa istmul îngust al peninsulei Rybachi, retezând capătul vestic al peninsulei. La prima vedere, o asemenea modificare era menită să asigure paza căilor de acces pe mare spre Murmansk, împiedicându-l pe inamic să se instaleze în peninsula Rybachi.

În schimbul acestor ajustări teritoriale, Uniunea Sovietică se oferea să-i cedeze Finlandei ţinuturile Repola şi Porajorpi – schimb prin care, chiar şi potrivit Cărţii Albe Finlandeze, aceasta ar fi primit o suprafaţă de 5.530 km pătraţi drept compensaţie pentru cedarea unor teritorii însumând 2760 km pătraţi.

O examinare obiectivă a acestor condiţii sugerează că erau concepute pe o bază raţională, pentru a oferi o mai mare securitate teritoriului rusesc, fără a o periclita în vreun fel pe cea a Finlandei. Evident, asemenea măsuri ar fi împiedicat utilizarea Finlandei drept trambulină pentru un atac german asupra Rusiei. Într-adevăr, teritoriul pe care Rusia se oferea să-l cedeze Finlandei i-ar fi lărgit considerabil zona mediană.

Animaţi de un puternic sentiment naţional, finlandezii nu puteau accepta reglementarea propusă de ruşi. Exprimându-şi disponibilitatea de a ceda toate insulele în afară de Hogland, s-au arătat implacabili în privinţa

renunţării la portul Hangö de pe ţărmul continental – pe motiv că acest lucru ar însemna o încălcare a politicii lor de strictă neutralitate. Ruşii s-au oferit să cumpere teritoriul respectiv, susţinând că o asemenea tranzacţie n-ar contraveni obligaţiilor de neutralitate ale Finlandei. Cu toate acestea, finlandezii aii refuzat ofertă. Discuţiile au devenit violente* comentariile din presa rusească au căpătat un ton ameninţător, iar pe 28 noiembrie guvernul sovietic a anulat tratatul de neagresiune din 1932. În ziua de 30 noiembrie a început invazia ruşilor în Finlanda.

După o înaintare impetuoasă, s-a produs un blocaj care a uimit întreaga lume. Atacul direct lansat din Leningrad peste Istmul Karelia s-a împotmolit în primele fâşii ale Liniei Mannerheim. În apropierea Lacului Ladoga, înaintarea a devenit imposibilă. La celălalt capăt al frontului, ruşii au închis micul port Petsamo de la Oceanul Arctic, în vederea blocării ajutoarelor ce urmau să intre în Finlanda pe această rută.

Alte două atacuri au fost începute în zona mediană a Finlandei. Cel mai din nord a străpuns apărarea dincolo de Salla până la Kemijarvi, la jumătatea distanţei de Golful Botnic, înainte de a fi respins de contraatacul unei divizii finlandeze care fusese transferată din sud, pe calea ferată. Asaltul din sud, dincolo de Suomussalmi, a fost, de asemenea, contracarat la începutul lui ianuarie 1940. După ce au încercuit flancul năvălitorilor, finlandezii le-au blocat linia de aprovizionare şi de Retragere, au aşteptat până ce trupele lor au ajuns epuizate de frig şi de foame, apoi au atacat şi le-au dispersat.

În Occident, simpatia pentru Finlanda, considerată o nouă victimă a agresiunii, s-a preschimbat rapid în entuziasm atunci când s-a răspândit ştirea despre aparenta victorie repurtată de cei slabi în respingerea celor puternici. La aflarea veştii, guvernul britanic şi cel francez au examinat posibilitatea trimiterii unei forţe expediţionare pe acest nou teatru de război nu numai cu scopul de a ajuta Finlanda, ci şi de a controla minele suedeze de fier de la Gällivare de unde Germania se aproviziona, plasându-se astfel pe o poziţie ce ameninţa flancul ei baltic. Parţial din cauza obiecţiilor formulate de Norvegia şi de Suedia, acest proiect nu s-a mai materializat înainte de prăbuşirea Finlandei. Franţa şi Anglia au fost astfel scutite de implicarea într-un război cu URSS, dar şi cu Germania, într-un moment în care capacitatea lor defensivă era periculos de slabă. Dar ameninţarea unei deplasări a Aliaţilor în Scandinavia a grăbit decizia lui Hitler de a o preîntâmpina prin ocuparea Norvegiei.

Un alt efect al succeselor repurtate iniţial de Finlanda l-a constituit accentuarea tendinţei generale de a subestima puterea militară sovietică. Această concepţie a fost rezumată în declaraţia radiofonică a lui Winston Churchill, din 20 ianuarie 1940, în care se „spunea că „Finlanda demonstrase lumii întregi incapacitatea militară a Armatei Roşii”. Aprecierea lui greşită a fost împărtăşită într-o oarecare măsură şi de Hitler – cu consecinţele memorabile din anul următor.

Totuşi, la o examinare imparţială a campaniei se

constată ineficacitatea atacului iniţial. Nu s-au văzut niciun fel de preparative în vederea unei ofensive puternice, susţinută cu mari stocuri de muniţii şi echipamente din vastele resurse ale Rusiei. Au existat în schimb semne clare că autorităţile sovietice fuseseră induse în eroare de agenţii lor în legătură cu situaţia din Finlanda şi că, în loc să ia în calcul o rezistenţă serioasă, şi-au imaginat că e suficient să susţină o răscoală a poporului finlandez împotriva, unui. Guvern neagreat. Ţara prezenta o sumedenie de obstacole naturale care îngustau căile de acces şi înlesneau apărarea. Între Lacul Ladoga şi Oceanul Arctic, frontiera părea foarte lată pe hartă, dar în realitate consta dintr-un păienjeniş de lacuri şi păduri, ideal atât pentru fixarea capcanelor, cât şi pentru o rezistenţă îndârjită. În plus, în zona de frontieră sovietică, comunicaţiile feroviare erau reprezentate de o singură linie de la Leningrad la Murmansk, care pe toată lungimea ei de 1.290 km nu avea decât o ramificaţie spre graniţa finlandeză.

În aceste condiţii, atacurile din zona mediană, care sunau atât de impresionant în relatările finlandezilor, au fost efectuate cu doar trei divizii fiecare, patru divizii fiind folosite în manevra de învăluire la nord de Ladoga.

Mult mai indicată era calea de acces în Finlanda prin Istmul Karelia, între Lacul Ladoga şi Golful Finic, dar aceasta era blocată de Linia Mannerheim şi de cele şase divizii active ale finlandezilor, concentrate acolo de la bun început. De aceea atacurile ruseşti efectuate ceva mai la nord au servit atragerii rezervelor finlandeze, în vreme ce

paisprezece divizii erau deplasate pentru un atac de amploare pe Linia Mannerheim. Acesta a avut loc în ziua de 1 februarie, sub conducerea generalului Meretskov. Epicentrul atacului l-a constituit un sector de 16 km lângă Summa, care a fost supus unui distrugător bombardament de artilerie. După nimicirea fortificaţiilor, tancurile şi infanteria transportată cu sănii au avansat ocupând terenul, în timp ce forţa aeriană sovietică a anihilat orice încercare de contralovitură. Acest proces metodic a durat ceva mai mult de două săptămâni, după care s-a reuşit crearea unei breşe în adâncimea Liniei Mannerheim. Atacatorii au desfăşurat acţiuni de învăluire pentru a-i încolţi pe finlandezi pe ambele flancuri, înainte de a avansa spre Viipuri (Viborg).

O operaţie de învăluire mai amplă a avut loc peste Golful Finlandei îngheţat efectuată de trupe care au înaintat din insula Hogland şi au ajuns bine în spatele localităţii Viipuri. Deşi s-au apărat cu înverşunare timp de câteva săptămâni, forţele Finlandei erau deja epuizate după eforturile de a păstra Istmul Karelia. După străpungerea unui culoar şi periclitarea sistemului de comunicaţii, prăbuşirea finală a devenit certă. Capitularea a reprezentat singura cale de preîntâmpinare a acestei eventualităţi, având în vedere faptul că mult promisa forţă expediţionară franco-britanică nu sosise, deşi fusese aproape gata de îmbarcare.

La 6 martie 1940, guvernul finlandez a trimis o delegaţie pentru a negocia pacea. În afara condiţiilor puse iniţial de sovietici, Finlandei i se cerea acum să cedeze

teritorii din zonele comunelor Salla şi Kunsamo, întreg Istmul Karelia, inclusiv Viipuri, precum şi partea finlandeză a Peninsulei Fisher. De asemenea, i s-a pus în vedere să construiască o cale ferată de la Kemijarvi până la graniţă (care nu era încă stabilită), pentru a face legătura cu linia ferată terminus a ruşilor. În ziua de 13 martie, s-a anunţat că toate condiţiile impuse de sovietici au fost acceptate.

Având în vedere circumstanţele radical schimbate, mai ales după prăbuşirea dezastruoasă a Liniei Mannerheim, în sectorul Summa, la 12 februarie, noile condiţii impuse de sovietici păreau extrem de moderate. Dar feldmareşalul Mannerheim, care era mult mai realist decât majoritatea politicienilor şi, pe bună dreptate pusese la îndoială ofertele insistente de ajutor formulate de francezi şi englezi, a pledat pentru acceptarea condiţiilor propuse de sovietici. Formulând pretenţii atât de mici, Stalin şi-a dovedit reale calităţi de om de stat, căci nu voia decât să încheie cât mai repede o acţiune în care fuseseră angrenaţi mai mult de un milion din soldaţii trupelor sale, precum şi o mare parte din tancuri şi aeronave, într-un moment când primăvara crucială a anului 1940 se profila ameninţătoare la orizont.

Dacă în Europa cele mai favorabile condiţii pentru declanşarea unui Blitzkrieg existau numai în Polonia, în schimb, Finlanda constituia un teatru de luptă deosebit de nepotrivit pentru o asemenea reprezentaţie, mai cu seamă în perioada când a fost organizată şi regizată această invazie.

Încercuirea geografică a frontierei poloneze era favorizată de amploarea comunicaţiilor germane şi de numărul redus al celor poloneze. Relieful puţin accidentat al ţării oferea posibilitatea unor atacuri cu forţele mecanizate, la care se adăuga şi avantajul vremii uscate din luna septembrie. Mai mult decât majoritatea armatelor, cea poloneză rămăsese fidelă tradiţiei ofensive, dovedindu-se total neputincioasă în utilizarea puţinelor mijloace de care dispunea în cazul unei acţiuni defensive.

Dimpotrivă, în Finlanda, apărătorul a profitat de faptul că dispunea de un sistem de comunicaţii interne, atât feroviare, cât şi rutiere, mult mai bun decât acela al atacantului aflat de cealaltă parte a frontierei. Finlandezii aveau câteva linii ferate paralele cu graniţa, pentru deplasarea laterală rapidă a rezervelor lor; ruşii nu dispuneau decât de o singură linie de la Leningrad la Murmansk, cu o ramificaţie spre graniţa finlandeză. În alte părţi, ruşii ar fi trebuit să înainteze între 80 şi 240 km de la calea ferată pentru a trece frontiera şi mult mai mult chiar pentru a putea ameninţa a vreun punct de importanţă strategică. În plus, această înaintare trebuia făcută printr-un ţinut de lacuri şi păduri, pe drumuri proaste care erau acoperite acum de un strat gros de zăpadă.

Aceste dificultăţi au limitat considerabil forţele pe care Uniunea Sovietică le putea deplasa şi menţine pe poziţie, cu excepţia celor angajate într-o înaintare directă prin Istmul Karelia împotriva Liniei Mannerheim, care era puternic apărată. Această limbă de pământ, cu o lăţime de

150 km pe hartă, reprezintă mult mai puţin sub aspectul realităţii strategice. O jumătate din ea este blocată de albia lată a râului Vuoksi, iar restul teritoriului e acoperit în cea mai mare parte de lacuri, cu păduri între ele. Spaţiu pentru desfăşurarea unor forţe considerabile nu există decât lângă Summa.

În afara dificultăţilor strategice de a comasa trupe numeroase pe părţile evident expuse ale frontierei finlandeze, împingându-le apoi adânc în ţara inamicului, mai exista şi dificultatea tactică de a învinge rezistenţa apărătorilor care cunoşteau terenul şi se pricepeau să-i exploateze avantajele. Din cauza lacurilor şi a pădurilor, orice cotropitor are tendinţa să-şi concentreze înaintarea în canale înguste, unde poate fi secerat de focul mitralierelor; aceleaşi lacuri şi păduri oferă totodată nenumărate ocazii pentru manevre de învăluire, precum şi pentru hărţuieli ale trupelor de gherilă. A pătrunde într-o asemenea ţară şi a te confrunta cu un duşman dibaci este periculos chiar şi pe timp de vară, darămite în toiul iernii arctice, atunci când coloanele grele se deplasează cu stângăcie, aidoma unui tip în saboţi care încearcă să se ia la trântă cu un adversar încălţat cu pantofi de tenis.

Chiar dacă s-a dovedit riscantă hotărârea feldmareşalului Mannerheim de a-şi menţine forţele de rezervă în partea cea mai sudică până ce ruşii au dat cărţile pe faţă, în ansamblu, strategia sa a fost justificată întru totul, datorită ocaziilor oferite pentru contraatacuri de străpungerile iniţiale ale inamicului – îndeosebi în acest gen de ţară şi în vreme de iarnă.

Cât despre ruşi, era de aşteptat ca nişte planuri făurite pe baza unei false ipoteze să se spulbere în confruntarea cu realitatea. Dar aceasta nu constituie o dovadă de ineficacitate militară la nivelul întregii armate. Deşi regimurile autoritare sunt cele mai susceptibile la genul de relatări despre o situaţie care concordă cu dorinţele lor, totuşi, niciun tip de guvernare nu este imun la aceste riscuri. Nu strică să reamintim că printre cele mai false ipoteze din istoria modernă se numără acelea care au stat la baza planurilor franceze din 1914 şi 1940.

PARTEA a III-a
RĂBUFNIREA

Capitolul 6
Cotropirea Norvegiei

Ocuparea Norvegiei

Cîmpuri de mine lansate de Royal Navy
Debarcări germane (9 apr.) și atacuri
Parașutări germane
Aeroporturi
0 Mile 200
0 Km 300

14 aprilie 1940
Debarcări britanice
Narvik
27 mai
Forțele aliate reocupă Narvikul de la germani
Gällivare
(Mine de fier)
7 iunie
Ultimele forțe aliate evacuează Norvegia
MAREA NORVEGIEI
16/17 Aprile
Debarcare britanică
Retragere la 1-2 mai
Namsos
NORVEGIA
SUEDIA
Trondheimfiord
Trondheim
18 aprilie
Debarcare britanică
Retragere la 30 apr/1mai
Aandalsnes
Gudbrand Valley
Ins. Shetland
Bergen
Oslo
FORNEBU
9 aprilie
scufundarea lui Blücher
Oslofiord
Larvik
Ins. Orkney
Scapa Flow
Stavanger
SOLA
7 aprilie
Ieșiri ale flotei britanice
Kristiansand
SKAGERRAK
16 feb.
Acțiunea Altmark
KATTEGAT
Rosyth
Edinburgh
DANEMARCA
JUTLAND
Copenhaga
ANGLIA
MAREA NORDULUI
MAREA BALTICĂ
9 aprilie
Germania invadează Danemarca și Norvegia
GERMANIA

Cele şase luni de acalmie înşelătoare care au urmat după cucerirea Poloniei s-au încheiat cu o neaşteptată bubuitură de tubei Aceasta nu s-a produs acolo unde se îngrămădiseră norii de furtună, ci pe marginea dantelată a Scandinavici. Paşnicele ţări Norvegia şi Danemarca au fost trăsnite de fulgerul lui Hitler.

La 9 aprilie, ziarele publicau ştirea că în ziua precedentă forţele navale britanice şi franceze intraseră în apele Norvegiei pentru a plasa baraje de mine – cu scopul, de a bloca accesul oricăror nave care făceau comerţ cu Germania. Comentariile favorabile acestei iniţiative se îmbinau cu argumentele justificatoare pentru încălcarea neutralităţii Norvegiei. Dar în acea dimineaţă radioul a făcut ca această ştire să devină perimată – difuzând informaţia, ce părea şi mai uimitoare, potrivit căreia forţele germane debarcau într-o serie de puncte, de-a lungul coastei Norvegiei şi că intraseră, de asemenea, în Danemarca.

Cutezanţa acestor acţiuni ale nemţilor, ce sfidau superioritatea Angliei ca putere maritimă, i-a debusolat pe conducătorii Aliaţilor, în declaraţia făcută în Camera Comunelor, în acea după-amiază, premierul britanic, Chamberlain, spunea că germanii debarcaseră şi în lungul coastei apusene a. Norvegiei, la Bergen şi Trondheim, precum şi pe coasta sudică, adăugând în încheiere: „S-au primit veşti despre o debarcare similară şi la Narvik, dar mă îndoiesc că aşa stau lucrurile”. Autorităţilor britanice le venea greu să creadă că Hitler s-ar fi aventurat să debarce

atât de departe în nord, şi asta cu atât mai mult cu cât ştiau că forţele lor navale se aflau la faţa locului pentru a acoperi operaţiunile de minare şi a duce la bun sfârşit şi alte misiuni. Îşi spuneau că, de bună seamă, se înţelesese greşit „Narvik”, în loc de „Larvik”, o localitatea de pe coasta sudică.

Totuşi, înainte de sfârşitul zilei nu mai încăpea nicio îndoială că nemţii puseseră mâna pe capitala Norvegiei, Oslo, şi pe toate aporturile principale, inclusiv Narvik. Toate atacurile germane lansate simultan pe mare fuseseră încununate de succes.

Dezamăgirea guvernului britanic provocată de această ipoteză a fost urmată de o nouă iluzie. Două zile mai târziu, Churchill, pe atunci ministrul Marinei, spunea în Camera Comunelor:

„După opinia mea, care este împărtăşită de abilii mei consilieri, *Herr* Hitler a comis o gravă eroare strategică… am avut enorm de câştigat de pe urma evenimentelor din Scandinavia… Şi-a asumat o serie întreagă de obligaţii pe coasta norvegiană pentru care va trebui acum să lupte, la nevoie, pe tot parcursul verii, împotriva unor puteri care posedă forţe navale de o superioritate covârşitoare, fiind totodată capabile să le transporte la locul acţiunii mult mai uşor decât el. Nu văd care este câştigul pe care l-ar fi putut obţine… Consider că suntem deosebit de avantajaţi de… gafa strategică la care a fost provocat duşmanul nostru de moarte”.[22]

Aceste cuvinte frumoase nu au fost, însă, urmate de

---

22 Churchill, War Speeches, vol. I, p. 169-70.

fapte pe măsură. Contraloviturile englezilor s-au dovedit lente, şovăitoare şi superficiale. Când a trebuit să treacă la fapte, Amiralitatea, în ciuda dispreţului manifestat înainte de război faţă de puterea aeriană, a devenit extrem de prudentă şi a ezitat să-şi trimită navele în locuri unde intervenţia lor ar fi fost salutară. Trupele de uscat au manifestat o slăbiciune şi mai mare. Deşi în câteva locuri s-au debarcat forţe în scopul evacuării invadatorului german, acestea au fost reîmbarcate în mai puţin de o săptămână, cu excepţia unui punct de sprijin la Narvik – abandonat şi el o lună mai târziu, ca urmare a declanşării principalei ofensive germane în apus.

Castelele de nisip înălţate de Churchill se prăvăliseră fulgerător. Fuseseră construite după o concepţie fundamental greşită despre schimbările survenite în ducerea războiului modern – îndeosebi în ceea ce priveşte efectul puterii aeriene asupra celei navale.

Mult mai realiste se dovediseră cuvintele sale de încheiere: după ce zugrăvise Norvegia ca o capcană pentru Hitler, prezentase invazia germană drept un pas la care Hitler „fusese provocat”. De altfel, cea mai uimitoare dintre toate descoperirile postbelice despre operaţiunile militare a fost faptul că Hitler, în ciuda lipsei sale de scrupule, ar fi preferat ca Norvegia să rămână neutră şi nu a plănuit să o invadeze până când n-a avut dovada palpabilă că Aliaţii puneau la cale o intervenţie ostilă lui în zonă.

Este fascinant să urmăreşti desfăşurarea evenimentelor din spatele scenei, dar în acelaşi timp tragic

şi înspăimântător să-i vezi pe politicienii impulsivi reacţionând violent şi provocând astfel explozii de forţă distructivă. Primul pas s-a făcut pe 19 septembrie 1939, când Churchill (aşa cum menţionează în memoriile sale) a forţat Cabinetul britanic să adopte proiectul plasării unui baraj de mine în „apele teritoriale norvegiene”, „blocând (astfel) navele comerciale norvegiene care transportau minereu de fier suedez de la Narvik” în Germania. A argumentat că o asemenea măsură ar avea „importanţă majoră pentru paralizarea industriei de război a inamicului”. Potrivit notei ulterioare adresate Primului Lord al Amiralităţii: Cabinetul, inclusiv ministrul de Externe (Lord Halifax), a primit deosebit de favorabil această propunere”.

Informaţia pare destul de surprinzătoare, întrucât sugerează că membrii Cabinetului erau înclinaţi să favorizeze sfârşitul fără să analizeze cu atenţie mijloacele – sau consecinţele acestora. Un proiect similar fusese discutat în 1918, dar cu acea ocazie, după cum se menţionează în „Istoria Navală Oficială”:

"...Comandantul suprem (Lord Bealty) a spus că ofiţerilor şi soldaţilor din Grand Fleet[23]le-ar displăcea profund să pătrundă cu o forţă copleşitoare în apele unui popor mic, dar viteaz, recurgând la mijloace de constrângere împotriva lui. Dacă „norvegienii rezistă, aşa cum probabil ar face-o, s-ar produce vărsări de sânge; aceasta, a spus comandantul suprem, ar constitui o crimă

231 Flota principală a Angliei în timpul primului război mondial.

la fel de gravă ca oricare dintre crimele săvârşite de nemţi în alte părţi”.

S-ar putea ca marinarii să-şi fi făcut mai multe scrupule decât politicienii, sau ca starea de spirit a guvernului britanic să fi fost mai proastă la începutul războiului în 1939, decât la sfârşitul primului război mondial.

Personalul Ministerului de Externe a exercitat, totuşi, o influenţă cu consecinţe restrictive, atrăgând atenţia Cabinetului asupra violării neutralităţii Norvegiei. Churchill notează cu tristeţe: „Argumentele Ministerului de Externe erau serioase şi nu puteam să le ignor. Am continuat… să îmi impun punctul de vedere prin orice mijloace şi cu orice prilej”[24]. Acesta a devenit un subiect de discuţie în cercuri tot mai largi şi argumentări în favoarea lui au apărut şi în presă. Aceasta a fost chiar modalitatea de a spori anxietatea Germaniei şi de a o obliga să treacă la contramăsuri.

În ceea ce-i priveşte pe nemţi, documentele dezvăluie un prim element important la începutul lui octombrie, când comandantul suprem al Marinei, amiralul Raeder, şi-a exprimat temerea că norvegienii ar putea să-şi deschidă porturile pentru englezi şi i-a raportat lui Hitler ce dezavantaje strategice ar prezenta pentru ei ocupaţia britanică. A sugerat, de asemenea, că submarinele germane ar avea nevoie de baze pe coasta norvegiană – exemplu, Trondheim – pe care le-ar putea obţine prin presiuni din partea ruşilor.

---

24 Churchill, The Second World War, vol. 1, p. 483.

Hitler, însă, nu a luat în seamă sugestia. Gândurile lui erau îndreptate asupra planurilor de atac în Occident, să constrângă Franţa să încheie un tratat de pace şi nu ţinea ca altceva să-i abată atenţia de la acestea.

O nouă şi puternică provocare – pentru ambele părţi – a constituit-o invadarea Finlandei de către ruşi, la sfârşitul lui noiembrie. Churchill a întrevăzut posibilitatea de a lovi în flancul Germaniei sub masca unui ajutor destinat finlandezilor: „Salut acest eveniment favorabil ca pe un mijloc de a realiza un avantaj strategic major – tăierea aprovizionării Germaniei cu minereu de fier”[25].

Într-o notă din 16 decembrie, şi-a expus toate argumentele în sprijinul acestei măsuri pe care o descria drept o „operaţiune ofensivă majoră”. Admitea că era probabil ca în felul acesta nemţii să fie siliţi să invadeze Scandinavia, căci, aşa cum spunea el: „Dacă tragi în inamic, trage şi el în tine”. Se grăbea însă să adauge: „Avem mai mult de câştigat, decât de pierdut, printr-un atac german asupra Norvegiei şi a Suediei”. (Omitea orice referire la suferinţele pe care popoarele scandinave le-ar avea de îndurat de pe urma transformării ţărilor lor în câmpuri de luptă.)

Cu toate acestea, majoritatea membrilor Cabinetului continuau să-şi facă scrupule în privinţa violării neutralităţii Norvegiei. În ciuda pledoariei insistente a lui Churchill, se abţineau să aprobe executarea imediată a proiectului său. I-au autorizat însă pe şefii de stat major să „facă planuri pentru debarcarea unei forţe la Narvik” –

---

25 Churchill, The Second World War, vol. 1, p. 483.

care reprezenta punctul terminus al căii ferate ce ducea la zăcămintele de fier de la Gällivare din Suedia, iar de acolo în Finlanda. Dacă ajutorul pentru Finlanda era scopul mărturisit al unei asemenea expediţii, obiectivul fundamental îl constituia dominaţia asupra zăcămintelor de fier din Suedia.

În aceeaşi lună, a sosit din Norvegia la Berlin un vizitator important. Era vorba de Vidkun Quisling, fost ministru al Apărării, şeful unui mic partid de tip nazist, care simpatiza cu Germania. La sosire s-a întâlnit cu amiralul Raeder căruia i-a vorbit de pericolul ca Anglia să ocupe în curând Norvegia. A cerut bani şi sprijin neoficial pentru propriile sale planuri de a organiza un puci menit să înlăture de la putere guvernul norvegian existent. A precizat că exista un anumit număr de ofiţeri superiori norvegieni gata să-l sprijine – inclusiv, pretindea el, colonelul Sundlo, comandantul de la Narvik. După preluarea puterii promitea să-i poftească pe nemţi să intre în ţară pentru a ocroti Norvegia, preîntâmpinând astfel pătrunderea englezilor.

Raeder l-a convins pe Hitler să-i acorde lui Quisling o întrevedere care a avut loc pe 16 şi 18 decembrie. Din înregistrarea convorbirilor reiese că Hitler a spus că „ar prefer a ce Norvegia, la fel ca şi restul Scandinaviei, să rămână complet neutră”, întrucât nu dorea să „lărgească teatrul războiului”. Dar „dacă inamicul s-ar pregăti să extindă războiul, ar lua şi el măsuri menite să-l protejeze împotriva acestei ameninţări”. Între timp, lui Quisling i se promitea o subvenţie şi i se dădeau asigurări că problema

acordării unui sprijin militar avea să fie în curând studiată.

Totuşi, în Jurnalul de război al Statului Major Naval german se consemnează că pe 13 ianuarie, cu o lună mai târziu, exista încă opinia că „soluţia cea mai favorabilă ar fi menţinerea neutralităţii Norvegiei”, deşi se formula îngrijorarea cu privire la „intenţia Angliei de a ocupa Norvegia cu acordul tacit al guvernului norvegian”.

Ce se întâmpla, însă, în cealaltă tabără? Pe 15 ianuarie, generalul Gamelin, comandantul suprem al francezilor, a adresat o notă lui Daladier, primul ministru, cu privire la oportunitatea deschiderii unui nou teatru de război în Scandinavia. De asemenea, a prezentat şi un plan pentru debarcarea unei forţe a Aliaţilor la Petsamo, în nordul Finlandei, însoţit de recomandarea adoptării unei măsuri de precauţie constând din „acapararea porturilor şi a aerodromurilor de pe coasta de vest a Norvegiei”. Planul prevedea în continuare posibilitatea „extinderii operaţiunilor în Suedia şi ocuparea minelor de fier de la Gällivare”.

Un comunicat radiofonic din partea lui Churchill, care se adresa ţărilor neutre reamintindu-le datoria de a se alătura luptei împotriva lui Hitler, a sporit, cum era şi firesc, temerile germanilor[26]. În mass-media se făcuseră

---

26 Pe 20 ianuarie, într-un interviu radiodifuzat, Churchill a susţinut şansele de victorie ale forţelor militare navale aliate pe mare, referindu-se la pierderile suferite de navele ţărilor neutre în faţa atacului submarinelor germane în contrast cu siguranţa pe care ar putea să le-o ofere navele aliate în convoi. Apoi, după un scurt tour d’horizon, a întrebat: „Dar ce s-ar întâmpla dacă toate aceste naţiuni neutre pe care le-am menţionat – şi alte câteva nespecificate – ar avea simultan impulsul de a-şi face datoria în conformitate cu statutul Ligii Naţiunilor şi s-ar alătura Imperiului Britanic şi celui Francez împotriva

prea multe aluzii referitoare la acţiunile Aliaţilor.

La 27 ianuarie. Hitler le-a ordonat consilierilor săi militari să pregătească planuri amănunţite pentru o invazie a Norvegiei, la nevoie. Statul major special format în acest scop s-a întrunit prima oară pe 5 februarie.

În acea zi, Consiliul Suprem de Război al Aliaţilor s-a reunit la Paris, iar Chamberlain l-a luat cu el pe Churchill. La întrunire s-au adoptat planuri de pregătire a unei forţe ce consta din două divizii britanice şi un contingent francez ceva mai mic, cunoscut sub denumirea de „Ajutor pentru Finlanda”. Trupele urmau să fie „camuflate ca voluntari” în ideea diminuării riscurilor unui război deschis cu Rusia; S-a iscat, însă, o controversă în privinţa rutei pe care urmau să fie trimise. Premierul britanic a accentuat dificultăţile unei debarcări la Petsamo, în contrast cu avantajele pe care le prezenta Narvikul – în special pentru „a dobândi controlul asupra zăcămintelor de fier de la Gällivare”. Acesta avea să fie obiectivul principal, doar o mică parte a forţelor respective urmând să continue înaintarea pentru a veni în ajutorul Finlandei. Întrucât argumentele britanice au prevalat, a rămas stabilit ca forţele militare să se îmbarce la începutul lui martie.

Un incident fatidic s-a petrecut pe 16 februarie. O navă germană, *Altmark*, care transporta prizonieri britanici din Atlanticul de Sud, a fost detectată de nişte distrugătoare britanice şi s-a refugiat într-un fiord

agresiunii şi a nedreptăţii? (Churchill, War Speeches, vol. 1, p. 137). Sugestia a stârnit vâlvă, astfel că presa belgiană, olandeză, daneză, norvegiană şi elveţiană s-a grăbit să o respingă, în timp ce la Londra s-a anunţat, pe un ton împăciuitor, că în interviul radiodifuzat Churchill îşi exprima un punct de vedere strict personal.

norvegian. Churchill a trimis ordin direct comandantului Vian al navei HMS *Cossack* să pătrundă în apele norvegiene, să abordeze nava *Altmark* şi să salveze prizonierii. Intimidate, cele două canoniere norvegiene aflate la faţa locului n-au reacţionat în niciun fel, iar protestul ulterior al guvernului norvegian cu privire la intrarea neautorizată în apele sale teritoriale a fost respins categoric.

Hitler a considerat protestul drept un gest menit doar să-l tragă pe sfoară, fiind convins că guvernul norvegian era complicele benevol al Angliei. În sprijinul acestei opinii veneau nu numai pasivitatea celor două canoniere, dar şi relatările lui Quisling potrivit cărora acţiunea navei *Cossack* fusese o chestiune „aranjată în prealabil”. După părerea amiralilor germani, afacerea *Altmark* a fost decisivă în schimbarea atitudinii lui Hitler în favoarea intervenţiei în Norvegia. A reprezentat scânteia care a dat foc butoiului cu pulbere.

Hitler simţea că nu putea aştepta derularea planului lui Quisling, cu atât mai mult cu cât diverşii observatori germani din Norvegia relatau că partidul lui Quisling nu prea făcea progrese, în timp ce rapoartele sosite din Anglia se refereau la planificarea unor acţiuni în zona norvegiana, împreună cu concentrări de trupe şi de nave de transport.

La 20 februarie, Hitler l-a convocat pe generalul Falkenhorst şi l-a însărcinat cu comanda şi pregătirea unei forţe expediţionare în Norvegia. „Sunt informat că englezii intenţionează să debarce acolo – i-a spus el – or eu vreau

să le-o iau înainte. Ocuparea Norvegiei de către englezi ar putea fi o stratagemă menită să le înlesnească pătrunderea în Marea Baltică, unde noi nu aveam trupe şi nici fortificaţii de coastă… inamicul s-ar afla astfel într-o poziţie favorabilă înaintării spre Berlin şi ar frânge coloana vertebrală a ambelor noastre fronturi”.

În ziua de 1 martie, Hitler a emis directiva pentru pregătirea completă a invaziei. Danemarca urma să fie şi ea ocupată, ca treaptă strategică necesară şi ca mijloc de apărare a liniilor lui de comunicaţii.

Dar nici chiar acum nu se luase hotărârea definitiva în privinţa lansării atacului. Înregistrările convorbirilor lui Raeder cu Hitler demonstrează că Hitler era încă sfâşiat între convingerea că „menţinerea neutralităţii Norvegiei era cel mai bun lucru” pentru Germania şi teama de invazia iminentă a englezilor acolo. Prezentând planurile navale pe 9 martie, el a insistat asupra riscurilor implicate de iniţierea unei operaţiuni „contrare tuturor principiilor războiului naval", dar în acelaşi timp preciza că acest lucru era „urgent”.

În săptămâna următoare, starea de nelinişte a crescut în tabără germană. La 13 martie, s-a raportat că submarine britanice erau masate în apele din dreptul coastei sudice a Norvegiei; la 14 martie, nemţii au interceptat un mesaj radiofonic prin care se ordona navelor de transport aliate să fie gata să intre în acţiune; la 14 martie, câţiva ofiţeri francezi au sosit la Bergen. Nemţii aveau certitudinea Că Aliaţii îi vor devansa, întrucât propria lor forţă expediţionară nu era încă pregătită

complet.

Ce se întâmpla, de fapt, în tabăra Aliaţilor?” La 21 februarie, Daladier insista că afacerea *Altmark* să fie folosită drept pretext pentru „imediata capturare” a porturilor norvegiene „printr-o lovitură surpriză”. Daladier argumenta: „Justificarea acestei acţiuni în ochii opiniei publice mondiale va fi cu atât mai simplă, cu cât operaţiunea va fi adusă mai rapid la îndeplinire, iar propaganda noastră va fi mai abilă în exploatarea recentei complicităţi a Norvegiei în incidentul *Altmark*”. Iată un mod de a vorbi ce semăna izbitor cu cel al lui Hitler. Propunerea guvernului francez a fost primită cu oarecare rezervă la Londra, întrucât forţele expediţionare nu erau pregătite, iar Chamberlain continua să spere că guvernul norvegian şi cel suedez vor consimţi la intrarea trupelor Aliaţilor.

Totuşi, la o reuniune a Ministerului de Război, care a avut loc în ziua de 8 martie, Churchill a prezentat o stratagemă cu intrarea în forţă în apele portului Narvik şi debarcarea imediată pe mal a unui detaşament – pe principiul „etalării puterii pentru a nu fi nevoit să faci uz de ea”. La o nouă întrunire, pe 12 martie, ministerul „a hotărât să revină la planurile de debarcare la Trondheim, Stavanger şi Bergen, precum şi la Narvik.

Forţa debarcată la Narvik urma să înainteze rapid pe uscat şi să treacă frontiera suedeză spre zăcămintele de fier de la Gällivare. În ziua de 20 martie totul trebuia să fie pregătit pentru punerea planurilor în aplicare.

Acestea au fost însă răsturnate de prăbuşirea militară

a Finlandei şi de capitularea ei în faţa Rusiei pe 13 martie – ceea ce le-a răpit Aliaţilor pretextul esenţial pentru a intra în Norvegia. Ca o primă reacţie la acest duş rece, două divizii ce fuseseră repartizate iniţial pentru Norvegia au fost trimise în Franţa, deşi echivalentul unei divizii a rămas încă disponibil. O altă consecinţă a constituit-o căderea lui Daladier şi înlocuirea lui cu Paul Reynaud, în funcţia de prim-ministru al Franţei – schimbare impusă de creşterea presiunii interne în favoarea adoptării unei politici mai ofensive şi a unor măsuri imediate. Reynaud s-a deplasat la Londra, la o reuniune a Consiliului Suprem de Război al Aliaţilor, pe 28 martie, hotărât să facă presiuni pentru transpunerea în practică a proiectului norvegian, susţinut de Churchill de atâta vreme.

Dar insistenţele deveniseră de prisos, căci, aşa cum a relatat Churchill, „în această fază, Chamberlain era dispus să recurgă la acţiuni agresive”. Ca şi în primăvara lui 1939, de îndată ce lua decizia, se dedica cu trup şi suflet noului proiect adoptat. Deschizând lucrările Consiliului, Chamberlain nu s-a mulţumit numai să invoce argumente puternice în favoarea unei acţiuni în Norvegia, ci a insistat şi pentru adoptarea unui alt proiect preferat al lui Churchill – acela de a lansa din aer un şuvoi continuu de mine în Rin şi în alte râuri ale Germaniei. Reynaud a manifestat unele rezerve în privinţa celei de-a doua operaţiuni, declarând că trebuia să obţină acordul Comitetului de Război francez. În schimb, a îmbrăţişat cu entuziasm operaţiunea din Norvegia.

S-a stabilit ca minarea apelor norvegiene să fie

realizată pe 5 aprilie, concomitent cu debarcarea forţelor la Narvik, Trondheim, Bergen şi Stavanger. Primul contingent de trupe urma să se îmbarce pentru direcţia Narvik pe 8 aprilie. A survenit însă o nouă amânare. Comitetul de Război francez nu era de acord cu minarea Rinului, întrucât această” acţiune ar putea declanşa represalii din partea Germaniei, „care s-ar răsfrânge asupra Franţei*”. Francezii n-au manifestat, în schimb, nicio îngrijorare în privinţa represaliilor ce s-ar abate asupra Norvegiei ca urmare a aplicării celeilalte operaţiuni – iar Gamelin a subliniat chiar că unul dintre scopurile acesteia era „să-l atragă pe inamic într-o capcană provocându-l să debarce în Norvegia”. Chamberlain a precizat că ambele operaţiuni trebuiau puse în practică şi a aranjat cu Churchill ca acesta să se ducă la Paris, pe 4 aprilie, şi să depună eforturi suplimentare – care n-au avut sorţi de izbândă – pentru a-i convinge pe francezi să adopte planul minării Rinului.

Aceasta a însemnat o scurtă amânare a lui „Wilfred”, planul norvegian. Poziţia favorabilă adoptată de Churchill în această privinţă e cu atât mai ciudată cu cât la reuniunea Ministerului de Război, ce avusese loc cu o zi înainte, fuseseră prezentate rapoarte din partea Ministerului de Război şi al celui de Externe, din care reieşea că un mare număr de nave germane, cu trupe la bord, erau concentrate în porturile din apropierea Norvegiei, S-a sugerat, în mod cam absurd – şi culmea e că s-a şi crezut – că aceste forţe erau pregătite să dea o contralovitură în cazul unei debarcări britanice în

Norvegia.

Declanşarea operaţiunilor norvegiene a fost amânată cu trei zile, până pe 8 aprilie. Această tergiversare le-a spulberat orice şansă de reuşită, în schimb, le-a permis nemţilor să intre în Norvegia cu puţin tâmp înaintea Aliaţilor.

La 1 aprilie, Hitler se hotărâse în sfârşit şi ordonase ca invazia Norvegiei şi a Danemarcei să înceapă la ora 5.15 dimineaţa pe 9 aprilie. Decizia sa reprezenta consecinţa unui raport îngrijorător, potrivit căruia bateriile de coastă şi antiaeriene norvegiene primiseră permisiunea să deschidă focul fără să mai aştepte ordine din partea eşaloanelor superioare – ceea ce însemna că forţele norvegiene erau pregătite de acţiune şi că, dacă Hitler ar mai fi zăbovit, ar fi ratat şansa de a le lua prin surprindere şi de a repurta o victorie.

În zorii zilei de 9 aprilie, detaşamente de avangardă ale trupelor germane, în marea lor majoritate aflate la bordul unor nave de război, au sosit în principalele porturi ale Norvegiei, de la Oslo până în partea de sus, la Narvik – capturându-le fără prea multă greutate. Comandanţii trupelor germane au anunţat autorităţile locale că veniseră să ia Norvegia sub protecţie germană împotriva unei invazii iminente a Aliaţilor – declaraţie pe care purtătorii de cuvânt ai Aliaţilor s-au grăbit s-o conteste.

Aşa cum declara Lordul Hankey, membru al Cabinetului de Război la acea dată:

…încă din faza de proiect a invaziei germane, atât Marea Britanie, cât şi Germania au fost mai mult sau mai

puţin pe picior de egalitate în privinţa planurilor şi a pregătirilor. Anglia a început, de fapt, să îşi schiţeze proiectul ceva mai devreme… ambele planuri au fost executate aproape simultan, Anglia devansând Germania cu douăzeci şi patru de ore în aşa-zisul act de agresiune, dacă termenul poate fi aplicat ambelor părţi.

Dar zvâcnirea finală a Germaniei a fost mai rapidă şi mai puternică. A câştigat competiţia la limită, depăşindu-şi adversarul doar cu un cap – aşa cum se poate vedea numai la analiza „fotografiei de finiş”.

Unul dintre cele mai controversate aspecte ale Procesului de la Nürnberg l-a constituit faptul că plănuirea şi executarea agresiunii împotriva Norvegiei au fost incluse printre capetele de acuzare la adresa Germaniei. Pare greu de înţeles îndrăzneala guvernului britanic şi a celui francez de a aproba includerea acestei acuzaţii, după cum surprinde şi atitudinea procurorilor oficiali care au pledat pentru condamnarea Germaniei pe acest temei. Această poziţie a constituit unul dintre cele mai elocvente exemple de ipocrizie din istorie.

În ceea ce priveşte desfăşurarea operaţiunilor militare, se remarcă amploarea surprinzător de redusă a forţei care a capturat capitala şi principalele porturi ale Norvegiei în momentul declanşării atacului. Acesta consta din două crucişătoare grele, o navă de linie „de buzunar”, şapte crucişătoare, 14 distrugătoare, 28 de submarine, câteva nave auxiliare şi circa 10.000 de soldaţi – elementele de avangardă a trei divizii care au fost folosite pentru invazie. În niciunul dintre puncte, debarcarea

iniţială nu s-a realizat cu mai mult de 2.000 de oameni. A fost utilizat, de asemenea, şi un batalion de paraşutişti – pentru capturarea aeroporturilor din Oslo şi Stavanger. Era prima oară când se foloseau în război trupe de paraşutişti, aportul lor dovedindu-se extrem de preţios. Dar factorul decisiv pentru reuşita germană l-a constituit Luftwaffe; forţa reală utilizată în campanie a constat din circa 800 de avioane operative şi 25 avioane de transport. În prima fază, acestea au intimidat poporul norvegian, iar ulterior au paralizat contraacţiunile Aliaţilor.

Cum a fost posibil ca forţele britanice să nu intercepteze şi să scufunde forţele navale germane mult mai slabe, care transportau detaşamentele de atac? întinderea spaţiului maritim, specificul coastei norvegiene şi vremea ceţoasă au reprezentat obstacole serioase în acest sens. Dar au mai existat şi alţi factori, precum şi alte piedici care ar fi putut fi evitate. Gamelin notează că atunci când, pe 2 aprilie, l-a îndemnat pe Ironside, comandantul Statului Major General Imperial, să urgenteze trimiterea forţei expediţionare, acesta a replica: „La noi Amiralitatea este atotputernică; îi place să organizeze totul metodic. Nu se îndoieşte nicio clipă că poate împiedica orice debarcare germană pe coasta de vest a Norvegiei”.

La ora 3.25, în ziua de 7 aprilie, avioane britanice au identificat „puternice forţe navale germane care se deplasau rapid către nord” prin strâmtoarea Skaggerak, spre coasta norvegiană. Churchill declară: „Nouă, la Amiralitate, nu ne-a. Venit să credem că aceste forţe se îndreptau spre Narvik” – în ciuda unui „raport primit de la

Copenhaga potrivit căruia Hitler avea de gând să captureze acest port”. Flota locală britanică a ridicat ancora la 19,30 de la Scapa Flow, dar s-ar părea că atât Amiralitatea, cât şi amiralii aflaţi pe mare aveau de gând să intercepteze crucişătoarele germane. În efortul de a le atrage în luptă, au pierdut din vedere posibilitatea ca inamicul să aibă drept ţintă ţărmul şi au ratat şansa de a intercepta navele de război mai mici, care transportau trupe.

Din moment ce o forţă expediţionară era deja îmbarcată şi pregătită să navigheze, de ce aceasta nu a debarcat mai repede şi nu a respins prompt detaşamentele germane împiedicându-le să-şi consolideze poziţiile dobândite în porturile norvegiene? Când Amiralitatea a aflat de reperarea crucişătoarelor germane, a ordonat escadrei de crucişătoare de la Rosyth „să-şi debarce soldaţii pe uscat, chiar şi fără echipamente, şi să se alăture flotei pe mare”. Ordine similare au fost transmise navelor din culoarul Firth of Clyde, care transportau trupe.

Cum se explică incapacitatea norvegienilor de a face faţă a unei forţe invadatoare atât de mici? În primul rând, prin faptul că forţele lor nici nu erau măcar mobilizate. În ciuda avertismentelor primite de la ambasadorul lor la Berlin şi a insistenţelor comandantului Statului lor Major General, ordinul de mobilizare a fost dat abia în noaptea de 8 spre 9 aprilie, cu câteva ore înainte de invazie. Era prea târziu, iar invadatorii, care se mişcau rapid, au pus capăt procesului.

În plus, aşa cum remarca Churchill, la acea dată,

guvernul norvegian urmărea în principal activităţile englezilor. Ironia sorţii a făcut ca în timpul celor douăzeci şi patru de ore cruciale dinaintea debarcării germanilor, atenţia norvegienilor să fi fost absorbită de operaţiunea britanică de minare.

Cât despre şansa ca norvegienii să-şi revină după atacul iniţial, probabilitatea era mult redusă din cauza insuficientei experienţe de luptă, la care se adăuga o structura organizatorică perimată în cadrul armatei. Nu puteau face faţă unui Blitzkrieg modern, chiar şi la scara redusă aplicată în cazul lor. Lacunele sistemului lor defensiv au ieşit la iveală prin contrast cu viteza cu care invadatorii au străbătut văile adânci pentru a ocupa ţara. Dacă ar fi opus o rezistenţă mai puternică, zăpada care se topea pe versantele văilor – şi care incomoda manevrele de învăluire – ar fi reprezentat un impediment mai serios în calea nemţilor.

Cea mai uimitoare dintre toate acţiunile ofensive întreprinse imediat după debarcare s-a desfăşurat la Narvik, căci acest port nordic îndepărtat se află la circa 1.930 kilometri distanţă de bazele navale germane. Două nave din paza de coastă norvegiană au întâmpinat vitejeşte distrugătoarele germane, dar au fost repede scufundate. Apărarea de pe ţărm n-a opus nicio rezistenţă – mai mult din cauza incompetenţei, decât a lipsei de loialitate. A doua zi, o flotilă de distrugătoare britanice a înaintat în fiord şi a dat o bătălie cu nemţii, cu pierderi importante de ambele părţi, şi care s-a finalizat pe 13 aprilie ca urmare a apariţiei unei flotile mai puternice susţinute de nava de

linie *Warspite*. Între timp însă, germanii îşi consolidaseră poziţiile în Narvik şi în împrejurimile portului.

Mult mai la sud, Trondheim a fost capturat cu uşurinţă, după ce navele germane trecuseră de bateriile ce dominau fiordul – o întâmplare uluitoare din punctul de vedere al experţilor britanici, care luaseră în considerare o asemenea eventualitate. Prin cucerirea portului Trondheim, nemţii au intrat în posesia cheii strategice spre centrul Norvegiei, deşi se punea în continuare întrebarea dacă puţinele lor trupe de acolo puteau fi întărite din sud.

La Bergen, nemţii au suferit unele pierderi provocate de navele de război şi de bateriile norvegiene, dar o dată ajunşi la mal n-au mai avut mari probleme.

Totuşi, în drum spre Oslo, forţa principală de invazie a întâmpinat o puternică rezistenţă din partea norvegienilor. Astfel, crucişătorul *Blücher*, pe care se aflau mulţi dintre membrii statului major, a fost scufundat cu torpile lansate din forţăreaţa Oscarborg, în aceste condiţii, s-a renunţat la tentativa de a forţa trecerea, până când forţăreaţa s-a predat după-amiaza, în urma unui puternic atac aerian. Astfel, sarcina de a captura capitala Norvegiei le-a revenit trupelor de paraşutişti, care aterizaseră pe aeroportul Fornebu; după-amiaza, această forţă simbolică a înscenat o defilare prin oraş, ceea ce a avut darul să-i intimideze pe norvegieni. Oricum, întârzierea le-a permis regelui şi guvernului să fugă spre nord, unde intenţionau să organizeze rezistenţa.

Momentul capturării Copenhagăi a fost astfel ales încât să coincidă cu sosirea la Oslo, aşa cum fusese fixată

iniţial. Accesul pe mare până la capitala daneză nu ridica probleme, iar cu puţin timp înainte de ora 5 dimineaţa, trei mici nave de transport au pătruns în port, sub acoperirea aviaţiei. Nemţii n-au întâmpinat nicio rezistenţă la debarcare, astfel că au trimis un batalion să ia cu asalt cazărmile. În acelaşi timp, era invadată şi frontiera terestră a Danemarcei, în Jutland, unde după un scurt schimb de focuri, danezii n-au mai opus nicio rezistenţă. Ocuparea Danemarcei a asigurat controlul nemţilor asupra unui coridor maritim ce pornea din propriile lor porturi şi ajungea până în sudul Norvegiei, oferindu-le totodată aeroporturi avansate de unde îşi susţineau trupele aflate acolo. Danezii ar fi putut opune o rezistenţă mai îndelungată, însă ţara lor era atât de vulnerabilă, încât excludea aproape orice posibilitate de apărare împotriva unui atac puternic cu arme moderne.

O acţiune mai energică şi mai promptă ar fi permis recuperarea a doua dintre punctele cheie din Norvegia, pe care nemţii le capturaseră în acea dimineaţă. În momentul debarcării germanilor, principala flotă britanică, sub conducerea amiralului Forbes, era în linie cu Bergen, comandantul britanic intenţionând să trimită o formaţie de luptă împotriva navelor germane de acolo. Amiralitatea a fost de acord, sugerând totodată ca un atac similar să se producă şi la Trondheim. Ceva mai târziu, totuşi, s-a hotărât ca atacul de la Trondheim să fie amânat până când aveau să fie scoase din luptă crucişătoarele grele germane. Între timp, o formaţie de patru crucişătoare şi şapte distrugătoare s-a îndreptat spre Bergen, dar când aviaţia a

raportat că acolo se aflau două crucişătoare germane şi nu doar unul cum se comunicase anterior, Amiralitatea şi-a luat măsuri de precauţie excesivă, anulând atacul.

După ce nemţii şi-au întărit poziţiile cucerite în Norvegia, cea mai bună cale de a-i combate ar fi constat în tăierea liniilor de comunicaţii pentru aprovizionare şi întăriri. Acest lucru devenea realizabil doar prin blocarea trecerii prin strâmtoarea Skaggerak, dintre Danemarca şi Norvegia. În scurt timp s-a văzut însă că Amiralitatea – temându-se de atacul aerian german – nu era dispusă să trimită în strâmtoarea Skaggerak decât submarine. Această măsură de precauţie dovedea că Amiralitatea înţelesese efectul puterii aeriene asupra celei navale, ceea ce n-ar fi recunoscut sub nicio formă înainte de război. Şi aceasta s-a Reflectai negativ asupra ideii lui Churchill de a extinde războiul în Scandinavia căci, dacă nu se bloca ruta prin care nemţii îşi transportau forţele de întărire, nimic nu-i mai putea împiedica să-şi consolideze puterea în sudul Norvegiei, având astfel toate şansele să-şi mărească avantajul câştigat.

Părea să mai existe, totuşi, o posibilitate de a păstra centrul Norvegiei, dacă se menţinea controlul asupra celor două defileuri muntoase lungi, care duceau din Oslo spre nord, şi dacă mica forţă germană de la Trondheim era repede înfrântă. În această direcţie se concentrau acum eforturile englezilor. La o săptămână după atacul german, la nord şi la sud de Trondheim au avut loc debarcări britanice la Namsos şi, respectiv, la Aandalsnes, ca o măsură premergătoare atacului principal şi direct asupra

portului Trondheim.

Dar această decizie a fost urmată de un şir straniu de întâmplări nefericite. Generalului Hotblank, un militar destoinic cu idei moderne, i s-a încredinţat funcţia de comandant militar; însă după ce a primit instrucţiunile referitoare la misiunea pe care urma s-o îndeplinească, a plecat de la Amiralitate pentru a se întoarce la club, iar câteva ore mai târziu a fost găsit în stare de inconştienţă pe Duke of York's Steps, ca urmare a unui subit atac de apoplexie. A doua zi a fost numit un înlocuitor care a pornit pe calea aerului spre Scapa, dar avionul s-a prăbuşit pe când se rotea deasupra aeroportului local.

Între timp, opiniile comandanţilor Statului Major şi ale Amiralităţii au suferit schimbări radicale. La 17 aprilie aprobaseră planul, dar a doua zi au făcut o întoarcere de o sută optzeci de grade, declarându-se împotriva lui. Toată lumea se gândea numai la riscurile acestei operaţii. Deşi Churchill ar fi preferat să se concentreze asupra portului Narvik, s-a simţit ofensat din cauza acestei bruşte schimbări de atitudine.

Comandanţii Statului Major recomandau, în schimb, ca debarcările de la Namsos şi Aandalsnes să fie extinse şi să evolueze sub forma unei acţiuni-cleşte, îndreptată împotriva, portului Trondheim. Pe hârtie şansele păreau promiţătoare, căci în zonă se aflau mai puţin de 2.000 de soldaţi germani, pe când Aliaţii debarcaseră un efectiv ce se ridica la 13.000 de oameni. Dar urma să fie străbătută o distanţă mare, zăpada împiedica deplasare, iar trupele Aliaţilor s-au dovedit mult mai puţin capabile decât cele

germane să depăşească greutăţile întâmpinate. Înaintarea la sud de Namsos a fost zădărnicită din cauza ameninţării lansate din spate de câteva mici unităţi germane debarcate lângă capătul fiordului Trondheim, care erau susţinute de unicul distrugător german din zonă. Înaintarea dinspre Aandalsnes s-a transformat curând într-o acţiune defensivă împotriva trupelor germane care se deplasau în forţă din Oslo în sus, către Valea Gudbrand, măturându-i din cale pe norvegieni. Întrucât trupele Aliaţilor erau grav hăituite de atacurile aeriene şi nu beneficiau, la rândul lor, de niciun sprijin din partea aviaţiei, comandanţii de la faţa locului au recomandat evacuarea. Reîmbarcarea celor două forţe s-a încheiat pe 1 şi 2 mai – lăsându-i astfel pe nemţi complet stăpâni atât pe sudul, cât şi pe centrul Norvegiei.

Apoi Aliaţii şi-au concentrat toate eforturile pentru câştigarea Narvikului – mai mult pentru „a-şi spăla ruşinea”, decât din dorinţa de a ajunge la minele de fler suedeze. Debarcarea britanică iniţială în această regiune avusese loc pe 14 aprilie, dar extrema prudenţă a generalului Mackesy a blocat orice atac rapid asupra portului Narvik – în ciuda îndemnurilor lansate de Amiralul Lord Cork şi Orrery, care avea comanda forţelor combinate din această zonă. Chiar şi atunci când forţele terestre ajunseseră la 20.000 de soldaţi, înaintarea lor continua să fie lentă. De cealaltă parte, 2.000 de ostaşi din trupele de munte austriece, sprijiniţi de tot atâţia marinari de pe distrugătoarele germane şi conduşi cu abilitate de generalul Dietl, au profitat de majoritatea avantajelor

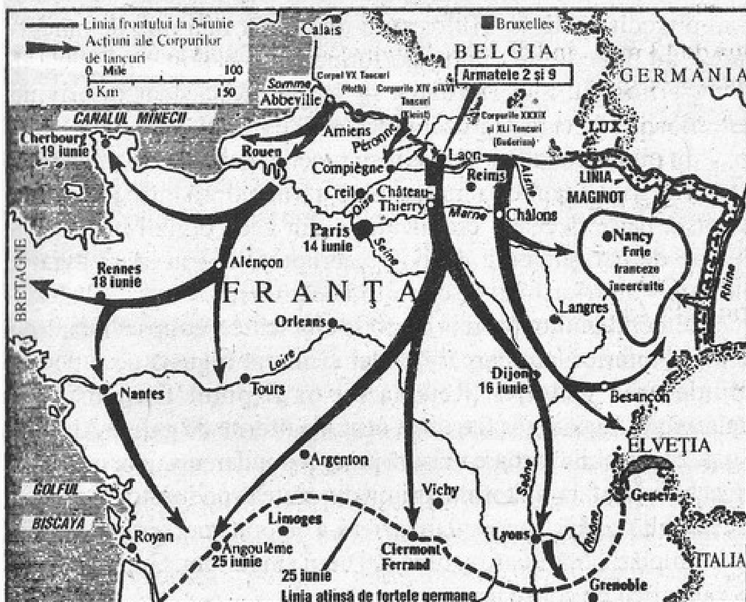
defensive ale acestui ţinut greu accesibil. Şi până pe 27 mai n-ai putut fi împinşi afară din oraşul Narvik. La această dată, trupele germane pătrunseseră adânc în teritoriul Franţei, care era pe punctul de a se prăbuşi. Astfel, în ziua de 7 iunie, forţele aliate de la Narvik au fost evacuate. Tot la acea dată, regele şi guvernul au părăsit Norvegia.

În problematica scandinavă, guvernele aliate au manifestat o agresivitate excesivă, dar şi o desincronizare în acţiuni – cu rezultate nefaste pentru poporul norvegian. Dimpotrivă, Hitler dăduse dovadă. De prudenţă înainte de a se hotărî să atace. Dar atunci când s-a decis, în cele din urmă, să devanseze puterile occidentale, n-a mai pierdut nicio clipă – iar forţele lui au operat cu o rapiditate şi o cutezanţă care au compensat din plin inferioritatea lor numerică pe parcursul fazei critice.

Capitolul 7
Cotropirea vestului

Căderea Franței în 1940

OLANDA
Haga
Rotterdam
Dordrecht
10 mai
Rhine
Moerdijk
26 mai/2 iunie
Evacuarea
de la Dunkerque
FR.7
Grupul de Armate B
(Bock)
ANGLIA
GERMANIA
Dover
Dunkerque
Antwerp
Calais
Gravelines
ARM. BELG.
Albert Canal
Corpul XXXIX Tancuri
(Schmidt)
Bruxelles
Maastricht
Corpul XVI Tancuri
(Hoppner)
St Omer
Boulogne
B.E.F.
Aire
FR.1
FT. EBEN EMAEL
Corpul XV Tancuri
(Roth)
Lille
FR.1
BELGIA
Namur
Grupul de Armate A
(Runstedt)
Meuse
Arras
Abbeville
20 mai
FR.9
Dinant
Corpul XLI Tancuri
(Reinhardt)
Grupul de tancuri al lui KLEIST
Givet
Ardenne
Somme
Corpul XIX Tancuri
(Guderian)
Amiens
Oise
Monthermé
Charleville
St Mengos
LINIA FRONTULUI
5 iunie 1940
Sedan
LUXEMBURG
0 Mile 100
0 150
Aisne
FRONTUL 2
Reims
LINIA MAGINOT
Acțiuni ale infanteriei și blindatelor germane
Linia Aliaților
Acțiuni ale Corpurilor de armată de tancuri
Încercarea de străpungere a englezilor din 21 mai
Parașutări germane la 10 mai

Evoluţia societăţii umane a luat o nouă turnură, cu consecinţe importante asupra viitorului tuturor popoarelor atunci când forţele lui Hitler au străpuns apărarea Vestului, pe 10 mai 1940.

Actul decisiv al dramei care a zguduit lumea a început în ziua de 13 mai, când diviziile blindate ale lui Guderian au trecut râul Meuse, la Sedan.

Tot pe 10 mai, Churchill a devenit premierul Marii Britanii, în locul lui Chamberlain…

Breşa îngustă de la Sedan a fost curând lărgită şi transformată într-un imens culoar. Pe aici s-a scurs şuvoiul de tancuri germane, care au ajuns pe coasta Mării Mânecii într-o săptămână, tăind armatele Aliaţilor aflate în Belgia. Acest dezastru s-a soldat cu căderea Franţei şi izolarea Angliei. Deşi Anglia a izbutit să reziste în spatele canalului ei maritim, salvarea a venit abia după un război prelungit, care se transformase într-o conflagraţie mondială. În final, Hitler a fost doborât sub presiunea Americii şi a Rusiei, dar Europa a ieşit epuizată din război şi ameninţată de spectrul dominaţiei comuniste.

După catastrofă, s-a afirmat adesea că ruptura frontului francez fusese inevitabilă, iar atacul lui Hitler irezistibil.

Dar aparenţele erau foarte diferite de realitate – aşa cum a devenit acum clar privind din perspectiva timpului.

Capii armatei germane nu prea aveau încredere în şansele ofensivei, pe care o lansaseră fără tragere de inimă, la insistenţele lui Hitler. Chiar şi acesta s-a lăsat cuprins de îndoială la momentul crucial şi a impus oprirea

înaintării, timp de două zile, exact când vârful său de lance străpunsese apărarea franceză şi avea cale liberă în faţă. Măsura ar fi periclitat şansele de victorie ale lui Hitler, dacă francezii ar fi profitat de clipa de răgaz creată.

Însă în mod paradoxal, omul care conducea avangarda atacului – Guderian – a fost schimbat pe moment din funcţia de comandă, căci superiorii săi voiau să-i tempereze ritmul de valorificare a spărturii obţinute. Dacă n-ar fi comis „delictul” de a fi înaintat atât de repede, probabil că invazia ar fi eşuat – iar evenimentele internaţionale ar fi luat o altă turnură.

Departe de a fi deţinut superioritatea incontestabilă, care li se atribuia, armatele lui Hitler erau în realitate inferioare numeric celor cu care se înfruntau. Deşi atacurile lansate de tancurile sale s-au dovedit decisive, Hitler avea un număr mai mic de tancuri, care s-au dovedit mai puţin performante în raport cu acelea ale adversarilor săi. Superioritatea să se manifesta doar în privinţa puterii aeriene, care reprezenta factorul esenţial.

În plus, deznodământul a fost, practic, hotărât de o mică parte a forţelor sale, înainte ca marea masă a trupelor să intre în acţiune. Această parte decisivă era alcătuită din zece divizii blindate, o divizie de paraşutişti şi o divizie aeropurtată – în afara aviaţiei militare – dintr-un total de circa 135 de divizii.

Efectul uluitor produs de noile elemente a eclipsat nu numai relativa inferioritate numerică, dar şi marja îngustă ce a permis adjudecarea victoriei. Reuşita lor ar fi putut fi cu uşurinţă zădărnicită, dacă nu ar fi existat ocaziile

oferite de gafele Aliaţilor – gafe explicabile în mare măsură prin preponderenţa unor concepţii învechite. În afara ajutorului primit din partea conducătorilor obtuzi din cealaltă tabără, succesul invaziei s-a datorat unei serii norocoase de întâmplări hotărâtoare şi dibăciei unui singur om, Guderian, de a le valorifica pe cele care i-au ieşit în cale.

Bătălia pentru Franţa a rămas în istorie ca unul dintre cele mai impresionante exemple ale efectului decisiv pe care îl poate avea o idee nouă, pusă în practică de un executant dinamic. Potrivit relatărilor lui Guderian, înainte de război, imaginaţia sa era înflăcărată de ideea unei adânci pătrunderi strategice realizate de forţe blindate independente – o ofensivă cu bătaie lungă, executată de tancuri pentru a tăia principalele artere ale armatei adverse, amplasate mult în spatele frontului. Adept înflăcărat al luptei cu tancuri, a înţeles implicaţiile acestei idei, ce derivase din noul curent de gândire militară în Anglia după primul război mondial, fiind demonstrată prima oară de Unităţile Regale de Tancuri, cu ocazia diferitelor aplicaţii. Majoritatea generalilor superiori germani erau la fel de nehotărâţi în privinţa ideii, pe cât se arătaseră. Şi autorităţile britanice şi franceze – considerând-o improprie în condiţii de război. Dar în momentul declanşării conflagraţiei Guderian a profitat de şansa de a o pune în practică, în ciuda ezitărilor manifestate de superiorii săi. Efectul s-a dovedit decisiv, aşa cum s-a întâmplat de-a lungul istoriei şi cu alte idei noi: utilizarea calului, lancea lungă, falanga, legiunea

flexibilă, „ordinea oblică”, arcaşul călare, arcul mare, muscheta, tunul, organizarea armatelor în divizii separate şi manevrabile.

Invazia germană în Vest a debutat cu victorii redutabile pe flancul drept, împotriva unor puncte cheie din apărarea Olandei şi a Belgiei, ţări neutre. Aceste lovituri, susţinute de atacul de avangardă al trupelor aeropurtate, au captat atenţia Aliaţilor, distrăgând-o pentru câteva zile de la asaltul principal – care era lansat în centru, prin ţinutul deluros şi împădurit al Ardenilor, spre inima Franţei.

Capitala Olandei, Haga, şi centrul vital al comunicaţiilor sale din Rotterdam au fost atacate în zorii zilei de 10 mai de forte t aeropurtate, simultan cu asedierea liniilor de apărare de la frontiera ei, amplasate la 160 km spre est. Confuzia şi spaima create de această dublă lovitură, în faţă şi în spate, au fost sporite de ameninţarea generală reprezentată de Luftwaffe.

Profitând de starea de haos din ţară, forţele blindate germane au năvălit printr-o breşă în flancul sudic şi au făcut joncţiunea cu forţele aeropurtate din Rotterdam, în cea de-a treia zi. Şi-au croit drum spre obiectivul urmărit, exact sub nasul Armatei a 7-a franceze care tocmai sosise în ajutorul olandezilor. În a cincea zi, olandezii au capitulat, deşi frontul lor principal nu fusese încă nimicit. Decizia lor a fost determinată de ameninţarea unor noi atacuri aeriene directe asupra aglomeraţiilor lor urbane.

Forţele germane de pe teritoriul olandez erau mult mai mici decât cele cu care se înfruntau. În plus, atacul

decisiv a fost lansat doar de o unică divizie de blindate, a 9-a – singura de care nemţii se putuseră dispensa pentru a o trimite pe frontul olandez. Calea ei de înaintare era. Intersectată de canale şi râuri largi, unde apărarea nu ar fi trebuit să întâmpine dificultăţi de ordin organizatoric. Şansele ei de succes au depins de efortul loviturii trupelor aeropurtate.

Dar această nouă armă era uimitor de mică în raport cu efectele sale. În mai 1940, Germania avea numai 4.500 de paraşutişti bine pregătiţi. Din acest total insuficient, 4.000 au fost utilizaţi în atacul asupra Olandei.

Cu aceştia s-au format cinci batalioane susţinute de o divizie de infanterie uşoară, cu 12.000 de soldaţi, care a fost transportată pe calea aerului.

Principalele puncte ale planului au fost cel mai bine sistematizate de Student, comandantul suprem al forţelor aeropurtate:

"Limitele puterii noastre ne-au constrâns să ne concentrăm atenţia asupra a două obiective – punctele care păreau esenţiale pentru reuşita invaziei. Atacul principal, pe care l-am condus personal, a vizat podurile din Rotterdam, Dordrecht şi Moerdijk, pe unde trecea principala rută dinspre sud peste gurile Rinului. Nouă ne revenea sarcina să cucerim podurile, înainte ca olandezii să le poată arunca în aer, şi să le menţinem deschise până la sosirea forţelor noastre terestre mobile. Efectivul meu consta din patru batalioane de paraşutişti şi un regiment transportat cu avioane (compus din trei batalioane). Am obţinut o victorie totală, cu numai 180 de pierderi. Nu

îndrăzneam să dăm greş, fiindcă în acest caz, întreaga invazie ar fi eşuat".[27]

Student însuşi s-a numărat printre victime, fiind rănit la cap şi scos din acţiune pentru o perioadă de opt luni.

Un atac secundar a fost lansat, asupra capitalei olandeze, Haga. Scopul acestuia îl constituia capturarea şefilor guvernului şi a serviciilor aferente, precum şi dezmembrarea întregului aparat de conducere. Forţa utilizată în Haga a constat dintr-un batalion de paraşutişti şi două regimente aeropurtate, sub comanda generalului Graf Sponeck. Deşi atacul a fost respins, a provocat o derută maximă.

Şi invazia Belgiei a cunoscut un început senzaţional. Aici, atacul pe uscat a fost realizat de puternica Armată a 6-a condusă de Reichenau (care includea Corpul 16 Armată de tancuri a lui Höppner). Aceasta a trebuit să depăşească o barieră formidabilă, înainte de a-şi putea etala forţele. Sprijinirea atacului a fost asigurată doar de 500 de militari din trupele aeropurtate. Aceştia au avut misiunea să cucerească cele două poduri peste Canalul Albert, precum şi fortul Eben Emael, cel mai modern fort al Belgiei, care flanca graniţă ei maritimă.

Totuşi, acest mic detaşament a contribuit mult la producerea deznodământului. Întrucât calea de acces spre frontiera belgiană de aici traversa prelungirea sudică a teritoriului olandez, cunoscută sub numele de „Apendicele Maastricht”, din momentul în care armata germană ar fi trecut frontiera olandeză, grănicerii belgieni de pe Canalul

---

27 Liddell Hart, The Other Side of the Hill, p. 160-1. Celelalte citate din acest capitol provin de la aceeaşi sursă.

Albert ar fi avut tot timpul să arunce în aer podurile, înainte ca vreo forţă invadatoare terestră să poată străbate fâşia de 24 km. Paraşutarea silenţioasă, pe timp de noapte, a trupelor aeropurtate oferea noua şi singura modalitate de a cuceri podurile cheie intacte.

Efectivul foarte redus al trupelor aeropurtate trimise în Belgia contrasta izbitor cu rapoartele din acea vreme, potrivit cărora paraşutiştii germani erau lansaţi în zeci de locuri, numărul lor cumulat cifrându-se la câteva mii. Student a oferit explicaţia pentru a compensa puţinătatea resurselor reale şi a spori confuzia, unităţi de paraşutişti au fost lansate în toată ţara. Şiretlicul s-a dovedit deosebit de eficient, la aceasta adăugându-se şi tendinţa naturală a oricăror imaginaţii înfierbântate de a umfla cifrele.

Student afirma în continuare:

"Aventura de la Canalul Albert a fost ideea lui Hitler. A fost poate cea mai originală idee a acestui om cu multe idei strălucite. La un moment dat, m-a chemat la el şi mi-a cerut părerea. De îndată ce am confirmat posibilitatea unei asemenea acţiuni, mi s-a ordonat să încep pregătirile. Am folosit 500 de oameni conduşi de căpitanul Koch. Comandantul Armatei a 6-a, generalul Reichenau, şi şeful statului său major generalul Paulus, doi ofiţeri extrem de capabili, au văzut în această misiune o aventură sortită eşecului".

Atacul surpriză de la fortul Eben Emael a fost realizat de un detaşament infim de 78 de genişti-paraşutişti, sub comanda locotenentului Witzig. Dintre aceştia, au fost ucişi doar şase oameni. Detaşamentul a aterizat pe

neaşteptate pe acoperişul fortului, i-a zdrobit pe servanţii armamentului de acolo şi a aruncat în aer cupolele blindate şi cazematele tuturor tunurilor, cu un exploziv extrem de puternic – necunoscut până la acea dată… Atacul surpriză de la Eben Emael s-a bazat pe folosirea acestei noi arme, care a fost transportată silenţios la obiectiv de un planor cu încărcătură[28], de asemenea, o inovaţie în domeniu.

Fortul fusese proiectat pentru a face faţă oricărei ameninţări, dar nu se întrevăzuse eventualitatea ca trupe inamice să fie lansate pe el. De pe acoperişul fortului, puţinii paraşutişti ai lui Witzig au ţinut sub control cei 1.200 de soldaţi ai garnizoanei vreme de douăzeci şi patru de ore, până la sosirea la faţa locului a forţelor terestre germane.

Paza belgiană de la cele două poduri cheie a fost luată şi ea prin surprindere. La unul dintre ele, soldaţii au reuşit chiar să aprindă fitilul pentru a arunca podul în aer dar echipajul unui planor a pătruns în cazemată pe urmele santinelelor, reuşind să-l stingă la timp.

Este de remarcat faptul că, pe întregul front al invaziei, podurile au fost aruncate în aer de apărători, conform planului, cu excepţia locurilor unde s-au utilizat trupe aeropurtate. Acest lucru demonstrează cât de fragilă a fost graniţa dintre reuşită şi eşec în ceea ce-i priveşte pe germani – având în vedere faptul că reuşita invaziei a depins de factorul timp.

Până a doua zi, peste canal trecuseră suficiente trupe

---

28 Liddell Hart, The Other Side of the Hill, p. 163-164.

germane pentru a putea străpunge firava linie de apărare belgiană.

Apoi, cele două divizii blindate (a 3-a şi a 4-a) ale lui Höppner au traversat podurile rămase intacte şi s-au dispersat pe câmpurile ce li se aşterneau în faţă. Atacul lor dezlănţuit a determinat retragerea tuturor forţelor belgiene – exact în momentul în care francezii şi englezii le veneau în ajutor.

Această spărtură a frontului în Belgia nu a reprezentat lovitura decisivă în invazia din Vest, dar a influenţat considerabil deznodământul. Acesta a contribuit nu numai la abaterea atenţiei Aliaţilor într-o direcţie greşită, ci şi la absorbirea celei mai mobile părţi, a forţelor aliate în lupta ce s-a declanşat acolo, astfel încât aceste divizii mobile nu au putut fi dislocate şi deplasate spre sud pentru a face faţă ameninţării mai mari care s-a ivit brusc pe 13 mai, la frontiera franceză – pe porţiunea ei cea mai slabă, dincolo de capătul vestic al Liniei Maginot.

Între timp, avangărzile mecanizate ale grupului de armate conduse de Rundstedt înaintaseră prin Luxemburg şi prin Luxemburgul belgian spre Franţa. După ce au străbătut 115 km din fâşia Ardenilor, pulverizând slaba rezistenţă întâmpinată, au trecut graniţa franceză şi şi-au făcut apariţia pe malurile râului Meuse, în zorii celei de-a patra zi a ofensivei.

Trimiterea unei mase de tancuri şi de vehicule motorizate printr-un asemenea ţinut dificil, considerat multă vreme de către strategii convenţionali inaccesibil în cazul unei ofensive de proporţii şi cu atât mai mult într-o

operaţiune cu tancuri, fusese o acţiune îndrăzneaţă, cu un înalt coeficient de risc. Dar în acest fel au crescut şansele ca inamicul să fie luat prin surprindere, pădurile, dese contribuind şi ele la mascarea înaintării şi a intensităţii atacului.

Totuşi, Înaltul Comandament Francez a contribuit în cea mai mare măsură la succesul lui Hitler. Efectul zdrobitor al atacului din Ardeni se datora în mare parte structurii planului francez – care se potrivea perfect, din punctul de vedere al nemţilor, cu propriul plan remodelat. Catastrofal pentru francezi nu a fost, aşa cum s-a presupus în general, atitudinea lor defensivă sau „complexul Liniei Maginot", ci caracterul ofensiv al planului lor. Forţând intrarea în Belgia pe aripa stângă, au făcut jocul inamicului şi s-au vârât singuri într-o capcană – exact la fel cum se întâmplase cu Planul XVII din 1914. De data aceasta, însă, pericolul crescuse considerabil deoarece adversarul era mai mobil, executându-şi manevrele motorizat, şi nu în ritmul impus de mersul la pas. Şi consecinţele negative ale acestei acţiuni au fost mai însemnate, având în vedere faptul că asaltul pe aripa stângă – realizat de trei armate franceze şi de englezi – cuprindea, din totalul forţelor aliate, partea cea mai mobilă, înzestrată cu cel mai modern echipament.

Cu fiecare pas înainte făcut de aceste armate în acţiunea lor fulgerătoare în Belgia, îşi expuneau tot mai mult ariergarda atacului din flanc lansat de Rundstedt prin Ardeni. În plus, pivotul înaintării Aliaţilor era acoperit de câteva divizii franceze insuficient pregătite, formate din

soldaţi mai vârstnici şi înzestrate cu prea puţine tunuri antitanc şi antiaeriene, care reprezentau cele două necesităţi vitale. Faptul de a fi lăsat practic descoperit pivotul înaintării a constituit cea mai mare gafă a Înaltului Comandament Francez, condus de Gamelin şi Georges.

Înaintarea germană prin Ardeni a reprezentat o operaţie abilă şi o demonstraţie de măiestrie militară la nivelul statului major.

Înaintea zorilor zilei de 10 mai, la graniţa Luxemburgului s-a masat cea mai mare concentrare de tancuri care fusese văzută vreodată în război. Cele trei Corpuri de Armată de tancuri, care alcătuiau această forţă, au fost dispuse în linie de bătaie în trei blocuri sau straturi, cu divizii blindate în primele două şi divizii de infanterie motorizată în cel de-al treilea. Avangarda era condusă de generalul Guderian, iar totalitatea forţelor germane se afla în subordinea generalului Kleist.

Separat, în dreapta grupului lui Kleist, exista un Corp de Armată de tancuri, al 15-lea, condus de Hoth, care urma să ţâşnească prin partea de nord a Ardenilor, spre Meuse, între Givet şi Dinant.

Totuşi, cele şapte divizii blindate reprezentau doar o fracţiune din masa foitelor armate mobilizate în lungul frontierei germane şi pregătite să năvălească în Ardeni. Aproximativ 50 de divizii erau grupate foarte strâns pe acest front îngust, dar foarte adânc.

Şansele de reuşită depindeau în principal de rapiditatea cu care blindatele germane puteau să străpungă Ardenii şi să treacă râul Meuse. Tancurile nu

puteau avea spaţiu de manevră, decât după ce traversau bariera reprezentată de râu. Şi trebuiau să treacă apa înainte ca Înaltul Comandament Francez să-şi dea seama ce se întâmpla şi să-şi poată mobiliza rezervele pentru a contracara atacul german.

Nemţii au câştigat competiţia la un scor strâns. Poate că s-ar fi obţinut alt rezultat, dacă forţele de apărare ar fi profitat de blocajele parţiale provocate de obstacolele efectuate conform planului anterior. Necorelarea acestora cu o apărare adecvată a avut consecinţe dezastruoase asupra securităţii Franţei. Francezii au făcut prostia de a se bizui pe diviziile de cavalerie pentru a-i întârzia pe invadatori.

Dimpotrivă, un contraatac cu blindate împotriva flancului german în această fază ar fi paralizat, probabil, înaintarea – datorită efectului exercitat asupra comandanţilor superiori. Oricum, aceştia erau stresaţi la gândul unui atac asupra flancului lor sting.

Văzând cât de bine decurgea înaintarea, Kleist adoptase deja, pe 12 mai, punctul de vedere susţinut de Guderian, potrivit căruia râul Meuse trebuia traversat înainte de sosirea unităţilor de infanterie.

Se făcuseră pregătirile necesare pentru o masivă concentrare aeriană, incluzând 12 escadrile de bombardiere în picaj, pentru a sprijini forţarea trecerii. Acestea au apărut la faţa locului la începutul după-amiezii zilei de 13 mai şi au lansat o ploaie neîntreruptă de bombe, care i-a ţintuit pe majoritatea tunarilor francezi în adăposturile antiaeriene până la căderea nopţii.

Atacul lui Guderian s-a concentrat pe o porţiune de doi kilometri şi jumătate, exact la vest de Sedan. Sectorul ales reprezenta locul ideal pentru a forţa trecerea. Râul coteşte brusc la nord, înspre St. Menges, şi apoi din nou la sud, formând un fel de buzunar. Colinele de pe malul nordic sunt împădurite, asigurând acoperirea necesară pentru pregătirea atacului, amplasarea tunurilor şi reprezentând în acelaşi timp excelente puncte de observaţie pentru artilerie. Din apropierea localităţii St. Menges se aşternea o minunată privelişte asupra acestei protuberanţe a râului şi asupra dealurilor împădurite din Bois de Marfée, care se profilau în depărtare.

Asaltul a fost lansat la ora 4 după-amiaza, în frunte aflându-se infanteria de pe tancuri în bărci de cauciuc şi pe plute. Curând, s-au pus şi bacurile în funcţiune pentru a transporta peste râu vehicule uşoare. Protuberanţa râului a fost repede cucerită, apoi atacanţii au înaintat în forţă pentru a captura Bois de Marfée şi înălţimile sudice. Până la miezul nopţii, avangarda atacului străbătuse aproape 8 km în adâncime, în timp ce la Glaire (între Sedan şi St. Menges), fusese înălţat un pod peste care au început să se scurgă tancurile.

Cu toate acestea, la 14 mai, capul de pod al germanilor era insuficient consolidat neavând decât o singură divizie care trecuse râul şi doar un singur pod pe unde puteau fi transportate întăririle şi proviziile. Între timp, forţele aeriene ale Aliaţilor atacau puternic podul, profitând de un avantaj de moment, întrucât majoritatea escadrilelor Luftwaffe fuseseră trimise în altă parte. Dar

regimentul de artilerie antiaeriană al Corpului lui Guderian a menţinut un foc continuu deasupra podului, atacurile aeriene ale Aliaţilor fiind respinse cu pierderi grele.

Până după-amiaza, toate cele trei divizii blindate conduse de el se aflau de cealaltă parte a râului. După respingerea unui contraatac francez lansat cu întârziere, Guderian a cotit brusc spre vest. Până. A doua zi seara, izbutise să străpungă şi ultima linie de apărare, iar drumurile spre vest – până la coasta Canalului – se aşterneau libere în faţa lui.

Cu toate acestea, Guderian a petrecut o noapte grea, chiar dacă inamicul nu i-a creat niciun fel de probleme.

"De la cartierul general al Grupării de tancuri s-a primit ordinul de a se opri înaintarea, trupele urmând să staţioneze în capul de pod câştigat, Nu voiam şi nu puteam accepta acest ordin, care ar fi însemnat pierderea efectului surpriză şi irosirea succesului nostru iniţial".[29]

După o aprinsă controversă telefonică cu Kleist, acesta din urmă a fost de acord cu continuarea înaintării încă douăzeci şi patrii de ore – pentru a lărgi capul de pod.

S-a profitat la maximum de această permisiune prudentă, lăsându-se întreaga libertate de acţiune diviziilor blindate. Atacul spre vest al celor trei divizii ale lui Guderian a fost convergent cu cel lansat de cele două divizii ale lui Reinhardt de la punctul de trecere Monthermé, precum şi cu acela declanşat de cele două

---

29 Liddell Hart, The Other Side of the Hill, p. 177.

divizii ale lui Hoth, de la punctele de trecere de lângă Dinant. Acestea au dus la prăbuşirea rapidă a rezistenţei franceze şi – s-au propagat năvalnic peste un spaţiu pustiu.

În seara zilei de 16 mai, atacul spre vest înaintase cu peste 80 km, în direcţia Canalului, ajungând la râul Oise. Şi de astă dată s-a impus o frânare, care nu venea dinspre inamic, ci de sus.

Uluiţi de uşurinţa cu care fusese nimicită bariera de la Meuse, comandanţii superiori din tabăra germană se mai aşteptau la un înverşunat contraatac în flancul lor. Împărtăşind aceleaşi temeri, Hitler a pus capăt înaintării – blocând-o pentru două zile, astfel ca unităţile de infanterie să poată ajunge la faţa locului şi să formeze un scut pentru apărarea flancurilor de-a lungul râului Aisne.

După ce situaţia a fost analizată de către eşaloanele superioare, Guderian a fost repus în drepturi, dându-i-se autorizaţia de a efectua puternice acţiuni de recunoaştere. În accepţiunea lui Guderian, aceasta însemna menţinerea presiunii ofensive pe parcursul celor două zile, înainte pa unităţile de infanterie ale Armatei a 12-a să creeze un solid scut de apărare a flancurilor pe râul Aisne, iar el să poată năvăli înainte spre coasta Mării Mânecii.

În fazele anterioare, se câştigase atâta timp şi se provocase o asemenea dezordine în tabăra adversă, încât pauza impusă pe Oise nu a afectat şansele de reuşită ale germanilor. Totuşi, măsura adoptată a evidenţiat deosebiri semnificative de partea germană în evaluarea factorului timp. Prăpastia dintre şcoala nouă şi cea veche era în acest caz chiar mai mare decât cea dintre germani şi francezi.

Iată ce scria Gamelin la sfârşitul războiului despre felul în care germanii ştiuseră să valorifice din punct de vedere strategic traversarea râului Meuse:

„A fost o manevră remarcabilă. Dar se pune întrebarea în ce măsură aceasta urma un plan prestabilit. Nu cred, după cum nu cred ca Napoleon să fi planificat manevra de la Jena sau Moltke de la Sedan (în 1870). A reprezentat o perfectă adaptare la împrejurări. A demonstrat superioritatea unor trupe capabile să execute manevre abile, în cadrul unor operaţiuni rapide – compatibile cu tancurile, aeronavele şi radiocomunicaţiile de care beneficiau. Este poate pentru prima oară când s-a câştigat o bătălie, care a devenit decisivă, fără a se angaja în luptă marea masă a forţelor armate”[30].

Potrivit estimărilor făcute de generalul Georges, care era comandantul suprem executiv al frontului de luptă, obstrucţiile plănuite în Luxemburgul belgian urmau să „întârzie pentru cel puţin patru zile” sosirea nemţilor la Meuse. Generalul Doumenc, şeful Statului Major spunea:

"Atribuind inamicilor propriul nostru raţionament, ne imaginasem că n-aveau să încerce să treacă râul Meuse. Înainte de a aduce în zonă suficientă artilerie: cele cinci sau şase zile necesare pentru aceasta ne-ar fi oferit răgazul cuvenit pentru a ne reface dispozitivul"[31].

Este remarcabil cât de mult coincideau calculele „francezilor cu cele făcute la nivelul eşaloanelor superioare din „cealaltă tabără”. Se poate constata că şefii

---

30 Liddell Hart, The Other Side of the Hill, p. 181.
31 Idem.

militari francezi aveau o justificare – chiar în mai mare măsură decât s-a apreciat imediat după evenimente – pentru ipotezele lor fundamentale în privinţa ofensivei germane. Nu luaseră, însă, în calcul un factor individual – Guderian. Prin adoptarea strategiei de pătrundere în adâncime, realizată de forţe ce acţionau independent, prin convingerea sa fermă în posibilitatea de a o pune în practică şi prin originalitatea cu care a interpretat dispoziţiile primite, Guderian a răsturnat calculele Înaltului Comandament Francez într-o proporţie de o anvergură inimaginabilă pentru Înaltul Comandament German. Este limpede că Guderian şi tanchiştii lui au antrenat după ei întreaga armată germană, adjudecându-şi astfel cea mai impetuoasă victorie din istoria modernă.

Deznodământul a atârnat de factorul timp în fiecare fază în parte. Reacţiile francezilor au fost invariabil anihilate deoarece, fiind prea lente, nu le-au permis să intervină la timp pentru a face faţă situaţiilor în permanentă schimbare, acest lucru datorându-se faptului că avangarda germană a continuat să se deplaseze mai rapid decât preconiza Înaltul Comandament German.

Francezii porniseră de la premisa că un asalt pe Meuse nu avea să survină înainte de a noua zi. Era exact intervalul de timp pe care l-au avut în vedere şi conducătorii germani, înainte de intervenţia lui Guderian. Comandanţii francezi, adepţi ai deplasării lente, valabilă în 1918, erau practic incapabili să ţină piept ritmului alert al blindatelor, ceea ce le-a paralizat acţiunile.

Unul dintre puţinii oameni din tabăra Aliaţilor care a

înţeles la timp primejdia a fost noul premier francez, Paul Reynaud. În calitate de critic neangajat înainte de război, el îşi îndemnase compatrioţii să pună accent pe dezvoltarea blindatelor. Înţelegând perfect efectul acestora, i-a telefonat lui Churchill în dimineaţa zilei de 15 mai, pentru a-i spune: „Am pierdut bătălia”.

Replica lui Churchill a fost următoarea: „Experienţa ne demonstrează că ofensiva se va sfârşi în scurt timp. Asta îmi aduce aminte de 21 martie 1918. După cinci sau şase zile vor fi nevoiţi să se oprească pentru a aştepta proviziile, ceea ce ne va permite să declanşăm contraatacul. Am învăţat toate astea, pe vremuri, de la însuşi mareşalul Foch”[32]. A doua zi a plecat cu avionul la Paris, argumentând acolo împotriva retragerii forţelor aliate din Belgia. Oricum, reacţia lui Gamelin de a le scoate de acolo a fost prea lentă. Acum punea la cale un contraatac cumpănit, în stilul anului 1918 – cu masarea unor divizii de infanterie. Churchill a continuat să-şi pună speranţa într-un asemenea demers. Păcat că modul de gândire a lui Gamelin era atât de învechit, căci în Franţa nu există un alt om înzestrat cu o capacitate de acţiune mai mare decât a lui.

În aceeaşi zi, Reynaud a luat hotărârea de a-l înlocui pe Gamelin – chemându-l pe Weygand, bătrânul asistent al lui Foch, care se afla în Siria. Weygand a sosit abia pe 19 mai, astfel încât timp de trei zile postul de comandant suprem a rămas vacant. Pe 20 mai, Guderian a ajuns la Canalul Mânecii, tăind comunicaţiile armatelor aliaţilor din

32 Churchil, The Second World War, vol. II, p. 38-39.

Belgia. În ceea ce-l priveşte pe Weygand, acesta era chiar de modă mai veche decât Gamelin, căci se ghida după principiile războiului din 1918 în alcătuirea planurilor de acţiune. Astfel, speranţa de restabilire pălea din ce în ce mai tare.

Pe scurt, conducătorii Aliaţilor au acţionat cu întârziere său eronat, iar în cele din urmă nu au întreprins nimic eficient pentru a evita dezastrul.

Salvarea Forţei Expediţionare Britanice (FEB) în 1940 s-a datorat în mare parte intervenţiei personale a lui Hitler. După ce tancurile sale cotropiseră nordul Franţei şi retezaseră legăturile armatei britanice cu baza, Hitler le-a ţinut în loc, din marşul lor impetuos spre Dunkerque – care pentru englezi era ultimul port accesibil pe unde puteau scăpa. În acel moment, majoritatea elementelor FEB se aflau încă la mulţi kilometri distanţă de port. Dar Hitler a stopat înaintarea tancurilor vreme de trei zile. În felul acesta, el le-a oferit forţelor britanice unica şansă de salvare.

Înlesnindu-le fuga, le-a permis să se regrupeze în Anglia, să continue războiul şi să pregătească litoralul pentru a înfrunta ameninţarea unei invazii. Acţiunea sa a avut drept consecinţă propria prăbuşire finală, precum şi a Germaniei, cinci ani mai târziu. Conştient de faptul că au scăpat ca prin urechile acului, deşi nu ştia care era adevărata cauză a acestui fapt, poporul englez avea să vorbească de „miracolul de la Dunkerque”.

Cum s-a făcut că a dat fatalul ordin de oprire, şi de ce? Din mai multe puncte de vedere, chestiunea a rămas

neelucidată chiar pentru generalii germani şi nu se va afla niciodată cu certitudine cum a ajuns la această hotărâre şi care-au fost motivele lui. Chiar dacă Hitler ar fi dat o explicaţie, ea nu ni se pare demnă, de a fi luată în considerare. Rar se întâmplă ca nişte oameni cu funcţii înalte, care săvârşesc o greşeală cu consecinţe nefaste, să-şi asume răspunderea faptelor sale, iar Hitler nu s-a numărat printre personalităţile care respectau cu sfinţenie adevărul. Este mai probabil ca mărturia lui să fi sporit de fapt confuzia. Totodată ar fi posibil ca el să nu fi putut da o explicaţie adevărată chiar dacă ar fi dorit acest lucru, deoarece motivaţia lui era îndeobşte încâlcită, iar impulsurile lui extrem de schimbătoare. În plus, amintirile tuturor oamenilor tind să poarte într-o oarecare măsură pecetea împrejurărilor survenite ulterior.

În urma analizei aprofundate a acestui eveniment critic, istoricul a descoperit suficiente dovezi pentru a putea reînsăila nu numai lanţul întâmplărilor, ci şi ceea ce paie a fi, cu o probabilitate rezonabilă, lanţul de cauzalitate ce a condus la această decizie fatală.

După ce tăiaseră liniile de aprovizionare ale aripii stângi a Aliaţilor în Belgia, unităţile blindate ale lui Guderian ajunseseră la mare lângă Abbeville, pe 20 mai. Apoi, acesta a pornit către nord, îndreptându-se spre porturile de la Marea Mânecii şi spre ariergarda armatei britanice – care se afla încă în Belgia, pentru a contracara înaintarea frontală a forţelor de infanterie germane conduse de Bock. În această acţiune de atac orientată spre nord, în dreapta lui Guderian se aflau unităţile blindate a

lui Reinhardt, care făceau totodată parte din Gruparea lui Kleist.

Pe 22 mai, oraşul Boulogne a rămas izolat în urma înaintării lui Guderian, aceeaşi soartă având a doua zi, şi Calais. Acest pas uriaş l-a adus la Gravelines la nici 16 km de Dunkerque – ultima şansă de scăpare a Forţei Expediţionare Britanice. Unităţile blindate a lui Reinhardt au ajuns şi ele pe linia canalului dintre Aire, St. Omer şi Gravelines. Acolo, însă, continuarea atacului n-a mai fost posibilă din cauza ordinelor venite de sus. Comandanţilor unităţilor blindate li s-a cerut să-şi menţină forţele în spatele liniei canalului. Şi-au asaltat superiorii cu întrebări şi proteste, dar li s-a spus că acesta era „ordinul personal al Führerului”.

Înainte de a cerceta mai amănunţit cauzele acestei intervenţii salvatoare, să vedem ce se întâmpla în tabăra englezilor şi să urmărim desfăşurarea acelei evacuări de mare amploare.

Pe 16 mai, generalul Lord Gort, comandantul suprem, a adus FEB în spatele liniilor avansate din faţa oraşului Bruxelles. Dar înainte de a ajunge pe noile poziţii pe râul Scheldt, poziţiile respective fuseseră subminate prin acţiunea lui Guderian, care tăiase comunicaţiile FEB mult la sud. Pe 19 mai, Cabinetul a aflat că Gort „examina o posibilă retragere spre Dunkerque, dacă ar fi fost constrâns să procedeze astfel”. Cu toate acestea, Cabinetul i-a trimis ordine să mărşăluiască spre sud intrând în Franţa şi să-şi croiască drum cu forţa prin reţeaua germană care împăienjenise tot spatele frontului său – deşi

dispuneau de provizii numai pentru patru zile, şi muniţii suficiente doar pentru o singură bătălie.

Aceste instrucţiuni concordau cu noul plan pe care Gamelin, comandantul suprem francez, îl făcuse şi îl difuzase în cursul acelei dimineţi. Seara, Gamelin a fost concediat şi înlocuit cu Weygand, a cărui primă acţiune a constat în anularea ordinului dat de Gamelin. După o nouă întârziere de trei zile, a prezentat un plan similar cu cel al predecesorului săli. S-a dovedit, însă, un simplu plan pe hârtie.

Între timp, Gort, deşi continua să protesteze împotriva instrucţiunilor Cabinetului, încercase un atac spre sud, din Arras, cu două dintre cele 13 divizii pe care le avea şi cu singura brigadă de tancuri trimisă în Franţa. La lansarea acestei contralovituri, pe 21 mai, atacul se redusese la o înaintare realizată de două batalioane slabe de tancuri urmate de două batalioane de infanterie. Tancurile au izbutit cât de cât să avanseze, dar n-au fost susţinute din spate, întrucât infanteria era decimată de bombardamentele avioanelor în picaj. Armata 1 franceză, aflată în apropiere, ar fi trebuit să coopereze, cu două dintre cele 13 divizii ale sale, dar contribuţia ei efectivă s-a dovedit minoră. În timpul acestor zile, francezii s-au simţit în repetate rânduri paralizaţi de spaimă la vederea bombardierelor germane în picaj şi a rapidelor manevre executate de tancurile inamicului.

Este remarcabil, totuşi, cât de tulburător a fost efectul acestei mici contralovituri cu blindate asupra unora dintre. Comandanţii superiori germani. În primul moment, i-a

determinat să ia în considerare posibilităţile de a opri înaintarea propriei lor avangărzi de tancuri. Rundstedt a descris situaţia drept „un moment critic”, spunând: „Pentru scurt timp, a existat temerea că diviziile noastre de blindate vor fi izolate, înainte ca diviziile de infanterie să le poată veni în ajutor”[33]. Ţinând seama de impactul produs, deznodământul ar fi putut fi substanţial diferit, dacă britanicii ar fi ripostat cu două divizii blindate, în loc de numai două batalioane de tancuri.

După scurta scânteie de la Arras, armatele aliate din nord nu au mai făcut nicio tentativă de a se smulge din capcană, iar ofensiva tardivă de despresurare din sud, plănuită de Weygand, s-a dovedit atât de slabă, încât a părut aproape burlescă. A fost blocată cu uşurinţă de baricada pe care diviziile motorizate germane o ridicaseră rapid în lungul râului Somme pentru a înlătura orice posibilă interferenţă, în timp ce diviziile blindate se îndreptau spre nord pentru a închide capcana. Ritmul lent de deplasare a forţelor comandate de Weygand, ca şi ordinele grandilocvente ale acestuia erau la fel de

---

33 Anticipând situaţia ivită în 1940, The Times şi alte cercuri, începând din 1935, insistaseră ca efortul militar britanic să se concentreze în direcţia asigurării unei forţe aeriene mai puternice şi a două sau trei divizii blindate pentru o contralovitură împotriva oricărei pătrunderi a germanilor în Franţa, în loc de a se trimite o forţă expediţionară alcătuită din divizii de infanterie – de care Franţa dispunea din belşug. Acceptat de Cabinet la sfârşitul anului 1937, acest principiu a fost însă abandonat Ia începutul lui 1939, când s-a hotărât cererea unei forţe expediţionare în conformitate cu structurile organizatorice cunoscute. Pâna în mai 1940 fuseseră trimise în Franţa în total 13 divizii de infanterie (inclusiv trei divizii „de muncă“) fără nici o divizie blindată, dar acestea s-au dovedit incapabile de a întreprinde ceva pentru salvarea situaţiei.

ineficiente ca şi rugăminţile stăruitoare adresate de Churchill armatelor, prin care le îndemna „să abandoneze ideea de a rezista împotriva atacurilor în spatele liniilor de beton sau al obstacolelelor naturale” şi de a redobândi supremaţia „prin asalturi impetuoase”.

În timp ce cercurile înalte continuau să dezbată planuri imposibil de transpus în practică, armatele izolate din nord se retrăgeau în linie oblică, apropiindu-se de coastă. Se aflau sub presiunea frontală tot mai intensă exercitată de infanteria lui Bock – fiind totodată ameninţate de o lovitură mortală în spate, din partea formaţiuni lor blindate.

Pe 24 mai, Weygand s-a plâns cu amărăciune că „armata britanică se retrăsese, din proprie iniţiativă, pe o distanţă de 40 km, spre porturi, în momentul în care trupele noastre, deplasându-se dinspre sud, câştigă teren spre nord, unde urmau să facă joncţiune cu aliaţii”. În realitate, trupele franceze din sud nu făcuseră progrese vizibile, iar englezii nu se retrăgeau încă – cuvintele lui Weygand dovedind doar necunoaşterea situaţiei.

Dar în seara zilei de 25 mai, Gort a luat hotărârea fermă de a se retrage spre mare, la Dunkerque. Patruzeci şi opt de ore înainte, tancurile germane ajunseseră deja pe linia canalului, la numai 16 km de port. La 26 mai, Cabinetul britanic a permis Ministerului de Război să îi trimită o telegramă prin care i se da „autorizaţia” de a realiza retragerea. A doua zi, o nouă telegramă îi comunica să-şi evacueze efectivele pe mare.

În aceeaşi zi, frontul armatei belgiene s-a frânt în

mijloc, sub presiunea atacului lui Bock, neexistând rezerve la îndemână pentru a umple spărtura. Regele Leopold îi trimisese deja avertismente repetate lui Churchill, prin amiralul Keyes, informându-l că situaţia devenea disperată. Acum, chiar aşa era. Majoritatea Belgiei fusese deja cotropită, iar armata se retrăsese aproape de mare, pe o fâşie a îngustă de pământ, înţesată de refugiaţi civili. În aceste condiţii, după-amiaza târziu, regele Leopold a hotărât să ceară armistiţiu.

„Încetarea focului” a fost decretată a doua zi în zori.

Capitularea belgienilor sporea primejdia ca FEB să fie interceptată înainte de a putea ajunge la Dunkerque. Churchill îi adresase deja regelui Leopold rugămintea de a nu se da bătut. În particular recunoştea faţă de Gort că acest lucru echivala cu „cererea de a se sacrifica pentru noi”. Belgienii, încercuiţi, care ştiau deja că FEB se pregătea de evacuare, nu priveau această rugăminte din punctul de vedere al lui Churchill. Şi nici regele Leopold nu s-a arătat dispus să-i urmeze sfatul conform căruia era momentul să „fugă cu avionul înainte de a nu fi prea târziu”. Regele a considerat că „trebuia să stea cu Armata şi poporul lui”. Decizia sa ar putea părea neînţeleaptă, dar în circumstanţele acelea reprezenta o opţiune onorabilă. Criticile ulterioare aduse de Churchill au fost absolut incorecte, iar învinuirile violente lansate de presa franceză şi de premierul Franţei, vădit nedrepte – deoarece căderea Belgiei fusese provocată de prăbuşirea apărării franceze pe Meuse.

Retragerea englezilor spre coastă devenea acum o

adevărată cursă pentru reîmbarcare, înainte ca nemţii să poată închide capcana, cu toate protestele şi reproşurile înverşunate lansate de francezi. Noroc că măsurile pregătitoare începuseră în Anglia cu o săptămână înainte – e adevărat că pe baza unei ipoteze complet diferite. Pe 20 mai, Churchill aprobase măsurile necesare „strângerii unui număr însemnat de nave mici pentru a fi pregătite să pornească spre porturile şi golfuleţele de pe coasta franceză”, în ideea că ar putea ajuta la salvarea unor fracţiuni din FEB care ar fi putut fi interceptate şi izolate în timpul încercării acesteia de a penetra spre sud, potrivit planului în vigoare. Amiralitatea a demarat cu promptitudine pregătirile. Amiralul Ramsay, care avea comanda la Dover, primise sarcina operaţiunii în ziua precedentă, pe 19 mai. O mulţime de feriboturi şi mici cabotiere au fost adunate imediat, pentru ceea ce s-a numit „Operaţiunea Dynamo”. De la Harwich până la Weymouth, ofiţerii cu transportul maritim au primit instrucţiuni să înregistreze toate navele cu capacitate de până la o mie de tone.

În zilele următoare, situaţia s-a înrăutăţit rapid, iar Amiralitatea a înţeles repede că Dunkerque urma să devină singura rută posibilă de evacuare. „Dynamo” a fost pusă în acţiune în după-amiaza zilei de 26 mai – cu douăzeci şi patru de ore înainte ca belgienii să ceară armistiţiu şi ca membrii Cabinetului britanic să autorizeze evacuarea. La început, au crezut că nu vor putea salva decât o mică fracţiune din FEB. Amiralitatea i-a cerut lui Ramsay să-şi fixeze ca obiectiv readucerea în ţară a 45.000

de ostaşi în două zile, apreciindu-se că după acest interval inamicul va face imposibilă continuarea evacuării. În realitate, doar 25.000 de oameni s-au întors în Anglia până în seara zilei de 28 mai. Noroc că perioada de graţie s-a dovedit considerabil mai lungă.

În primele cinci zile, ritmul evacuării a fost mai lent din cauza numărului insuficient de ambarcaţii mici necesare transportării trupelor de pe plajă la navele care aşteptau în larg. Deşi Ramsay atrăsese atenţia de la bun început asupra acestei cerinţe vitale, problema nu fusese soluţionată corespunzător. Amiralitatea a făcut, însă, eforturi intense pentru a asigura ambarcaţiile necesare cu tot echipamentul de conducere aferent; personalului militar i s-a adăugat un mare număr de voluntari civili – pescari, salvamari, proprietari de iahturi şi alţii care se pricepeau cât de cât să manevreze o barcă. Ramsay menţionează aportul deosebit pe care şi l-a adus echipajul bacului de pompieri *Massey Shaw* din Brigada de pompieri a Londrei.

De asemenea, la început, pe plaje domnea confuzia datorată dezorganizării trupelor care aşteptau să se îmbarce – în acel moment formate în majoritate din subunităţi de servicii. Ramsay considera că situaţia s-a agravat „datorită faptului că uniforma ofiţerilor nu putea fi deosebită de cea a celorlalte grade militare”. El aprecia că „apariţia ofiţerilor din marina militară, în uniformele lor inconfundabile, a contribuit la restabilirea ordinii… Când formaţiile de luptă au ajuns pe plaje, aceste dificultăţi au dispărut”.

Primul atac aerian puternic a survenit în seara zilei de 29 mai şi „doar un noroc formidabil a făcut ca apele canalului portului Dunkerque să nu fie imediat blocate de nave scufundate”. Inexistenţa unor avarii majore a fost cu atât mai importantă cu cât majoritatea trupelor erau îmbarcate din port şi doar mai puţin de o treime de pe plaje.

În următoarele trei zile atacurile aeriene s-au intensificat, iar în zorii zilei de 2 iunie evacuarea a trebuit suspendată. Avioanele de vânătoare ale RAF, de pe aeroporturile din sudul Angliei, s-au străduit să ţină în şah Luftwaffe, dar, depăşite numeric şi incapabile să rămână mai multă vreme în zonă, din cauza distanţei de la care veneau, nu au putut asigura o protecţie aeriană adecvată. Atacurile cu bombe, repetate la intervale mici, au reprezentat o presiune psihologică crâncenă pentru trupele care aşteptau pe plaje, deşi nisipul moale mai reducea din efecte. Pierderi mari s-au înregistrat pe mare, 6 distrugătoare, 8 nave de pasageri şi peste 200 de mici ambarcaţii – dintr-un total de 860 nave britanice şi aliate, de toate mărimile, folosite la evacuare. A fost un adevărat nome că Marina militară germană nu a încercat să intervină cu submarine sau cu vedete torpiloare. Tot un noroc a fost vremea extrem de frumoasă, care a favorizat operaţiunea de îmbarcare.

Până pe 30 mai, fuseseră evacuaţi 126.000 de oameni. Restul trupelor FEB ajunsese deja în capul de pod de la Dunkerque – cu excepţia câtorva grupuri, interceptate de inamic în timpul retragerii. Apărarea capului de pod de

înaintarea prin învăluire a inamicului pe uscat a devenit, astfel, mult mai viguroasă, astfel că germanii au scăpat momentul cel mai favorabil.

Din nefericire, comandanţii superiori francezi din Belgia, conformându-se în continuare planului imposibil elaborat de Weygand, ezitaseră să se retragă spre mare, cât mai rapid posibil, împreună cu englezii. Această întârziere a făcut ca aproape jumătate din ceea ce mai rămăsese din Armata 1 franceză să fie interceptată pe 28 mai lângă Lille, şi forţată să se predea în ziua de 31 mai. Cu toate acestea, faptul că au rezistat eroic timp de trei zile a permis restului armatei şi englezilor să se retragă.

În 2 iunie, la miezul nopţii, a fost îmbarcată ariergarda britanică. Evacuarea FEB era încheiată. 224.000 de oameni fuseseră transportaţi cu bine, în vreme ce doar aproximativ 2.000 pieriseră odată cu navele scufundate în drum spre Anglia. Circa 95.000 de militari ai trupelor aliate, în principal francezi, fuseseră, de asemenea, evacuaţi. În noaptea următoare s-au făcut toate eforturile posibile pentru a duce în Anglia şi restul militarilor francezi. În ciuda dificultăţilor tot mai mari, au mai fost salvaţi încă 26.000 de oameni.

Din păcate, câteva mii de soldaţi din ariergardă n-au putut fi luaţi, fapt ce a provocat amărăciune în Franţa.

Până în dimineaţa zilei de 4 iunie, când operaţiunea a fost întreruptă, în Anglia debarcaseră 338.000 de militari din trupele britanice şi aliate. Rezultatul depăşea cu mult speranţele iniţiale, şi reprezenta o performanţă de prestigiu a Marinei militare.

În acelaşi timp, este evident faptul că salvarea Forţei Expediţionare Britanice astfel încât să fie aptă „să lupte ulterior” ar fi fost imposibilă dacă Hitler n-ar fi blocat blindatele lui Kleist, cu 12 zile înainte de Dunkerque, adică pe 24 mai.

În acel moment un singur batalion britanic acoperea fâşia de 32 km pe sectorul dintre Gravelines şi St. Omer; pe încă 98 km în interior, linia de fortificaţii pe canal era doar ceva mai bine apărată. Multe dintre poduri nu fuseseră încă aruncate în aer şi nici măcar pregătite pentru a fi distruse. Ca urmare, trupelor blindate germane nu le-ar fi fost greu să cucerească în diferite puncte capete de pod peste canal în 23 mai – deoarece acesta era aşa cum spunea Gort în raportul său, „singurul obstacol antitanc pe acest flanc”. O dată acest obstacol depăşit, nimic nu-i mai putea împiedica să blocheze liniile de retragere spre Dunkerque ale FEB. A făcut-o însă oprirea impusă de Hitler. De la ruperea frontului în Franţa, Hitler se afla într-o stare de extremă nervozitate şi irascibilitate. Înaintarea mult prea uşoară, lipsa acţiunilor de rezistenţă în faţa armatelor sale îl puseseră pe gânduri – părea prea frumos pentru a fi adevărat. Efectele pot fi urmărite în jurnalul ţinut de Halder, şeful Statului Major General. Pe 17 mai, la o zi după ce apărarea franceză din spatele râului Meuse se prăbuşise în mod dramatic, Halder nota: „Zi destul de neplăcută. Führerul este teribil de nervos. Înspăimântat de propriul succes, îi e teamă să rişte şi ar prefera, mai degrabă, să pună hăţurile pe noi”.

Era ziua în care Guderian a fost brusc înfrânat în

marşul său năvalnic spre mare. A doua zi, Halder nota: „Fiecare ceas este preţios, dar Cartierul General al Führerului vede lucrurile complet diferit… în mod inexplicabil îşi face griji în privinţa flancului sudic. Spumegă şi urlă că există pericolul de a fi distrusă întreaga campanie”. Hitler le-a dat liber forţelor blindate să înainteze. Abia seara târziu, când Halder l-a putut asigura că infanteria care venea din spate ocupa linia de-a lungul râului Aisne, asigurând apărarea flancului.

Două zile mai târziu, acestea ajungeau la coastă, şi tăiau comunicaţiile armatelor aliate din Belgia. Acest succes strălucit părea să fi domolit temporar îndoielile lui Hitler, dar acestea au reapărut în momentul în care forţele blindate s-au năpustit spre nord, mai ales după alarma trecătoare provocată de contraatacul britanic cu tancuri de la Arras, chiar dacă fusese anemic. Diviziile sale blindate, pe care le considera atât de preţioase, se îndreptau acum spre zona ocupată de englezi, pe care îi considera nişte adversari deosebit de duri. În acelaşi timp se gândea cu nelinişte la ce ar fi putut pregăti francezii în sud.

S-ar putea spune că Hitler n-a fost inspirat când a ales să viziteze cartierul general al lui Rundstedt tocmai în dimineaţa zilei de 24 mai, un moment crucial. Rundstedt era un strateg prudent, care lua în consideraţie cu meticulozitate factorii nefavorabili şi ezita să se hazardeze. El s-a dovedit adesea un bun sfătuitor pentru Hitler, propunând estimări cumpănite la rece. De data asta însă atitudinea sa nu a fost benefică pentru şansele germanilor.

În evaluarea situaţiei el a insistat asupra faptului că forţa blindatelor scăzuse pe parcursul înaintării lungi şi rapide şi a subliniat posibilitatea unor atacuri venite dinspre nord şi, mai ales, dinspre sud.

Întrucât cu o seară înainte primise ordine de la Brauchitsch, comandantul suprem al armatei, ca operaţiunea de încercuire în nord să îi fie încredinţată lui Bock, era firesc să se gândească deja la următoarea acţiune din sud.

În plus, cartierul general al lui Rundstedt se afla încă la Charleville, lângă Sedaţi, în apropierea râului Aisne, în centrul frontului german, orientat spre sud. Această aşezare îl determina să se concentreze asupra poziţiilor aflate în faţă şi să dea mai puţină atenţie acţiunilor ce se desfăşurau în extremitatea flancului drept, unde victoria părea certă. Spre Dunkerque nu privea decât cu coada ochiului.

Hitler „s-a declarat de acord” cu rezervele lui Rundstedt şi a subliniat din nou necesitatea conservării forţelor blindate pentru operaţiuni viitoare.

La întoarcerea în propriul cartier general, după-amiaza, l-a convocat pe comandantul suprem. A fost o „întrevedere foarte neplăcută” care s-a încheiat cu un ordin ferm de oprire a înaintării, în aceeaşi seară, Halder rezuma îndurerat în jurnalul său:

„Aripa stângă constând din forţe blindate, şi motorizate, care nu are în faţă trupe inamice, va fi astfel oprită din drum la ordinul direct al Führerului. Încheierea acţiunii de învăluire a armatei inamice va cădea în sarcina

forţelor Luftwaffe!”.

Ordinul de oprire dat de Hitler să fi fost sugerat de Rundstedt? Dacă Hitler ar fi considerat că ordinul său se datora influenţei lui Rundstedt, n-ar fi pregetat să menţioneze acest lucru, după fuga englezilor, alături de celelalte scuze pe care le-a invocat pentru decizia sa, căci se pricepea de minune să dea vina pe alţii atunci când greşea. În acest caz însă nu există nicio dovadă că ar fi pomenit vreodată că opinia lui Rundstedt l-ar fi influenţat cu ceva. Lipsa unei mărturii în acest sens poate fi considerată un probatoriu. S-ar putea presupune mai degrabă că Hitler s-a dus la cartierul general al lui Rundstedt în speranţa de a găsi justificări pentru propriile lui îndoieli şi în ideea schimbării planului pe care voia să le-o impună lui Brauchitsch şi Halder. Dacă a existat, totuşi, vreo sugestie venită din partea altcuiva, aceasta nu putea veni decât de la Keitel şi Jodl, membri ai propriului său stat major. Mărturia generalului Warlimont, care pe atunci era în legătură strânsă cu Jodl, capătă o semnificaţie deosebită. Uimit la aflarea zvonului despre ordinul de oprire, acesta s-a dus să ceară lămuriri de la Jodl.

„Jodl a confirmat că ordinul fusese dat, arătându-se totodată enervat de întrebările mele. Situându-se pe poziţia lui Hitler, a subliniat că experienţele personale trăite de Hitler, de Keitel şi de el în Flandra, în timpul primului război mondial, dovedeau fără putinţă de tăgadă că blindatele nu puteau opera prin mlaştinile Flandrei, decât cu pierderi grele, lucru ce nu putea fi acceptat având

în vedere deja forţa diminuată a unităţilor, precum şi sarcinile ce le reveneau în cea de a doua fază a ofensivei în Franţa, care devenise iminentă”[34].

Warlimont a mai adăugat: „Dacă iniţiativa pentru ordinul de oprire ar fi venit din partea lui Rundstedt, el şi ceilalţi membri ai OKW ar fi fost la curent cu acest lucru şi Jodl nu ar fi omis să îl indice pe feldmareşalul Rundstedt drept cel care iniţiase sau măcar susţinuse acel ordin”. Asta ar fi redus, la tăcere orice critic; „printre ofiţerii superiori din Statul Major General Rundstedt se bucura de o Incontestabilă autoritate în materie de probleme operative”.

Oricum, o altă motivaţie a ordinului dat mi-a fost dezvăluită când a apărut Göring şi l-a liniştit pe Hitler asigurându-l că forţele aeriene vor definitiva încercuirea, închizând partea dinspre mare prin atacuri aeriene. Acum e limpede că a supraestimat eficacitatea forţelor sale[35].

Declaraţia lui Warlimont devine şi mai semnificativă dacă este corelată cu ultima propoziţie din însemnarea făcută de Halder pe 24 mai, în jurnalul său, citată mai înainte. În plus, Guderian a afirmat că ordinul i-a parvenit de la Kleist, şi suna astfel: „Dunkerque va rămâne în sarcina forţelor Luftwaffe. În cazul în care cucerirea localităţii Calais va ridica probleme, şi această forţăreaţă va cădea în sarcina forţelor Luftwaffe”. Guderian remarca: „Cred că vanitatea lui Göring a fost cea care a determinat decizia nefastă luată de Hitler”.

---

34 Liddell Hart, The Other Side of the Hill, p. 197.
35 Idem.

În acelaşi timp, există dovezi că nici măcar Luftwaffe nu a fost folosită la capacitatea ei maximă; unii dintre şefii aviaţiei militare susţin că Hitler a frânat şi operaţiunea forţelor aeriene.

Toate aceste elemente au determinat cercurile superioare să suspecteze existenţa unui motiv politic în spatele motivelor militare invocate de Hitler. Blumentritt, planificatorul operaţional al lui Rundstedt, a (acut o legătură cu modul surprinzător în care Hitler se exprimase, când le vizitase cartierul general:

„Hitler era foarte bine dispus şi, recunoscând că desfăşurarea campaniei fusese un „adevărat miracol”, şi-a exprimat părerea că războiul avea să se termine în şase săptămâni. Intenţiona după aceea să încheie o pace rezonabilă cu Franţa, şi să profite de calea deschisă pentru o înţelegere cu Anglia.

Ne-a uimit, apoi, vorbind cu admiraţie despre Imperiul Britanic, despre necesitatea existenţei acestuia şi importanţa civilizaţiei engleze. A remarcat, ridicând din umeri, că Imperiul fusese creat prin mijloace adesea brutale, dar „când dai la rindea, mai sar şi aşchii”. A comparat Imperiul Britanic cu Biserica Catolică – spunând că ambele reprezentau elemente esenţiale pentru stabilitatea lumii. A spus că tot ce dorea de la Anglia era ca aceasta să recunoască poziţia Germaniei pe Continent. Retrocedarea coloniilor pierdute de Germania ar fi fost un lucru de dorit, dar nu esenţial. Ar fi dispus chiar să sprijine Anglia cu trupe, dacă aceasta ar avea dificultăţi. A subliniat că problema coloniilor era în primul rând o

chestiune de prestigiu, deoarece în timp de război oricum n-ar putea fi păstrate şi că existau prea puţini germani dornici să se stabilească la tropice.

A concluzionat afirmând că dorea să încheie pacea cu Anglia în condiţii pe care aceasta le-ar considera compatibile cu onoarea ei şi demne de a fi acceptate[36].

Ulterior, trecând în revistă desfăşurarea evenimentelor, Blumentritt a revenit adesea la această conversaţie. Considera că „oprirea” fusese determinată de raţiuni mai puternice decât cele de ordin pur militar, fiind vorba de o stratagemă politică prin care să se ajungă mai uşor la pace. Dacă FEB ar fi fost capturată la Dunkerque, englezii ar fi putut să considere că onoarea lor fusese pătată şi s-ar fi simţit obligaţi să o spele. Permiţând „evadarea” Forţei Expediţionare, Hitler spera să le câştige încrederea.

Această opinie este cu atât mai semnificativă cu cât aparţine unor generali care aveau atitudini extrem de critice la adresa lui Hitler şi recunoşteau că şi-ar fi dorit să nimicească armata engleză. Relatarea lor despre poziţia lui Hitler în perioada evenimentelor de la Dunkerque corespunde cu multe din afirmaţiile consemnate în *Mein Kampf*. Există elemente în lucrarea sa care sugerează că Hitler nutrea sentimente amestecate, de dragoste şi ură, faţă de englezi. Afirmaţiile sale despre Anglia din acea perioadă sunt înregistrate şi de jurnalele lui Ciano şi Halder.

Caracterul lui Hitler era atât de complex, încât orice

---

36 Liddell Hart, The Other Side of the Hill, p. 200-201.

explicaţie simplistă nu corespundea realităţii. Este mult mai probabil ca hotărârea sa să fi avut la bază mai multe motivaţii. Trei sunt evidente – dorinţa de a păstra puterea tancurilor pentru lovitura următoare; frica înrădăcinată pe care i-o inspirau mlaştinile Flandrei; şi revendicările lui Göring pentru Luftwaffe. Dar tot atât de posibil este ca, în mintea unui om înclinat spre strategie politică şi care avea atâtea gânduri întortocheate, să se fi întreţesut, alături de motivaţiile militare, şi una politică.

Noul front francez de-a lungul râurilor Somme şi Aisne devenise mai lung în timp ce forţele disponibile pentru apărarea lui se reduseseră mult. Francezii pierduseră 30 de divizii în prima fază a campaniei, exceptând ajutorul din partea aliaţilor. (Doar două divizii britanice au rămas în Franţa, în vreme ce alte două, incomplet a pregătite, urmau să sosească.) În total, Weygand adunase 49 de divizii pentru a acoperi noul front, lăsând alte 17 să apere Linia Maginot. Era greu să se facă mult pentru fortificarea frontului în timpul scurt pe care-l aveau la dispoziţie, iar forţele insuficiente numeric nu au putut susţine tentativa şi aşa tardivă de a aplica metoda de apărare în adâncime. Majoritatea diviziilor. Mecanizate fuseseră pierdute sau grav afectate şi totodată exista o lipsă acută de rezerve mobile.

În schimb, germanii îşi refăcuseră cele zece divizii blindate, înlocuind o serie de tancuri cu altele noi. De asemenea, cele 130 divizii de infanterie erau aproape intacte. Pentru noua ofensivă, forţele au fost redistribuite, fiind intercalate două noi armate (a 2-a şi a 9-a) pentru a

întări frontul de-a lungul sectorului Aisne (între Oise şi Meuse). Lui Guderian i s-a încredinţat comanda unui grup format de două corpuri de tancuri, aduse pentru a fi gata să intervină. Kleist dispunea de alte două corpuri de tancuri pentru a ataca de la capetele de pod de peste Somme la Amiens şi, respectiv, Péronne, într-o mişcare în cleşte, dirijată convergent spre cursul inferior al râului Oise, lângă Creil. Restul unităţilor blindate, conduse de Hoth, urmau să înainteze între Amiens şi mare.

Ofensiva a fost lansată pe 5 iunie, iniţial pe fâşia vestică dintre Laon şi mare. Pe parcursul primelor două zile, rezistenţa a fost puternică, însă pe 7 iunie unităţile blindate din extremitatea vestică au străpuns frontul şi s-au desfăşurat pe căile de acces spre Rouen. Apoi, apărarea s-a prăbuşit şi nemţii n-au mai întâmpinat nicio rezistenţă serioasă la traversarea Senei în ziua de 9 iunie. Pentru că nu acesta era locul unde intenţionau să-şi pună în aplicare manevra decisivă, germanii s-au oprit. Pentru mica forţă britanică de sub comanda generalului Alan Brooke acesta s-a dovedit un adevărat noroc, oferindu-le soldaţilor englezi posibilitatea unei a doua evacuări, în timp ce francezii au capitulat.

Atacul în cleşte, lansat de Kleist, nu s-a desfăşurat însă conform planului. Flancul drept a reuşit în cele din urmă să străpungă apărarea inamicului pe 8 iunie, dar stângul, din zona Péronne, a fost stăvilit de o rezistenţă înverşunată la nord de Compiègne. Comandamentul Suprem german a decis atunci să retragă o parte din forţele lui Kleist, să le deplaseze spre est pentru a sprijini

străpungerea realizată în Champagne. Ofensiva s-a declanşat abia pe „9 iunie, dar prăbuşirea frontului a survenit rapid. Imediat ce infanteria a forţat punctele de străpungere, tancurile lui Guderian au năvălit prin breşă spre Châlons-sur-Marne, iar apoi spre Vest. Pe 11 iunie, Kleist a izbutit să lărgească pătrunderea şi a trecut Marna la Château-Thierry. Înaintarea a continuat în ritm năvalnic, peste Plăteau de Langres, până la Besançon şi frontiera elveţiană – izolând forţele franceze de pe Linia, Maginot.

Încă din 7 iunie, Weygand a recomandat guvernului să ceară neîntârziat armistiţiu, iar în ziua următoare a anunţat că „Bătălia de pe Somme este pierdută”. Guvernul, divizat din punct de vedere al opiniilor, a ezitat să cedeze, dar în ziua de 9 iunie a părăsit Parisul. Oscilând între Bretania şi Bordeaux, până la urmă a hotărât să se refugieze la Tours. Reynaud i-a solicitat preşedintelui Roosevelt acordarea unui ajutor specificând: „Vom lupta în faţa Parisului; vom lupta în spatele Parisului; ne vom fereca într-una dintre provinciile noastre, iar dacă vom fi izgoniţi şi de acolo ne vom duce în nordul Africii…”

La 10 iunie, Italia a declarat război. Lui Mussolini Lsc oferiseră anumite concesii coloniale, pe care nu le-a luat în consideraţie, în dorinţa de a-şi îmbunătăţi relaţiile cu Hitler. Cu toate acestea, ofensiva italiană nu a fost lansată decât zece zile mai târziu, iar forţele franceze, deşi slăbite, au reuşit să îi facă faţă. În ziua de 11 iunie, Churchill s-a deplasat cu avionul la Tours într-un efort zadarnic de a-i îmbărbăta pe conducătorii francezi. A doua zi, însă, Weygand s-a adresat Cabinetului anunţând pierderea

bătăliei, învinuindu-i pe englezi pentru ambele înfrângeri.

Totodată el a declarat: „Sunt obligat să cer încetarea ostilităţilor”. Weygand nu greşea în aprecierea situaţiei militare, căci armatele franceze se scindaseră în unităţi izolate, majoritatea renunţând să mai opună rezistenţă, mulţumindu-se să se retragă spre sud. Cabinetul oscila între capitulare şi continuarea războiului din nordul Africii. Până la urmă a hotărât doar să se mute la Bordeaux, cerându-i lui Weygand să încerce o rezistenţă pe Loara.

Nemţii au intrat în Paris pe 14 iunie, avansând tot mai adânc pe flancuri. Pe 16 iunie, au ajuns în valea râului Rhône. Între timp Weygand, sprijinit de toţi comandanţii principali, continuase să facă presiuni pentru un armistiţiu. Într-un ultim efort de a evita această decizie şi de a asigura o rezistenţă în Africa, Churchill a propus crearea unei Uniuni franco-britanice. Impactul acestui gest a produs mai mult iritare. Propunerea a fost supusă la vot.

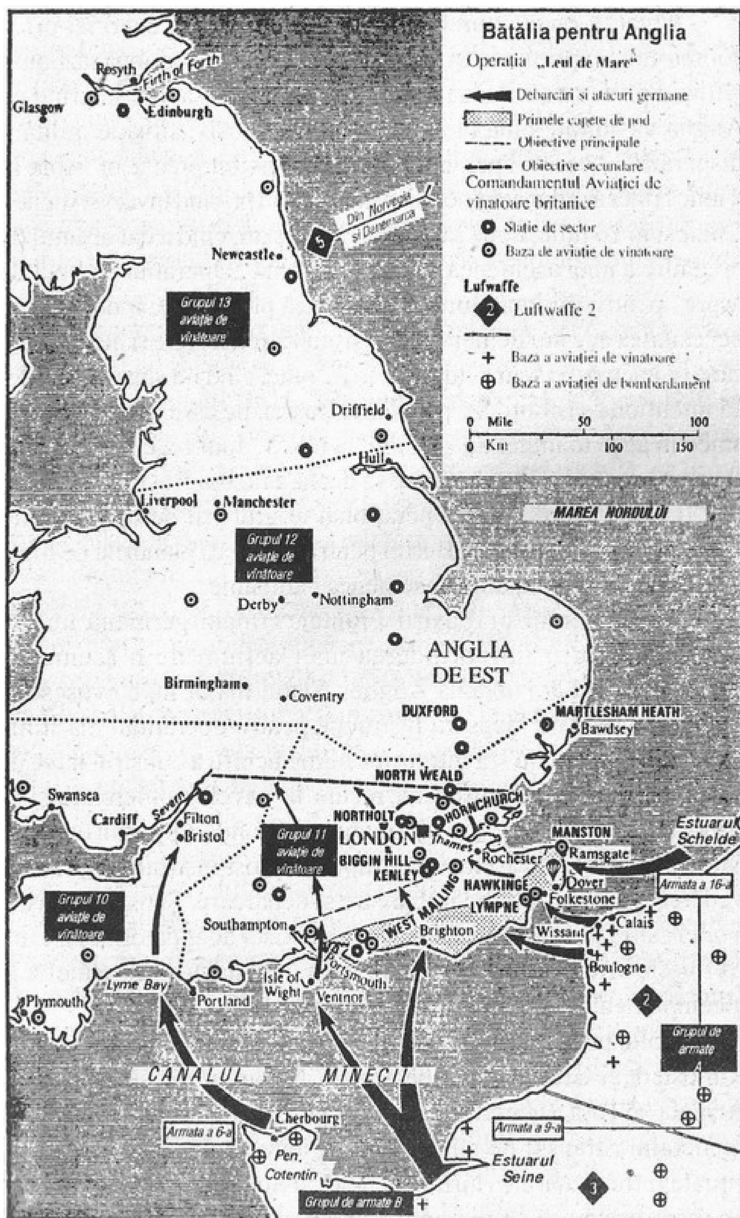
Majoritatea membrilor Cabinetului francez a respins-o şi s-a luat decizia de capitulare. Reynaud şi-a dat demisia şi s-a format un nou Cabinet sub conducerea mareşalului Pétain. Cererea de armistiţiu i-a fost transmisă lui Hitler în noaptea de 16 iunie.

Condiţiile puse de Hitler le-au fost comunicate trimişilor francezi pe 20 iunie – în acelaşi vagon de cale ferată, în pădurea Compiègne, în care trimişii germani semnaseră armistiţiul din 1918.

Germanii au continuat să înainteze dincolo de Loara, în timp ce discuţiile erau în toi. În ziua de 22 iunie condiţiile impuse de nemţi au fost acceptate. Armistiţiul a

intrat în vigoare la 25 iunie ora 1.35 a.m., după ce fusese pus la punct, în paralel un armistiţiu şi cu Italia.

Capitolul 8
Bătălia pentru Anglia

Bătălia pentru Anglia
Operația „Leul de Mare"
Debarcări și atacuri germane
Primele capete de pod
Obiective principale
Obiective secundare
Comandamentul Aviației de vînătoare britanice
Stație de sector
Baza de aviație de vînătoare
Lufwaffe
Luftwaffe 2
Baza a aviației de vînătoare
Bază a aviației de bombardament
0 Mile 50 100
0 Km 100 150
Rosyth
Firth of Forth
Glasgow
Edinburgh
Din Norvegia și Danemarca
Newcastle
Grupul 13 aviație de vînătoare
Driffield
Hull
Liverpool
Manchester
MAREA NORDULUI
Grupul 12 aviație de vînătoare
Derby
Nottingham
ANGLIA DE EST
Birmingham
Coventry
DUXFORD
MARTLESHAM HEATH
Bawdsey
NORTH WEALD
Swansea
Cardiff
Severn
Filton
Bristol
NORTHOLT
HORNCHURCH
LONDON
Thames
Grupul 11 aviație de vînătoare
BIGGIN HILL
KENLEY
Rochester
MANSTON
Ramsgate
Estuarul Schelde
HAWKINGE
Dover
Armata a 16-a
Folkestone
LYMPNE
Grupul 10 aviație de vînătoare
Southampton
WEST MALLING
Brighton
Wissant
Calais
Boulogne
Portsmouth
Isle of Wight
Ventnor
Lyme Bay
Portland
Plymouth
Grupul de armate A
CANALUL
MÎNECII
Cherbourg
Armata a 6-a
Armata a 9-a
Pen. Cotentin
Estuarul Seine
Grupul de armate B

Deşi războiul a început la 1 septembrie 1939, prin invadarea Poloniei, eveniment urmat la două zile de declaraţiile de război succesive ale englezilor şi ale francezilor împotriva Germaniei, faptul că Hitler şi Comandamentul Suprem german nu întocmiseră niciun plan şi nu luaseră măsuri pentru a înfrunta opoziţia Angliei reprezintă unul dintre cele mai ciudate aspecte ale istoriei. Mai mult chiar, nu s-a întreprins nimic în intervalul de aproape nouă luni, care a precedat marea ofensivă germană din Vest din mai 1940. N-au fost întocmite planuri nici măcar după ce a devenit evident că Franţa a fost înfrântă şi prăbuşirea ei era iminentă.

Toate acestea dovedesc că Hitler conta pe acordul guvernului britanic în vederea unei păci de compromis pe baza condiţiilor favorabile pe care era dispus să le ofere şi că, în pofida ambiţiilor lui măreţe, nu dorea să împingă conflictul cu Anglia spre o soluţie decisivă. Într-adevăr, Hitler le-a dat de înţeles generalilor germani că războiul se terminase – soldaţii au primit permisii, iar o parte din Luftwaffe a fost mutată spre alte fronturi potenţiale. Mai mult, pe 22 iunie, Hitler a ordonat demobilizarea a 35 de divizii.

Chiar şi când Churchill a respins în termeni energici orice compromis, exprimându-şi răspicat hotărârea de a continua războiul, Hitler a preferat să creadă că era vorba de o farsă, considerând că Anglia va admite până la urmă că se află într-o „situaţie militară disperată”. Această speranţă a lui nu s-a risipit prea uşor. Abia în 2 iulie Hitler a ordonat întocmirea unui studiu privind invazia Angliei.

Chiar şi în 16 iulie, două săptămâni mai târziu, când a dat ordinul de pregătire a unei asemenea invazii, botezată „Operaţiunea Leul de Mare” pentru mijlocul lunii august, încă părea să se îndoiască de necesitatea acestui demers. Chiar şi atunci reticenţele şi nehotărârile care-l caracterizau s-au evidenţiat în 21 iulie, când i-a spus lui Halder că intenţiona să abordeze problema Rusiei, pe care intenţiona să o atace în acea toamnă. Pe 29 iulie, la OKW, Jodl i-a comunicat lui Warlimont că Hitler se hotărâse să declare război Rusiei. Cu câteva zile înainte, statul major operaţional al grupării de tancuri a lui Guderian fusese trimis la Berlin pentru a pregăti planurile de luptă ale Forţelor blindate într-o asemenea campanie.

În momentul prăbuşirii Franţei, armata germană nu era. Pregătită pentru întreprinderea unei acţiuni de o asemenea anvergură cum era invazia Angliei. Statul major nu o avusese în vedere, trupele nu făcuseră instrucţie pentru operaţiuni maritime şi de debarcare şi nu s-a întreprins nimic pentru a construi nave de desant. În aceste condiţii, s-a recurs la navele comerciale şi la concentrarea de barje din Germania şi Olanda în porturile de la Marea Mânecii. De asemenea, trupele au fost instruite în pripă în vederea operaţiunilor de îmbarcare şi debarcare. Şansa de reuşită a unei astfel de improvizaţii ar fi putut exista doar datorită faptului că forţele britanice îşi pierduseră în Franţa majoritatea armelor şi a echipamentelor şi erau temporar descoperite.

Rolul principal în operaţiune i-a fost atribuit feldmareşalului Rundstedt şi Grupului său de armate A,

care urma să folosească Armata a 16-a (generalul Busch) pe dreapta şi Armata a 9-a (generalul Strauss) pe stânga. Îmbarcându-se din diferite porturi situate între estuarele râurilor Scheldt şi Sena, forţele transportate pe mare urmau să se îndrepte convergent spre coasta sud-estică a Angliei între Folkestone şi Brighton, în timp ce o divizie aeropurtată trebuia să ocupe zona stâncoasă Dover-Folkestone. Conform planului „Leul de Mare”, zece divizii urmau să fie debarcate în primul val, pe parcursul a patru zile, pentru a stabili un larg cap de pod. După circa o săptămână, urma să fie declanşat atacul principal, spre interior, primul obiectiv al acestuia fiind cucerirea terenului înalt, de-a lungul unui arc, de la estuarul Tamisei până la Portsmouth. În următoarea etapă, Londra trebuia izolată din vest.

O operaţiune auxiliară trebuia realizată de Armata a 6-a (feldmareşalul Reichenau) din Grupul de armate B, cu trei divizii în primul val, îmbarcate la Cherbourg şi debarcate la Lyme Bay, la vest de Portland Bill, pentru a ataca spre nord, către estuarul râului Severn. Al doilea val urma să-l reprezinte o forţă mobilă alcătuită din şase divizii blindate şi trei divizii motorizate, urmate de un al treilea val cu nouă divizii de infanterie şi de un al patrulea, cu opt divizii de infanterie. Deşi primul val nu includea divizii blindate, i se alocaseră totuşi 650 de tancuri, ce urmau să fie transportate în primul dintre cele două eşaloane (eşalonul din frunte reprezentând peste o treime din foita totală de 250.000 de oameni). Transportarea peste Canal a acestui prim val, format din două părţi,

necesita 155 nave de transport, totalizând circa 700.000 de tone, şi alte peste 3.000 de ambarcaţii mai mici: 1720 de barje, 470 de remorchere şi 1.160 de bărci cu motor.

În fapt, pregătirile au demarat abia la sfârşitul lui iulie, Statul Major al Marinei militare germane afirmând că un număr atât de mare de nave de comerţ nu putea fi strâns înainte de jumătatea lunii septembrie, asta în timp ce Hitler ordonase ca pregătirile să fie încheiate până la mijlocul lui august. (într-adevăr, la sfârşitul lunii iulie, Statul Major al Marinei militare recomandase ca operaţiunea să fie amânată până în primăvara anului 1941.)

Dar aceasta nu a fost singura piedică. Generalii germani erau foarte neliniştiţi în privinţa riscurilor traversării. Ei nu aveau încredere în capacitatea marinei lor, şi nici în cea a forţelor aeriene de a asigura traversarea şi generalii insistau ca invazia să se desfăşoare pe un front suficient de larg (de la Ramsgate până la Lyme Bay) pentru a dispersa şi a distrage atenţia forţelor de apărare. Amiralii germani se temeau în special de ceea ce se putea întâmpla când flota britanică ar fi sosit la faţa locului. Nu aveau încredere deloc sau aproape deloc în capacitatea marinei germane de a împiedica intervenţia flotei inamice. Iniţial susţinuseră că planul trupelor de uscat pentru un front larg de invazie ar fi imposibil de protejat, traversarea urmând să fie efectuată pe un coridor relativ îngust, apărat de câmpuri de mine, cu forţe armate de Dimensiuni mai mici. Esenţială era, accentua amiralul Raeder, superioritatea aeriană deasupra zonei de

traversare.

După o discuţie cu Raeder, pe 31 iulie, Hitler a acceptat punctul de vedere, al marinei, potrivit căruia „Leul de Mare” nu putea fi lansat înainte de mijlocul lui septembrie. Totuşi, operaţiunea nu a fost amânată definitiv pentru 194, întrucât Göring l-a asigurat că Luftwaffe putea împiedica intervenţia Marinei britanice, cât şi a aviaţiei inamice. Şefii Marinei şi ai Trupelor de uscat erau dispuşi să îl lase să încerce o ofensivă aeriană preliminară, care nu îi angaja la nimic, decât în măsura şi în momentul unui eventual succes.

Oricum, operaţiunea propusă de Göring nu a reuşit şi, astfel, lupta aeriană a devenit principala formă, şi de fapt singura, a decisivei bătălii pentru Anglia.

Superioritatea Luftwaffe faţă de Royal Air Force nu s-a dovedit chiar atât de mare cum s-a crezut. Germanii nu au fost în state să menţină un atac continuu, val după val, de bombardiere masate, aşa cum se temuse opinia publică britanică, iar numărul avioanelor de vânătoare nu era cu mult mai mare decât cel al aparatelor engleze.

Ofensiva a fost susţinută în principal de Flotele aeriene (Luftflotten) 2 şi 3, conduse de feldmareşalii Albert Kesselring şi Hugo Sperrle – prima bazată în nord-estul Franţei şi în Ţările de Jos, iar a doua în nordul şi în nord-vestul Franţei. Fiecare flotă aeriană era autonomă, dispunând de toate componentele necesare – situaţie ce se dovedise avantajoasă atunci când fusese vorba de cooperarea cu armata ce înainta în Polonia şi în Vest, dar care prezenta mai puţine atuuri în cazul unei campanii

exclusiv aeriene.

Fiecare flotă aeriană şi-a conceput propriile planuri, supunându-le spre aprobare separat. Un plan de ansamblu n-a existat.

În 10 august, când ofensiva era pe punctul de a începe în forţă, Flotele aeriene 2 şi 3 aveau un total de 875 bombardiere normale (de mare altitudine) şi 316 bombardiere în picaj. Acestea din urmă s-au dovedit atât de vulnerabile în faţa avioanelor de vânătoare britanice, încât după 18 august au fost retrase şi păstrate pentru invazie.

Luftflotte 5 din Norvegia şi Danemarca, condusă de generalul Stumpff, care avea 123 bombardiere de mare altitudine, a participat la luptă doar o singură zi, în 15 august, pierderile dovedindu-se prea grave pentru ca parcurgerea lungului traseu să merite a fi repetată. Totuşi, prezenţa în apropierea teatrului de acţiuni militare a avut ca efect menţinerea unei părţi a avioanelor de vânătoare britanice în nord-estul Angliei. La sfârşitul lui august, ea a completat pierderile suferite de Luftflotten 2 şi 3 cu circa o sută de bombardiere.

Acestea începuseră lupta pe 10 august, cu un efectiv disponibil de 929 de avioane de vânătoare, în majoritate Messerschmitt 109, cu un singur motor, pe lângă care mai existau şi 227 Me 110 cu două motoare şi rază de acţiune relativ lungă. Avioanele Me 109 (prototipul apăruse în 1936), aveau o viteză maximă de 565 km/h; viteza ascensională mare le dădea un avantaj în plus faţă de a avioanele de vânătoare britanice. În luptă, în ceea ce

priveşte virajele şi manevrarea erau însă în dezavantaj faţă de avioanele britanice.

În plus, spre deosebire de acestea, la începutul războiului majoritatea nu dispuneau de protecţie blindată pentru pilot. În schimb, rezervoarele de combustibil erau protejate antiglonţ, spre deosebire de cele britanice.

În această bătălie, raza limitată de acţiune a constituit un factor negativ pentru avioanele de vânătoare germane dotate cu un singur motor. Raza oficială de croazieră a avioanelor Me 109, estimată la 665 km nu s-a dovedit reală. De fapt, raza de acţiune, dus-întors, se cifra la ceva mai mult de 160 ton, iar de la Pas de Calais sau de la Peninsula Cotentin abia puteau ajunge până deasupra Londrei, astfel încât le rămânea prea puţin timp pentru a lupta. Altfel spus, aceste avioane germane dispuneau de o durată totală de zbor de numai 95 de minute, ceea ce însemna doar 75 – 80 de minute timp de zbor tactic.

Când, din cauza pierderilor masive de bombardiere precum şi a vulnerabilităţii lor evidente, acestea au trebuit escortate de avioane de vânătoare, nu s-au mai putut utiliza zilnic mai mult de 300 – 400 de bombardiere, chiar şi împotriva obiectivelor din sudul Angliei – deoarece fiecare aparat trebuia escortat de câte două avioane de vânătoare.

Aparatele Me 109 erau greu de pilotat la decolare şi la aterizare, iar trenul de aterizare fiind slab, inconvenientul a fost accentuat de aerodromurile improvizate în pripă pe coasta franceză.

În ciuda vitezei de 45 km/h cu care fusese acreditat,

aparatul Me 110, dotat cu două motoare, era considerabil mai lent şi adesea atingea abia 485 km/h sau chiar mai puţin. Aceasta făcea să fie întrecut cu uşurinţă de avioanele Spitfire. În plus, Me 110 avea un demaraj greoi şi era dificil de manevrat. El fusese creat pentru a deveni „floarea operaţională a avioanelor de vânătoare din Luftwaffe”, dar se dovedise un adevărat fiasco tehnic – trebuind în cele din urmă, pentru propria protecţie, să fie escortat de aparate Me 109.

Însă cel mai mare handicap al avioanelor de vânătoare germane era caracterul rudimentar al echipamentelor radio. Deşi dotate cu sistem de radiotelefonie pentru intercomunicaţii în timpul zborului, s-au dovedit inferioare avioanelor britanice – şi nici nu puteau fi comandate de la sol.

Forţa de vânătoare a RAF fusese refăcută (după pierderile de peste 400 de aparate suferite în Franţa), astfel încât la mijlocul lui iulie ajunsese la circa 650, la fel ca în mai când ofensiva germană a fost lansată. În cea mai mare parte erau avioane Hurricane şi Spitfire, la care se mai adăugau circa 100 de aparate mai vechi, de alte tipuri.

Această revenire remarcabilă se datora în bună parte eforturilor Lordului Beaverbrook, care fusese numit la conducerea noului Minister pentru Producţia de Avioane, în mai, la formarea guvernului Churchill. Adversarii i-au reproşat că amestecul său energic a avut un efect negativ asupra dezvoltării pe termen lung. În schimb, Air Chief Marshal[37] Hugh Dowding, comandantul suprem al

37 General-inspector.

Comandamentului aviaţiei de vânătoare, a declarat că: „Efectul acestei numiri nu poate fi descris decât ca ceva magic”. Până la mijlocul verii, producţia de avioane de vânătoare crescuse deja de două ori, iar pe parcursul întregului an Anglia a constant 4.283 avioane de vânătoare, în timp ce Germania nu a depăşit cifra de 3.000 de aparate de zbor, cu unul şi două motoare, în aceeaşi perioadă.

Comparaţia în privinţa armamentului de bord este mai greu de realizat. Avioanele Hurricane şi Spitfire erau înarmate doar cu mitraliere (fiecare avion avea opt mitraliere, fixate în aripi). Era vorba de mitraliere Browning americane, alese datorită fiabilităţii lor la comanda de la distanţă şi vitezei de foc ridicată: 1.260 lovituri pe minut. Avioanele Me 109 erau dotate, în general, cu două mitraliere fixe în carenaj şi două tunuri de 20 mm în aripi – armă elaborată ca urmare a experienţei dobândite în războiul civil din Spania – acolo se făcuse proba avioanelor Me 109, precum şi a altor tipuri de avioane de vânătoare mai vechi, care fuseseră înlocuite.

Adolf Galland, asul german al aviaţiei de vânătoare, susţinea că armamentul avioanelor Me 109 era mai bun. Părerile britanicilor difereau. Unii considerau că viteza de foc ridicată a mitralierelor Browning prezenta avantaje în cazul tirurilor de scurtă durată. Totodată se admitea că şase proiectile de tun puteau provoca pagube mult mai mari decât rafalele cu lungime echivalentă trase de mitralierele Browning. Unii dintre piloţii avioanelor de vânătoare britanice se plângeau că deşi erau convinşi că

loviseră un inamic, „nu se întâmpla nimic”. Este de subliniat şi faptul că circa 30 de avioane Spitfire au fost echipate cu două tunuri Hispano (Oerlikon) de 20 mm în timpul bătăliei, iar începând cu luna octombrie au intrat în acţiune şi aparate Hurricane dotate cu patru tunuri.

Cu certitudine bombardierele germane au fost prost înarmate – cu cele câteva mitraliere cu ochire liberă – nu puteau face faţă avioanelor de vânătoare britanice, fără a avea drept. Escortă aparate de vânătoare germane.

Situaţia comparativă privind piloţii avioanelor de vânătoare era mai complexă, şi în primele faze ale bătăliei nefavorabilă englezilor. Deşi instruiţi conform unor standarde superioare, factorul numeric juca un rol important. Procesul lent de extindere a şcolilor RAF pentru pregătirea de zbor influenţa substanţial mersul bătăliei. Pierderile trebuiau reduse la minimum, chiar cu riscul de a permite desfăşurarea unor raiduri inamice. Oamenii, şi nu avioanele, constituiau principalul motiv de îngrijorare al lui Dowding.

Economisindu-şi resursele în iulie, Dowding a izbutit să-şi mărească efectivul până la 1.434 piloţi la începutul lui august – ajutat şi de un „împrumut”, de 68 de piloţi din Marina Militară. O lună mai târziu, însă numărul scăzuse la 840, iar pierderile. Se cifrau, în medie, la 120 pe săptămână. Aceasta în vreme ce pe parcursul întregii luni unităţile de pregătire ale RAF n-au dat mai mult de 260 piloţi de avioane de vânătoare. În septembrie, criza de piloţi s-a agravat – Numărul personalului de zbor cu înaltă calificare scădea; iar noul contingent, pregătit în pripă, se

dovedea vulnerabil prin lipsa de experienţă. Noile escadrile aduse pentru a le schimba pe cele extenuate pierdeau” adesea mai mulţi Oameni decât cele pe care le înlocuiseră. Frecvent, oboseala era însoţită de un moral scăzut şi de o „nervozitate” accentuată.

Germanii nu au avut iniţial un asemenea handicap numeric, în ciuda pierderilor grele suferite pe continent în lunile mai şi iunie, şcolile de zbor pregăteau mai mulţi piloţi decât puteau absorbi escadrilele de pe front. În schimb, moralul acestora era afectat de faptul că Göring şi alţi ofiţeri din conducerea Luftwaffe priveau avioanele de vânătoare ca pe o armă pur „defensivă” şi de importanţă secundară. În plus, cei mai buni piloţi de vânătoare au fost transferaţi pentru a acoperi pierderile suferite de bombardiere, în vreme ce Göring continua să critice aviaţia de vânătoare pentru lipsa de agresivitate şi s-o învinuiască de eşecurile Luftwaffe – datorate în mare parte lipsei sale de precauţie şi greşelilor tactice. Dimpotrivă, moralul piloţilor de pe avioanele de vânătoare britanice a fost ridicat datorită faptului că aceştia au fost apreciaţi pe durata acelor luni critice drept „aşii” lui Churchill, floarea întregii Royal Air Force, eroi ai naţiunii.

Încordarea în rândul aviaţiei de vânătoare germane a crescut pe măsură ce aparatele şi piloţii au fost folosiţi doar pentru sarcini de escortare – două sau trei misiuni pe zi, uneori chiar şi cinci. Cum Göring nu permitea zile de odihnă şi nici rotaţia unităţilor pe frontul de luptă, la încordarea provocată de pierderile mari se mai adăuga oboseala. La începutul lui septembrie, moralul scăzuse

mult. Starea era accentuată de sentimentul că invazia nu va avea loc, provocat de amatorismul pregătirilor la care piloţii asistau. Ca urmare, începuseră să se întrebe dacă nu cumva erau sacrificaţi pentru a păstra iluzia unei operaţiuni la care, de fapt, se renunţase.

Echipajele bombardierelor sufereau din cauza pierderilor grele şi a constatării vulnerabilităţii în faţa atacurilor avioanelor de vânătoare ale RAF. Ca urmare, scăderea moralului în rândurile lor tindea să devină şi mai pronunţată, în ciuda bravurii cu care continuau să execute ordinele primite.

În concluzie, deşi ambele părţi s-au dovedit a fi aproape la acelaşi nivel în privinţa îndemânării şi a curajului în primele faze ale bătăliei, pe măsură ce timpul trecea moralul englezilor creştea, purtându-i spre victorie, datorită convingerii că inamicul suferea pierderi mai grele. Decât ei, cu toate că şi ale lor erau semnificative.

Un handicap constant pentru nemţi a fost serviciul de informaţii, necorespunzător. Ghidul de bază folosit de Luftwaffe pentru dirijarea ofensivei era un manual antebelic, cunoscut sub numele de „Studiul albastru”, care prezenta amplasarea uzinelor engleze* la data respectivă, precum şi fotografiile datorate unei ample acţiuni de recunoaştere realizate cu ocazia unor „zboruri de încercare pe rute civile”. Aceste date fuseseră completate inadecvat de propriul departament de informaţii din Luftwaffe – condus doar de un maior. Într-o evaluare a RAF făcută de acest maior Schmid, în iulie 1940, producţia britanică de avioanele vânătoare a fost mult subestimată,

apreciată la 180 – 300 de aparate pe lună – când în realitate s-au construit 460 – 500 avioane Hurricane şi Spitfire doar în lunile august şi septembrie, ca urmare a eforturilor lui Beaverbrook. (Falsa impresie creată de această mare eroare a fost alimentată de rapoartele venite din partea departamentului de producţie al generalului Udet, care insistau numai asupra neajunsurilor avioanelor Hurricane şi Spitfire, fără a sublinia şi calităţile acestora.)

În raportul de evaluare efectuat de maiorul Schmid nu se pomenea nimic despre sistemul compact de apărare al RAF, cu staţii radar, săli de operaţii şi reţele de radio de înaltă frecvenţă, deşi staţia britanică de cercetare radar de la Bawdsey, pe coasta Suffolk, precum şi păienjenişul de stâlpi înalţi care înţesau coasta ar fi putut atrage atenţia serviciilor de informaţii germane încă dinainte de război. Părea aproape imposibil ca în 1939 germanii să nu fi deţinut informaţii despre aceste elemente cheie ale sistemului de avertizare britanic. Deşi ştiau încă din 1938 că englezii experimentau radarul şi reuşiseră chiar să captureze o staţie radar mobilă pe plaja de la Boulogne, în mai 1940, savanţii germani apreciaseră sistemul drept rudimentar. Informaţii complete despre radarele britanice au fost disponibile în Franţa, datorită neglijenţei manifestate de francezi în privinţa securităţii, atunci când nemţii au cotropit cea mai mare parte a ţării. Se pare, însă, că aceştia nu au profitat de datele ce le-au căzut în mână. Nici Göring n-a prea ţinut seama de potenţialul lor în desfăşurarea luptei.

Abia în iulie, după ce şi-au instalat staţiile de

monitorizare de-a lungul coastei Franţei, nemţii au înţeles din şuvoiul de semnale ce radiau de la stâlpii radar de pe coasta engleză „că se confruntau cu un element nou şi de importanţă vitală. Comandanţii din Luftwaffe au subestimat raza de acţiune şi eficacitatea radarelor britanice, şi au întreprins prea puţine acţiuni pentru a le bruia sau distruge. Nu i-a „trezit” nici descoperirea că avioanele de vânătoare britanice operau sub control radio foarte strâns; în schimb, au tras concluzia că din cauza acestui sistem, Comandamentul aviaţiei, de vânătoare nu era suficient de flexibil, iar atacurile masive ar putea duce la distrugerea acestor structuri.

Tendinţa. De a exagera pierderile adversarului în timpul intenselor lupte aeriene a reprezentat o greşeală comună ambelor părţi, iar în tabăra germană a devenit un handicap. Iniţial, serviciul de informaţii al Luftwaffe a evaluat corect resursele lui Dowding – circa 50 de escadrile de avioane Hurricane şi Spitfire, cu o forţă operaţională de aproximativ 600 aparate, dintre care cel mult 400 – 500 se aflau în partea de sud a Angliei. După începerea bătăliei, efectul combinat rezultat din supraestimarea pierderilor englezilor şi subestimarea producţiei britanice de avioane a dus la calcule greşite şi la o derută generală. Piloţii din Luftwaffe au început să fie nedumeriţi, iar apoi deprimaţi, constatând că numărul avioanelor de vânătoare britanice rămâne constant. Se raporta doborârea mai multor avioane, decât în realitate.

O altă cauză a calculelor eronate consta în obiceiul comandanţilor din Luftwaffe de a tăia cu creionul roşu

numărul escadrilelor RAF de pe baza de avioane de vânătoare britanice bombardată. Acest lucru se datora nu parte slabei acţiuni de recunoaştere prin fotografiere, dar şi analizei exagerat de optimiste a rezultatelor. De pildă, Luftwaffe estima că până la 17 august fuseseră „distruse definitiv” nu mai puţin de 11 baze aeriene când, în realitate, reuşiseră să scoată din acţiune doar una pe o perioadă de timp apreciabilă, cea de la Monston. Tot o greşeală a fost atacarea unei serii de aeroporturi din sud-est, care nu aparţineau structurii Comandamentului de avioane de vânătoare. În acelaşi timp, conducerea Luftwaffe nu şi-a dat seama de importanţa vitală a staţiilor de sector – ca Biggin Hill, Kenley, Homehurch – în organizarea Comandamentului aviaţiei de vânătoare britanice, nefiind informaţi că sălile de operaţii se aflau deasupra solului, primejdios de expuse. Ca urmare, atacurile devastatoare, pe care Luftwaffe le-a lansat la sfârşitul lui august asupra lor, nu au fost duse până la capăt.

Un alt handicap pentru germani l-au reprezentat condiţiile meteo. Vremea deasupra Mării Mânecii a fost adesea nefavorabilă pentru cei care atacau şi, cum de obicei norii veneau dinspre vest, englezii aflau primii prognoza meteorologică. Nemţii izbutiseră să decodeze cifrul rapoartelor meteorologice radiofonice britanice dinspre Atlantic, dar n-au ştiut să profite de informaţii, fiind adesea surprinşi de vremea neprielnică în timpul operaţiunilor. De multe ori momentul întâlnirii bombardierelor germane cu escortele lor formate din

avioane de vânătoare a fost ratat din cauza unor înnorări neprevăzute şi a slabei vizibilităţi. Norii masaţi deasupra părţii de nord a Franţei şi a Belgiei provocau întârzierea bombardierelor, ale căror echipaje nu erau antrenate pentru navigaţia „oarbă”. Întârziind la întâlnire, avioanele de vânătoare, care nu-şi puteau permite să irosească preţiosul lor combustibil, se ataşau în escorta altor bombardiere. Ca urmare, o formaţie de bombardiere zbura cu dublă protecţie, iar alta fără niciun fel de escortă – ceea ce se solda cu pierderi grave. Toamna, odată cu înrăutăţirea vremii, aceste Incidente s-au înmulţit şi efectele au fost catastrofale.

În schimb, germanii beneficiau de o planificare mai bună. Serviciul britanic de salvare funcţiona la început doar ocazional, iar piloţii doborâţi în mare trebuiau să se bizuie mai ales pe noroc pentru a fi recuperaţi. Acest neajuns era cu atât mai mare cu cât la mijlocul lui august aproape două treimi din luptele aeriene s-au desfăşurat deasupra mării. Nemţii erau mai bine organizaţi. Pentru activităţile de salvare, utilizau circa 30 de hidroavioane Heinkel, iar piloţii bombardierelor şi avioanelor de vânătoare erau echipaţi cu bărci pneumatice, vestă de salvare, lanternă-pistol şi o substanţă chimică care forma pe mare o pată verde datorită căreia puteau fi localizaţi. Pilotul unui avion de vânătoare care se prăbuşea în mare avea la dispoziţie 40 – 60 de secunde pentru a ieşi din avion, înainte ca acesta să se scufunde. Îmbărbătarea adusă de aceste măsuri de salvare a făcut ca moralul personalului din Luftwaffe să nu scadă mai rapid decât s-a

întâmplat.

Pe lângă riposta formidabilă a RAF, ofensiva Luftwaffe a trebuit să înfrunte şi riposta artileriei antiaeriene a Marii Britanii.

Tunurile aparţineau trupelor de uscat (ca şi acelea care însoţiseră Forţa Expediţionară), deşi din punct de vedere operaţional erau coordonate de Comandamentul aviaţiei de vânătoare din RAF, şi subordonate acestuia. Chiar dacă numărul bombardierelor germane doborâte de tunurile antiaeriene a fost relativ mic, ele au izbutit să sporească tensiunea în rândul agresorilor mai ales prin efect psihologic în general şi asupra preciziei bombardamentelor.

Comandantul suprem al Apărării Antiaeriene era generalul de corp de armată Frederick Pile. Artilerist la origine, se transferase la Unităţile Regale de Tancuri în 1923, când acestea s-au format. Curând a devenit unul dintre cei mai dinamici reprezentanţi şi susţinători ai forţelor blindate mobile. În 1937, după ce a fost avansat la gradul de general de divizie, Consiliul Trupelor de Uscat l-a numit comandant al Diviziei l antiaeriene, care acoperea Londra şi sudul Angliei. În anul următor, la două divizii antiaeriene li s-au alăturat încă trei. Apoi numărul lor a ajuns la şapte. La sfârşitul lunii iulie 1939, exact înainte de declanşarea ostilităţilor „Tim” Pile a primit comanda întregii apărări antiaeriene, din care făceau parte şi bateriile uşoare, în formare atunci, destinate apărării aerodromurilor şi a altor puncte vitale împotriva atacurilor la joasă altitudine. Împotriva acestui gen de atac se folosea

şi barajul de baloane – un şir de baloane, ca nişte cârnaţi, ancorat cu cabluri de oţel la înălţimi de până la 1.525 m. Acest sistem, asigurat de RAF, se afla sub control separat, dar tot în cadrul Comandamentului aviaţiei de vânătoare.

Pe parcursul anilor premergători războiului, Consiliul Trupelor de uscat opusese adesea rezistenţă acţiunilor de dezvoltare a forţelor antiaeriene pentru apărarea locală; în cazul cel, mai bun, îşi dăduse acordul fără tragere de inimă – considerându-le o diminuare regretabilă a puterii potenţiale a trupelor de uscat. Eforturile lui Pile pentru consolidarea forţelor antiaeriene şi creşterea eficacităţii lor au fost frecvent obstrucţionate de Ministerul de Război şi s-au soldat cu efecte negative asupra şanselor sale de reintegrare şi promovare în corpul principal al trupelor de uscat. Din fericire pentru ţară, Pile izbutise totuşi să stabilească relaţii strânse cu Dowding, o personalitate dificilă, concretizate într-o excelentă colaborare.

Până la izbucnirea războiului (începutul lui septembrie 1939), structura Comandamentului apărării antiaeriene ajunsese succesiv, la un nivel de 2.232 tunuri antiaeriene grele – aproape dublu faţă de aşa-numitul plan „Ideal” respins cu doi ani înainte – 1.860 tunuri antiaeriene uşoare şi 4.128 proiectoare. Din cauza ezitărilor şi a întârzierilor, când a început războiul n-au putut fi desfăşurate decât 695 tunuri grele şi 253 tunuri uşoare – aproximativ o treime din cele grele şi o optime din cele uşoare autorizate. (Aceasta reprezenta oricum o mare îmbunătăţire faţă de situaţia din timpul „Crizei de la München” care avusese loc cu un an înainte, când au fost

gata de acţiune doar 126 de tunuri grele.) Situaţia proiectoarelor era relativ bună, dacă avem în vedere că au fost desfăşurate 2.700 dintr-un total autorizat de 4.128, adică mai mult de două treimi.

Odată cu începerea războiului, a apărut o nouă complicaţie provocată de solicitarea a 255 tunuri grele din partea Amiralităţii în vederea apărării celor şase locuri de ancorare a flotei. Înainte de război, Amiralitatea supraestimase capacitatea navelor ei de a respinge orice atac aerian folosind exclusiv propriul armament antiaerian. Acum ea solicita numai puţin de 96 de piese pentru a-şi proteja ancorajul de la Rosyth în Firth of Forth – exact numărul disponibil atunci pentru apărarea Londrei şi de patru ori mai multe tunuri decât cele care protejau zona Derby, unde erau amplasate uzinele de motoare Rolls-Royce.

Expediţia în Norvegia, din aprilie 1940, a însemnat o nouă cerere semnificativă de tunuri antiaeriene, atât grele cât şi uşoare, secătuind rezervele existente.

După prăbuşirea Franţei, în iunie, situaţia Apărării Antiaeriene a Marii Britanii s-a schimbat radical în rău – Anglia era înconjurată de un inel de baze aeriene inamice, din Norvegia până în Bretania.

La acea dată, forţa de care dispunea Comandamentul apărării antiaeriene totaliza 1.204 tunuri grele şi 581 tunuri uşoare – respectiv dublu şi mai mult decât dublu faţă de dotarea existentă la izbucnirea războiului. Dacă acest existent nu ar fi fost dispersat, situaţia s-ar fi prezentat mult mai bine. Pe parcursul următoarelor cinci

săptămâni, noile achiziţii s-au cifrat la 124 tunuri grele şi 182 tunuri uşoare, dar aproape jumătate din primele şi un sfert din celelalte au fost alocate instrucţiei şi pregătirii militare sau apărării unor obiective situate peste canal, aflate în pericol datorită intrării Italiei în război de partea Germaniei. La sfârşitul lui iulie, Apărarea Antiaeriană a Marii Britanii dispunea de ceva mai mult de jumătate din numărul de tunuri antiaeriene grele şi de numai o treime din cele uşoare din totalul apreciat ca necesar la izbucnirea războiului – când circumstanţele strategice erau cu mult mai favorabile decât au devenit ulterior. Lucrurile stăteau mai bine în privinţa proiectoarelor. Existau aproape 4.000, cu puţin sub numărul stabilit iniţial pentru dotare, dar situaţia existentă impunea acum mărirea cifrei.

Faza preliminară a Bătăliei pentru Anglia a constat în dezvoltarea treptată a operaţiunilor aeriene germane împotriva navigaţiei şi a porturilor britanice din Marea Mânecii, şi în eforturile de a atrage în luptă avioanele de vânătoare britanice. Până în ziua de 6 august, comandanţii Luftwaffe – Kesselring şi Sperrle – nu primiseră instrucţiuni privind desfăşurarea ofensivei, ceea ce explică de ce caracterul acestor prime operaţiuni a stârnit atâtea nedumeriri[38].

Atacurile sistematice asupra navelor de comerţ au început în 3 iulie, iar a doua zi o forţă formată din 87 de bombardiere în picaj, escortate de aparate Me 109, au

---

38 Primeam de la generalul Pile diagramele zilnice ale raidurilor, în speranţa că aş putea găsi un indiciu lămuritor, dar n-am izbutit să desluşesc nici un element clar referitor la existenţa vreunei tactici sau scop precis.

atacat portul militar de la Portland, fără a provoca prea multe pagube. În ziua de 10 iulie, o mică formaţie de bombardiere, escortată de numeroase avioane de vânătoare, a atacat un convoi de vase lângă Dover. Avioanele Me 110 s-au descurcat destul de greu în confruntarea cu aparatele Hurricane trimise să apere convoiul. După un atac mai puternic, asupra altui convoi, în aceeaşi zonă, pe 25 iulie, Amiralitatea a decis să trimită convoaiele de nave prin strâmtori, noaptea. Câteva atacuri reuşite asupra unor distrugătoare au condus la decizia ca cele staţionate la Dover să fie retrase la Portsmouth. Trecerea unui alt convoi de nave în noaptea de 7 august a fost reperată de radarul german aflat pe stâncile de lângă Wissant; a doua zi acesta a fost atacat în valuri, de bombardiere în picaj. Au fost scufundate nave cu un tonaj total de aproape 70.000, cu preţul pierderii a 31 de avioane.

În 11 august, RAF a pierdut 32 de avioane de vânătoare în lupte confuze. Cu toate acestea, între 3 iulie şi 11 august, nemţii au pierdut 364 de bombardiere şi avioane de vânătoare, în timp ce RAF numai 203 avioane de vânătoare – pierdere ce reprezenta producţia pe o săptămână a fabricilor de avioane.

Ca urmare a ordinului tardiv al lui Hitler dat pe 1 august, potrivit căruia Luftwaffe „trebuie să distrugă forţa aeriană a inamicului cât mai curând posibil” – precum şi a discuţiilor lui Göring cu comandanţii, deschiderea marii ofensive a fost fixată pentru ziua de 13 august şi a primit denumirea de *Adlertag* – „Ziua vulturului”. Rapoartele

excesiv de optimiste despre succesele repurtate de Luftwaffe în faza preliminară îl făcuseră pe Göring să creadă că putea dobândi supremaţia aeriană în patru zile cu vreme bună. În 13 august, vremea devenise însă mai puţin favorabilă.

Cu toate acestea, în „Ziua vulturului”, Luftwaffe a lansat primele atacuri asupra bazelor aviaţiei de vânătoare britanice şi a staţiilor radar din sud-estul Angliei. Bazele aeriene de la Manşon, Hawkinge şi Lympne au suferit avarii grave, iar unele staţii radar au fost scoase din funcţiune timp de câteva ore. Cea de la Veninor, din Isle of Wight, a fost complet anihilată, dar acest fapt a fost ascuns nemţilor prin emiterea de semnale de la un alt transmiţător. Turnurile radar încercau să abată atenţia piloţilor în picaj de la sălile de operaţii pe care oricum aceştia le credeau amplasate subteran. Merită subliniată contribuţia planşetistelor radar din WAAF (Women’s Auxiliary Air Force – Formaţiuni auxiliare feminine ale Aviaţiei militare), care au continuat să raporteze date despre raiduri până când propria lor staţie a fost bombardată.

Stratul gros de nori care acoperea partea de sud-est a Angliei l-a determinat pe Göring să amâne lovitura principală până după-amiază, dar câteva formaţii nu au recepţionat acest mesaj şi şi-au irosit eforturile în raiduri dezlânate. Lansat după-amiaza, marele atac a fost prea dispersat, iar rezultatele mult sub aşteptări. Pe parcursul acelei zile, Luftwaffe a executat 1.485 misiuni de zbor, dublu fată de RAF. Raidurile Luftwaffe s-au soldat cu

pierderea a 45 bombardiere şi avioane de vânătoare şi au fost doborâte doar 13 avioane de vânătoare ale RAF, şi nu 70 aşa cum s-a afirmat.

În această fază de debut a ofensivei principale, o bună parte a eforturilor Luftwaffe au fost irosite prin atacarea unor aeroporturi care nu aparţineau Comandamentului aviaţiei de vânătoare.

A doua zi, pe 14 august, din cauza norilor atacul s-a redus la o treime din ponderea avută în ziua precedent. În dimineaţa zilei de 15 august, când cerul s-a înseninat, Luftwaffe a lansat cel mai mare asalt din întreaga bătălie – un total de 1786 ieşiri avion „în care au fost utilizate peste 500 bombardiere. Primele atacuri au vizat aeroporturile de la Hawkinge şi Lympne. Primul, cel mai important de altfel, n-a suferit avarii grave, însă cel de-al doilea a fost scos din funcţiune pentru două zile.

La începutul după-amiezii, peste o sută de bombardiere din Luftflotte 5, au survolat în două formaţii Marea Nordului pentru a ataca bazele aeriene de lângă Newcastle şi din Yorkshire. Formaţia mai mare, constând din circa 65 de bombardiere de la Stavanger, Norvegia, a fost escortată de aproximativ 35 de avioane Me 110, care n-au reuşit să asigure o bună protecţie şi, ca urmare, forţa aeriană germană a întâmpinat o rezistenţă atât de crâncenă din partea avioanelor de vânătoare RAF din Grupul 13 şi a tunurilor antiaeriene, încât nu a produs pagube semnificative, şi a pierdut 15 avioane. Niciun aparat RAF nu a fost doborât. Cea de a doua forţă alcătuită din circa 50 de bombardiere de la Aalborg, Danemarca, nu

a beneficiat de escorta, dar cu toate că Grupul 12 a ridicat trei escadrile pentru a o înfrunta, o mare parte din aparatele germane au izbutit să răzbească până la baza de bombardiere RAF de la Driffield, în Yorkshire, producându-i mari avarii. Acest succes a costat-o pierderea a şapte bombardiere deasupra Angliei şi a încă trei pe parcursul zborului de întoarcere.

În sud, apărarea britanică s-a dovedit mai puţin eficientă – în faţa atacurilor mai puternice şi mai variate, de la o distanţă mai mică. La începutul după-amiezii, un grup de 30 de bombardiere, puternic escortate, a răzbit până deasupra Rochesterului, bombardând uzina de avioane de la Short. Aproape simultan un alt raid, la care au participat 24 de bombardiere, s-a soldat cu avarierea gravă a bazei aviaţiei de vânătoare RAF de la Martlesham Heath, în Suffolk. Succedarea raidurilor a distorsionat imaginea oferită de radare, iar escadrilele britanice de avioane de vânătoare, trimise în misiuni individuale, căutau în toate direcţiile. Spre norocul apărării britanice, Luftflotten 2 şi 3 nu şi-au coordonat eficient atacurile, şi n-au putut valorifica deruta manifestată în rândurile RAF. Abia la ora 6 p.m., aproximativ 200 aparate de zbor aparţinând Luftflotte 3 au năvălit deasupra Mării Mânecii îndreptându-se spre aeroportur de din sudul şi din centrul Angliei. Ajutate de un bun sistem de avertizare radar, grupurile 10 şi 11 avioane de vânătoare RAF – ce acopereau partea sudică a ţării – au aruncat în luptă 14 escadrile (aproximativ 170 avioane de vânătoare), care au reuşit să anihileze în bună măsură masivul atac german.

Curând după aceea, Luftflotte 2 a atacat din nou în sud-est, cu circa 100 de aparate, dar şi de data asta rezistenţa englezilor a fost promptă şi eficace. Chiar şi atunci când reuşeau să atingă obiectivul, avioanele de vânătoare britanice bine dispersate şi camuflate scăpau neatinse.

În acea zi, poate cea mai importantă a luptei, pierderile suferite de nemţi s-au cifrat la 75 de avioane, iar cele britanice la 34 de avioane de vânătoare. Semnificativ este faptul că Luftwaffe a utilizat mai puţin de jumătate din efectivul de bombardiere, şi asta deoarece n-au putut asigura escortarea lor de către avioanele de vânătoare, insuficiente numeric. În plus, desfăşurarea operaţiunilor dovedise limpede incompatibilitatea celebrelor bombardiere Stuka, cele care stârniseră atâta panică până atunci, cu misiunile pe care le aveau acum de îndeplinit, precum şi neajunsurile avioanelor de vânătoare Me 110, în care se puseseră atâtea speranţe".

După această zi, Churchill a declarat: „Niciodată în sfera conflictelor umane nu s-a întâmplat ca un număr atât de mare de oameni să datoreze atât de mult unui număr atât de mic".

Cu toate acestea, a doua zi, pe 16 august, Luftwaffe a făcut un alt efort puternic – amăgindu-se cu iluzia că RAF pierduse peste o sută de avioane de vânătoare şi deci nu mai dispunea decât de 300. Deşi atacurile asupra unora dintre obiective s-au dovedit devastatoare, în ansamblu rezultatele au fost dezamăgitoare. În ciuda vremii destul de bune, pe 17 august, nu au fost lansate atacuri majore. Pe 18 august, un nou atac mai puternic s-a soldat cu

distrugerea a 71 de aparate de zbor germane (dintre oare jumătate bombardiere), în vreme ce RAF a pierdut doar 37 de avioane de vânătoare. După această dată frecvenţa atacurilor s-a redus mult. Raidurile germanilor în zbor razant de la Kenley şi Biggin Hill pricinuiseră avarii considerabile şi fuseseră greu de contracarat, întrucât s-au desfăşurat sub nivelul de interceptare al radarelor.

Germanii însă nu cunoşteau rezultatul acestor atacuri, şi au considerat că pierderile pe care le suferiseră fuseseră prea mari pentru a, mai continua. Hotărârea a fost determinată şi de înrăutăţirea vremii.

La 19 august, Göring i-a convocat pe şefii unităţilor la o nouă întrevedere. După discuţii, s-a hotărât ca ofensiva aeriană să continue pentru a distruge aviaţia britanică de vânătoare.

În următoarele două săptămâni după 10 august, Luftwaffe a pierdut 167 bombardiere (dintre care 40 de bombardiere în picaj). Comandanţii aparatelor solicitau prezenţa unor escorte tot mai puternice alcătuite din avioane de vânătoare. Tensiunea şi fricţiunile dintre cele două arme au fost amplificate de tendinţa lui Göring de a învinovăţi avioanele de vânătoare pentru pierderile suferite.

Fricţiuni existau, însă, şi în tabăra englezilor, în special între vicemareşalul[39] de aviaţie Keith Park, care comanda Grupul 11 avioane de vânătoare din zona crucială din partea de sud-est a Angliei, şi vicemareşalul de aviaţie Trafford Leigh-Mallory, comandantul Grupului 12 avioane

---

39 General de divizie aeriană.

de vânătoare, care acţiona în centrul Angliei. Park insista asupra importanţei practicii de a-i înfrunta pe nemţi înainte ca aceştia să ajungă la obiectivul ţintă, doborându-le bombardierele şi determinându-i astfel să utilizeze tot mai multe avioane de vânătoare Me 109 pe post de escortă strânsă, misiune pentru care acestea nu erau adecvate. Leigh-Mallory era de părere că această tactică implica un efort prea mare pentru piloţi, avioanele de vânătoare RAF riscând să fie prinse la sol, în timpul realimentării sau înainte de a se ridica la o altitudine suficientă.

Existau divergenţe şi în privinţa tacticii concrete ce trebuia aplicată, „facţiunea Leigh-Mallory" pledând pentru teoria „aripii mari", cu forţe de interceptare masive şi concentrate, în timp ce Park opta pentru strategii mai flexibile pe care şi le puteau permite mulţumită radarelor. Pe măsură ce forţele germane soseau la faţa locului puteau fi trimise avioane de interceptare – tactica „concentrării diluate".

Se argumenta, totodată, că Dowding, de acord cu Park, se crampona de ideea păstrării funcţiei operaţionale a aeroporturilor situate în partea de sud-est, pentru a menţine moralul populaţiei civile, când mai înţelept ar fi fost să se retragă în spatele Londrei, în afara razei de acţiune a aparatelor Me 109 şi a bombardierelor pe care acestea le escortau.

Comandamentul aviaţiei de vânătoare pierduse 94 de piloţi în perioada 818 august, iar un număr de 60 erau răniţi. În privinţa aparatelor de zbor. Nu se ajunsese însă la o criză, în ciuda faptului că fuseseră doborâte 175

avioane – 65 erau grav avariate, iar alt e 30 distruse la sol.

La 24 august, când vremea s-a ameliorat, Göring a lansat a doua tentativă de cucerire a supremaţiei aeriene. De data aceasta ofensiva a fost mai bine pregătită. Luftflotte 2, sub comanda lui Kesselring, a menţinut în aer câteva avioane pe partea franceză a Mării Mânecii, obligându-l pe Park să facă doar presupuneri privind intenţiile inamicului, deoarece radarele nu puteau face diferenţa între bombardiere şi avioane de vânătoare şi nici n-avea cum să stabilească momentul în care acestea vor ţâşni peste Canal. De data asta aerodromurile înaintate ale Grupului 11 au suferit avarii mai grave decât înainte, iar Manston a trebuit să fie abandonat.

O altă caracteristică a noului plan a fost atacul intens asupra staţiilor şi instalaţiilor RAF din jurul Londrei – fapt soldat cu bombardarea capitalei britanice. În noaptea de 24 august, aproximativ zece bombardiere germane, rătăcite pe rutele spre ţintele lor de la Rochester şi Thameshaven, şi-au aruncat încărcăturile în centrul Londrei. Această greşeală a fost pedepsită cu promptitudine printr-un raid de represalii asupra Berlinului, în noaptea următoare. La ei au participat circa 80 de bombardiere britanice şi a fost urmat de alte câteva, fapt ce l-a determinat pe Hitler, după ameninţări care au fost ignorate de englezi, să ordone raiduri de represalii asupra Londrei.

Anterior noii ofensive, majoritatea aparatelor Me 109 din Luftflotte 3 au fost transferate la Luftflotte 2, în scopul de a întări escortele în zona Pas de Calais. Această măsură

tactică nu a întârziat să-şi spună cuvântul. Avioanele de vânătoare RAF au întâmpinat greutăţi şi au înregistrat pierderi mai serioase în străpungerea perdelei de avioane de vânătoare germane, iar bombardierele inamice şi-au atins mai uşor ţintele. În plus, nemţii au pus în practică o nouă tactică – scindarea în raiduri separate, după ce formaţiile masate treceau de zona de interceptare a radarelor.

La 24 august, ziua lansării ofensivei, staţiile de sector de la North Weald şi Homehurch au fost salvate numai graţie apărării asigurate de tunurile lor antiaeriene. La fel a fost salvat şi şantierul naval de la Portsmouth, puternic atacat de Luftflotte 3, dar oraşul propriu-zis a avut mult de suferit. După acest asalt, Luftflotte 3 a trecut la bombardamente de noapte. Începând din 28 august, oraşul Liverpool a fost bombardat succesiv patru nopţi, însă multe dintre bombardiere nu au izbutit să găsească zona Merseyside, datorită pregătirii lor neadecvate, precum şi a interferenţei englezilor pe fasciculele de navigaţie ale nemţilor. Aceste raiduri au evidenţiat deficienţele apărării britanice în cazul unor atacuri nocturne.

Ultimele zile ale lunii august s-au dovedit nefaste pentru Comandamentul aviaţiei de vânătoare britanice. Formaţii de bombardiere compuse din 15 – 20 de aparate de zbor. Au fost escortate de avioane de vânătoare de trei ori mai numeroase decât ele. La 31 august, RAF a suferit cea mai grea pierdere din întreaga bătălie – 35 de avioane, faţă de 41 de aparate germane doborâte. RAF nu-şi putea permite asemenea pierderi, având în vedere forţele

limitate de care dispunea. Totodată, aceasta însemna că nu va putea stăvili şi amâna acţiunile germanilor. Multe dintre aerodromurile din sud-vest erau deja grav avariate, unele chiar inutilizabile.

Însuşi Dowding începuse să se gândească la retragerea frontului de luptă din sud-est şi la deplasarea lui mult în spate, în afara razei de acţiune a aparatelor Me 109. Tot mai mulţi îl criticau pentru faptul că menţinea 20 de escadrile de avioane de vânătoare pentru apărarea nordului ţării, zonă ce fusese atacată doar o singură dată, ziua. În plus, efectivele de luptă din Grupul 12, situate în estul şi în centrul Angliei, insistau să ia parte mai direct la bătălie, deşi Park se plângea că aceleaşi unităţi nu cooperau aşa cum şi-ar fi dorit el. Relaţiile încordate existente între Park şi Leigh-Mallory, precum şi între Dowding şi Newall, comandantul statului major al aviaţiei, nu favorizau soluţionarea amiabilă a problemei.

În timpul lunii august, Comandamentul aviaţiei de vânătoare a pierdut în luptă 338 de aparate Hurricane şi Spitfire, iar alte 104 au fost grav avariate, în timp ce nemţii pierduseră 177 aparate Me 109 la care se adăugau 24 grav avariate. La capitolul avioane de vânătoare, raportul de pierderi era de 2 la 1. Alte 42 de avioane de vânătoare RAF şi 44 Me 109 au fost nevoite să iasă din luptă din alte cauze.

În aceste condiţii, la începutul lui septembrie, Göring putea să considere că se afla aproape de realizarea obiectivului propus – distrugerea forţei de vânătoare britanice, precum şi a instalaţiilor din sud-estul Angliei. El

nu a sesizat însă necesitatea valorificării până la capăt a avantajului dobândit.

La 4 septembrie concentrarea acţiunii Luftwaffe asupra aeroporturilor Comandamentului aviaţiei de vânătoare britanice a fost variată şi diluată, concretizată printr-o serie de atacuri lansate asupra uzinelor britanice de avioane – fabrica Short de la Rochester şi uzinele Vickers-Armstrong de la Brooklands. Diversificarea ofensivei a fost eficientă în sine, dar a redus presiunea asupra Comandamentului aviaţiei de vânătoare. Lucrul s-a dovedit deosebit de preţios pentru englezi, deoarece rezistenţa şi nervii piloţilor erau pe punctul de a ceda, performanţele lor înregistrând o scădere pronunţată.

Dowding, intuind necesitatea momentului, a ordonat că fabricile de avioane din sud să fie protejate de un număr maxim de avioane de vânătoare. Ca urmare, noul atac lansat două zile mai târziu asupra zonei Brooklands a putut fi contracarat eficient, la fel ca i alte atacuri lansate asupra unui număr de cinci staţii de sector am jurul Londrei.

Pe parcursul a doua săptămâni (24 august – 6 septembrie), fuseseră distruse 295 avioane de vânătoare britanice, iar alte 171 grav avariate – faţă de o producţie totală de 269 de avioane de vânătoare noi sau reparate. Pierderile de aparate Me 109 suferite de Luftwaffe se cifrau la mai puţin de jumătate, dar la aceasta se adăugau peste 100 de bombardiere.

Pierderile înregistrate de Luftwaffe şi necesitatea de a asigura escorte mult mai puternice pentru bombardiere se repercutau negativ asupra acţiunilor de luptă germane.

Dacă la început fuseseră efectuate circa 1.500 ieşiri avion pe zi, acestea se ridicau la 1.3001.400 în ultimele zile ale lunii august, iar în prima săptămână a lui septembrie nu a mai atins 1.000. În timpul primelor două luni ale bătăliei – care devenise un război de uzură – Luftwaffe pierduse peste 800 de avioane. Luftflotte-2, de sub comanda lui Kesselring, care purtase greul ofensivei, mai dispunea doar de 450 de bombardiere în stare de funcţionare şi 530 de avioane de vânătoare Me 109. Aşadar, în faza a treia a bătăliei, balanţa începea, în sfârşit, să se încline în favoarea Angliei. Noul raport de forţe, favorabil englezilor, avea să devină mult mai evident în cea de-a patra fază.

În ziua de 3 septembrie, la Haga, Göring ţinuse o nouă şedinţă cu comandanţii, unde se luase decizia fatală de a îndrepta asupra Londrei ofensiva bombardierelor pe timp de zi, aşa cum Kesselring pledase de la bun început. Acum acceptase şi Hitler ideea. Data lansării atacului a fost fixată pentru 7 septembrie.

În acelaşi timp, cele 300 de bombardiere disponibile în Luftflotte 3 urmau să fie folosite pentru o ofensivă nocturnă. Acest lucru îi convenea de minune lui Sperrle, care susţinuse tot timpul ideea bombardării navelor comerciale şi aporturilor şi manifesta scepticism în privinţa posibilităţii de a zdrobi forţa aviaţiei de vânătoare britanice şi de a distruge bazele aeriene.

În după-amiaza zilei de 7 septembrie, o „armadă” aeriană constând din circa 1.000 de aparate de zbor aparţinând Luftflotte 2 – peste 300 de bombardiere escortate de 648 de avioane de vânătoare – a pornit spre

Londra, urmărită de Göring şi de Kesselring de pe stâncile de la Cap Blanc Nez, aflat între Calais şi Wissant. Eşalonată pe verticală în straturi solide, la înălţimi cuprinse între 4.115 şi 5.945 m, aceasta zbura în formaţii compacte, în două valuri. Ecranul de protecţie al avioanelor de vânătoare germane a adoptat o nouă tactică – o escortă zbura mult în faţă, la o înălţime de 7.315 – 9.155 m, în timp ce cealaltă asigura apărarea apropiată a bombardierelor, pe toate laturile, la o distanţă de aproximativ 275 m.

Noua tactică adoptată de nemţi s-a dovedit greu de contracarat şi în această primă acţiune aproape că nici nu s-a încercat, deoarece la Cartierul general al Grupului 11, turnul de control se aşteptase la un atac asupra staţiilor de sector Situate spre interior. În consecinţă, cele patru escadrile de avioane de vânătoare aflate în aer erau concentrate în cea mai mare parte la nord de Tamisa, iar culoarul spre Londra rămăsese liber. Primul val german a zburat direct spre docurile Londrei; al doilea a ajuns deasupra părţii centrale a Londrei şi după aceea a revenit peste East End şi docuri. Bombardamentul nu a avut precizia estimată de nemţi, multe dintre bombardiere ochind prea scurt, dar în zona aglomerată din East End pierderile în rândul populaţiei civile au fost considerabile. În acest prim atac masiv asupra Londrei, pe timp de zi, care a fost totodată şi ultimul, peste 300 de civili au fost ucişi şi mai mult de 1.300 grav răniţi.

A fost o seară frustrantă pentru Comandamentul aviaţiei de vânătoare. Dr, deşi majoritatea escadrilelor

britanice au ajuns târziu pe teatrul de luptă şi au fost derutate de noua tactică germană, au izbutit totuşi să doboare 41 de avioane inamice, pierzând doar 28. Cel mai puternic şoc primit de nemţi s-a datorat unui atac deosebit de crâncen, lansat de Escadrila 303 (poloneză), din Northolt.

Incendiile devastatoare izbucnite în East End au permis orientarea atacului german, care a continuat de la ora 8 p.m. Până aproape de ora 5 a.m. Göring i-a telefonat soţiei, anunţând-o triumfător: „Londra e în flăcări”. Neîntâmpinând rezistenţă, el, asemeni majorităţii subalternilor săi, şi-a închipuit că aviaţia de vânătoare britanică era pe punctul de a se prăbuşi. În consecinţă, a doua zi a ordonat extinderea zonei ce urma să fie bombardată.

Între timp, tot mai multe barje pregătite pentru invazie se masaseră pe mare. În dimineaţa zilei de 7 septembrie guvernul britanic emisese o ordonanţă prin care avertiză asupra unei posibile invazii. După atacul aerian cafe a urmat imediat, măsurile de precauţie s-au extins: câteva unităţi auxiliare au fost mobilizate, iar clopotele unor biserici au început să bată, pentru a anunţa invazia.

Din cauza lipsei de avioane de vânătoare apte să opereze pe timp de noapte, apărarea Londrei şi a altor oraşe depindea în acel moment crucial în principal de tunurile antiaeriene şi de proiectoare.

În noaptea de 7 septembrie existau doar 264 de tunuri pentru a asigura apărarea Londrei. Mulţumită măsurilor

luate cu promptitudine de Pile, numărul acestora a fost dublat în următoarele patruzeci şi opt de ore. În plus, Pile a instituit „barajul” începând cu noaptea de 10 septembrie, fiecare tun să tragă cât mai mult posibil la cea mai mică informaţie de avertisment pe care o primeau. Deşi numărul ţintelor atinse a fost mic, zgomotul artileriei antiaeriene a susţinut moralul populaţiei şi a evitat importante distrugeri materiale, obligând bombardierele germane să zboare mai sus.

Kesselring a lansat al doilea atac diurn împotriva Londrei în după-amiaza zilei de 9 septembrie. De data asta, Grupul 11 era pregătit pentru contracararea ofensivei, având în poziţie nouă escadrile de avioane de vânătoare, susţinute de altele din Grupurile 10 şi 12. Interceptările au fost încununate de succes, astfel încât majoritatea formaţiilor germane au fost dispersate mult înainte de a ajunge deasupra Londrei. Mai puţin de jumătate dintre bombardiere au izbutit să străpungă apărarea britanică, dar n-au reuşit să-şi lovească ţintele.

Această nouă ofensivă germană a avut un efect mai important prin modul cum a dus la reducerea presiunii asupra Comandamentului aviaţiei de vânătoare, care suferise mult de pe urma concentrării intense a raidurilor inamice asupra obiectivelor sale, şi se afla pe punctul de a ceda atunci când nemţii schimbaseră direcţia atacului înspre Londra. Pierderile suferite de capitală şi de locuitori au fost preţul plătit pentru menţinerea în stare de funcţionare a sistemului de apărare al ţării.

În plus, dezamăgit de rezultatul luptelor din 9

septembrie, Hitler şi amânat din nou perioada de avertizare de zece zile premergătoare invaziei – de data asta pentru ziua de 14 septembrie, intenţionând ca acţiunea să debuteze pe 24 septembrie.

Vremea tot mai proastă a oferit un răgaz apărării Londrei, însă în zilele de 11 şi 14 septembrie un număr de bombardiere germane au izbutii să pătrundă, iar acţiunea de interceptare a englezilor a fost atât de neorganizată, încât a determinat Luftwaffe să raporteze cu optimism că rezistenţa Comandamentului aviaţiei de vânătoare începea să se prăbuşească. Hitler, deşi declarase data începutului perioadei de avertizare, n-a mai amânat-o decât cu trei zile, fixând-o pentru 17 septembrie.

Kesselring a lansat un nou atac masiv în dimineaţa duminicii de 15 septembrie. De data asta, riposta avioanelor de vânătoare engleze a fost mai bine organizată şi sincronizată. Cu toate că armada aeriană germană a fost atacată începând de pe coastă de o serie de escadrile zburând individual sau în formaţii de câte două, totalizând 22 de escadrile britanice, un număr de 148 de bombardiere au răzbit totuşi până în zona Londrei. Din fericire, au fost împiedicate să îşi lanseze bombele cu precizie, majoritatea acestora fiind până la urină împrăştiate. În timp ce nemţii reveneau spre bazele lor, aripa Duxford, a Grupului 12, constând din circa 60 de avioane de vânătoare a năvălit asupra lor. Deşi efectul ripostei britanice a fost în mare parte diminuat din cauză că aparatele nu au putut câştiga suficientă altitudine, masivitatea formaţiilor de zbor i-a impresionat pe piloţii

germani. După-amiaza, norii au ţinut cu agresorii, astfel încât numeroase avioane au găsit calea liberă până la Londra. Bombele lor au pricinuit mari pagube, în special în cartierele cu populaţie densă din East End. Apreciind rezultatele luptei pe durata întregii zile, trebuie spus că aproximativ un sfert din numărul bombardierelor au fost scoase din luptă, multe altele avariate, şi că pierderile umane ale echipajelor germane s-au repercutat negativ asupra moralului aviaţiei inamice.

Pierderile efective suferite de germani în acea zi, aşa cum au fost stabilite ulterior, s-au cifrat la 60 de aparate de zbor, deci mai puţin de o treime din cifra de 185 de avioane germane anunţată atunci triumfător de Ministerul Britanic al Aerului. RAF pierduse doar 26 de avioane de vânătoare (jumătate din piloţii acestora fiind totodată salvaţi), ceea ce făcea bilanţul mult mai favorabil comparativ cu cele din ultimele săptămâni. Göring continua să dea vina pe avioanele sale de vânătoare, şi declara cu optimism că aviaţia de vânătoare britanică va fi complet anihilată în patru sau cinci zile, optimism neîmpărtăşit nici de subalternii şi nici de superiorii săi.

În ziua de 17 septembrie, Hitler a acceptat punctul de vedere al Marinei Militare potrivit căruia RAF nu era nicidecum înfrântă şi că urma o perioadă de condiţii atmosferice turbulente şi a amânat invazia „până la noi ordine”. A doua zi, a dispus încetarea concentrării navelor în porturile Mării Mânecii şi a fost de acord ca operaţiunea de dispersare a acestora să înceapă. 12% dintre navele de transport (21 din 170) şi 10% dintre barje (214 din 1918)

fuseseră scufundate sau avariate de britanici. La 12 octombrie, a hotărât ca „Leul de Mare” să fie amânat până în primăvara anului 1941, iar în ianuarie a ordonat ca toate operaţiunile să fie stopate, cu excepţia câtorva măsuri pe termen lung. Hitler se hotărâse să-şi îndrepte atenţia spre Est. Göring a continuat atacurile diurne, dar rezultatele s-au dovedit din ce în ce mai dezamăgitoare, în ciuda unor succese în câteva porturi izolate. Uzina de avioane de la Filton, lângă Bristol, a fost grav avariată în 25 septembrie, iar a doua zi cea de avioane Spitfire, de lângă Southampton a fost temporar scoasă din funcţiune. În schimb, un mare raid lansat în 27 septembrie asupra Londrei s-a dovedit un cumplit eşec, iar în ultimul mare atac din 30 septembrie, doar o parte dintre avioane au mai ajuns deasupra Londrei, 47 fiind doborâte. RAF a pierdut doar 20 de avioane de vânătoare.

După rezultatele nesatisfăcătoare ale raidurilor, înregistrate în a doua jumătate a lui septembrie, la care s-au adăugat pierderile mari de bombardiere grele, Göring a recurs la utilizarea avioanelor de asalt operând de la mare altitudine. Pe la mijlocul lunii septembrie, o treime din totalul avioanelor. De vânătoare germane, respectiv 250, au fost transformate în avioane de asalt. Timpul de instruire insuficient, tendinţa piloţilor de a arunca bombele imediat ce se angajau în atac, cât şi puterea lor de distrugere mică a determinat rezultatele necorespunzătoare.

Nu e însă mai puţin adevărat că utilizarea lor temporară a diminuat pierderile suferite de germani şi a

favorizat menţinerea presiunii asupra RAF. Totuşi, la sfârşitul lui octombrie, pierderile atingeau din nou vechile cote, iar înrăutăţirea progresivă a vremii sporea încordarea echipajelor avioanelor germane de asalt, nevoite să opereze de pe aeroporturi improvizate şi mlăştinoase. În luna octombrie, nemţii au pierdut 325 de aparate de zbor, cu mult mai mult decât pierduseră englezii.

Singura hărţuire serioasă a Angliei se datora acum doar bombardamentelor nocturne efectuate cu bombardiere „normale”.

Începând cu 9 septembrie, cele 300 de bombardiere din Luftflotte 3, sub comanda lui Sperrle, au acţionat aproape standard, atacând Londra timp de 57 de nopţi, cu o forţă medie de 160 de bombardiere.

La începutul lui noiembrie, ordinele lui Göring au demonstrat o schimbare clară de strategie. Ofensiva aeriană urma să se concentreze în exclusivitate pe bombardamente nocturne – oraşe, centre industriale, porturi. Odată cu degajarea bombardierelor din Luftwaffe 2, au devenit disponibile aproape 750 de bombardiere, din care se folosea simultan circa o treime. Datorită faptului că zburau cu viteze şi la altitudini mai mici şi puteau transporta o încărcătură mai mare decât în timpul atacurilor de zi, au reuşit să lanseze bombe în greutate totală de 1.000 de tone pe noapte; dar precizia lăsa de dorit.

Noua ofensivă a fost lansată în noaptea de 14 noiembrie, prin atacul de la Coventry, beneficiind de o

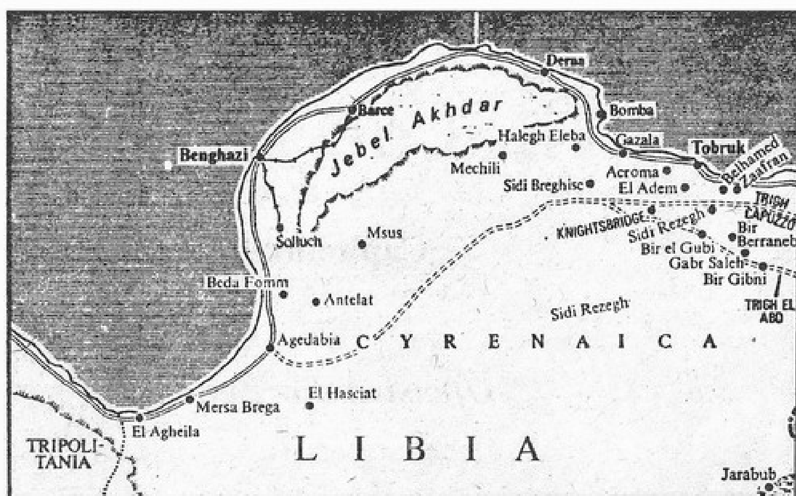
noapte senină şi de ajutorul unei forţe speciale „deschizătoare de drumuri”.

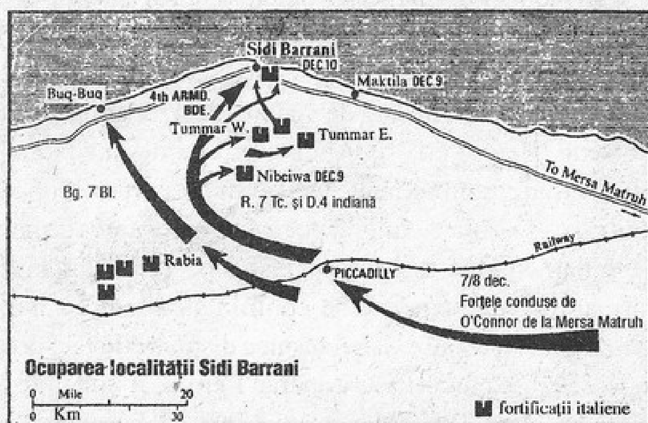
Eficacitatea nu a fost aceeaşi în cazul celorlalte mari atacuri lansate asupra oraşelor – Birmingham, Southampton, Bristol, Plymouth şi Liverpool. La 29 decembrie, Londra a avut mult de suferit, mai ales centrul. Apoi, până în martie atacurile s-au rărit. O serie de atacuri puternice au culminat cu un raid pustiitor împotriva Londrei, în noaptea de 10 mai, când se împlinea un an de la lansarea celebrului Blitzkrieg, în 1940, în vestul Europei. Pe cerul Angliei, acest „Blitz” s-a încheiat pe 16 mai, când majoritatea forţelor Luftwaffe au fost trimise spre est, în vederea atacării Rusiei.

Ofensiva aeriană germană din iulie – octombrie 1940 provocase mult mai multe daune şi distrugeri decât s-a recunoscui. Efectele puteau fi şi mai grave dacă aviaţia germană ar fi dovedit tenacitate în lansarea unor atacuri repetate asupra principalelor zone industriale. Ele nu şi-au atins obiectivul – n-au distrus forţa avioanelor de vânătoare RAF şi nici moralul poporului englez.

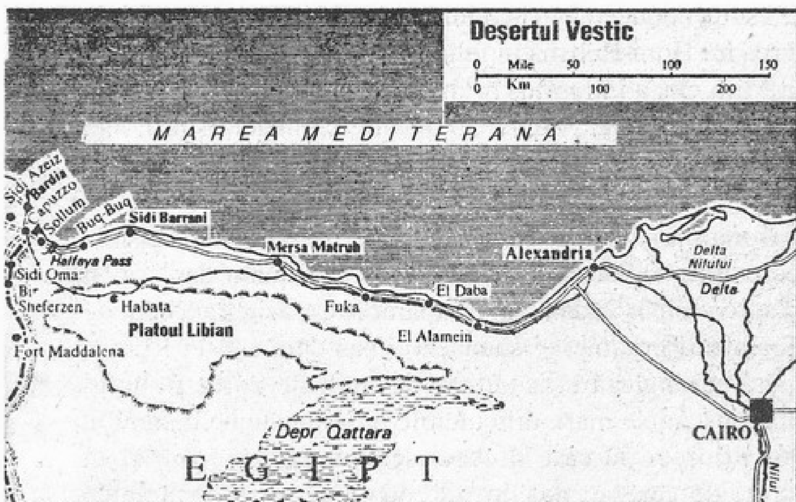
În timpul Bătăliei pentru Anglia, din iulie până la sfârşitul lui octombrie, nemţii au pierdut 1.733 de aparate de zbor, nu 2.698 cum au pretins englezii. Pierderile RAF s-au cifrat la 915 avioane de vânătoare, şi nu 3.058, cât a pretins inamicul.

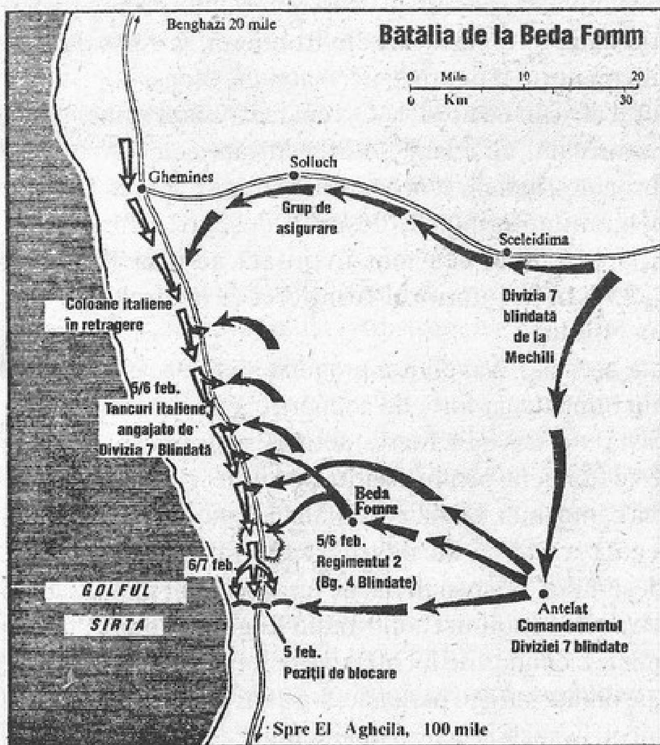
Capitolul 9
Ofensiva din Egipt

Derna
Bomba
Barce
Jebel Akhdar
Halegh Eleba
Gazala
Tobruk
Belhamed
Zaafran
Benghazi
Mechili
Acroma
Sidi Breghisc
El Adem
TRIGH CAPUZZO
KNIGHTSBRIDGE
Sidi Rezegh
Bir Berraneb
Soluch
Msus
Bir el Gubi
Gabr Saleh
Bir Gibni
Beda Fomm
Antelat
TRIGH EL ABD
Sidi Rezegh
Agedabia
C Y R E N A I C A
El Hasciat
Mersa Brega
El Agheila
TRIPOLI-TANIA
L I B I A
Jarabub

Sidi Barrani
DEC 10
Maktila DEC 9
Buq-Buq
4th ARMD. BDE
Tummar W.
Tummar E.
Nibeiwa DEC 9
To Mersa Matruh
Bg. 7 Bl.
R. 7 Tc. și D.4 indiană
Railway
Rabia
PICCADILLY
7/8 dec.
Forțele conduse de O'Connor de la Mersa Matruh
Ocuparea localității Sidi Barrani
0 Mile 20
0 Km 30
fortificații italiene

MAREA MEDITERANĂ
Deplasarea către El Angheila
0 Mile 100
0 Km 200
Derna
Barce Akhdar
Jebel
Benghazi FEB 7
Mechili
Tobruk IAN 22
Bardia IAN 6, 1941
Fort Capuzzo
Msus
Sidi Barrani
D. 7 Bl.
Beda Fomm FEB 5
Antelat
C Y R E N A I C A
Agedabia
L I B I A
E G I P T
El Agheila FEB 9

Deşertul Vestic
0 Mile 50 100 150
0 Km 100 200
MAREA MEDITERANA
Sidi Azeiz
Bardia
Capuzzo
Sollum
Buq-Buq
Sidi Barrani
Mersa Matruh
Alexandria
Delta Nilului
Delta
Halfaya Pass
Habata
Fuka
El Daba
El Alamein
Platoul Libian
Fort Maddalena
Depr Qattara
CAIRO
EGIPT
Nilul

Benghazi 20 mile
Bătălia de la Beda Fomm
0 Mile 10 20
0 Km 30
Solluch
Ghemines
Grup de asigurare
Sceleidima
Coloane italiene în retragere
Divizia 7 blindată de la Mechili
5/6 feb. Tancuri italiene angajate de Divizia 7 Blindată
Beda Fomm
5/6 feb. Regimentul 2 (Bg. 4 Blindate)
6/7 feb.
GOLFUL SIRTA
Antelat
Comandamentul Diviziei 7 blindate
5 feb. Poziţii de blocare
Spre El Agheila, 100 mile

În momentul spargerii frontului improvizat pe Somme-Aisne, înfrângerea Franţei a devenit certă, Mussolini a implicat în 10 iunie 1940 Italia în război, sperând să-şi adjudece câteva dintre trofeele victoriei. Din punctul său de vedere, decizia părea aproape lipsită de riscuri. Pentru poziţia Angliei în Mediterana şi în Africa ea a fost cel mai greu moment. Deşi o mare parte a trupelor engleze izbutise să se salveze fugind pe mare, majoritatea armamentului şi a echipamentelor fuseseră părăsite pe teritoriul Franţei. Prost înarmate, forţele engleze de confruntau acum cu iminenţa unei invazii germano. Nu existau resurse disponibile nici pentru a întări trupele reduse numeric care apărau Egiptul şi Sudanul, ameninţate de atacul armatelor italiene din Libia şi din partea de răsărit a Africii, care aparţinea Italiei.

Odată cu intrarea Italiei în război, ruta maritimă prin Mediterana devenise riscantă, astfel încât toate întăririle trebuiau dirijate pe la Cape – în josul coastei de vest a continentului african şi în sus, de-a lungul coastei de est până în Marea Roşie. Un efectiv insuficient de 7.000 de combatanţi gata de plecare din mai 1940, a ajuns în Egipt abia la sfârşitul lui august.

Numeric, superioritatea italienilor era covârşitoare. Forţe britanice, sub conducerea generalului Archibald Wavell numit la propunerea lui Hore-Belisha în iulie 1939 Comandant şef pentru Orientul Mijlociu, a întreprins primele măsuri de consolidare. În momentul despre care vorbim 50.000 de combatanţi britanici trebuiau să ţină piept trupelor italiene care totalizau 500.000 de soldaţi.

Pe fronturile sudice, forţele italiene din Eritreea şi din Abisinia dispuneau de peste 200.000 de ostaşi şi s-ar fi putut deplasa cu uşurinţă spre vest, în Sudan – unde apărarea era asigurată doar de 9.000 de soldaţi britanici şi sudanezi – sau spre sud în Kenya, tinde apărarea engleză lăsa tot atât de mult de dorit. Relieful accidentat, distanţele mari, dificultăţile întâmpinate de italieni în controlul Etiopiei pe care o cuceriseră recent, precum şi în eficacitatea de care au dat dovadă au reprezentat principala protecţie a Sudanului pe parcursul acestei perioade primejdioase. Cu excepţia a doua mici încălcări ale frontierei, la Kassala şi la Gallabat, italienii nu au întreprins nicio acţiune ofensivă.

Pe frontul african de nord, la Cyrenaica, o forţă şi mai mare, condusă de mareşalul Graziani, se afla în faţa celor 36.000 de combatanţi britanici, indieni şi neozeelandezi, care apărau Egiptul, în interiorul graniţei egiptene, deşertul despărţea forţele adverse. Poziţia britanică cea mai înaintată se afla la Mersa Matruh, la 195 km în interiorul frontierei şi la circa 320 km vest de Delta Nilului.

Cu toate acestea, Wavell n-a pregetat să folosească o parte a diviziei sale blindate ca forţă de acoperire a unei ofensive prin deşert. Aceasta s-a dovedit foarte activă, susţinând o serie de incursiuni peste frontieră, pentru a hărţui posturile italienilor. Astfel, la declanşarea campaniei, Divizia 7 blindată, condusă de generalul Creagh – cea care avea să devină celebră sub numele de „Şobolanii deşertului” – a beneficiat de un ascendent moral

asupra inamicului. Wavell a subliniat contribuţia Regimentului 11 husari (de care blindate), condus de locotenent-colonelul J.F.B. Combe, spunând că „pe durata întregii perioade, s-a aflat permanent în prima linie şi de obicei, în spatele celei a inamicului”.

La 14 iunie, o coloană mobilă sub comanda generalului de brigadă J.A.C. Caunter a atacat prin surprindere Fortul Capuzzo, important bastion de graniţă şi l-a capturat. Ulterior englezii n-au încercat să îl păstreze, întrucât strategia lor prevedea să se afle mereu în mişcare – „stăpânii deşertului”. Prin această tactică încercau să-i determine pe italieni să se concentreze, pentru a-i putea ataca. Lista cu morţi şi răniţi publicată de italieni pentru primele trei luni, până la mijlocul lui septembrie, totaliza 3.500 de oameni, în timp ce pierderile suferite de englezi depăşeau cu puţin 150 – în ciuda faptului că fuseseră adesea bombardaţi şi mitraliaţi de avioane italiene, relativ numeroase, care nu prea întâmpinaseră rezistenţă.

Abia la 13 septembrie, după ce concentraseră mai mult de şase divizii, italienii au început să înainteze cu prudenţă prin deşertul vestic. După ce au parcurs 80 km, mai puţin de jumătate din distanţa până la poziţiile britanice de la Mersa Matruh, s-au instalat la Sidi Barrani, organizându-se într-un lanţ de tabere fortificate, amplasate însă la intervale prea mari pentru a se putea susţine unele pe altele. S-au scurs săptămâni fără ca italienii să încerce continuarea înaintării. Între timp, lui Wavell i-au sosit noi întăriri – trei regimente blindate expediate în grabă din

Anglia cu trei nave de comerţ rapide.

În aceste condiţii, Wavell s-a decis să atace. Efectul acţiunii a fost uimitor, căci s-a soldat cu distrugerea întregii armate italiene şi prăbuşirea aproape totală a rezistenţei acesteia în Africa de Nord. Factorul determinant al succesului l-a reprezentat surpriza. Atacul s-a desfăşurat nu ca o ofensivă susţinută, ci ca un raid de mare amploare. Wavell l-a conceput ca o lovitură puternică menită să-i năucească temporar pe invadatori şi să-i dea posibilitatea să orienteze o parte din forţele sale spre Sudan, pentru a respinge cealaltă armată italiană aflată acolo. Din păcate, nu au fost întreprinse niciun fel de pregătiri pentru a duce până la capăt victoria zdrobitoare pe care au reuşit s-o obţină.

Succesul s-a datorat în bună măsură schimbării radicale a planului de atac în urma unui exerciţiu tactic care a evidenţiat pericolul de a nu putea fi pus în practică. Abordarea indirectă prin atacarea pe la spate a taberelor inamicului a înlocuit ideea unui asalt frontal, care avea toate şansele să eşueze, mai ales datorită existenţei unui câmp minat. Schimbarea a fost sugerată de un ofiţer de stat major, generalul de brigadă Dorman-Smith, trimis de Wavell pentru a asista la exerciţiul tactic. Avantajele noului plan au fost sesizate imediat de comandantul forţelor din deşertul vestic, generalul O'Connor, iar victoria s-a datorat în principal tacticii pe care a conceput-o el, deoarece Wavell şi generalul de corp de armată H.M. Wilson se aflau prea departe pentru a exercita o influenţă pozitivă asupra unei lupte atât de rapide. Ei au avut,

totuşi, o influenţă importantă, dar, din păcate, negativă – aşa cum se va vedea în continuare.

Dick O'Connor dispunea de 30.000 de oameni, care urmau să se confrunte cu o forţă adversă ce însuma 80.000; el dispunea, totuşi, de 275 de tancuri, faţă de 120, câte poseda inamicul. Cele 50 de tancuri „Matilda", puternic blindate, aparţinând Regimentului regal 7 de tancuri, imune la atacul majorităţii armelor antitanc ale inamicului, au jucat un rol decisiv în această bătălie, precum şi în cele care au urmat în seara de 7 decembrie, forţa britanică a început deplasarea, de pe poziţiile sale de la Matruh, şi a străbătut 150 km prin deşert, în noaptea următoare, a pătruns printr-un culoar în lanţul de tabere inamice, iar în zorii zilei de 9 decembrie infanteria Diviziei 4 indiene (condusă de generalul Beresford-Peirse) a atacat din spate tabăra de la Nibeiwa, folosind drept vârf de lance al asaltului tancurile din Regimentul regal 7. Garnizoana inamică a fost luată prin surprindere. Englezii au luat 4.000 de prizonieri şi au pierdut puţini oameni (dintre tanchişti, doar şapte).

Tancurile „Matilda" şi-au continuat înaintarea spre nord. Tabăra „Tummar Vest" a fost cucerită la începutul după-amiezei, iar înainte de căderea serii a căzut şi „Tummar Est". Între timp, Divizia 7 blindată[40] înaintase spre vest, atinsese drumul de coastă şi tăiase astfel retragerea inamicului.

A doua zi, Divizia 4 indiană s-a deplasat spre nord, atacând taberele italiene aflate împrejurul localităţii Sidi

40 Aflată în această bătălie sub comanda generalului de brigadă J.A.C. Caunter, întrucât generalul Creagh se îmbolnăvise.

Barrani. Inamicul intrase deja în alertă şi puternicele furtuni de nisip împiedicau înaintarea forţelor britanice. Cu toate acestea, după o oprire iniţială, a fost lansat un asalt convergent de pe ambele flancuri – cu două regimente suplimentare de tancuri trimise de Divizia 7 blindată.

Ca urmare, majoritatea poziţiilor de la Sidi Barrani au fost cucerite înainte de asfinţit.

În a treia zi, brigada de rezervă a Diviziei 7 blindată a intrat în luptă pentru a continua încercuirea spre vest. Ea a ajuns pe coastă dincolo de Buq-Buq, pentru a intercepta o coloană masivă de trupe italiene aflate în retragere. Prin capturarea a încă 14.000 de italieni şi a 88 de tunuri, cifra totală s-a ridicat la aproape 40.000 de prizonieri şi 400 de tunuri.

Resturile anualei italiene s-au retras peste graniţă şi s-au refugiat în forţăreaţa de coastă de la Bardia unde au fost izolate rapid printr-o acţiune de învăluire ale Diviziei 7 blindată. Din păcate, nu a existat în apropiere nicio divizie de infanterie cu ajutorul căreia să se valorifice demoralizarea inamicului, întrucât comandanţii britanici plănuiseră să disloce Divizia 4 indiană după ce captura Sidi Barrani şi să o trimită înapoi, în Egipt, pentru a pleca în Sudan. Aflaţi departe de câmpul de luptă, ei nu au putut sesiza importanţa victoriei câştigate de O’Connor şi au menţinut ordinul de rechemare a Diviziei 4 indiene.

În 11 decembrie, a treia zi de luptă, italienii fugeau panicaţi spre vest, în timp ce jumătate din forţa britanică victorioasă mărşăluia spre est. Adversarii erau spate în

spate! Spectacolul acesta straniu a generat o întârziere nefastă. S-au mai scurs trei săptămâni până când Divizia 6 australiană a sosit din Palestina, pentru a sprijini continuarea înaintării britanice.

În sfârşit, la 3 ianuarie 1941, a fost lansat atacul de la Bardia.

În frunte, ca „deschizător de drum” se aflau 22 de tancuri Matilda din Regimentul regal 7. Apărarea italiană s-a prăbuşit rapid; după trei zile s-a predat întreaga garnizoană – 45.000 de prizonieri, eu 462 de tunuri şi 129 de tancuri.

Imediat după capturarea garnizoanei de la Bardia, Divizia 7 blindată a „pornit spre vest pentru a izola Tobrukul până când australienii puteau sosi la faţa locului pentru a lansa un atac împotriva forţăreţei de coastă. Tobrukul a fost atacat pe 21 ianuarie şi a căzut în ziua următoare – 30.000 de prizonieri, 236 de tunuri şi 86 de tancuri. În acest asalt, au fost utilizate doar 16 tancuri Matilda, dar şi de data asta străpungerea decisivă li s-a datorat. Până atunci nu se mai întâlnise în istoria războaielor ca o singură unitate de luptă să joace rolul decisiv în deznodământul unei serii de bătălii, aşa cum făcuse RRT 7 la Sidi Barrani, Bardia şi Tobruk.

Înaintarea rapidă a britanicilor în Cyrenaica a fost de-a dreptul remarcabilă, mai ales că s-a desfăşurat în condiţiile unui nou handicap. Întăririle, navele de transport şi avioanele care urmau să-i sosească lui O’Connor au fost reţinute în Egipt, şi asta pentru că Churchill urmărea acum un alt iepure. Amintindu-şi de vechea sa aventură din

primul război mondial stimulat şi de curajul cu care grecii înfruntau pe italieni, în mintea lui a prins contur posibilitatea unei coaliţii puternice a ţărilor balcanice împotriva Germaniei. Ideea era atrăgătoare, dar nerealistă, căci armatele balcanice, slab înarmate, nu puteau ţine piept tancurilor şi avioanelor germane, iar Anglia le putea trimite foarte puţin ajutor.

La începutul lui ianuarie, Churchill s-a hotărât să îi preseze pe greci pentru a accepta debarcarea la Salonic a unui contingent de unităţi britanice de tancuri şi artilerie. Lui Wavell i-a ordonat să înceapă pregătirile necesare pentru a expedia o astfel de forţă, deşi astfel efectivele puţin numeroase ale lui O'Connor ar fi fost afectate".

Generalul Metaxas, pe atunci şeful guvernului grec, a respins însă propunerea, afirmând că forţa oferită de britanici mai mult i-ar provoca pe germani la o invazie, nefiind suficient de puternică s-o împiedice. În plus, comandantul suprem, generalul Papagos, a fost de părere că englezii ar trebui să ducă la bun sfârşit cucerirea Africii înainte de a întreprinde noi acţiuni, care ar fi impus divizarea efortului de război.

Acest refuz politicos venit din partea guvernului grec a coincis cu capturarea Tobrukului de către O'Connor. Guvernul britanic a hotărât să îi permită generalului să lanseze un nou atac pentru a cuceri portul Benghazi. Astfel s-ar fi întregit cucerirea provinciei Cyrenaica, jumătatea răsăriteană a. Nordului Africii aflată sub stăpânirea italienilor. Dar, cum premierul britanic continua să viseze la proiectul balcanic, i s-a comunicat lui Wavell să nu îi

trimită lui O'Connor întăriri, ca să nu diminueze forţa destinată imaginarului teatru de operaţiuni.

O'Connor a realizat din nou mult mai mult decât se putea aştepta de la slabele sale resurse. (Braţul său mobil, Divizia 7 blindată, se redusese la 50 de tancuri mijlocii şi 95 de tancuri uşoare – care aveau blindaj subţire şi nu posedau tunuri pentru străpungerea blindajelor). Constatând că inamicul deţinea poziţii puternice la Derna, pe drumul de coastă, şi-a propus să îl disloce printr-o mişcare de învăluire, imediat ce va primi noi provizii şi tancuri mijlocii. Acestea ar fi trebuit să sosească în timp util pentru a-i da posibilitatea să-şi reia înaintarea la data de 12 februarie.

În ziua de 3 februarie, zborurile de recunoaştere au evidenţiat că inamicul se pregătea să părăsească Benghazi şi să se retragă pe fâşia îngustă de la Agheila, unde putea bloca drumul dintre Cyrenaica şi Tripolitania. Misiunile de recunoaştere au reperat coloane masive, care se deplasau deja în acea direcţie.

O'Connor a plănuit imediat o lovitură îndrăzneaţă pentru a intercepta inamicul în retragere, folosind numai forţele epuizate ale Diviziei 7 blindată, sub conducerea generalului Creagh. El a trimis tancurile prin deşertul interior, cu scopul de a ajunge la drumul de coastă dincolo de Benghazi. De la Mechili, acestea aveau de parcurs circa 240 de kilometri – prima etapă derulându-se printr-un ţinut extrem. De accidentat. Divizia 7 blindată a pornit la drum cu raţii doar pentru două zile şi cu combustibil la limită, lansându-se într-una din cele mai riscante şi mai încordate

curse din istoria militară, Brigada 4 blindată, condusă de Caunter, a pornit pe 4 februarie la ora 8.30 a.m., fiind precedată de carele de luptă ale Unităţii 11 husari. (Cealaltă brigadă de blindate, a 7-a, fusese redusă doar la o unitate, Unitatea regală 1 de tancuri.) în jurul amiezii, un raport al observatorilor aerieni a adus ştirea deconcertantă potrivit căreia inamicul în retragere ajunsese deja la sud de Benghazi. Într-o încercare de a accelera operaţiunea de interceptare, Creagh i-a ordonat lui Caunter să organizeze o forţă pe pneuri alcătuită exclusiv din infanterie şi artilerie motorizată şi să o trimită înainte împreună cu Unitatea 11 de husari, condusă de colonelul Combe. Obiecţiile lui Caunter faţă de această măsură au fost confirmate de confuzia şi întârzierea provocate de scoaterea acestor unităţi din spatele coloanei, precum şi de organizarea dirijării şi a semnalizării necesare deplasării lor. În plus, pe terenul foarte accidentat ce a trebuit parcurs în acea după-amiază, tancurile aproape că au devansat forţa pe pneuri. Caunter a continuat înaintarea până după miezul nopţii, la lumina lunii, după care le-a permis tanchiştilor să se odihnească câteva ore.

Dimineaţa (în 5 februarie), conformându-se cu un teren mai abordabil, „Combeforce” a făcut progrese mai rapide. Până după-amiaza, forţele lui Combe ocupaseră o poziţie de blocare la sud de Beda Fomm, cele două rute de retragere ale inamicului. Seara au prins în capcană şi au luat prin surprindere o coloană italiană de artilerie şi civili evacuaţi.

Tancurile lui Caunter sosiseră pe la 5 p.m. Pe linia de retragere a inamicului, dincolo de Beda Fomm. Înainte de căderea nopţii ele au distrus două coloane de artilerie şi vehicule italiene. Această acţiune însemna încununarea unei înaintări în care străbătuseră 240 km în 33 de ore – un record de mobilitate a blindatelor ce n-a mai mai fost egalat. Performanţa este cu atât mai uimitoare, dacă ţinem seama de caracterul accidentat al terenului şi de lipsa drumurilor.

A doua zi dimineaţă, pe 6 februarie, au început să apără principalele coloane ale inamicului, escortate de tancuri. Erau peste 100 de noi tancuri mijlocii italiene, în timp ce Caunter nu dispunea decât de 29. Din fericire, tancurile italiene înaintau fracţionat în loc să formeze o grupare care să se deplaseze pe lângă drum. Tancurile britanice au reuşit să se instaleze pe poziţii de tragere, avantajoase/ ascunse şi protejate de relief. Luptele au continuat toată ziua, greul fiind dus de 19 tancuri mijlocii ale RRT 2, din care până după-amiaza mai rămăseseră doar 7. Atunci a sosit la faţa locului RRT 1 al celeilalte brigăzi, cu încă 10 tancuri mijlocii. Unităţile 3 şi 7 husari, folosindu-şi cu îndrăzneală tancurile uşoare, au contribuit substanţial la derutarea şi la hărţuirea inamicului.

Până când s-a lăsat seara, 60 de tancuri italiene au fost avariate, iar alte 40 au fost găsite abandonate dimineaţa. Britanicii au pierdut definitiv doar 3 tancuri. Infanteria. Italiană şi celelalte trupe s-au predat în masă în momentul în care tancurile care le asigurau protecţia au fost distruse.

Funcţionând ca un mecanism de blocare, forţa lui Combe a capturat fracţiuni ale forţelor italiene care izbutiseră să scape din strânsoarea Brigăzii 4 blindată. Ultima tentativă a italienilor de a fugi a fost întreprinsă în zona poziţiilor lui Combe, imediat după revărsatul zorilor, având în frunte 16 tancuri ale Brigăzii de puşcaşi. Batalionul a reuşit însă să stăvilească atacul inamic.

În bătălia de la Beda Fomm, englezii au luat 20.000 de prizonieri, 216 tunuri şi 120 de tancuri. Forţele lui Caunter şi Combe s-au cifrat la numai 3.000 de oameni. Când Bardia a căzut, pe 4 ianuarie, Anthony Eden, revenit în funcţia de ministru la Foreign Office parafrazându-l pe Churchill, a spus: „niciodată nu s-a întâmplat ca un număr atât de mare de oameni să se predea unui număr atât de mic”, afirmaţie valabilă şi în cazul victoriei răsunătoare de la Beda Fomm.

Euforia victoriei s-a risipit destul de repede. Distrugerea armatei lui Graziani le lăsase englezilor cale liberă prin trecătoarea Agheila, spre Tripoli, dar în momentul în care O’Connor şi trupele sale sperau să se năpustească înainte şi să izgonească inamicul din ultimul său bastion din nordul Africii, elanul le-a fost tăiat de un ordin venit din partea Cabinetului britanic.

În 12 februarie, Churchill i-a trimis o lungă telegramă lui Wavell în care, după ce îşi exprima încântarea că Benghazi fusese capturat cu „trei săptămâni înainte de data preconizată”, îi cerea să oprească înaintarea, să lase un minimum de forţe pentru a apăra Cyrenaica şi să se pregătească să trimită un efectiv cât mai mare în Grecia.

Aproape întreaga forţă aeriană a lui O'Connor a fost imediat dislocată, rămânând doar o escadrilă de avioane de vânătoare.

Ce provocase această schimbare radicală? Generalul Metaxas murise subit pe 29 ianuarie, iar noul premier grec nu avea tăria de caracter a predecesorului său. Churchill a sesizat prilejul de a reactiva proiectul din Balcani la care ţinea atât de mult. El şi-a reiterat oferta, iar guvernul grec s-a lăsat convins. La 7 martie, cu acceptul lui Wavell şi cu aprobarea şefilor de stat major şi a celor trei comandanţi supremi pentru Orientul Mijlociu, primul contingent al unei forţe britanice de 50.000 de oameni a debarcat în Grecia.

La 6 aprilie, nemţii au invadat Grecia, iar englezii au fost rapid puşi în faţa unui al doilea „Dunkerque". Ei au scăpat ca prin urechile acului de un dezastru total, fiind evacuaţi pe mare cu mari dificultăţi, dar abandonând în mâinile germanilor toate tancurile, majoritatea echipamentului şi 12.000 de oameni.

O'Connor şi statul său major credeau cu tărie că ar fi putut captura oraşul Tripoli. Atacul necesita folosirea oraşului Benghazi ca bază portuară, dar câteva dintre navele de transport aflate acolo fuseseră repartizate pentru aventura riscantă din Grecia. Chiar în aceste condiţii generalul de Guingand, care mai târziu a devenit şeful statului major a lui Montgomery, a mărturisit că Statul major unit din Orientul Mijlociu era convins că Tripoli putea fi capturat şi italienii alungaţi din Africa înainte de venirea primăverii.

Generalul Warlimont, membru marcant al statului major al lui Hitler, a susţinut ulterior că opinia era împărtăşită şi de Comandamentul suprem german:

„N-am putut înţelege la vremea respectivă de ce englezii nu au profitat de situaţia creată în Cyrenaica pentru a continua atacul spre Tripoli. Nimic nu-i putea opri[41]. Puţinele trupe italiene aflate acolo trăiau cu teama că tancurile britanice se pot ivi în orice clipă”.

La 6 februarie, exact în ziua în care armata lui Graziani era nimicită la Beda Fomm, un tânăr general german, Erwin Rommel – ce se remarcase prin modul strălucit în care condusese Divizia 7 tancuri în campania din Franţa – a primit de la Hitler ordinul de a prelua comanda unei mici forţe mecanizate germane, pregătită să plece în ajutorul italienilor. Ea consta din două divizii mai mici, Divizia 5 blindate uşoare şi Divizia 15 tancuri, dar transportarea primei divizii nu s-a putut încheia înainte de mijlocul lui aprilie, iar cea de a doua nu a ajuns la destinaţie decât la sfârşitul lui mai. În aceste condiţii englezii aveau cale liberă.

În 12 februarie, Rommel a plecat cu avionul la Tripoli. Două zile mai târziu, o navă de transport germană, având la bord un batalion de cercetare şi un batalion antitanc, a ajuns la faţa locului. Rommel a trimis aceste trupe pe front, susţinând aceste efective reduse cu tancuri false construite la ordinul lui, sperând să creeze iluzia de forţă. Aceste tancuri false erau montate pe maşini Volkswagen ieftine. Regimentul de tancuri al Diviziei 5 blindate uşoare

---

41 Liddell Hart, The Other Side of the Hill, p. 250 n.

a sosit la Tripoli abia în 11 martie.

Constatând că englezii nu atacau, Rommel a încercat o mişcare ofensivă cu forţele pe care le avea la dispoziţie. Primul ţel era ocuparea trecătoarei de la Agheila. Succesul ofensivei din 31 martie l-a determinat pe Rommel să continue atacul. Îi era evident că englezii îi supraestimau forţele, amăgiţi poate de tancurile false. În plus, nemţii deţineau supremaţia aeriană şi puteau ascunde astfel slăbiciunile lor la sol.

Rommel a avut noroc în alegerea momentului de atac. Divizia 7 blindată fusese trimisă în Egipt la sfârşitul lui februarie, pentru a se odihni şi a se reface. În locul ei venise o parte din Divizia 2 blindată, neexperimentată (o parte a acesteia fusese expediată în Grecia). Divizia 6 australiană se afla în Grecia, iar Divizia 9, care o înlocuise, era prost echipată şi slab instruită. O'Connor, plecase pentru o scurtă perioadă de odihnă, în locul lui fiind acum Neame, care nu participase la lupte. În plus, Wavell, aşa cum a recunoscut mai târziu, nu a dat crezare rapoartelor referitoare la iminenţa unui atac german. Cifrele îi îndreptăţeau opinia, aşa că nu poate fi acuzat de faptul că nu a luat în considerare existenţa unui om de valoarea lui Rommel.

Nesocotind ordinele superiorilor de a aştepta până la sfârşitul lui mai, Rommel şi-a reluat înaintarea pe 2 aprilie, cu 50 de tancuri, urmate ceva mai lent de două noi divizii italiene. Prin mobilitate şi viclenie, el s-a străduit să lase impresia unei forţe de care nu dispunea. Ca urmare a şocului provocat de primul asalt, cele două forţe firave ale

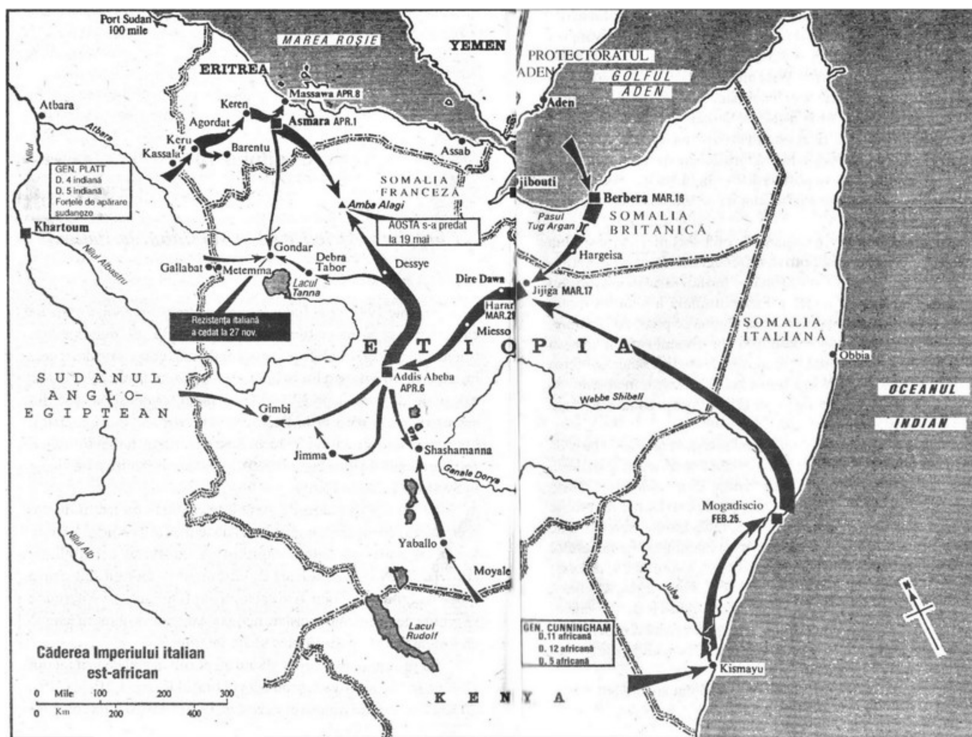
lui Rommel aflate la aproape 160 km distanţă au căpătat proporţiile unor cleşti puternici.

Efectul acestui atac îndrăzneţ a fost magic. Forţele britanice s-au retras în derută, iar pe 3 aprilie au evacuat Benghazi. O'Connor a fost trimis să îl consilieze pe Neame, dar în noaptea de 6 aprilie, maşina lor neescortată a dat peste un grup de avangardă german şi ambii au fost făcuţi prizonieri. Unica brigadă blindată britanică şi-a pierdut aproape toate tancurile în lunga şi grabnica retragere, iar a doua zi comandantul celei de a 2-a Divizii blindată, cu o brigadă motorizată proaspăt sosită şi cu alte unităţi, a fost încercuit la Mechili şi a trebuit să se predea. (Forţa de încercuire a fost amplificată de norii de praf ridicaţi de oamenii lui Rommel cu convoaie de camioane, pentru a ascunde numărul redus de tancuri. Italienii continuau să înainteze încet.)

La 11 aprilie, englezii au fost alungaţi din Cyrenaica, peste graniţa egipteană, cu excepţia unei mici forţe izolate la Tobruk. Era o victorie tot atât de surprinzătoare ca şi cucerirea anterioară a provinciei Cyrenaica de către englezi, dar derulată într-un ritm mai rapid de către germani.

Englezii se aflau în situaţia de a relua de la capăt eforturile de a curăţa nordul Africii, dar în condiţii mult mai grele, datorate în special prezenţei lui Rommel. Ratarea ocaziei de aur din februarie 1941 urma să fie plătită din greu.

Capitolul 10
Cucerirea Africii de Est

Stăpânită de italieni în iunie 1940, când Italia fascistă a intrat în război, forţele de care dispunea în partea de est a Africii aflată sub dominaţia ci (incluzând din 1936 şi Etiopia) erau mult mai numeroase decât cele britanice. Potrivit surselor italiene, ele se ridicau la circa 91.000 de ostaşi albi şi la aproape 200.000 de soldaţi băştinaşi (aceştia din urmă existau, se pare, pe hârtie, în realitate

cifrându-se la jumătate), în primele luni ale anului 1940, înainte de intrarea Italiei în război, forţa britanică însuma citea 9.000 de oameni, britanici şi băştinaşi în Sudan şi 8.500 în Kenya.

Pe acest vast teatru de război, în realitate un teatru dublu, italienii au reacţionat aproape la fel de lent ca şi în nordul Africii. Un prim motiv se datora faptului că nu aveau certitudinea aprovizionării cu noi stocuri de carburant şi muniţii din cauza blocadei britanice. Tocmai acest motiv ar fi trebuit să-i determine să profite de Marea superioritate numerică de care dispuneau înainte ca forţele britanice din Africa să fie întărite.

La începutul lui iulie, italienii au pornit destul de ezitant din Eritreea, înspre nord-vest, şi au ocupat oraşul Kassala, aflat la circa 20 km în interiorul frontierei sudaneze. Ei au folosit o forţă compusă din două brigăzi patru regimente de cavalerie şi două duzini de tancuri – aproximativ 6.500 de oameni – împotriva unui avanpost păzit de o companie de circa 300 de soldaţi ai forţei de apărare sudaneze.

Generalul de divizie William Platt, însărcinat cu comanda în Sudan, dispunea doar de trei batalioane de infanterie britanice, dislocate la Khartoum, Albara şi Port Sudan. El nu s-a angajat în luptă până când nu s-a edificat asupra modului în care se desfăşura invazia italienilor. Aceştia, în loc să forţeze atacul, s-au oprit după ce au mai ocupat alte câteva posturi de frontieră, cum ar fi Gallabat, dincolo de graniţa nord-vestică a Etiopiei, şi Moyale, pe graniţa de nord a Kenyei.

Italienii au demarat o mişcare de ofensivă mai serioasă abia la începutul lui august, împotriva ţintei cel mai uşor de cucerit – Somalia Britanică, o fâşie de coastă pe ţărmul african al Golfului Aden. Chiar şi această mişcare foarte limitată a avut un motiv defensiv, căci Musolini le ordonase să rămână pe poziţii de apărare. Ducele d'Aosta, viceregele Etiopiei şi comandant suprem în acea regiune, considerând că portul Djibouti, din Somalia Franceză, oferea englezilor o intrare uşoară în Etiopia şi neîncrezător în acordul de armistiţiu cu francezii s-a decis să ocupe totuşi zona mai mare învecinată a Somaliei Britanice.

Garnizoana britanică de sub comanda generalului de brigada A.R. Chater consta din numai patru batalioane africane şi indiene, cărora urma să li se alăture unul britanic, Black Watch 2[42]. Forţa invadatoare italiană era compusă din 26 de batalioane înzestrate cu artilerie şi tancuri. Cu toate acestea, mica unitate somaleză de cavalerie pe cămile a izbutit să le întârzie înaintarea, iar generalul de divizie A.R. Godwin-Austen a sosit pe câmpul de luptă exact când cotropitorii ajungeau la Trecătoarea Tug Argan, de lângă Berbera. Britanicii s-au apărat cu îndârjire, ţinându-i în şah pe italieni timp de patru zile. Neprimind întăriri, forţa britanică din Berbera a fost evacuată pe mare şi trimisă pentru a consolida efectivele armatei care se organiza în acel moment în Kenya. Lupta s-a soldat cu 2.000 de morţi şi de răniţi pentru inamic şi cu un număr de doar 250 din rândul englezilor. Impactul

42 Celebru regiment de infanterie scoţiană din armata britanică – n.trad.

psihologic asupra italienilor i-a marcat pe aceştia în acţiunile următoare.

Forţele britanice din Kenya, sub comanda generalului de corp de armată Alan Cunningham, care preluase comanda în noiembrie 1940, erau alcătuite din Divizia 120 africană condusă de Godwin-Austen (Brigada 1 sud-Africană, Brigada 22 est-africană şi Brigada 24 Coasta de Aur), întărită de Divizia 11 africană.

În toamnă, forţele din Kenya ajunseseră la un efectiv de circa 75.000 de oameni: 27.000 de sud-africani, 33.000 de est-africani, 9.000 de vest-africani şi aproximativ 6.000 de englezi. Se formaseră trei divizii – Divizia 1 Sud-africană, Divizia 11 Africană şi Divizia 12 Africană. În Sudan, se aflau acum 28.000 de oameni, inclusiv Divizia 5 indiană; Divizia 4 indiană urma să sosească şi ea, după ce participase la faza iniţială a strălucitei contralovituri împotriva italienilor, în nordul Africii. Sosise, de asemenea, şi un escadron din Unitatea regală 4 tancuri. La faţa locului se mai afla şi Forţa de apărare sudaneză.

Churchill, luând în considerare amploarea forţelor britanice, a insistat în repetate rânduri să se întreprindă acţiuni mai agresive decât cele realizate sau proiectate până atunci. Wavell, comandantul suprem pentru Orientul Mijlociu, de comun acord cu Cunningham, a propus ca după ploile de primăvară, în mai sau iunie, să înceapă o înaintare din Kenya în Somalia Italiană. Îndoielile lui Wavell erau sporite de rezistenţa dură întâmpinată în noiembrie de prima înaintare a lui Platt pe frontul de nord, când fusese lansat un atac împotriva localităţii Gallabat de

către Brigada 10 indiană condusă de generalul de brigadă W.J. Slim, ulterior devenit unul dintre iluştri comandanţi din război. Atacul iniţial împotriva localităţii Gallabat reuşise, dar următorul asupra postului învecinat de la Metemma a fost stăvilit de o brigadă colonială italiană cu o putere aproape egală. Acest lucru s-a datorat în mare parte slăbiciunii neaşteptate a unui batalion britanic, care tocmai fusese introdus în brigada indiană, în ciuda avertismentelor lui Slim, care intuise riscul unei apărări îndârjite. Evenimentele ulterioare au demonstrat că forţele italiene din acest sector nordic erau mult mai tenace decât celelalte.

Singurele episoade încurajatoare din acea iarnă s-au datorat generalului de brigadă D. A. Sandford, ofiţer în retragere, rechemat sub arme la izbucnirea războiului, trimis ulterior în Etiopia pentru a incita la revoltă căpeteniile de pe platoul din jurul localităţii Gondar. Aceste acţiuni au fost sprijinite şi extinse pe parcursul iernii de căpitanul Orde Wingate, un ofiţer şi mai neconformist, împreună cu un batalion sudanez şi cu ciudatele sale „Forţe Ghedeon”. Haile Selassie, împăratul exilat, a fost readus în Etiopia cu avionul, în 20 ianuarie 1941. Trei luni mai târziu, pe 5 mai, el a intrat în capitala Addis Abeba, în compania lui Wingate, mult mai devreme decât crezuse Churchill că va fi posibil. Sub presiunile continue ale lui Churchill şi Smuts, care se afla în sudul Africii, Wavell şi Cunningham au lansat invadarea Somaliei Italiene, din Kenya, în februarie 1941. Portul Kismayu a fost capturat neaşteptat de uşor, simplificându-se astfel

problema aprovizionării. Apoi forţele lui Cunningham au continuat înaintarea, traversând râul Juba şi parcurgând circa 400 km până la Mogadishu, capitală şi mare port, care a căzut în mai puţin de o săptămână, pe 25 februarie. A fost capturată o mare cantitate de carburant, datorită faptului că înaintarea rapidă îi împiedicase pe italieni să-l distrugă, aşa cum procedaseră la Kismayu. Înaintarea rapidă s-a datorat şi sprijinului aerian corespunzător.

Armata lui Cunningham s-a îndreptat apoi spre interiorul ţinutului, în Etiopia de sud. La 17 martie, Divizia 11 africană a ocupat Jijiga, localitate aflată în apropierea capitalei provinciei, Harare, după o înaintare de 645 km, apropiindu-se astfel de frontiera fostei Somalii Britanice, unde o mică forţă din Aden debarcase în 16 martie. La 29 martie, după o rezistenţă mai serioasă a fost ocupat oraşul Harare. Forţele lui Cunningham s-au deplasat apoi spre vest, către capitala Adis Abeba, aflată la 485 km, în partea de vest a Etiopiei. La 6 aprilie, în nicio săptămână, capitala a fost ocupată (cu o lună înainte ca împăratul Haile Selassie să revină escortat de Wingate). Decizia italienilor de a se preda a fost determinată de ştirile despre atrocităţile săvârşite de trupele neregulate etiopiene în rândul italiencelor.

Aşa cum se întâmplase de la bun început, în nord, rezistenţa a fost mult mai puternică. Generalul Frusci, aflat la comandă, dispunea de circa 17.000 de italieni bine echipaţi pe frontul din Eritreea, şi de încă trei divizii aflate ceva mai în spate. Înaintarea generalului Platt, începută în a treia săptămână a lunii ianuarie, a fost realizată de

puternicele Divizii indiene 4 şi 5. Ducele d'Aosta ordonase forţelor italiene să se retragă, astfel încât prima rezistenţă importantă a fost întâmpinată abia la Keru, localitate situată la 95 km est de Kassala şi la 65 km în interiorul frontierei Eritreii.

O rezistenţă mai dură au întâmpinat cele două coloane indiene pe poziţiile muntoase de la Barentu şi Agordat, respectiv la 70 şi la 115 km est de Keru. Din fericire, Divizia 4 indiană, condusă de generalul Beresford-Peirse, a ajuns prima la obiectivul mai îndepărtat, ceea ce a înlesnit înaintarea Diviziei 5 spre Barentu.

Wavell a sesizat posibilitatea de a cuceri întreaga Eritree şi i-a ordonat generalului Platt să procedeze în consecinţă. Capitala, Asmara, se afla însă la mai bine de 160 km, dincolo de Agordat (iar portul Massawa chiar mai departe). În plus, la jumătatea distanţei se afla Keren, una dintre cele mai puternice poziţii defensive din estul Africii şi, totodată, singura poartă de acces spre Asmara şi Massawa, baza maritimă italiană.

Primele tentative de a forţa trecerea declanşate în zorii zilei de 3 februarie au eşuat, în ciuda încercărilor repetate. Comandantul italian, generalul Carnimeo, s-a dovedit un excelent luptător şi un bun tactician. După numeroase atacuri, timp de o săptămână, englezii au renunţat. A urmat o lungă perioadă de acalmie. Ei au reluat ofensiva abia la mijlocul lui martie, când a fost adusă Divizia 5 indiană aptă să ofere sprijinul necesar. Şi de data asta lupta s-a prelungit, o serie de contraatacuri italiene respingându-i pe englezi.

În cele din urmă, la 27 martie, un escadron de tancuri puternic blindate, care făceau parte din RRT 4, au străpuns apărarea şi au rupt frontul italian. Lupta pentru Keren a durat 53 de zile. Forţele generalului Frusci s-au retras spre sud, în Etiopia. La 1 aprilie englezii au ocupat Asmara şi au continuat înaintarea spre est, către Massawa, aflată la 80 km distanţă. Aceasta s-a predat, nu fără luptă, la 8 aprilie şi astfel, campania din Eritreea a luat sfârşit.

Restul forţelor italiene, conduse de ducele d'Aosta, se retrăseseră spre sud, în Etiopia, plănuind o ultimă rezistenţă pe o poziţie muntoasă, la Amba Alagi, la circa 130 km sud de Asmara. El dispunea doar de 7.000 de combatanţi, 40 de tunuri şi provizii pentru maximum trei luni. În plus, moralul italienilor scăzuse din cauza veştilor despre felul în care etiopienii îi tratau pe prizonieri, în aceste condiţii, ducele s-a arătat dispus la o capitulare în „condiţii onorabile”, ceea ce s-a şi întâmplat la 19 mai. Astfel, numărul total al prizonierilor italieni s-a ridicat la 230.000. Mai rămăseseră forţe italiene izolate, sub conducerea generalului Gazzera, în sud-vestul Etiopiei, şi în nord-vest, lângă Gondar, conduse de generalul Naşi. Acestea au fost anihilate vara şi, respectiv, toamna, consfinţindu-se astfel sfârşitul efemerului Imperiu African al lui Mussolini.

PARTEA a IV-a
EXPANSIUNEA

AUSTRIA
STYRIA
CARINTHIA
UNGARIA
Budapesta
Iasi
RUSIA
Cluj
Armata a 2-a
Ljubljana
Zagreb
Fiume
Sava
Timişoara
ROMÂNIA
Belgrad APR 12
Ploieşti
Bucureşti
Ancona
Split
Sarajevo
Morava
KLEIST
Dunărea
Nis
Varna
Sofia
MAREA ADRIATICĂ
Dubrovnik
BULGARIA
Skopje
Armata a 12-a
Edirne
ITALIA
ALBANIA
Istanbul
Bari
Monastir
Vardar
TRACIA
Neapole
Taranto
Salonic
Mt. Olympus
LINIA METAXA
TURCIA
GRECIA
6 APRILIE
Frontul
greco-italian
MAREA
EGEE
Izmir
Thermopylae
Atena APR 27
Kalamata
Ocuparea Balcanilor
Ţări ale Axei sau aliate Axei
Atacurile germane din 6-28 apr. 1941
Frontierele internaţionale în sept. 1941
0 Mile 300
0 Km 200
Maleme
Canea
20 mai
Lansări de trupe
de paraşutişti
Creta

Capitolul 11
Cotropirea Balcanilor şi a Cretei

Nu puţini sunt cei care susţin că trimiterea forţelor generalului Wilson în Grecia, deşi s-a soldat cu o evacuare pripită, a fost justificată deoarece a determinat o amânare cu şase săptămâni a invadării Rusiei. Adversarii acestei aventuri apreciate drept un riscant joc politic, o serie de militari buni cunoscători ai situaţiei din Mediterana au condamnat-o categoric. Printre ei generalul de Guingand, ulterior şeful statului major ai lui Montgomery, care făcea parte din Statul Major Unit de la Cairo s-a dovedit cel mai înverşunat. Toţi susţin că şansa extraordinară de a valorifica înfrângerea italienilor în Cyrenaica şi de a captura oraşul Tripoli înainte de sosirea ajutorului german a fost sacrificată pentru a disloca în Grecia nişte forţe, care nu aveau nicio şansă de a salva ţara de la o invazie germană. Opinia a fost confirmată de evenimente. În trei săptămâni, Grecia a fost cotropită şi englezii alungaţi din Balcani, în vreme ce forţele împuţinate rămase în Cyrenaica n-au putut face faţă efectivelor germane din Afrika Korps, cărora li se dăduse posibilitatea să debarce la Tripoli. Aceste înfrângeri au costat Anglia – pierderea prestigiului şi a perspectivelor – şi au accelerat nenorocirile şi suferinţele poporului grec. Chiar dacă s-ar lua în considerare întârzierea invadării Rusiei prin această campanie, tot nu s-ar justifica decizia guvernului britanic, care atunci nici nu-şi propusese un asemenea obiectiv.

Din punct de vedere istoric este interesant să se

stabilească dacă această campanie a avut într-adevăr efectul menţionat. Argumentul hotărâtor în sprijinul acestei idei îl constituie faptul că Hitler, care ordonase iniţial încheierea pregătirilor pentru atacarea Rusiei până la 15 mai, a revenit la sfârşitul lui martie asupra acestei date, amânând-o cu circa o lună şi ulterior fixând-o la 22 iunie. Feldmareşalul von Rundstedt a declarat că pregătirile Grupului său de armate au fost împiedicate de întârzierea diviziilor blindate care fuseseră folosite în campania din Balcani.

Feldmareşalul von Kleist a fost şi mai explicit. „Este adevărat”, a spus el, „că în comparaţie cu puterea noastră globală forţele folosite în Balcani nu erau mari, însă numărul tancurilor utilizate a fost ridicat. Majoritatea tancurilor pe care le-am folosit în ofensiva împotriva frontului rusesc din sudul Poloniei participaseră la ofensiva din Balcani şi necesitau reparaţii capitale, iar echipajele aveau nevoie de odihnă. O bună parte dintre ele înaintaseră în sud până în Peloponez şi trebuiseră să străbată şi drumul înapoi”.

Opiniile feldmareşalilor Rundstedt şi Kleist erau determinate de faptul că ofensiva de pe frontul lor depindea în bună măsură de revenirea acestor divizii blindate. Au existat şi generali care au acordat mai puţină importanţă efectului acestei campanii balcanice. Potrivit acestora, rolul principal în ofensiva împotriva Rusiei i-a fost atribuit Grupului de Armate Central din nordul Poloniei, condus de feldmareşalul Bock, şi că succesul depindea îndeosebi de evoluţia acestora. Având în vedere

rolul secundar rezervat Grupului de Armate condus de Rundstedt, o diminuare a forţelor acestuia n-ar fi trebuit să afecteze deznodământul, mai ales că forţele ruseşti se deplasau greoi. Acest aspect ar fi putut chiar înfrâna hotărârea lui Hitler de a schimba direcţia efortului militar spre sud în a doua fază a invaziei – hotărâre care, aşa cum vom vedea, a provocat o întârziere fatală reducând şansele lor de a ajunge la Moscova înainte de venirea iernii. La nevoie, invazia putea fi lansată fără a mai aştepta ca Grupul de Armate condus de Rundstedt să fie consolidat prin sosirea diviziilor din Balcani. Întârzierea invaziei se mai putea datora şi îndoielilor determinate de situaţia terenului, căci nu s-a ştiut dacă este suficient de uscat pentru a începe mai devreme ofensiva. Conform părerii generalului Halder, vremea nu a permis declanşarea invaziei mai devreme decât s-a petrecut ea.

Judecăţile retrospective ale generalilor nu reprezintă, totuşi, un indiciu cert referitor la ceea ce s-ar fi putut decide dacă n-ar fi existat complicaţiile din Balcani. După ce data provizorie a fost amânată din acest motiv, nu s-a mai pus problema de a porni atacul înainte ca diviziile suplimentare să se întoarcă de pe frontul din Balcani.

De fapt nu campania din Grecia a fost cea care a determinat amânarea. Hitler o luase deja în calcul; invadarea Greciei a fost inclusă în programul din 1941, ca un pas preliminar cotropirii Rusiei. Factorul decisiv pentru schimbarea momentului ofensivei l-a constituit neaşteptata lovitură de stat din Iugoslavia, de la 27 martie; generalul Simovici şi complicii săi au răsturnat guvernul care tocmai

angajase Iugoslavia în semnarea unui pact cu Axa. Vestea l-a înfuriat atât de tare pe Hitler, încât în aceeaşi zi a hotărât să pună la cale o ofensivă zdrobitoare împotriva Iugoslaviei. Forţele suplimentare, terestre şi aeriene, necesare unei asemenea lovituri însemnau mult mai mult decât cele pentru întreaga campanie din Grecia, ceea ce l-a determinat pe Hitler să ia decizia complexă şi fatidică de a amâna atacul asupra Rusiei.

Hitler atacase Grecia de teama unei debarcări britanice. Debarcarea nici măcar nu reuşise să oprească guvernul iugoslav să cadă la învoială cu Hitler. Pe de altă parte, debarcarea britanică s-ar putea să-i fi dßt curaj lui Simovici să răstoarne guvernul şi să-l înfrunte pe Hitler.

Şi mai edificator a fost rezumatul operaţiunilor din campania balcanică făcut de generalul Greiffenberg, şeful de stat major al Armatei a 12-a, condusă de feldmareşalul List care a dirijat campania din Balcani.

Relatarea lui Greiffenberg subliniază – amintind de consolidarea pe poziţiile cucerite de aliaţi la Salonic, în 1915, care s-a transformat în cele din urmă într-un asalt strategic decisiv în septembrie 1918 – că în 1941 Hitler se temea că englezii vor debarca din nou la Salonic sau pe coasta sudică a Traciei. În felul acesta, forţele britanice s-ar fi plasat în spatele Grupului de Armate Sud când acestea ar fi înaintat spre est, în sudul Rusiei. Hitler presupunea că englezii vor încerca să înainteze în Balcani la fel ca înainte, şi îşi amintea cum la sfârşitul primului război mondial armatele aliate din Balcani contribuiseră efectiv, în momentele decisive.

Ca măsură de precauţie a decis să ocupe coasta de sud a Traciei între Salonic şi Dedeagach (Alexandropolis) înainte de începerea operaţiunilor împotriva Rusiei. Armatei a 12-a (List) i-a fost încredinţată această misiune, adăugându-i-se şi Grupul de tancuri al lui Kleist. Armata s-a regrupat în România şi a trecut Dunărea, în Bulgaria. De acolo urma să străpungă Linia Metaxas – înaintând cu aripa dreaptă spre Salonic şi cu cea stângă spre Dedeagach. După cucerirea coastei, bulgarii trebuiau să preia protecţia acesteia, ajutaţi de câteva unităţi germane. Majoritatea Armatei a 12-a, în special Grupul de tancuri al lui Kleist, urma să fie întors şi trimis spre nord, via România, pentru a intra în acţiune în sectorul sudic al frontului de răsărit. Planul iniţial nu prevedea ocuparea celei mai mari părţi a Greciei.

Regele Boris al Bulgariei a declarat că nu are încredere în Iugoslavia, care ar putea ameninţa flancul drept al Armatei a 12-a. Reprezentanţii germani l-au asigurat că, în conformitate cu pactul din 1939 dintre Iugoslavia şi Germania, nu anticipau niciun pericol. Impresia lor a fost că nu-l convinseseră pe rege şi viaţă a demonstrat că temerile acestuia s-au dovedit îndreptăţite. În timp ce Armata a 12-a se pregătea să înceapă operaţiunile din Bulgaria, conform planului, la Belgrad a avut loc o lovitură de stat soldată cu abdicarea regentului, prinţul Paul.

Se pare că unele cercuri de la Belgrad nu agreau politica progermană a prinţului Paul şi intenţionau să treacă de partea puterilor occidentale. Dacă lovitura de

stat a fost sprijinită de puterile occidentale sau de URSS nu e căderea noastră, ca a militari, să dăm un răspuns, în orice caz, nu a fost pusă la cale de Hitler! Dimpotrivă, a reprezentat o surpriză neplăcută, şi a dat peste cap întregul plan de operaţii al Armatei a 12-a în Bulgaria[43].

Astfel, de exemplu, diviziile de tancuri ale lui Kleist au fost nevoite să plece imediat spre nord-vest, împotriva Belgradului. O altă improvizaţie impusă de situaţie a fost Armata a 2-a (Weichs), compusă de formaţii strânse în grabă de la bazele din Carinthia şi Styria, care s-a îndreptat spre sud, către Iugoslavia. Izbucnirea conflictului în Balcani a impus amânarea campaniei din Rusia până în iunie. Aceasta a fost influenţa pe care lovitura de stat de la Belgrad a exercitat-o asupra întârzierii atacului împotriva Rusiei.

În acelaşi timp şi vremea a jucat un rol important în 1941. În Polonia, la est de linia Bug-San, operaţiunile terestre au fost limitate până în mai, din cauza drumurilor mocirloase. Spre răsărit, în special în regiunile mlăştinoase Rokitno (Pripet) şi Beresina, chiar şi în condiţii normale, deplasările sunt dificile. Anul 1941 a fost, sub raport meteorologic neobişnuit. Iarna durase mai mult. Chiar şi la începutul lui iunie, Bugul inundase kilometri întregi pe ambele maluri.

Condiţii similare se înregistrau şi mai la nord. Generalul Manstein, care comanda pe atunci o mare unitate de tancuri de avangardă în Prusia răsăriteană, a spus că ploile au continuat să cadă până la începutul lui

---

43 Blumentritt, Liddell Hart, The Other Side of the Hill, p. 254.

iunie. Dacă invazia ar fi fost lansată mai devreme, şansele de izbândă s-ar fi redus. Condiţiile meteorologice din 1940 fuseseră favorabile invaziei din vest, iar cele din 1941 nefavorabile invaziei din est.

În aprilie 1941, când nemţii au atacat Grecia, ca urmare a debarcării unei mici armate britanice de întărire la Salonic, armata greacă acoperea în principal defileurile muntoase dinspre Bulgaria, unde se strânseseră forţele germane. Înaintarea în josul Strumei masca o mişcare indirectă. Coloanele mecanizate germane au cotit însă spre vest de pe Struma orientându-se în sus, pe Valea Strumiţa, paralelă cu frontiera, prin trecătorile muntoase din capătul iugoslav al Văii Vardar. În acest fel au tăiat legătura dintre armata greacă şi armata iugoslavă şi au atacat năvalnic în josul râului Vardar, spre Salonic. O mare parte a armatei greceşti a fost, astfel, izolată şi blocată în Tracia.

Germanii n-au continuat înaintarea direct către sud dincolo de masivul Olimp, unde armata britanică îşi fortificase poziţiile, ci s-au năpustit prin defileul Monastir, îndreptându-se spre vest. Prin acest atac spre coasta apuseană a Greciei au fost izolate diviziile greceşti din Albania. De asemenea, a întors flancul englezilor şi, prin periculoasa deviere înapoi, pe linia de retragere a forţelor aliate supravieţuitoare, a produs prăbuşirea rapidă a întregii rezistenţe în Grecia şi a obligat forţele aliate şi britanice să se evacueze pe mare, în Creta.

Capturarea Cretei printr-o invazie exclusiv aeriană a reprezentat una dintre cele mai uimitoare şi mai îndrăzneţe acţiuni din timpul războiului şi cea mai

impresionantă operaţie aeriană executată împotriva englezilor şi rămâne ca o atenţionare asupra pericolului unor lovituri similare venite din „albastrul cerului” în viitor.

La 20 mai 1941 ora 8 dimineaţa, aproximativ 3.000 de paraşutişti au fost lansaţi deasupra Cretei. Insula era apărată de trupe britanice, australiene şi din Noua Zeelandă, circa 28.600 de soldaţi, la care se mai adăugau încă două divizii greceşti cu un efectiv aproape egal.

Forţele aliate se aşteptaseră la acest atac, în urma cuceririi Balcanilor de către nemţi, iar agenţii britanici din Grecia le furnizaseră informaţii în acest sens. Cu toate acestea, pericolul aerian a fost minimalizat. Churchill a afirmat că generalul Freyberg, comandantul forţelor din Creta i-a raportat pe 5 mai: „nu sunt câtuşi de puţin îngrijorat de un posibil atac aerian”[44]. Generalul se temea mai mult de o invazie pe mare.

Pe Churchill, însă, îl neliniştea „mai ales pericolul din aer, şi a insistat ca „cel puţin alte 12 tancuri să fie trimise pentru a se alătura celorlalte şase care se aflau deja acolo[45]. Esenţială a fost în această înfrângere lipsa completă de sprijin aerian (pentru combaterea bombardierelor în picaj germane şi pentru interceptarea trupelor aeropurtate). Până şi muniţia pentru artileria antiaeriană era insuficientă.

Spre scară, numărul paraşutiştilor germani pe insulă se dublase şi continua să crească prin lansări efectuate din

---

44 Churchill, The Second World War, p. 246.
45 Ibidem, p. 249.

planoare.

Începând cu a doua seară germanii au trimis trupe, care au început să aterizeze pe aeroportul Maleme, care fusese capturat, dar se afla încă sub tirul de artilerie şi de aruncătoare de mine al apărătorilor. În final, numărul total al militarilor germani aduşi pe calea aerului a fost de aproximativ 22.000. Mulţi au murit sau au fost răniţi la aterizare, dar cei care au scăpat cu viaţă s-au dovedit luptători duri, în timp ce adversarii lor, numeric superiori, le erau inferiori ca pregătire de luptă şi cu moralul scăzut după eşecul din Grecia. Un rol important l-a avut şi echipamentul necorespunzător, mai ales lipsa aparatelor radio cu bătaie mică. Cu toate acestea, mulţi s-au luptat cu dârzenie, iar rezistenţa lor crâncenă s-a soldat cu efecte importante, puse în evidenţă ulterior.

Optimismul a predominat o vreme în cercurile guvernamentale britanice. Conform rapoartelor primite, în cea de a doua zi, Churchill a declarat în Camera Comunelor că „majoritatea” invadatorilor sosiţi pe calea aerului fuseseră nimiciţi. Comandamentele din Orientul Mijlociu au mai continuat încă două zile să vorbească despre „zdrobirea” agresorilor.

La 26 mai, în cea de a şaptea zi, comandantul britanic din Creta raporta: „După opinia mea, trupele pe care le am sub comandă au atins limita de rezistenţă… poziţia noastră aici este disperată”. Venind din partea unui ostaş neînfricat cum era Freyberg, afirmaţia nu a fost pusă la îndoială. Evacuarea a început în noaptea de 28 mai şi s-a încheiat în noaptea de 31 mai. Marina Regală a suferit

pierderi grele datorate aviaţiei dominante a inamicului, în strădania de a evacua cât mai multe trupe. Au fost salvaţi 16.500 de ostaşi, printre care circa 2.000 de greci. Restul au căzut în mâinile nemţilor sau au fost ucişi. Marina a pierdut peste 2.000 de oameni. Trei crucişătoare şi şase distrugătoare au fost scufundate. Alte 96 nave au suferit grave avarii, inclusiv două nave de linie şi singurul portavion aflat pe Atipici în flota din Mediterană.

Nemţii au înregistrat 4.000 de morţi şi aproximativ 2.000 de răniţi, iar pierderile lor au fost de mai puţin de o treime din ceţe suferite de englezi, la care se adaugă pierderile trupelor greceşti şi a celor cretane. Datorită faptului că pierderile afectaseră mai ales trupele de elită ale unicei divizii de paraşutişti de care dispunea Germania, Hitler a reacţionat într-un mod care s-a dovedit folositor Angliei.

În acel moment, prăbuşirea din Creta părea dezastruoasă. Efectul asupra englezilor a fost cu atât mai negativ cu cât Urma imediat după alte două eşecuri: în aprilie, forţele britanice fuseseră alungate din Cyrenaica în zece zile, iar din Grecia în trei săptămâni. Succesul repurtat de Wavell în iarnă, când capturase Cyrenaica de la italieni, rămăsese un amăgitor petic de cer senin printre norii plumburii. Cu acest şir de înfrângeri şi reluarea în primăvară a nefastului „Blitz” aerian asupra Angliei, viitorul părea mai sumbru chiar decât în 1940.

Dar Hitler nu a valorificat cea de-a treia victorie mediteraneană de maniera la care se aşteptau englezii – un atac rapid în Cipru, Siria, Suez sau Malta. O lună mai

târziu, el a declanşat invadarea Rusiei şi, din acel moment, a neglijat ocaziile de a-i alunga pe englezi din Mediterana şi din Orientul Mijlociii. Această atitudine s-a datorat nu numai faptului că era absorbit de aventura din Rusia. Preţul succesului din Creta l-a deprimat prin pierderile mari în comparaţie cu cel al victoriilor anterioare.

În Iugoslavia şi în Grecia, noile sale forţe blindate se dovediseră din nou imbatabile ca şi pe câmpiile Poloniei şi în Franţa, în Ciuda reliefului muntos, străbătuseră năvalnic ambele ţări şi doborâseră armatele adverse, ca pe nişte popice.

Armata feldmareşalului List a capturat 90.000 de iugoslavi, 270.000 de greci şi 13.000 de englezi şi a înregistrat doar 5.000 de morţi şi răniţi, în vreme ce ziarele britanice estimau că pierderile nemţilor depăşeau un sfert de milion de soldaţi; chiar şi o declaraţie oficială britanică le evalua la „probabil 75.000”.

Victoria repurtată de Hitler în Creta era umbrită nu numai de pierderile mari, ci şi de faptul că, pentru moment, fusese slăbit noul tip de forţă de luptă terestră de care acesta dispunea pentru a lovi obiective îndepărtate, peste mări, fără a risca o interceptare din partea marinei britanice care, în ciuda pierderilor grele, continua să deţină supremaţia navală. Se poate spune că în Creta, Hitler îşi scrântise încheietura mâinii.

După război, generalul Student, comandantul suprem al forţelor germane aeropurtate, a făcut o dezvăluire surprinzătoare potrivi căreia Hitler s-a lăsat greu înduplecat să accepte planul de atacare a Cretei:

„Hitler intenţiona să întrerupă campania balcanică după ce a atins sudul Greciei. Atunci, am luat avionul şi m-am dus la Göring, pentru a-i propune capturarea Cretei doar cu ajutorul forţelor aeropurtate. Göring – care se entuziasma întotdeauna cu uşurinţă – a sesizat rapid avantajele acestei idei şi m-a trimis la Hitler. La 21 aprilie i-am explicat proiectul şi Hitler a spus: „Sună bine, dar nu cred că poate fi pus în practică”. Până la urmă, însă, am reuşit să îl conving.

În această operaţiune am folosit unica noastră Divizie de paraşutişti, unicul Regiment de planoare şi Divizia 5 de vânători de munte, care nu mai fusese transportată până atunci pe calea aerului[46].

„Sprijinul aerian a fost asigurat de bombardierele în picaj şi de avioanele de vânătoare din Corpul 8 Aerian condus de Richthofen, care acţionase decisiv în ofensivele din Belgia, şi ulterior în Franţa, în 1940”.

Nu am beneficiat de trupe venite pe mare. Existase iniţial ideea unor astfel de întăriri, dar singurele nave de transport disponibile au fost câteva calce greceşti. Un convoi format din aceste mici ambarcaţii a transportat armamentul mai greu, tunurile antiaeriene şi tunurile antitanc, împreună cu două. Batalioane din Divizia 5 de vânători de munte (li s-a spus că flota britanică se afla încă la Alexandria – când de fapt pornise deja spre Creta). Convoiul s-a ciocnit de flota engleză şi a fost împrăştiat.

46 Acest extras, precum şi extrasele din paginile următoare îi aparţin lui Student, din Liddell Hart, The Other Side of the Hill, p. 238-43.

Luftwaffe s-a răzbunat „smulgând o mulţime de fire de păr” din scalpul marinei britanice. Operaţiunile noastre în Creta au fost dezavantajate de absenţa armelor mai grele pe care contasem…

La 20 mai, nu am izbutit să ocupăm cu adevărat un aeroport. Pe aeroportul Maleme, bravul Regiment de asalt s-a luptat împotriva unor trupe de elită din Noua Zeelandă. Noaptea de 20 spre 21 mai a fost critică pentru Comandamentul german. Trebuia să iau o decizie importantă. Am hotărât să folosesc rezervele de paraşutişti, pe care le aveam încă la dispoziţie, pentru a ocupa complet aeroportul de la Maleme. Dacă inamicul ar fi întreprins un contraatac pe parcursul acestei nopţi sau în dimineaţa de 21 mai, ar fi reuşit, probabil, să alunge rămăşiţele epuizate în luptă ale Regimentului de asalt – mai ales că acestea nu dispuneau de muniţia necesară. Din fericire, trupele de elită din Noua Zeelandă n-au lansat decât – contraatacuri izolate. Am aflat mai târziu că, de fapt, Comandamentul britanic se aştepta ca, pe lângă acest atac al forţelor aeropurtate, principalele trupe germane să debarce pe coasta dintre Maleme şi Canea, şi îşi conservau efectivele pentru a ocupa ţărmul. În acest moment decisiv, Comandamentul britanic nu şi-a asumat riscul de a trimite trupe la Maleme. La 21 mai germanii au izbutit să ocupe aeroportul şi satul Maleme, ceea ce a permis debarcarea Batalionului 1 vânători de munte, precum şi a primelor trupe transportate pe mare. Astfel Germania a reuşit să câştige bătălia din Creta”.

Dar preţul victoriei a fost mult mai mare decât cel

planificat şi asta nu numai din cauza britanicilor de trei ori mai numeroşi decât se presupusese.

Mare parte din pierderi s-au datorat aterizărilor defectuoase. În Creta existau puţine locuri adecvate, iar vântul sufla predominant dinspre uscat spre mare. Temându-se să nu-şi arunce trupele în mare, piloţii tindeau să le lanseze mult spre interior astfel încât unele au nimerit chiar în liniile britanice. Containerele cu arme cădeau adesea la mare distanţă de paraşutişti, ceea ce a contribuit la pierderile noastre excesive. Cele câteva tancuri britanice ne-au zgâlţâit rău la început – noroc că nu depăşeau două duzini. Infanteria, constând mai cu seamă din ostaşi proveniţi din Noua Zeelandă, a luptat cu îndârjire, deşi a fost luată prin surprindere.

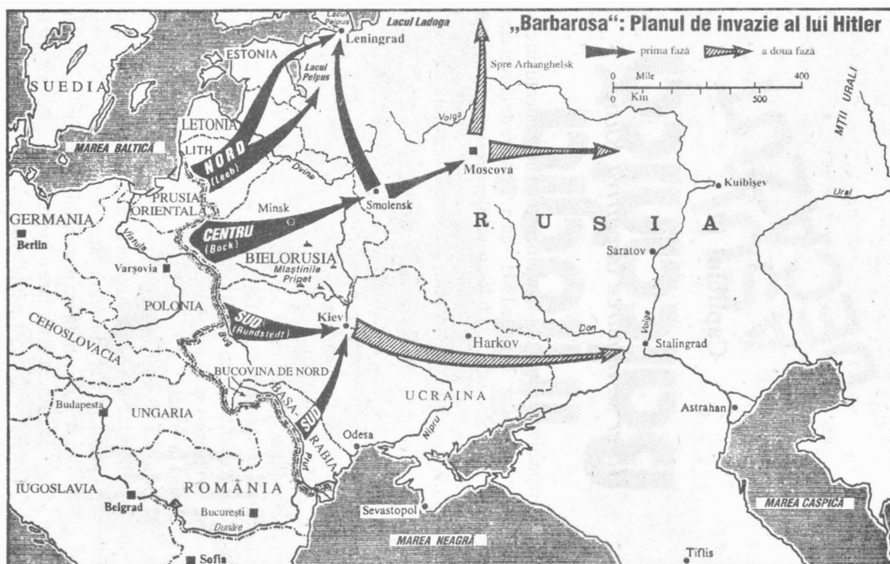
Führerul a primit greu vestea pierderilor suferite de unităţile de paraşutişti şi a ajuns la concluzia că valoarea lor ca element de surpriză nu mai exista. Ulterior mi-a spus adesea: „A trecut vremea trupelor de paraşutişti…”

Când am reuşit să-l conving pe Hitler să accepte planul pentru Creta, i-am propus şi ca acesta să fie urmat de capturarea Ciprului cu ajutorul aviaţiei, iar apoi a Canalului de Suez. Hitler n-a respins ideea, dar nu părea dispus să se angajeze în acest proiect, fiind, preocupat de apropiata invazie a Rusiei. După şocul pricinuit de pierderile grele din Creta, el a refuzat să mai implice forţele aeropurtate într-un nou efort, în ciuda insistenţelor mele.

Iată cum pierderile suferite de trupele britanice, australiene şi din Noua Zeelandă în timpul luptelor din

Creta au fost într-un fel compensate. Poate că proiectul lui Student de a captura Canalul de Suez ar fi eşuat fără ca forţele blindate ale lui Rommel să fi fost întărite. În schimb, capturarea Maltei nu părea o sarcină dificilă. Peste un an, Hitler a fost convins să întreprindă această operaţiune, dar apoi s-a răzgândit şi a anulat-o. Student spunea: „Era convins că dacă flota britanică va apărea la faţa locului, toate navele italiene s-ar duce glonţ spre porturile de baştină, lăsând la ananghie forţele aeropurtate germane”.

Capitolul 12
Hitler se întoarce împotriva Rusiei

Perspectiva războiului s-a schimbat total în momentul în care Hitler a invadat Rusia: 22 iunie 1941 – cu o zi înainte de aniversarea invaziei lui Napoleon din 1812. Pentru Hitler acest pas s-a dovedit fatal ca şi pentru predecesorul lui, cu deosebirea că sfârşitul nu a venit chiar atât de repede.

Napoleon a fost silit să se retragă din Rusia înainte de sfârşitul anului, iar ruşii au intrat în capitala lui în luna aprilie a celui de-al doilea an care a urmat invaziei napoleoniene. Hitler a fost izgonit din Rusia abia după trei ani, iar ruşii au intrat în capitala lui în luna aprilie a celui de-al patrulea an. El a pătruns de două ori mai adânc decât

Napoleon, pe teritoriul Rusiei, fără să repurteze succesul iluzoriu al lui Napoleon – cucerirea Moscovei. Înaintarea rapidă în interiorul Rusiei s-a datorat unor mijloace mult mai mobile, dar care nu i-au permis să-şi atingă obiectivul. Spaţiul imens l-a înfrânt şi pe el până la urmă.

Istoria s-a repetat şi în efectele colaterale ale pasului sinucigaş întreprins de agresor. Angliei i-a adus o uşurare temporară a situaţiei care, pentru cei din afară părea deznădăjduită. Acestora le era limpede cât de disperată era poziţia unei mici insule aflate la marginea unui continent ostil, care o împresura mai strâns decât în epoca napoleoniană. Valoarea „şanţului de apărare maritim” scăzuse datorită dezvoltării aviaţiei. Industrializarea o făcuse dependentă de importuri, sporind astfel ameninţarea pe care o prezenta prezenţa şi puterea submarinelor. Refuzând să ia în considerare ofertele de pace, guvernul britanic angajase ţara pe un făgaş care, în condiţiile date ducea, în mod logic, printr-o sleire tot mai pronunţată a forţelor la prăbuşirea finală – chiar dacă Hitler nu încerca o invazie rapidă. Gestul excluderii oricărui compromis echivala cu o sinucidere lentă.

Chiar dacă Statele Unite ar fi pompat „aer” pentru a-i asigura plutirea, agonia s-ar fi prelungit doar, sfârşitul neputând fi evitat. În plus, decizia luată de Churchill la mijlocul verii de a continua bombardarea Germaniei cu toată puterea firavă de care dispunea anula orice încercare de ajutorare, căci aceste ineficiente bombardamente au avut ca efect păstrarea atenţiei lui Hitler asupra „insulei”.

Poporul englez, însă, nu prea lua în considerare

realitatea dură a situaţiei în care se afla. Englezii, încăpăţânaţi din fire erau şi necunoscători din punct de vedere strategic. Discursurile patetice ale lui Churchill estompau tristeţea pricinuită de evenimentele de la Dunkerque şi ofereau tonicul pe care şi-l doreau insularii. Entuziasmaţi de tonul lui provocator, nu se întrebau dacă nu cumva substratul discursului era doar de ordin strategic.

Mai profundă decât influenţa lui Churchill a fost impresia provocată de Hitler. Cucerirea Franţei şi apropierea de ţărmurile lor i-au înfuriat pe englezi aşa cum nu reuşise să o facă niciuna din dovezile referitoare la tirania şi agresivitatea lui. Au reacţionat în felul lor tradiţional încercând să-l hărţuiască permanent şi cu orice preţ pe Hitler. Acea expresie care caracteriza poporul englez – „buldog” – n-a fost niciodată atât de limpede demonstrată, mergându-se până la o „sublimă stupiditate”. Se reedita situaţia în care un cuceritor al Occidentului era deconcertat de un popor care „nu îşi dădea seama că este înfrânt”. Hitler i-a înţeles pe englezi mai bine decât Napoleon, şi făcuse eforturi neobişnuite pentru a nu le răni mândria. Se bazase însă pe simţul lor practic şi constata acum că nu sesizau situaţia disperată în care se aflau şi că nu luau în considerare oferta lui de pace deosebit de avantajoasă, ţinând seama de împrejurările concrete. Aceasta l-a făcut să ezite şi, în final, neştiind cum să procedeze, s-a întors, ca şi Napoleon, la cucerirea Rusiei, etapă preliminară a unor reglementări finale cu Anglia.

Această decizie n-a fost bruscă. De altfel era totodată

complexă sub raportul cauzalităţii – mai complexă decât în cazul lui Napoleon – şi nu poate fi explicată printr-un singur factor sau motiv.

Pierderile grele suferite de Luftwaffe în sudul Angliei au fost mai puţin decisive din punct de vedere strategic, şi mai decisive din punct de vedere tactic decât blocarea flotei franceze la Capul Finisterre, din anul 1805. Înfrângerile lui Göring nu au avut asupra lui Hitler un efect inedit ca cel produs de retragerea lui Villeneuve asupra lui Napoleon. Pentru moment, Hitler a perseverat în efortul de a-i îngenunchea pe englezi, schimbând doar forma presiunii – de la tentativa de a distruge forţa aeriană de apărare la bombardarea nocturnă a centrelor industriale. Relaxarea intermitentă a presiunii s-a datorat, pe lângă vreme, şi unor şovăieli personale. Se pare că n-au vrut să treacă la măsuri extreme împotriva Angliei atâta timp cât mai existau şanse de-a o convinge să accepte pacea. El s-a agăţat de această speranţă şi-a urmărit în continuare ţelul, dar cu stângăciile inerente.

Concomitent, gândurile lui se îndreptau tot mai mult într-altă direcţie. Deşi pactul cu Stalin îi netezise calea pentru victoriile din vest, acestea se datorau în mare măsură circumstanţelor, în vreme ce îngenuncherea Rusiei sovietice fusese dintotdeauna una din ţintele sale. Pentru el antibolşevismul reprezenta cea mai profundă convingere.

La începutul lunii iunie 1940, în timp ce Hitler mâi era angajat în campania franceză, Stalin a profitat de ocazie pentru a ocupa Lituania, Estonia şi Letonia. Hitler

consimţise ca Ţările Baltice să fie în sfera de influenţă a Uniunii Sovietice, dar nu să fie ocupate efectiv de aceasta, şi considera că fusese tras pe sfoară de aliatul său, deşi majoritatea consilierilor săi considerau, în mod realist, că intrarea ruşilor în Ţările Baltice constituia o precauţie firească, inspirată de teama posibilelor acţiuni ale lui Hitler după victoria din vest.

Profunda neîncredere a lui Hitler faţă de Rusia se concretizase în teama permanentă din timpul campaniei din Vest, că lăsase în Est doar zece divizii în faţa celor o sută ale sovieticilor.

La 26 iunie 1940, fără a-şi înştiinţa aliatul, Rusia a adresat un ultimatum României, cerând retrocedarea imediată a Basarabiei şi, în plus, cedarea părţii de nord a Bucovinei – ca o „mică compensaţie” pentru felul în care Rusia fusese Jefuită” de fosta ci provincie, în 1918. Guvernului român i s-au acordat doar 24 de ore pentru a da un răspuns, iar când Bucureştiul a cedat ameninţării, trupele ruseşti au năvălit imediat, atât pe calea aerului, cât şi pe uscat.

Hitler a receptat această invazie ca „o palmă pe obraz, deoarece ruşii ajunseseră acum neliniştitor de aproape de exploatările petroliere româneşti, pe care el conta, deoarece i se tăiase accesul la sursele de peste mări. În săptămânile care au urmat, a devenit tot mai nervos şi, totodată, neliniştit de posibilele consecinţe ale acestei situaţii asupra ofensivei aeriene împotriva Angliei. Suspiciunile sale în privinţa intenţiilor lui Stalin au crescut. La 29 iulie 1940 a discutat cu Jodl despre

posibilitatea războiului cu Rusia, dacă aceasta va încerca să pună mâna pe exploatările petroliere ale României. Câteva săptămâni mai târziu, ca o ripostă, a început transferul în Polonia a doua divizii blindate şi a zece divizii de infanterie. O directivă din 6 septembrie 1940, adresată Serviciului de contraspionaj, spune: „În săptămânile ce urmează, teritoriul din răsărit va fi înarmat mai puternic. Aceste regrupări nu trebuie să creeze Rusiei impresia că ne pregătim pentru o ofensivă în Est”.

Puterea forţelor germane trebuia să fie camuflată prin schimbări frecvente ale dislocărilor.

„Pe de altă parte, Rusia trebuie să înţeleagă că trupe germane puternice şi bine pregătite sunt staţionate în Guvernământul General, în provinciile răsăritene şi în Protectorat şi să tragă concluzia că suntem gata să ne protejăm interesele împotriva unui atac rusesc, îndeosebi în Balcani, cu forţe puternice”.

Directiva avea o notă predominant defensivă. Nu prevestea neapărat o agresiune germană, ci mai ales preocuparea de a descuraja o agresiune sovietică.

Din cauza distanţei dintre frontul său şi exploatările petroliere pe care trebuia să le păzească, nu le putea proteja direct, şi era nevoit să ia în considerare necesitatea unei diversiuni ofensive pe frontul polonez. Ideea diversiunii s-a transformat, curând, în intenţia unei invazii majore, pentru a preîntâmpina orice primejdii.

La mijlocul lui septembrie 1940, s-au primit rapoarte potrivit cărora serviciul de propagandă sovietic trecuse la

incitări antigermane în rândurile Armatei Roşii. Acestea demonstrau bănuielile ruşilor faţă de sporirea efectivelor germane în Est, şi promptitudinea cu care îşi pregăteau trupele pentru un conflict ruso-german. Hitler, însă, le-a apreciat drept dovezi ale intenţiilor lor defensive. Intuia că nu-şi putea permite să mai aştepte consolidarea victoriei din Vest şi că trebuia să se ocupe de Rusia. Temerile, ambiţiile şi prejudecăţile se stimulau reciproc, îndemnându-l să acţioneze. Surprins că englezii nu păreau să-şi dea seama de situaţia disperată în care se aflau, şi-a îndreptat privirile spre Rusia, căutând o explicaţie. Lunile treceau, şi el repeta necontenit, în prezenţa lui Jodl şi a altora, că Anglia spera, probabil, în intervenţia Rusiei, altfel ar fi acceptat înfrângerea. Presupunea chiar că exista deja un acord secret în acest sens. Trimiterea lui Stafford Cripps la Moscova şi conversaţia lui cu Stalin păreau să confirme ipoteza. Germania trebuia să atace, altfel va fi redusă ia tăcere. Hitler nu era conştient de faptul că, la rândul lor, ruşii se temeau că vor fi atacaţi.

Planul ofensivei împotriva Rusiei fusese deja schiţat când generalul Paulus, ulterior comandant al armatei care a căzut în încercuirea de la Stalingrad, a fost numit adjunct al şefului Statului Major General (începutul lui septembrie 1940). El a primit ordinul „să examineze şansele” planului. Obiectivele erau, în primul rând, distrugerea armatelor ruseşti din partea de vest a Rusiei; şi, apoi, o înaintare suficient de adâncă pentru a proteja teritoriul Germaniei de eventuale atacuri aeriene ale ruşilor.

La începutul lui noiembrie planul, având toate detaliile, a fost testat prin câteva exerciţii tactice. Hitler nu se mai temea atât de mult de o eventuală ofensivă rusească, dar înclina tot mai mult spre declanşarea războiului împotriva sovieticilor. Pregătirea şi studierea vastelor planuri strategice îl ameţeau întotdeauna, îndoielile exprimate de generalii lui, când le dezvăluia ce gândea, îl determinau să-şi consolideze şi mai mult punctul de vedere. În fond, dreptatea fusese de partea lui ori de câte ori ei puseseră la îndoială victoria. Trebuia să le dovedească din nou că se înşelau, îndoielile lor demonstrau că, în ciuda servilismului, continuau să-l considere un amator. În plus, amiralii şi generalii lui erau neliniştiţi de perspectiva unui atac maritim împotriva Angliei. În aceste condiţii nu putea rămâne pasiv. Iniţiase diverse planuri pentru o acţiune prin Spania împotriva Gibraltarului, pentru a bloca capătul vestic al Mediteranei, dar această operaţiune era de prea mică anvergură pentru a-i satisface imensul orgoliu.

Un nou eveniment, petrecut la finele lunii octombrie 1940, i-a influenţat decizia şi implicit urmările acesteia: invazia lui Mussolini în Grecia, lansată fără acordul lui. Pe Hitler l-a înfuriat faptul că partenerul său mai mic nu-i ceruse părerea şi îi dăduse programul peste cap. La acestea se adăuga şi riscul ca italienii să se instaleze în zona vizată de el. Deşi italienii au fost învinşi de englezi, iniţiativa independentă a lui Mussolini l-a determinat pe Hitler să îşi accelereze acţiunile din Balcani. I se ofereau astfel un nou motiv pentru a amâna încheierea ofensivei

spre Vest şi o justificare a concentrării sale asupra Răsăritului. Nevoit să-şi devanseze asociaţii în competiţia pentru dobândirea supremaţiei în Balcani, s-a decis să rezolve problemele cu Rusia, şi să lase pentru mai târziu chestiunea britanică. Decizia aceasta nu era clar conturată, dar reprezenta principala lui preocupare.

La 10 noiembrie 1940, Molotov a sosit la Berlin pentru a discuta mai multe probleme, inclusiv propunerea ca Rusia să se alăture definitiv Axei. La sfârşitul convorbirilor, s-a difuzat un comunicat comun potrivit căruia: „Schimbul de idei a avut loc într-o atmosferă de încredere reciprocă şi a dus la o înţelegere neoficială asupra problemelor care interesează Germania şi Uniunea Sovietică”. Şi germanii au fost destul de satisfăcuţi de rezultatele convorbirilor care pe 16 noiembrie au fost rezumate astfel:

„Deocamdată nu există un tratat permanent. Rusia pare dispusă să se alăture Pactului celor trei puteri după ce vor mai fi clarificate câteva chestiuni… Molotov a fost înştiinţat de acţiunea preconizată în Balcani pentru sprijinirea Italiei şi nu ridică obiecţii. El a sugerat crearea unor condiţii adecvate influenţei Rusiei în Bulgaria, similară cu cea a Germaniei în România. Totuşi îşi exprimă dezinteresul în privinţa dominaţiei Turciei în Dardanele şi manifestă înţelegere faţă de dorinţa Rusiei de a-şi stabili baze acolo…”

De fapt „încrederea reciprocă” lipsea cu desăvârşire, iar această expresie diplomatică nu sunase niciodată mai

fals.

La 12 noiembrie 1940, în Ordinul numărul 18, emis de Hitler, se afirma:

„Au fost iniţiate discuţii politice cu scopul de a clarifica atitudinea Rusiei. Indiferent de rezultatul lor, toate pregătirile referitoare la Est deja ordonate verbal vor continua”.

În timp ce diplomaţii discutau, planurile militare avansau. Lui Hitler rezultatul convorbirilor nu i s-a părut la fel de satisfăcător. El aprecia chestiunile ridicate de Rusia în privinţa Pactului celor trei puteri drept diversiune şi era dominat de dorinţa de a declanşa ofensiva. Raeder, cu care s-a întâlnit la 14 noiembrie 1940, nota că: „totuşi conducătorul înclină să instige conflictul cu Rusia”. După plecarea lui Molotov, Hitler s-a întâlnit cu o serie de factori executivi cărora le-a spus, cât se poate de limpede, că are de gând să cotropească Rusia. Încercările acestora de a-l convinge să renunţe la o asemenea aventura riscantă au fost zadarnice. La argumentul că vor fi nevoiţi să se războiască pe două fronturi – situaţie ce se dovedise fatală pentru Germania în primul război mondial – le-a replicat că putea lua de bună ideea că Rusia nu va întreprinde nimic, cât timp Anglia mai rezista. Pentru a învinge Anglia, era nevoie de forţe aeriene şi navale mai mari, ceea ce însemna reducerea trupelor de uscat, lucru inadmisibil atâta vreme cât Rusia continua să rămână o ameninţare. Situaţia se schimbase datorită atitudinii inconstante a

Rusiei, demonstrată de cazul statelor balcanice”. În concluzie, „Operaţiunea Leul de Mare” trebuia amânată.

Pe 5 decembrie 1940, Hitler a primit raportul lui Halder cu privire la planul răsăritean. La 18 decembrie a emis „ordinul nr. 21 – Operaţiunea Barbarossa”. Acesta începea cu declaraţia categorică: „Forţele armate germane trebuie să fie pregătite să zdrobească Rusia sovietică, printr-o campanie fulger, înainte de sfârşitul războiului împotriva Angliei”.

„În acest scop, armata va folosi toate unităţile disponibile însă ţările ocupate vor trebui apărate împotriva atacurilor surpriză. Forţele marinei militare se vor concentra împotriva Angliei!

Dacă se iveşte ocazia, voi ordona concentrarea trupelor pentru acţiunea împotriva Rusiei sovietice cu opt săptămâni înainte de data preconizată pentru începerea operaţiunilor. Pregătirile în acest sens trebuie să demareze imediat –, urmând să se încheie până pe 15 mai 1941. (Data considerată cea mai apropiată, ţinând cont de necesitatea unor condiţii meteorologice adecvate.) Este necesar să se procedeze cu mare prudenţă pentru a nu deconspira intenţia de atac.

Grosul trupelor de uscat ruseşti din partea de apus a Rusiei trebuie distrus, străpungând patru breşe cu tancurile; retragerea forţelor inamicului în spaţiile întinse ale Rusiei trebuie împiedicată cu orice preţ”.

În continuare se preciza că, dacă aceste acţiuni nu vor fi suficiente pentru a paraliza Rusia, ultima ei zonă industrială din Urali putea fi eliminată cu ajutorul forţelor

Luftwaffe. Flota Roşie urma să fie anihilată prin capturarea bazelor baltice. România va ajuta prin străpungerea forţelor ruseşti în sud şi prin asigurarea serviciilor auxiliare în spatele frontului. Hitler îl sondase pe generalul Antonescu, în noiembrie, în privinţa participării la un atac împotriva Rusiei.

Expresia „dacă se iveşte ocazia” părea restrictivă, însă nimeni nu se îndoia că Hitler se hotărâse deja. Restricţia ar putea fi explicată printr-un pasaj aflat în aceeaşi directivă: „În toate ordinele date de comandanţii superiori în conformitate cu aceste dispoziţii se vor folosi exprimări care să poată fi luate drept măsuri de precauţie în cazul în care Rusia şi-ar schimba atitudinea faţă de noi”. Planul trebuia mascat cu un program elaborat de inducere în eroare a ruşilor şi lui Hitler i se părea firesc să preia el conducerea, mai ales că urma să fie amăgit nu numai inamicul, ci şi propriul popor. Pentru că mulţi dintre cei cărora le-a anunţat proiectul său s-au arătat tulburaţi de riscurile invadării Rusiei, fapt ce însemna un război pe două fronturi, a socotit înţelept să păstreze aparenţele rezervei în ce priveşte decizia finală. Le lăsa astfel răgazul să se obişnuiască cu noua direcţie din care bătea vântul, şi îşi asigura timpul necesar pentru a putea aduce dovezi mai convingătoare despre intenţiile duşmănoase ale Rusiei. Îndoielile generalilor săi l-au făcut să se îngrijoreze de urmările lipsei lor de entuziasm. Putea să-i determine la supunere în baza jurământului pe care aceştia îl depuseseră în faţa lui, dar prin aceasta n-ar fi putut să le insufle hotărârea necesară repurtării victoriei. Fiind

instrumentele sale profesioniste, trebuia să îi convingă.

La 10 ianuarie 1941 s-a semnat un nou tratat cu Rusia, care consfinţea înţelegerile din noiembrie, cu Molotov, referitoare la problemele economice şi a celor legate de frontiere. Aparent, situaţia se calmase, deşi Hitler îl etichetase pe Stalin drept „şantajist”. În acelaşi timp, din România şi din Bulgaria soseau rapoarte neliniştitoare referitoare la activităţile ruşilor în aceste ţări.

La 19 ianuarie 1941, Hitler s-a întâlnit cu Mussolini, şi au discutat despre Rusia. El nu şi-a dezvăluit planurile ofensive, dar l-a informat că a primit din partea Rusiei un protest vehement referitor la concentrarea trupelor germane în România. Indicii preţioase despre felul în care gândea se desprind şi din următoarea sa remarcă: „Înainte, Rusia nu reprezenta un pericol, deoarece nu ne putea ataca. Acum, însă, datorită aviaţiei, exploatările petroliere ale României pot fi transformate într-un câmp de dărmături fumegânde, printr-un atac aerian din partea Rusiei, or viaţa Axei depinde de aceste exploatări petroliere”. Acest argument l-a prezentat şi generalilor săi când aceştia au sugerat că un eventual atac al ruşilor putea fi contracarat prin creşterea puterii defensive a forţelor ce apărau teritoriul Germaniei.

La 3 februarie 1941, Hitler a aprobat forma finală a planului „Barbarossa”, ca urmare a unei consfătuiri ce a avut loc la Berchtesgaden. Keitel a estimat puterea inamicului în partea de apus a Rusiei la aproximativ 100 de divizii de infanterie, 25 de divizii de cavalerie şi

echivalentul a 30 de divizii mecanizate. Evaluarea s-a dovedit aproape de realitate. La declanşarea invaziei, ruşii aveau disponibile în vest 88 de divizii de infanterie, şapte divizii de cavalerie şi 54 de divizii de tancuri şi motorizate. Keitel a mai susţinut că forţele germane vor fi inferioare numeric, dar mult superioare calitativ. În realitate, forţa invadatoare a fost alcătuită din 116 divizii de infanterie (dintre care 14 motorizate), o divizie de cavalerie şi 19 divizii blindate – la care se adăugau 9 divizii de linii de comunicaţii. Valoarea acestor efective nu s-a precizat atunci, pentru a potoli neliniştea generalilor. Cifrele ar fi arătat că nemţii se angajau într-o mare ofensivă fără sorţi de izbândă, inferiori chiar la capitolul decisiv al forţelor blindate. Planul miza puternic pe superioritatea calitativă a forţelor militare.

Keitel a mai spus: „intenţiile operative ale ruşilor nu sunt cunoscute. Nu există forţe puternice la graniţă. Orice retragere nu poate fi decât de mică anvergură, deoarece Ţările Baltice şi Ucraina sunt vitale pentru ruşi sub aspectul resurselor”. În acel moment afirmaţia părea rezonabilă, dar ulterior s-a dovedit excesiv de optimistă.

Forţele invadatoare urmau să fie împărţite în trei grupuri de armate. Grupul de Nord (condus de Leeb) urma să atace din Prusia răsăriteană, prin Ţările Baltice şi să ajungă la Leningrad. Grupul Central (condus de Bock) trebuia să atace din zona Varşoviei către Minsk şi Smolensk, de-a lungul şoselei spre Moscova. Grupul de Sud (condus de Rundstedt) începea invazia la sud de ţinutul mlăştinos Pripet, extinzându-se în jos, spre

România, şi avea drept obiectiv Niprul şi Kievul. Ponderea militară cea mai mare revenea Grupului Central, pentru a-i conferi o forţă mai mare. Grupul de Nord deţinea o forţă sensibil egală, iar cel de Sud, una inferioară.

Keitel a specificat faptul că Ungaria avea încă o atitudine îndoielnică. El a subliniat că aranjamentele cu ţările dispuse să coopereze cu Germania nu se puteau face decât în ultimul moment, pentru a se păstra secretul operaţiunii. Singura excepţie o constituia România, a cărei cooperare era „vitală”. (Hitler îi ceruse lui Antonescu să permită trecerea trupelor germane prin România pentru a-i susţine pe italieni în Grecia. Antonescu ezitase, susţinând că asta putea grăbi un atac al ruşilor împotriva României. La cea de-a treia întâlnire cu Antonescu, Hitler i-a promis acestuia nu numai retrocedarea Basarabiei şi a părţii de nord a Bucovinei, ci şi acordarea unei fâşii de teritoriu din sudul Rusiei „până la Nipru” drept recompensă pentru ajutorul dat de România.)

Keitel a mai adăugat că operaţiunea Gibraltar nu mai era posibilă, întrucât grosul artileriei germane fusese trimis în Răsărit. Operaţiunea „Leul de Mare” fusese şi ea suspendată, dar, trebuia să se facă tot posibilul pentru a menţine în rândul trupelor noastre impresia că invadarea Angliei nu fusese abandonată”. În acest scop anumite zone de pe coasta Mării Mânecii şi din Norvegia urmau să fie brusc închise, iar concentrarea forţelor în est prezentată ca un exerciţiu de inducere în eroare care să mascheze iminenta debarcare în Anglia.

Planul militar era cuplat cu „Planul Oldenburg”, un

proiect economic amplu vizând exploatarea teritoriului sovietic cucerit. S-a creat un Stat major economic, independent de Statul Major General. Un raport din 2 mai 1941, începea cu următoarele declaraţii: „Războiul poate fi continuat doar cu condiţia ca forţele armate să fie hrănite de Rusia în cel de-al treilea an al războiului. Milioane de oameni vor pieri de foame în Rusia, dacă vom scoate din ţară lucrurile de care avem nevoie”. Nu se poate spune dacă era vorba doar de o afirmaţie ştiinţifică cinică sau declaraţia se voia un avertisment împotriva scopurilor şi pretenţiilor excesive. Raportul menţiona în continuare: „Capturarea şi transferarea seminţelor de ulei şi a turtelor de floarea-soarelui sunt de primă importanţă; grânele se situează pe planul al doilea”. Un raport preliminar al generalului Thomas, şeful Departamentului economic pentru război al OKW (Statul major general al forţelor armate), susţinea că prin cucerirea Rusiei s-ar putea rezolva problema hranei pentru Germania, dacă se soluţiona chestiunea transportului, însă aprovizionarea cu „cauciuc, cupru, platină, cositor, azbest şi cânepă va rămâne nerezolvată până la asigurarea legăturilor cu Orientul îndepărtat”. Acest gen de avertismente nu l-au oprit pe Hitler. În schimb, concluzia potrivit căreia „aprovizionarea cu combustibil din Caucaz este indispensabilă pentru exploatarea teritoriilor ocupate” şi-a făcut efectul determinându-l să îşi extindă excesiv înaintarea.

Planul „Barbarossa” a avut de suferit şi mai mult din cauza unui inconvenient preliminar cu un efect întârziat –

efectul psihologic pe care l-a avut asupra lui Hitler dublul refuz diplomatic din partea Greciei şi a Iugoslaviei, sprijinite de Anglia.

Înainte de a ataca Rusia, Hitler dorea să-şi degajeze umărul drept de interferenţele britanice. Sperase să obţină controlul în Balcani fără lupte grele – recurgând la diplomaţia înarmată. Considera că după victoriile repurtate în Vest era normal să nu mai întâmpine greutăţi. Rusia îi netezise calea spre România anexând Basarabia; prin recul, România căzuse în braţele lui. Şi următorul pas a fost simplu. La 1 martie, guvernul bulgar a acceptat un pact prin care forţelor germane li se îngăduia să se deplaseze pe teritoriul Bulgariei şi să îşi consolideze poziţiile la frontiera cu Grecia. Guvernul sovietic a dezaprobat public această abatere de la neutralitate, dar faptul că ruşii s-au abţinut de la măsuri mai dure l-a convins pe Hitler că Rusia nu era pregătită pentru război.

Guvernul grec s-a arătat mai puţin sensibil la demersurile diplomatice ale lui Hitler, lucru normal dacă ţinem seama că Grecia fusese invadată de partenerul lui din Axă. Guvernul grec nu s-a speriat nici de ameninţările lui, înflăcărat de succesul repurtat a împotriva lui Mussolini, poporul grec se trezise la viaţă. În februarie, s-au adus ca întăriri trupe britanice, care au început să debarce la câteva zile după intrarea nemţilor în Bulgaria.

În aceste condiţii, Hitler a pus la cale atacul împotriva Greciei şi l-a lansat o lună mai târziu. În acest fel el s-a abătut de la obiectivul lui principal, dacă ţinem seama că forţa englezilor era suficientă doar pentru a provoca o

zgârietură pe umărul său drept, iar grecii se luptau cu italienii.

Evenimentele din Iugoslavia s-au repercutat negativ asupra planului său referitor la Rusia. La început, sub presiunea germană, guvernul iugoslav a acceptat să se ataşeze la Axă, cu condiţia ca Iugoslavia să fie eliberată de obligaţii militare, dar a acceptat în secret ca linia ferată Belgrad-Niš, spre frontiera greacă să fie pusă la dispoziţia trupelor germane. Reprezentanţii Iugoslaviei au semnat pactul la 25 martie 1941. Două zile mai târziu, la Belgrad, a avut loc o lovitură de stat organizată de generalul Simovici, comandantul forţelor aeriene iugoslave, şi de un grup de tineri ofiţeri. Aceştia au preluat controlul asupra staţiei de radio şi a centralei telefonice şi au format un guvern nou sub conducerea lui Simovici, care n-a ţinut cont de pretenţiile germanilor. Complotul fusese sprijinit de câţiva agenţi britanici; când vestea despre reuşita loviturii de stat a ajuns la Londra, Churchill a spus, într-un discurs: „Am veşti măreţe pentru voi şi întreaga ţară. Azi-dimineaţă, devreme, Iugoslavia şi-a recăpătat suflul". În continuare, a declarat că noul guvern va primi „tot ajutorul şi sprijinul militar" din partea Angliei.

Lovitura de stat din Iugoslavia a dat peste cap situaţia din Balcani. Hitler nu putea tolera un asemenea afront, iar veselia lui Churchill îl scotea din fire. În consecinţă, a hotărât invadarea Iugoslaviei şi a Greciei. Pregătirile s-au desfăşurat rapid, astfel încât atacul a putut fi lansat zece zile mai târziu, la 6 aprilie 1941.

Rezultatele acestei sfidări balcanice s-au dovedit

nefaste. Iugoslavia a fost cotropită într-o săptămână, iar capitala ei devastată de atacuri aeriene. Grecia a fost cotropită în circa trei săptămâni, iar forţa britanică nevoită să se retragă pe navele ei. Eforturile liotei fuseseră dejucate pas cu pas, fapt ce a pus sub semnul îndoielii părerea lui Churchill şi a celor care îl susţinuseră în succesul unei intervenţii militare. Avem în vedere nu numai pierderea respectului de care se bucura Anglia, ci şi nenorocirile care s-au abătut asupra popoarelor iugoslav şi grec. Sentimentul că au fost abandonaţi a persistat mult timp. În plus, ca o ironie a istorici, iniţiativa lui Churchill a fost trezirea Iugoslaviei care s-a opus crezurilor omului de stat britanic.

Cu toate acestea, rezultatele indirecte ale episodului au fost deosebit de importante şi au pus sub semnul îndoielii raţionamentul lui Hitler. Operând cu rezerve minime de forţe el nu şi-a putut permite o campanie în Iugoslavia şi Grecia simultană cu invadarea Rusiei. Un handicap l-a constituit numărul mai mic de tancuri în comparaţie cu ruşii. Cucerirea rapidă a Balcanilor era condiţionată de folosirea diviziilor blindate. În această situaţie, la 1 aprilie 1941, planul „Barbarossa” a fost amânat – de la mijlocul lui mai în a doua jumătate a lui iunie.

Hitler a reuşit să cucerească suficient de repede cele două ţări, lucru ce i-a permis să respecte data fixată pentru invadarea Rusiei. Generalii lui au considerat că, dacă Grecia ar fi fost apărată de englezi „Barbarossa” nu s-ar fi putut realiza. Deşi întârzierea a fost de numai cinci

săptămâni, ea a diminuat, totuşi, şansa de victorie în Rusia. Alţi factori negativi au fost lovitura de stat din Iugoslavia şi o întârziere neprevăzută în august datorată unor nehotărâri şi instalarea timpurie a iernii.

La 1 mai 1941, englezii se reîmbarcaseră de pe plajele din sudul Greciei, excepţie făcând cei care fuseseră izolaţi sau capturaţi, în aceeaşi zi, Hitler a fixat data pentru „Barbarossa”. Ordinul lui conţinea şi o evaluare a desfăşurării operaţiilor:

„Se poate presupune că vor fi bătălii violente la frontiere, timp. De maximum patru săptămâni. Ulterior, se aşteaptă o rezistenţă mai slabă. Rusul luptă până la ultima suflare pe locul ce i-a fost fixat”.

La 6 iunie 1941, Keitel a transmis orarul detaliat al operaţiunilor. Pe lângă enumerarea forţelor ce urmau să fie folosite la invazie, documentul arăta că 46 de divizii de infanterie rămăseseră în Vest, pentru a înfrunta Anglia (una singură era motorizată şi mai exista o brigadă blindată). Operaţiunile „Atila” (capturarea părţii de nord a Africii dominată de francezi) şi „Isabella” (contracararea unei posibile acţiuni britanice în Portugalia) „puteau fi încă executate, dar nu simultan”. „Luftflotte 2 a fost retrasă din acţiune şi transferată în Est, Luftflotte 3 preluând singură responsabilitatea războiului împotriva Angliei”.

Aceste ordine lăsau să se înţeleagă că negocierile cu Statul major finlandez, în vederea cooperării, începuseră pe 25 mai 1941. Românii, a căror colaborare fusese deja obţinută, urmau să fie informaţi în privinţa aranjamentelor finale la 15 iunie 1941. La 16 iunie 1941, ungurii vor fi

avertizaţi să-şi intensifice paza frontierei. În ziua următoare, toate şcolile din partea răsăriteană a Germaniei aveau să fie închise. Navele de comerţ germane trebuiau să părăsească Rusia fără a atrage atenţia, iar navigaţia în exterior urma să înceteze. Începând cu 18 iunie, nu mai era necesar „ca intenţia de a ataca să fie camuflată”. Pentru ruşi, ar fi prea târziu să ia vreo măsură deosebită. Momentul limită pentru eventuala anulare a ofensivei era ora 13.00 în ziua de 21 iunie 1941; parola pentru această eventualitate ar fi "Altona” – iar pentru demararea atacului, „Dortmund”. Ora fixată pentru trecerea frontierei era 3,30 la data de 22 iunie 4941.

În ciuda precauţiilor luate de nemţi Serviciul secret britanic deţinea informaţii excelente cu mult timp înainte, pe care le-a transmis ruşilor. Acestea prevedeau chiar data exactă a invaziei, cu o săptămână înainte ca aceasta să fi fost fixată definitiv. Avertismentele repetate, lansate de Serviciul secret britanic au fost primite cu neîncredere de ruşi, care acordau credit Pactului sovieto-german, lucru ce i-a surprins şi i-a enervat pe englezi. Acest sentiment s-a reflectat în mesajul radiodifuzat al lui Churchill la aflarea ştirii atacului lui Hitler când Armata Roşie a suferit primele dezastre şi când englezii le-au şi pus pe seama faptului că ruşii fuseseră luaţi prin surprindere. Totuşi, un studiu al presei şi al emisiunilor radiofonice ruseşti nu confirmă această impresie. Începând cu luna aprilie, s-au remarcat indicaţii semnificative în privinţa unor măsuri de prudenţă, lucru ce dovedea că ruşii erau conştienţi de mişcările trupelor germane. În acelaşi timp, se vorbea de

stricta respectare a Pactului de către Germania, şi se denunţau tentativele britanice şi americane de a semăna discordia între Rusia şi Germania, în special prin răspândirea unor zvonuri referitoare la pregătirile unui atac al Germaniei împotriva Rusiei. Un comunicat radiofonic din 13 iunie 1941, în stilul caracteristic lui Stalin, făcea următoarea remarcă: „Presupun că trimiterea trupelor germane în regiunile din estul şi din nord-estul Germaniei se datorează unor motive care n-au nicio legătură cu Rusia”. Această observaţie trebuie să-l fi încurajat pe Hitler, întărindu-i convingerea că programul său de inducere în eroare izbutise. Dublei induceri în eroare i se poate face faţă plusând. Acelaşi comunicat radiofonic răspundea unor rapoarte străine privind mobilizarea rezerviştilor ruşi, explicând că acest fapt era doar o măsură de instrucţie preliminară manevrelor uzuale din timpul verii. Pe 20 iunie 1941, Radio Moscova difuza o relatare entuziastă despre exerciţiile militare aflate în curs de desfăşurare, lângă ţinutul mlăştinos Pripet. Se anunţa, totodată, că liniile de apărare civilă ale Moscovei împotriva raidurilor aeriene vor fi testate în „condiţii reale” duminică, 22 iunie 1941. În schimb, rapoartele străine despre iminenţa unei invazii germane erau descrise şi acum drept „născociri ale unor forţe ostile Rusiei”.

Nemţii au fost informaţi de eforturile englezilor de a-i pune în gardă pe ruşi. Într-adevăr, pe 24 aprilie 1941, ataşatul militar naval la Moscova raporta: „Ambasadorul britanic prezice ziua de 22 iunie ca zi a începerii războiului”. Asta nu l-a determinat pe Hitler să schimbe

data. Se prea poate să fi contat pe faptul că ruşii nesocoteau orice raport venit din partea englezilor, sau să fi considerat că data, ca atare, nu conta.

Este dificil de apreciat cât de convins era Hitler că ruşii nu se aşteptau ca el să-i lovească. Se întâmpla adesea să-şi disimuleze gândurile faţă de propriul anturaj. Rapoartele venite de la observatorii săi din Moscova îi relataseră încă din primăvară că guvernul sovietic părea dornic să îi potolească neliniştile şi să-l convingă că nu exista niciun pericol ca Rusia să atace Germania atâta timp cât trăia Stalin. La 7 iunie 1941, ambasadorul german raporta: „Toate observaţiile demonstrează că Stalin şi Molotov, care poartă întreaga răspundere pentru politica externă a Rusiei, fac tot posibilul pentru a evita un conflict cu Germania”. Confirmarea acestui lucru părea să vină nu numai din felul în care ruşii respectau livrările potrivit acordului comercial, ci şi prin propunerile făcute lui Hitler de a-şi retrage recunoaşterea diplomatică a Iugoslaviei, a Belgiei şi a Norvegiei.

Pe de altă parte, Hitler declara, adesea, că diplomaţii germani din Moscova erau cei mai prost informaţi din lume şi le furniza generalilor săi rapoarte potrivit cărora ruşii se pregăteau pentru o ofensivă, care trebuia imediat zădărnicită. Este posibil să îi fi indus în eroare intenţionat, fără ca el să creadă respectivele rapoarte, deoarece avea permanent greutăţi cu generalii, care continuau să-l convingă să renunţe la invazie. După trecerea frontierei, generalii au găsit prea puţine semne despre aşa-zisele pregătiri de ofensivă ale ruşilor, fapt ce le-a confirmat că

Hitler îi indusese în eroare.

Capitolul 13
Invadarea Rusiei

Deznodământul războiului din Rusia a depins nu atât de strategic şi de tactică, cât mai ales de spaţiu, logistică şi mecanică. Deşi deciziile operaţionale au avut o mare

însemnătate, deficienţele mecanice în combinaţie cu enormitatea spaţiului s-au dovedit mai importante, iar efectul lor trebuie apreciat în raport cu aceşti factori de bază. Factorul spaţiu devine evident când priveşti harta Rusiei, dar cel de ordin mecanic necesită explicaţii. Pentru înţelegerea evenimentelor este necesară o analiză preliminară a acestuia din urmă.

Ca şi în cazul celorlalte invazii, totul a depins de forţele mecanizate, deşi acestea reprezentau doar o mică parte din tabloul Torţelor angajate în luptă. Cele 19 divizii blindate disponibile reprezentau doar o zecime din numărul total al diviziilor germane şi a celor provenite din ţările satelite. Dintre diviziile rămase doar 14 erau divizii motorizate, capabile să ţină pasul cu avangarda de blindate.

În total, armata germană dispunea în 1941, de 21 de divizii blindate, faţă de zece, în 1940. Această aparentă dublare a puterii blindatelor era, însă, o iluzie, căci fusese realizată, în principal, prin diluare. În campania din Vest, miezul fiecărei divizii consta dintr-o brigadă de tancuri formată din două regimente, fiecare cuprinzând 160 de tancuri de luptă. Înaintea invaziei din Rusia, din fiecare divizie a fost scos un regiment de tancuri, din care s-a format o nouă divizie.

Unii dintre cei mai buni specialişti au protestat împotriva acestei decizii argumentând că astfel creştea doar numărul de personal şi trupe auxiliare neblindate, diminuându-se astfel efectul loviturilor pe care le putea da fiecare divizie. Din efectivul de 17.000 de oameni, doar

2.600 erau de fapt „tanchişti”. Dar Hitler a rămas insensibil. Vastitatea spaţiilor ruseşti l-a făcut să simtă nevoia unui număr sporit de divizii care puteau lovi în profunzime, mizând şi pe inferioritatea tehnică a forţelor ruseşti datorită căreia „diluarea” trupelor sale va fi compensată. În plus, datorită creşterii producţiei tipurilor mai noi, Mark III şi Mark IV, două treimi din forţa blindatelor fiecărei divizii consta în tancuri mijlocii, cu tunuri mai mari şi o grosime a blindajului dublă. În campania din Vest două treimi fuseseră tancurile uşoare. În acest fel forţa loviturilor putea fi sporită, chiar dacă efectivul se înjumătăţise. Argumentul era valabil doar până la un punct şi numai pentru moment.

Reducerea proporţiei tancurilor scotea în evidenţă un neajuns fundamental al „diviziei de blindate” germane – faptul că majoritatea elementelor nu erau blindate şi nu se puteau deplasa pe orice teren. Marca schimbare pe care tancul o produsese în ducerea războiului – mai importantă chiar decât faptul că readusese în actualitate armura – consta în capacitatea de a se deplasa în afara drumurilor, independent de relief şi fără a necesita drumuri amenajate dinainte. În timp ce vehiculul motorizat pe pneuri nu făcea decât să accelereze ritmul de deplasare, reproducând efectul căii ferate într-o formă mult mai flexibilă, tancul revoluţionase mobilitatea. Croindu-şi propriul drum pe măsură ce se deplasa, nu era obligat să urmeze o rută dată de-a lungul unui drum creat anterior, înlocuind astfel deplasarea unidimensională, prin cea bidimensională.

Acest avantaj fusese sesizat iniţial de exponenţii

britanici ai luptei mecanizate. În structura forţelor blindate pe care aceştia o propuseseră la sfârşitul primului război mondial, toate vehiculele, inclusiv cele care transportau provizii, urmau să fie prevăzute cu şenile pentru a se putea deplasa pe orice teren. Concepţia lor nu a fost pusă în practică nici măcar de armata germană.

În divizia blindată specifică a anului 1941, existau în total mai puţin de 300 de vehicule cu şenile, în timp ce numărul celor cu roţi se ridica la aproape 3.000, majoritatea destinate deplasării pe drumuri şi şosele. Numărul foarte mare al acestui tip de vehicule nu contase în campania din Vest, unde o apărare prost amplasată s-a prăbuşit, permiţând folosirea de către inamic a reţelelor de drumuri bine pavate pentru valorificarea avantajului dobândit. În Răsărit, însă, unde drumurile corespunzătoare erau rare, ele s-au dovedit a fi o frână cu efecte decisive. Nemţii au plătit aici din cauza faptului că, în practică, se aflau cu douăzeci de ani în urmă faţă de teoria pe care o adoptaseră drept cheie a succesului.

Au izbutit, totuşi, să pătrundă în profunzimea teritoriului rusesc pentru că adversarii lor erau şi mai înapoiaţi din punct de vedere al echipamentelor. Deşi ruşii dispuneau de un număr mult superior de tancuri, cel al vehiculelor cu motor, foarte limitat, nu le-a permis nici măcar forţelor lor blindate de a beneficia de aportul mijloacelor de transport motorizate. Acest lucru s-a dovedit un handicap esenţial pentru capacitatea lor de manevră pentru a face faţă atacurilor lansate de blindatele germane.

În această ofensivă Germania a folosit 3.550 de tancuri, doar cu opt sute mai mult decât în invazia din Vest. (Ruşii, desigur, au afirmat în august că au distrus 8.000.) Numărul total al tancurilor Armatei Roşii, potrivit telegramei trimise de Stalin lui Roosevelt, la 30 iunie 1941, se ridica la 24.000, dintre care mai mult de jumătate se aflau în partea de apus a Rusiei.

În zorii zilei de duminică, 22 iunie 1941, puhoiul german s-a revărsat peste graniţă în trei mari viituri paralele, între Marea Baltică şi Munţii Carpaţi.

În stânga, Grupul de Armate Nord, condus de Leeb, a trecut frontiera Prusiei răsăritene şi a pătruns în Lituania ocupată de ruşi. În centru-stânga, la est de Varşovia, Grupul de Armate Centru, condus de Bock, a început o înaintare masivă pe ambele flancuri ale protuberanţei formate de frontul rusesc din nordul Poloniei. Pe centru-dreapta, domnea calmul pe o fâşie plată de 95 km, deoarece vălul german fusese nevoit să ocolească extremitatea apuseană a zonei mlăştinoase Pripet. În dreapta, Grupul de Armate Sud, condus de Rundstedt, a ţâşnit înainte pe latura nordică a protuberanţei de la Lvov formată de frontul rusesc din Galiţia, lângă Carpaţi.

Breşa dintre dreapta lui Bock şi stingă lui Rundstedt a fost dinadins lăsată pentru a asigura concentrarea forţelor şi un culoar de acces cât mai clar, lucru ce a crescut viteza de înaintare a germanilor, în prima fază. Sectorul Pripet, care a rămas neatins, le-a oferit însă ruşilor o zonă pentru a-şi strânge rezervele la adăpost, de unde, ulterior, au organizat o serie de contraatacuri din flanc, către sud, care

au frânat înaintarea lui Rundstedt spre Kiev. Acest lucru apă contat mai puţin, dacă înaintarea lui Bock la nord de mlaştinile Pripet şi-ar fi atins ţelul – prinderea în capcană a ruşilor în jurul oraşului Minsk.

Ponderea principală a ofensivei germane a fost în partea de centru-stânga. Lui Bock i s-a încredinţat astfel rolul principal, pentru care fusese nominalizat iniţial şi în invazia din Vest, unde, ulterior, accentul a fost transferat de la grupul său de armate la cel al lui Rundstedt. În vederea acestei misiuni decisive, i s-a asigurat cea mai mare parte a forţelor blindate, două grupuri de tancuri, conduse de Guderian şi de Hoth. Celelalte grupuri de armate nu dispuneau decât de un grup de tancuri fiecare. Bock mai avea în subordine Armata a 4-a şi Armata a 9-a, fiecare cu câte trei corpuri de armată.

Grupurile de tancuri (rebotezate mai târziu „armate de tancuri”) cuprindeau fiecare patru până la cinci divizii de tancuri şi trei divizii motorizate.

Conducătorii germani erau unanim de acord că deznodământul avea să depindă de utilizarea acestor grupuri de tancuri. Cu toate acestea, s-a iscat un conflict de opinii în privinţa modului optim de a le folosi. Această „luptă a teoriilor” s-a soldat cu consecinţe importante. Unii dintre comandanţii mai vârstnici susţineau distrugerea armatei ruseşti printr-o bătălie decisivă, pe structura încercuirii clasice, declanşate cât mai curând posibil după trecerea frontierei. Ei optau astfel pentru teoria tradiţională a strategiei elaborată de Clausewitz, definită de Moltke şi dezvoltată de Schlieffen, susţinând-o cu tărie,

deoarece se temeau de riscurile unei înaintări prea adânci, înainte ca principalele armate ruseşti să fie înfrânte. Pentru a asigura succesul planului, insistau ca grupurile de tancuri să coopereze cu unităţile de infanterie, deplasându-se spre interior din ambele flancuri, asemeni unui cleşte prin spatele forţelor inamice, închizând astfel cercul.

Specialiştii în tancuri, în frunte cu Guderian, susţineau ca grupurile de tancuri să înainteze cât mai adânc şi cât mai rapid posibil – de o manieră care se dovedise decisivă în Franţa. Guderian susţinea că grupul său şi cel al lui Hoth nu trebuiau să piardă vreme pentru a valorifica breşa în direcţia Moscovei, ci să ajungă cel puţin până la Nipru, înaintea vehiculelor pe pneuri. Cu cât atingeau mai repede această linie, eu atât şansele de a disloca rezistenţa ruşilor erau mai mari. Astfel, Niprul ar fi putut funcţiona ea o nicovală, cum se întâmplase cu Marea Mânecii în 1940. În concepţia lui Guderian, încercuirea forţelor ruseşti trebuia lăsată în seama infanteriei, ajutată de detaşamente relativ miei, pe care grupurile de tancuri le puteau îndrepta spre interior pe măsură ce îşi continuau înaintarea.

„Lupta teoriilor” s-a tranşat în favoarea „tradiţionaliştilor”.

prin decizia lui Hitler, care n-a avut curajul să mizeze pe aceeaşi carte ca în loviturile precedente. Compromisul cu conservatorismul s-a soldat cu rezultate mai proaste decât în 1940. Deşi specialiştilor în tancuri li s-a acordat, ca persoane, un rol mai mare decât în 1940, li s-a refuzat

şansa de a opera aşa cum apreciau ci că este mai eficace. Decizia lui Hitler a fost influenţată nu numai de îndoielile pe care i le sugera varianta lor, ci şi de obsesia lui de a vedea majoritatea Armatei Roşii prinsă într-o singură încercuire gigantică. Acest adevărat miraj l-a ademenit tot mai adânc în inima Rusiei, deoarece primele două tentative au eşuat. A treia însă a adus o „recoltă” mai mare de prizonieri, dar l-a purtat dincolo de Nipru. La a patra, peste o jumătate de milion de ruşi au căzut în capcană, însă iarna a intervenit nemilos, diminuând posibilitatea nemţilor de a valorifica breşa uriaşă creată în front. Fiecare luptă necesitase timp pentru deschiderea şi închiderea cleştelui, lucru ce s-a soldat cu ratarea obiectivului strategic în încercarea de a completa etapele tactice.

E greu de spus dacă tactica lui Guderian ar fi fost superioară. Totuşi, ea a fost susţinută de către unii dintre cei mai buni ofiţeri ai Statului Major General german. Retrospectiv, aprecierea lor a înclinat şi mai mult în favoarea variantei Guderian. Deşi recunoşteau dificultăţile asigurării întăririlor şi a aprovizionării unei înaintări atât de adânci, considerau că acestea puteau fi depăşite prin utilizarea avioanelor de transport disponibile, degrevând astfel forţele blindate de sarcina de a-şi căra bagajele. Astfel reuşeau să „împingă” în faţă elementele luptătoare şi să se concentreze asupra menţinerii acestora până la venirea din urmă a coloanelor motorizate auxiliare. Dar ideea deplasării fără accesorii, în stil Sherman, contravenea flagrant modului convenţional de ducere a

războiului în Europa şi nu putea fi acceptată unanim în această fază.

Întrucât „lupta teoriilor” se soluţionase în favoarea strategiei tradiţionale, planul a fost conceput astfel încât să se realizeze o vastă încercuire menită să ducă la prinderea în laţ şi la anihilarea principalelor forţe sovietice, înainte de a se ajunge la Nipru. Pentru a spori şansele, Bock urma să realizeze o manevră de încercuire, de mică anvergură, cu unităţile de infanterie ale Armatelor a 4-a şi a 9-a, precum şi o alta mai amplă pe exterior, executată de grupurile de tancuri, care urmau să atace mai în adâncime decât primele, înainte de a se îndrepta spre interior. Acest model se apropia oarecum, deşi insuficient, de vederile lui Guderian, Bock şi Hoth.

Axa înaintării urma s-o constituie marea şosea spre Minsk şi Moscova. Aceasta trecea prin sectorul Armatei a 4-a, condusă de Kluge, la care era ataşat grupul de tancuri al lui Guderian. Forţăreaţa de la Brest-Litovsk apărată de râul Bug bloca intrarea. Problema prioritară o reprezenta stabilirea unui cap de pod peste râu şi cucerirea forţăreţei, astfel încât coloanele să se poată deplasa rapid pe şosea.

Se punea întrebarea dacă nu cumva diviziile blindate ar fi mai bine să aştepte până când diviziile de infanterie reuşeau breşa sau, dimpotrivă, să acţioneze împreună cu acestea. Pentru a câştiga timp, s-a adoptat a doua variantă. Diviziile de infanterie au fost utilizate pentru capturarea forţăreţei, iar câteva divizii blindate le-au asigurat flancurile. După ce au forţat trecerea peste Bug, acestea u au ocolit Brest-Litovskul, înaintând convergent

spre fâşia de şosea aflată dincolo de localitate. Pentru operativitate, toate forţele angajate în pătrundere au fost plasate temporar sub comanda directă a lui Guderian. După ce breşa a fost realizată, grupul de blindate a ţâşnit singur, înainte.

Datorită lungimii frontului, tacticilor de ocolire adoptate şi bruscheţei atacului, armatele lui Bock au reuşit o pătrundere adâncă în mai multe puncte. În cea de a doua zi, forţele blindate de pe aripa dreaptă au ajuns la Kobryn, 65 km dincolo de Brest-Litovsk, în timp ce aripa stângă a capturat forţăreaţa şi centrul feroviar de la Grodno. Protuberanţa rusească din nordul Poloniei – protuberanţa de la Białystok – îşi schimba vizibil forma, îngustându-se ca o talie de viespe. Strangularea a devenit şi mai evidentă în zilele următoare, pe măsură ce aripile au mers convergent spre Baranovici, ameninţând cu izolarea forţele ruseşti din zona din faţă. Evoluţia manevrei a fost favorizată de ineficacitatea tancurilor ruseşti, superioare numeric.

Înaintarea trupelor germane a fost însă încetinită de rezistenţa extrem de îndârjită a ruşilor. De obicei, nemţii dejucau planurile ruşilor, dar nu puteau să-i anihileze. Forţele încercuite se predau uneori, dar numai după o rezistenţă prelungită. Acest lucru a întârziat înaintarea, fapt ce a constituit o frână serioasă în desfăşurarea planurilor de atac germane.

Faptul a devenit evident pentru prima oară cu ocazia începerii atacului de la Brest-Litovsk. Garnizoana vechii cetăţui a rezistat timp de o săptămână, în ciuda bombardamentului intens de artilerie şi aviaţie, atacanţii

fiind nevoiţi să plătească diii greu această victorie. Astfel, germanii şi-au dat seama la ce trebuiau să se aştepte, iar rezistenţa dură cu care s-au confruntat în multe puncte rutiere a frânat mişcările lor de ocolire, prin blocarea drumurilor necesare deplasării coloanelor cu provizii.

Sentimentul de frustrare care începea să se manifeste era agravat de specificul Rusiei, impresia pe care aceasta le-a făcut-o a fost exprimată corect de unul dintre generalii germani:

„Spaţiile păreau nesfârşite, orizonturile nebuloase. Ne deprimau monotonia peisajului şi imensitatea întinderilor de păduri, mlaştini şi câmpii. Şoselele bune erau extrem de puţine; pe drumurile desfundate, ploaia transforma nisipul şi glodul în adevărate mocirle. Satele cu casele lor din lemn, acoperite cu paie, păreau jalnice şi dezolante. Natura era dură, iar oamenii la fel de duri şi de nesimţitori – nepăsători faţă de vreme, foame şi sete, şi aproape la fel de indiferenţi faţă de viaţă, calamităţi, molime şi lipsuri. Civilul rus era tenace, iar soldatul rus şi mai şi Părea să aibă o capacitate nelimitată de a se supune şi a îndura”.

Prima tentativă de încercuire a atins punctul maxim în jurul localităţii Slonim, la 160 de kilometri dincolo de frontul iniţial; cleştii interiori s-au închis aproape complet în jurul celor două armate ruseşti care se adunaseră în protuberanţă Białystok. Pentru că germanii n-au reuşit să consolideze încercuirea suficient de rapid, aproximativ jumătate din forţele împresurate au reuşit să scape, doar în grupuri mici şi necoordonate. Preponderenţa trupelor nemecanizate în Armatele a 4-a şi a 9-a a constituit un

handicap pentru germani.

Principalele forţe blindate, amplasate pe aripi, au pătruns 160 de kilometri mai adânc, au trecut frontiera rusă din 1930, şi au înaintat apoi spre interior până dincolo de Minsk, care a fost capturat la 30 iunie 1941, în a noua zi a invaziei. În acea noapte, unul dintre vârfurile de atac ale lui Guderian, care se aruncase mult în faţă, a atins istoricul râu Berezina, lângă Bobruisk – la 145 de kilometri sud-est de Minsk şi la mai puţin de 65 de kilometri distanţă de Nipru.

Acţiunea de închidere a cercului a dat însă greş, şi odată cu acest eşec s-a spulberat şi visul lui Hitler de a obţine o victorie decisivă rapidă. O ploaie subită – pentru care francezii se rugaseră zadarnic în vara precedentă – a venit în ajutorul ruşilor aflaţi la ananghie, transformând solul în noroi. În Rusia, acesta a reprezentat un handicap mult mai mare. Efectul a fost nu numai blocarea manevrelor tactice de-a latul ţării, ci şi împiedicarea deplasărilor strategice pe şosele, deoarece singurul drum asfaltat din zonă era noua şosea ce ducea de la Minsk direct la Moscova, dar care nu slujea decât parţial planul lui Hitler. El nu preconiza un asalt năvalnic asupra Moscovei, ci o manevră amplă de încercuire, care trebuia să utilizeze drumurile nepavate de pe ambele flancuri. Ca urmare a furtunilor de la începutul lui iulie, aceste „nisipuri mişcătoare” au anihilat mobilitatea invadatorilor, sporind efectul rezistenţei crâncene manifestate de trupe izolate ale armatei ruseşti din interiorul zonei cotropite de nemţi. Deşi în dubla bătălie de încercuire din jurul

localităţilor Białystok şi Minsk au fost luaţi peste 300.000 de prizonieri, un număr aproximativ egal de soldaţi ruşi a izbutit să se strecoare înainte ca laţul să se strângă. Scăpând, aceştia au contribuit substanţial la consolidarea următoarei linii defensive, care se întindea atât în faţă, cât şi în spatele Niprului.

Şi caracteristicile ţinutului au devenit o frână tot mai puternică în această etapă crucială. La sud-est de Minsk, se aşterne o vastă fâşie de păduri şi mlaştini, iar Berezina, un râu cu o albie nedelimitată, semăna cu un mănunchi de ape curgătoare care şerpuiesc printr-o turbărie. Doar două drumuri – şoseaua principală prin Orşa şi cea spre Moghilev – dispuneau de poduri capabile să suporte încărcături grele. Celelalte drumuri aveau podurile din lemn. Deşi germanii se deplasaseră cu iuţeală, au constatat că ruşii reuşiseră să arunce în aer podurile cele mai importante. La aceasta s-au adăugat câmpurile minate, care i-au obligat pe nemţi să înainteze doar pe drum, fapt ce le-a frânat înaintarea. În stăvilirea înaintării lui Hitler, Berezina s-a dovedit aproape la fel de eficientă ca şi zădărnicirea retragerii lui Napoleon.

Toţi aceşti factori au constituit un obstacol serios în procesul de închidere a capcanei în jurul ruşilor în zona de vest a Niprului.

Imposibilitatea realizării marii încercuiri a antrenat Comandamentul german în acea înaintare dincolo de Nipru, pe care nemţii speraseră să o poată evita. Înaintaseră deja peste 485 de kilometri în adâncul Rusiei. Cleştii au trebuit deschişi pentru a realiza o nouă

încercuire, urmând să se închidă în spatele ruşilor, pe linia Niprului, dincolo de Smolensk. Dar primele două zile din iulie se consumaseră în efortul de a închide capcanele de la Minsk şi de a aduce la faţa locului unităţile de infanterie din Armatele a 4-a şi a 9-a (unele au străbătut chiar 32 km pe zi, timp de două săptămâni şi jumătate, pentru a ajunge frontul din urmă şi a contribui la străpungerea liniilor sovietice).

Asaltul s-a dovedit mai uşor decât anticipase Comandamentul german, întrucât ruşii nu avuseseră timp să reorganizeze o rezistenţă adecvată şi nici să întărească liniile de apărare. Niprul a fost cel mai mare obstacol, dar diviziile blindate ale lui Guderian l-au depăşit printr-o serie de atacuri prin surprindere în puncte situate departe de Trecerile principale. La 12 iulie 1941, nemţii străpunseseră apărarea sovietică pe frontul dintre Rogacev şi Vitebsk şi înaintau năvalnic spre Smolensk. Uşurinţa cu care fusese realizată breşa părea să confirme că succesul putea fi şi mai mare, dacă forţei blindate i s-ar fi permis să străpungă înaintarea de la bun început, aşa cum dorise Guderian.

Dificultăţile regiunii, accentuate şi de desele averse, au constituit o frână mai mare decât rezistenţa dezorganizată a ruşilor.

În aceste împrejurări, s-a plătit un tribut greu pentru timpul pierdut din cauza întârzierii. Fiecare ploaie torenţială reducea mobilitatea cotropitorilor obligându-i să se oprească. Văzut din cer, spectacolul era straniu – pete staţionare de tancuri, nemişcate, înşirate pe o distanţă de

peste 160 km.

Tancurile ar fi putut continua înaintarea, dar ele şi celelalte vehicule cu şenile reprezentau doar o mică parte din fiecare divizie aşa-zis blindată. Proviziile şi elementele masive de infanterie erau transportate în vehicule pe pneuri, mari şi grele, care nu puteau părăsi drumul fără riscul de a se împotmoli în noroi. Când soarele s-a ivit, drumurile nisipoase s-au uscat repede, iar „procesiunea” şi-a reluat înaintarea. Întârzierea cumulată reprezenta însă un handicap grav în realizarea planului strategic.

Acest lucru nu a ieşit în evidenţă din cauza înaintării relativ rapide a blindatelor lui Guderian de-a lungul şoselei principale spre Smolensk – oraş pe care l-au cucerit la 16 iulie 1941. Distanţa de peste 160 km dintre Nipru şi Desna a fost parcursă într-o săptămână, în schimb blindatele lui Hoth, de pe aripa nordică, au întârziat datorită furtunilor şi înaintării prin mlaştini. Avansarea lentă a acestor unităţi a afectat, cum era şi firesc, îndeplinirea planului de încercuire preconizat de Hitler, lăsându-le ruşilor timp pentru a-şi concentra forţele în jurul localităţii Smolensk. În faza finală a luptei, ambele flancuri au întâmpinat o rezistenţă îndârjită. Cleştele s-a închis lăsând însă un spaţiu de 16 km. Conform germanilor, o jumătate de milion de ruşi au fost prinşi în capcană. O mare parte dintre ei au fost evacuaţi, dar 300.000 au căzut totuşi prizonieri la 5 august 1941.

Această victorie incompletă i-a lăsat pe germani cu o problemă nerezolvată – calea spre Moscova, aflată la 320 km distanţă, era blocată în continuare de forţe

considerabile, al căror număr creştea permanent prin întăririle proaspăt mobilizate. În acelaşi timp, capacitatea nemţilor de a organiza un nou atac era afectată de dificultatea aducerii din urmă a întăririlor, din cauza drumurilor proaste.

Întârzierea inevitabilă, în cazul de faţă s-a prelungit considerabil – venise luna octombrie, când înaintarea spre Moscova a putut fi reluată. S-au pierdut astfel cele mai bune două luni ale verii, armatele lui Bock fiind blocate pe râul Desna. Drept cauze pot fi luate în considerare nehotărârea lui Hitler şi înaintarea armatelor lui Rundstedt la sud de mlaştinile de la Pripet. Pe acest front, nemţii nu dispuneau de o superioritate iniţială a forţelor, ci dimpotrivă, de unele dezavantaje. Grupul sud-vestic de armate, condus de mareşalul Budionnîi, era compus din 30 de divizii motorizate şi de tancuri, cinci divizii de cavalerie şi 45 de divizii de infanterie în sudul Poloniei şi în Ucraina; dintre acestea, şase divizii motorizate şi de tancuri, trei divizii de cavalerie şi 13 divizii de infanterie se aflau în Basarabia, la graniţa cu România. În materie de blindate, grupul lui Budionnîi avea o putere de două ori mai mare decât Grupul vestic de armate ruseşti, condus de mareşalul Timoşenko, care înfruntase principalul atac al nemţilor.

În total, Budionnîi dispunea de 5.000 de tancuri, de diferite tipuri, în vreme ce Grupul de tancuri al lui Kleist – care alcătuia forţa blindată a lui Rundstedt – avea doar 600 de tancuri. În plus, e în mare parte din forţele lui Rundstedt fusese angajată în campania din Grecia, şi nu

avusese timpul necesar pentru reparaţiile capitale.

Singurul avantaj al lui Rundstedt era elementul surpriză, dublat de viteză şi spaţiu şi de calitatea comandanţilor inamici. Budionnîi, bătrânul erou de cavalerie faimos în războiul civil, a fost bine descris de unul dintre ofiţerii săi: „un bărbat cu o mustaţă imensă, dar cu o minte mică”. Mulţi dintre cei mai buni ofiţeri ruşi fuseseră eliminaţi în timpul epurărilor antebelice, iar cei care rămăseseră în funcţii pentru merite politice erau adesea lipsiţi de merite ostăşeşti. Elita generaţiei mai tinere nu a putut ajunge la vârf, decât după ce aceşti veterani, bine înfipţi, au fost „pliviţi” din armată prin testul războiului.

Principalul efort al lui Rundstedt s-a concentrat pe aripa lui stângă, de-a lungul Bugului. Planul a exploatat la maximum forţele sale limitate, valorificând şi avantajul că liniile lui de pornire se aflau în spatele flancului protuberanţei de la Lvov, formată de zona rusească din Galiţia. Atacul a fost lansat dintr-un intrând natural, care trebuia doar puţin adâncit înainte de a începe să ameninţe comunicaţiile forţelor ruseşti pe lângă Carpaţi. După ce Armata a 6-a a lui Reichenau a forţat trecerea Bugului, forţele blindate ale lui Kleist au fost lansate prin breşă, spre Luck şi Brodi.

Atacul prin surprindere nu numai că a uşurat realizarea breşei iniţiale, ci a dus şi la anihilarea potenţialelor lovituri pe care ruşii le-ar fi putut lansa. Conştient că adversarul avea 25 de divizii în faţa frontierei Ungariei reprezentată de Carpaţi, Rundstedt prevăzuse un

eventual atac al acestora asupra flancului drept, în timp ce el înainta spre Luck. Dar, cele 12 de divizii au preferat să se retragă. (Această reacţie, cuplată cu lipsa de pregătire găsită în zona din faţă a ruşilor, l-a determinat pe Rundstedt şi pe alţi comandanţi germani să se întrebe dacă argumentul lui Hitler, conform căruia ruşii urmau să înceapă o ofensivă, fusese întemeiat.)

Chiar şi cu acest demaraj plin de elan, forţele lui Rundstedt nu au fost capabile să înainteze la fel de rapid ca cele ale lui Bock (pe partea stângă). Guderian a insistat asupra ideii de a-i sili pe ruşi să fugă şi de a nu le lăsa răgazul să se regrupeze. Convingerea lui era că va putea ajunge la Moscova, dacă nu se irosea nicio clipă şi că o lovitură în centrul nervos al puterii lui Stalin avea şansele să paralizeze rezistenţa Rusiei. Hoth îi împărtăşea concepţiile, iar Bock le sprijinea. Cu toate acestea, Hitler a revenit la ideea sa iniţială, printr-o directivă datată 19 iulie 1941. Forţele blindate urmau să-i fie luate lui Bock, din centru, şi trimise pe aripi; Grupul de tancuri al lui Guderian trebuia să se îndrepte spre sud, pentru a contribui la înfrângerea armatelor ruseşti cu care se confrunta Rundstedt în Ucraina, în timp ce tancurile lui Hoth aveau să cotească spre nord, pentru a sprijini atacul lui Leeb asupra Leningradului.

Din nou Brauchitsch a temporizat, în loc să insiste imediat pentru un alt plan. El a susţinut că înaintea demarării oricăror noi operaţiuni, forţele de tancuri aveau nevoie de odihnă, reparaţii generale şi înlocuiri. Hitler s-a declarat de acord. Între timp, discuţiile la nivel înalt

despre direcţia ce trebuia urmată au continuat, chiar şi după ce forţele de tancuri au devenit apte pentru a-şi relua atacul. După câteva săptămâni care s-au scurs cu asemenea discuţii, Halder, şeful Statului Major General al lui Hitler, l-a îndemnat pe Brauchitsch să prezinte propuneri pentru o înaintare rapidă spre Moscova. Hitler a ripostat cu o nouă directivă, chiar mai hotărâtă în ziua de 21 august 1941, care începea astfel:

„Nu sunt de acord cu propunerile Comandamentului trupelor de uscat, din 18 august, referitoare la desfăşurarea războiului în Răsărit. De primă importanţă, înainte de venirea iernii, nu este capturarea Moscovei, ci ocuparea Crimeii, a bazinului Doneţ cu zonele lui industriale şi cu minele de cărbuni, tăierea căilor de aprovizionare ale ruşilor dinspre exploatările petroliere din Caucaz…”

Drept urmare, pentru netezirea căii spre aceste obiective a dat ordin ca o parte din Grupul de armate condus de Bock (inclusiv forţele de tancuri ale lui Guderian) să pornească spre sud pentru a-l ajuta pe Rundstedt să înfrângă armatele ruseşti din jurul Kievului.

Când a primit acest ordin, Halder a încercat să-l convingă pe Brauchitsch să-şi dea amândoi demisia. Brauchitsch a considerat gestul inutil, căci Hitler le-ar respinge pur şi simplu cererea. Cât despre argumentele invocate, Hitler le-a ignorat, spunând ca de obicei: „Generalii mei habar n-au de aspectele economice ale

războiului”. El le-a făcut, totuşi, o concesie, acceptând ca, după zdrobirea armatelor ruseşti din zona Kievului, Bock să îşi reia înaintarea spre Moscova, iar forţele de tancuri ale lui Guderian să-l susţină.

Încercuirea Kievului a fost în sine o mare reuşită şi a creat perspective favorabile. Guderian a pornit năvalnic spre sud, prin spatele liniei frontului rusesc, iar grupul de tancuri, condus de Kleist, a năvălit spre nord. Cleştele s-a închis la 240 km est de Kiev şi a prins în capcană peste 600.000 de ruşi (conform celor susţinute de nemţi). Dar bătălia s-a încheiat abia la sfârşitul lui septembrie, întrucât drumurile proaste şi ploaia au încetinit viteza manevrei de împresurare. Strălucirea victoriei era întunecată de umbra iernii. Cele două luni de vară irosite au spulberat şansele germanilor de a ajunge la Moscova.

Înaintarea a fost reluată la 30 septembrie 1941. Perspectivele păreau strălucite după ce armatele lui Bock au realizat o grandioasă încercuire a localităţii Viasma, şi au luat 600.000 de prizonieri. În acel moment, drumul spre Moscova era aproape liber. Dar bătălia de la Viasma s-a încheiat abia la sfârşitul lui octombrie, trupele germane erau istovite, ţinutul se transforma într-o adevărată mocirlă pe măsură ce vremea se înrăutăţea şi ruşii masau noi forţe în faţa Moscovei.

Majoritatea generalilor germani ar fi dorit să întrerupă ofensiva şi să se instaleze pe poziţii adecvate pentru iarna care urma. Mulţi au început să recitească sumbra relatare a lui Caulaincourt din 1812, dar la eşaloanele superioare precumpănea un alt punct de vedere

care de data asta nu se datora exclusiv lui Hitler. Acesta începuse să fie impresionat şi deprimat de dificultăţile crescânde şi de condiţiile aspre ale iernii. La 9 noiembrie 1941, remarca posomorât: „Recunoaşterea faptului că niciuna dintre forţe nu este în stare să o anihileze pe cealaltă va duce la o pace de compromis”. Bock insista ca ofensiva să continue. Brauchitsch şi Halder îl susţineau. La o consfătuire a cadrelor superioare, pe 12 noiembrie 1941, Halder a declarat că existau date temeinice potrivit cărora rezistenţa ruşilor se află pe punctul de a se prăbuşi.

Brauchitsch, Halder şi Bock ezitau să opteze pentru încetarea înaintării, mai aleş că stăruiseră pe lângă Hitler să accepte argumentele lor în favoarea capturării Moscovei. Atunci insistaseră şi pentru renunţarea la obiectivele din sud. Ca urmare, înaintarea spre Moscova a fost reluată la 15 noiembrie 1941, profitându-se de o ameliorare a vremii. Dar, după ce trupele germane s-au luptat două săptămâni cu noroaiele şi nămeţii, ofensiv s-a oprit la 36 km de Moscova.

Bock însuşi a ajuns să se îndoiască de necesitatea efortului de a forţa înaintarea deşi, cu puţin timp în urmă, declarase: „Ultimul batalion va decide deznodământul”. Brauchitsch, amplasat mult în spatele frontului, insista ca ofensiva să fie continuată cu orice preţ. Era disperat gândindu-se cum va reacţiona Hitler când va constata jalnicele rezultate obţinute.

La 2 decembrie 1941, s-a lansat un nou atac. Câteva detaşamente au reuşit să pătrundă în suburbiile Moscovei, dar înaintarea fusese blocată în pădurile din jurul

capitalei. Acesta a fost semnalul amplei contraofensive ruseşti, pregătită şi condusă de Jukov. Istoviţi, nemţii au fost daţi peste cap. Trupele lui Jukov s-au desfăşurat în jurul flancurilor germane punându-i pe nemţi într-o situaţie critică. Începând cu generalii, toţi erau obsedaţi de amintirile sinistre ale retragerii lui Napoleon din Moscova.

Hitler a interzis orice retragere dincolo de cele mai apropiate puncte de refugiu, şi de data aceasta n-a greşit, trupele lui au fost expuse unor suferinţe cumplite pe poziţiile lor înaintate din faţa Moscovei – nefiind echipate pentru o campanie în timpul iernii din Rusia, dar o retragere generală ar fi putut degenera într-o fugă dezordonată.

Hitler pierduse şansa de a captura Moscova în august prin decizia de a opri înaintarea spre obiectiv, pentru a favoriza înaintarea spre sud. Tributul plătit în faţa Moscovei nu era compensat de ceea ce obţinuse în sud. După marea victorie de la Kiev, Rundstedt a cotropit Crimeea şi bazinul Doneţului, dar neavând tancurile lui Guderian, înaintarea sa spre exploatările petroliere din Caucaz a fost frânată. El a izbutit să ajungă la Rostov-pe-Don, dar trupele epuizate au fost repede izgonite de ruşi. Rundstedt a vrut să se instaleze pe râul Mius şi să organizeze o defensivă puternică, însă Hitler n-a fost de acord cu această retragere. Rundstedt a cerut să fie schimbat din funcţie şi Hitler l-a înlocuit. Imediat după aceasta frontul a fost rupt, şi Hitler nevoit să accepte retragerea. Aceasta se întâmpla în prima săptămână a lui decembrie, simultan cu eşecul din faţa Moscovei.

Tot atunci, Brauchitsch a cerut să fie schimbat din funcţie din motive de sănătate; în săptămână următoare Bock i-a urmat exemplul; a fost rândul lui Leeb să-şi dea demisia când Hitler i-a respins propunerea de retragere pe frontul din nord, lângă Leningrad. Astfel, toţi cei patru comandanţi superiori s-au retras.

Hitler nu a numit pe nimeni în locul lui Brauchitsch, dar a profitat de ocazie pentru a deveni Comandantul Suprem al Armatei. Până la Crăciun s-a descotorosit şi de Guderian, principalul artizan al victoriilor sale, care îşi retrăsese trupele extenuate fără a-i cere aprobarea.

O cauză esenţială a eşecului invaziei a reprezentat-o aprecierea greşită a rezervelor pe care Stalin le putea mobiliza. Statul Major General şi Serviciul lui de informaţii s-au înşelat ca şi Hitler. Eroarea fatală este rezumată în jurnalul lui Halder, la mijlocul lui august: „Am subestimat Rusia: estimasem 200 de divizii, dar am identificat deja 360”.

Nemţii se confruntau acum cu armate proaspete sosite pe teatrul de acţiuni militare. Masivul sistem sovietic de mobilizare izbutise să pregătească trupe dincolo de zonele controlate de nemţi. Începând cu iarna anului 1941 armatele germane au fost permanent depăşite numeric. Datorită tehnicii şi instruirii lor superioare, ele au izbutit să distrugă aceste armate în bătălii succesive de încercuire, dar ulterior s-au împotmolit în noroaiele toamnei. Când a venit îngheţul, care a întărit solul, s-au trezit în faţa unor armate proaspete care le blocau calea. Armata germană era prea istovită pentru a susţine noi

lupte.

Dar factorul decisiv al insuccesului a fost modul în care Hitler şi generalii săi au pierdut timpul în luna august cu discuţii contradictorii despre ceea ce trebuia întreprins în continuare; la nivelul cel mai înalt al Comandamentului german exista o uimitoare stare de confuzie.

Guderian, aflat la un eşalon inferior, a ştiut precis ce vrea să facă – să înainteze spre Moscova cât mai rapid posibil, lăsând în sarcina armatelor de infanterie curăţarea terenului de unităţile dezorganizate prin care îşi croise drum. Astfel, câştigase Bătălia pentru Franţa în 1940. Riscurile erau mai mari, dar putea să cucerească Moscova înainte ca armatele ruseşti din a doua linie să fie pregătite pentru a o apăra.

Supravieţuirea Rusiei s-a datorat nu atât dezvoltării tehnice realizate după revoluţie, ci mai ales tenacităţii poporului şi a ostaşilor, capacităţii lor de a îndura greutăţile şi de a merge înainte, în ciuda unor neajunsuri care ar fi paralizat popoarele şi armatele ţărilor apusene. Un element şi mai important l-a reprezentat starea proastă a căilor de comunicaţie – majoritatea drumuri de ţară, desfundate şi nisipoase. Transformarea lor în mocirle, când ploua, a contribuit la stăvilirea invaziei germane mai mult decât eroicele sacrificii ale Armatei Roşii. Dacă regimul sovietic ar fi înzestrat Rusia cu un sistem rutier comparabil cu cel a ţărilor occidentale, ţara ar fi fost cotropită aproape la fel de repede ca şi Franţa.

Hitler a pierdut pentru că armata sa s-a bazat pe vehicule pe pneuri, nu pe vehicule cu şenile. Pe drumurile

noroioase ale Rusiei, vehiculele pe pneuri s-au împotmolit acolo unde tancurile ar fi putut merge mai departe. Dacă forţele blindate ar fi fost dotate şi cu vehicule pe şenile, ar fi ajuns în centrele vitale ale Rusiei înainte de instalarea toamnei, în ciuda tuturor noroaielor.

Capitolul 14
Rommel intră în Africa

În 1941, desfăşurarea războiului în Africa a înregistrat o serie de schimbări senzaţionale care au răsturnat rând pe rând aşteptările şi de o parte şi de cealaltă. A fost un război cu o dinamică rapidă, dar oscilantă. Anul începuse prin alungarea Italienilor din Cyrenaica de către englezi, ca apoi să sosească o forţă germană sub conducerea generalului Erwin Rommel şi la mai puţin de două luni englezii să fie alungaţi, rămânând doar în micul port Tobruk.

Două atacuri ale lui Rommel au fost respinse în faţa Tobrukului. A fost rândul englezilor să eşueze în două încercări succesive de a elibera garnizoana asediată. După o pauză de cinci luni, folosită pentru refacerea efectivelor, în noiembrie, s-a dat o bătălie care a durat o lună, înainte ca rămăşiţele armatei engleze să fie nevoite să se retragă pe graniţa de vest a provinciei Cyrenaica. Rommel a mai lansat un atac la frontieră în ultima săptămână a anului, care prevedea o răsturnare dramatică a situaţiei[47].

Şocul provocat de atacul iniţial al lui Rommel, la sfârşitul lui martie 1941, şi de valorificarea acestuia a fost cu atât mai mare cu cât englezii nu crezuseră în posibilitatea unei înaintări imediate a inamicului.

La 2 martie 1941, Wavell avertiza Statul Major din Londra că trupele germane începuseră să sosească la

47 Pentru hărţi vezi Capitolul 9, p. 158-159 din originalul pdf.

Tripoli şi îşi exprima părerea că, înainte de a se încumeta la un atac serios, nemţii vor căuta probabil să pună în funcţiune două sau mai multe divizii. Deci, spunea el, „nu era de aşteptat ca un atac să poată fi iniţiat înainte de sfârşitul verii”. În acest timp, mesajele lui Churchill exprimau teama că nemţii nu vor aştepta să-şi consolideze forţele şi propunea o contraacţiune ofensivă, dovedindu-se excesiv de optimist în privinţa capacităţii forţelor britanice de la faţa locului. La 26 martie 1941, el îi telegrafia lui Wavell:

„E firesc să fim îngrijoraţi în privinţa unei rapide înaintări a nemţilor spre Agheila. Le stă în fire să forţeze un atac ori de câte ori nu li se opune rezistenţă. Presupun că aştepţi doar ca broasca ţestoasă să îşi scoată capul suficient de mult pentru a i-l putea reteza. Mi se pare extrem de important să constate de la bun început supremaţia noastră”[48].

Dar această superioritate lipsea atât tehnic, cât şi tactic. Deşi Divizia 2 blindată, acum descompletată, plasată în zona din faţă avea încă trei unităţi de blindate faţă de numai două ale lui Rommel, tancurile (mare parte blindate M13 capturate de la italieni pentru a compensa lipsa tancurilor mijlocii) erau într-o stare avansată de uzură. Şansele acestei forţe eterogene au fost diminuate de instrucţiunile lui Wavell, potrivit cărora, „dacă erau atacate”, trebuiau să se retragă şi „să se angajeze în acţiuni de întârziere”. Abandonând poziţiile de pe trecătoarea aflată la est de Agheila, după asaltul iniţial al

---

48 Churchill, The Second World War vol. III. p. 178.

lui Rommel din 31 martie 1941, englezii i-au lăsat acestuia calea liberă pentru a pătrunde într-o mare întindere pustie unde putea folosi, la derută, o mare varietate de rute şi de obiective, în timp ce forţele britanice nu erau apte să înfrunte manevre atât de aprige. În zilele ce au urmat, Rommel nu le-a dat englezilor nicio clipă de răgaz. Aceştia şi-au pierdut tancurile, nu în luptă, ci datorită defecţiunilor şi penelor de combustibil pe parcursul unei serii prelungite şi dezorganizate de retrageri succesive.

În mai puţin de o săptămână englezii s-au retras cu peste 320 de kilometri faţă de poziţiile pe care le-au deţinut la graniţa de vest a provinciei Cyrenaica. După două săptămâni, se aflau la 645 km, pe graniţa de est a provinciei Cyrenaica, la frontiera de vest a Egiptului – cu excepţia unei forţe concentrate la Tobruk. Decizia de a păstra acest mic port, „ca un ghimpe în coasta inamicului" a avut un efect deosebit asupra desfăşurării campaniei africane în următoarele 12 luni.

Prăbuşirea rapidă contribuise la zdruncinarea încrederii comandanţilor şi a trupelor britanice, şi la exagerarea forţei inamicului. De la distanţă se putea aprecia mai corect forţa limitată a inamicului, la care se adăugau handicapurile lui strategice. Churchill, aflat la Londra, a apreciat corect toate aceste aspecte şi i-a telegrafiat pe 7 aprilie 1941 lui Wavell:

„Trebuie neapărat să rămâi ferm pe poziţii la Tobruk, până când inamicul nu concentrează forţe de artilerie puternice. E greu de crezut că ar putea face asta în câteva săptămâni. Şi-ar asuma riscuri mari împiedicând acţiunile

noastre la Tobruk şi înaintând spre Egipt, ştiind că noi putem primi întăriri pe mare, şi că avem posibilitatea de a-i tăia liniile de comunicaţii. Prin urmare, Tobrukul trebuie păstrat cu orice preţ. M-ar bucura să aflu intenţiile dumitale”[49].

Wavell hotărâse deja să apere Tobrukul atât cât îi va fi posibil, dar la 8 aprilie 1941, când a sosit acolo cu avionul venind de la Cairo, a raportat că situaţia se deteriorase imens, şansele de a apăra poziţiile britanice devenind nesigure. Aceasta l-a determinat pe Churchill, după o consfătuire secretă cu şefii Statului Major, să întocmească un mesaj şi mai insistent: „Parc de neconceput ca forţăreaţa de la Tobruk să fie abandonată”. Înainte ca mesajul să fie trimis, Wavell şi-a anunţat hotărârea de a rezista acolo Cin timp, adunând concomitent o forţă mobilă pe frontieră pentru a-l deruta pe inamic şi a slăbi presiunea atacului. Totodată se va „pune la punct vechiul plan de apărare din zona Mersa Matruh” – la 320 km mai în spate. Datorită îndârjirii cu care a fost apărat Tobrukul, nu să produs nicio retragere, dar au trecut aproape nouă luni până când forţăreaţa a fost despre surată.

Forţa principală a garnizoanei a reprezentat-o Divizia 9 australiană, condusă de generalul Morshead, care se întorsese cu bine din zona Benghazi. Brigada 180 de infanterie (din Divizia 7 australiană) sosise pe mare, fiind urmată de detaşamente din Regimentele regale de tancuri 1 şi 7, cu care s-a încropit o mică unitate de blindate constând din 50 de tancuri adunate din diferite unităţi.

---

49 Churchill, *The Second World War,* vol. III. p. 183.

Atacul lui Rommel a început în Vinerea Mare, 11 aprilie 1941, prin incursiuni de sondaj. Atacul principal a fost lansat luni, în zorii celei de-a doua zile de Paşti, şi a vizat fâşia de mijloc a laturii sudice a perimetrului de 50 km, la circa 15 km distanţă de port. Asaltul a străpuns liniile subţiri de apărare, iar batalionul de tancuri din avangardă a înaintat circa 3 km spre nord, unde a fost oprit de artileria defensivei, şi silit apoi să se retragă pierzând 16 tancuri din cel e 38 angajate în luptă – număr ce demonstra că forţele lui Rommel sunt firave. Italienii au încercat un atac la 16 aprilie 1941, dar au cedat rapid, în faţa unui batalion australian. Aproape o mie de italieni s-au predat.

Comandamentul Suprem Italian de la Roma, deranjat de înaintarea lui Rommel, a rugat Comandamentul Suprem german să-şi restrângă iniţiativa aventuroasă anunţându-şi intenţia de a ataca în Egipt. Halder, şeful Statului Major General german dorea să stăvilească acţiunile din Africa pentru a nu cerc eventualele întăriri în detrimentul forţelor germane de pe frontul principal, care se pregăteau să invadeze Rusia. Halder nu agrea pornirea lui Hitler de a sprijini conducătorii dinamici, asemeni lui Rommel, care nu se conformau tiparelor Statului Major General. Halder şi-a trimis adjunctul, generalul Paulus, într-o vizită în Africa „să îl potolească pe ostaşul acesta care înnebunise complet”, după cum nota caustic în jurnalul său. Paulus a venit, a văzut, a verificat – dar după ce i-a adresat o mustrare, a aprobat un nou asalt asupra Tobrukului.

Asaltul a fost lansat la 30 aprilie. Câteva dintre

elementele de avangardă ale Diviziei 15 blindate, nu şi regimentul ei de tancuri, sosiseră deja din Europa pentru a întări Divizia 5 Uşoară. De data asta, lovitura a fost îndreptată spre colţul sud-vestic al liniilor de apărare, la adăpostul întunericului. La I mai 1941, înainte de a se lumina, infanteria germană reuşise o breşă de aproape un kilometru şi jumătate, prin care primul val de tancuri a început înaintarea spre Tobruk, aflat la 16 km distantă. Dar, după ce au parcurs un kilometru şi jumătate, au dat peste câmp de mine recent instalate şi 17 dintre cele 40 de tancuri au fost scoase din luptă. În final, doar cinci nu s-au mai întors, celelalte fiind reparate sub tirul adversarului. Al doilea val de tancuri şi de infanterie s-a îndreptat spre sud-est, de-a lungul spatelui perimetrului, pentru a nimici liniile de apărare. După aproape 5 km, forţele germane au fost stăvilite de combinaţia dintre focul artileriei desfăşurate în spatele câmpurilor de mine, un contraatac lansat de 20 de tancuri britanice şi o rezistenţă hotărâtă a câtorva posturi australiene. Cât despre trupele italiene de susţinere, sprijinul lor a demarat lent, în schimb s-au retras rapid.

A doua zi, rămăseseră apte de luptă doar 35 de tancuri germane din totalul de 70, aşa că atacul a fost suspendat. În noaptea de 3 mai 1941, Morshead a lansat un contraatac cu brigada sa de infanterie din rezervă, dar şi acesta a eşuat. Colţul sud-vestic al perimetrului a rămas sub controlul lui Rommel, dar devenise evident faptul că forţele sale nu erau adecvate pentru capturarea Tobrukului. Paulus, înainte de a se întoarce în ţară, a

impus renunţarea la orice tentativă de a relua atacul. Această stare de asediu pasiv s-a menţinut până aproape de sfârşitul acelui an, după eşuarea a doua tentative ale lui Wavell de a-l îndepărta pe Rommel.

Intenţia primului contraatac britanic, de la mijlocul lui mai 1941, era exprimată prin însăşi denumirea lui codificată, „Operaţiunea Concizie”. O pondere mai grea şi speranţe mai mari erau atribuite însă următorului contraatac, de la mijlocul lui iunie, „Operaţiunea Halebarda”. Rezultatele au reprezentat doar o slabă compensare pentru riscurile mari asumate din iniţiativa lui Churchill, în vederea asigurării succesului – riscul dislocării unui număr mare de tancuri pentru întărirea unităţilor din Egipt într-un moment când forţele care apărau Anglia erau prost înzestrate, iar Hitler nu-şi adunase forţele pentru a ataca Rusia. Riscul a fost amplificat prin trimiterea acestor întăriri via Mediterana, prin „furcile caudine” ale aviaţiei inamicului.

Îndrăzneala lui Churchill de a-şi asuma aceste riscuri, în strădania de a câştiga victoria în Africa şi de a menţine poziţiile britanice din Egipt, era într-un contrast izbitor cu atitudinea lui Hitler şi cu cea a lui Halder, care hotărâseră să încerce diminuarea efectivelor germane de pe teatrul de acţiuni militare din Mediterana. În octombrie, generalul Thoma, trimis să aprecieze situaţia din Cyrenaica, raporta că o forţă compusă din patru divizii de tancuri ar fi suficientă pentru a asigura reuşita invaziei din Egipt. Reţinerile lui Mussolini de a accepta un ajutor german de o asemenea proporţie fuseseră la fel de mari ca şi cele ale

lui Hitler de a i-l furniza. Astfel, mica forţă a lui Rommel, constând din două divizii, fusese expediată abia după înfrângerea italienilor, cu scopul de a păstra oraşul Tripoli. Chiar după ce Rommel demonstrase de ce este în stare, Hitler şi Halder au refuzat să-i trimită întăririle relativ reduse care, după toate probabilităţile, le-ar fi adus victoria. Prin respingerea acestei propuneri, au ratat şansa de a cuceri Egiptul şi de a-i alunga pe englezi din zona Mediteranei într-un moment când aceştia erau slabi. Ulterior, au fost nevoiţi să angajeze efective mult mai numeroase, şi să facă sacrificii considerabil mai mari.

În Anglia însă, în ciuda resurselor reduse, în aprilie se organizase deja un convoi cu mijloace blindate de întărire, pentru a fi expediate în Egipt. La 20 aprilie, când convoiul era pe punctul de a se îmbarca, s-a primit o telegramă de la Wavell, în care se sublinia gravitatea situaţiei şi nevoia imperioasă de a primi mai multe blindate. Churchill a intervenit imediat[50] şi i-a determinat pe şefii Statelor Majore să accepte ca cele cinci nave rapide care transportau tancurile să vireze la Gibraltar spre est şi să aleagă ruta scurtă prin Mediterana pentru a ajunge la destinaţie cu şase săptămâni mai devreme. A insistat totodată ca efectivul întăririlor să fie mărit, prin includerea a 100 de tancuri de ultimul tip, deşi şeful Statului Major

50 Într-o notă personală către şefii Statelor Majore, Churchill a scris: „Soarta războiului în Orientul Mijlociu, pierderea Canalului de Suez, înfrângerea sau deruta enormelor forţe pe care le-am organizat în Egipt, eliminarea oricăror şanse de cooperare americană prin Marea Roşie – toate acestea s-ar putea să atârne de câteva sute de autovenicule blindate. Acestea trebuie să fie transportate acolo cu orice preţ“ (Al doilea război mondial, vol. 111, p. 218).

General Imperial, generalul Dill, s-a opus. Acesta – nu putea accepta ca firava putere disponibilă pentru apărarea Angliei să fie diminuată înaintea posibilei invazii din acea primăvară.

„Operaţiunea Tigrul” a fost prima încercare de a trece un convoi prin Mediterana după ce Luftwaffe îşi făcuse apariţia acolo, în ianuarie 1941. Datorită vremii ceţoase, convoiul s-a putut strecura. Doar o navă cu 57 de tancuri a fost scufundată de o mină în timp ce înainta prin Canalul Siciliei. Celelalte patru nave au ajuns cu bine la Alexandria, la 12 mai 1941, cu 238 de tancuri (135 tancuri Matilda, 82 tancuri mijlocii şi 21 tancuri uşoare) – ceea ce reprezenta de patru ori mai mult decât numărul pe care Wavell izbutise să-l încropească.

Wavell hotărâse să profite de respingerea lui Rommel la Tobruk şi de lipsa de provizii a acestuia, fără să mai aştepte întăririle şi să încerce o ofensivă cu forţele eterogene strânse la frontieră, sub conducerea generalului de brigadă Gott. Aceasta a fost „Operaţiunea Concizie”. Scopul iniţial al lui Wavell a fost de a captura poziţiile de frontieră din apropierea coastei (despre care ştia că erau slab apărate, atacând prin surprindere garnizoanele acestora înainte ca inamicul să poată aduce întăriri. Spera chiar mai mult, ţinând seama de ce îi spunea lui Churchill într-o telegramă din 1S mai 1941: „Dacă voi izbuti, voi lua imediat în considerare o acţiune combinată cu forţele lui Gott şi garnizoana din Tobruk pentru a-l împinge pe inamic la vest de oraş”. Două unităţi de tancuri au fost aduse pentru a asigura forţa atacului lui Gott – RRT 2, echipat cu

29 de tancuri mijlocii, de tip vechi, recondiţionate, şi RRT 4 cu 26 de tancuri grele Matilda, relativ lente. RRT 2 cu un grup de infanterie motorizată şi de artilerie, pentru susţinere, urma să ocolească flancul din deşert al poziţiilor fortificate Sidi Azeiz şi să blocheze ruta pe care inamicul putea primi întăriri sau pe care se putea retrage. RRT 4 urma să conducă în asaltul direct Brigada 22 motorizată de gardă.

După un marş de noapte, de 50 km, în zorii zilei de 15 mai 1941, postul apărat de italieni în capătul trecătorii Halfaya a fost atacat năvalnic. Atacul s-a soldat cu capturarea câtorva sute de prizonieri, dar s-au pierdut şapte tancuri Matilda distruse de artileria inamică. Alte două posturi, Bir Ward şi Musaid, au cedat la fel de repede, însă efectul surpriză a dispărut înainte de a ajunge la Fortul Capuzzo. În plus, atacul s-a diluat în momentul în care un grup de luptă german a intervenit pe un flanc. Fortul a fost în cele din urmă cucerit, dar ceva mai târziu a fost totuşi evacuat. Între timp, sub ameninţarea unui contraatac, se curmase şi mişcarea din flanc spre Sidi Azeiz. Pe de altă parte, comandantul forţei inamice de la frontieră, impresionat de puterea aparentă a atacului, a ordonat începerea retragerii.

La căderea nopţii, ambele tabere se aflau în curs de retragere.

Apoi, retragerea germanilor şi a italienilor a fost prompt contramandată de Rommel, care trimisese rapid din Ţobruk un batalion de tancuri la locul luptei. Gott hotărâse să se retragă spre Halfaya şi trupele au pornit

într-acolo înainte de a se primi din partea eşaloanelor de comandă superioare, aflate la distanţă, ordinul de a menţine poziţiile. Când s-a luminat de ziuă, spre marea lor uşurare, nemţii au găsit câmpul de luptă pustiu, deoarece batalionul de tancuri de întărire rămăsese în pană de benzină şi aştepta să fie aprovizionat.

Retragerea englezilor nu s-a oprit la Halfaya, unde au lăsat doar o mică garnizoană. Nemţii au profitat rapid de situaţie şi au recucerit trecătoarea la 27 mai 1941, printr-un atac convergent. Pentru ei acest fapt a reprezentat un câştig important deoarece au reuşit să stânjenească considerabil următoarea ofensivă britanică, mult mai puternică, denumită „Operaţiunea Halebarda”. În plus, Rommel a instalat la Halfaya şi în alte posturi înaintate capcane pentru tancurile britanice prin îngroparea bateriilor de tunuri de 88 mm, transformându-le din echipament antiaerian în echipament antitanc deosebit de eficace. Această măsură de urgenţă s-a dovedit de mare însemnătate pentru deznodământul luptei ce. A urmat. La vremea respectivă, aproape două treimi din tunurile germane antitanc erau de tip vechi, de 37 mm, mult inferioare celor englezeşti şi tancurilor cu obuze de două livre ale acestora. Ineficienţa lor împotriva tancurilor mijlocii britanice şi a tancurilor Matilda era evidentă. Chiar noile tunuri antitanc de 50 mm, din care Rommel reuşise să adune un număr de 50 de bucăţi, nu puteau străpunge blindajul gros al tancurilor Matilda, decât de la distanţă foarte mică. În schimb, tunurile de 88 mm, prevăzute cu roţi, puteau perfora blindajul frontal (cu-o

grosime de 77 mm) al tancurilor Matilda de la o distanţă de aproximativi.000 m. Din cele 12 tunuri, Rommel instalase o baterie (patru tunuri) la Halfaya, şi o alta la Hafid Ridge – două puncte pe care englezii le vizau încă de la începutul atacului lor.

Aceasta a fost şansa lui Rommel, care, din multe puncte de vedere se afla în dezavantaj în momentul lansării atacului (în special sub raportul tancurilor – principala armă în aceste lupte din deşert). El nu mai primise întăriri din Germania, şi la începerea luptei dispunea doar de 100 de tancuri, dintre care mai bine de jumătate se aflau în jurul Tobrukului, la 130 km mai în spate. Sosirea convoiului „Tigru” le-a permis englezilor să desfăşoare circa 200 de tancuri – ceea ce, în faza iniţială, le-a conferit un avantaj de 4 la 1. Importantă era, însă, posibilitatea de a valorifica acest avantaj pentru a zdrobi forţele inamicului din zona frontierei înainte ca Rommel să-şi poată aduce restul tancurilor (Regimentul 5 tancuri) de la Tobruk.

Din nefericire pentru englezi, planul ofensivei „într-o logică de infanterie” le-a diminuat eficienţa. Această orientare a fost adoptată datorită diversităţii tipurilor de tancuri, şi s-a soldat cu irosirea avantajului numeric.

Sosirea convoiului „Tigru” îi permisese lui Wavell să reconstituie două brigăzi blindate pentru noua ofensivă. Din păcate, însă, îi rămăseseră prea puţine tancuri după eşecul atacului „Concizie” neizbutit, de la mijlocul lui mai, astfel încât, „totalul” a fost suficient pentru a înzestra doar

două din cele trei regimente ale fiecărei brigăzi[51]. Mai mult chiar, numărul noilor tancuri mijlocii sosite a fost de ajuns doar pentru un singur regiment; din tancurile mijlocii deja existente s-a constituit un al doilea regiment. Cele două regimente ale celeilalte brigăzi erau dotate cu tancuri Matilda, fapt ce a contribuit la luarea deciziei Comandamentului de a utiliza la început această brigadă pentru a susţine infanteria într-un asalt direct împotriva poziţiei fortificate a inamicului, în loc să se concentreze forţele disponibile spre a zdrobi forţele de tancuri ale inamicului. Consecinţele s-au dovedit ulterior nefaste în dezvoltarea ofensivei.

Obiectivele „Operaţiunii Halebarda”, fixate de Churchill, erau ambiţioase: victoria „decisivă” în Africa de Nord şi „distrugerea” forţelor lui Rommel. Wavell, mai prudent, şi-a exprimat speranţa că vor reuşi „să împingă inamicul înapoi, la vest de Tobruk”. Acesta a fost obiectivul prevăzut în instrucţiunile date generalului Beresford-Peirse, comandant al forţelor din vestul deşertului, care urma să conducă ofensiva.

Planul de atac prevedea trei faze. El debuta cu un

---

51 Churchill a insistat ca o sută de tancuri – numărul necesar pentru a echipa un al treilea regiment pentru fiecare brigadă – să fie expediat via Mediterana, dar Amiralitatea s-a împotrivit asumării acestui nou risc. Churchill remarcă plin de amărăciune în memoriile sale: „N-ar fi trebuit să renunţ la ideea de a obţine o decizie a Cabinetului în această chestiune numai pentru că generalul Wavell nu a insistat. Acest lucru mi-a retezat orice putere de a rămâne ferm pe poziţie“ (Al doilea război mondial, vol. III, p. 233.) Prin urmare, convoiul a ocolit Capul Bunei Speranţe şi nu a ajuns în Suez decât abia la mijlocul lui iulie 1941.

asalt împotriva zonei fortificate Halfaya-Sollum-Capuzzo, lansat de Divizia 4 indiană, sprijinită de Brigada 4 blindată (dotată cu tancuri Matilda), în timp ce restul Diviziei 7 blindate acoperea flancul dinspre deşert. În a doua fază, Divizia 7 blindată trebuia să fructifice o înaintare spre Tobruk, cu ambele brigăzi blindate. În a treia fază, Divizia 7, împreună cu garnizoana din Tobruk, urmau să forţeze înaintarea spre vest. Din start planul conţinea un handicap esenţial, desprinzând jumătate din forţele blindate pentru a ajuta infanteria în prima fază, înjumătăţea şansele de a înfrânge regimentul de tancuri al inamicului încă neîntărit cu regimentul de tancuri de la Tobruk, repercutându-se negativ asupra următoarelor două faze.

Pentru a ajunge la poziţiile de la frontieră ale inamicului, englezii au trebuit să efectueze un marş de 50 km. El a început în după-amiaza zilei de 14 iunie 1941, ultimii 13 km fiind parcurşi la lumina lunii, în primele ore ale zilei de 15 iunie. Bătălia a debutat prin atacul aripii drepte asupra poziţiilor periferice ale inamicului de la trecătoarea Halfaya. Apărătorii s-au dovedit mai bine pregătiţi decât în mai 1941, iar elementul surpriză a fost ratat prin decizia ca tancurile să nu lanseze asaltul până când artileria nu beneficia de suficientă lumină pentru a deschide focul. Decizia s-a dovedit neinspirată, căci singura baterie alocată pentru a susţine asaltul de la Halfaya s-a împotmolit în nisip. Se luminase bine de ziuă, când escadronul de tancuri Matilda, care conducea atacul, a pornit asaltul final. Primul şi ultimul mesaj al comandantului acestui escadron spunea: „Nemţii îmi fac

tancurile bucăţi”. Din 13 tancuri Matilda, unul singur a scăpat din „capcana de tancuri” a tunurilor de 88 de mm instalate de Rommel în locul numit ulterior de britanici „Trecătoarea iadului”. Între timp, coloana centrală forţase înaintarea peste platoul deşertului spre Fortul Capuzzo, având ca vârf de lance un întreg regiment de tancuri Matilda. Aici nu existau tunuri calibru 88 mm şi rezistenţa garnizoanei s-a fărâmiţat în faţa acestei ameninţări masive şi fortul a fost capturat. Mai târziu, în cursul zilei aici au fost respinse două contraatacuri germane.

Brigada de tancuri mijlocii din fruntea coloanei din stânga, care urma să învăluiască flancul inamicului, a dat însă peste „capcana” organizată de Rommel la Hafid Ridge şi s-a oprit. După-amiază târziu, a reluat atacul, dar a intrat şi mai adânc în capcană şi a înregistrat pierderi mari.

Grosul regimentului de tancuri german ajuns la locul luptei a creat o ameninţare din flanc, obligând restul tancurilor britanice să se retragă.

Până la lăsarea serii, englezii au pierdut peste jumătate din tancuri, mai ales în cele două capcane, în timp ce forţa de blindate a a lui Rommel a rămas intactă. În plus, sosise şi regimentul de tancuri de la Tobruk.

A doua zi Rommel a preluat iniţiativa utilizând întreaga Divizie 5 Uşoară, venită de la Tobruk, pentru a învălui flancul stâng britanic, lansând concomitent un puternic contraatac la Capuzzo, cu Divizia 15 tancuri. Contraatacul a fost respins, dar britanicii n-au putut să-şi pună în practică planul ce prevedea o nouă ofensivă. La

căderea nopţii, acţiunea de încercuire declanşată de Rommel progresase ameninţător. Exploatând acest avantaj, şi-a dislocat în primele ore ale zilei forţele mobile spre flancul din deşert în vederea unui atac distrugător în direcţia trecătoarei Halfaya, pentru a tăia retragerea englezilor. Când ameninţarea a devenit evidentă, britanicii au decis să se retragă rapid. Forţele de la Capuzzo dispuneau de un culoar de retragere foarte îngust; rezistenţa îndârjită a tancurilor britanice rămase acolo a asigurat totuşi timpul necesar pentru retragerea infanteriei. În dimineaţa celei de a patra zile forţele engleze ajunseseră la 50 km mai în spate, pe linia de la care porniseră.

Pierderile umane ale acţiunii „Halebarda” au atins circa o mie de morţi, răniţi şi dispăruţi atât în rândul britanicilor, cât şi al nemţilor. Englezii au pierdut însă 91 de tancuri, pe când germanii doar 12 pe care le-au putut repara, spre deosebire de englezi, obligaţi să le abandoneze, deşi multe aveau doar defecţiuni mecanice. Pierderile disproporţionate la capitolul tancuri au accentuat eşecul ofensivei engleze.

Tobruk, „Concizia” şi „Halebarda” au marcat o cotitură în modul de ducere a războiului. Începând cu septembrie 1939, ofensiva repurtase succese răsunătoare prin folosirea de forţe blindate deplasate rapid, ceea ce determinase opinia potrivit căreia defensiva era vulnerabilă şi că orice atac avea şanse de succes.

Însă „Halebarda” demonstrase, aşa cum preveniseră Tobrukul şi „Concizia”, cât de eficientă putea fi apărarea –

chiar într-o zonă deschisă ca deşertul nord-african – dacă este condusă cu măiestrie şi bazată pe cunoaşterea şi folosirea eficientă a mijloacelor moderne. Pe măsură ce războiul a continuat, a devenit tot mai evident că apărarea, într-o formă mai mobilă, îşi redobândise avantajul demonstrat în primul război mondial. Ea nu putea fi învinsă decât printr-o forţă superioară sau printr-o mare abilitate militară.

Din nefericire, englezii au minimalizat şi n-au înţeles lecţiile „Halebardei" în lupta ce a continuat împotriva lui Rommel. Cercurile superioare britanice, în concluziile trase n-au sesizat rolul defensiv eficient al tunurilor de 88 de mm, neluând în considerare rapoartele care arătau că aceste baterii antiaeriene fuseseră folosite ca armament antitanc. Târziu, în toamnă, când după noi pierderi de tancuri grele sub tirul acestui tip de tun s-au convins, au persistat totuşi în ideea că o asemenea armă voluminoasă nu putea fi utilizată decât parţial îngropată în pământ. În consecinţă, nu au izbutit să anticipeze şi să dezvolte tactici menite să contracareze următorul pas făcut de Rommel în tactica defensivă – utilizarea tunurilor de 88 mm ca mijloace mobile.

Englezii n-au sesizat la timp nici utilizarea tot mai îndrăzneaţă de către inamic a tunurilor antitanc obişnuite, în strânsă combinaţie cu tancurile nu numai în apărare, ci şi în atac. În bătăliile ce au urmat, aceasta a jucat un rol determinant cu efecte mai mari chiar decât cele ale tunurilor de 88 mm. Cauza principală a pierderilor disproporţionat de mari suferite de partea engleză la

capitolul tancuri pare a fi, la o analiză atentă, împingerea tunurilor antitanc germane de 50 mm comparativ mai mici şi uşor de mânuit în faţa tancurilor prin plasarea lor în poziţii camuflate, în depresiuni. Echipajele tancurilor britanice nu şi-au dat seama dacă astfel proiectilul care le străpungea armura fusese tras de un tanc sau de un tun antitanc şi au fost tentaţi să-l atribuie oponentului mai vizibil. Această deducţie greşită i-a dus la convingerea că tancurile şi tunurile de pe tancurile lor erau inferioare celor deţinute de inamic, lucru soldat cu pierderea încrederii în forţele proprii.

A mai existat încă un aspect important prost înţeles de britanici, cu urmări serioase asupra planului lor pentru urmărirea ofensivă. Wavell, în raportul oficial întocmit la aproape trei luni după „Halebarda”, ajungea la concluzia că „principala cauză a eşecului nostru a fost neîndoielnic dificultatea de a combina în acţiune tancurile mijlocii cu tancurile grele...”. De fapt nici nu se testase măcar posibilitatea de a o pune în practică. Cele două regimente de tancuri Matilda fuseseră desprinse de divizia blindată şi plasate sub conducerea comandantului diviziei de infanterie încă de la bun început, iar acesta în loc să le retrimită la bază după prima fază, aşa cum prevedea planul, se încăpăţânase să le păstreze. Printr-o combinaţie inteligentă, tancurile grele ar fi putut acţiona eficient în bătălia blindatelor, operând ca un puternic pivot ofensiv de manevră pentru tancurile mijlocii. Între tancurile Matilda şi tancurile mijlocii Al o nu exista decât o mică diferenţă de viteză, şi de altfel acestea cooperaseră eficient în

campania din Libia şi în acţiunea „Halebarda”. Nemţii, atât în acea perioadă, cât şi Mai târziu, s-au dovedit capabili să combine în acţiune tipuri de tancuri cu aceleaşi diferenţe de viteză ca şi ale tancurilor britanice.

Din păcate, ipoteza netestată, conform căreia combinaţia menţionată era prea dificilă, a dus la separarea brigăzilor de tancurile mijlocii şi cele de tancuri grele în următoarea ofensivă britanică – acestea luptând ca două compartimente separate.

Capitolul 15
„Operaţiunea Cruciatul”.

Eşecul efortului făcut la mijlocul verii anulai 1941 pentru a-l mătura pe inamic din Africa l-a îndârjit pe Churchill, care s-a decis să reia încercarea cât mai curând posibil, cu forţe mai puternice. În acest scop a „pompat” întăriri în Egipt şi n-a ţinut seama de sugestia consilierilor săi militari referitoare la hotărârea potrivit căreia apărarea Extremului Orient, în special a zonei Singapore, se afla pe locul al doilea ca prioritate după apărarea Angliei, devansând Orientul Mijlociu. Şeful Statului Major General Imperial, John Dill, a încercat să îi reamintească lui Churchill de această decizie înţeleaptă, de implicaţiile aferente şi de riscurile respective, dar modul politicos în care a abordat subiectul n-a avut efect asupra unui om ca Churchill. Şi asta în vreme ce pericolul în Extremul Orient devenise acut, iar forţele britanice aflate acolo mult prea slabe. Deşi Japonia nu se implicase încă în război, măsurile adoptate în iulie de Roosevelt şi Churchill cu scopul de a-i tăia resursele economice aveau s-o determine să riposteze în singurul mod posibil – prin forţa armelor. Şovăiala Japoniei le-a oferit Americii şi Angliei un răgaz de patru luni, pentru a-şi dezvolta liniile de apărare din Pacific, de care acestea n-au profitat. În cazul Angliei, această delăsare s-a datorat în mare parte lui Churchill ale cărui eforturi şi interes se concentraseră asupra Africii de Nord. Se poate spune că Rommel a provocat indirect prăbuşirea Singaporelui – atât prin impresia personală făcută asupra

unui premier cu personalitate puternică, cât şi prin ameninţarea potenţială asupra Văii Nilului şi a Canalului de Suez[52].

În vederea reluării ofensivei din Africa, denumită codificat „Operaţiunea Cruciatul”, forţele britanice au fost întărite substanţial şi reechipate. Unităţile de tancuri au crescut de la patru la 14, alcătuindu-se astfel patru brigăzi blindate complete (fiecare compusă din trei unităţi). Garnizoana din Tobruk a primit o brigadă (două unităţi de tancuri şi un escadron suplimentar) sosită pe mare. (Brigăzile erau înzestrate în special cu noile tancuri mijlocii Crusader sau cu tancuri americane Stuart, cele mai rapide, la care se adăugau patru unităţi de tancuri Matilda sau Valentino.) Au mai fost aduse trei divizii de infanterie motorizate, astfel încât numărul total era de patru şi o alta la Tobruk – unde Divizia 70 engleză înlocuise Divizia 9 australiană, care dusese greul asediului.

Spre deosebire de englezi, Rommel n-a primit din Germania întăriri semnificative şi a rămas doar cu cele patru unităţi de tancuri pe care le avea. Divizia 5 uşoară a fost rebotezată Divizia 21 tancuri, fără a primi vreun tanc în plus. Pentru a-şi consolida forţa, Rommel a improvizat o divizie de infanterie nemotorizată (numită iniţial Divizia Afrika, iar mai târziu Divizia 90 uşoară), folosind efectivele câtorva batalioane suplimentare de artilerie şi de infanterie. Celor trei divizii italiene (una blindată) li s-au adăugat alte trei mici divizii de infanterie cu un echipament vechi, fără mijloace de transport motorizate,

---

52 Pentru hărţi, vezi Capitolul 9, p. 158-159 din originalul pdf.

apte de a îndeplini doar un rol static, ceea ce reprezenta un handicap stânjenitor pentru libertatea de manevră a lui Rommel.

Englezii dominau acum şi spaţiul aerian, printr-un număr de aproape 700 de avioane, disponibile imediat pentru sprijin, faţă de numai 120 germane şi 200 italiene.

La capitolul blindate, superioritatea englezilor era chiar mai mare. Ei dispuneau de 710 tancuri (dintre care 200 tancuri grele), în timp ce inamicul avea doar 174 tancuri germane şi 146 italiene, învechite şi slabe. Superioritatea britanicilor depăşea cu mult raportul de 2 la 1, faţă de trupele aliate adverse, şi de 4 la 1 faţă de nemţi, ale căror două divizii blindate, fiecare cu câte două unităţi de tancuri, erau considerate de Comandantul Suprem britanic, drept „coloana vertebrală a armatei inamicului". Rommel nu avea nicio rezervă de tancuri, exceptându-le pe cele aflate în reparaţie, în timp ce englezii dispuneau de 500 de tancuri de rezervă, unele în curs de a fi transportate, ceea ce îi făcea mai capabili să susţină o acţiune prelungită care în final, să încline balanţa în favoarea lor[53].

Principalul atu al lui Rommel în contracararea superiorităţii inamicului în tancuri a constat în aceea că în toamnă două treimi din tunurile sale antitanc erau de tip nou, calibrul 50 mm, cu ţeavă lungă, cu o putere de

53 Cifrele comparative referitoare la tancuri şi resurse sunt preluate din *Istoria Oficială Britanică,* p. 30-31. Cifrele date pentru forţa britanică - un total de 710 (inclusiv 201 tancuri grele) au fost stabilite prin deducţie, folosind o serie de documente diferite. La un alt calcul pe baza documentelor, totalul ajunge la 750 (inclusiv 225 tancuri grele).

străpungere cu 70 % mai mare decât cea a vechilor tunuri calibru 37 mm, şi cu 25 % mai mare decât cea a tunurilor britanice cu proiectile de două livre. Ca atare, forţa lui de apărare nu mai depindea în primul rând de puţinele tunuri de 88 mm pe care le avusese în vară.

Pe lângă masivele întăriri trimise în Egipt. Şi a celor mai noi echipamente, Churchill a înzestrat forţa de lovire şi cu un nou set de comandanţi. La patru zile după eşuarea „Halebardei”, Wavell a fost înlocuit cu Claude Auchinleck, comandantul suprem din India, ulterior efectuându-se şi alte schimbări. Pe Churchill îl irita prudenţa lui Wavell, iar eşecul „Halebardei” l-a determinat să numească un nou comandant suprem. Spre surprinderea lui, a constatat că şi Auchinleck i se opunea în privinţa reluării timpurii a ofensivei, insistând să se aştepte până ce forţele vor fi complet pregătite şi suficient de puternice pentru a avea garanţia unei victorii decisive. Drept urmare, „Operaţiunea Cruciatul” a fost lansată abia la mijlocul lui noiembrie, la cinci luni după „Operaţiunea Halebarda”. Această forţă mult sporită a fost redenumită Armata a 8-a, comanda fundu-i încredinţată generalului de corp de armată Alan Cunningham – care condusese acţiunile de curăţire a Somaliei Italiene, precum şi înaintarea ulterioară din sud, în Etiopia, soldată cu izgonirea italienilor. Noua armată era compusă din Corpul 13 Armată, comandat de generalul de corp de armată A.R. Godwin. Austen, şi Corpul 30 (blindat), sub comanda generalului de corp de armată C.W.M. Norrie. Dar cu excepţia lui Norrie, şi el cavalerist, niciunul dintre noii comandanţi nu aveau experienţă în

conducerea tancurilor şi în lupta împotriva forţelor blindate.

Corpul 13 Armată includea divizia din Noua Zeelandă şi Divizia 4 indiană, cu o brigadă de tancuri. Corpul 30 Armată includea Divizia 7 blindată cu două brigăzi (a 7-a şi a 22-a), Brigada 4 blindată, Brigada 22 de gardă (motorizată) şi Divizia 1 sud-africană. Divizia 2 sud-africană se afla în rezervă.

Planul ofensivei se baza pe imobilizarea trupelor inamicului care apărau poziţiile de pe frontieră, de către Corpul 13 Armată, în timp ce Corpul 30 Armată trebuia să învăluie flancul acestor poziţii fortificate „pentru a distruge” forţele blindate ale lui Rommel şi să realizeze joncţiunea cu garnizoana din Tobruk. Aceasta, aflată la 115 km dincolo de frontieră, urma să iniţieze o ieşire pentru a se întâlni cu Corpul 30 Armată. Astfel, cele două corpuri de armată şi blindatele lor urmau să opereze pe zone largi, separate, nu conform principiului efectului combinat. Elementul cel mai valoros al forţei britanice de blindate, brigada de tancuri Matilda şi Valentine, nu va avea nicio contribuţie la bătălia de blindate, fiind folosită doar în mici grupuri, alături de infanterie. Când înaintarea a progresat, această distribuţie separată a degenerat curând în dispersare, cu consecinţe nefaste.

Englezii au irosit astfel avantajul iniţial, obţinut prin mişcarea lor strategică de împresurare, care îl derutase pe inamic luându-l prin surprindere. Atacul britanic s-a dezmembrat de la sine. Ironic, Rommel spunea: „Ce mai contează dacă ai două tancuri, iar eu doar unul, dacă ţi le

împrăştii şi mă laşi să ţi le zdrobesc piesă cu piesă? Mi-ai făcut cadou succesiv trei brigăzi”.

Sursa necazului era o veche maximă existentă în toate manualele militare oficiale şi la Colegiul de stat major, potrivit căreia „distrugerea principalelor forţe ale inamicului pe câmpul de luptă” reprezintă obiectivul primordial şi singurul care contează pentru un comandant militar. Între cele două războaie mondiale, această maximă a fost respectată cu sfinţenie de unii comandanţi cu gândire de infanterist atunci când analizau felul în care trebuiau să îşi utilizeze tancurile aflate la dispoziţie. Ei au fost în stare chiar să afirme: „Distrugerea tancurilor inamicului, ca apoi să desfăşurăm bătălia”. Persistenţa acestui mod de a gândi a fost deosebit de evidentă în instrucţiunile date Armatei a 8-a şi unităţilor ei blindate: „Obiectivul vostru imediat este distrugerea forţelor blindate ale inamicului”. O forţă blindată în sine nu poate să fie un obiectiv imediat deoarece se mişcă, şi nu poate fi fixată ca una de infanterie. Mai degrabă o distrugi indirect, atrăgând-o să apere sau să redobândească un punct de importanţă deosebită. Încercând să „distrugă” pe o cale prea directă forţele blindate ale lui Rommel, greu de fixat şi de reperaj tancurile britanice s-au împrăştiat şi, totodată, s-au lăsat atrase prea uşor în capcanele lui prevăzute cu tunuri antitanc.

Corpul 30 Armată britanic a trecut frontiera în zorii zilei de 18 noiembrie 1941, şi s-a îndreptat spre Tobruk, aflat la o distanţă de 145 kilometri. Înaintarea a fost protejată de o „umbrelă aeriană”, care nu se justifica în

acel moment, întrucât furtuna puternică din timpul nopţii făcuse impracticabile aerodromurile inamicului şi avioanele acestuia nu s-au desprins de la sol. Din acelaşi motiv, faptul că înaintarea a fost încetinită de starea proastă a drumurilor n-a avut importanţă. Rommel nu ştia nimic despre „furtuna de oţel” care urma să se dezlănţuie. El se concentra asupra pregătirilor propriului asalt împotriva Tobrukului. Forţele lui se deplasaseră într-acolo pentru a fi gata de atac, dar lăsase o forţă de acoperire puternică în deşert, spre sud, pentru a bloca orice intervenţie.

La lăsarea scrii, coloanele britanice de blindate atinseseră linia Trigh el Abd, iar a doua zi dimineaţă au forţat înaintarea spre nord. Frontul lor de atac, de 50 km, s-a extins la 80 km în timpul înaintării prin spatele paravanului lui Rommel, greşeală al cărei efect n-a întârziat să se vadă.

În centru, cele două regimente de avangardă ale Brigăzii 7 blindate au ajuns şi au ocupat aerodromul de la Sidi Razegh, la numai 32 km de perimetrul Tobrukului. Restul brigăzii, însă, şi grupul de sprijin al divizei n-au apărut decât a doua zi dimineaţă, 20 noiembrie 1941. Între timp Rommel a dislocat rapid o parte din Divizia Afrika, cu un mare număr de tunuri antitanc, pentru a se apăra şi a bloca trecerea. Forţele britanice aflate acolo nu au primit niciun fel de întăriri deoarece celelalte două brigăzi blindate întâmpinaseră greutăţi, una mult spre vest, iar cealaltă mult spre est, iar Divizia 1 sud-africană fusese şi ea împinsă spre vest.

Pe flancul de vest Brigada 22 blindată dăduse peste tancurile italiene. Acţionând să le împingă în spate, forţele engleze au ajuns să atace poziţiile fortificate ale inamicului în apropiere de Bir el Gubi. Brigada 22 era alcătuită din regimente de soldaţi din garda regală, abia sosiţi în deşert, din care s-au format regimente de tancuri. Într-un asalt eroic – realizat în spiritul nemuritor al «Atacului Brigăzii Uşoare» de la Balaclava – ele au fost bombardate puternic de tunurile italienilor îngropate în pământ şi au pierdut peste 40 din cele 160 de tancuri pe care le aveau. Apreciind că atacul se desfăşura bine, comandantul unităţii a deviat trupele sud-africane în direcţia respectivă, pentru a ocupa Bir el Gubi.

Pe flancul de est, grupul Brigăzii 4 blindate, care se împrăştiase pe o fâşie de 40 km în urmărirea unei unităţi germane de cercetare, fusese luat prin surprindere de apariţia unei puternice forţe Update germane în spate. Unităţile aflate aici au fost zdrobite, înainte ca vreuna din celelalte două unităţi să revină pentru a ajuta la stăvilirea atacului inamicului. Această lovitură a fost rezultatul primei contraacţiuni a lui Rommel şi a aparţinut unui puternic grup de luptă (incluzând cele două unităţi de tancuri ale Diviziei 21 blindate) trimis în sud pentru a explora situaţia.

Trupele britanice de blindate de pe acest flanc au beneficiat de şansa de a nu se confrunta cu atacul concentrat lansat a doua zi dimineaţa de întregul Afrika Korps. Acest moment de răgaz s-a datorat unui raport care l-a indus în eroare pe Cruewell, comandantul lui Afrika

Korps. El a crezut că înaintarea britanică cea mai periculoasă se desfăşura de-a lungul rutei nordice, Trigh Capuzzo. Ca urmare, şi-a deplasat ambele divizii de tancuri spre Capuzzo, unde a găsit o zonă pustie. Orbiţi datorită lipsei cercetării aeriene, nemţii bâjbâiau încă prin „ceaţa războiului”. La aceasta s-a adăugat faptul că Divizia 21 tancuri a rămas fără combustibil în timpul incursiunii spre est, şi a fost temporar imobilizată. Doar Divizia 15 tancuri a reuşit să se întoarcă în ziua aceea, şi după-amiaza a lovit Brigada a 4-a blindată, rămasă izolată la Gabr Saleh. Recepţionând pentru a doua zi consecutiv greul contraloviturii germane, aceasta a suferit noi pierderi. Comandanţii britanici, deşi bine informaţi despre acţiunile inamicului, nu au profitat prompt de răgazul şi ocazia oferite prin plecarea temporară de la faţa locului a unităţilor din Afrika Korps pentru a aduna imediat cele trei brigăzi blindate răspândite pe o suprafaţă mare. Pe la amiază, când primejdia ce ameninţa Brigada 4 blindată a devenit evidentă, Brigada 22 a fost trimisă spre est pentru a o întări, în loc să încerce joncţiunea cu Brigada 7 la Sidi Rezegh, cum se stabilise iniţial. Brigada 22 trebuia să parcurgă o distanţă mare de ha un flanc la Celălalt şi nu a putut ajunge la destinaţie decât la lăsarea întunericului, prea târziu pentru a mai participa la luptă.

În tot acest interval, Divizia din Noua Zeelandă şi Brigada de tancuri grele a Corpului 13 Armată se aflaseră la numai 11 km. Distanţă, la Bir Gibni – gata să demareze înaintarea şi să ajute. Aceasta n-a fost însă chemată să se angajeze în bătălia de blindate, iar oferta le-a fost refuzată.

E de neconceput cât de departe s-a mers pe ideea celor „două compartimente” în conducerea acestei bătălii.

În dimineaţa zilei de 21 noiembrie 1941, brigada britanică blindată de la Gabr Saleh a constatat că inamicul dispăruse de pe front. Manevra nemţilor nu se produsese la întâmplare, căci Rommel îşi făcuse deja o idee clară în privinţa desfăşurării forţelor britanice şi ordonase lui Cruewell să atace, cu ambele divizii de tancuri, forţa britanică pe poziţiile înaintate de la Sidi Rezegh.

Norrie tocmai ordonase ca această forţă să pornească spre Tobruk, iar garnizoana de acolo să înceapă atacul de străpungere a barajului inamic. Atacul a fost anihilat înainte de a începe. La ora 8 a.m., două coloane de blindate germane s-au ivit concomitent dinspre sud şi est. Două din cele trei unităţi britanice blindate au fost deviate în pripă pentru a le înfrunta, înaintarea spre Tobruk fiind continuată doar de o singură unitate (Unitatea 6 de tancuri). Tunurile bine plasate ale inamicului s-au concentrat cu uşurinţă asupra acestei unice unităţi. A fost un alt „Atac al Brigăzii Uşoare” – în cazul de faţă o brigadă mult prea „uşoară”. Celelalte două unităţi blindate au fost asaltate cu toată forţa de Afrika Korps. Una dintre ele, Brigada 7, a fost înfrântă şi aproape nimicită de Divizia 21 tancuri. Cealaltă, Regimentul regal 2 tancuri a atacat cu îndrăzneală şi eficienţă Divizia 15 tancuri, trăgând din mers, şi a reuşit să-l alunge pe inamic. Dar nemţii au atacat din nou după-amiaza, aplicând inteligent noua lor tactică de a împinge în faţa tancurilor şi în flancurile adversarului, tunurile antitanc. Pierderile au fost atât de

mari, încât resturile epuizate ale Brigăzii 7 blindate n-au putut fi salvate decât într-un târziu prin sosirea mult aşteptată a Brigăzii 22 blindate, de la Gabr Saleh. Brigada 4 a apărut abia a doua zi. Garnizoana din Tobruk a înaintat pe aproximativ şase kilometri în adâncimea barajului de împresurare organizat de nemţi şi de italieni, dar s-a oprit din cauza insuccesului Corpului 30 Armată. Forţa de străpungere a rămas pe o protuberanţă îngustă, în mijlocul inamicului.

La revărsatul zorilor, în cea de a cincea zi, Afrika Korps a dispărut din nou, de data aceasta pentru a-şi completa rezervele de carburant şi muniţii. Rommel nu accepta nici această pauză de scurtă. Durată, aşa că pe la mijlocul zilei a sosit la cartierul-general al Diviziei 21 tancuri, rămasă lângă câmpul de luptă, şi a lansat-o într-un atac indirect. Pornind spre vest, prin valea situată la nord de Sidi Rezegh, printr-o mişcare de ocolire, a lovit apoi flancul vestic al poziţiilor britanice. Urcând năvalnic panta, a ocupat aerodromul şi a distins o parte a grupului de susţinere, până când celelalte două brigăzi blindate britanice au putut interveni. Contraatacurile lor tardive şi necoordonate s-au sfârşit confuz la lăsarea nopţii. Această zi nefastă nu s-a soldat doar cu atât. Divizia 15 tancuri, revenind în amurg pe câmpul de luptă, a lovit spatele Brigăzii 4 blindate şi a împresurat zona în care se aflau cartierul general, rezervele acesteia şi Unitatea 8 de husari. Luată prin surprindere, majoritatea personalului, a tancurilor şi a aparaturii radio au fost capturate. Comandantul brigăzii conducea contraatacul de la Sidi

Rezegh şi a scăpat – dar în zorii zilei de 23 noiembrie 1941 s-a văzut confruntat cu o brigadă mutilată, împrăştiată şi fără mijloace de a conduce şi reasambla fragmentele rămase.

Dezastrul l-a pus în situaţia de a nu putea acţiona pe parcursul unei zile ce avea să se dovedească mai critică decât precedenta.

Ceva mai târziu i s-a oferit ocazia unei compensări – Cartierul general al Afrika Korps a avut o soartă similară, în dimineaţa zilei de 23 noiembrie. Aceasta s-a datorat faptului că Cunningham a ordonat, în sfârşit. Corpului 13 Armată să înceapă înaintarea. Trupele din Noua Zeelandă au capturat Capuzzo la 22 noiembrie 1941, iar unei brigăzi (a 6-a) i s-a cerut să forţeze înaintarea spre Sidi Rejzegh. Curând după revărsatul zorilor, la 23 noiembrie, aceasta a atacat şi a devastat Cartierul general al Afrika Korps. Cruewell a reuşit să nu fie luat prizonier plecând cu puţin timp înainte pentru a conduce următoarea fază a luptei. Pierderea personalului operativ şi a legăturilor radio au constituit un neajuns grav în zilele următoare – cu mult mai mare decât îşi închipuiau englezii, preocupaţi, de altfel, de propriile lor necazuri.

Duminică, 23 noiembrie 1941, era pentru Anglia „Duminica dinaintea postului Crăciunului”, iar pentru Germania „Totensonntag” – „Duminica morţilor”. Cele întâmplate în deşert în acea zi justifică denumirea dată acelei zile după calendarul lor religios.

În timpul nopţii, forţa britanică de la Sidi Rezegh se retrăsese puţin spre sud, pentru a aştepta întăririle ce

urmau să sosească odată cu Divizia 1 sud-africană. Din nefericire, joncţiunea nu s-a mai realizat, căci un atac concentrat lansat de cele două divizii de tancuri, ce s-au ivit din ceaţa dimineţii, a luat prin surprindere trupele engleze şi sud-africane, dezmembrându-le, lovindu-le puternic taberele mobile şi producând panică şi derută generală. Dezastrul ar fi fost şi mai mare dacă diviziile de tancuri nu ar fi fost rechemate de un semnal dat de Creuwell, care nu avea încă o imagine clară asupra situaţiei şi intenţiona să se unească cu Divizia italiană Ariete înainte de a se încumeta fa o lovitură decisivă. Italienii au înaintat însă prea lent, astfel încât Cruewell n-a putut lansa atacul decât după-amiază, dinspre sud, împotriva grupării principale a forţelor înaintate ale lui Norrie, a Brigăzii 5 sud-africane, izolată, şi a Brigăzii 22 blindate. Efective mai mici izbutiseră să se strecoare din capcană în acest interval. Până la declanşarea atacului german, britanicii se organizaseră mai bine în apărare. Atacul german a reuşit să străpungă poziţiile şi să îi nimicească pe apărători (3.000 au fost capturaţi sau ucişi), dar Afrika Korps a pierdut peste 70 din cele 160 de tancuri, care îi mai rămăseseră.

Pierderile de tancuri suferite în acest atac direct asupra unei poziţii defensive anulau succesul obţinut prin manevre abile în zilele precedente. Într-adevăr, costul acestui succes tactic a fost mai mare, din punct de vedere strategic, pentru nemţi, decât orice alt element al „Operaţiunii Cruciatul”. În timp ce Corpul 30 Armată suferise pierderi mult mai grele (îi mai rămăseseră doar 70

de tancuri apte de luptă din totalul de 500) englezii îşi puteau reface forţele apelând la rezerve, în timp ce Rommel nu dispunea de aşa ceva.

La 24 noiembrie 1941, bătălia a cunoscut iarăşi o întorsătură dramatică: Rommel s-a străduit să-şi valorifice victoria printr-o lovitură adâncă la şi dincolo de frontieră, în zona din spate a Armatei a 8-a, folosind forţele sale mobile. El n-a mai pierdut timpul aşteptând adunarea tuturor forţelor şi a pornit înainte cu Divizia 21 tancuri imediat ce aceasta a fost aptă să se deplaseze. El a preluat comanda şi a cerut Diviziei 15 să îl urmeze; i s-a promis, totodată, că Unitatea mobilă italiană, Diviza blindată Ariete şi divizia motorizată Trieste vor sprijini diviziile de tancuri, pentru a putea închide cercul în jurul forţelor britanice.

Iniţial, aşa cum arată raportul redactat cu o seară înainte şi trimis la Berlin şi Roma, Rommel intenţiona să profite de dezorganizarea forţelor britanice şi să elibereze garnizoana germano-italiană de la frontieră. În aceeaşi noapte planul lui s-a extins. Mărturiile principalilor ofiţeri din statul său major, confirmate de jurnalul de război al Cartierului general, arătau următoarele: „Comandantul suprem a decis să îl urmărească pe inamic cu diviziile blindate, să restaureze situaţia pe frontul Siollum şi, în acelaşi timp, să taie căile de comunicaţie din spatele englezilor, în zona Sidi Omar… În acest fel îşi obliga inamicul să renunţe la luptă”.

Rommel dejuca astfel intenţiile comandantului advers, şi, concomitent, ataca spatele frontului adversarului şi

proviziile acestuia. La momentul respectiv, şansele lui Rommel de a reuşi erau chiar mai mari decât îşi închipuia el. Cu o zi înainte, ca urmare a deznodământului dezastruos al bătăliei forţelor blindate, Cunningham se hotărâse să se retragă peste graniţă şi a fost oprit numai de Auchinleck, sosit cu avionul de la Cairo pentru a insista să continue lupta. Saltul năvalnic al lui Rommel spre graniţă a provocat panica şi a alarmat la maximum Cartierul general al Armatei a 8-a.

La ora patru după-amiaza, Rommel a atins frontiera în punctul Bir Sheferzen – după ce a străbătut în cinci ore o porţiune de deşert de peste 95 km. El a trimis imediat un grup de luptă peste sârma ghimpată a graniţei într-un atac spre nord-est, către trecătoarea Halfaya, pentru a prelua controlul asupra căii de aprovizionare şi de retragere spre coastă a Armatei a 8-a. Concomitent, a intensificat presiunea şi asupra spatelui acesteia. După ce a condus grupul de luptă pe o porţiune din drum, Rommel a pornit înapoi, dar a rămas imobilizat în deşert din cauză unei defecţiuni de motor. Spre norocul lui, Cruewell, care trecea întâmplător pe acolo, l-a luat cu maşina sa. Pentru că se lăsase întunericul, n-au reuşit să găsească o breşă în sârma frontierei şi au petrecut noaptea înconjuraţi de trupele britanice şi indiene din zonă. Maşina lui Cruewell, capturată de la englezi, i-a ajutat în zori să se strecoare fără a fi observaţi, şi să ajungă cu bine la Cartierul general al Diviziei 21 blindate. Aici Rommel a constatat că Divizia 15 blindată nu sosise încă la frontieră, iar Divizia Ariete se oprise din marş când văzuse poziţiile Brigăzii 1 sud-

africane dispuse de-a curmezişul căii ei de înaintare. Nici coloanele care transportau rezervele de combustibil nu ajunseseră la destinaţie. Aceste întârzieri nu numai că au frânat contralovitura lui Rommel, dar au dus şi la diminuarea ei. Planul lui de a trimite un grup de luptă la Habata, spre est, unde se afla staţia feroviară de aprovizionare a englezilor, pentru a bloca principala rută de interior spre Egipt, a căzut. Totodată, a fost nevoit să renunţe la ideea de a trimite alt grup de luptă spre sud, la Jarabub Casis, de-a lungul drumului ce trecea pe lângă Fortul Maddalena, unde se afla Cartierul general al Armatei a 8-a (acţiunea ar fi sporit alerta în rândul englezilor). În zona de frontieră, ziua s-a scurs fără succese, căci asaltul costisitor de la Sidi Omar, lansat de regimentul de tancuri al Diviziei 21 blindate, a eşuat. Într-un târziu, când şi-a făcut apariţia şi Divizia 15 blindată, mult mai puternică, înaintarea năvalnică spre nord, de-a lungul graniţei, s-a soldat doar cu distrugerea unui atelier de campanie, în care se reparau 16 tancuri britanice.

Rezultatele modeste, după ameninţarea ce planase cu o zi înainte asupra lor, le-a oferit englezilor şansa de a-şi trage sufletul şi de a-şi recăpăta cumpătul. În plus, în cea de a treia zi, la 26 noiembrie 1941, Cunningham a fost înlocuit la conducerea Armatei a 8-a, cu adjunctul şefului Statului major general al lui Auchinleck, Neil Ritchie. Această numire era menită să asigure continuarea luptei, indiferent de riscuri. Englezii au avut mare noroc că inamicul ratase distrugerea celor două mari depozite de campanie de la sud de Trigh el Abd, care asigurau

posibilitatea de a continua lupta şi de a relua ofensiva. Diviziile blindate germane trecuseră mult prea la nord de depozitele de campanie. În schimb, dacă italienii ar fi continuat înaintarea, s-ar fi apropiat de ele periculos de mult.

Deşi atacul lui Rommel scăzuse în intensitate, în dimineaţa de 26 noiembrie 1941, situaţia englezilor era încă precară. Corpul 30 Armată era aşa de slăbit încât n-a întreprins nimic, în tot cursul zilei, să slăbească presiunea inamicului aspra spatelui Corpului 13 Armată care, în afara faptului că erau separate la mare distanţă, nu aveau nici legături radio corespunzătoare. Germanii se confruntau cu aceeaşi problemă – pierderea legăturilor radio – în cazul lor cu efecte mult mai grave, deoarece şansele lor depindeau de realizarea unei acţiuni rapide şi coordonate în zona din spatele englezilor. Trupele engleze se menţineau cu fermitate pe poziţiile de la frontieră, în timp ce avangarda Corpului 13 continua să forţeze înaintarea spre vest pentru a face joncţiunea cu forţele de la Tobruk, pentru a realiza o dublă ameninţare asupra spatelui frontului lui Rommel. Această ameninţare determinase Cartierul general al grupului de blindate de la El Adem să solicite întoarcerea diviziilor blindate pentru a anula această presiune.

Aceste cereri venite din spatele frontului, combinate cu defecţiunile sistemului de comunicare radio şi cu lipsa de carburant au avut ca efect dejucarea planurilor lui Rommel privitoare la continuarea luptei. În dimineaţa de 26 noiembrie 1941, Rommel îi ordonase lui Cruewell „să

curețe frontul de la Sollum”, printr-un atac simultan – Divizia 15 blindată, pe o parte, şi Divizia 21, pe cealaltă parte. Spre stupoarea lui, a constatat că Divizia 15 plecase înapoi la Bardia în zorii zilei, pentru a-şi completa stocul de carburant şi de muniţii. Apoi, exact când aceasta se întorcea pe câmpul de luptă, a aflat că şi Divizia 21 se retrăsese din Halfaya, interpretând greşit un ordin, şi că se îndrepta tot spre Bardia, pentru a face plinul. Ca urmare în ziua aceea n-a mai avut loc nicio acţiune, iar seara Rommel a decis, cu părere de rău, să lase Divizia 21 blindată să îşi continue drumul spre Tobruk. În dimineaţa următoare a dat aceeaşi dispoziţie Diviziei 15, după un atac matinal în care a izbutit să distrugă cartierul general şi clemenţele de susţinere ale brigăzii din Noua Zeelandă, aflată cel mai în spate. Acesta a fost sfârşitul contraofensivei germane care debutase atât de promiţător. Comentariile retrospective au fost influenţate, fireşte, de faptul că atacul eşuase. S-a afirmat că Rommel ar fi trebuit să exploateze într-o zonă restrânsă succesul de la Sidi Rezegh: să lichideze ce mai rămăsese din Corpul 30 Armată, sau să zdrobească divizia din Noua Zeelandă aflată pe poziţiile înaintate ori să cucerească Tobrukul – curăţindu-şi astfel flancul şi liniile de aprovizionare.

Nici una dintre aceste soluţii tactice nu oferea, însă, perspective strategice decisive în lupta împotriva englezilor şi, în plus, includeau riscul ca Rommel să piardă timp şi să-şi diminueze forţele într-un asalt nefructuos. Inferioritatea lui Rommel, încă de la început, genera riscul de a fi înfrânt într-o bătălie de uzură. Tancurile rămase din

Corpul 30 Armată, mult mai rapide, ar fi putut evita lupta obligându-le să le fugărească fără efect. Celelalte soluţii tactice sugerate însemnau atacarea infanteriei şi a artileriei în poziţiile lor defensive. Faptul că nu-şi puteau permite să se angajeze într-o bătălie de uzură justifica hotărârea lui de a nu le lua în considerare. El a optat pentru un atac în adâncime, cu toate forţele sale mobile la care se adăugau unităţile italiene mobile, căci reuşise să-l convingă pe Mussolini să le plaseze sub comanda lui.

Rommel a fost criticat adesea pentru caracterul imprudent al hotărârii sale. Istoria militară arată însă că o asemenea tactică s-a bucurat de nenumărate ori de succes, în special datorită efectului demoralizator asupra inamicului. În sprijinul tacticii adoptate venea şi experienţa personală a lui Rommel. În aprilie şi în iunie, reuşise să determine o retragere britanică (în primul caz o prăbuşire) printr-o lovitură similară, cu o forţă mai mică şi de pe poziţii mai puţin ameninţătoare. Două luni mai târziu – în ianuarie 1942 – un al patrulea atac în adâncime, deşi mai puţin adânc decât în noiembrie, l-a adus pe punctul de a reteza posibilitatea de retragere a englezilor.

În plus, când a lansat asaltul său din noiembrie, forţele adverse erau mai dispersate şi mai dezmembrate decât în celelalte trei cazuri, încheiate cu succes. Eşecul lui s-a datorat: întârzierii Diviziei 15 blindate şi inerţiei forţelor mobile italiene în sprijinirea atacului lansat de Divizia 21 blindată; pierderii avântului necesar valorificării „valului de şoc”; acţiunii nesigure şi zadarnice de la frontieră (datorită în parte lipsei de informaţii precise,

defecţiunilor legăturilor radio şi ordinelor interpretate greşit); organizării de către englezi a unei forţe ameninţătoare în spatele forţelor sale; hotărârii lui Auchinleck de a continua bătălia, în loc de a se retrage; înlocuirii comandantului Armatei a 8-a britanice într-un moment cheie. Noul comandant, date fiind împrejurările, a fost nevoit să continue bătălia, indiferent de riscuri, ceea ce s-a dovedit o decizie norocoasă.

Mai există un factor ce merită atenţie, date fiind învăţămintele lui: decizia de a continua bătălia nu ar fi avut nicio valoare, ba ar fi fost chiar dezastruoasă, dacă panica provocată de Rommel s-ar fi extins. Dar majoritatea „fragmentelor" Corpului 30 au rămas pe poziţiile lor sau în apropierea acestora, chiar dacă erau izolate, ca de altfel şi cele ale Corpului 13. Însuşi faptul că se aflau împrăştiate buimăcite de loviturile din zilele precedente le-a determinat să nu încerce să se retragă spre bază. Li s-a părut, probabil, mai înţelept să „stea nemişcate", la marginea vârtejului, chiar dacă fluxul devenise incert.

După ce contraatacul strategic al lui Rommel nu şi-a atins scopul, s-a pus în primul. Rând întrebarea dacă îşi va reveni după eşec, iar în al doilea rând dacă îşi va redobândi supremaţia. Surprinzător, dacă se ţine seama de forţa sa relativ slabă, el a izbutit să răspundă pozitiv la ambele întrebări. Cu toate acestea, n-a putut profita de avantajul redobândit şi, în final, a fost nevoit să se retragă, datorită uzurii acumulate. Acest deznodământ demonstrează că Rommel a avut dreptate când, la 24 noiembrie 1941, s-a angajat în acel contraatac strategic în

adâncime aparent imprudent – era singura acţiune ce-i putea oferi şanse reale de a înclina decisiv balanţa în favoarea lui.

Când Afrika Korps s-a întors înapoi, spre vest, cu cele 60 de tancuri de care mai dispunea (dintre care o treime erau tancuri uşoare), şansele de a recâştiga, printr-o acţiune directă, terenul pierdut la Tobruk păreau slabe şi însăşi situaţia trupelor sale era foarte precară. Înaintarea spre vest a Diviziei din Noua Zeelandă, susţinută de aproape 90 de tancuri Valentine şi Matilda, străpunseseră încercuirea realizată de Rommel în noaptea de 26 noiembrie 1941 şi făcuseră joncţiunea cu forţa britanică din Tobruk, care dispunea de mai mult de 70 de tancuri (inclusiv 20 de tancuri uşoare). De asemenea, englezii primiseră întăriri de la bază, puterea Diviziei 7 blindate ajungând la aproape 130 tancuri, în aceste condiţii, englezii aveau acum o superioritate de 5 la l în ce priveşte tancurile şi de 7 la 1 dacă ne referim la tancurile înarmate cu tunuri. Presupunând că acestea ar fi fost utilizate de o manieră concentrată, şansele lui Afrika Korps s-ar fi redus drastic (numai Divizia 7 blindată l-ar fi putut zdrobi).

În prima fază a retragerii, Afrika Korps s-a aflat în primejdie şi datorită mai ales faptului că Divizia 21 blindată, întârziată de un blocaj pe un traseu, nu a putut veni în ajutorul Diviziei 15 blindate când în după-amiaza de 27 noiembrie 1941 aceasta a fost interceptată şi atacată de cele două brigăzi ale Diviziei 7 blindată, ce dispunea de un număr de tancuri de trei ori mai mare. O brigadă (a 22-a) i-a barat calea, în timp ce cealaltă (a 4-a) a atacat din flanc

coloana aflată în marş, făcând ravagii în rândul mijloacelor de transport. Deşi nemţii au izbutit să stăvilească atacul, marşul lor spre vest, pe drumul Trigh Capuzzo a fost stopat. Spre apusul soarelui tancurile engleze s-au retras spre sud, în deşert, pentru a se odihni peste noapte într-un bivuac, aşa cum procedau de obicei. Acest lucru le-a permis nemţilor să forţeze înaintarea spre vest, la adăpostul. Întunericului. A doua zi, brigăzile britanice de blindate au reluat atacul, dar au fost ţinute la distanţă de barajul antitanc al inamicului. Seara, nemţii au putut forţa din nou înaintarea, fără nicio dificultate.

În dimineaţa zilei de 29 noiembrie 1941, Afrika Korps a reuşit să facă joncţiunea cu restul forţelor lui Rommel, şi să scape de presiunea atacului inamic. A doua zi, Rommel a atacat Brigada 6 din Noua Zeelandă, aflată pe înălţimea de la Sidi Rezegh. El a utilizat Divizia Ariete pentru a-şi acoperi flancul şi a preîntâmpina un posibil atac din partea blindatelor britanice aflate la sud. Tancurile sale au atacat dinspre vest, iar infanteria dinspre sud. În seara aceleiaşi zile, Brigada 6 din Noua Zeelandă a cedat înălţimea. O parte din forţele brigăzii au reuşit să se desprindă şi să se alăture corpului principal al diviziei, în valea de lângă Belhamed. Blindatele britanice, deşi superioare numeric datorită noilor livrări de tancuri, şi aflate sub comanda Brigăzii 4, nu au întreprins nicio acţiune viguroasă pentru a străpunge „barajul” lui Rommel şi a-şi ajuta camarazii. Comandanţii britanici, prea adesea atraşi în capcanele lui Rommel, au adoptat o prudenţă excesivă care i-a determinat să nu acţioneze.

În zorii zilei de 1 decembrie 1941, Rommel a împresurat strâns forţele din Noua Zeelandă aflate la Belhamed, şi a tăiat „coridorul” care le unea cu garnizoana din Tobruk. Aproximativ la 4.30 a.m., Brigăzii 4 blindată i s-a ordonat să pornească „cu toată viteza” spre nord la prima geană de lumină şi să atace tancurile inamice „cu orice preţ”. Brigada s-a pus în mişcare pe la ora 7 a.m., a ajuns la terenul de aterizare de la Sidi Rezegh la ora 9 a.m., şi a făcut joncţiunea cu trupele din Noua Zeelandă. Britanicii au plănuit un contraatac împotriva tancurilor inamice – estimate la „circa 40”. Pentru că o parte a trupelor din Noua Zeelandă suferiseră deja pierderi grele, s-a renunţat la acţiune şi s-a dat ordinul de retragere generală. Ceea ce mai rămăsese din Divizia Noua Zeelandă s-a retras către est, la Zaafran (apoi, în timpul nopţii, la frontieră), în timp ce Brigada 4 blindată a pornit într-o retragere de 40 km, spre sud, până la Bir Berraneb.

Rezultatul acestei a treia faze a bătăliei a însemnat un succes i uimitor al forţei germane inferioare numeric într-o proporţie de 1 la 7 la începutul luptei, şi care acum redusese diferenţa la 1 la 4, luând în calcul totalul tancurilor englezilor.

Auchinleck, sosit cu avionul la Cartierul general al Armatei a 8-a a estimat corect inferioritatea forţelor lui Rommel, şi s-a decis să continue bătălia. El dispunea de forţe proaspete şi de tancuri de rezervă pe care le putea aduce la faţa locului. Divizia 4 indiană a fost înlocuită de la frontieră cu Divizia 2 sud-africană, şi trimisă în faţă să se alăture Diviziei 7 blindate într-o mişcare de învăluire

menită să taie liniile de aprovizionare şi de retragere ale lui Rommel.

Când Rommel a aflat despre această nouă şi puternică ameninţare, s-a decis să se retragă spre vest, şi să-şi concentreze tancurile pentru o lovitură ce viza zădărnicirea mişcării britanice de învăluire. Astfel, în noaptea de 4 decembrie 1941, Afrika Korps a abandonat încercuirea Tobrukului şi a plecat în ascuns spre vest.

În aceeaşi dimineaţă, brigada din avangarda Diviziei 4 indiene lansase un atac asupra poziţiilor italiene de la Bir el Gubi (la 32 km sud de Sidi Rezegh), dar asaltul a eşuat sub focul apărătorilor.

Atacul, reluat a doua zi dimineaţă, a fost din nou respins. În timpul acestor operaţiuni, blindatele britanice care acoperiseră flancul de nord împotriva unei posibile intervenţii a lui Rommel s-au retras în după-amiaza zilei de 5 decembrie 1941, la bivuacuri pentru a proba un nou sistem de campament. La ora 5.30 p.m., tancurile lui Rommel au apărut brusc pe teatrul de luptă, la Bir el Gubi, şi au prins o parte a brigăzii indiene neprotejate (restul a izbutit să fugă la lăsarea întunericului).

Ca urmare a acestui recul, comandantul Corpului 30 Armată, Norrie, a decis să amâne preconizată înaintare pe flanc spre Acroma – hotărâre ce a redus şansele de a-i tăia lui Rommel calea de retragere. Brigada 4 blindată a primit ordinul de a repera şi distruge blindatele inamicului, înainte de a se încerca o nouă înaintare. Această sarcină n-a fost îndeplinită. Cercetarea documentelor arată că n-au fost prea multe strădanii în acest sens, deşi sosirea a încă

40 de tancuri ridicase numărul total la cifra de 136 – de aproape trei ori mai mult decât avea Afrika Korps. Brigada a petrecut următoarele două zile pe poziţiile de lângă Bir el Gubi, de unde a efectuat câteva incursiuni, pentru a-l atrage pe inamic într-un asalt direct, în bătaia tunurilor Diviziei 4 indiene, lucru ce nu le-a reuşit englezilor.

La 7 decembrie 1941, Rommel a hotărât să se retragă pe linia Gazala, după ce i se comunicase că nu aveau şanse să primească întăriri până la sfârşitul anului. În noaptea aceea, Afrika Korps a început retragerea. Englezilor le-a trebuit ceva timp până să-şi dea seama ce se întâmplă. Tancurile au început înaintarea spre „Podul cavalerilor”, răscruce de drumuri la sud de Acroma, abia pe 9 decembrie 1941. Înaintarea a fost stăvilită de o ariergardă inamică la 13 km de „Podul cavalerilor”, fapt ce dovedeşte că forţele britanice erau preocupate de a se proteja şi nu de a prinde inamicul în capcană. La 11 decembrie 1941, Rommel a ajuns cu bine la Gazala, unde fusese pregătită din vreme o poziţie defensivă de rezervă.

La 13 decembrie 1941, Corpul 13 Armată, care preluase misiunea urmăririi inamicului, comandat de Godwin-Austen, a lansat un atac pe linia Gazala. Lovitura frontală a fost anihilată, însă Corpul mobil italian care acoperea flancul lui Rommel dinspre interior a cedat rapid sub presiune. Aripa stângă a englezilor a ajuns la Sidi Breghisc, la 25 km în spatele liniei Gazala, dar un contraatac cu tancuri al lui Rommel a stopat învăluirea.

La 14 decembrie 1941, înainte de reluarea atacului, Godwin. Austen a trimis Brigada 4 blindată pe un traseu de

flanc mai larg – la Haleg Eleba, o încrucişare de drumuri, la jumătatea distanţei dintre Gazala şi Mechili. Această acţiune, care viza ameninţarea spatelui lui Rommel, a început la ora 2.30 p.m. După ce a străbătut 32 km spre sud, brigada s-a oprit pentru a înnopta şi, la ora 7 a.m., a pornit să parcurgă cei 95 km necesari pentru a închide cercul. Din cauza drumului prost ca a ajuns la Haleg Eleba abia la 3 p.m., cu o întârziere de patru ore faţă de orarul stabilit – şi totodată prea târziu pentru a mai sprijini atacul prin atragerea rezervei de tancuri a lui Rommel, aşa cum prevedea planul. În plus, o dată ajunsă la faţa locului, a rămas pe poziţii şi nu a întreprins nimic pentru a-şi face simţită prezenţa, astfel încât inamicul a constatat prezenţa ei doar a doua zi dimineaţa.

Atacul principal din 15 decembrie 1941 s-a dovedit un eşec. Printr-un asalt în apropierea coastei se câştigase un punct de sprijin lângă poziţiile de la Gazala, dar atacul de învăluire a fost parat de o contralovitură a tancurilor germane pe la amiază, care a nimicit o parte din avangarda engleză.

Eşaloanele superioare ale Comandamentului britanic încă mai sperau ca puternica brigadă de blindate, pe care o plasaseră în spatele inamicului, să obţină, până a doua zi, câteva rezultate hotărâtoare. În dimineaţa zilei de 16 decembrie 1941, brigada s-a deplasat 32 km spre sud, pentru a se aproviziona cu combustibil, dar când s-a reîntors după-amiază, a fost oprită de un baraj antitanc din apropierea frontului şi s-a retras spre sud, pentru a campa peste noapte. S-a înregistrat doar un schimb de focuri, de

la mare distanţă, de parcă englezii doreau doar să-l vadă pe inamic plecat – ceea ce acesta a şi făcut profitând de calea liberă ce i-a fost lăsată. Şi asta în condiţiile în care, chiar dacă suferise pierderi mici în contralovitura încununată de succes din 15 decembrie, Afrika Korps rămăsese doar cu 30 de tancuri, în vreme ce englezii dispuneau de aproape 200. Rommel îşi dădea seama că nu va putea rezista multă vreme pe linia Gazala şi s-a decis să facă un pas mare înapoi pentru a ieşi din raza de acţiune a englezilor, şi a aştepta să-i sosească întăririle. El intenţiona să se întoarcă la trecătoarea de la Mersa Brega, la frontiera cu Tripolitania, care reprezenta o poziţie ideală pentru apărare. Acest loc fusese trambulina de lansare a primei lui ofensive, şi intenţiona să-l folosească din nou în acelaşi scop. Retragerea a început în noaptea de 16 decembrie 1941; Afrika Korps şi Corpul mobil italian au luat-o prin deşert, în timp ce diviziile de infanterie italiene s-au întors pe drumul de coastă.

Englezii n-au reuşit să declanşeze prompt urmărirea. Brigada 4 blindată a demarat abia a doua zi la ora 1 p.m., şi după două ore de mers s-a oprit pentru popasul de noapte, la doar 20 km distanţă de poziţiile Haleg Eleba, pe care tocmai le părăsise. În 18 decembrie 1941, Brigada 4 a înaintat prin deşert până la un punct aflat la sud de Mechili, dar luând-o spre nord a ratat astfel întâlnirea cu coada coloanelor inamicului aflat în retragere.

Între timp, Divizia 4 indiană, îmbarcată în autovehicule însoţite de tancuri a forţat înaintarea apropiindu-se de coastă, prin ţinutul accidentat Jebel

Akhadar. Dema a fost cucerită în dimineaţa zilei de 19 decembrie – dar marca masă a coloanelor pedestre ale inamicului trecuse deja cu bine prin trecătoare. O încercare de a le intercepta ceva mai la vest a fost zădărnicită de terenul accidentat şi de lipsa de carburant (au fost ajunse doar câteva fragmente din coloanele inamice). Cea mai mare parte a forţelor engleze s-a trezit imobilizată din cauza lipsei de carburanţi. În consecinţă, s-a recurs la infanteria motorizată pentru a continua urmărirea prin fâşia de deşert a marii meandre de la Benghazi. La 22 decembrie 1941, ajungând la Antelat, a găsit tancurile inamice (30 la număr) instalate lângă Beda Fomm – cu scopul de a acoperi retragerea spre coastă a forţelor pedestre italiene. Englezii au fost ţinuţi la distanţă până pe 22 decembrie, când ariergarda lui Rommel s-a mai retras aproximativ 50 km, spre Agebabia. Între timp, Brigada 22 blindată sosise pentru a consolida forţele engleze. Urmărind ariergarda inamicului, Brigada de gardă a lansat un asalt frontal la Gedabia – care a eşuat – în timp ce Brigada 22. Blindată a efectuat o întoarcere, înaintând aproximativ 50 km în adâncul deşertului, prin El Hasciat. Ea a suferit însă o lovitură neaşteptată. La 27 decembrie 1941, flancul ci a fost atacat prin surprindere de tancuri germane, şi încercuit trei zile mai târziu, după lupte succesive. Aproximativ 30 de tancuri britanice au izbutit să scape, dar 65 au fost distruse. În realizarea acestei riposte, Rommel a fost ajutat de cele două noi companii de tancuri (30 de tancuri), care debarcaseră la Benghazi pe 19 decembrie, exact înainte de evacuarea

portului. Acestea erau primele întăriri pe care le primea de la debutul „Operaţiunii Cruciatul”.

Lovitura suferită de englezi la El Hasciat a reprezentat încheierea frustrantă a unei lungi urmăriri, un duş rece care stingea entuziasmul succesului obţinut în bătălia din jurul Tobrukului. Prin retragerea silită a lui Rommel, s-au realizat, totuşi, profituri substanţiale. Astfel, garnizoanele germano-italiene de la frontieră au rămas izolate, lipsite de speranţă. Bardia s-a predat pe 2 ianuarie 1942, iar celelalte două posturi de frontieră la 17 ianuarie 1942. Numărul prizonierilor capturaţi în poziţiile de la frontieră a ajuns la 20.000 (inclusiv cei de la Sidi Omar), iar totalul pierderilor suferite de Axă a atins 30.000 de oameni, în comparaţie cu circa ÎS.000, cât au pierdut englezii. Aproape două treimi din pierderile suferite de inamic erau soldaţi italieni. Majoritatea germanilor ucişi proveneau din efectivele personalului administrativ, în cele şase săptămâni englezii pierduseră în special soldaţi din trupele de luptă, dintre care mulţi veterani ai războiului din deşert, care erau greu de înlocuit. Dezavantajul de a fi nevoiţi să se bizuie pe trupe lipsite de experienţa luptei în deşert avea să devină evident în următoarea bătălie, declanşată în a treia săptămână a lunii ianuarie. Rommel, ale cărui forţe englezii le credeau epuizate, a lansat încă una dintre loviturile sale neaşteptate, soldată cu rezultate asemănătoare celor ale primului atac din 1941.

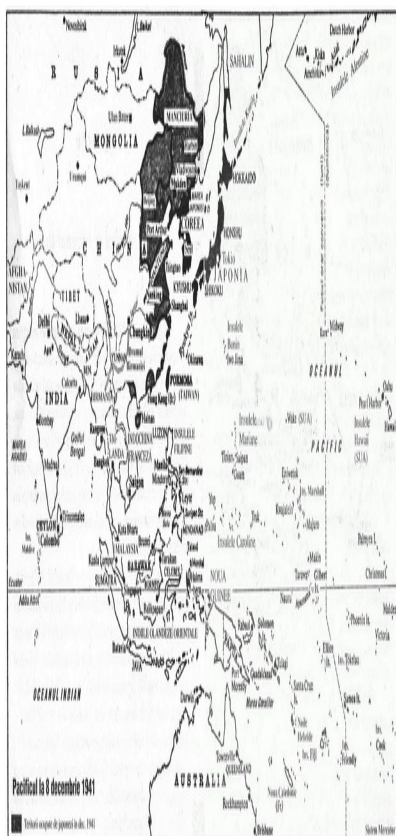
Capitolul 16

„Valul” se ridică în Extremul Orient

Începând cu anul 1931 Japonezii au fost angrenaţi în acţiuni de extindere a unor capete de pod pe continentul asiatic, în dauna chinezilor, slăbiţi de conflicte interne, şi în detrimentul intereselor americane şi britanice. În acel an, invadaseră Manciuria, transformând-o într-un satelit al Japoniei. În 1932 au pătruns în China propriu-zisă, iar din 1937 au făcut un efort susţinut pentru a controla acest teritoriu imens. Contracaraţi de gherile, au întreprins noi acţiuni expansioniste menite să le taie chinezilor orice posibilitate de aprovizionare din exterior.

În 1940, după cucerirea Franţei şi a Ţărilor de Jos de către Hitler, japonezii au profitat, determinându-i pe francezi să consimtă la ocuparea „protectoare” a Indochinei franceze de către Japonia.

În replică, pe 24 iulie 1941, preşedintele Roosevelt a cerut retragerea trupelor japoneze din Indochina. La 26 iulie 1942, el a dispus îngheţarea tuturor activelor japoneze din Statele Unite şi instituirea unui embargo asupra aprovizionării cu ţiţei pentru a-i determina să accepte cererea Churchill a reacţionat şi el, iar două zile mai târziu guvernul olandez, aflat în refugiu la Londra, a fost convins să facă acelaşi demers, ceea ce însemna, cum remarca Churchill, că „Japonia era lipsită de livrările vitale de ţiţei“.

În discuţiile purtate, începând chiar din 1931, se admisese întotdeauna că această lovitură paralizantă va forţa Japonia să lupte pentru a evita colapsul, fie va renunţa la politica sa din ultimul timp. Remarcabil este faptul că Japonia a amânat începerea ostilităţilor mai bine de patru luni, şi a încercat să negocieze ridicarea embargoului la petrol. Guvernul Statelor Unite a condiţionat ridicarea embargoului de retragerea Japoniei nu numai din Indochina, ci şi din China. Era greu de presupus că vreun guvern, şi cu atât mai puţin cel japonez,

ar fi putut înghiţi asemenea condiţii umilitoare, un afront, care ar fi însemnat o "pată ruşinoasă“ pe obrazul ţării. În consecinţă, începând cu ultima săptămână a lui iulie, se aştepta în orice moment declanşarea războiului în Pacific. Pentru americani şi englezi cele patru luni de graţie înainte ca japonezii să lanseze atacul au fost salutare. Totuşi, nu s-a profitat suficient de acest interval pentru a finaliza pregătirile defensive ce se impuneau.

În dimineaţa zilei de 7 decembrie 1941, o forţă navală japoneză cu şase portavioane a efectuat un puternic atac aerian asupra bazei navale americane Pearl Harbour din Arhipelagul Hawaii. Lovitura a fost lansată înaintea declaraţiei de război, la fel ca şi precedentul atac de la Port Arthur, din 1904, lovitura iniţială a Japoniei în războiul ei împotriva Rusiei.

Până la începutul anului 1941, Japonia intenţiona ca în cazul unui război împotriva Statelor Unite să-şi utilizeze flota principală în Pacificul de Sud, în combinaţie cu un atac asupra Insulelor Filipine, pentru a anihila încercarea americanilor de a veni în ajutorul garnizoanei lor de acolo. Americanii se aşteptau ca japonezii să facă această mişcare, iar presupunerile lor fuseseră întărite de ocuparea Indochinei de către Japonia.

Amiralul Yamamoto concepuse însă un nou plan – un atac prin surprindere la Pearl Harbour. Japonezii s-au apropiat de ţintă pe căi ocolite, via Insulele Kurile, dinspre nord, spre Arhipelagul Hawaii, nedetectaţi. Au lansat lovitura înainte de răsăritul soarelui, aruncând în luptă 360 de avioane, de la 485 de kilometri de Pearl Harbour. Patru

dintre cele opt nave de linie americane au fost scufundate, una a eşuat la mal, iar celelalte au fost grav avariate, într-o oră şi câteva minute, japonezii dobândiseră controlul în Pacific.

Această lovitură le permitea japonezilor invazia teritoriilor americane, britanice şi olandeze din Pacific. În timp ce principala forţă de atac japoneză se îndreptase spre Arhipelagul Hawaii, altele escortau convoaie de nave ce transportau trupe în Pacificul de sud-vest.

Aproape simultan cu atacul aerian de la Pearl Harbor, au început o scrie de debarcări în Peninsula Malaysia şi în Filipine. Primele au vizat marca bază navală britanică de la Singapore. Cu toate acestea, n-a existat nicio tentativă de atac dinspre mare a acestei baze, atac împotriva căruia liniile de apărare erau pregătite. Abordarea obiectivului s-a făcut indirect. În timp ce o debarcare avea loc la Kota Bharu, pe coasta de nord-est a Peninsulei Malaysia, pentru a cuceri terenurile de aterizare şi a distrage atenţia, forţele principale au debarcat pe istmul siamez al peninsulei, la aproximativ 800 de kilometri nord de Singapore. De aici trupele japoneze s-au revărsat în josul coastei de vest a peninsulei, învăluind succesiv forţele britanice care încercau să le stăvilească.

Japonezii au profitat nu numai de alegerea neaşteptată a unei rute atât de dificile, ci şi de condiţiile oferite de vegetaţia bogată, realizând infiltrări neaşteptate. – După ce timp de şase săptămâni forţele britanice au cedat teren, s-au văzut nevoite la sfârşitul lui ianuarie să se retragă de pe continent pe insula Singapore. În noaptea

de 8 februarie 1942, japonezii au lansat atacul peste strâmtoarea îngustă şi au atins ţărmul în nenumărate puncte, realizând noi infiltrări de-a lungul unui front larg. Pe 15 februarie 1942, forţele din apărare s-au predat, şi astfel s-a pierdut un punct cheie spre Pacificul de sud-vest.

Printr-o operaţie de mai mică amploare, japonezii au atacat baza britanică din Hong Kong (8 decembrie 1941). Colonia s-a predat, cu tot cu garnizoană, în ziua de Crăciun.

În Luzon, principala insulă filipineză, debarcările iniţiale de la nord de Manila au fost urmate rapid de o alta în spatele capitalei. Sub presiunea acestor forţe, trupele americane au abandonat cea mai mare parte a insulei şi s-au retras în mica Peninsulă Bataan, spre sfârşitul lui decembrie 1941. Acolo, expuse doar unui atac frontal pe un front extrem de îngust, au reuşit să reziste până în aprilie.

Cu mult înainte, chiar înainte de prăbuşirea Singaporelui, valul japonez s-a extins prin Arhipelagul Malaysia. La 11 ianuarie 1942, forţe japoneze au debarcat în Borneo şi Celebes, urmate de altele şi mai puternice în 24 ianuarie. Cinci săptămâni mai târziu, la 1 martie 1942, japonezii au atacat Java, inima Indiilor Olandeze răsăritene, după ce izolaseră insula. În mai puţin de o săptămână, Java le-a căzut în mâini ca o prună coaptă.

În schimb, ameninţarea aparent iminentă a Australiei nu s-a concretizat. Principalul efort japonez era îndreptat acum în direcţia opusă, spre vest, vizând cucerirea Birmaniei. Înaintarea directă, pe un front larg, din

Thailanda spre Rangoon a constituit modalitatea de apropiere indirectă de principalul obiectiv de pe continentul asiatic, paralizarea forţei de rezistenţă a Chinei. Rangoon era portul prin care China primea echipamente anglo-americane.

În acelaşi timp, această mişcare vicleană urmărea cucerirea porţii vestice a Pacificului, prin crearea unei bariere puternice în calea principalelor rute pe care s-ar fi putut încerca ulterior lansarea unei ofensive terestre anglo-americane. La 8 martie 1942, a căzut Rangoonul, iar după două luni forţele britanice au fost izgonite din Birmania, dincolo de munţi, înapoi în India.

Poziţia de acoperire obţinută astfel de japonezi era în mod natural atât de puternică, încât orice tentativă de a o recuceri ar fi costat enorm şi ar fi necesitat timp.

A trecut multă vreme până aliaţii au reuşit să adune necesarul de forţe pentru a putea încerca redobândirea teritoriilor pierdute. Acţiunea a început în capătul sud-estic, unde aliaţii beneficiau de Australia, care le oferea o bază largă de pornire, în apropierea lanţului de avanposturi japoneze.

Japonia era singura ţară avansată din punct de vedere industrial din afara Europei şi a Americii de Nord, fapt datorat procesului rapid de modernizare demarat în 1868, în timpul domniei împăratului Meiji. Societatea japoneză rămăsese totuşi „feudală” – războinicul era preamărit, nu fabricantul sau negustorul. Împăratul reprezenta divinitatea şi clasa conducătoare rămăsese atotputernică. În plus, influenţa armatei era imensă. Patrioţi înfocaţi şi,

adesea, xenofobi, militarii doreau ca Japonia să domine întreaga Asie de răsărit, şi în special China. Începând cu anii ’30, armata, prin teroare şi asasinate, preluase controlul asupra politicii japoneze.

Modul în care Japonia aborda problemele strategice şi politice erau puternic influenţate de faptul că, de când începuse modernizarea, ţara nu suferise nicio înfrângere. Credinţa poporului în invincibilitatea Japoniei s-a întărit după războiul cu Rusia din 1904 – 1905, deoarece atât pe uscat cât şi pe mare, forţele ei îşi impuseseră superioritatea şi demonstraseră că dominaţia europenilor asupra celorlalte popoare putea fi înlăturată.

În august 1914, Japonia, în calitate de aliat al Angliei (din 1902), preluase Tsing-tao şi Shantung, teritorii concesionate de germani în China, împreună cu grupurile de insule Marshall, Caroline şi Mariane din Pacific, toate colonii germane. Aceste câştiguri teritoriale au fost confirmate prin Tratatul de la Versailles, din 1919, la sfârşitul primului război mondial. Astfel, Japonia reprezenta puterea predominantă pe latura vestică a Pacificului. Cu toate acestea, poporul japonez trăia cu impresia că Japonia era o putere „sărăntoacă”, aidoma Italiei. Astfel, japonezii au început să-şi descopere afinităţi faţă de Italia şi Germania.

Sentimentul de frustrare a crescut, probabil, din cauza eşecului tentativei Japoniei de a controla China, în 1915, când cele „21 de pretenţii” au trebuit retrase la protestul americanilor. În mod semnificativ, începând încă din 1895, China a fost ţinta principală a armatei japoneze.

Deşi la sfârşitul primului război mondial Poliţia Imperială de Apărare afirmase că Statele Unite reprezentau principalul inamic potenţial, armata s-a arătat întotdeauna mai neliniştită din cauza Rusiei sovietice, care prin marile forţe terestre din Extremul Orient reprezenta o ameninţare mult mai importantă la adresa planurilor continentale ale Japoniei.

Apoi, între 1921 – 1924, Japonia a fost umilită în repetate rânduri. Englezii au refuzat politicos reînnoirea alianţei. Această ruptură a fost determinată şi de unele indicii referitoare la planurile expansioniste ale japonezilor în Pacific, dar rolul determinant l-a avut presiunea americanilor. Japonezii au considerat această atitudine drept o insultă şi un semn că popoarele albe se aliau împotriva lor. Indignarea lor a sporit în urma măsurilor legislative americane menite să limiteze imigrarea japoneză, care a culminat cu Actul din 1924, care îi excludea pe asiatici ca imigranţi.

Apoi, englezii şi-au anunţat planul de a construi o bază navală în Extremul Orient, la Singapore, pentru operaţiunile flotei militare. Japonia a interpretat acest demers ca o provocare la adresa ei.

Conducătorii politici japonezi au început să fie tot mai des atacaţi pentru că acceptaseră raportul de 3 – 5 – 5 în relaţia cu flotele militare americană şi britanică, conform Tratatului de limitare a forţelor navale de la Washington, din 1921. De asemenea, li se reproşa faptul că înapoiaseră Chinei provincia Shantung şi că semnaseră Tratatul celor nouă puteri, în 1922, care garanta integritatea Chinei.

Ca o ironic a sorţii, Tratatul de la Washington avea să favorizeze viitoarele acţiuni expansioniste ale Japoniei, în Pacific. Bazele navale americane şi britanice care fuseseră proiectate pentru această zonă fie nu erau terminate, fie erau slab fortificate. Japoniei i-a fost mult mai uşor să eludeze prevederile referitoare la puterea tunurilor şi la tonaj pe perioada celor treisprezece ani până la denunţarea oficială a tratatului.

Criza economică mondială din 1929 a afectat deosebit de grav Japonia, ceea ce a dus la creşterea nemulţumirii poporului. Militariştii au exploatat situaţia susţinând că expansiunea reprezenta singura soluţie a problemelor economice ale ţării. În septembrie 1931, „incidentul de la Mukden” le-a oferit liderilor militari japonezi locali pretextul şi ocazia de a intra în Manciuria, transformând-o într-un stat marionetă, Manchukuo, aflat la discreţia lor. Trupele japoneze care păzeau calea ferată din sudul Manciuriei au atacat şi dezarmat garnizoanele chineze din Mudken şi din oraşele învecinate, sub pretextul de autoapărare împotriva ameninţării unui atac. Confuzia creată i-a ajutat pe japonezi să cotropească întreaga Manciurie în următoarele câteva luni. Deşi ocuparea provinciei nu a fost recunoscută de Liga Naţiunilor, şi nici de Statele Unite, protestele şi criticile lor vehemente i-au făcut pe japonezi să se retragă din Ligă în 1933. Trei ani mai târziu, s-au alăturat Germanici naziste şi Italiei fasciste (Pactul anti-Comintern).

În iulie 1937, o pretinsă ciocnire la Podul Marco Polo, un alt „incident” deosebit de dubios, a determinat armata

japoneză din Kwantung să invadeze partea de nord a Chinei. Invazia a continuat şi s-a extins în cursul următorilor doi ani, dar japonezii au trebuit să facă faţă rezistenţei puternice a forţelor chineze naţionaliste conduse de Chian Kai-şi. Atacul lansat de ei la Shanghai, în vara anului 1937, a fost respins de chinezi. Până la urmă, înfrângerea a fost în avantajul japonezilor care şi-au evaluat şi corectat greşelile tactice şi tendinţa de a fi prea încrezători în forţa lor, atitudine ce data de pe vremea Războiului ruso-japonez, asta nu înainte de a mai primi o lecţie din partea Armatei sovietice, într-o ciocnire pentru atât de disputata frontieră de vest a Manciuriei. Aici, în regiunea Nomonhan, o forţă japoneză de aproximativ 15.000 de oameni a fost încercuită, iar în august 1939, când ruşii au adus în luptă cinci brigăzi mecanizate şi trei divizii de infanterie, japonezii au pierdut 11.000 de soldaţi.

În aceeaşi lună, vestea Pactului germano-sovietic a provocat o schimbare radicală, readucând la putere un guvern japonez moderat. Aceasta a durat până când Hitler a cucerit Europa occidentală în 1940. În iulie 1940 armata a adus la conducere un guvern pro-axă, în frunte cu prinţul Konoye. Din acel moment, expansiunea japoneză în China s-a accelerat, iar la sfârşitul lui septembrie 1940 Japonia a semnat Pactul tripartit cu Germania şi Italia, prin care cele trei puteri se angajau să se opună oricărei ţări care s-ar fi alăturat aliaţilor. Pactul era îndreptat în primul rând împotriva unei intervenţii americane.

În aprilie 1941, japonezii au încheiat un pact de neutralitate cu Rusia sovietică. Acesta prevedea că forţele

japoneze au libertatea de a întreprinde operaţiuni expansioniste în sud. Cu toate acestea, suspiciunile faţă de Rusia şi de intenţiile ei i? au determinat pe japonezi să aloce doar 11 divizii pentru operaţiunile din sud şi să păstreze 13 în Manciuria şi 22 în China.

Pe 24 iulie 1941, prin acordul silit al Guvernului de la Vichy, japonezii au preluat Indochina franceză. Două zile mai târziu, preşedintele Roosevelt a „îngheţat” toate activele japoneze din băncile americane, iniţiativă preluată rapid de guvernul britanic şi de cel olandez. În acest fel, comerţul cu Japonia a fost stopat, în special cel cu petrol.

Japonia importa 88% din necesarul de petrol pe timp de pace.

În momentul începutului embargoului, deţinea stocuri suficiente pentru trei ani de consum normal sau pentru jumătate din această perioadă, în caz de război. În plus, un studiu al Ministerului japonez de Război arăta că stocurile s-ar epuiza înainte de trecerea celor trei ani necesari pentru a încheia războiul din China, ceea ce amplifica importanţa unei victorii mai rapide. Singurele resurse disponibile proveneau din exploatările petroliere aflate în Indiile Olandeze răsăritene. Era de presupus că olandezii vor distinge instalaţiile înainte de a fi capturate, dar ele puteau fi reparate şi repuse în funcţiune înainte ca stocurile interne să se epuizeze. Petrolul din Java şi Sumatra putea salva situaţia, asigurând şi ocuparea Chinei.

Cucerirea regiunii, inclusiv a Malaysiei, ar fi adus controlul a patru cincimi din producţia mondială de

cauciuc şi a doua treimi din producţia mondială de cositor, ceea ce însemna nu numai un câştig pentru Japonia, ci şi o lovitură dată adversarilor, mult mai gravă decât pierderea petrolului.

Aceştia constituiau principalii factori pe care conducătorii Japoniei au trebuit să-i ia în considerare când s-au confruntat cu embargoul comercial. Dacă America nu putea fi determinată să ridice embargoul, conducătorii Japoniei trebuiau să aleagă fie renunţarea la ambiţiile lor – ceea ce însemna iminenţa unui puci militar acasă –, fie acapararea exploatărilor petroliere şi implicit lupta împotriva puterilor „albe”. O alternativă dezolantă. În cazul în care continuau campania din China, dar se retrăgeau din Indochina şi opreau expansiunea spre sud, ar fi obţinut poate o oarecare atenuare a embargoului, dar Japonia ca ţară ar fi devenit mai slabă şi mai puţin aptă să înfrunte noi pretenţii din partea Statelor Unite.

Ezitarea firească în faţa alegerii „totul sau nimic” ar putea explica motivul pentru care japonezii au întârziat patru luni înainte de a declanşa atacul. Totodată, conducerea armatei îşi dorea un interval mai mare pentru desăvârşirea pregătirilor, timp în care s-au prelungit controversele referitoare la strategia ce trebuia adoptată. Una dintre teorii avansa în mod optimist ideea că America ar putea sta deoparte, dacă Japonia se limita doar la acapararea teritoriului olandez şi britanic.

La 6 august 1941, Japonia a implorat Statele Unite să ridice embargoul. În aceeaşi lună, americanii s-au decis să păstreze Filipinele în caz de război, iar japonezii au cerut

ca fluxul întăririlor americane în direcţia respectivă să înceteze. Răspunsul americanilor a fost ferm, avertizându-i pe japonezi în privinţa unor noi agresiuni.

După alte două luni de controverse interne, guvernul prinţului Konoye a fost înlocuit cu unul condus de generalul Hideki Tojo, eveniment probabil decisiv. Totuşi discuţiile s-au prelungit, iar decizia de a ataca a fost luată abia la 25 noiembrie 1941. Unul dintre factorii care au determinat hotărârea a fost un raport potrivit căruia stocurile de petrol scăzuseră în perioada aprilie-septembrie cu un sfert.

Chiar şi în aceste condiţii, comandantul suprem al Flotei japoneze unite, amiralul Yamamoto, a primit ordin în aceeaşi zi ca atacul de la Pearl Harbor să fie amânat dacă tratativele cu Washingtonul, aflate în curs de desfăşurare, vor fi încununate de succes.

Puterile navale din Pacific în decembrie 1941 sunt sintetizate în tabelul următor:

	Nave de linie	Portavioane	Crucişătoare grele	Crucişătoare uşoare	Distrugătoare	Submarine
Imperiul britani	2		1	7	13	

c						
SUA	9	3	13	11	80	56
Olanda				3	7	13
Franţa liberă				1		
Aliaţi (total)	II	3	14	22	100	60
Japonia	10	10	18	18	113	63

Deşi adversarii erau aproximativ egali în multe privinţe, japonezii dispuneau de un avantaj substanţial la capitolul portavioane, arma crucială. În plus, existau, ceea ce nu se poate evidenţia într-un tabel, diferenţe calitative. Forţa japoneză era compactă şi bine instruită, în special pentru luptele pe timp de noapte. De asemenea, nu întâmpina dificultăţi de comandă sau de limbă, cum se întâmpla în tabăra aliaţilor. Cele două baze principale ale aliaţilor, Pearl Harbor şi Singapore, erau despărţite de aproximativ 9.600 km de ocean. Din punct de vedere al materialului, marina militară japoneză era superioară: mai multe nave noi, majoritatea navelor mai bine înarmate şi mai rapide. Dintre navele de linie, doar HMS *Prince of Wales* se putea compara cu navele de linie japoneze.

Japonezii au utilizat doar 11 divizii din totalul de 51,

pentru operaţiunile din sud-vestul Pacificului. Asta însemna mai puţin de 250.000 de combatanţi, iar cu trupele administrative atingea probabil un total de aproximativ 400.000. Cifrele forţelor aliate sunt mai puţin precise. Când japonezii s-au hotărât să atace, au estimat forţele engleze la 11.000 de soldaţi în Hong Kong, 88.000 în Malaysia şi 35.000 în Birmania – un total de 134.000; americanii aveau 31.000 de oameni în Filipine şi circa 110.000 de filipinezi; olandezii – 25.000 de soldaţi din armata regulată şi 40.000 din miliţie. Judecând după aparenţe, lansarea unei ofensive atât de ample cu sorţi de izbândă atât de mici părea o mişcare riscantă şi îndrăzneaţă. În realitate, totul a fost bine calculat; controlul maritim şi aerian le putea asigura o superioritate numerică locală, sporită de experienţa pe care o aveau şi de calitatea superioară a instruirii – mai ales în privinţa operaţiunilor de debarcare, a luptelor în junglă şi a atacurilor de noapte.

Japonezii au folosit 700 din totalul de 1.500 de avioane de luptă ale trupelor de uscat, întărite cu 480 de avioane ale marinei militare, din Flota 11 aeriană cu baza la Formosa şi încă 360 de aparate pentru atacul de la Pearl Harbor. La început a fost nevoie de avioanele de transport ale flotei pentru a asigura acoperirea aviatică a operaţiunilor din sud. Dar în noiembrie, cu Doar patru săptămâni înainte de război, raza de acţiune a avioanelor de vânătoare Zero – superioare celor pe care le posedau aliaţii – a fost mărită – puteau parcurge distanţa de 725 km din Formosa în Filipine şi retur. Ca urmare, avioanele de

transport au putut fi disponibilizate pentru lovitura de la Pear Harbour.

Acestor puternice forţe aeriene japoneze li se opuneau 307 avioane operaţionale americane cu baza în Filipine: incluzând 35 de bombardiere B17 cu rază mare de acţiune, dar inferioare calitativ; 158 de avioane britanice în Malaysia, majoritatea de tip vechi; 144 avioane olandeze. În Birmania, englezii dispuneau doar de 37 de avioane de vânătoare.

Superiorităţii numerice a forţelor japoneze i se adăuga şi cea calitativă – îndeosebi cea a avioanelor de vânătoare Zero.

Japonezii beneficiau de o capacitate de luptă amfibie. Benefică într-o zonă oceanică de insule şi golfuri. Singurul lor mare dezavantaj consta în capacitatea redusă a marinei comerciale, puţin peste 6.000.000 t. Acest handicap a devenit important mai târziu pe parcursul războiului.

După cum se vede, japonezii au fost avantajaţi la începerea războiului, îndeosebi sub aspectul calităţii. În faza de debut, singura primejdie o reprezenta eventualitatea unei intervenţii prompte a Flotei americane din Pacific, primejdie zădărnicită prin atacul de la Pearl Harbor.

Spionajul, de a cărui importanţă se ţinea seama prea rar în stabilirea balanţei de forţe, reprezenta un atu al japonezilor, care studiaseră minuţios zonele înaintea declanşării conflictului. Aliaţii erau, totuşi, în avantaj deoarece americanii descifraseră codul diplomatic japonez în vara anului 1940 (realizare datorată colonelului William

F. Friedman). De la acea dată mesajele secrete ale Ministerului de Externe sau ale Comandamentului japonez au putut fi descifrate de americani. Pe parcursul tratativelor ce au precedat războiul aceştia au cunoscut propunerile preconizate de Tokyo, înainte ca ele să le fie comunicate. Totuşi, data exactă şi obiectivele ce urmau să fie atinse în timpul atacului n-au fost transmise ambasadorului japonez, astfel încât nu le-au putut afla.

Deşi americanii au fost luaţi prin surprindere la Pearl Harbor, cunoaşterea codurilor japoneze le-a asigurat ulterior un avantaj fundamental, pe măsură ce au învăţat să le exploateze.

Strategia japoneză avea un dublu scop – defensiv şi ofensiv, urmărind să obţină livrările de petrol care să permită Japoniei să învingă China şi în acelaşi timp s-o izoleze de rezervele necesare pentru a rezista. Când şi-au asumat riscul de a provoca America, o ţară cu un potenţial mult mai mare, conducătorii japonezi s-au simţit încurajaţi de întorsătura luată de evenimentele din Europa, unde Axa aproape că domina continentul, iar Rusia sovietică se afla sub presiunea atacului german, incapabilă să intervină în Extremul Orient. Dacă japonezii reuşeau să asigure un inel defensiv concentric din Insulele Aleutine în nord până în jurul Birmaniei în sud, sperau că Statele Unite, după eforturi zadarnice de a-l străpunge, vor recunoaşte cuceririle Japoniei şi instituirea a ceea ce ea numea „Sfera lărgită de co-prosperitate din Asia răsăriteană”.

Planul semăna izbitor cu ideile lui Hitler care vizau instituirea, pe cale ofensivă, a unei bariere defensive, de la

Arhanghelsk până în Astrahan, pentru a tăia accesul în zona graniţei asiatice.

Iniţial, japonezii vizaseră cucerirea Filipinelor, şi au aşteptat apoi mişcarea de recucerire lansată de americani. Ei se aşteptau ca aceştia să revină în insulele ce reprezentau teritorii sub mandat şi-şi concentraseră forţele pentru a-i respinge. (Conform planului de război în trei faze, japonezii îşi propuneau să încheie ocuparea Filipinelor în 50 de zile, cea a Malaysiei în 100 de zile, iar a Indiilor a Olandeze răsăritene în 150 de zile.) În august 1939, amiralul Yamamoto, adept înfocat al portavioanelor, a fost numit la comanda Flotei japoneze unite. El a sesizat necesitatea unui atac imediat menit să ia prin surprindere şi să paralizeze Flota americană din Pacific (pe care o considera „un pumnal aţintit spre grumazul Japoniei") şi să întârzie orice contraacţiune. Statul major naval japonez a acceptat planul său cu destule reţineri şi rezerve.

Problema primului atac era complicată de fusul orar şi de diferenţele regionale (duminică, 7 decembrie în Hawaii însemna luni, 8 decembrie în Malaysia). S-a stabilit ca toate operaţiunile principale să înceapă între 17.15 şi 19,00 GMT, iar atacurile să aibă loc dimineaţa devreme, după ora locală.

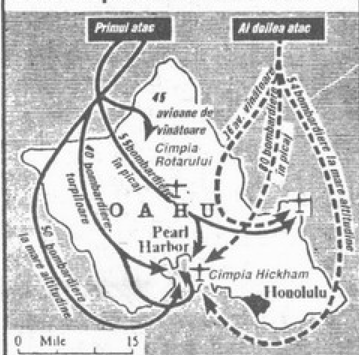
De partea americană, se considera că, din punct de vedere politic, abandonarea Filipinelor era deplorabilă, dar argumentul militar care susţinea imposibilitatea apărării acestor insule aflate la 8.000 km de Pearl Harbor prevalase. Se prevedea doar menţinerea unui punct de sprijin în peninsula fortificată Bataan, aproape de Manila.

În august 1941, planul a fost schimbat, şi s-a hotărât păstrarea Filipinelor. La această decizie a contribuit presiunea exercitată de generalul Douglas MacArthur. Generalul, consilier militar pe lângă guvernul filipinez începând cu anul 1935, la sfârşitul lunii iulie 1941 fusese rechemat şi numit comandant pentru Orientul îndepărtat. Părerea excelentă pe care preşedintele Roosevelt o avea despre MacArthur se materializase anterior în 1934 în prelungirea cu încă un an a mandatului de patru ani al lui MacArthur în funcţia de şef al Statului major al trupelor de uscat ale SUA. Un alt factor care a determinat hotărârea de a păstra Filipinele a fost preşedintele Roosevelt. Acesta considera că SUA îşi puteau permite să adopte o atitudine mai fermă faţă de Japonia, deoarece Germania era prinsă de luptele din Rusia. Al treilea factor l-a reprezentat optimismul provocat de apariţia bombardierelor B17 cu rază lungă de acţiune. Se aprecia că acestea puteau lovi eficient nu numai Formosa, ci şi Japonia. Japonia a atacat, însă, înainte ca un număr important de bombardiere B 17 să întărească forţa aeriană din Filipine. În plus, şefii Statului major american nu au luat în considerare cu seriozitate un atac japonez la Pearl Harbor.

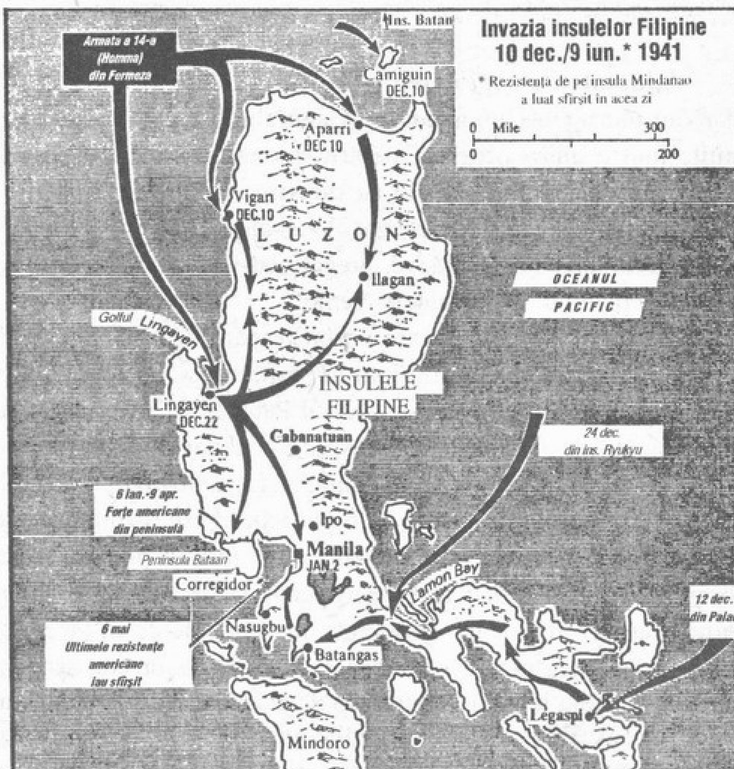
Capitolul 17
Cercul ofensiv al Japoniei

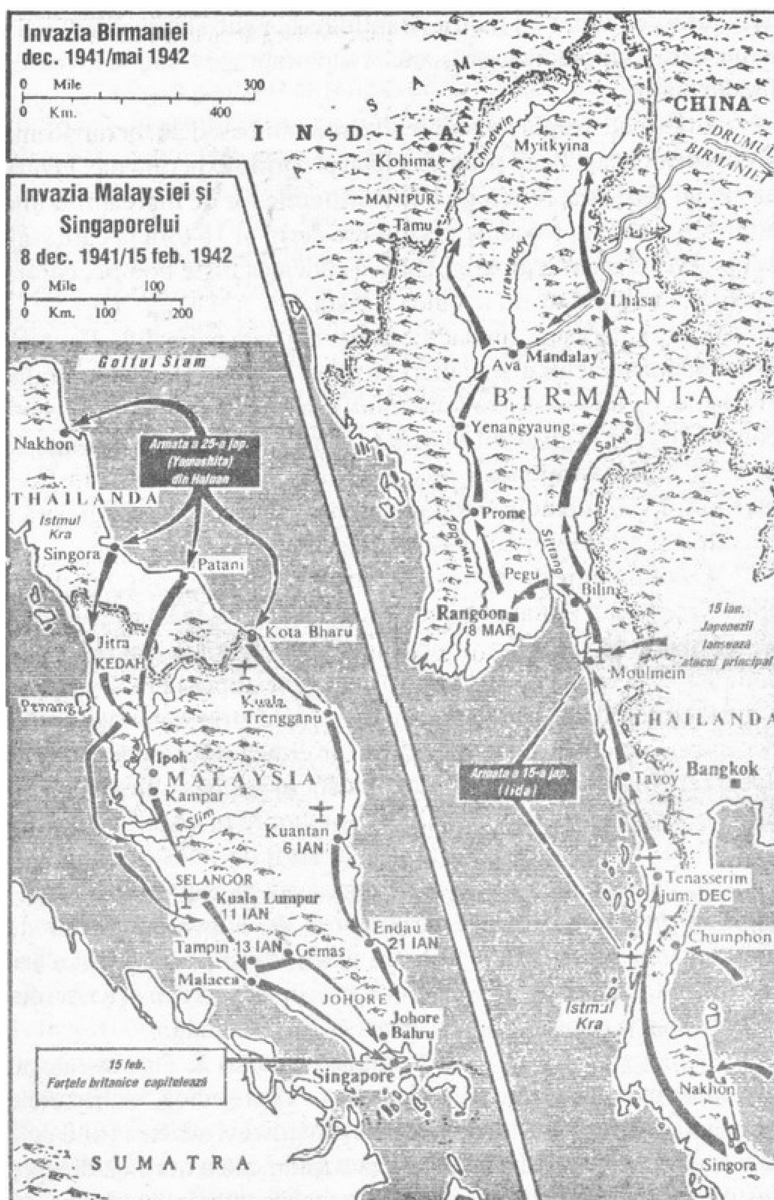
Adoptarea şi aplicarea planului de atac asupra Pearl Harborului au fost impulsionate de amiralul Yamamoto. Timp de multe luni, ofiţerii pregătiţi pentru spionajul naval, plasaţi la consulatul japonez din Honolulu, au trimis informaţii despre acţiunile navelor americane. Echipajele navelor şi ale avioanelor japoneze făceau antrenamente intensive, pregătindu-se pentru punerea în aplicare a planului indiferent de vreme.

Mărirea distanţei pe care o puteau parcurge avioanele de vânătoare de tip Zero a eliminat necesitatea ca portavioanele să sprijine operaţiunile din sud-vestul Pacificului. Planul a fost îmbunătăţit folosindu-se datele despre atacul naval britanic de la Taranto, din noiembrie 1940, unde aviaţia militară a Flotei britanice izbutise, cu numai 21 de bombardiere torpiloare, să scufunde trei nave de linie italiene aflate într-un port puternic fortificat. Chiar şi atunci, nu se considerase posibilă lansarea unor torpile din aer, în ape cu adâncimea mai mică de 23 în (aceasta fusese adâncimea medie la Taranto). Pearl Harbor era, aşadar, considerat imun la un asemenea tip de atac, deoarece adâncimea varia între 9 şi 14 m. În 1941, aplicând experienţa dobândită la Taranto, englezii reuşiseră să lanseze torpile aeriene în ape cu o adâncime de numai 12 metri, adaptându-le nişte stabilizatoare din lemn, care le împiedicau să „salte la suprafaţa apei” sau să lovească fundul mării.

Atacul asupra Pearl Harbor 7 dec. 1941
Primul atac
Al doilea atac
45 avioane de vînătoare
Cîmpia Rotarului
O A H U
Pearl Harbor
Cîmpia Hickham
Honolulu
0 Mile 15

Invazia Hong Kong-ului 8-26 dec. 1941
China ocupată de japonezi
(Teritorii noi)
LINIA GINDRINKERS
Kowloon
Lantao
Victoria
Hong Kong
0 Mile 10

Invazia insulelor Filipine 10 dec./9 iun.* 1941
* Rezistența de pe insula Mindanao a luat sfîrșit în acea zi
0 Mile 300
0 200
Ins. Batan
Armata a 14-a (Homma) din Formoza
Camiguin DEC.10
Aparri DEC 10
Vigan DEC.10
L U Z O N
Ilagan
OCEANUL
PACIFIC
Golful Lingayen
INSULELE FILIPINE
Lingayen DEC.22
Cabanatuan
24 dec. din ins. Ryukyu
6 ian.-9 apr. Forțe americane din peninsulă
Ipo
Manila JAN.2
Peninsula Bataan
Corregidor
Lamon Bay
12 dec. din Palau
6 mai Ultimele rezistențe americane iau sfîrșit
Nasugbu
Batangas
Legaspi
Mindoro

Informaţi asupra acestor realizări de ambasadele lor din Roma şi din Londra, japonezii şi-au accelerat propriile

experimente. Pentru ca atacul să fie mai eficient, bombardierele lor de mare altitudine au fost dotate cu proiectile perforante de 15 şi 16 ţoli, la care s-au adoptat nişte stabilizatoare pentru a cădea ca nişte bombe, cărora nicio punte blindată nu le putea rezista.

Flota americană din Pacific ar fi putut para pericolul „Taranto” prin dotarea navelor ci mai mari cu plase antitorpile, dar amiralul Husband E. Kimmel, comandantul suprem, ajunsese la aceeaşi concluzie ca şi Ministerul Marinei – plasele incomode disponibile în acea vreme stânjeneau mişcarea rapidă a navelor şi traficul maritim. Evenimentele au demonstrat că această decizie greşită a pecetluit soarta flotei de la Pearl Harbor.

O combinaţie de factori a determinat data atacului. Japonezii ştiau că amiralul Kimmel îşi aducea flota înapoi, la Pearl Harbor, pe durata week-end-ului, timp în care navele nu aveau echipajul complet, ceea ce mărea efectul unui atac prin surprindere. Duminică a reprezentat, deci, o alegere firească. După prima jumătate a lui decembrie, vremea putea deveni neprielnică unor operaţiuni de debarcare în Malaysia şi Filipine; musonul atingea atunci punctul maxim şi realimentarea cu carburant în mare în vederea atacului de la Pearl Harbor ar fi fost dificilă. La 8 decembrie (după Tokyo), zi de duminică în Hawaii, luna avea să fie absentă, astfel încât întunericul înlesnea apropierea de Hawaii a forţei de portavioane. Mareea de acolo era prielnică şi pentru debarcări, idee abandonată până la urmă, din cauza lipsei navelor şi a riscului ca apropierea unei asemenea forţe să fie detectată.

În alegerea drumului de apropiere a forţei de atac navale au fost luate în considerare trei alternative. Una sudică, via Insulele Marshall, a doua centrală, via Insulele Midway, acestea fiind cele mai scurte. S-a optat în final pentru a treia, calea nordică dinspre Insulele Kurile. Aceasta presupunea realimentarea cu carburant, dar se evitau astfel rutele maritime comerciale şi se reducea riscul unei interceptări de către patrulele aeriene americane de cercetare.

Japonezii au profitat şi de ceea ce s-a numit atacul „pe catete inegale”. Apropiindu-se pe întuneric, portavioanele îşi lansau aparatele de zbor la prima geană de lumină, când se aflau în cel mai apropiat punct faţă de ţintă, apoi se îndepărtau pe o rută diferită de cea pe care veniseră; avioanele le ajungeau din urmă într-un punct mai îndepărtat faţă de ţintă, decât cel de unde fusese lansat. Japonezii zburau, deci, pe o latură scurtă şi pe una mai lungă, în timp ce avioanele americane trebuiau să se deplaseze pe două laturi lungi, atât la ducere, cât şi la întoarcere. Acest dezavantaj nu fusese luat în calcul de strategii americani.

Ţintele, în ordinea importanţei, erau: portavioanele americane (japonezii sperau ca la Pearl Harbor să se afle maximum şase şi minimum trei portavioane); navele de linie; rezervoarele de petrol şi alte instalaţii portuare; avioanele principalelor baze (Wheeler, Hickam şi Bellows Field). Japonezii au folosit pentru acest atac şase portavioane, cu un total de 423 de aparate, din care 360 au fost folosite în atac – 104 bombardiere de mare

altitudine, 135 bombardiere în picaj şi 40 de bombardiere torpiloare, cu 81 de avioane de vânătoare. Escorta a fost asigurată de două nave de linie, trei crucişătoare, nouă distrugătoare şi trei submarine, împreună cu opt tancuri petroliere şi s-a aflat sub comanda amiralului Nagumo. Fusese prevăzut şi un atac simultan lansat de câteva submarine mici, pentru a valorifica haosul preconizat.

La 19 noiembrie 1941, forţa de submarine a părăsit baza navală Kure din Japonia, având la remorcă cinci submarine mici. Forţele pentru acţiunea principală s-au concentrat la 22 noiembrie în Golful Tankan din Insulele Kurile, de unde au plecat în 26 noiembrie. La 2 decembrie s-a primit confirmarea acţiunii şi navele au încetat orice emisie radio. Totuşi, rămânea valabilă prevederea ca misiunea să fie abandonată, dacă flota va fi reperată înainte de 6 decembrie sau dacă se ajungea la o înţelegere de ultimă oră la Washington. La 4 decembrie a avut loc ultima alimentare cu combustibil, şi viteza a fost mărită de la 13 la 25 de noduri.

Forţa maritimă japoneză primea permanent rapoarte, via Japonia, de la consulatul din Honolulu. La 6 decembrie, în ajunul atacului, japonezii au fost dezamăgiţi, aflând că la Pearl Harbor nu exista niciun portavion. (Un portavion se găsea lângă coasta californiană, altul transporta bombardiere la Midway, un al treilea tocmai dusese nişte avioane de vânătoare la Wake şi alte trei se aflau în Atlantic.)

Totuşi, la Pearl Harbor se găseau opt nave de linie, fără plase pentru torpile. Primind ştirea, amiralul Nagumo

a decis să continue acţiunea. Avioanele au fost lansate între orele 6.00 şi 7.15 (ora locală la Hawaii) a doua zi dimineaţă, de la aproximativ 440 km nord de Pearl Harbor.

Au existat două avertizări de ultim moment care ar fi putut schimba soarta atacului. Submarinele japoneze au fost detectate de mai multe ori, începând cu ora 3.55; unul din submarine a fost scufundat la ora 6.51 de distrugătoarele americane, iar altul la ora 7.00 de aviaţia maritimă. Dintre cele şase staţii radar americane de pe insulă, cea mai nordică a reperat la scurt timp după ora 7.00 o mare forţă aeriană. Din nefericire, centrul de informaţii a crezut că e vorba de bombardierele B17, care trebuiau să sosească din California, deşi acestea nu erau mai mult de 12 şi veneau dinspre est, nu dinspre nord.

Atacul a început la 7.55 şi a continuat până la 8.25. Un al doilea val de bombardiere în picaj şi de bombardiere la mare altitudine a atacat din nou la 8.40.

Decisivă a fost utilizarea bombardierelor torpiloare în primul val de atac. Dintre cele opt nave de linie americane, *Arizona*, *Oklahoma*, *West Virginia* şi *California* au fost scufundate, iar *Maryland*, *Nevada*, *Pennsylvania* şi *Tennessee* grav avariate[54]. Au mai fost scufundate trei distrugătoare şi patru nave mai mici, iar trei crucişătoare uşoare şi o navă bază pentru hidroavioane au fost grav avariate. Dintre avioanele americane au fost distruse 188 şi 63 avariate. Japonezii au pierdut doar 29 de avioane, iar 70 au fost avariate.

Cele cinci submarine mici au fost pierdute într-un atac

54 Nevada a eşuat la mal, iar California a fost readusă ulterior în stare de plutire.

ce s-a soldat cu un eşec total. În privinţa pierderilor umane, americanii au înregistrat 3.435 de morţi şi răniţi. Cifra japonezilor nu este certă, dar se pare că numărul morţilor a fost sub o sută.

Avioanele japoneze au revenit pe portavioane între orele 10.30 şi 13.30. La 23 decembrie, principala forţă de atac s-a întors în Japonia.

Succesul acţiunii i-a adus Japoniei trei mari avantaje. Flota americană din Pacific a fost practic scoasă din acţiune. Ca atare, operaţiile din sud-vestul Pacificului deveneau mai puţin expuse unor posibile intervenţii navale, iar forţa militară folosită la Pearl Harbor putea sprijini aceste operaţii. Japonezii dispuneau acum de mai mult timp pentru a-şi extinde şi organiza cercul ofensiv.

Atacul ratase însă portavioanele americane – ţinta principală în această operaţie şi ţinta-cheie pentru viitor, cât şi tancurile petroliere şi alte instalaţii importante, a căror distrugere ar fi îngreuiat mult refacerea forţei americane.

Survenind prin surprindere şi înaintea unei declaraţii oficiale de război, lovitura a stârnit indignare în SUA. Americanii au strâns rândurile în jurul preşedintelui Roosevelt, adoptând o atitudine violentă împotriva Japoniei.

Japonezii intenţionaseră să se păstreze în limitele legalităţii, dar să profite, totodată, de pe urma efectului surpriză – altfel spus, să se apropie cât mai mult de graniţă, tară a o viola. Momentul răspunsului lor la cererile americanilor din 26 noiembrie 1941 a fost astfel ales încât

mesajul să fie trimis ambasadorului japonez de la Washington în seara zilei de sâmbătă, 6 decembrie, pentru a fi comunicat guvernului SUA la ora 13.00, ceea ce la Hawaii însemna ora 7.30 dimineaţa. Acest procedeu lăsa Statelor Unite şanse minime – circa o jumătate de oră – pentru a-şi înştiinţa comandanţii din Hawaii şi din alte zone că începuse războiul. Conform prevederilor internaţionale, existau motive de a se face apel la legalitate. Lungimea mesajului japonez (5.000 de cuvinte) şi întârzierile determinate de decodarea lui la Ambasada japoneză, a tăcut ca textul să nu poată fi comunicat Washingtonului decât la 14.20 ora locală – adică cu circa 35 de minute *după* începerea atacului de la Pearl Harbor.

Violenţa cu care americanii au denunţat atacul de la Pearl Harbor drept un comportament barbar, precum şi faptul că pentru SUA acesta a survenit ca un element surpriză au părut uimitoare în lumina istorici. Atacul japonez semăna cu cel lansat asupra flotei de război ruse de la Port Arthur în noaptea de 8 februarie 1904, când amiralul Togo şi-a lansat torpiloarele împotriva escadrei ruse ancorate acolo. Abia pe 10 februarie japonezii au lansat declaraţia de război, în acelaşi timp cu ruşii.

Atitudinea englezilor, care făcuseră o antantă cu Japonia în 1902 şi au aprobat comportamentul Japoniei, contrasta la modul ironic cu felul în care s-au făcut ecoul americanilor în denunţarea comportamentului japonezilor, 37 de ani mai târziu.

Pentru americani, lovitura din 1941 de la Pearl Harbor a reprezentat o asemenea surpriză neplăcută, în

ciuda lecţiei istoriei, încât a produs nu numai un val de critici la adresa autorităţilor, în frunte cu preşedintele Roosevelt, ci şi bănuiala că dezastrul se datora unor factori mult mai condamnabili decât lipsa de discernământ şi confuzia invocate. Această bănuială s-a propagat, în special, în rândul criticilor şi al adversarilor politici ai lui Roosevelt, şi a persistat multă vreme.

Deşi e limpede că preşedintele Roosevelt aştepta de mult să găsească o modalitate de a implica America în războiul împotriva lui Hitler, existenţa orgoliului şi evaluarea greşită din partea cartierelor generale ale marinei militare sunt suficiente pentru a contracara argumentele istoricilor „revizionişti” americani, potrivit cărora Roosevelt ar fi urzit dezastrul de la Pearl Harbor.

Căderea Hong Kongului

Pierderea prematură a acestui avanpost britanic din Extremul Orient a constituit cel mai limpede exemplu despre modul în care strategia şi simţul practic pot fi sacrificate de dragul prestigiului fantezist[55]. Nici măcar japonezii n-au comis vreodată o asemenea prostie „de ochii lumii” cum a făcut Anglia în acest caz. Hong Kongul era punctul slab al poziţiilor britanice şi, inerent, mult mai greu de apărat decât Singapore. Acest port insular, învecinat cu coasta Chinei, se afla la nici 645 km de bazele aeriene japoneze din Formosa şi la 2.575 km de baza navală britanică de la Singapore.

Într-o trecere în revistă a situaţiei, la începutul anului 1937, şefii Statelor majore britanice situau Japonia pe locul doi după Germania, ca posibil inamic, estimând că Singapore şi Anglia propriu-zisă reprezentau cheia supravieţuirii Commonwealth-ului britanic. Aceasta însemna că era exclus ca orice pretext invocat pentru securitatea intereselor britanice din Mediterana să afecteze cumva trimiterea unei flote de război la Singapore. Referitor la Hong Kong, s-a căzut de acord că

---

55 În martie 1935, generalul Dill, care ajunsese directorul Operatiilor şi Cercetării, m-a rugat să vin la Ministerul de Război pentru a discuta despre problemele curente şi de viitor legate de apărare. Discuţia s-a concentrat asupra Extremului Orient şi în special asupra eventualei încercări de a păstra Hong Kongul în cazul unui război cu Japonia. Potrivit unei note asupra discuţiei, întocmită in acea seară: "Eu am sugerat, iar el se pare că a fost de acord, că ar trebui să se rişte pierderea coloniei asigurând o apărare mai slabă, decât să i se aducă atâtea întăriri încât să devină, moral vorbind, un Verdun sau Port Arthur, ceea ce ne-ar afecta considerabil prestigiul in caz de eşec".

perioada de scoatere de sub asediu nu putea fi mai mică de 90 de zile. S-a precizat, totodată, că şi în cazul în care o garnizoană întărită ar putea apăra colonia, portul în sine putea fi neutralizat de aviaţia japoneză cu baza în Formosa.

Cu toate acestea, şefii Statelor majore britanice, fără să ţină seama de situaţie, au respins concluzia logică, care arăta că evacuarea garnizoanei ar antrena pierderea prestigiului şi ar descuraja China în lupta ci împotriva invadatorilor japonezi. Şi astfel s-a ajuns la concluzia că „Hong Kongul trebuia privit ca un avanpost important, deşi nu vital, care va fi apărat cât mai mult posibil”[56]. Această concluzie condamna din start garnizoana.

Doi ani mai târziu, la începutul anului 1939, o nouă analiză a situaţiei s-a soldat cu aceeaşi concluzie, dar s-au schimbat semnificativ priorităţile – securitatea din Mediterana a fost pusă înaintea celei din Extremul Orient. În mod inerent, apărarea Hong Kongului devenea imposibil de realizat, cu atât mai mult cu cât o forţă expediţionară japoneză se instalase în partea continentală a Chinei, la nord şi la sud de Hong Kong, izolând astfel această proprietate britanică şi expunând-o unui atac dinspre uscat.

În august 1940, ca urmare a prăbuşirii Franţei, situaţia a fost reanalizată de noua echipă a şefilor de State Majore. Dill, care reprezenta trupele de uscat, devenise acum CIGS[57]. De data aceasta, faptul că Hong Kongul nu

---

56 *Official history: The War Against Japan.* vol. I, p. 17.

57 Chief of the Imperial General Staff (Şeful Statului Major General Imperial) – nota trad.

putea fi apărat a fost recunoscut. Ca atare, s-a recomandat retragerea garnizoanei (patru batalioane). Punctul de vedere a fost acceptat de Cabinetul de război, condus de Churchill, dar practic nu s-a întreprins nimic. Mai mult, chiar, un an mai târziu, Churchill a fost sfătuit să accepte oferta guvernului canadian de a trimite două batalioane pentru a întări garnizoana – fapt datorat generalului de divizie A.E. Grasett, canadian de origine, care deţinuse funcţia de comandant la Hong Kong. El îl convinsese pe şeful Statului Major canadian că prin trimiterea unor întăriri Hong Kongul va deveni suficient de puternic ca să reziste atacului o perioadă îndelungată. Recomandând acceptarea ofertei, şefii Statelor Majore din Anglia şi-au exprimat părerea potrivit căreia în cel mai rău caz acest lucru ar permite garnizoanei să asigure o „apărare mai eficientă” a insulei – argument determinat de dorinţa menţinerii „prestigiului”. La 27 octombrie 1941, cele două batalioane canadiene au plecat spre Hong Kong, sporind sacrificiul zadarnic cu aproape cincizeci la sută.

Atacul japonez dinspre continent a demarat în dimineaţa zilei de 8 decembrie 1941, cu o forţă bine înarmată, mai mult de o divizie (12 batalioane), cu o amplă acoperire aeriană şi un puternic sprijin de artilerie. Până a doua zi, englezii se retrăseseră la aşa-numita Gindrinkers Line din peninsula Kowloon. În 10 decembrie, dimineaţa devreme, o redută-cheie de aici a fost capturată de un detaşament japonez. Această lovitură a accelerat abandonarea prematură a poziţiilor de la Gindrinkers Line şi retragerea pe insula Hong Kong, în timp ce japonezii

continuau să înainteze pentru a declanşa atacul plănuit asupra Gindrinkers Line.

Primele tentative de traversare a strâmtorii au fost respinse. Apoi, în noaptea de 18 spre 19 decembrie, forţa principală japoneză a debarcat în colţul nord-estic şi a atacat concentrat şi rapid prin Golful Deep Water în sud, scindând forţa de apărare. O parte a acesteia s-a predat în seara zilei de Crăciun, iar cealaltă i-a urmat exemplul a doua zi dimineaţa. În ciuda întăririlor primite, Hong Kongul rezistase doar 18 zile – o cincime din timpul anticipat. Japonezii au pierdut mai puţin de 3.000 de soldaţi, dar au capturat întreaga garnizoană întărită, aproape 12.000 de oameni. Se împlineau o sută de ani de la ocuparea insulei şi 99 de ani de la cedarea ei formală, de către China, în favoarea Angliei, când aceasta a fost cucerită de japonezi.

Prăbuşirea Filipinelor

La 8 decembrie, ora 2.30 comandamentul SUA din Filipine a intrat în alertă aflând despre atacul japonez de la Pearl Harbor, dar ceaţa matinală de la Formosa a făcut ca atacul aerian japonez împotriva insulelor să fie amânat. Acest handicap s-a dovedit până la urmă în avantajul japonezilor. În rândurile americanilor persista o stare de confuzie – care constituise motivul unei controverse perpetue – în privinţa oportunităţii atacării imediate a Formosei, cu bombardierele B17. Avioanelor li se ordonase să zboare în jurul insulei Luzon, pentru a nu fi prinse la

sol. La ora 1.30, când bombardierele au aterizat pentru a se pregăti de atac – au sosit avioanele japoneze întârziate din cauza ceţii. Din cauza sistemului defectuos de avertizare, majoritatea avioanelor americane au fost distruse chiar în acea primă zi (în special bombardierele B17 şi avioanele de vânătoare moderne P40E). Ca urmare, japonezii au dobândit superioritatea şi au dominat în continuare spaţiul aerian cu cele 190 avioane ale trupelor de uscat şi 300 de avioane ale marinei militare, cu baza pe sol, în Formosa. La 17 decembrie, cele 10 bombardiere B17 care mai rămăseseră au fost retrase în Australia, iar puţinele nave de suprafaţă ale atât de pretenţios numitei „Flotă de război asiatică”, sub conducerea amiralului Hart, au fost trimise în altă parte. În zonă au rămas doar 29 de submarine.

Cât priveşte forţele terestre, MacArthur – care considera că insulele Filipine trebuiau păstrate şi apărate în totalitate – contrar dispoziţiilor, menţinuse cea mai mare parte a celor 31.000 militari (americani şi cercetaşi filipinezi) lângă Manila, astfel încât liniile de coastă erau acoperite doar de trupe filipineze inferioare, oficial circa 110.000. Această decizie, deşi înţeleaptă din punct de vedere strategic, lua în calcul posibilitatea că japonezii nu vor întâmpina prea multe dificultăţi, indiferent de punctul în care vor debarca.

Armata a 14-a japoneză, condusă de generalul Homma, a primit sarcina de a ataca. La operaţiunile iniţiale şi debarcări au participat 57.000 de combatanţi. Raportat la adversar, nu erau mulţi, motiv pentru care

efectul surpriză şi superioritatea aeriană deveneau esenţiale. Japonezii mai trebuiau să captureze câteva insule periferice şi regiuni de coastă slab apărate, pentru a-şi amenaja rapid terenuri de aterizare necesare avioanelor trupelor de uscat, care operau doar pe distanţe mici.

Încă din prima zi după lansarea atacului, japonezii au pus mâna pe insula principală din grupul Batan, situată la 195 km nord de Luzon, iar la 10 decembrie 1941 au cucerit insula Camiguin, în imediată apropiere de Luzon. În aceeaşi zi, alte două detaşamente au debarcat pe coasta nordică propriu-zisă, la Aparri şi Vigau. La 12 decembrie un al patrulea detaşament, venit din Insulele Palau, a debarcat la Legaspi în colţul sud-estic al Luzonului, iară să întâmpine vreo rezistenţă. Aceste debarcări au deschis calea următoarelor, a celor principale, care au avut loc în Golful Lingayen, la numai 195 km nord de Manila (începând cu data de 22 decembrie). Cei 43.000 de soldaţi ai generalului Homma au fost transportaţi cu 88 de nave de transport. În ziua de 24 decembrie, o altă forţă, constând din 7.000 de oameni, care venea din Insulele Ryūkyū, a debarcat în Golful Lamon, pe coasta de est, vizavi de Manila. Ele nu s-au confruntat cu o rezistenţă serioasă deoarece armata filipineză, rudimentară şi slab înzestrată, s-a fărâmiţat repede, iar americanii le-au venit în ajutor prea târziu. Pierderile înregistrate de japonezi până atunci nu atingeau 2.000 de morţi.

Dându-şi seama că n-avea posibilitatea de a-i zdrobi pe invadatori înainte de a se instala complet pe malurile

insulei pe 23 decembrie, MacArthur a revenit la planul iniţial de retragere pe peninsula Bataan. Decizia sa precipitată s-a datorai unor rapoarte care supraestimau, până la dublare, puterea japonezilor, fără a lua în considerare trupele sale din Filipine. La 26 decembrie 1941, Manila a fost declarată oraş deschis. În ciuda stării iniţiale de confuzie, trupele lui MacArthur au reuşit să realizeze o retragere organizată şi să se instaleze în peninsula Bataan la 6 ianuarie 1942 favorizate de faptul că puterea japonezilor era în realitate cam jumătate cât a sa.

Ajunşi în peninsulă – lungă de aproximativ 40 km şi lată de 32 km – americanii au fost puşi în situaţia de a hrăni peste 100.000 de oameni, inclusiv civili. În loc de 43.000 cât preconiza planul iniţial, în plus. Foarte curând doar un sfert din forţele americane mai erau apte de luptă, restul fiind afectate de paludism.

Primele atacuri japoneze asupra peninsulei au fost respinse. La 8 februarie 1942, după o lună de eforturi, japonezii, slăbiţi, au suspendat atacurile – 100.000 de oameni erau bolnavi de malarie, iar Divizia 48 a fost trimisă să sprijine atacul din Insulele Olandeze Răsăritene.

La începutul lui martie, liniile japoneze erau controlate doar de 3.000 de oameni, dar americanii n-au sesizat situaţia şi n-au făcut nicio tentativă de a începe ofensiva. De fapt, propriile lor efective scăzuseră la o cincime din numărul iniţial, iar sub aspect moral plecarea lui Mac Arthur în Australia, pe 10 martie 1942, le descurajase. Devenise evident faptul că nu se făceau eforturi pentru a fi ajutaţi, lucru hotărât la începutul lui

ianuarie de autorităţile de la Washington.

La sfârşitul lui martie 1942, japonezii au primit întăriri 22.000 de soldaţi, şi mult mai multe tunuri. Ei au reluat atacurile începând cu data de 3 aprilie 1942. Americanii au fost împinşi înapoi, în josul insulei. În ziua de 9 aprilie, generalul King s-a predat necondiţionat pentru a evita „un măcel în masă”.

În continuare, atacul s-a îndreptat spre insula fortificată Corregidor, care dispunea de o garnizoană cu aproape 15.000 de oameni (inclusiv cei aflaţi pe alte trei mici insule învecinate). Insula era despărţită de peninsula Bataan doar de circa 3 km, ceea ce le-a permis japonezilor să menţină un puternic bombardament de artilerie peste strâmtoare, şi continue atacuri aeriene. Aceste acţiuni au continuat săptămâni de-a rândul, pulverizând treptat liniile de apărare, scoţând din funcţiune majoritatea tunurilor americane şi afectând considerabil rezervele de apă ale insulei. Bombardamentul s-a ridicat la o intensitate de 16.000 de proiectile în ziua de 4 mai 1942. Înainte de miezul nopţii, la 5 mai, 2.000 de soldaţi japonezi au trecut strâmtoarea. La debarcare au întâmpinat o rezistenţă disperată şi au pierdut mai mult de jumătate din efectiv înainte de a ajunge la mal. Debarcarea tancurilor a înclinat însă balanţa victoriei de partea invadatorilor. Apărarea a fost fărâmiţată, deşi la acţiune au participat doar trei tancuri. A doua zi dimineaţă, la 6 mai 1942, generalul Wainwright, care comanda insula Corregidor, a transmis un mesaj radiofonic de capitulare, pentru a evita pierderile inutile.

Iniţial, generalul Homma n-a acceptat această capitulare „locală”, deoarece detaşamente americane şi filipineze din insulele sudice continuau să ducă o luptă de gherilă, la fel ca şi altele aflate în zonele mai îndepărtate ale Luzonului. Wainwright a consimţit să ordone o capitulare generală, de teamă ca garnizoana din Corregidor, acum dezarmată, să nu fie masacrată. Cu toate acestea, unele detaşamente au refuzat să se supună ordinului. Din loialitate faţă de îndemnurile lui MacArthur, aflat în Australia, au rezistai până la 9 iunie 1942.

Americanii pierduseră în campanie circa 30.000 de oameni, iar aliaţii lor filipinezi aproximativ 110.000. Japonezii au pierdut, după cum s-a estimat, doar 12.000 de oameni, la care se adăugau cei bolnavi de malarie.

În pofida cedării iniţiale, apărătorii din Filipine au rezistat până la urmă mai mult timp decât în alte părţi – patru luni în Bataan şi şase luni în total, asta fără niciun sprijin eficient din afara Filipinelor.

Prăbuşirea Malaysiei şi a Singaporelui

Japonezii stabiliseră ca forţa ce va cuceri Malaysia şi Singapore să fie Armata a 25-a condusă de generalul Yamashita. Ea includea trei divizii şi unităţi auxiliare însumând aproximativ 70.000 de combatanţi dintr-un total de 10.000 de oameni. Navele disponibile nu puteau transporta concomitent decât un sfert al acestei forţe armate peste Golful Siam – 17.000 de combatanţi şi 26.000 în total, cu cei de la servicii auxiliare. Această acţiune de

avangardă trebuia să captureze terenurile de aterizare din nord, în timp ce marea masă a forţelor lui Yamashita urma să se deplaseze pe uscat, din Indochina prin Thailanda şi în josul Istmului Era, pentru a consolida cât mai rapid cu putinţă trupele desantate de pe mare.

Înaintarea urma să continue apoi în josul coastei de vest a Malaysiei peninsulare.

În aparenţă, părea o expediţie cu o forţă surprinzător de mică pentru un scop atât de mare, inferioritatea numerică faţă de cei 88.000 de britanici, aflaţi în apărare şi comandaţi de generalul Percival, fiind evidentă. Malaysia era apărată de 19.000 de soldaţi britanici, 15.000 australieni, 37.000 indieni şi 17.000 malaysieni, o forţă eterogenă, slab echipată şi antrenată în comparaţie cu cele trei divizii ale lui Yamashita – de Gardă imperială, Divizia 5 şi Divizia 18, printre cele mai bune din armata japoneză.

Ele erau sprijinite de 211 tancuri, în timp ce englezii din Malaysia nu dispuneau de niciunul – şi de 560 de avioane – aproape de patru ori mai mult faţă de numărul celor britanice din Malaysia, şi acestea inferioare calitativ. În plus, japonezii contau pe muson, care din noiembrie până în martie avea să împiedice acţiunile britanice de contracarare a înaintării lor, deoarece datorită vremii proaste drumurile deveneau impracticabile. Totodată, japonezii contau pe acea coloană vertebrală muntoasă a Malaysiei, cu înălţimi de peste 2.140 m, acoperită de o junglă deasă, care avea să scindeze apărarea, înlesnindu-le lor mişcarea de la est la vest.

Culmea ironiei era că forţele terestre britanice se

aflau larg dispersate pentru a păzi nişte terenuri de aterizare fără a exista forţe aviatice adecvate şi că aceste terenuri fuseseră construite pentru a proteja o bază maritimă unde nu exista o flotă de război. Japonezii urmau să fie principalii beneficiari ai terenurilor de aterizare şi ai bazei maritime.

Principalele puncte ale debarcării japoneze au fost la Singora şi Patani pe istmul Thai al peninsulei Malaysia. În plus, s-au mai efectuat şi alte patru debarcări auxiliare ceva mai la nord, pe coasta Thailandei. A treia debarcare în ordinea importanţei a fost efectuată la Kota Bharu, în interiorul Malaysiei. Sarcina acestei forţe consta în aceea ca, după capturarea aerodromului britanic, să îndeplinească o acţiune diversionistă în josul coastei răsăritene, în vreme ce înaintarea principală se desfăşura în josul coastei de vest. Debarcările s-au efectuat în primele ceasuri ale zilei de 8 decembrie, ora locală. Debarcarea de la Kota Bharu (5.500 de japonezi), s-a produs cu o oră înaintea atacului de la Pearl Harbor. Aerodromul existent acolo a fost cedat japonezilor după o luptă scurtă (cele din teritoriul Thailandei chiar mai uşor).

Acţiunea preconizată de britanici pentru a opri atacul, „Operaţiunea Matador”, a demarat prea târziu, din cauza reţinerii de a trece frontiera înainte ca neutralitatea Thailandei să fie violată de japonezi. La 6 decembrie aviaţia britanică de recunoaştere descoperise o flotă militară japoneză în Golful Siam, dar vremea proastă nu a permis urmărirea acţiunii şi a intenţiilor acesteia.

Acţiunile pregătitoare pentru „Operaţiunea Matador”

n-au reuşit decât să tulbure aranjamentele britanice din apărare. În dimineaţa zilei de 10 decembrie 1941, Divizia 5 japoneză se mutase deja pe coasta vestică, pătrunsese dincolo de graniţa Malaysiei şi înainta pe două căi în Kdah.

În acea zi, englezii au suportat un dezastru decisiv pe mare.

După hotărârea din iulie de a tăia livrările de petrol către Japonia, Winston Churchill îşi dăduse seama. În sfârşit, de „formidabilele efecte ale embargoului”. O lună mai târziu, la 25 august 1941, propusese trimiterea în Răsărit a ceea ce el numea o forţă navală „de intimidare”. Amiralitatea plănuia să grupeze acolo navele *Nelson*, *Rodney* şi alte patru nave de linie mai vechi, împreună cu un crucişător de linie şi două-trei portavioane. Churchill prefera să folosească un număr mai mic de nave, dar din cele mai bune, astfel că a propus să se trimită unul dintre vasele de linie de tip nou *King George V*, cu un crucişător de linie şi un portavion. La 29 august 1941 el s-a adresat Amiralităţii spunând:

„Nu pot să cred că Japonia va izbuti să facă faţă combinaţiei care se formează acum împotriva ei, care cumulează forţele Statelor Unite, ale Marii Britanii şi ale Rusiei… Apariţia în zonă a forţei menţionate, şi mai presus de orice a unui *KGV* ar putea constitui într-adevăr un mijloc de intimidare hotărâtor”[58].

Drept urmare, *Prince of Wales* şi crucişătorul de linie *Repulse* au pornit spre Singapore, însă neînsoţite de vreun portavion. Cel desemnat în acest scop a eşuat lângă coasta

58 Churchill, *The Second World War;* vol. III, p. 774.

Jamaicăi şi a rămas în doc pentru reparaţii. În Oceanul Indian mai exista un portavion, destul de aproape de Singapore, dar nu i s-a transmis niciun ordin pentru a se alătura. Cele două nave mari depindeau sub aspectul acoperirii aeriene de avioanele de vânătoare cu baza pe uscat, dar numărul acestora era redus.

Prince of Wales şi *Repulse* au ajuns la Singapore la 2 decembrie 1941. A doua zi a sosit şi amiralul Tom Phillips pentru a prelua comanda „Flotei de război din Orientul îndepărtat”. La 6 decembrie 1941, aşa cum s-a menţionat deja, s-a raportat că un mare convoi japonez de nave de transport se îndrepta din Indochina în direcţia Malaysiei. În ziua de 8 decembrie, la amiază, Phillips a aflat că trupe de pe acele nave debarcau la Singora şi Kota Bharu, sub acoperirea unei nave de linie din clasa *Kongo*, cinci crucişătoare şi douăzeci de distrugătoare. După-amiază târziu, Phillips şi-a lansat vitejeşte pe mare ceea ce se numea Forţa „Z” – adică cele două nave mari escortate de patru distrugătoare, pentru a ataca navele de transport japoneze, deşi într-un sector atât de nordic nu se putea asigura acoperirea aeriană de la bazele de pe uscat, deoarece aerodromurile fuseseră scoase din funcţiune.

În seara zilei de 9 decembrie 1941, cerul s-a înseninat, lipsindu-l pe Phillips de protecţia asigurată de nori. Forţa „Z” a fost reperată de japonezi şi a trebuit să întoarcă spre sud, spre Singapore. Un mesaj primit dintr-acolo transmitea, în mod eronat, că la Kuantan, aflat la jumătatea distanţei, avusese loc o debarcare japoneză. Apreciind că putea ataca prin surprindere, Phillips a

modificat drumul, pornind spre Kuantan.

Japonezii îşi luaseră măsuri corespunzătoare împotriva oricărei încercări de interceptare din partea Forţei „Z”, a cărei sosire la Singapore fusese radiocomunicată în întreaga lume. Flotila aeriană de elită, cu indicativul „22”, în care activau cei mai buni piloţi din aviaţia militară a marinei japoneze, îşi avea bazele pe aerodromurile de lângă Saigon, în sudul Indochinei. În plus, o linie de patrulare constând din 12 submarine acoperea căile de acces dinspre Singapore spre Kota Bharu şi Singora. Încă în primele ore ale după-amiezii de 9 decembrie 1941, un submarin situat în punctul cel mai estic reperase şi raportase deplasarea spre nord a Forţei „Z”. La primirea mesajului, Flotila aeriană 22, care se pregătise pentru un raid asupra Singaporelui, şi-a înlocuit în grabă bombele cu torpile şi a decolat pentru un atac de noapte împotriva Forţei „Z”. Japonezii n-au putut însă să o depisteze, deoarece Phillips întorsese spre sud. Cu toate acestea, flotila a decolat din nou înainte de revărsatul zorilor şi, de data aceasta, a găsit Forţa „Z” lângă Kuantan. Japonezii au folosit 34 de bombardiere de mare altitudine şi 51 de bombardiere torpiloare. Primele au atacat la puţin după ora 11.00, şi au fost urmate de celelalte, în valuri succesive. Ambele tipuri de bombardamente s-au dovedit remarcabil de precise, cu toate că navele se deplasau în viteză şi nu erau nişte ţinte statice, luate prin surprindere, ca la Pearl Harbor. În plus, *Prince of Wales*, cu cele 175. De tunuri antiaeriene din dotare, putea trimite 60.000 de proiectile pe minut.

Ambele nave britanice au fost, însă, scufundate, *Repulse* pe la ora 12.30, iar *Prince of Wales* pe la 13.20. Distrugătoarele din escortă au reuşit să salveze peste 2.000 de oameni din totalul de 2.800 care-l reprezentau echipajele celor două nave. Amiralul Phillips s-a aflat printre victime. Japonezii sau abţinut de la orice intervenţie pe durata acţiunii de salvare. Ei au pierdut doar trei avioane.

Înainte de război, şefii Amiralităţii minimalizaseră posibilitatea ca navele de linie să fie scufundate printr-un atac aerian, iar Churchill aproape că susţinuse acest punct de vedere. Iluzia a persistat până în zilele fatale din decembrie 1941. În plus, aşa cum scria Churchill: „Eficacitatea japonezilor în lupta aeriană a fost mult subestimată în acea vreme atât de noi, cât şi de americani”[59].

Această lovitură a pecetluit soarta Malaysiei şi a Singaporelui. Japonezii şi-au putut continua debarcările nestânjeniţi, stabilindu-şi pe mal baze de aviaţie. Superioritatea forţei lor aeriene faţă de cea britanică din Malaysia a fost decisivă şi a dus la zdrobirea rezistenţei trupelor britanice. Totodată le-a permis trupelor japoneze să forţeze înaintarea în josul Malaysiei peninsulare şi să pătrundă în Singapore pe uşa din spate. Căderea Singaporelui s-a datorat neglijenţelor şi evaluărilor eronate făcute în principal de Londra.

Începând cu 10 decembrie 1941, retragerea englezilor în josul coastei vestice a devenit aproape continuă.

---

59 Churchill, The Second World War, vol. III, p. 551.

Blocajele rutiere, ca, de exemplu, cel de la Jitra, au fost trecute de japonezi cu tancurile şi artileria sau prin atacuri pe flancuri ale infanteriei infiltrate prin jungla din apropiere. Comandantul din nordul Malaysiei, generalul Heath, spera să poată opune rezistenţă pe râul Perak, dar această linie a fost cucerită de coloana japoneză care a atacat oblic, din Patani. O poziţie puternică aflată mai în spate, la Kampar, a fost cucerită printr-o acţiune din flanc, dinspre mare, de trupe care au folosit mici ambarcaţii capturate.

La 27 septembrie 1941, generalul de corp de armată Henry Pownall a preluat funcţia de comandant suprem pentru Extremul Orient, înlocuindu-l pe general-colonel de aviaţie Robert Brooke Popham.

La începutul lui ianuarie 1942, englezii s-au retras până la râul Slim, acoperind provincia Selangor şi căile de acces spre aerodromurile sudice de lângă Kuala Lumpur. În noaptea de 7 spre 8 ianuarie, o companie de tancuri japoneze a străpuns apărarea prost organizată, şi a atacat podul rutier – ce se afla la aproximativ 32 km dincolo de linia frontului. Trupele britanice situate la nord de râu au fost nimicite (4.000 de soldaţi şi echipamentele aferente), în timp ce japonezii au pierdut doar şase tancuri şi ceva infanterie. Divizia 11 indiană a fost zdrobită. Acest dezastru s-a soldat cu abandonarea prematură a părţii centrale a Malaysiei şi a periclitat şansa britanicilor de a rămâne pe poziţiile nordice din Johore suficient de mult pentru ca întăririle necesare să poată ajunge la Singapore, pe mare, din Orientul Mijlociu.

Exact în ziua dezastrului, generalul Wavell a sosit la Singapore, în drum spre Java, pentru a prelua postul de comandant suprem ABDA (american, englez, olandez, australian), care fusese creat de urgenţă. Pownall a devenit şeful Statului major ABDA, cartierul general pentru Extremul Orient fiind desfiinţat. Wavell a decis ca apărarea să aibă baza în Johore, unde au fost păstrate cele mai bune trupe. Acest lucru implica o retragere rapidă, nu treptată, cum plănuise generalul Percival. Kuala Lumpur a fost părăsit pe 11 ianuarie 1942, iar poziţiile din fâşia Tampin în ziua de 13 (în loc de 24 ianuarie). Japonezii aveau astfel acces liber la cel mai bun sistem rutier din Johore. Acţiunea britanică le-a permis, totodată, să folosească două divizii simultan, şi nu succesiv – ceea ce a anihilat apărarea îndârjită a australienilor la Gemas. Ca urmare, retragerea prin Johore a devenit mai rapidă chiar decât se preconizase.

În acelaşi timp, o retragere corespunzătoare a forţei britanice de pe coasta estică a dus la abandonarea Kuantanului şi a aerodromului de aici (6 ianuarie 1942) şi a localităţii Endau (21 ianuarie, ca urmare a unei ameninţări lansate de o forţă venită pe mare). La 30 ianuarie, atât „Eastforce” cât şi „Westforce” ajunseseră înapoi, în capătul sudic extrem al Malaysiei peninsulare. Ariergărzile au trecut strâmtoarea în noaptea următoare, refugiindu-se pe insula Singapore. Aviaţia trupelor de uscat japoneze, mai puţin eficientă decât omoloaga ei din marina militară, n-a reuşit să „deranjeze” prea mult retragerea. Ea s-a dovedit cu adevărat utilă doar împotriva

aerodromurilor.

Japonezii au cucerit Malaysia în 54 de zile. Numărul total al pierderilor umane înregistrate de ei a fost de aproximativ 4.600 – în timp ce englezii au pierdut circa 25.000 de oameni (majoritatea luaţi prizonieri) şi o mare cantitate de echipament.

Cele două divizii de avangardă ale forţei japoneze invadatoare, care măturaseră Malaysia peninsulară pe o lungime de 800 km, au traversat strâmtoarea care desparte insula Singapore de continent duminică 8 februarie 1942 seara. Traversarea s-a efectuat pe o fâşie de 13 km din strâmtoarea de 48 km, care avea aici o lăţime mai mică de un kilometru şi jumătate. Acest sector era apărat de trei batalioane ale Brigăzii 22 australiene.

Ambarcaţii de debarcare blindate au transportat primele valuri de atacanţi; restul s-au deplasat cu toate tipurile de ambarcaţii care au putut fi adunate, unii soldaţi înotând chiar cu puştile şi muniţiile aflate asupra lor. Câteva ambarcaţii au fost scufundate, dar cea mai mare parte a trupelor de asalt au izbutit să debarce, favorizate şi de greşelile comise de apărători, de-a dreptul inexplicabile. Astfel, nu s-au folosit proiectoarele pentru plajă, mijloacele de comunicaţie au funcţionat prost sau nu au fost utilizate, iar artileria a întârziat focul de baraj;

Când s-a luminat de ziuă, pe ţărm se aflau 13.000 de japonezi, în vreme ce australienii se retrăseseră pe poziţiile din interiorul insulei. Înainte de amiază, forţa invadatoare ajunsese la peste 20.000 de soldaţi. Aceştia reuşiseră. Să stabilească poziţii întărite în adâncimea

părţii de nord-vest a insulei. Mai târziu a debarcat şi o a treia divizie japoneză, totalul ajungând la peste 30.000 de oameni.

Încă două divizii japoneze se aflau foarte aproape în spate, pe continent, dar generalul Yamashita a apreciat că nu le putea desfăşură eficient în atacul de pe insulă, dar, în zilele care au urmat, a înlocuit trupele cu efective proaspete.

Din punct de vedere numeric, apărătorii dispuneau pe insulă de o putere mai mult decât suficientă pentru a respinge invazia, mai ales că aceasta se petrecuse în sectorul în care se aşteptaseră. Generalul Percival avea sub comandă circa 85.000 de oameni – în principal englezi, australieni şi indieni, dar şi câteva unităţi locale malaysiene şi chineze. Majoritatea trupelor era prost instruită, în comparaţie cu forţa japoneză de atac, alcătuită din trupe selecţionate pentru acest scop. Acţiunile apărătorilor au fost în repetate rânduri dejucate în jungla deasă sau pe plantaţiile de cauciuc. De fapt, conducerea s-a dovedit slabă.

În ce priveşte forţele aeriene, cea japoneză fusese superioară numeric şi calitativ chiar de la începutul campaniei, puţinele forţe britanice care mai rămăseseră fuseseră retrase în faza finală. Lipsa de protecţie împotriva atacurilor aeriene crâncene şi permanente ale inamicului era demoralizantă pentru soldaţii deja deprimaţi de lunga retragere din Malaysia peninsulară.

Eşecul guvernului care nu a putut asigura acoperirea aeriană atât de necesară n-a fost compensat de apelurile

trimise acum de Churchill şi de consilierii lui militari, conform cărora „bătălia trebuia continuată cu orice preţ”, iar comandanţii „să moară alături de trupe” pentru „onoarea Imperiului Britanic”. Li se cerea să realizeze „un plan general de pârjolire a pământului” şi să distrugă tot ceea ce ar putea fi de folos ocupantului, „fără să ţină seama de a salva trupele sau de cruţarea populaţiei”. Aceste cereri dovedeau o crasă necunoaştere a psihologiei de către autorităţile de acasă. Moralul combatanţilor nu era ridicat de spectacolul norilor de fum negru învolburaţi ce se ridicau în spatele lor din tancurile petroliere cuprinse de flăcări. Nu-i încuraja nici conştiinţa faptului că erau sortiţi să moară sau să cadă captivi. Un an mai târziu, chiar şi neînfricaţii veterani germani din Africa s-au prăbuşit rapid când, după ordinul lui Hitler de a păstra Tunisul cu orice preţ, au constatat că în spatele lor se aşternea marca, pe care o domina inamicul. A chema soldaţi să lupte cu „spatele la zid” s-a dovedit o metodă prea puţin eficientă pentru a le îndrepta coloana vertebrală.

La Singapore, sfârşitul a venit duminică, 15 februarie 1942 – exact la o săptămână după debarcarea japonezilor. Apărătorii fuseseră împinşi în suburbiile oraşului Singapore, aflate pe coasta sudică a insulei. Rezervele de alimente scăzuseră considerabil, iar aprovizionarea cu apă putea fi tăiată în orice clipă. În seara aceea, generalul Percival a păşit cu steagul alb al capitulării în faţa comandantului japonez. Pentru un ostaş brav gestul era amar, dar el a hotărât să se ducă personal, în speranţa că

va obţine un tratament mai bun pentru trupele sale şi pentru populaţie.

Aceste două duminici negre de la Singapore au fost fatale pentru dominaţia „Imperiului în care soarele nu apune niciodată”.

Incapacitatea de a respinge atacul armatei japoneze nu a fost cauza primordială a acestei situaţii. Ea s-a datorat eşecului maritim – produs cu două luni înainte – şi a fost rezultatul unui lung lanţ de erori şi neglijenţe. Dezvoltarea noii baze şi a liniilor ei de apărare fusese, din păcate, prea lentă. Reţinerea politică de a cheltui a bani nu a reprezentat singura frână. În anii care au urmat hotărârii de a construi această bază, la Whitehalll s-a iscat o controversă violentă în privinţa modalităţii optime de a o apăra. Controversa a atins apogeul în Comitetul şefilor de State Majore – considerat ca o trinitate. Trenchard, şeful Statului Major al aviaţiei insista asupra importanţei primordiale a avioanelor. Beatty, ministrul Marinei, pleda pentru tunuri mari – respingând ideea că aviaţia ar putea constitui o ameninţare gravă la adresa navelor de linie.

Guvernul a ezitat să dea un verdict, astfel încât disputa lor a continuat şi după retragerea lor. Până la urmă a prevalat considerentul „vechimii în serviciu” şi au fost preferate tunurile mari. Din păcate, atacul nu a venit din direcţia spre care erau aţintite tunurile, ci din spate.

În anii ’30, numeroşi strategi au sugerat că atacul ar putea veni pe uşa din spate, via Malaysia peninsulară. Acest lucru părea plauzibil, deoarece baza navală fusese construită pe latura nordică a insulei Singapore, în canalul

îngust dintre insulă şi continent. Printre militarii care au îmbrăţişat această concepţie s-a aflat şi Percival, pe atunci ofiţer de Stat major în Malaysia (1936 – 1937). Acelaşi punct de vedere a fost acceptat şi de comandantul din acea perioadă, generalul Dobbie, care în 1938 a început construirea unei linii de apărare în partea sudică a peninsulei.

Hore-Belisha, care ajunsese ministru de Război, a înţeles imediat necesitatea de a dezvolta mica garnizoană, deoarece unul dintre elementele principale ale programului adoptat la preluarea funcţiei prevedea caracterul prioritar al apărării imperiale, faţă de orice acţiune continentală. Primejdia unui război cu Germania şi Italia devenise însă atât de acută, încât consolidarea forţelor din Mediterana trecuse pe primul loc, însă Hore-Belisha a izbutit să convingă guvernul Indiei să trimită două brigăzi în Malaysia, pentru a tripla puterea garnizoanei. Acestea reprezentau maximum posibil, având în vedere resursele limitate dinainte de război.

În septembrie 1939, când a început războiul, resursele Angliei au început să crească. Cum războiul se limita în acea vreme la Occident, majoritatea resurselor au fost destinate acestei zone. Au urmat apoi catastrofele din mai şi iunie 1940, când Franţa s-a prăbuşit, iar Italia a intrat în război. În această criză înspăimântătoare, prioritatea absolută a avut-o organizarea din Anglia, şi pe planul al doilea necesitatea asigurării întăririi apărării din regiunea mediteraneană. A fost destul de greu să se rezolve concomitent aceste două priorităţi… Cea mai îndrăzneaţă

acţiune a lui Churchill a fost evidenţiată de riscurile pe care şi le-a asumat pentru a garanta consolidarea liniilor de apărare din Egipt, înainte ca Anglia să fie corespunzător asigurată împotriva unei invazii.

Ar fi nedrept să se impute ceva măsurilor luate pentru Malaysia în acea perioadă. Luând în considerare împrejurările existente, faptul că garnizoana de acolo a putut fi întărită cu şase brigăzi pe perioada iernii din 1940 – 41, a reprezentat un succes. Din păcate, nu s-a asigurat şi o creştere similară a puterii aeriene – care era mult mai importantă.

La începutul anului 1940, noul comandant, generalul Bond, era de părere că apărarea Singaporelui depindea de apărarea Malaysiei în ansamblu. El a apreciat că sunt necesare minimum trei divizii şi a sugerat ca RAF să preia responsabilitatea apărării. Autorităţile engleze au adoptat, în principiu, aceste puncte de vedere, dar cu o modificare importantă. În timp ce comandanţii din Malaysia apreciau că este necesară o forţă mai mare de 500 de avioane moderne, Comitetul Şefilor Statelor majore aprecia că sunt suficiente 300 de aparate, cu menţiunea că nici acestea nu puteau fi asigurate înainte de sfârşitul anului 1941. În plus, în momentul declanşării invaziei japoneze – în decembrie 1941 – numărul avioanelor de primă linie din Malaysia atingea doar 158 de aparate, majoritatea destul de demodate.

Pe parcursul anului 1941, majoritatea avioanelor de vânătoare moderne disponibile după ce se asigura prioritar apărarea aeriană a Angliei a fost trimisă să susţină

ofensivele din regiunea mediteraneană. În a doua jumătate a anului, circa 600 de avioane de vânătoare au luat drumul Rusiei. În Malaysia au ajuns foarte puţine. Nu a fost expediat acolo niciun bombardier cu rază lungă de acţiune, deşi sute de astfel de avioane bombardau noaptea Germania, acţiune evident inutilă în acea fază a războiului. Reiese clar că nu s-a dat suficientă atenţie apărării Malaysiei.

Explicaţia acestei enigme a fost dată chiar de Churchill, în memoriile sale de război. La începutul lunii mai, şeful Statului major general imperial, John Dill, i-a prezentat primului ministru o lucrare în care aducea argumente împotriva ideii de a continua consolidarea forţelor de atac din nordul Africii în dauna siguranţei Angliei şi a Singaporelui.

„Pierderea Egiptului, spunea el, mi se pare o catastrofa neverosimilă. Doar o invazie încununată de succes ar putea antrena înfrângerea noastră. Prin urmare, Regatul Unit este elementul vital, şi nu Egiptul, iar apărarea Regatului Unit trebuie să treacă pe primul plan. Egiptul nu se află nici pe locul doi în ordin. Ea priorităţilor. Unul dintre principiile acceptate de strategie prevede că, în ultimă instanţă, Singapore se situează înaintea Egiptului. Cu toate acestea, liniile de apărare din Singapore sunt încă mult sub necesităţi.

Războiul presupune să-ţi asumi riscuri, dar acestea trebuie să fie bine calculate. Să nu cădem în greşeala de a ciunti securitatea unor puncte vitale”.

Pe Churchill l-a deranjat această teză, deoarece

contravenea ideii lui de a prelua ofensiva împotriva lui Rommel şi visului său de a dobândi de la început o victorie decisivă în nordul Africii.

„Acceptarea acestei teorii însemna o revenire completă la poziţia defensivă… Ne-ar lipsi de orice posibilitate de a prelua iniţiativa”.

Într-o replică tăioasă, Churchill a spus:

„Din câte îmi dau eu seama, ai fi dispus să accepţi pierderea Egiptului şi a Văii Nilului, şi capitularea sau nimicirea armatei de o jumătate de milion de ostaşi pe care am concentrat-o, numai să păstrăm Singaporele. Nu pot îmbrăţişa această idee şi nici nu cred că alternativă are vreo şansă de a se contura… dacă Japonia intră în război, Statele Unite vor trece, după toate probabilităţile, de partea noastră. În orice caz, era puţin probabil ca Japonia să asedieze Singaporele de la bun început. Această operaţiune ar fi fost mai periculoasă pentru ea decât pentru noi. Era preferabil să-şi împrăştie crucişătoarele şi crucişătoarele de linie pe rutele comerciale estice”[60].

Este evident că Churchill, exasperat, deforma argumentele şefului Statului major general imperial (GIGS). Nu se punea problema de a slăbi apărarea Egiptului, ci doar de a amâna ofensiva dorită de Churchill, în legătură cu care acesta exagera speranţele şi aşteptările. Până la urmă, ofensiva lansată în iunie în nordul Africii s-a dovedit un fiasco, iar reluarea ci în noiembrie, cu mari întăriri suplimentare, nu a izbutit să ducă la niciun rezultat decisiv. Replica dată de Churchill

---

60 Churchill, *The Second World War.* vol. III, p. 376.

feldmareşalului Dill arată, totodată, cât de gravă a fost eroarea sa de calcul în privinţa riscului ce plana asupra Singaporelui. Surprinzător, Churchill remarca retrospectiv:

„Multe dintre guverne s-ar fi pierdut cu firea în faţa unei declaraţii oficiale atât de grave, venite din partea celei mai înalte autorităţi în materie. În ce mă priveşte, n-am întâmpinat nicio greutate în a-mi convinge colegii politicieni şi am fost, desigur, susţinut de şeful Marinei militare şi de cel al Aviaţiei militare. Prin urmare, părerile mele au precumpănit, iar fluxul de întăriri spre Orientul Mijlociu a continuat”[61].

În iulie, preşedintele Roosevelt l-a trimis la Londra pe Harry Hopkins, consilierul său, pentru a-şi exprima îndoielile personale în privinţa acestei politici şi, totodată, pentru a avertiza asupra riscurilor „încercării de a face prea mult” în Orientul Mijlociu. Experţii militari şi maritimi americani l-au susţinut pe preşedinte şi şi-au exprimat părerea că trebuia să se acorde prioritate Singaporelui şi nu Egiptului.

Churchill n-a ţinut seama de aceste avertismente: „Nu puteam abandona lupta din Egipt şi eram împăcat cu gândul că vom plăti pentru pierderile suferite în Malaysia”. În realitate, el nu anticipa nicio primejdie din această direcţie. Churchill spune cu toată sinceritatea: „Mărturisesc că în mintea mea pericolul japonez era învăluit într-o ceaţă sinistră, în comparaţie cu celelalte urgenţe ale noastre”. Greşeala de a nu întări adecvat liniile

---

61 Ibidem., p. 377.

de apărare din Malaysia îi revine în principal lui Churchill, insistenţei sale de A lansa o ofensivă prematură în nordul Africii.

Efectele strategice imediate ale pierderii Singaporelui au fost dezastruoase, căci a urmat rapid cucerirea Birmaniei şi a Indiilor Olandeze răsăritene, un atac cu două vârfuri, prin care japonezii au ajuns periculos de aproape de India, pe un flanc, şi de Australia, pe celălalt. Au urmat circa patru ani de lupte, în care s-a plătit un preţ enorm, înainte ca Singapore să fie recucerit, şi asta în condiţiile prăbuşirii Japoniei, a epuizării ci şi a şocului produs de bomba atomică.

Efectele pe termen lung şi amploarea acestora în urma prăbuşirii Singaporelui n-au putut fi evitate. Singapore reprezenta un simbol – simbolul puterii occidentale în Orientul îndepărtat, putere ce se clădise şi se menţinuse multă vreme datorită puterii maritime britanice. Începând cu primul război mondial se pusese un accent deosebit pe crearea unei mari baze maritime la Singapore, astfel încât importanţa ei simbolică ajunsese să depăşească valoarea strategică. Ocuparea insulei Singapore, realizată cu uşurinţă în februarie 1942, spulbera prestigiul britanic şi european în Asia. Omul alb îşi pierduse ascendentul prin demitizarea forţei sale.

Înţelegerea acestei vulnerabilităţi a stimulat şi încurajat extinderea revoltei în Asia împotriva dominaţiei europenilor.

Căderea Birmaniei

Pierderea Birmaniei de către Anglia s-a datorat prăbuşirii Malaysiei. Japonezii au acaparat poziţiile vestice de acces spre China şi Pacific, întregind marea barieră defensivă prevăzută de planul lor strategic. Cu toate acestea, campania din Birmania a reprezentat o operaţiune independentă, încredinţată Armatei a 15-a, de sub conducerea generalului de corp de armată S. Iida.

Această „armată" cuprindea două divizii şi, chiar punând la socoteală trupele de susţinere, totaliza doar 35.000 de oameni. Ea a primit misiunea de a ocupa Thailanda, inclusiv Istmul Era, şi a acoperi spatele frontului Armatei a 25-a, pe parcursul înaintării acesteia spre sud, în Malaysia, împotriva unor debarcări în zona Singapore. Armata a 15-a urma să pornească apoi spre Birmania, ţinta ei imediată fiind capitala, Rangoon.

O acţiune atât de amplă cu o forţă atât de redusă se justifica prin efectivele mici şi prost pregătite ale forţelor care apărau Birmania. Iniţial, acestea se cifrau la mai puţin de o divizie ca număr de oameni, majoritatea provenind din unităţi birmaneze recent formate; ele erau susţinute doar de două batalioane britanice şi de o brigadă indiană (o a doua brigadă indiană se afla pe drum). Când a survenit criza, majoritatea întăririlor au fost deviate spre Malaysia, însă era prea târziu pentru a mai salva insula Singapore. Divizia 17 indiană, semiinstruită şi incompletă, a sosit în Birmania abia la sfârşitul lui ianuarie, anunţând întăririle mai substanţiale care fuseseră promise. Situaţia în spaţiul aerian era şi mai proastă: existau doar 37 de

aeronave, care urmau să înfrunte cele 100 de avioane japoneze (la începutul lui ianuarie, după căderea Manilei, numărul acestora s-a dublat).

Invazia Birmaniei începuse încă de la mijlocul lui decembrie 1941, când un detaşament al Armatei a 15-a a intrat în Tenasserim, pe malul birmanez al Istmului Era, pentru a cuceri cele trei aerodromuri-cheie aflate acolo şi a bloca astfel accesul întăririlor aeriene britanice în Malaysia. În zilele de 23 şi 25 decembrie, japonezii au lansat puternice atacuri aeriene la Rangoon, provocând retragerea haotică a muncitorilor indieni, care au abandonat lucrările la liniile de apărare. La 20 ianuarie 1942, atacul a debutat printr-o înaintare din Thailanda spre Moulmein, care a fost ocupat în 31 ianuarie, după o luptă îndârjită, dar confuză, în care apărătorii, aflaţi cu spatele spre largul estuar al râului Salween, au scăpat ca prin urechile acului de la un dezastru.

La sfârşitul lui decembrie 1941, Wavell îl trimisese pe şeful Statului major general, generalul de corp de armată T.J. Hutton, să preia comanda în Birmania. Acesta a plasat trupele eterogene care apărau localitatea Moulmein şi căile de acces spre Rangoon, sub comanda generalului de divizie J.G. Smyth, VC[62], comandantul proaspăt sositei Divizii 17 indiene.

După căderea Moulmeinului, japonezii au continuat presiunea spre nord-vest, cucerind puncte de trecere peste râul Salween aici şi în amonte, în primele două săptămâni ale lunii februarie 1942. Smyth pledase pentru o retragere

62 VC - decorat cu Victoria Cross.

strategică pe o poziţie care să-i permită să-şi adune forţele. Permisiunea a primit-o prea târziu şi n-a mai avut timpul necesar de a mai organiza apărarea. Poziţia de pe râul Bilin, cu albia îngustă, uşor de trecut cu piciorul în multe locuri, a fost repede cucerită. A urmat cursa pentru a duce trupele înapoi, pe râul Sittang, lat de un kilometru şi jumătate, aflat la 48 km în spate (şi la 110 km de Rangoon). Profitând de plecarea întârziată a englezilor, japonezii i-au depăşit în ciuda handicapului reprezentat de faptul că deplasările lor se făceau pe flancuri prin junglă. Podul cel mai important peste Sittang a fost aruncat în aer în primele ore ale dimineţii de 23 februarie 1942. Ca urmare, cea mai mare parte a trupelor lui Smyth a fost izolată pe malul estic. Nu s-au putut retrage decât 3.500 de oameni, pe căi ocolite, iar dintre ei doar jumătate mai păstraseră armele. La 4 martie 1942, valorificând avantajul dobândit, japonezii au încercuit Pegu, nod rutier şi de cale ferată, locul unde încercau să se adune rămăşiţele trupelor lui Smyth şi cele câteva întăriri primite.

A doua zi, generalul Harold Alexander a sosit în Birmania pentru a prelua comanda de la generalul Hutton. Această decizie adoptată de Churchill era normală, ţinând seama de împrejurări şi, mai ales, de faptul că această prăbuşire timpurie nu fusese prevăzută. Hotărârea era, totuşi, nedreaptă, căci „Tom” Hutton nu numai că îşi exprimase îndoiala în privinţa posibilităţii de a păstra Rangoonul, ci dăduse dovadă şi de înţelepciune, trimiţând provizii în zona Mandalay la 645 km nord de Rangoon, accelerând, în acelaşi timp, construirea unui drum de

munte din statul Manipur, în India, menit să asigure o punte da legătură terestră cu Mandalay şi cu drumul birmanez spre Chungking. În această perioadă şi chiar anterior, concepţiile conducerii din Anglia au fost considerabil influenţate de opinia lui Wavell, care aprecia că abilitatea japonezilor era supraestimată – mitul putând fi distrus prin contraatacuri viguroase.

Iniţial, Alexander a insistat ca Rangoonul să fie păstrat şi a ordonat o ofensivă. Rezultatul acestei acţiuni a fost nesemnificativ, în ciuda luptei crâncene angajate de Brigada a 7-a blindată, proaspăt sosită la faţa locului, şi de câteva întăriri cu trupe de infanterie. Până la urmă, Alexander a fost nevoit să accepte punctul de vedere al lui Hutton, şi în după-amiaza zilei de 6 martie 1942 a ordonat evacuarea Rangoonului, nu înainte de a distruge oraşul. La 8 martie 1942, spre surprinderea lor, japonezii au pătruns într-un oraş pustiu. Forţele care apărau oraşul au putut scăpa pe drumul spre nord, prin Prome, unde au găsit o breşă în încercuirea japoneză.

A urmat o perioadă de acalmie, în timpul căreia japonezii au primit ca întăriri două divizii, a 18-a şi a 56-a, două regimente de tancuri şi avioane (în total aveau peste 400 de avioane). Forţa engleză a beneficiat de mult mai puţine întăriri. Cele trei escadrile de avioane de vânătoare, deşi descompletate, împreună cu alte două, aparţinând Grupului Voluntar american (împrumutate de Chian Kai-Şi), totalizând iniţial doar 44 de avioane Hurricane şi Tomahawks. Ele respinseseră raidurile aeriene japoneze de la Rangoon, şi cazaseră atacanţilor pierderi

disproporţionat de mari. Odată cu abandonarea Rangoonului, majoritatea englezilor au fost retraşi din India unde, până la sfârşitul lui martie 1942, se primiseră din Orientul Mijlociu circa 150 de avioane-bombardiere şi avioane de vânătoare. Odată cu pierderea Rangoonului fusese distrus sistemul de avertizare timpurie, astfel încât avioanele britanice rămase n-au mai fost în stare (aşa cum se întâmplase anterior în Malaysia) să opună o rezistenţă eficientă.

La începutul lui aprilie 1942, Armata a 15-a japoneză, deja consolidată, a pornit spre nord, în lungul râului Irrawaddy, îndreptându-se către Mandalay, pentru a izola drumul ce ducea în China. Englezii, cu un efectiv de aproximativ 60.000 de oameni, apărau poziţiile pe o linie est-vest, la 240 km de Mandalay; cu ajutorul forţelor chineze pe flancul răsăritean. Japonezii le-au înconjurat flancul apusean, împresurându-i şi capturând exploatările petroliere de la Yanangyaung, la mijlocul lui aprilie 1942. Generalul american Joseph Stilwell, mâna dreaptă a lui Chain Kai-şi, a pus la cale un plan conform căruia le permitea japonezilor să înainteze în susul râului Sittang, pentru a-i prinde apoi în capcană, printr-o mişcare-cleşte. Planul lui a fost dejucat printr-o acţiune japoneză mai largă, în jurul flancului răsăritean, spre Lashio. Refluxul rapid din acest flanc i-a dus pe englezi la constatarea că nu vor putea păstra nici localitatea Lashio şi, de asemenea, nici accesul la ruta de aprovizionare spre China.

Ca urmare, Alexander s-a hotărât să nu opună rezistenţă la Mandalay – aşa cum sperau japonezii – ci să

se retragă către graniţa indiană. Retragerea de peste 320 km a început la 26 aprilie, acoperită de ariergărzi. Podul Ava, peste râul Irrawaddy, a fost aruncat în aer la 30 aprilie, cu o zi înainte ca flancul japonez să ajungă la Lashio.

Pentru englezi, problema era să ajungă la graniţa indiană şi la Assam înainte de a începe musonul, care la mijlocul lui mai provoca inundaţii. Japonezii au pornit năvalnic în susul râului Chindwin pentru a intercepta retragerea britanică, însă ariergărzile engleze au reuşit să se strecoare, şi au ajuns la Tamu cu o săptămână înainte de începerea ploilor. În această goană finală şi-au pierdut cea mai mare parte a echipamentelor, inclusiv tancurile, dar majoritatea oamenilor s-au salvat. Cu toate acestea, pierderile suferite de englezi în campania din Birmania au fost de trei ori mai mari decât ale japonezilor – 13.500 faţă de 4.500. Faptul că englezii au reuşit, totuşi, să ducă până la capăt retragerea lor de 1.600 km s-a datorat în mare parte contraatacurilor repetate ale tancurilor din Brigada 7 blindată şi calinului cu care a fost condusă acţiunea după decizia de a abandona Rangoonul.

Ceylonul şi Oceanul Indian în timp ce armata japoneză din Birmania îşi continua înaintarea, deplasându-se de la Rangoon spre Mandalay, englezii erau de asemenea alarmaţi de intrarea marinei de război japoneze în Oceanul Indian, căci marca insulă Ceylon, din dreptul colţului sud-estic al Indiei, putea deveni o trambulină pentru marina militară japoneză. De aici Japonia avea posibilitatea să pericliteze ruta pe care se transportau trupele şi proviziile

britanice spre Orientul Mijlociu, pe lângă Capul Bunei Speranţe şi Africa de Sud, precum şi rutele maritime ale Angliei spre India şi Australia. În plus, după pierderea Malaysiei, cauciucul din Ceylon devenise foarte important pentru Anglia.

Şefii statelor majore britanice i-au comunicat lui Wavell că păstrarea Ceylonului devenise mai importantă decât aceea a Calcuttei. Pentru a apăra Ceylonul s-au folosit nu mai puţin de şase brigăzi într-un moment în care forţele din Birmania deveniseră total insuficiente, iar cele din India primejdios de slabe. În luna martie 1942 s-a organizat o nouă forţă navală, sub comanda amiralului James Somerville, care cuprindea cinci nave de linie (patru erau vechi şi demodate) şi trei portavioane, dintre care unul (*Hermes*) era mic şi vechi.

În acelaşi timp, japonezii pregăteau în Celebes o acţiune ofensivă în Oceanul Indian cu o forţă mai puternică, alcătuită din cinci portavioane (cele utilizate în Atacul de la Pearl Harbor) şi patru nave de linie. În aceste condiţii, şansele englezilor de a păstra Ceylonul păreau minime. Ameninţarea nu era însă chiar atât de gravă pe cât părea, deoarece scopul ofensivei navale japoneze avea caracter defensiv. Japonezii nu dispuneau de trupele necesare invadării Ceylonului. Ei plănuiau un raid cu scopul de a împrăştia forţa maritimă britanică organizată acolo şi pentru a acoperi trupele care le soseau pe mare cu destinaţia Rangoon.

Aşteptându-se la un atac pe 1 aprilie 1942, Somerville îşi împărţise flota în două. Forţa A, mai rapidă şi mai

eficientă, a patrulat până ce a fost trimisă să se realimenteze la Addu Attol, o nouă bază secretă din Insulele Maldive, la circa 965 de kilometri sud-vest de Ceylon. Atacul japonezilor a survenit însă pe 5 aprilie 1942. Peste o sută de avioane au atacat portul Colombo, provocând multe daune şi respingând contraatacurile aeriene. Un alt atac a urmat după-amiaza, cele 50 de bombardiere au scufundat două crucişătoare britanice. Era prea târziu ca forţa lui Somerville, împărţită în două, să mai poată interveni, astfel că aceasta s-a retras – navele de luptă mai vechi spre estul Africii, iar cele mai rapide la Bombay. După un atac încununat de succes la Trincomalee, la 9 aprilie, flota de război japoneză s-a retras, iar un detaşament de raid împotriva navelor comerciale a scufundat 23 de nave (112.000 tone) în Golful Bengal, pe durata acestei scurte incursiuni.

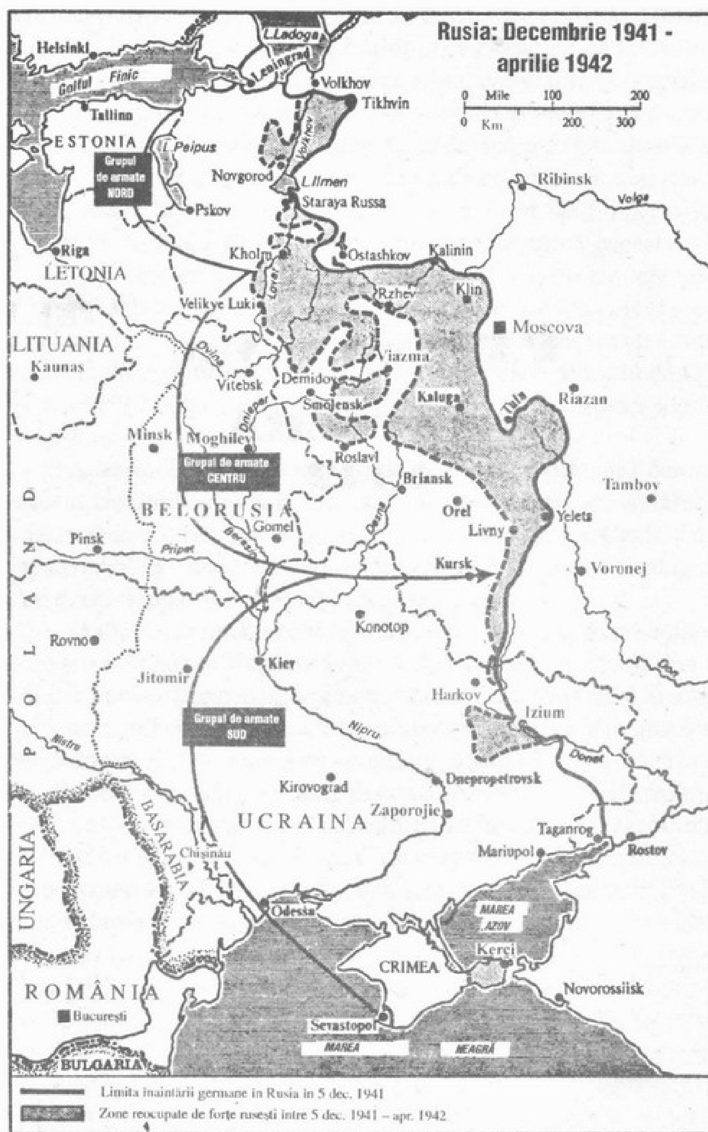
Aceasta a reprezentat o nouă înfrângere umilitoare pentru marina militară britanică, din fericire, fără urmări grave. Dacă englezii nu ar fi încercat să organizeze o forţă navală în Ceylon, de un tip evident demodat, japonezii probabil că nu ar fi atacat, deoarece planul lor iniţial nu prevedea aceasta.

O altă consecinţă, ce a determinat o nouă încordare a relaţiilor Angliei cu Franţa pe lângă dispersarea de forţe pe care a produs-o, a constat în trimiterea unei forţe combinate, trupe de uscat şi marină militară, pentru a ocupa portul Diego Suarez din nordul Madagascarului francez – cu scopul de a preîntâmpina cucerirea lui de către japonezi. Această acţiune destul de costisitoare din

luna mai a fost urmată de o expediţie mai amplă, în septembrie, menită să ocupe întreaga insulă. Ca şi în cazul scufundării flotei de război franceze la Mers-el-Kébir, portul militar al Oranului, în 1941, până la urmă frica s-a dovedit un sfetnic prost.

PARTEA a V-a
COTITURA

Capitolul 18
În Rusia situaţia se schimbă

În 1940, campania germanilor debutase la 9 aprilie prin asaltul împotriva Norvegiei şi a Danemarcei. În 1941, campania a fost deschisă la 6 aprilie prin ofensiva din

Balcani. În 1942, demararea a întârziat, fapt ce dovedea că efectele epuizante pe care încercarea zadarnică de a repurta o victorie rapidă asupra Rusiei îi afectase pe agresori, precum şi amploarea efortului lor ofensiv depus în luptele de aici. Dacă, într-adevăr, condiţiile pentru o Acţiune primă văratică timpurie pe frontul rusesc erau neprielnice, în schimb nimic nu-i împiedica să acţioneze împotriva poziţiilor britanice precare din Mediterana. Cu toate acestea, nu a fost iniţiată nicio mişcare ameninţătoare în această zonă-cheie a comunicaţiilor britanice în teritoriile de peste mări.

Pe teatrul de luptă din Rusia, contraofensiva de iarnă a Armatei Roşii a continuat mai bine de trei luni din momentul lansării ci în decembrie, scăzând progresiv în intensitate. În martie, avansase cu mai mult de 240 km în unele sectoare. Nemţii şi-au menţinut principalele bastioane ale frontului lor de iarnă în oraşe ca Schlüsselburg, Novgorod, Rzhev, Viasma, Briansk, Orel, Kursk, Harkov şi Taganrog – în ciuda faptului că ruşii ajunseseră dincolo de unele dintre ele forţând înaintarea prin spaţiile găsite libere.

Aceste oraşe-bastion constituiau, din punct de vedere tactic, nişte obstacole formidabile, iar din punct de vedere strategic, asigurau dominarea situaţiei, întrucât reprezentau puncte importante în reţeaua de comunicaţii. În timp ce garnizoanele germane nu puteau împiedica infiltraţiile în spaţiile largi dintre ele, aceste blocuri de comunicaţii paralizau sau reduceau posibilitatea valorificării oricărei străpungeri, cât timp rămâneau

intacte. Ele au jucat rolul de frânare pe care fuseseră menite să-l împlinească forturile franceze de pe Linia Maginot.

Întrucât Armata Roşie nu a izbutit să distrugă aceste bastioane, înaintările adânci în spaţiile dintre ele au dezavantajat-o mai târziu, căci protuberanţele pe care se instalau erau mai greu de apărat decât oraşele-bastioane. În plus, ele necesitau un mare număr de soldaţi pentru a le putea păstra, fiind permanent ameninţate de atacuri din flanc, lansate din bastioanele pe care nemţii le foloseau ca pe nişte trambuline.

În primăvara anului 1942, frontul din Rusia prezenta intrânduri atât de adânci încât semăna cu linia de coastă a Norvegiei, unde fiordurile pătrund în inima uscatului. Faptul că germanii reuşiseră să apere aceste „peninsule” constituia o mărturie a eficienţei apărării moderne atunci când este dirijată cu abilitate şi tenacitate şi dispune de arme adecvate.

Privind retrospectiv, este limpede că acel veto pronunţat de Hitler în privinţa oricărei retrageri extinse a redat încrederea trupelor germane, salvându-le, probabil, de la o prăbuşire masivă.

În acelaşi timp, insistenţele sale referitoare la respectarea sistemului de apărare „arici” le-a adus avantaje importante la începutul campaniei din 1942.

Totuşi, nemţii au plătit, indirect, un preţ scump pentru această apărare rigidă. Succesul ei a întărit convingerea că poate fi repetată, cu rezultate similare, în condiţiile mai dificile ale iernilor următoare. Un neajuns imediat a

constat în efortul la care a fost supusă forţa lor aeriană, străduindu-se să asigure aprovizionarea garnizoanelor mai mult sau mai puţin izolate din aceste oraşe-bastioane. Din cauza vremii proaste, rata accidentelor a fost ridicată. Totodată, când vremea era frumoasă s-a utilizat un număr prea mare de avioane, pentru a se asigura proviziile (uneori, s-au utilizat peste 300 de avioane de transport zilnic, pentru a aproviziona un singur corp de armată). Efortul de a asigura transportul aerian pentru un întreg lanţ de poziţii înaintate expuse a perturbat organizarea transportului aerian al Luftwaffe, iar retragerea unor escadrile experimentate pe alte teatre de război a limitat eficienţa aviaţiei germane pe frontul de est.

Solicitarea provocată de această campanie de iarnă, asupra unei armate nepregătite s-o suporte, a avut ulterior efecte grave, înainte ca iama să se sfârşească, nenumărate divizii au rămas doar cu o treime din efectivele lor iniţiale. Ele n-au mai putut fi completate şi aduse la un nivel corespunzător operaţiunilor active, decât la mijlocul verii. La acestea adăugându-se diviziile suplimentare care fuseseră create în ţară pe timpul iernii se realiza o cifră mult prea mare ca să fie reală. În anul 1942 şi după aceea, s-au păstrat nominal divizii care fuseseră aproape distruse în lupte grele, ca o măsură de camuflaj, dar efectivele lor n-au fost completate. Aceste divizii cuprindeau uneori doar două sau trei batalioane.

Generalii îl informaseră pe Hitler că, pentru reluarea ofensivei în 1942, era necesar un efectiv suplimentar de 800.000 de oameni. Albert Speer, ministrul Producţiei de

Armament, a susţinut că nu se poate disponibiliza un număr atât de mare de oameni din fabrici.

Deficitul a fost rezolvat printr-o schimbare radicală a organizării. În componenţa diviziilor de infanterie intrau acum doar 7 batalioane, în loc de 9. O companie includea maximum 80 de oameni, faţă de 180 până atunci. Această reducere se baza pe două argumente: pe de o parte, ofiţerii tineri care îi înlocuiau în funcţia de comandanţi de companie pe cei cu experienţă puteau scăpa uşor controlul, dacă aveau de coordonat companii dimensionate după vechile standarde, iar pe de altă parte în companiile mai mari pierderile erau mai mari, fără ca randamentul în luptă să difere prea mult.

Reducerea combinată a numărului de batalioane şi de oameni i-a păcălit pe aliaţi, ale căror servicii de spionaj continuau să aprecieze numărul forţelor germane după vechile criterii sub raportul mărimii. În realitate, două divizii germane echivalau acum cu o divizie britanică sau americană. Chiar şi acest raport n-a mai indicat realitatea la sfârşitul verii anului 1944, când tot mai puţine divizii dispuneau chiar de puterea nominală redusă care fusese stabilită în 1942.

Campania din 1942 a înregistrat şi o creştere mai degrabă superficială, decât reală, a forţei germane la capitolul tancuri. În cursul iernii au fost formate două noi divizii de blindate (parţial prin transformarea diviziei de cavalerie-călare care fusese conservată până atunci doar pentru a i se constata valoarea neglijabilă). S-au efectuat unele completări în dotarea cu tancuri a diviziilor

motorizate de infanterie, dar numai jumătate din cele 20 de divizii blindate existente au fost înzestrate cu numărul optim de tancuri.

În esenţă, bilanţul nu indica faptul că germanii dispuneau de o bază corespunzătoare pentru a continua ofensiva. Nivelul anterior n-ar fi putut fi atins decât prin contingente mărite ale forţelor propriilor aliaţi, inferioare calitativ celor germane. Practic, nu dispuneau de nicio rezervă pentru a face faţă pierderilor unei noi campanii. Un handicap şi mai mare consta în incapacitatea de a-şi dezvolta suficient cele două atuuri ofensive principale, forţa aeriană şi forţa blindată, pentru a-şi asigura superioritatea[63].

Situaţia era conştientizată de Statul major general german, dar şefii acestuia nu-l puteau influenţa pe Hitler. Presiunea lui Hitler era prea puternică ca să i se poată împotrivi, iar pe Hitler îl presau evenimentele şi trebuia să meargă mai departe.

Problema reluării ofensivei în 1942 a fost dezbătută în noiembrie 1941 – chiar înainte de tentativa finală de a cuceri Moscova. Rundstedt susţine că el a pledat pentru trecerea la defensivă şi pentru oportunitatea unei retrageri în Polonia, pe linia iniţială. Se pare că şi Leeb a fost de acord. Ceilalţi generali n-au sprijinit ideea acestei schimbări tactice radicale, deşi majoritatea erau tot mai neliniştiţi de perspectivele campaniei din Rusia şi nu

63 Aceste neajunsuri puteau fi sesizate chiar şi de observatorii din Occident. într-un comentariu, pe care l-am scris în martie 1942, am ajuns la concluzia că „ar fi rezonabil să anticipăm pentru această vară nu numai o nouă zădărnicire a planurilor nemţilor din toamna trecută, ci chiar o schimbare radicală a situaţiei“.

doreau reluarea ofensivei. Eşecul atacului din decembrie asupra Moscovei şi nenorocirile aduse de iarnă le-au accentuat îndoielile.

Schimbările operate ca urmare a insuccesului campaniei din 1941 la nivelul posturilor superioare de comandă a schimbat situaţia. Demisia lui Rundstedt fusese aprobată la sfârşitul lui noiembrie 1941, când Hitler respinsese propunerea acestuia de a întrerupe atacul din sud spre Caucaz şi de a opera o retragere pe râul Mius pe o linie de apărare, pentru perioada de iarnă. Rundstedt şi-a ales bine momentul şi maniera de a demisiona. Când eşecul întregii campanii a devenit evident, retragerea lui Brauchitsch, la 19 decembrie 1941, a fost anunţată în termeni. Ce-i atribuiau responsabilitatea eşecului. În realitate, s-au urmărit două scopuri – să i se ofere lui Hitler un ţap ispăşitor şi să-i deschidă calea pentru preluarea conducerii directe a Armatei. Bock, care susţinuse ultima tentativă a lui Hitler de a cuceri Moscova, anunţase la mijlocul lui decembrie că suferea de o boală de stomac provocată de îngrijorare şi încordare. Demisia i-a fost acceptată la 20 decembrie 1941. Leeb, care nu putea fi condamnat pentru nereuşita de la Leningrad, deoarece atacul plănuit de el fusese anulat chiar din ordinul lui Hitler de teama pierderilor în luptele de stradă, a mai rămas. Când a constatat că nimic nu îl putea convinge pe Hitler să ordone o retragere din protuberanţa Demiansk, a cerut şi el să fie eliberat din funcţie.

Dispariţia lui Brauchitsch şi a celorlalţi trei comandanţi l-a pus pe Halder, şeful Statului Major

General, în minoritate, în privinţa retragerii controlate. Ca atare, tendinţa firească a succesorilor de a-şi înăbuşi îndoielile şi de a se arăta de la bun început dispuşi să se plieze dorinţelor Führerului a izbândit. Hitler ştia bine că o promovare în funcţie influenţa raţionamentul oamenilor şi le îndulcea o atitudine de supunere. Ambiţia profesională rezistă arareori acestei ispite.

Rundstedt a fost înlocuit cu Reichenau, Bock cu Kluge, iar Leeb, cu Küchler. Eliberarea lui Bock din funcţia de comandă a Grupului de Armate Centru s-a datorat unei îmbolnăviri temporare, în ianuarie 1942, când Reichenau a murit din cauza unui atac de inimă, Bock a fost repus în drepturi. S-a renunţat la el când forţele din sud au fost reorganizate în timpul ofensivei din vară. Cu ocazia acestei reorganizări, din Grupul de Armate „Sud” s-a creat „Grupul de armate A” pentru atacul din Caucaz, comanda acestuia fiind încredinţată feldmareşalului List. Restul Grupului de Armate „Sud” a fost redenumit „Grupul de Armate B”, condus întâi de Bock, şi apoi de Weichs.

Planul de a lansa o nouă ofensivă de proporţii s-a cristalizat în primele luni ale anului 1942. Decizia lui Hitler a fost influenţată de presiunea experţilor săi în materie de economie, care afirmau că Germania nu putea continua războiul, dacă nu obţinea rezervele de ţiţei din Caucaz. Concepţia s-a dovedit eronată, deoarece Germania, deşi nu a izbutit să pună mâna pe ţiţeiul caucazian, a reuşit să continue războiul încă trei ani. Hitler, însă, era deosebit de sensibil la asemenea argumente, care coincideau şi cu dorinţa sa instinctivă de a întreprinde ceva pozitiv şi

ofensiv. Ideea unei retrageri îi repugna, indiferent de avantajul potenţial pe care aceasta ar fi putut să-l antreneze. Din moment ce detesta să facă un pas înapoi, nu-i rămânea decât să forţeze din nou o înaintare şi să rămână insensibil la realităţile neplăcute. Astfel, de exemplu, Serviciul de spionaj german a aflat că fabricile ruseşti din Urali şi din alte părţi produceau 600 – 700 de tancuri pe lună. Când Halder i-a prezentat dovezi în acest sens, Hitler a bătut cu pumnul în masă şi a declarat că un asemenea ritm de producţie eră imposibil. El nu credea ceea ce nu voia să creadă.

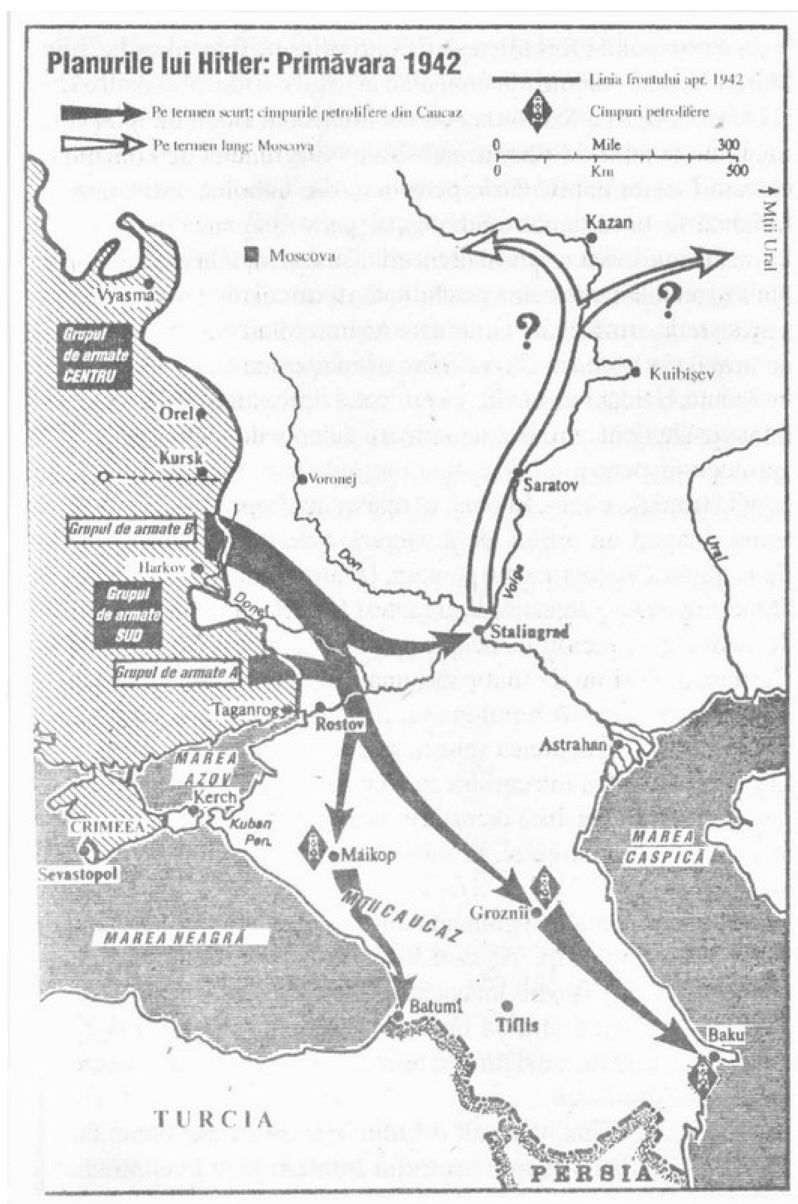
Până la urmă a recunoscut limitele resurselor Germaniei şi a fost de acord să reducă anvergura noii ofensive. La începutul primăverii se hotărâse că aceasta se va desfăşura pe ambele flancuri şi nu pe întregul front.

Principalul efort urma să fie întreprins pe flancul sudic, lângă Marea Neagră, sub forma unui atac în josul coridorului dintre Don şi Doneţ. După ce se traversa cursul inferior al Donului, între cotul lui sudic şi gura de vărsare în Marea Neagră, atacul se continua spre sud, către exploatările petroliere din Caucaz, extinzându-se totodată şi spre est, către Stalingrad, pe Volga.

Formulând acest dublu obiectiv, Hitler s-a gândit că ocuparea Stalingradului îi va asigura posibilitatea formării unui cerc spre nord, prin spatele armatelor ruseşti care apărau Moscova. Persoane din anturajul său vorbeau chiar despre o înaintare în Urali. După multe insistenţe, Halder l-a convins că proiectul e pica ambiţios. Obiectivul fixat viza în final extinderea înaintării dincolo de Stalingrad,

atât cât era necesar pentru a oferi siguranţa necesară menţinerii acestui punct strategic-cheie. În plus, ocuparea Stalingradului se definea acum doar ca un mijloc de a asigura o acoperire strategică din flanc, pentru înaintarea din Caucaz. (Stalingradul se afla pe Volga, dominând puntea terestră dintre acest fluviu şi Don, iar ca centru de comunicaţii constituia un dop potenţial pentru acel gât de sticlă.)

Planul lui Hitler mai cuprindea o a doua ofensivă în timpul verii pentru a cuceri Leningradul. Pe lângă valoarea simbolică a acestei realizări, acţiunea spre nord era socotită şi un mijloc de a asigura o comunicare terestră cu Finlanda, acum izolată.

Pe restul frontului de răsărit, armatele germane urmau să se menţină în defensivă şi să încerce să-şi

consolideze poziţiile fortificate.

Pe scurt, ofensiva germană din 1942 trebuia să se desfăşoare doar pe cele două aripi. Această limitare exprima de fapt gradul în care rezervele germane începeau să se epuizeze. În plus, atacul proiectat pe aripa sudică necesita aducerea unor forţe aliate Germaniei pentru a asigura acoperirea înaintării, pe măsură ce aceasta se producea.

Ideea unei înaintări atât de adânci pe un singur flanc, fără o presiune simultană asupra centrului frontului, era în contradicţie cu principiile strategice cu care fuseseră îndoctrinaţi generalii germani încă din tinereţe. Situaţia li se părea cu atât mai riscantă, cu cât înaintarea flancului trebuia să treacă prin cele două laturi ale furcii reprezentate de principalele armate ruseşti şi de Marea Neagră. Îi neliniştea, de asemenea, gândul că protecţia dinspre uscat va depinde în mare măsură de trupele române, ungare şi italiene. Hitler le-a răspuns categoric întrebărilor lor că Germania nu putea rezista fără rezervele de ţiţei din Caucaz. Referitor la îndoielile privind trupele aliate, a afirmat că acestea vor fi folosite pentru apărarea frontului pe Don şi Volga, între Stalingrad şi Caucaz – unde cursurile râurilor constituiau, la rândul lor, un ajutor considerabil. Cucerirea Stalingradului şi păstrarea lui vor reveni trupelor germane.

Ca acţiune preliminară a ofensivei principale, la 8 mai 1942 forţele germane din Crimeea au lansat un atac pentru a cuceri peninsula Kerci, unde ruşii izbutiseră să le stăvilească în toamnă. Atacul bine pregătit, susţinut de

bombardiere în picaj, a străpuns liniile ruseşti. Năvălind prin spărtură, nemţii au pornit spre nord, împingând spre coastă o mare parte a apărătorilor care, sub presiunea bombardierelor au capitulat. Având cale liberă, nemţii s-au dezlănţuit în josul peninsulei, lungă de 80 km. După o rezistenţă de moment la „Tranşeele tătare” (o linie istorică de apărare aflată la 20 km de vârful peninsulei) la 16 mai 1942 germanii au capturat localitatea Kerci, alungându-i pe ruşi din Crimeea. A rezistat doar Sevastopolul, multă vreme izolat în colţul sud-vestic.

Înaintarea trupelor germane a fost favorizată de o ofensivă rusească, spre Harkov, care a început la 12 mai 1942, prin atacarea Armatei a 6-a a lui Paulus. Ofensiva s-a dovedit prematură, armata sovietică nefiind pregătită pentru a se confrunta cu forţele defensive germane. Obiectivele prea-ambiţioase ale ruşilor reies din "Ordinul de zi” al mareşalului Timoşenko: „Ordon trupelor să înceapă ofensiva decisivă”.

Prelungirea ofensivei de la Harkov i-a avantajat pe germani, pl. În mobilizarea rezervelor sovieticilor, care au rămas descoperiţi în faţa unei riposte ucigătoare. Trupele sovietice au străpuns liniile di apărare germane din zona Harkov, şi au înaintat în evantai spre nord-vest şi sud-vest. Din ordinul lui Hitler, ofensiva plănuită de Paulus împotriva protuberanţei Izyum cu Armata a 6-a a lui Paulus şi Armata 1 Tancuri a lui Kleist a fost devansată cu o zi. Ofensiva ruşilor s-a încheiat prin contraofensiva lui Bock. Două armate sovietice complete şi unităţi ale altor două armate au fost distruse. La sfârşitul lunii mai, 241.000 de

soldaţi din Armata Roşie au căzut prizonieri. Sovieticii rămăseseră cu puţine rezerve disponibile în iunie 1942 când germanii au lansai atacul principal.

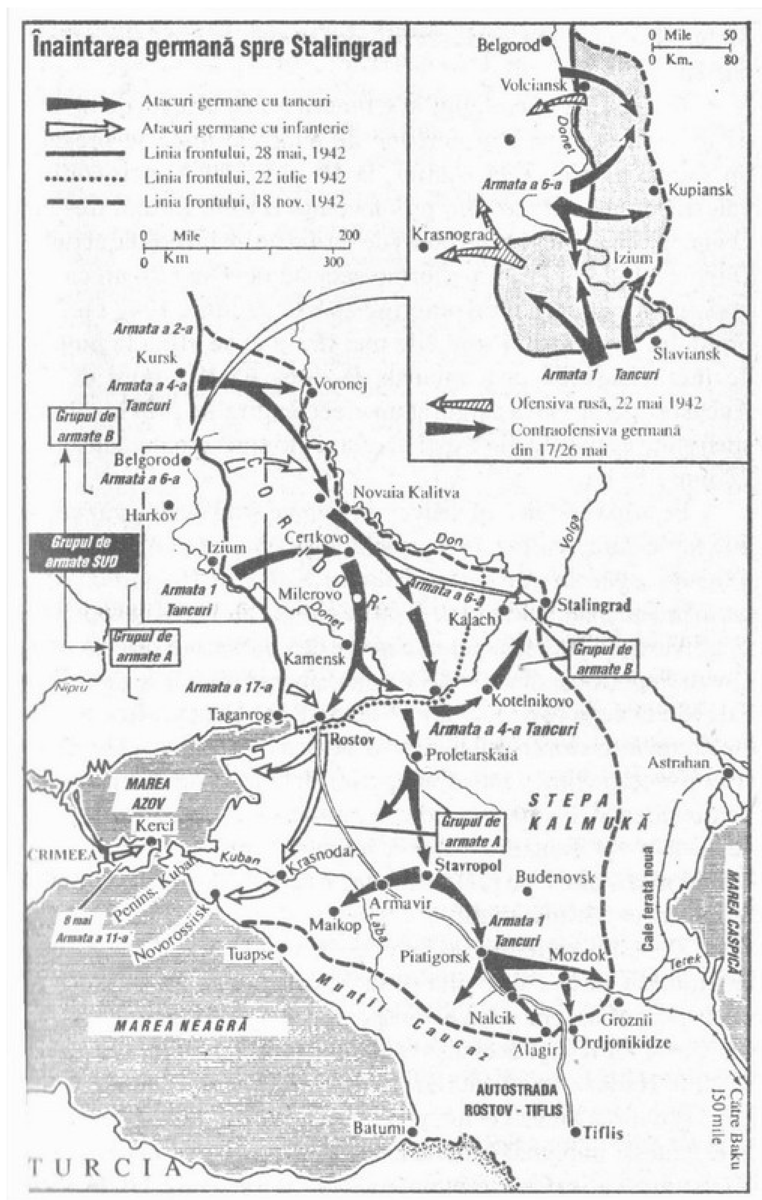
Ofensiva germană a fost eşalonată atât în spaţiu, cât şi în timp. Ea urma să se desfăşoare pe tot frontul german din sudul Rusiei, care pornea oblic de la coasta din apropierea localităţii Taganrog, de-a lungul Doneţului, spre Harkov şi Kursk. Forţele aflate cel mai în spate, pe stânga, trebuiau să pornească primele. Forţele cele mai înaintate, pe dreapta, urmau să aştepte sosirea aripii stângi înainte de a încerca să înainteze, contribuind între timp la o învăluire din flanc, pentru a diminua rezistenţa întâmpinată de forţa ce înainta din stânga.

Pe partea dreaptă se afla Armata a 17-a, cu Armata a II-a în Crimeea. După Armata a 17-a, ceva mai în spate, se afla Armata 1 Tancuri. După 9 iulie 1942, aceste două armate au fost incluse în Grupul de Armate A a lui List, desemnat să atace Caucazul. Pe partea stângă se afla Grupul de Armate B al lui Bock, care includea Armata a 4-a tancuri, Armata a 6-a, Armata a 2-a şi Armata a 2-a ungară.

Celor două armate de tancuri le revenea misiunea efectuării unor atacuri decisive, lansate din flancul din spate al nemţilor împotriva celor mai înaintate poziţii ale ruşilor – Armata 1 ataca din sectorul Harkov, iar Armata a 4-a din sectorul Kursk. Armatele de „infanterie” trebuiau să vină din urmă şi să le susţină.

La 7 iunie 1942 chiar înaintea declanşării ofensivei, s-a lansat asedierea forţăreţei de la Sevastopol, susţinută de

Armata a 11-a a lui Manstein. Rezistenţa a fost crâncenă, dar germanii au învins datorită superiorităţii numerice şi abilităţii. Forţăreaţa, şi odată cu ea întreaga Crimee, au căzut în mâinile nemţilor abia la 4 iulie 1942. Ruşii au fost deposedaţi, astfel, de principala lor bază maritimă din Marea Neagră. Flota lor de război continua să „existe”, dar a rămas pasivă.

Demararea operaţiunii în Crimeea a fost urmată de un atac de diversiune ceva mai aproape de punctele unde se

pregătea operaţiunea principală. Astfel, la 10 iunie 1942, germanii au valorificat poziţiile lor din protuberanţa Izyum, forţând trecerea Doneţului şi organizând un punct de sprijin pe malul nordic al râului. După ce au reuşit să transforme această poziţie într-un cap de pod, nemţii au lansat un puternic atac la 22 iunie 1942 cu forţe blindate, spre nord. Două zile mai târziu ci se aflau la punctul de încrucişare de la Kupiansk, la circa 65 km nord de râu. Această operaţiune a asigurat un efect de pârghie prin învăluire, sprijinind acţiunile din est al ofensivei lor principale, lansată la 28 iunie 1942.

Pe aripa stângă a ofensivei principale s-au desfăşurat câteva zile lupte dure, dar rezervele ruşilor s-au epuizat şi Afmata a 4-a Tancuri a pătruns în sectorul dintre Kursk şi Belgorod. Apoi germanii au înaintat rapid pe fâşia de câmpie de 160 km spre Don, lângă Voronej. Această acţiune prevestea o mişcare directă peste Donul Superior şi dincolo de Voronej, menită să taie legăturile de cale ferată de la Moscova spre Stalingrad şi Caucaz. În realitate, conform ordinelor trebuiau să se oprească o dată ajunşi la râu şi să transforme poziţiile într-o acoperire defensivă în flanc, pentru continuarea atacului spre sud-est. Armata a 2-a ungară a înlocuit Armata a 4-a Tancuri, care s-a îndreptat spre sud-est, în josul coridorului dintre Don şi Doneţ, urmată de Armata a 6-a însărcinată cu cucerirea Stalingradului.

Toate operaţiunile de pe aripa stângă serveau la mascarea ameninţării care se dezvolta pe aripa dreaptă. În timp ce atenţia era focalizată asupra atacului dinspre

Kursk spre Voronej, Armata 1 Tancuri a lui Kleist declanşa o acţiune mult mai periculoasă din sectorul Harkov, favorizată de poziţiile prost organizate ale ruşilor după stăvilirea ofensivei lor, precum şi de vârful forţei germane de la Kupiansk, împlântat în flancul ruşilor. Diviziile de tancuri ale lui Kleist au realizat o străpungere şi au pornit spre est în josul coridorului Don-Doneţ, spre Certkovo, de-a lungul căii ferate ce lega Moscova de Rostov. Apoi au cotit spre sud, dincolo de Millerovo şi Kamensk, spre Donul Inferior.

La 22 iulie 1942, aripa stângă a câştigat cu uşurinţă o traversare, după o înaintare de circa 400 km faţă de linia de pornire. A doua zi, aripa dreaptă, ajunsă la limita liniilor de apărare de la Rostov, a reuşit să creeze o pătrundere în mijlocul acestora. Situat pe malul vestic al Donului, oraşul era expus atacurilor de acest gen, şi în plus retragerea rapidă a apărării lui nu fusese organizată adecvat. Mişcările de învăluire ale nemţilor au accentuat confuzia, astfel încât oraşul a căzut repede în mâinile lor. Cucerirea lui a însemnat tăierea conductei de petrol din Caucaz, ruşii fiind obligaţi să se aprovizioneze cu ţiţei, cu ajutorul tancurilor petroliere din Marca Caspică şi pe linia de cale ferată, construită în pripă de-a lungul stepelor din vestul acesteia. Rusia mai pierduse şi o felie uriaşă din rezerva ei de pâine.

În ciuda acestei acţiuni năvalnice şi spectaculoase în care efective însemnate ale trupelor ruseşti au fost nimicite, numărul total de prizonieri nu-l atingea pe cel din 1941. Atacul nu fusese suficient de rapid şi aceasta nu din

cauza rezistenţei întâmpinate, ci datorită pierderilor înregistrate anterior în rândul tanchiştilor germani extrem de bine pregătiţi şi tendinţei de a adopta metode mai precaute. „Grupurile” de tancuri din 1941 fuseseră reorganizate ca „Armate” de tancuri, cu un număr sporit de unităţi de infanterie şi de artilerie, ceea ce s-a soldat cu reducerea vitezei.

Deşi numeroase unităţi ruseşti au fost pe moment izolate de înaintarea nemţilor, multe dintre ele au izbutit să se strecoare înainte de a fi capturate. Întrucât atacul german se îndrepta în direcţia sud-est, era firesc ca trupele ruseşti să se retragă în direcţia nord-est, şi astfel sarcina Comandamentului rus de a le aduna în zona Stalingrad sau lângă aceasta a fost uşurată. Ulterior ele au devenit o ameninţare imediată pentru flancul înaintării germane în Caucaz, lucru ce s-a dovedit de o importanţă vitală în următoarea fază a campaniei, când armatele germane au înaintat pe două direcţii – una spre exploatările petroliere din Caucaz şi alta spre Volga şi Stalingrad.

După traversarea Donului inferior, Armata 1 Tancuri a lui Kleist a plecat spre sud-est, în valea râului Maniei, legat printr-un canal de Marea Caspică. Aruncând în aer marele dig de acolo şi inundând valea, ruşii au izbutit să stăvilească timp de două zile înaintarea tancurilor. Apoi forţele germane au reuşit să treacă râul şi să-şi continue drumul în Caucaz, pe un front larg. Profitând de lipsa oricărei rezistenţe şi ţinutul larg deschis coloana dreaptă a lui Kleist a înaintat aproape direct spre sud, spre marele

centru petrolier de la Maikop, la 320 km sud-est de Rostov, unde a ajuns la 9 august 1942. În aceeaşi zi, avangarda coloanei centrale a intrat în Piatigorsk, aflat la 240 km est de Maikop, pe colinele de la poalele munţilor Caucaz. Coloana stângă s-a îndreptat către est, spre Budenovsk. Câteva detaşamente mobile fuseseră trimise înainte, în mare viteză, astfel încât ritmul acestei acţiuni dincolo de Don a fost extraordinar la începutul lui august. El a scăzut însă la fel de subit cum a început. Cauzele principale le-au constituit lipsa de combustibil şi munţii. Ulterior ritmul s-a redus şi sub influenţa luptei de la Stalingrad, care a absorbit o mare parte din forţele capabile să imprime un accent decisiv înaintării din Caucaz.

Menţinerea ritmului de aprovizionare cu carburant necesar pentru înaintarea pe o asemenea distanţă era o sarcină dificilă, cu atât mai mult cu cât rezervele soseau pe calea ferată, prin gâtuirea de la Rostov, iar ecartamentul şinelor trebuia modificat pentru a corespunde dimensiunilor mai mici, specifice Europei Centrale (nemţii nu puteau risca să trimită combustibilul pe mare, atâta vreme cât flota rusă de război continua să existe). O anumită cantitate de combustibil a fost expediată şi pe calea aerului. Cantitatea totală n-a fost însă suficientă pentru a menţine ritmul înaintării. La rândul lor, munţii reprezentau o barieră naturală, la care s-a adăugat rezistenţa tot mai îndârjită din această zonă. De obicei forţele ruseşti care încercau să se opună înaintării se retrăgeau înainte de a fi copleşite, în loc să lupte cu îndârjire, ca în 1941. S-ar putea ca aceasta să fi fost

efectul unei strategii defensive mai elastice, deşi Comandamentul german era convins, în urma interogării prizonierilor, că trupele manifestau tot mai mult tendinţa de a găsi o cale pentru a se întoarce acasă, mai ales cele provenite din Rusia asiatică. În Caucaz, însă, rezistenţa a devenit mai dură. Forţele de apărare de aici erau alcătuite în mare parte din trupe autohtone, care luptau pentru a-şi proteja căminele şi erau familiarizate cu ţinutul muntos. Aceşti factori au stimulat forţele de apărare, în vreme ce natura ţinutului i-a paralizat pe atacanţi, reducând lăţimea frontului de înaintare a forţelor blindate.

În timp ce Armata 1 Tancuri executa învăluirea în Caucaz, Armata a 17-a venise în urmă, pe jos, prin „gâtuirea” de la Rostov, şi o cotise spre sud, către ţărmul Mării Negre.

După capturarea exploatărilor petroliere de la Maikop, frontul din Caucaz s-a divizat din nou, vizând alte obiective. Armatei 1 Tancuri i s-a încredinţat fâşia principală dintre râul Laba şi Marea Caspică. Primul ei obiectiv era capturarea porţiunii muntoase a şoselei care ducea de la Rostov la Tbilisi, iar al doilea obiectiv cucerirea oraşului Baku, de la Marea Caspică. Armata a 17-a răspundea de o zonă mai îngustă, de la râul Laba, înapoi, până la Strâmtoarea Kerci. Primul obiectiv consta în înaintarea spre sud de la Maikop şi Krasnodar, peste capătul vestic 4 lanţului munţilor Caucaz, pentru a cuceri porturile Novorossiisk şi Tuapse de la Marea Neagră. Cel de-al doilea viza forţarea unei treceri în josul drumului de coastă, dincolo de Tuapse, pentru a deschide calea spre

Batumi.

Deşi drumul de coastă la sud de Tuapse era dominat de munţi înalţi, prima sarcină a Armatei a 17-a părea relativ uşoară – trebuia să parcurgă mai puţin de 80 km, înainte de a ajunge la coastă, capătul vestic al lanţului muntos, pierzându-se lin în colinele de la poale. În realitate, lucrurile nu s-au dovedit uşoare. Înaintarea a trebuit să treacă râul Kuban, care în apropiere de vărsare forma largi lunci mlăştinoase, iar dealurile situate ceva mai la est, destul de abrupte, constituiau nişte obstacole dificile. Armata a 17-a a cucerit Novorossiisk abia la mijlocul lunii septembrie, iar la Tuapse n-a mai ajuns niciodată. În schimb, pe linia principală de înaintare.

Armata 1 Tancuri a progresat mai mult, dar cu un ritm tot mai scăzut şi cu pauze tot mai dese. În timpul înaintării spre munţi, lipsa de carburant a constituit un handicap major. Diviziile de blindate au rămas blocate zile întregi în aşteptarea combustibilului. Acest neajuns a determinat pierderea şansei optime – atacul surpriză prin trecători, înainte ca ruşii să-şi consolideze liniile de apărare. Când s-a pus problema de a croi un drum în munţi, Armata 1 Tancuri n-a dispus de trupe specializate în traseele de munte deoarece acestea fuseseră alocate Armatei a 17-a pentru a sprijini tentativa de a ajunge la Tuapse şi de a deschide drumul de coastă spre Batumi.

Prima întârziere importantă s-a produs pe râul Terck – care proteja căile de acces spre drumul de munte ce ducea la Tbilisi şi exploatările petroliere mult mai expuse, de la Groznîi, la nord de munţi. Râul, fără a avea lăţimea

înspăimântătoare a Volgăi, constituia un obstacol incomod din cauza curenţilor. Kleist a încercat o manevră spre est, în aval, şi a forţat o trecere lângă Mosdok, în prima săptămână a lui septembrie, dar forţele lui au fost oprite din nou pe dealurile împădurite, dincolo de Terek. Groznîi, situat la numai 80 km de trecerea de la Mozdok, nu a putut fi cucerit, în ciuda eforturilor depuse de nemţi.

Un factor determinant al acestei nereuşite l-a constituit promptitudinea cu care ruşii au deplasat câteva sute de bombardiere pe aerodromurile de lângă Groznîi. Apariţia bruscă a aviaţiei ruse a frânat înaintarea lui Kleist, deoarece majoritatea unităţilor sale antiaeriene şi o mare parte din forţa aeriană fuseseră trimise la Stalingrad, pentru a sprijini forţele germane. Bombardierele ruseşti au hărţuit armata lui Kleist fără să întâmpine vreun obstacol, încercarea la care aceasta a fost supusă a căpătat aspecte dramatice, când ruşii au incendiat mari porţiuni de pădure pe unde nemţii se chinuiau să înainteze.

Ruşii au organizat şi o diversiune mai amplă, prin aducerea unor divizii de cavalerie care au atacat flancul estic expus al lui Kleist. Operând în stepă, la adăpostul unui paravan defensiv extrem de extins, cavaleria rusă a beneficiat de o libertate de acţiune deosebită şi a reuşit să atace avanposturile nemţeşti, tăind aprovizionarea. Concentrarea crescândă a ruşilor pe acest flanc a fost înlesnită de calea ferată ce pleca de la Astrahan spre sud. Aceasta a fost montată direct pe suprafaţa plană a stepelor, fără nicio fundaţie. Germanii au renunţat curând s-o mai distrugă, deoarece imediat ce un tronson era

pulverizat, ruşii aşterneau rapid altul. În acelaşi timp, inamicul era inabordabil, iar ameninţarea pe care o exercita din flanc sporea tot mai mult. În ciuda faptului că unele detaşamente germane au pătruns până la ţărmul Caspicii, imaginea acestei mări a rămas „un miraj în deşert”.

Pe parcursul lunilor septembrie şi octombrie, Kleist s-a străduit să răzbată la sud de Mozdok, atacând prin surprindere în diferite puncte, dar de fiecare dată a fost blocat. Atunci, el a decis să mute grosul forţelor din centru-stânga pe centru-dreapta, pentru a încerca un atac cu efect de cleşte asupra localităţii Ordjonikidze, poarta de acces spre trecătoarea Darial, aflată pe şoseaua de munte spre Tbilisi. Lovitura a fost lansată în ultima săptămână a lunii octombrie, cu sprijinul aviaţiei disponibile. Braţul drept al cleştelui a capturat Nalcik într-o acţiune de învăluire pe partea vestică, iar apoi Alagir – cap de pod pe drumul militar alternativ peste trecătoarea Mamison. De la Alagir, atacul a continuat spre Ordjonikidze, susţinut de un asalt convergent în susul văii Terekului. Faza finală a întârziat din cauza ploilor şi a ninsorilor, dar forţele lui Kleist ajunseseră în apropierea ţintei lor imediate. Ruşii au lansat un contraatac bine organizat şi coordonat în timp, care s-a soldat cu prăbuşirea bruscă a unei divizii de munte române, care reuşise să înainteze, dar începea să simtă povara efortului. În aceste condiţii, Kleist a fost nevoit să se retragă şi să renunţe la planul lui. Frontul s-a stabilizat, germanii menţinându-se în continuare în faţa barierei de munţi pe care încercaseră zadarnic să o

străpungă.

Această reuşită a ruşilor în centrul Caucazului a coincis cu deschiderea marii lor contraofensive de la Stalingrad.

Hitler mai plănuise un atac în vestul Caucazului, dar proiectul nu s-a mai concretizat. El hotărâse, cu multă întârziere, să joace cartea trupelor aeropurtate, pe care o păstrase în rezervă cu atâta grijă. Divizia de paraşutişti – numită în continuare Divizia 7 aeriană – fusese concentrată în Crimeea şi în apropierea ei pentru un salt pe drumul de coastă de la Tuapse la Batumi, în combinaţie cu un nou atac al Armatei a 17-a. S-a produs însă contraofensiva rusească de la Stalingrad, urmată de un nou atac al ruşilor lângă Rzhev, unde armatele lui Jukov aproape că reuşiseră o breşă, încercând să sprijine indirect lupta de la Stalingrad. Hitler, alarmat de această dublă ameninţare, a anulat tentativa de a pune mâna pe Batumi şi a ordonat ca trupele de paraşutişti să fie deplasate de urgenţă, cu trenul, la Smolensk, pentru a întări centrul frontului.

Toate aceste eşecuri şi pericole s-au datorat insuccesului de la Stalingrad, care a absorbit rezervele terestre şi aeriene vlăguind în final trupele germane.

Iniţial, nemţii au avut de suferit deoarece au respectat canoanele strategiei convenţionale, iar ulterior pentru că le-au nesocotit.

Înaintarea directă asupra Stalingradului a fost realizată de Armata a 6-a, comandată de Paulus, care a forţat înaintarea în josul laturii nordice a coridorului dintre

Don şi Doneţ. Sprijinită de atacul masiv cu blindate desfăşurat pe latura sudică, Armata a 6-a a făcut iniţial progrese importante. Pe măsura extinderii înaintării, forţa acesteia a început să scadă, din cauza că tot mai multe divizii au fost detaşate pentru a acoperi flancul nordic, ce se întindea de-a lungul Donului. Scăderea a fost accentuată de uzura provocată de marşurile lungi şi rapide pe o vreme caniculară, precum şi de pierderile înregistrate în bătălii. Ca urmare, învingerea rezistenţelor succesive opuse de ruşii care se retrăgeau se făcea tot mai greu. Luptele s-au soldat cu pierderi mari, determinând scăderea progresivă a forţei de atac.

Efectul s-a manifestat şi mai pronunţat când Armata a 6-a s-a apropiat de marele cot estic al Donului. La 28 iulie 1942, unul dintre vârfurile de lance ale armatei a ajuns la râu lângă Kalaci – aflat la 565 km de linia de plecare şi la numai 65 km de Stalingrad. Atacul declanşat s-a soldat cu un eşec, iar înaintarea generală a fost încetinită de rezistenţa îndârjită a ruşilor la cotul Donului. Frontul îngust şi componenta nesatisfăcătoare a trupelor mobile din Armata a 6-a, în comparaţie cu armatele de tancuri au delimitat puterea de manevră a forţei germane. Nemţilor le-au trebuit două săptămâni ca să zdrobească forţele ruse de la cotul Donului, şi încă zece zile ca să fixeze capete de pod peste râu.

La 23 august 1942, trupele germane erau gata să înceapă ultima etapă a înaintării lor spre Stalingrad. Atacul a fost conceput ca un atac-cleşte, cu Armata a 6-a din nord-vest şi Armata a 4-a tancuri din sud-vest. În

aceeaşi noapte, unităţi mobile germane au ajuns la malul Volgăi, 50 km mai sus de Stalingrad şi s-au apropiat de cotul fluviului aflat la 25 km sud de oraş. Apărătorii n-au permis braţelor cleştelui să se strângă.

În următoarea fază, nemţii au dezvoltat un atac dinspre vest, închizând semicercul de presiune. Dramatismul situaţiei a fost evidenţiat prin tonul chemării adresate trupelor ruseşti de a rezista cu orice preţ, până la ultimul om. Soldaţii ruşi au reacţionat excelent, deşi luptau în condiţii de uzură nervoasă, agravată şi de problema aprovizionării şi a întăririlor. Râul din spatele lor, cu albia lată de trei kilometri şi jumătate, nu a reprezentat chiar un dezavantaj, ci a contribuit chiar la întărirea rezistenţei, complicând lucrurile.

De-a lungul arcului format de liniile de apărare ruseşti, atacurile s-au succedat aparent necontenit, cu schimbări frecvente de locuri şi metode, dar cu rezultate slabe, în comparaţie cu preţul plătit. Când şi când, liniile de apărare au fost străpunse, dar atacanţii nu au putut niciodată înainta suficient de adânc, şi au determinat doar retrageri locale. De cele mai multe ori, însă, atacurile nu au izbutit. Acumulându-se insuccesele, importanţa psihologică a locului a crescut aşa cum s-a întâmplat la Verdun, în 1916. De astă dată, efectul a fost accentuat şi de denumirea locului. „Stalingrad” reprezenta un simbol stimulator pentru ruşi şi inhibitor pentru germani – mai ales pentru Hitler. Acesta ajunsese să nu mai ţină cont de strategie şi pierduse orice consideraţie pentru perspectivă.

Inutilitatea şi riscurile efortului continuu deveniseră

evidente pentru orice analist militar lucid. Atacurile repetate sunt arareori profitabile şi doar atunci când apărarea nu poate primi întăriri sau dacă rezervele ţării sunt în curs de secătuire. În cazul de faţă, cei cu posibilităţi mai mici de a suporta o luptă de uzură prelungită erau germanii.

În ciuda pierderilor imense, rezervele de efective umane ale Rusiei rămâneau mult mai mari decât ale Germaniei. Rusia mai era afectată şi de pierderea echipamentului, în 1941, a cărui lipsă era răspunzătoare parţial şi pentru noile înfrângeri din 1942. Artileria lipsea şi a fost substituită în mare măsură prin aruncătoare de mine transportate pe camioane. Tancurile şi toate mijloacele de transport motorizate reprezentau un alt capitol deficitar. Spre sfârşitul verii, au început însă să le vină tot mai multe echipamente noi, din fabricile create în zonele din spate, şi din livrările făcute de americani şi de englezi. În acelaşi timp, apelul de chemare sub arme lansat la izbucnirea războiului începea să dea roade, numărul noilor divizii din Asia înregistrând creşteri substanţiale.

Situată mult spre est, zona de luptă de la Stalingrad era deosebit de accesibilă pentru acest influx de efective. Cu toate că amploarea întăririlor directe a fost diminuată de amplasarea incomodă a oraşului, puterea crescândă a armatelor ruse de pe flancul nordic a avut un efect indirect, echivalent cu o masă importantă de întăriri. Contra-presiunea lor pe acest flanc ar fi răsturnat mult mai repede situaţia, dacă n-ar fi existat handicapul material la capitolul armelor dominante în ducerea războiului modern.

Efectul a sporit, însă, pe măsură ce nemţii, împotmoliţi într-o bătălie de uzură pe o zonă restrânsă, şi-au epuizat rezervele umane şi tehnice.

Pericolele au fost sesizate şi evaluate curând de Statul major german. Întorcându-se de la întrevederea zilnică cu Hitler, Haldei ridica adesea mâinile într-un gest de exasperare şi disperare, din care asistenţii săi puteau deduce că efortul de a-l face pe Hitler să înţeleagă vocea raţiunii se dovedise zadarnic. Pledoaria sa împotrivă continuării ofensivei au devenit tot mai insistente pe măsură că iarna se apropia. Discuţiile dintre el şi Hitler au devenit insuportabile pentru amândoi. Când se discutau planuri, Hitler, după obiceiul lui, continua să-şi fluture larg mâna deasupra hărţii, deşi înaintările reduse deveniseră aproape de nedesluşit. Pe măsură ce incapacitatea sa de a-i elimina pe ruşi creştea, se accentua tendinţa de a-i înlătura pe consilierii care îi opuneau rezistenţă. Considerase dintotdeauna că „generalii bătrâni” nu se prea entuziasmau de planurile lui şi, cu cât acestea se dovedeau mai imposibil de realizat, cu atât devenea mai convins că Statul major general constituia piedica esenţială.

La sfârşitul lunii septembrie, Halder s-a retras – urmat de câţiva dintre aghiotanţi – iar în locul său a fost numit Kurt Zeitler, un bărbat mult mai tânăr, care ocupase funcţia de şef al Statului major al lui Rundstedt, în Occident. În 1940, Zeitler fusese şeful Statului major al grupului de tancuri condus de Kleist, lunga operaţiune de la Rin la Marea Mânecii fiind posibilă în mare măsură

datorită planului de aprovizionare îndrăzneţ aplicat de el. Pe lângă acest atu important, Hitler considera că colabora mai uşor cu un ofiţer mai tânăr în realizarea problemelor legate de înaintarea pe spaţii mari, până la Marea Caspică şi la Volga, mai ales că Zeitler se va simţi stimulat de promovarea în cel mai înalt post. Iniţial, Zeitler s-a conformat, nesâcâindu-l cu obiecţii ca Halder. Curând însă a început să fie îngrijorat, iar pe măsură ce şansele de a cuceri Stalingradul păleau, a început să susţină că menţinerea unui front german într-o zonă atât de îndepărtată era nerealizabilă. Evenimentele au dovedit temeinicia avertismentelor lui, dar Hitler a continuat să ignore sfaturile lui Zeitler, iar în 1943 a adoptat faţă de el o atitudine distantă.

Factorii care au determinat insuccesul atacului german de la Stalingrad au fost identici cu cei care l-au transformat într-un eşec fatal, favorizând contraofensiva finală a ruşilor.

Cu cât nemţii se apropiau mai mult de oraş în mişcarea lor convergentă, cu atât puterea lor de manevră scădea, în timp ce frontul tot mai îngust favoriza deplasarea rapidă a rezervelor ruseşti în punctele ameninţate de pe arcul acum micşorat. Nemţii n-au mai beneficiat nici de avantajul acţiunilor de diversiune. Dacă în perioada atacului de deschidere a campaniei din vară, nesiguranţa în privinţa obiectivului contribuise la paralizarea adversarului, acum scopul lor devenise evident şi Comandamentul rus îşi putea angaja rezervele în cunoştinţă de cauză. Concentrarea crescândă de forţe ale

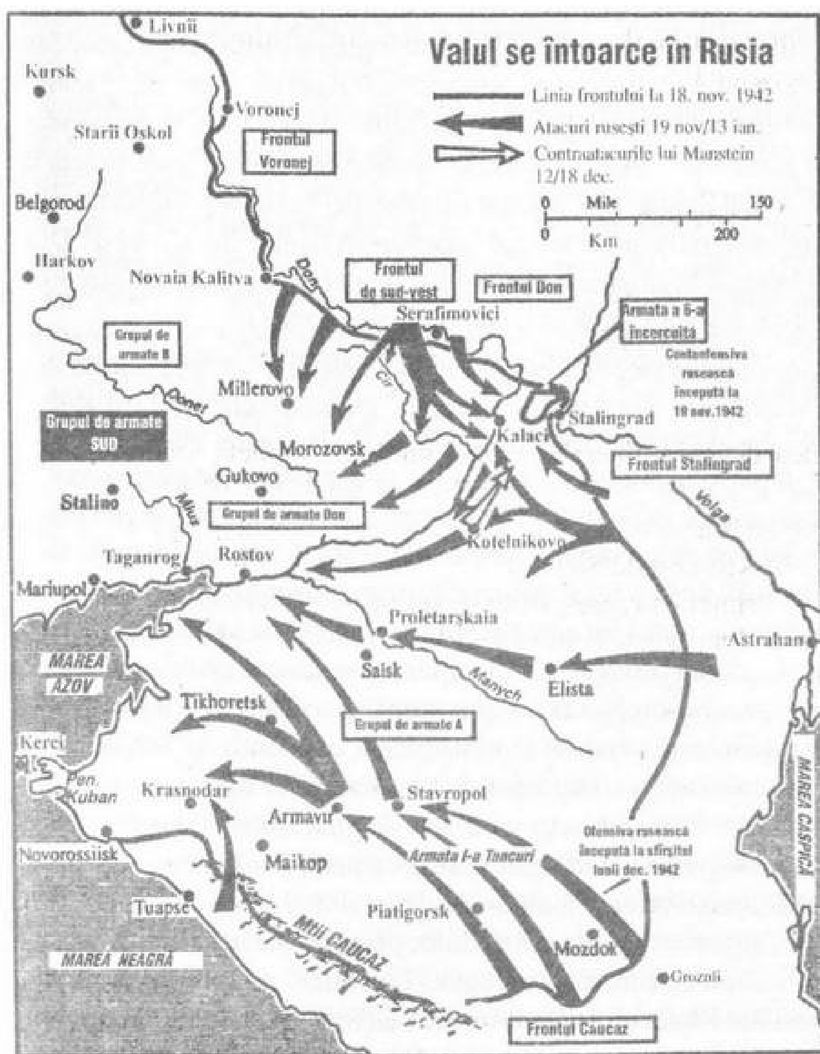
atacantului la Stalingrad a devenit din ce în ce mai puţin eficientă deoarece atacul concentrat a fost întâmpinat de o apărare concentrată.

În acelaşi timp, concentrarea forţelor germane la Stalingrad a secătuit tot mai multe rezervele de acoperire din flanc, acesta fiind deja obosit din cauza efortului de a se extinde atât de departe – aproape 645 km de la Voronej, de-a lungul Donului, până la „istmul” de la Stalingrad, şi pe o distanţă la fel de mare pornind de la Stalingrad până la râul Terek, peste Stepa Calmucă. În timp ce aceste spaţii pustii reduceau ponderea oricărei contralovituri ruseşti împotriva celui de-al doilea interval menţionat, această limitare nu se aplica, însă, şi în cazul sectorului Don care, deşi acoperit de râu, putea deveni vulnerabil atunci când apa îngheţa sau dacă ruşii găseau puncte neapărate pentru a traversa. În plus, aceştia reuşiseră să păstreze un cap de pod peste Don, lângă Serafimovici, la 160 km vest de Stalingrad.

Primejdia reprezentată de întinderea flancului pe o distanţă atât de lungă a fost într-un fel anticipată de câteva atacuri de explorare lansate de ruşi începând cu luna august. Acestea le-au adus dovezi despre slaba apărare a flancului respectiv, cât şi informaţii despre faptul că rezistenţa era asigurată în principal de aliaţii Germaniei – ungurii de la Voronej spre sud; italienii în jurul punctului unde cotea spre est, lângă Novaia Kalitva; românii lângă ultimul cot spre sud, la vest de Stalingrad şi dincolo de el. Pe acest front lung exista o susţinere germană slabă, realizată cu regimente disparate sau ocazional divizii

germane intercalate printre trupele aliate. Sectoarele divizionale aveau până la 65 km întindere, neexistând poziţii fortificate adecvat. Staţiile de aprovizionare se aflau adesea la 160 km sau chiar mai mult, în spatele frontului, iar ţinutul era atât de sterp, încât nu se găsea lemn pentru construirea fortificaţiilor de apărare.

Conştienţi de toate aceste neajunsuri, membrii Statului major general german l-au prevenit pe Hitler, încă din luna august, că va fi imposibil de păstrat linia Donului, ca flanc defensiv, pe timpul iernii. Hitler n-a luat în seamă avertismentul şi a subordonat toate măsurile defensive obiectivului fixat – cucerirea Stalingradului.

Inconvenientele acestei ofensive prea directe au devenit mai evidente după prima jumătate a lunii septembrie, când nemţii au pătruns în suburbiile întinse ale oraşului şi apoi în zona industrială. Luptele de stradă reprezintă întotdeauna un handicap pentru orice ofensivă şi cu atât mai mult pentru o armată al cărei atu constă

într-o capacitate mai bună de manevră. De asemenea, apărarea a recurs la unităţi de muncitori, care luptau cu ferocitatea celor care ştiu că în joc sunt chiar căminele lor. Această „infuzie” locală a suplimentat simţitor forţa apărătorilor – Armata a 62-a, comandată de generalul Ciuikov şi o parte din Armata a 64-a, comandată de generalul Şumilov, în săptămânile cruciale dinaintea sosirii întăririlor. Armata a 62-a suferise mari pierderi în luptele de la vest de Don. Generalul Eremenko, căruia i s-a încredinţat comanda întregului sector, a găsit câteva resurse imediate pentru ea.

Apariţia germanilor în zona construită a oraşului s-a soldat cu transformarea ofensivei lor într-un şir de atacuri localizate – fapt ce a diminuat efectul torţei de asalt. Aceeaşi limitare a stimulat reluarea obiceiului – cultivat de comandanţii de şcoală veche, centraţi pe rolul capital al infanteriei – de a folosi tancuri cu ţârâita, nu într-un val compact. Multe dintre atacuri au fost lansate doar cu 20 – 30 de tancuri şi numai câteva au grupat totuşi o forţă de 100 de tancuri, adică un tanc pentru fiecare 300 de oameni angajaţi în luptă. Cu un procent atât de redus, armele antitanc au avut câştig de cauză. Pe lângă tactica slabă, numărul redus de tancuri dezvăluia şi o deficienţă materială tot mai mare, exprimată şi prin scăderea sprijinului aerian. Germanilor începeau să le lipsească cele două arme care le asiguraseră succesele de până atunci. Ca o consecinţă firească, povara a devenit mai grea pentru infanterie, iar preţul plătit pentru oricare înaintare a devenit mai mare.

Aparent, poziţia apărătorilor părea din ce în ce mai disperată; pe măsură ce cercul se strângea şi inamicul se apropia de centrul oraşului. Momentul cel mai critic l-au trăit în ziua de 14 octombrie; dar atacul german a fost oprit de Divizia 13 de gardă a generalului Rodimţev. Chiar şi după depăşirea acestei crize, situaţia a rămas gravă, deoarece apărătorii se apropiaseră prea mult de Volga, şi nu mai dispuneau de spaţiul necesar aplicării unei tactici de absorbire a şocului. Nu-şi mai puteau permite să cedeze teren pentru a câştiga timp. Cu toate acestea, factori importanţi lucrau în favoarea lor.

Moralul atacanţilor era subminat de pierderile în continuă creştere, de sentimentul tot mai puternic de frustrare şi de sosirea iernii. Rezervele erau imediat absorbite astfel încât flancurile, excesiv de întinse, nu aveau şanse să reziste contraloviturii pregătite de Comandamentul rus, în vederea căreia se acumulaseră suficiente rezerve.

Contralovitura a fost lansată la 19 şi 20 noiembrie 1942, într-un moment bine ales – intervalul dintre primele geruri puternice, când pământul îngheaţă favorizând deplasarea rapidă, şi ninsorile puternice, care îngreuiază orice manevră. Nemţii au fost surprinşi în culmea epuizării, exact când resimţeau extrem de acut reacţia firească a eşecului ofensivei care urma să le aducă victoria.

Contralovitura a ţintit cu perspicacitate, atât strategic, cât şi psihologic. O pereche de cleşti, fiecare alcătuit din mai multe braţe, a fost introdusă în flancurile

atacului de la Stalingrad, pentru a izola Armata a 6-a şi Armata a 4-a de tancuri de Grupul de armate B. Cleştii au străpuns acolo unde acoperirea din flanc era asigurată majoritar de trupe româneşti. Planul a fost elaborat de un strălucit triumvirat al Statului major general rus, generalii Jukov, Vasilevski şi Voronov. Principalii executanţi au fost generalul Vatutin, comandantul frontului sud-vestic, generalul Rokosovski, comandantul frontului Donului, şi generalul Eremenko, comandantul frontului de la Stalingrad.

Trebuie menţionat că frontul de est, privit în ansamblu, a fost împărţit de ruşi în douăsprezece „fronturi” aflate sub coordonarea directă a Cartierului general de la Moscova. În loc de a le organiza în grupuri mai mari, ruşii au trimis un general împreună cu statul său major din cadrul Cartierului general pentru a dirija şi coordona diferitele „fronturi” implicate într-o anumită serie de operaţii. Fiecare „front” cuprindea circa patru „armate” – mai mici decât cele din vest. Fiecare armată comanda direct diviziile componente tară a se interpune cartierele generale ale corpului de armată. Trupele blindate şi motorizate erau organizate în grupuri de brigăzi numite „corpuri”, şi echivalau cu nişte divizii mari. Aceste corpuri erau coordonate de comandantul „frontului”.

Sistemul corpurilor de armată a fost reintrodus de ruşi în vara anului 1943, înainte ca noul sistem să fie probat pe deplin în practică. Prin suprimarea verigilor lanţului de comandă şi prin plasarea unui număr mai mare

de „subunităţi” sub conducerea comandanţilor superiori, operaţiile puteau fi accelerate, totodată asigurându-se şi flexibilitatea manevrelor. Orice verigă suplimentară a lanţului reprezintă un *inconvenient* – în sensul cel mai strict al cuvântului, provocând doar o pierdere de timp, atât în privinţa retransmiterii informaţiei la comandanţii superiori, cât şi a comunicării ordinelor acestora către executanţi. În plus, verigile de acest fel slăbesc puterea ordinelor comandantului. Împiedicându-l să-şi facă o impresie directă asupra situaţiei şi diminuând efectul pe care personalitatea sa îl are asupra executanţilor. Prin urmare, cu cât numărul cartierelor generale intermediare este mai mic, cu atât operaţiile tind să devină mai dinamice. Pe de altă parte, mărirea numărului de unităţi dirijate de un singur cartier general îmbunătăţeşte capacitatea de manevră, asigurând creşterea flexibilităţii. La rândul ei, o organizare mai flexibilă poate determina efecte de şoc mai mari, întrucât dispune de o capacitate sporită de adaptare la diferitele împrejurări şi de concentrare într-un punct decisiv.

În nord-vest de Stalingrad, vârfurile de lance ruseşti au atacat în josul Donului la Kalaci şi de-a lungul căii ferate spre bazinul Doneţului. La sud-est de Stalingrad, braţele cleştelui stâng au atacat spre vest către calea ferată ce duce în sud spre Tihorestk şi Marea Neagră. După ce au retezat acest aliniament, au presat spre Kalaci, iar la 23 noiembrie au realizat încercuirea completă. Împresurarea a fost consolidată în zilele următoare, prin încercuirea Armatei a 6-a şi a unei unităţi a Armatei a 4-a

de tancuri. În câteva zile, printr-o mişcare rapidă, ruşii au schimbat complet situaţia din punct de vedere strategie, menţinându-şi totodată avantajul tactic defensiv. Nemţii erau constrânşi acum să continue atacul – nu pentru a înainta, ci pentru a fugi. Eforturile lor în direcţie inversă au fost la fel de nereuşite ca şi cele anterioare, de a străpunge în faţă frontul inamic.

Între timp, o altă forţă rusă puternică pornise de la Serafimovici, extinzându-se la vest de cotul Donului, într-un asalt cu braţe multiple spre sud, în coridorul Don-Doneţ, pentru a realiza joncţiunea pe Cir cu braţul stâng al cleştelui, care ataca dinspre Kalaci. Această mişcare pe un cerc exterior a avut o importanţă capitală pentru reuşita planului de ansamblu, întrucât a dat peste cap baza de operaţii a inamicului, instalând totodată o cortină de fier de-a curmezişul rutelor directe pe care forţele de susţinere ar fi putut veni în ajutorul lui Paulus.

În aceste condiţii, riposta germană, de la mijlocul lui decembrie, a fost lansată dinspre sud-vest, de dincolo de Don, către aliniamentul dintre Kotelnikovo – Stalingrad. Trupele folosite în acest asalt proveneau dintr-o forţă improvizată în grabă de Cartierul general al Armatei a 11-a a lui Manstein, care a trebuit retrasă din Grupul de armate Centru. Armata a 11-a a lui Manstein a primit numele de „Grupul de armate Don”. Forţa ei redusă nu justifica această titulatură pompoasă. În tentativa de a uşura presiunea de la Stalingrad, Manstein a trebuit să se bazeze pe slabele rezerve ce includeau şi Divizia 6 blindată, trimisă pe calea ferată din Franţa.

Printr-o tactică abilă, Manstein a valorificat la maximum puţinele sale forţe blindate şi a reuşit să realizeze un intrând adânc în poziţiile ruşilor. Această înaintare pregătită în pripă a fost stăvilită cu circa 50 km înainte de a se ajunge la armata asediată şi apoi silită să se retragă datorită presiunilor ruseşti din propriul flanc. Odată cu zădărnicirea acestei tentative, se spulbera orice speranţă de a-l ajuta pe Paulus, deoarece Comandamentul german nu mai dispunea de alte rezerve pentru a iniţia o altă încercare. Manstein s-a menţinut pe aceste poziţii expuse cât s-a putut, mai mult chiar decât îi permitea marja de siguranţă, pentru a acoperi linia aeriană vitală prin care puţinele provizii erau transportare către armata sortită pieirii.

La 16 decembrie, ruşii au declanşat o nouă acţiune, pe un cerc exterior, mult mai la vest. Generalul Golikov, care comanda frontul Voronej, a lansat atacul pe aripa stângă, peste Donul mijlociu, în diferite puncte, pe o fâşie de 95 km, între Novaia Kalitva şi Monastirşcina – fâşie apărată de Armata a 8-a italiană. Traversând Donul îngheţat în zorii zilei, tancurile şi infanteria au lansat atacul după un bombardament puternic, care îi pusese deja pe fugă pe mulţi italieni. Viscolul şi ninsoarea au contribuit la estomparea slabei opoziţii întâmpinate, şi ruşii au forţat rapid înaintarea spre sud, către Milerovo şi Doneţ. Concomitent, forţele lui Vatutin au lovit la sud-vest, dinspre Cir către Doneţ. Într-o săptămână, atacurile convergente îl măturaseră pe inamic aproape total din coridorul Don-Doneţ. Prima etapă a atacului nu se soldase

cu mulţi prizonieri, deoarece efectivele aflate pe liniile de apărare fuseseră reduse, iar fuga lor rapidă. În următoarea etapă însă au fost capturate grupuri tot mai mari de inamici în retragere, astfel încât la sfârşitul celei de-a doua săptămâni – care coincidea cu sfârşitul anului – numărul total al prizonierilor se ridica la 60.000.

Valul de asalt ameninţa spatele armatelor germane de pe Donul inferior şi din Caucaz. Pentru moment, pericolul a fost evitat datorită stratului gros de zăpadă şi a rezistenţei crâncene a trupelor germane la Millerovo şi în alte câteva centre de comunicaţie, la nord de Doneţ. Pericolul iminent l-a determinat pe Hitler să ia în considerare inevitabilitatea unui dezastru şi mai grav decât încercuirea de la Stalingrad, dacă persista în ideea cuceririi Caucazului şi îşi silea armatele să rămână pe poziţii, cu spatele expus pe o suprafaţă de 965 km. În ianuarie, el a ordonat retragerea, forţele germane scăpând ca prin urechile acului de la o zdrobire totală. Această retragere reuşită a prelungit războiul, dar a constituit primul pas spre capitularea armatelor de la Stalingrad, demonstrând lumii că forţa germană era în declin.

În desfăşurarea contraofensivei ruseşti s-a remarcat abilitate cu care generalul Jukov şi-a ales punctele de pătrundere – atât din punct de vedere psihologic, cât şi topografic. El a lovit acolo unde moralul inamicului era vulnerabil. De asemenea, a demonstrat capacitatea de a realiza o ameninţare alternativă atunci când forţele lui şi-au pierdut clanul şi şansa de a determina o prăbuşire generală. Pe măsură ce atacul concentrat nu mai afecta

prea mult rezistenţa apărării, generalul Jukov a reînnoit efectul iniţial, declanşând o serie de atacuri în puncte diverse, cu scopul de a. Spori solicitarea şi încordarea inamicului. Această soluţie reprezintă un mijloc strategic mai eficient şi mai puţin istovitor, în momentul în care o contraofensivă se transformă în ofensivă şi nu mai beneficiază de clanul iniţial.

La baza tuturor factorilor materiali şi morali care au determinat desfăşurarea evenimentelor, s-a aflat raportul dintre spaţiu şi forţă. Spaţiul era atât de vast pe frontul de est, încât un atacant putea găsi întotdeauna loc pentru o manevră de învăluire, dacă nu se concentra asupra unui obiectiv evident, aşa cum au fost Moscova în 1941 şi Stalingradul în 1942. Germania a reuşit să obţină succese în ofensivă fără să deţină o superioritate numerică, atât timp cât şi-a păstrat superioritatea calitativă. Faptul că spaţiul era atât de *adânc* pe frontul de est a constituit, totuşi, o şansă pentru ruşi în perioada când nu au avut posibilitatea să-i egaleze pe nemţi în privinţa puterii mecanizatelor şi a capacităţii de manevră.

Nemţii şi-au pierdut avantajul tehnic şi tactic şi, totodată, şi-au epuizat o mare parte din efectivele de luptă. Odată cu reducerea forţelor, spaţiile vaste ale Rusiei au început să lucreze în detrimentul lor, punându-i în situaţia de a fi incapabili să menţină un front atât de larg. Se poate pune acum întrebarea dacă puteau să-şi recapete echilibrul prin restrângerea frontului său, indiferent cum ar fi procedat, forţa lor se diminuase atât de mult încât nu mai aveau nicio şansă.

Capitolul 19
Rommel la apogeu

În 1942 situaţia în campania din Africa s-a schimbat mai violent şi cu consecinţe mai mari decât în 1941. Armatele adverse s-au aflat faţă în faţă pe graniţa vestică a provinciei Cyrenaica, exact unde fuseseră şi cu nouă luni în urmă. Trei săptămâni după Anul nou, Rommel a lansat o contralovitură strategică, înaintând în adâncime pe o distanţă de peste 400 km. El i-a „împins” pe englezi peste două treimi din distanţa până la graniţa egipteană, înainte ca aceştia să se poată regrupa. Frontul s-a stabilit pe aliniamentul Gazala.

Spre sfârşitul lunii mai Rommel a lovit din nou, şi a dejucat ofensiva britanică – aşa cum fusese dejucată şi a sa în noiembrie. De astă dată, după o altă bătălie ameţitoare cu schimbări de situaţie uluitoare, englezii au fost nevoiţi să se retragă atât de rapid şi atât de mult, încât nu s-au mai putut regrupa decât pe linia Alamein, ultima poartă de acces în Delta Nilului. Rommel a înaintat peste 480 km, într-o singură săptămână, dar forţele lui erau aproape epuizate. Încercarea de a forţa înaintarea până la Alexandria şi Cairo a eşuat şi Rommel s-a aflat la un pas de înfrângere înainte ca bătălia să se încheie din cauza epuizării combatanţilor.

La sfârşitul lui august, după ce a primit întăriri, a făcut o nouă tentativă pentru a-şi adjudeca victoria. Dar englezii primiseră întăriri superioare numeric şi, cu o nouă echipă de comandanţi, în frunte cu generalul Harold

Alexander şi generalul Bernard Montgomery au parat atacul german. Rommel s-a văzut nevoit să cedeze cele mai multe din micile sale câştiguri iniţiale.

Apoi, la sfârşitul lui octombrie, englezii au reluat ofensiva cu o forţă mult mai mare şi de o manieră decisivă. După 13 zile de luptă resursele lui Rommel s-au epuizat, tancurile sale fiind aproape scoase din uz. Frontul s-a prăbuşit, şi Rommel a scăpat ca prin urechile acului împreună cu rămăşiţele armatei sale. Prea slabi pentru a organiza o rezistenţă solidă şi la opt săptămâni înainte de sfârşitul anului, germanii s-au retras la Buerat, în Tripolitania, la 1.600 km faţă de Alamein. Chiar şi această poziţie a fost doar un popas pe parcursul lungii retrageri care s-a încheiat la Tunis, în luna mai a anului următor, prin completa nimicire a forţelor germane şi italiene[64].

La începutul lui ianuarie 1942 englezii au considerat eşecul suferit doar ca o întrerupere de moment a înaintării lor spre Tripoli. Preocupaţi de planurile şi organizarea acestei operaţii – numită pe drept cuvânt „Acrobatul”, până la sfârşitul lunii au făcut un şir întreg de tumbe înapoi.

Pe 5 ianuarie, – un convoi de şase nave, care izbutiseră să se strecoare prin barajul naval şi aerian al englezilor, a ajuns la Tripoli şi forţa de atac a lui Rommel a crescut la peste 100 de tancuri. Dispunând de acest ajutor şi luând în consideraţie informaţiile despre slăbiciunea forţelor înaintate britanice, Rommel a început să plănuiască în secret o contralovitură imediată. La 21

64 Pentru hartă, vezi p. 158-159.

ianuarie a lansat atacul. La 23 ianuarie, ministrul de Război italian a venit la cartierul său general pentru a protesta, dar avangarda lui Rommel înaintase deja spre est pe o distanţă de 160 km, iar englezii se retrăgeau rapid.

Prima linie britanică, în momentul atacului german, era alcătuită în principal dintr-o divizie blindată proaspăt sosită. Divizia 1, a cărei brigadă de tancuri (150 de tancuri mijlocii) avea în componenţă trei regimente de cavalerie transformate, lipsite de experienţă în privinţa operaţiilor blindate şi a luptei în deşert. Acest handicap a fost accentuat de faptul că noile tancuri, Panzer III, primite de Rommel erau mai bine blindate decât modelele mai vechi, iar tunurile antitanc germane puseseră la punct o nouă tactică ofensivă în combinaţie cu tancurile proprii pe care le însoţeau. Heinz Schmidt descria astfel această tactică:

„Cu cele douăsprezece tunuri antitanc săream ca broasca dintr-o poziţie avantajoasă în alta, în timp ce tancurile noastre, ascunse, pe cât posibil, asigurau focul protector. Apoi, ne instalam noi pentru a le asigura protecţia cu foc în timp ce ele înaintau din nou. Tactica s-a dovedit excelentă şi, în ciuda tirului intens, tancurile inamicului nu au izbutit să ne oprească înaintarea. Inamicul a suferit pierderi continue, fiind obligat să cedeze permanent teren. Aveam impresia că nu mai luptăm împotriva adversarilor duri şi experimentaţi care ne hărţuiseră atât de crunt la Trigh Capuzzo”[65].

Un aspect şi mai negativ l-a constituit faptul că cele trei regimente blindate britanice au fost introduse în luptă

---

65 Schmitdt, *With Rommel in the Desert,* p. 125-126.

separat. Acestea au pierdut jumătate din tancuri în primele lupte, când nemţii i-au atacat prin surprindere lângă Antelat. Înaintarea lui Rommel a fost apoi temporar oprită prin intervenţia generalului Cavallero, ministrul de Război italian, care a oprit Corpul mobil italian să pornească pe urmele unităţilor din Afrika Korps. Englezii au ratat şansa de a valorifica această pauză. Lipsa unei contraacţiuni puternice din partea lor i-a dat ghes lui Rommel să atace din nou, la 25 ianuarie, la Msus. El a reuşit să străpungă frontul apărat de Brigada de gardă şi de Divizia 1 blindată, care s-au retras mult spre nord, cu cele 30 de tancuri care le mai rămăseseră.

Înaintarea adâncă şi ameninţătoare a lui Rommel la Msus a determinat emiterea grabnică a ordinului ca Divizia a 4-a indiană de la Benghazi să evacueze portul, ticsit de provizii, şi să se retragă pe linia Derna-Mechili. Retragerea a fost contramandată în aceeaşi noapte, ca urmare a sosirii lui Auchinleck, de la Cairo pentru a-l întâlni pe Ritchie la cartierul general al Armatei a 8-a. Auchinleck a ordonat pregătirea unei contraofensive. Intervenţia sa nu s-a dovedii, însă, la fel de eficientă ca în noiembrie, deoarece a dus la dispersarea englezilor pe nişte poziţii statice menite să acopere fâşia de 225 km dintre Benghazi şi Mechili, în timp ce Rommel, din poziţia sa centrală de la Msus, a beneficiat de răgazul şi libertatea necesare pentru a-şi dezvolta acţiunea şi a-şi alege obiectivele.

Această incertitudine asupra eventualelor puncte de atac a lui Rommel a produs „ordine, contraordine şi

dezordine” în comandamentul britanic. Una dintre consecinţe a fost faptul că Godwin-Austein, comandantul Corpului de armată, a cerut să fie eliberat din funcţie, deoarece comandantul armatei dădea ordine directe subalternilor lui. Au existat, însă, şi consecinţe şi mai grave.

Conştient de forţa redusă de care dispunea, Rommel a decis să se întoarcă spre vest, împotriva localităţii Benghazi, pentru a anihila orice ameninţare din spate, dar a simulat că atacă spre est, la Mechili. Simularea a hipnotizat comandamentul britanic, care a ordonat deplasarea grabnică a unor întăriri la Mechili, în timp ce Divizia a 4-a indiană, înşirată pe un aliniament lung, a rămas fără sprijin. Rapida schimbare de direcţie a lui Rommel spre Benghazi a reprezentat un adevărat şoc pentru englezi şi a determinat abandonarea în grabă a portului, cu toate depozitele pline. Profitând de efectul şocului, Rommel a trimis două mici unităţi de luptă să atace spre est. Prin combinaţia îndrăzneaţă a atacului cu ameninţarea potenţială, trupele trimise de Rommel i-au făcut pe englezi să părăsească o serie de poziţii defensive şi să se retragă pe aliniamentul Gazala, în condiţiile în care marţea masă a trupelor Afrika Korps, din cauza epuizării proviziilor, nu înaintaseră spre est mai departe de Msus. Armata a 8-a engleză s-a retras la adăpostul liniilor de apărare de la Gazala pe 4 februarie, însă Rommel nu a izbutit să se apropie de poziţiile britanice decât la începutul lui aprilie, după ce a învins ezitările Înaltului Comandament italian.

În acel moment, poziţiile de la Gazala se transformaseră deja din linii de apărare în linii fortificate, apărate de câmpuri de mine. De pe aceste poziţii s-a plănuit o nouă ofensivă britanică, deoarece acestea s-au dovedit mai puţin propice apărării – erau lineare şi totodată lipsite de adâncime. În plus, cu excepţia sectorului de coastă, distanţele dintre punctele fortificate crau. Prea mari pentru ca acestea să se poată sprijini în mod eficient. Liniile de apărare se întindeau pe 80 km la sud de coastă, cu goluri tot mai mari. Poziţia flancului stâng de la Bir Hacheim, apărată de Brigada 1 a Franţei libere condusă de generalul König, se găsea la 25 km de cea de la Sidi Muftah. Baza înaintată şi staţia de cale ferată de la Belhamed, fixate pentru reluarea ofensivei reprezentau un obiectiv uşor de reperat pentru un atac de învăluire al inamicului. Necesitatea de a asigura acoperirea imensei cantităţi de provizii stocate acolo i-a preocupat constant pe comandanţii britanici în timpul luptei, şi le-a stânjenit libertatea de manevră.

Tactica şi planificarea operaţiei au avut de suferit de pe urma unui conflict de opinii în tabăra engleză referitoare la posibilitatea de a le pune în practică şi la oportunitatea unei ofensive timpurii. Începând din februarie, Churchill a insistat pentru o acţiune timpurie, subliniind că englezii aveau 635.000 de oameni care stăteau degeaba pe teatrul de război din Orientul Mijlociu, în timp ce ruşii se luptau cu disperare, iar Malta se găsea într-o situaţie deosebit de grea sub atacul aerian al lui Kesselring. Dar Auchinleck, care intuia deficienţele tehnice

şi tactice ale forţelor britanice, dorea să aştepte până când puterea lui Ritchie se va ridica la un nivel care să-i permită anihilarea superiorităţii lui Rommel sub aspectul calitativ. În cele din urmă, trecând peste argumentele lui Auchinleck, Churchill a decis să trimită ordinul ferm de atac „pe care trebuia să îl respecte, altminteri fiind eliberat din funcţie”. Rommel, însă, a atacat primul, la 26 mai, luându-le-o înainte englezilor, a căror* ofensivă urma să înceapă la jumătatea lunii iunie.

Întăririle primite de ambele părţi ridicaseră puterea de luptă la o cotă superioară celei de la începutul bătăliei din noiembrie, deşi numărul diviziilor rămăsese acelaşi – trei divizii germane (dintre care două blindate) şi şase italiene (una blindată), faţă de şase britanice (două blindate). Făcând o evaluare în funcţie de numărul de divizii, cum procedează îndeobşte politicienii şi generalii, Rommel ataca, de fapt, cu nouă contra şase. De altfel, această aritmetică militară a fost folosită pentru a explica înfrângerea englezilor. În realitate, comparând forţele beligerante, după componenţa lor, exista un risc de a greşi la o estimare în funcţie de „divizii”. Patru dintre cele cinci divizii de infanterie italiene, cu o putere scăzută, nu erau motorizate, fapt ce nu le permitea să joace un rol activ într-o bătălie mobilă, aşa cum a fost Bătălia de la Gazala. Armata a 8-a britanică dispunea nu numai de o abundenţă de mijloace de transport motorizate, ci şi de două grupări independente de brigăzi motorizate şi de două brigăzi de tancuri „ale armatei” în plus faţă de cele şase divizii organice, iar una dintre cele două divizii blindate, Divizia 1

avea două brigăzi blindate, şi nu una, cum prevedea structura normală. În total, Armata a 8-a dispunea de 14 unităţi de tancuri la care se adăugau alte trei, aflate pe drum, iar Rommel doar de şapte – din care doar cele patru germane erau înzestrate cu tancuri eficiente.

În cifre, englezii aveau 850 de tancuri în formaţiile blindate ale Armatei a 8-a, plus încă 420 în rezervă. Adversarii lor dispuneau în total de 560 de tancuri, din care 230 tancuri italieneşti învechite şi nefiabile; 50 dintre cele 330 de tancuri germane erau tancuri uşoare. În aceste condiţii doar 280 de tancuri mijlocii germane contau efectiv în luptă. Rezerve nu existau, în afară de cele aproximativ 30 de tancuri aflate în reparaţie şi circa 20 de tancuri care sosiseră la Tripoli. Aşadar, conform unei evaluări realiste, englezii aveau din start o superioritate numerică de 3 la 1. Dacă se ajungea la o bătălie de uzură, superioritatea devenea de peste 4 la 1.

La capitolul artilerie, englezii deţineau o superioritate numerică de 3 la 2, avantaj parţial anulat prin distribuirea tunurilor pe divizii. Rommel şi-a utilizat mai eficient rezerva mobilă de 56 de tunuri mijlocii, păstrându-le sub comanda sa.

În privinţa aviaţiei, cele două tabere se aflau aproape în echilibru. Forţa aeriană britanică dispunea de aproximativ 600 de aparate de zbor (380 de avioane de vânătoare, 160 de bombardiere şi 60 de avioane de cercetare), faţă de un total germano-italian de 530 de aparate de zbor (350 de avioane de vânătoare, 140 de bombardiere, 40 de avioane de cercetare). De menţionat

că cele 120 de avioane germane Me 109 erau superioare calitativ avioanelor britanice Hurricane şi Kittyhawks.

O problemă mai importantă era, însă, echilibrul calitativ dintre tancurile părţilor beligerante. După înfrângerea. Armatei a 8-a, englezii au îmbrăţişat ideea că tancurile lor erau inferioare celor germane, punct de vedere exprimat în raportul oficial al lui Auchinleck. Concluzia aceasta n-a fost rodul unei analize a datelor tehnice şi de performanţă ale tunurilor şi blindatelor de care dispunea fiecare parte. Majoritatea tancurilor mijlocii germane posedau tunuri, scurte de 50 mm, cu o forţă de penetraţie uşor inferioară tunului cu proiecţie de două livre, cu viteză mai mare la gura ţevii, cu care erau echipate tancurile produse de englezi. În privinţa blindajului, majoritatea tancurilor germane din 1941 fuseseră protejate cu o tablă mai subţire decât cele britanice mai noi (blindaj de 30 mm faţă de 40 mm). Apoi, blindajul a fost îmbunătăţit, cu excepţia Turciei. Mai mult, dintre tancurile proaspăt sosite uncie aveau carcasa dintr-o tablă mai groasă (50 mm), restul fiind prevăzute cu râşii suplimentare, montate pe părţile cele mai expuse ale caroseriei. Cu toate acestea, tancurile germane erau mai vulnerabile decât tancurile Matilda (blindaj de 78 mm) şi Valentine (blindaj de 65 mm).

Un nou tanc mijlociu german, Panzer III (J) special, a intrat în acţiune în această bătălie, înarmat cu un tun lung de 50 mm, similar celor antitanc. Pe front nu au ajuns decât 19 tancuri de acest fel; alte 19 fuseseră debarcate la Tripoli. Faţă de aceste întăriri, englezii au primit din Egipt

peste 400 de noi tancuri Grant americane. Până la începerea bătăliei, cele două divizii blindate britanice de la Gazala au fost înzestrate cu aproape 170 de tancuri Grant, înarmate cu un tun de 75 mm, cu o putere de penetrare superioară tunului de 50 mm al tancurilor germane Panzer III (J) special, şi totodată cu o protecţie mai bună (blindaj de 57 mm în comparaţie cu 50 mm). Aşadar, nu se confirmă scuza atât de des repetată, potrivit căreia tancurile folosite de englezi au fost inferioare celor germane. Dimpotrivă, englezii au beneficiat de un avantaj calitativ şi de o superioritate substanţială[66].

Şi în privinţa tunurilor antitanc, englezii redobândiseră avantajul calitativ prin sosirea tunurilor cu proiecţie de şase livre (57 mm), mai eficiente cu 30% faţă de tunul lung antitanc de 50 mm al nemţilor. Numărul noilor tancuri era suficient pentru a înzestra atât brigăzile de infanterie motorizate, cât şi batalioanele motorizate ale brigăzilor blindate. Tunul german de 88 mm („ucigaş de tancuri”) rămânea în continuare imbatabil, dar Rommel nu dispunea decât de 48 de piese, iar afetul lor înalt le făcea mai vulnerabile decât tunurile antitanc standard aflate în dotarea ambilor beligeranţi.

Analiza factorilor tehnici nu oferă nicio scuză pentru înfrângerea Armatei a 8-a la Gazala. Dovezile demonstrează că germanii au câştigat datorită tacticii superioare în general şi folosirii combinate a tancurilor şi tunurilor antitanc, în special.

Aliniamentul fortificat de la Gazala era apărat de

66 Pentru o informare mai completă asupra acestei chestiuni, a se vedea Liddell Hart, The Tanks, vol. II, p. 92-8 şi 154-6.

Corpul 13 Armată, comandat de generalul de corp de armată „Strafer” Gott, cu două divizii de infanterie în faţă – Divizia 1 sud-africană, în dreapta, şi Divizia 50, în stânga. Corpul 30 Armată, aflat încă sub comanda lui Norrie şi cuprinzând majoritatea blindatelor, urma să acopere flancul sudic şi totodată să pareze orice atac al tancurilor germane în centru. În mod ciudat, comandanţii englezi au considerat că această variantă va fi cea adoptată de Rommel. Această dublă sarcină s-a soldat cu o proastă poziţionare a blindatelor britanice: Divizia 1 blindată a fost menţinută lângă Trigh Capuzzo, în timp ce Divizia 7 blindată a fost plasată la circa 16 km spre sud şi răspândită pe o distanţă mare, pentru a acoperi şi sprijini brigada franceză care asigura apărarea la Bir Hacheim. Auchinleck îi scrisese lui Ritchie sugerându-i o concentrare, dar sugestiile n-au fost luate în considerare.

În noaptea de 26 m-au la lumina lunii, Rommel s-a deplasat rapid cu cele trei divizii germane şi două dintre unităţile mobile italiene în jurul flancului britanic, în timp ce cele patru divizii italiene nemotorizate „salvau aparenţele” pe aliniamentul Gazala. Deşi mişcarea sa de învăluire (cu peste 10.000 de vehicule) a fost reperată şi raportată încă dinainte de lăsarea întunericului şi în zori (când a înconjurat poziţiile de la Bir Hacheim), adversarii au continuat să creadă că atacul principal va fi lansat în centru, potrivit aşteptărilor. Brigăzile blindate britanice s-au pus în mişcare prea încet, au intrat în acţiune treptat. Cele două brigăzi motorizate, de pe flancul sudic, separate una de cealaltă şi lipsite de sprijin, au fost sfărâmate în

acest timp. Cartierul general al Diviziei 7 blindată a fost cucerit, iar comandantul, generalul de divizie F. W. Messervy, a căzut prizonier, dar ulterior a reuşit să scape. Pentru el era cea de-a doua situaţie fericită prin care trecea în numai câteva luni, deoarece comandase şi Divizia 1 blindată, surprinsă şi zdrobită de Rommel la Antelat, în ianuarie.

În ciuda succesului repurtat, Rommel nu a reuşit să străpungă liniile inamicului, să nimicească diviziile de pe aliniamentul Gazala şi să ajungă până la mare, aşa cum sperase. Blindatele sale au suferit un şoc când s-au confruntat cu tancurile Grant înarmate cu tunuri de 75 mm. Ele s-au trezit brusc sub un tir distrugător, lansat de la distanţe prea mari pentru a putea riposta eficient. Ca să forţeze înaintarea au scos în faţă tunurile antitanc, inclusiv trei baterii de 88 mm; tancurile lor se căzneau să împresoare flancurile unităţilor şi brigăzilor blindate britanice, izolate şi mai vulnerabile. Chiar şi aşa, până la lăsarea serii diviziile germane blindate înaintaseră doar 5 km la nord de Trigh Capuzzo, cu preţul unor pierderi grele. Până la coastă mai aveau de parcurs aproape 32 km. În jurnalul său, Rommel scria: „Planul nostru de a anihila forţele britanice în spatele aliniamentului Gazala nu reuşise… Apariţia noilor tancuri americane rupsese bucăţi mari din frontul nostru… peste o treime din tancurile germane fuseseră distruse într-o singură zi”.

Încercarea lui Rommel de a ajunge la mare în cea de a doua zi s-a soldat cu un progres nesemnificativ şi pierderi şi mai multe. La căderea serii, tentativa sa de a repurta o

victorie rapidă eşuase, dar englezii n-au întreprins nimic pentru a profita şi a-l zdrobi pe Rommel, care se afla într-o situaţie deosebit de periculoasă. Lungul ocol pe care coloanele sale de aprovizionare trebuiau să îl facă pe la Bir Hacheim, cu riscul de a fi oricând interceptate de forţele aeriene şi blindatele britanice îl făceau vulnerabil. Rommel s-a aflat la un pas de a cădea prizonier, el a pornit cu maşina sa, iar când a ajuns la cartierul general de campanie a constatat că: „În absenţa noastră englezii îmi cotropiseră statul major”. Afrika Korps mai avea doar 150 de tancuri apte de luptă, italienii – 90, iar englezii 420 de tancuri.

Ziua următoare s-a soldat tot cu un eşec. Ca urmare, Rommel a ordonat adoptarea unei poziţii defensive. Poziţia era, însă, nesigură deoarece se afla dincolo de aliniamentul fortificat de la Gazala; între acesta şi restul forţelor germane se interpusese garnizoana britanică şi întinsa ei centură de câmpuri minate.

În zilele următoare, forţa aeriană britanică a lansat un covor de bombe asupra acestei poziţii, numită pe drept cuvânt „Căldarea”, în timp ce Armata a 8-a a atacat. Ziarele consemnau la modul triumfalist că Rommel se afla prins într-o capcană, iar în cartierele generale britanice de la faţa locului domnea sentimentul confortabil potrivit căruia forţa lui Rommel nu mai ridica nicio problemă, capitularea fiind inevitabilă.

În seara zilei de 13 iunie, lucrurile s-au schimbat total. La 14 iunie, Ritchie a părăsit aliniamentul Gazala şi a început o retragere rapidă spre frontieră, izolând astfel

trupele din Tobruk. La 21 iunie, Rommel capturase forţăreaţa şi-i luase prizonieri pe cei 35.000 de apărători, împreună cu o imensă cantitate de rezerve şi provizii. A fost cel mai cumplit dezastru suferit de britanici în război, exceptând căderea Singaporelui. A doua zi, restul Armatei a 8-a a părăsit poziţiile de lângă Sollum, pe frontieră, şi a început o retragere rapidă prin deşert, urmărită de blindatele lui Rommel.

Ce anume provocase această răsturnare, dramatică, de situaţie? Rar s-a văzut bătălie mai încâlcită; niciodată iţele nu au putut fi descurcate pe deplin. „Misterul Căldării” i-a pus în dificultate pe toţi cei care au încercat să îi scrie povestea; enigma s-a accentuat prin diversele poveşti ce s-au născut de aici.

Pe lângă mitul potrivit căruia Rommel s-ar fi bucurat de superioritate în privinţa tancurilor, un altul susţinea că sorţii bătăliei s-au schimbat şi marca masă a tancurilor britanice a fost distrusă într-o singură zi, 13 iunie. În realitate, această dată a reprezentat doar punctul culminant al unei serii de dezastre. Cheia „misterului Căldării” poate fi găsită în însemnările lui Rommel din seara de 27 mai:

În ciuda situaţiei precare şi a problemelor dificile, aşteptam plin de speranţă bătălia. Ritchie îşi arunca blindatele în luptă, rând pe rând, dându-ne astfel posibilitatea de a le ataca separat, cu un număr suficient de tancuri… N-ar fi trebuit să facă prostia de a-şi împărţi forţele…[67]

---

67 The Rommel Papers, p. 208.

El afirma apoi că a adoptat ceea ce părea a fi o poziţie, defensivă primejdios de expusă… pornind de la ipoteza că englezii: nu vor îndrăzni să-şi folosească o parte importantă a formaţiilor lor blindate pentru a-i ataca pe italieni de pe aliniamentul Gazala atâta timp cât puternice forţe blindate germane se aflau în poziţii de unde le puteau ameninţa spatele frontului… Prin urmare, am prevăzut că brigăzile mecanizate britanice se vor arunca cu capul înainte împotriva liniei noastre defensive bine organizată, epuizându-şi astfel potenţialul de luptă.[68]

Calculele lui Rommel şi-au găsit corespondenţa în practică.

Englezii au continuat asalturile izolate împotriva poziţiilor lui, suferind pierderi grele. Reuşind să le respingă, Rommel a nimicit „loja” izolată de la Sidi Muftah apărată de Brigada 105 Infanterie, plasată în spatele lui şi şi-a croit drum prin câmpul minat pentru a se aproviziona.

Patru zile mai târziu, la 5 iunie, Ritchie a lansat un atac de mare anvergură asupra poziţiei lui Rommel, executat tot pe bucăţi. Lungul interval avut la dispoziţie le-a permis germanilor să-şi organizeze şi să-şi fortifice poziţiile. Însuşi planul acestui atac a fost prost conceput şi s-a dovedit o succesiune dezlânată de asalturi prea directe, care au fost rând pe rând respinse. În cea de a doua scară, puterea tancurilor britanice scăzuse simţitor datorită pierderilor şi defecţiunilor; de la 400 au rămas în luptă 170 de tancuri. În plus, profitând de starea de confuzie a atacanţilor, Rommel a lansat în prima seară o ripostă

---

68 Ibidem, p. 211.

cleşte care, după ce a dezmembrat una dintre brigăzile Diviziei 5 indiene, a învăluit apoi prin spate o altă brigadă, măturată a doua zi împreună cu toată infanteria care asigura sprijinul diviziei. Capturarea a patru regimente de artilerie şi a patru mii de prizonieri a reprezentat o „pradă” importantă.

Brigăzile blindate britanice au fost ţinute în şah în timpul desfăşurării acestei operaţii. Eforturile lor de despresurare au fost spasmodice şi necoordonate – prăbuşirea sistemului de conducere fiind agravat prin faptul că, în seara precedentă, comandantul Diviziei 7 blindată, Messervy, fusese alungat de la locul luptei când tancurile germane invadaseră cartierul general al Diviziei 5 indiene.

Între timp, Rommel proceda la amputarea altei secţiuni importante a poziţiilor Armatei a 8-a. În seara zilei de 1 iunie, imediat după extirparea „lojei” de la Sidi Muftah, el a trimis o grupare germană de luptă şi Divizia Trieste să atace „loja” (şi mai izolată) de la Bir Hacheim, de pe flancul sudic, apărat de Brigada I a Franţei libere. Lupta s-a dovedit atât de crâncenă, încât Rommel a fost nevoit să preia comanda forţelor de asalt. Iată ce spunea el: „Nicăieri în Africa nu m-am confruntat cu o luptă mai dură”. Germanii au reuşit să străpungă liniile de apărare abia în a zecea zi; majoritatea francezilor au fugit, profitând de întunericul nopţii.

Acum Rommel era liber să întreprindă un nou asalt, mai lung. Deşi brigăzile britanice blindate primiseră ca întăriri 330 de tancuri – mai mult de jumătate din puterea

tancurilor de care dispunea Afrika Korps –, încrederea lor era grav zdruncinată. La 11 iunie, Rommel a atacat la est, iar a doua zi a încolţit două dintre cele trei brigăzi britanice blindate între diviziile de tancuri germane, obligându-i pe englezi să lupte într-o zonă limitată, unde îi putea lovi cu foc convergent. Dacă ar fi avut comandant – Messervy fusese din nou izolat de trupele sale prin înaintarea inamicului (pentru a treia oară în trei săptămâni), în timp ce se ducea să discute cu comandantul armatei, – englezii ar fi luptat mai bine pentru a ieşi din capcană. La jumătatea după-amiezii zilei de 12 iunie, cele două brigăzi blindate britanice au fost prinse în capcană, în timp ce a treia, care le-a venit în ajutor, a suferit pierderi grele. La 13 iunie, germanii au cotit spre nord, silindu-i pe englezi să iasă din „Knightsbridge Box”. Totodată, ei au continuat să hărţuiască resturile blindatelor britanice. La căderea scrii, britanicii rămăseseră doar cu 100 de tancuri. Pentru prima oară Rommel se bucura de superioritate numerică şi stăpânea câmpul de luptă. El îşi putea recupera şi repera tancurile avariate, şansă de care englezii nu se bucurau.

Cele două divizii care apărau aliniamentul Gazala se aflau acum în primejdie de a fi izolate şi prinse în capcană, întrucât la 14 iunie Rommel a trimis Afrika Korps spre nord, dincolo de Acroma, spre drumul de coastă. Germanii n-au reuşit să înainteze prea rapid din cauza câmpurilor de mine peste care au trecut abia după-amiaza târziu, când erau deja atât de istoviţi, încât au adormit unde poposiseră la lăsarea serii – fără să mai ţină seama de insistenţele lui

Rommel de a continua deplasarea şi de a intercepta drumul de coastă. Aceasta a fost spre norocul sud-africanilor, ale căror convoaie motorizate s-au putut retrage, de-a lungul drumului, profitând de întunericul nopţii. Totuşi o parte a ariergărzii lor a fost nimicită dimineaţa, când forţele „panzer” s-au năpustit spre mare. Cealaltă é divizie de la aliniamentul Gazala, Divizia 50 britanică, a izbutit să străpungă spre vest frontul italian şi să se retragă spre frontieră. După ce s-a strecurat de-a lungul drumului de coastă, Divizia 1 sud-africană s-a retras şi ea spre frontiera aflată la peste 160 km distanţă şi la 110 km dincolo de Tobruk.

Acest mare pas înapoi contravenea intenţiei lui Auchinleck. Instrucţiunile date lui Ritchie prevedeau ca Armata a 8-a să se regrupeze şi să opună rezistenţă la vest de Tobruk. Ritchie a omis să-i spună comandantului său că diviziile de la aliniamentul Gazala se îndreptau înapoi spre frontieră, iar când Auchinleck a aflat era prea târziu pentru a le mai opri.

Dar asta n-a fost totul. La 14 iunie, în timp ce englezii se retrăgeau, Churchill a trimis un mesaj autoritar: „Aveţi în vedere că cedarea Tobrukului se exclude”. Acest avertisment l-a repetat în telegramele din 15 şi 16 iunie. Acest sfat de la mare distanţă a determinat greşeala finală. Măsura pripită de a lăsa o parte a Armatei a 8-a în Tobruk, în timp ce restul se retrăgea spre frontieră, i-a oferit lui Rommel posibilitatea de a-i distruge pe cei din forţăreaţă, înainte de a apuca să-şi consolideze liniile de apărare.

După atacul lansat spre coastă, întorcând, din nou,

rapid spre est, forţele blindate au năvălit în jurul Tobrukului, capturând sau izolând „lojele” din spatele frontului Armatei a 8-a. Apoi şi-au continuat înaintarea pentru a ocupa aerodromurile de la Gambut, la est de Tobruk. În această acţiune au măturat resturile brigăzilor britanice blindate, care s-au retras spre frontieră. Rommel nu a pornit, însă, în urmărirea lor. Imediat ce a pus mâna pe aerodromurile de la Gambut, s-a întors spre vest şi, cu o rapiditate uimitoare, a organizat un atac asupra Tobrukului. Garnizoana întărită dispunea de Divizia 2 sud-africană (care includea Brigada 11 indiană) condusă de generalul Klopper, Brigada de gardă şi Brigada 32 de tancuri (70 de care de luptă). Englezii, care văzuseră că forţele blindate ale lui Rommel porniseră spre est, nu s-au aşteptat la un atac şi n-au fost pregătiţi să-i facă faţă. La 20 iunie, ora 5.20 a.m., s-a declanşat un bombardament puternic împotriva unui sector din partea de sud-est a perimetrului, cu artilerie şi bombardiere în picaj, urmat de un asalt de infanterie. La 8.30 a.m., tancurile germane se revărsau printr-o breşă străpunsă în liniile de apărare. Rommel se afla la faţa locului, pentru a accelera ritmul înaintării. Până după-amiază, blindatele germane au învins rezistenţa apărătorilor derutaţi şi au pătruns în Tobruk. Dimineaţa, comandantul garnizoanei, generalul Klopper, ajungând la concluzia că era inutil să mai opună rezistenţă şi că nu se putea retrage, s-a hotărât să capituleze. Câteva grupuri mici au izbutit să scape, dar 35.000 de soldaţi au căzut în captivitate.

Consecinţa acestui dezastru a. Fost retragerea

impetuoasă în Egipt a forţelor care-i mai rămăseseră lui Ritchie, urmărite cu înverşunare de germani. Rommel, şi-a permis această urmărire datorită uriaşei cantităţi de provizii capturate la Tobruk. Potrivit lui Bayerlein, şeful Statului major al Afrika Korps, 80% dintre mijloacele de transport folosite de Rommel constau acum în vehicule britanice capturate. Dacă această pradă i-a asigurat mijloacele de transport, carburantul şi hrana necesare menţinerii mobilităţii, nu acelaşi lucru s-a petrecut cu puterea sa de luptă. La 23 iunie, când Afrika Korps a pornit spre frontieră, mai avea doar 44 de tancuri apte de luptă, iar italienii 14. Cu toate acestea, Rommel era decis să respecte zicala „inamicul pus pe fugă nu trebuie slăbit o clipă”.

Sosit cu avionul din Sicilia a doua zi după căderea Tobrukului, feldmareşalul Kesselring a pledat împotriva continuării înaintării în Africa şi a solicitat ca unităţile sale de aviaţie să revină pentru un atac asupra Maltei, aşa cum fusese stabilit anterior. Comandamentul suprem italian din Africa era, de asemenea, împotriva continuării înaintării. La 22 iunie, când Bastico i-a dat lui Rommel ordinul de oprire, acesta i-a replicat că nu „accept *sfatul*”, şi şi-a invitat în glumă superiorii să cineze cu el la Cairo. După victoria repurtată îşi putea permite orice, mai ales că aflase de la cartierul general al lui Hitler că, drept recompensă, fusese avansat la gradul de feldmareşal. Rommel a apelat direct la Mussolini şi la Hitler, cerându-le permisiunea de a continua înaintarea. Hitler şi consilierii săi militari începuseră să se îndoiască de oportunitatea

asaltului plănuit asupra Maltei, intuind că marina militară italiană nu va fi în stare să-i susţină în faţa celei britanice şi că trupele germane paraşutate acolo riscau să rămână izolate, fără provizii şi întăriri. Cu o lună înainte, la 21 mai, Hitler hotărâse ca, în cazul în care Rommel izbutea să captureze Tobrukul, să se renunţe la atacarea Maltei. Mussolini a răsuflat şi el uşurat la ideea unei perspective puţin solicitante şi mai glorioase. Şi astfel, în zorii zilei de 24 iunie, Romtiicl a primit următorul mesaj: „Ducele aprobă intenţia Panzerarmee de a-l urmări pe inamic în Egipt”. Câteva zile mai târziu, Mussolini s-a deplasat cu avionul la Derna, pregătindu-se pentru intrarea triumfală în Cairo. Până şi Kesselring, potrivit relatărilor unor italieni, a recunoscut că urmărirea în Egipt era preferabilă unui asalt împotriva Maltei.

Retragerea precipitată a englezilor de la frontieră, înainte ca Rommel să ajungă acolo, i-a oferit acestuia justificarea şi confirmarea gestului cutezător pe care şi-l asuma. Era o demonstraţie impresionantă a efectului moral şi a dictonului citat adesea de Napoleon, potrivit căruia „în război, moralul este – în comparaţie cu latura materială, de trei ori mai important”. Când Ritchie a decis să părăsească frontiera – „pentru a câştiga timp şi distanţă” aşa cum i-a telegrafiat lui Auchinleck – dispunea de trei divizii de infanterie aproape intacte, de o a patra aflată pe drum, şi de trei ori mai multe tancuri apte de acţiune, faţă de Afrika Korps. Dar şocul provocat de veştile sosite de la Tobruk îl determinaseră să renunţe la orice rezistenţă pe frontieră, decizie luată în noaptea de 20

iunie, cu şase ore înainte ca Klopper să capituleze.

Ritchie intenţiona să-şi organizeze rezistenţa la Mersa Matruh şi să reziste acolo cu diviziile aduse de pe frontieră, întărite cu Divizia 2 Noua Zeelandă, sosită din Siria. Dar, comanda Armatei a 8-a a fost preluată în seara zilei de 25 iunie de Auchinleck. După ce a trecut în revistă situaţia, împreună cu ofiţerul său principal de stat major, Eric Dorman-Smith, Auchinleck a anulat ordinul de a se rezista pe poziţiile fortificate de la Matruh şi a hotărât să recurgă la o luptă mobilă în zona Alamein. Decizia a fost dură, pentru că presupunea nu numai rezolvarea dificilă a deplasării trupelor şi a proviziilor, ci avea şi şansa de a stârni o nouă alarmă în ţară, mai ales la Whitehall. Luând această hotărâre, Auchinleck a dat dovadă de luciditate şi tărie. O nouă retragere nu se justifica ţinând cont de raportul de forţe. Măsura a fost, probabil, înţeleaptă, dacă ţinem seama de fragilitatea poziţiilor de la Mersa Matruh (care puteau fi cu uşurinţă depăşite) şi de considerentul de ordin moral – trupele care se revărsau înapoi de la frontieră nu erau demoralizate, dar încrederea lor fusese zdruncinată şi domnea o stare de confuzie. Generalul de divizie Howard Kippenberger, comandantul unităţii din Noua Zeelandă şi istoric de război, le-a urmărit sosind în zona Matruh, atât de „amestecate şi de dezorganizate”, încât „nu a putut identifica nicio unitate de luptă închegată, fie ca de infanterie, de blindate sau de artilerie”[69]. Rommel nu le-a lăsat răgazul să se reorganizeze, iar viteza cu care le-a urmărit a anulat

69 Kippenberger, Infantry Brigadier, p. 127.

motivul lui Ritchie de a părăsi frontiera „pentru a câştiga timp odată cu distanţa”.

Primind „dezlegarea” de la Roma, în timpul nopţii de 23 spre 24 iunie, Rommel a forţat înaintarea dincolo de frontieră, peste deşert, la lumina lunii; până în seara zilei de 24 iunie străbătuse deja peste 160 km şi atinsese drumul de coastă mult la est de Sidi Barrani, apropiindu-se de englezi, cărora le-a nimicit o mică parte a ariergărzii. A doua zi, seara, forţele sale au ajuns în apropierea poziţiilor pe care englezii le ocupaseră la Matruh şi în zona situată la sud de acestea.

Din cauza uşurinţei cu care Matruh putea fi depăşit, forţele mobile ale Corpului 13 (comandat de Gott) fuseseră amplasate în deşert spre sud, sprijinite de Divizia din Noua Zeelandă, în timp ce liniile de apărare de la Matruh erau ocupate de Corpul 10 (Holmes), cu două divizii de infanterie. Între cele două corpuri de armată se afla un gol de aproximativ 16 km, acoperit de câmpuri de mine.

Rommel n-a putut beneficia de timp pentru a-şi pregăti atacul. 1

Din cauza forţei de luptă reduse el era nevoit să se bazeze pe viteză şi surpriză. Britanicii dispuneau de 160 de tancuri (dintre care aproape jumătate erau de tipul Grant), iar Rommel avea doar 60 de tancuri germane (dintre care un sfert erau Panzer II – uşoare) şi câteva tancuri italiene. Cele trei divizii de infanterie totalizau un număr de numai 2.500 de oameni, iar cele şase divizii italiene, de circa 6.000. Lansarea unui atac cu o forţă atât de anemică a însemnat un act de mare curaj. Şi curajul a triumfat, cu

ajutorul factorului moral şi al vitezei de acţiune.

Cele trei divizii germane, împuţinate, aflate în avangardă, au declanşat atacul în după-amiaza zilei de 26 iunie. Două dintre ele au ajuns în faţa terenului minat. Divizia 90 uşoară a a vot norocul să se găsească pe partea cea mai îngustă a câmpului de mine şi la miezul nopţii se afla deja la 20 km de zona periculoasă (a ajuns din nou la drumul de coastă a doua zi scara şi a blocat linia directă de retragere din Matruh). Divizia 21 blindată a avut nevoie de mai mult timp pentru a trece prin dubla centură de terenuri minate, dar a doua zi dimineaţă înaintase cu 32 km în adâncimea frontului inamic, a ocolit apoi prin spatele Diviziei din Noua Zeelandă, la Minqar Qaim şi a împrăştiat o parte dintre mijloacele de transport, înainte de a putea fi oprită. Divizia 15 blindată s-a confruntat ceva mai la sud cu tancurile britanice şi a fost ţinută în şah cea mai mare parte a zilei. Înaintarea adâncă a Diviziei 21 blindate şi ameninţarea potenţială pe care aceasta o reprezenta pentru retragerea britanică a produs un asemenea efect, încât după-amiaza Gott a ordonat o retragere – preschimbată curând într-una extrem de dezordonată. Divizia din Noua Zeelandă a rămas izolată, dar a izbutit să străpungă încercuirea subţire a inamicului, după lăsarea întunericului. Corpul 10 Armată de la Matruh nu a fost prevenit asupra retragerii Corpului 13 Armată decât abia a doua zi, în zori – la nouă ore după ce linia de retragere fusese blocată. Aproape două treimi din forţa de la Matruh a reuşit să scape în noaptea următoare, rupând frontul spre sud, în grupuri mici, la adăpostul

întunericului. Totuşi 6.000 de soldaţi au căzut prizonieri, cifră ce o depăşea pe aceea a trupelor lui Rommel – şi o mare cantitate de provizii şi echipamente a fost abandonată, spre bucuria lui Rommel.

Între timp, avangarda blindată a lui Rommel a continuat să forţeze înaintarea rapidă şi a dejucat planul englezilor de a realiza o rezistenţă temporară la Fuka. Atingând atât de repede drumul de coastă, în seara zilei de 28 iunie nemţii au nimicit resturile unei brigăzi indiene care fusese împrăştiată la lansarea atacului, iar a doua zi a încolţit câteva dintre coloanele scăpate de la Matruh. Divizia 90 uşoară, care curăţise terenul la Matruh, şi-a reluat înaintarea spre est după-amiază, de-a lungul drumului de coastă. Până la lăsarea nopţii ea a străbătut 145 km şi a ajuns din urmă avangarda de blindate. A doua zi dimineaţă, la 30 iunie, Rommel îi scria entuziasmat soţiei sale: „Mai sunt doar 160 km până la Alexandria!”

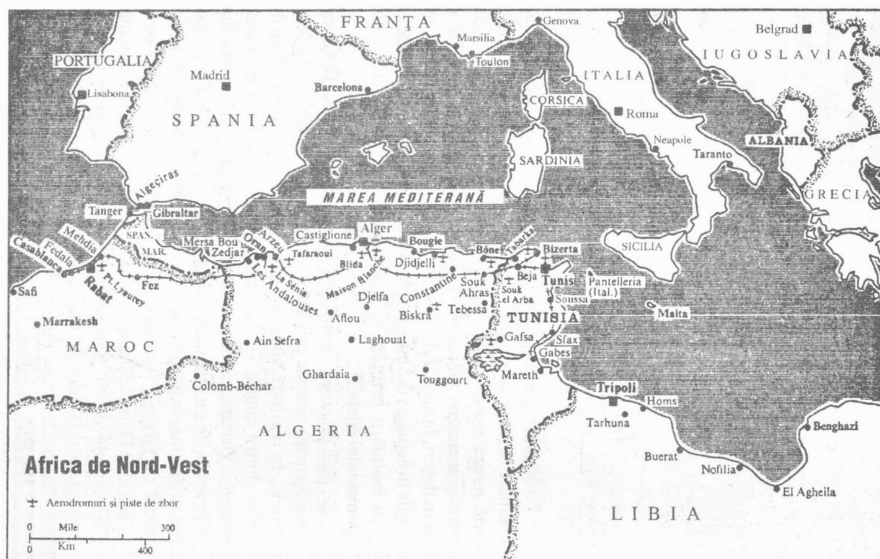
Seara, se afla la o distanţă de numai 95 km de ţinta sa, iar cheile Egiptului păreau să-i aparţină.

Capitolul 20
În Africa balanţa se înclină

La 30 iunie, germanii s-au apropiat de aliniamentul Alamein, o înaintare relativ redusă, căci aşteptau sosirea italienilor. Această scurtă pauză s-a dovedit dezavantajoasă pentru Rommel. În dimineaţa acelei zile, rămăşiţele brigăzilor blindate britanice staţionau încă în deşert, la sud de drumul de coastă, fără să ştie că fuseseră depăşite în acţiunea de retragere, de blindatele lui Rommel. Datorită opririi înaintării germane, ele au putut să revină la adăpostul aliniamentului Alamein.

Se prea poate ca scurta oprire a lui Rommel să se fi datorat unor informaţii eronate privind puterea poziţiilor defensive de la Alamein. În realitate, existau patru „loje”, instalate pe fâşia de 55 km dintre coastă şi versantul abrupt ce cobora în marea depresiune Qattara, care din cauza mlaştinii sărate şi a nisipurilor moi le apăra de un eventual atac prin învăluire. „Loja” cea mai mare şi cea mai puternică se afla pe coastă, la Alamein, şi era ocupată de Divizia 1 sud-africană. Următoarea se găsea ceva mai la sud la Deir el Shein, şi era ocupată de Brigada 18 indiană. I.a o distanţă de 11 km se afla Loja de la Bab el Qattara (căreia nemţii îi spuneau Qaret al Abd), ocupată de Brigada 6 Noua Zeelandă. Urma un gol de 22 km, până la „loja” de la Naqb el Dweis, apărată de Divizia 5 indiană. Intervalele dintre ele erau acoperite de un lanţ de mici coloane mobile formate din elemente aparţinând celor trei divizii şi din ceea ce mai rămăsese din diviziile care se

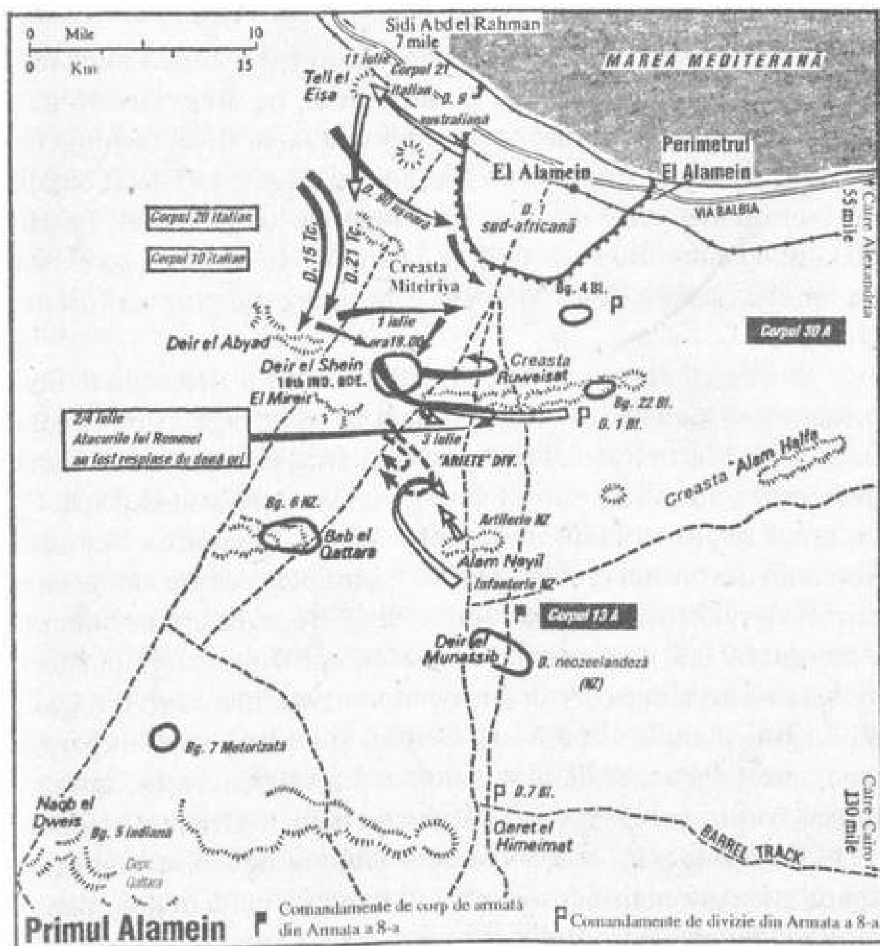
aflaseră în garnizoana de la Mersa Matruh.

Când şi-a conceput planul de atac, pentru 1 iulie, Rommel nu ştia de existenţa noii loje” de la Deir el Shein şi nici că înaintarea sa trecuse pe lângă blindatele britanice aflate în retragere spre Alamein. El credea că forţele britanice se aflau undeva la sud pentru a acoperi acel flanc. Bazându-se pe această ipoteză a conceput un plan care viza atacarea acelui sector, urmat de o întoarcere rapidă spre nord pentru un asalt de străpungere în fâşia dintre Alamein şi Bab el Qattara. Afrika Korps a dat însă peste „loja” de la Deir el Shein şi abia seara a izbutit să o captureze cu apărători cu tot. Dar rezistenţa acestora fusese suficient de îndelungată pentru a spulbera speranţa realizării unei străpungeri rapide şi a valorificării ei

prompte.

Blindatele britanice au sosit prea târziu pentru a mai putea salva „loja”, dar apariţia lor a contribuit la stăvilirea înaintării trupelor din Afrika Korps.

Rommel a încercat să forţeze înaintarea la lumina lunii, însă intenţia i-a fost zădărnicită de avioanele

britanice, care au profitat de vizibilitate pentru a bombarda şi a împrăştia coloanele de aprovizionare germane…

Ziua de miercuri, 1 iulie, a constituit cel mai periculos moment al luptei din Africa. Se poate afirma, pe drept cuvânt, că a fost momentul de cotitură, mai important chiar decât respingerea atacului reluat de Rommel la sfârşitul lui august sau decât bătălia din octombrie, care a încheiat retragerea lui Rommel, bătălie denumită pentru dramatismul ei „Alamein”. În realitate, au existat mai multe „bătălii de la Alamein”, iar dintre ele prima a fost cea crucială.

Ştirea că Rommel a ajuns la Alamein a determinat flota britanică să părăsească Alexandria şi să se retragă, prin Canalul de Suez, în Marea Roşie. Prin hornurile cartierelor generale militare din Cairo s-au ridicat nori de fum de la dosarele arse în pripă. Cu un umor negru, soldaţii au numit acea zi „Miercurea Cenuşii”. Veteranii din primul război mondial îşi aminteau că era aniversarea primei zile a ofensivei de pe Somme, din 1916, când armata britanică a pierdut 60.000 de oameni, cea mai cumplită pierdere din istoria ei. Văzând acea ninsoare de hârtii carbonizate, locuitorii din Cairo au crezut că englezii părăsesc Egiptul şi au luat cu asalt gara în încercarea disperată de a se refugia. La aflarea veştii, întreaga lume a considerat că Anglia a pierdut războiul în Orientul Mijlociu.

Pe front, însă, la lăsarea serii situaţia devenise mai bună; apărătorii erau mai încrezători – în contrast cu

starea de panică instalată în spatele frontului.

Rommel şi-a continuat atacul pe 2 iulie, dar Afrika Korps avea mai puţin de 40 de tancuri apte de luptă, iar trupele erau epuizate. Atacul n-a mai putut continua până după-amiaza. El s-a oprit la scurt timp după apariţia a doua mari unităţi de tancuri britanice – una din faţă, iar cealaltă din flanc. Auchinleck evaluase bine situaţia, intuise capacitatea redusă a forţelor de atac şi plănuise ceea ce nădăjduia a fi o contralovitură decisivă. Planul n-a avut finalitatea dorită, iar obstacolele ivite i-au zădărnicit lui Auchinleck speranţele. Totuşi acţiunea a reuşit să-l împiedice pe Rommel să-şi atingă scopul.

Rommel a mai iniţiat un atac la 3 iulie, dar Afrika Korps nu mai avea decât 26 de tancuri apte de luptă. În acea dimineaţă asaltul a fost stăvilit de blindatele britanice, dar un altul în după-amiaza acelei zile le-a asigurat nemţilor o înaintare de 15 km înainte de a fi stopat. O încercare de înaintare convergentă întreprinsă de Divizia Ariete a eşuat şi ca în timpul acelei acţiuni, un batalion din Noua Zeelandă, Batalionul 19, a capturat aproape întreaga artilerie a Diviziei Ariete într-un neaşteptat contraatac din liane. Aceste înfrângeri semnalau clar starea de surmenare.

A doua zi, 4 iulie, Rommel scria acasă mâhnit: „Din păcate, lucrurile nu decurg aşa cum am vrea noi. Rezistenţa este prea puternică, iar forţele noastre s-au epuizat”. Îl îngrijora nu numai faptul că asalturile sale fuseseră contracarate, ci şi puternicele riposte pe care la întâmpinase. Trupele sale erau prea istovite şi prea slabe

numeric pentru a se încumeta la un nou atac. Rommel se vedea nevoit să le acorde un moment de răgaz, chiar dacă asta îi dădea posibilitatea lui Auchinleck să-şi aducă forţe de întărire. Auchinleck, care preluase din nou iniţiativa, se afla pe punctul de a înclina decisiv balanţa în favoarea englezilor, chiar înainte de sosirea întăririlor. Planul din acea zi a fost în mare similar cu cel din ziua precedentă – stăvilirea atacului lansat de blindatele germane de către Corpul 30 Armată a lui Norrie, în timp ce Corpul 13 Armată, a lui Gott, aflat la sud, acţiona în spatele inamicului. De această dată, marea majoritatea a blindatelor a fost menţinută în nord sub comanda Corpului 30 Armată, deşi Corpul 13 Armată includea Divizia 7 blindată, recent reorganizată sub numele de „Divizie blindată uşoară” ce consta dintr-o brigadă motorizată, care blindate şi tancuri Stuart. Fără a poseda o forţă de izbire, ea prezenta mobilitatea necesară unui atac de încercuire rapid şi amplu în spatele inamicului, în timp ce puternica Divizie din Noua Zeelandă asigura învăluirea din flanc. Din păcate, lipsa de securitate a comunicaţiilor radio le-a permis serviciilor germane de „intercepţie” să-l avertizeze pe Rommel de intenţiile lui Auchinleck. Divizia 21 tancuri germană a fost deplasată în spate pentru a întâmpina atacul de învăluire. Este posibil ca tocmai această contraacţiune să fi sporit ezitările comandanţilor englezi de a duce la bun sfârşit intenţiile lui Auchinleck. Ezitări similare s-au manifestat şi în sectorul nordic. Când Divizia 21 tancuri s-a deplasat în spate, o parte dintre tancurile Stuart ale Diviziei 1 blindată au început să forţeze

înaintarea; această deplasare nesemnificativă a produs un efect semnificativ – o panică bruscă în rândul soldaţilor germani ai Diviziei 15 tancuri (a cărei forţă de luptă se reducea acum la numai 15 tancuri şi 200 de puşcaşi). Această panică a trupelor germane renumite pentru duritatea lor demonstra gradul de epuizare în care. Se aflau. Englezii n-au întreprins, însă, nimic pentru a profita de ocazie şi a lansa un atac general (cu divizia blindată şi celelalte unităţi) care s-ar fi putut dovedi decisiv.

Mai autoritar, Auchinleck a ordonat forţelor sale în acea noapte să atace din plin: „Sarcina noastră rămâne distrugerea inamicului cât mai la est… Inamicului nu trebuie să i se îngăduie niciun moment de răgaz… Armata a 8-a va ataca şi îl va nimici pe poziţiile lui actuale”. Din păcate, nu a reuşit să transmită această stare de spirit „lanţului de comandă”.

Auchinleck mutase Cartierul general tactic în apropierea Cartierului general al Corpului 30 Armată, instalat la circa 32 km în spatele frontului, şi la o distanţă aproximativ egală de Cartierul general al Corpului 13 Armată, aflat mai spre sud. Cartierul general al Panzerarmee se găsea la numai 10 km în spatele frontului, iar Rommel însoţea adesea trupele de avangardă, impulsionându-le la faţa locului. Rommel era criticat de unii militari mai ortodocşi, atât germani cât şi britanici, pentru frecvenţa cu care îşi părăsea cartierul general şi pentru tendinţa de a prelua comanda directă în luptă. De fapt, tocmai această comandă directă, chiar dacă i-a creat unele neplăceri, a reprezentat cauza principală a marilor

sale succese. El a reînviat în războiul modern tradiţia influenţei exercitate de marii conducători de oşti din trecut.

La 5 iulie, Corpul 13 A, dar mai ales Corpul 30 A nu au făcut mai nimic pentru a îndeplini ordinele lui Auchinleck. Brigăzile Diviziei din Noua Zeelandă, cărora li se rezervase rolul principal în atacul declanşat împotriva spatelui armatei germane, nu au fost informate de intenţiile comandantului suprem şi de faptul că acesta îşi punea mari speranţe în ele. S-ar putea găsi destule argumente pentru a-l acuza pe Auchinleck de faptul că a lăsat marea masă a blindatelor sub comanda Corpului 30 A, în loc s-o fi trimis să sprijine asaltul Corpului 13 A. Totuşi, existau suficiente argumente în sprijinul părerii că ar fi dat mai mult randament pe frontul din centru – unde un asalt viguros avea toate şansele să reuşească, dată fiind inferioritatea inamicului. Puterea Diviziei 1 blindate se ridica acum la 99 de tancuri, în timp ce Divizia 15 tancuri, cu care se înfrunta, mai dispunea doar de 15 tancuri (Afrika Korps rămăsese în total cu 30 de tancuri).

Cea mai bună scuză şi, în acelaşi timp, explicaţie a fost oboseala provocată de încordarea prelungită.

Analizând situaţia, acest lucru a fost, probabil, în avantajul imediat al germanilor şi al italienilor, dar până la final s-a dovedit în dezavantajul lor. Englezii nu s-au aflat niciodată într-o situaţie atât de disperată cum se părea, iar la 5 iulie pentru forţele lui Rommel iminenţa prăbuşirii totale devenise mai apropiată decât au fost vreodată de victorie totală.

În timpul scurtei perioade de acalmie care a urmat, a apărut pe teatrul de luptă restul diviziilor italiene de infanterie, preluând controlul frontului devenit static în sectorul nordic. Aceasta le-a permis nemţilor să pregătească un alt atac plănuit de Rommel în sectorul sudic. La 8 iulie, puterea de luptă a celor trei „divizii” germane de care dispunea se ridica la 50 de tancuri şi circa 2.000 de infanterişti, la care se adăugau cele şapte „divizii” italiene (incluzând şi proaspăt sosită divizie blindată Littoria) cu 44 de tancuri şi aproximativ 4 COt) de infanterişti. Englezii primiseră ca întăriri Diviza 9 australiană, care apărase cu dârzenie Tobrukul în 1941, şi două noi regimente. Puterea lor de luptă se ridica la peste 200 de tancuri. Divizia australiană s-a alăturat Corpului 30 A, sub comanda generalului de corp de armată W.H. Ramsden sosit de la comanda Diviziei 50.

Intenţia lui Rommel de a-şi deplasa forţele spre sud se potrivea perfect cu dorinţele şi noul plan al lui Auchinleck, potrivit căruia australienii urmau să atace spre vest de-a lungul drumului de coastă. Când nemţii au înaintat spre sud, trupele din Noua Zeelandă s-au retras spre est, evacuând „loja” de la Bab el Qattara, astfel încât la 9 iulie, germanii n-au cucerit o „lojă” goală.

A doua zi, dis-de-dimineaţă, australienii au lansat un atac în apropiere de coastă, şi au învins rapid divizia italiană care apăra acel sector. Sosirea năvalnică a unor trupe germane i-a obligat pe australieni să cedeze o parte din terenul câştigat, dar ameninţarea pe care prezenţa lor o reprezenta la adresa liniei de aprovizionare a lui Rommel

pe drumul de coastă l-a constrâns pe acesta să renunţe la asaltul plănuit în sud. Auchinleck a încercat să valorifice cu promptitudine avantajul creat şi a lansat un asalt la Ruweist Ridge, pe linia de centru a lui Rommel, acum slăbită. Şi de această dată, planul lui bine conceput a eşuat datorită slabei performanţe a subalternilor, şi a combinării nedibace a acţiunii blindatelor cu infanteria (căreia nemţii i-au datorat atâtea reuşite).

Combinaţia tactică defectuoasă dintre cele două arme s-a accentuat şi prin neîncrederea care domnea de multă vreme în rândurile infanteriştilor cu privire la sprijinul pe care îl puteau primi din partea propriilor blindate atunci când, forţând înaintarea, ajungeau să se expună unui contraatac din partea tancurilor germane:

„Atunci în toată Armata a 8-a, nu numai în Divizia din Noua Zeelandă, exista o imensă neîncredere, vecină cu ura, în blindatele noastre. Toţi discutau de probabilitatea ca infanteria să fie părăsită la ananghie”[70].

Oricum, asaltul şi ameninţarea creată au pus la încercare slabele resurse ale lui Rommel: un contraatac încercat în nord nu s-a bucurat nici el de succes. Deşi tancurile britanice au ripostat greu la contraloviturile tancurilor germane lansate împotriva infanteriei engleze, ele au reuşit să-i sperie pe infanteriştii italieni, care s-au predat în grupuri mari. În scrisoarea din 17 iulie; Rommel scria:

„Deocamdată, situaţia devine din ce în ce mai proastă. Inamicul îşi valorifică superioritatea, în special în materie

70 Kippenberger, Infantry Brigadier, p. 180.

de infanterie, pentru a distruge una câte una formaţiile italiene, în timp ce trupele germane sunt mult prea slabe pentru a rezista singure. Îţi vine pur şi simplu să plângi”[71].

A doua zi, Divizia 7 blindată a ameninţat flancul sudic al lui Rommel, cu scopul de a creşte încordarea în rândurile germanilor, în timp ce Auchinleck pregătea un nou atac mai puternic, datorită întăririlor primite. Scopul lui era acelaşi – crearea unei breşe în centru, dar de data asta pe latura sudică a liniei Ruweisat Ridge – El Mireir. Brigada 23 blindată, proaspăt sosită (cu 150 tancuri Valentine) urma să participe la acest atac, mai puţin unul dintre cele trei regimente care trebuia să plece în ajutorul australienilor în vederea unui atac secundar pe linia Miteiriya Ridge, în nord.

Şansele păreau favorabile englezilor deoarece Armata a 8-a, completată cu această brigadă suplimentară şi cu efectivele completate ale celorlalte unităţi, dispunea acum de 400 de tancuri.

Forţa blindată a lui Rommel era chiar mai mică decât îşi închipuiau englezii – mai puţin de 30 de tancuri. Rommel a judecat corect şi printr-o combinaţie norocoasă şi-a plasat tancurile exact în punctul în care se profila ameninţător principalul asalt britanic (în acest caz, doar o mică parte a tancurilor britanice au fost lansate efectiv în acţiune).

De astă dată Auchinleck hotărâse să atace în centru printr-o vastă acţiune de noapte cu infanteria – Divizia 5 indiană. Trupele trebuiau să înainteze de-a lungul

---

71 *The Rommel Papers,* p. 257.

aliniamentului Ruweisat Ridge şi în josul văii situate la sud, după ce vor slăbi rezistenţa printr-un puternic atac din liane, lansat spre nord de Divizia din Noua Zeelandă. Apoi, la lumina zilei, noua Brigadă 23 blindată urma să înainteze spre capătul dinspre El Mireir al văii, iar după aceea, Brigada 2 blindată să continue acţiunea pe acelaşi traseu, pentru a valorifica înaintarea. Planul era excelent conceput, dar presupunea ca executanţii să realizeze strict fiecare etapă, lucru ce nu s-a întâmplat. Fazele succesive nu au fost coordonate într-o consfătuire la nivelul Corpului de Armată, iar subalternii lui Gott n-au înţeles rolul ce revenea fiecăruia în parte.

Atacul a fost lansat în noaptea de 21 iulie şi trupele din Noua Zeelandă şi-au atins obiectivul fixat. Apoi, însă, şi-au făcut apariţia tancurile germane şi le-au contraatacat pe întuneric, creând confuzie şi învălmăşeală. În zori, nemţii au zdrobit Brigada de avangardă din Noua Zeelandă căci Brigada 22 blindată, care trebuia să le protejeze înaintarea, nu şi-a făcut apariţia la locul luptei. Comandantul acestei brigăzi, spre deosebire de nemţi, apreciase că tancurile nu se pot deplasa pe întuneric.

Între timp, atacul de noapte al Diviziei 5 indiene nu izbutise să îşi atingă obiectivele. Şi mai grav a fost faptul că nu a reuşit să cureţe măcar un culoar prin câmpurile de mine pentru a asigura înaintarea Brigăzii 23 blindată, ce venea din urmă. Când Regimentele sale regale 40 şi 46 de tancuri s-au lansat dimineaţa în atac, au dat peste indienii care se retrăgeau, însă n-au putut afla nimic clar în privinţa înlăturării minelor din calea lor. Regimentele şi-au

continuat înaintarea cu curaj şi au realizat ceea ce trupele din Noua Zeelandă au numit „o adevărată şarjă a la Balaclava”. Curând au descoperit că terenul nu fusese deminat şi că intraseră într-o triplă capcană – tirul intens al tancurilor şi al tunurilor antitanc germane şi câmpul minat în care se împotmoliseră. Doar 11 tancuri s-au mai întors din misiune. Singurul aspect pozitiv al acestui atac nefast a fost faptul că cele două regimente RRT au ajutat la recăpătarea încrederii infanteriei şi îndeosebi a trupelor din Noua Zeelandă, în privinţa faptului că propriile blindate nu le vor părăsi. La fel s-a comportat şi celălalt regiment al brigăzii. Preţul plătit a fost însă mare – în total, în acea zi au fost distruse 118 tancuri, în vreme ce germanii au pierdut numai 3 tancuri. Cu toate pierderile suferite, superioritatea în tancuri a britanicilor a rămas de zece ori mai mare decât cea a lui Rommel. Ratarea primului atac i-a descurajat pe englezi, care n-au întreprins aproape nimic pentru a relua acţiunea şi a-şi valorifica avantajul numeric copleşitor.

Abia după patru zile, folosite pentru reorganizare şi regrupare, s-a întreprins o nouă tentativă de a străpunge frontul lui Rommel – printr-un asalt în nord. Atacul a debutat bine. La lumina lunii, australienii au cucerit Miteiriya Ridge, iar în sud Divizia 50 a înregistrat şi ea rezultate bune. Din păcate comandantul Diviziei 1 blindate, care trebuia să vină din urmă şi să continue atacul, a întârziat pentru a lărgi culoarul din câmpul de mine, întârziere ce a avut un efect negativ asupra atacului în ansamblu. Se făcuse aproape amiază când tancurile din

avangardă au început să înainteze prin zona minată, dar au fost oprite de tancurile germane, ce se deplasau rapid, spre nord. Infanteria aflată pe latura îndepărtată a câmpului de mine a fost izolată şi apoi nimicită printr-un contraatac, între timp, australienii fuseseră alungaţi de pe înălţime, iar o parte dintre ei încolţiţi.

În aceste condiţii, Auchinleck a decis cu părere de rău suspendarea atacului. Trupele dădeau semne de epuizare după lupta prelungită şi când erau izolate se predau. Avantajul se afla de partea apărării în cazul acestui front îngust şi el urma să crească odată cu întăririle care, în sfârşit, începuseră să îi sosească lui Rommel, tonă la începutul lui august, numărul tancurilor germane a crescut de aproape cinci ori faţă de 22 iulie.

Deşi bătălia se încheiase în dezavantajul englezilor, situaţia lor era net superioară comparativ cu momentul declanşării. Ultima frază din relatarea bătăliei făcută de Rommel pronunţa verdictul: „Deşi englezii an înregistrat în lupta de la Alamein pierderi mai mari, pentru Auchinleck acest preţ nu a fost excesiv pentru că şi-a atins principalul scop – acela de a opri înaintarea noastră. Din păcate, a reuşit”[72].

Deşi Armata a 8-a înregistrase peste 13.000 de morţi şi răniţi în bătălia din iulie de la Alamein, reuşise totuşi să captureze peste 7.000 de prizonieri, dintre care peste o mie de germani. Preţul ar fi fost mai mic şi câştigul mult mai mare, dacă s-ar fi respectat întocmai planurile. Dar, chiar şi aşa, diferenţa dintre pierderile totale suferite de

---

72 The Rommel Papers, p. 260.

fiecare parte nu era prea mare. În ce-l priveşte, Rommel nu era în situaţia de a-şi permite o asemenea pierdere. Dacă se luau în considerare întăririle britanice care pătrundeau acum în Egipt, eşecul său putea să se dovedească, în cele din urmă, fatal.

Într-o scrisoare, datată 18 iulie, el îi destăinuie soţiei sale: „Ieri a fost o zi deosebit de dură şi de critică. Am scăpat şi de data asta, dar nu se poate continua aşa multă vreme; există riscul ca frontul să se fărâmiţeze. Din punct de vedere militar este cea mai dificilă perioadă din viaţa mea. Întrezărim ajutoare la orizont, fireşte, dar cine ştie dacă mai apucăm să le primim”[73].

Patru zile mai târziu, trupele sale epuizate au trebuit să înfrunte o lovitură şi mai grea.

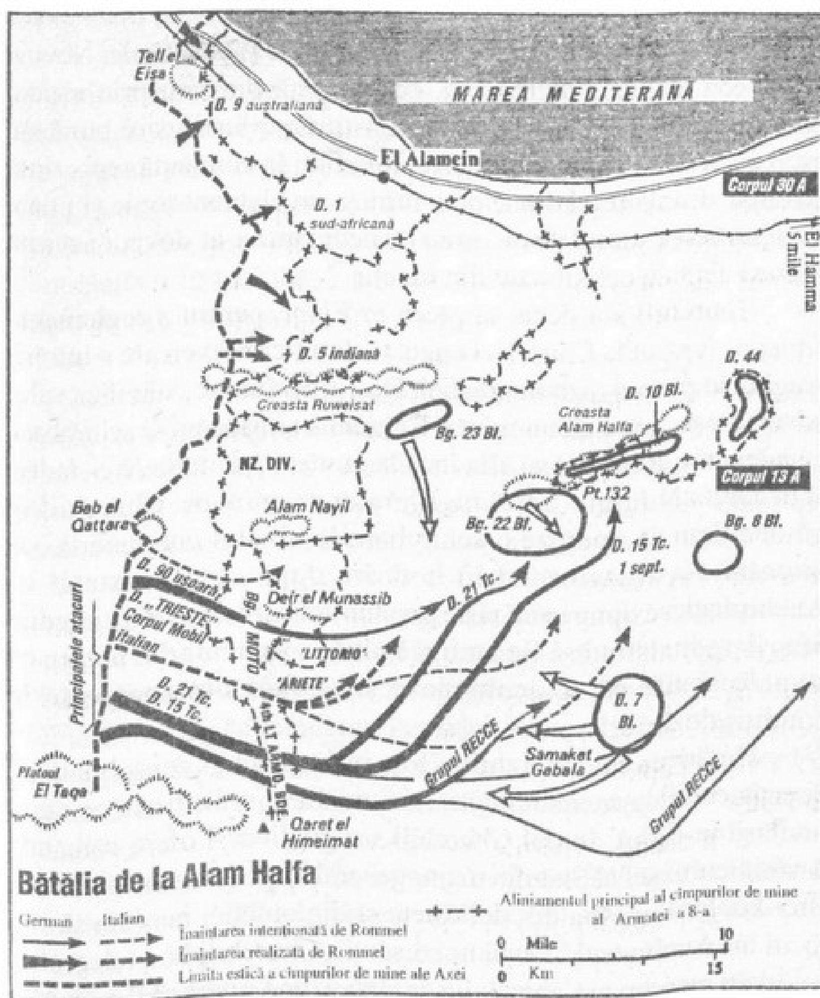
În relatarea bătăliei Rommel aduce un omagiu comandantului suprem britanic: „Generalul Auchinleck care… preluase personal comanda la El Alamein îşi manevra forţele cu o îndemânare absolut remarcabilă… Se pare că aprecia situaţia cu calm şi fermitate, căci n-a acceptat o „soluţie de mâna a doua, indiferent de acţiunile noastre”[74].

Din păcate, soluţiile „clasa întâi” concepute de Auchinleck (cu ajutorul inventivului său şef de stat major, Dorman-Smith) s-au dus de râpă în compartimentele de clasa a treia din „trenul” executanţilor săi. Până şi coridoarele s-au blocat, şi asta mai ales datorită acelui amestec de contingente din diferite ţări ale comunităţii britanice, de naţiuni aflate în condiţii excepţionale de

73 Ibidem, p. 257.
74* Ibidem, p. 248.

încordare şi efort, ale căror comandanţi au fost derutaţi de întrebări neliniştite şi avertismentele venite din partea guvernelor respective. Deşi această stare de îngrijorare accentuată era firească după experienţele nefericite din ultimele luni, unul dintre efectele ei a constat totuşi în intensificarea fricţiunilor obişnuite în caz de război.

Era, de asemenea, firesc ca dezamăgirea de la sfârşitul bătăliei din iulie să fi alimentat părerea că dezastrul din iunie se datora proastei conduceri şi, ca atare, schimbările la nivelul comandamentului superior trebuiau să fie drastice. Ca de obicei, critica s-a focalizat spre vârfurile ierarhici, şi nu asupra eşaloanelor inferioare unde se produseseră, de fapt, gafele şi boacănele. Nevoia de a reda trupelor încrederea, zdruncinată din nou prin eşecul contraofensivei lui Auchinleck, constituia o justificare bună. În asemenea condiţii, schimbarea celor aflaţi la comandă reprezintă cea mai simplă modalitate de a furniza un element tonic şi poate avea un efect stimulator – oricât de nedreaptă s-ar dovedi această măsură faţă de cel înlocuit din funcţie.

Churchill s-a decis să plece în Egipt, pentru a reglementa situaţia. A sosit la Cairo la 4 august – fatidica aniversare a intrării Angliei în primul război mondial. Deşi Auchinleck „stăvilise valul advers”, aşa cum a recunoscut şi Churchill, situaţia nu se schimbase cu adevărat. Rommel se afla încă la numai 95 km de Alexandria şi de Delta

Nilului – adică îngrijorător de aproape. Churchill se gândea deja să opereze o schimbare la nivelul conducerii, iar intenţia s-a transformat în hotărâre după ce a constatat că Auchinleck se opunea cu tărie presiunilor sale de a relua imediat ofensiva, insistând să fie amânată până în septembrie, pentru ca trupele sosite să se acomodeze şi să facă antrenamente în condiţii de deşert.

Hotărârea lui Churchill a fost influenţată şi consolidată de discuţia cu feldmareşalul Smuts, prim-ministrul sud-african, pe care-l invitase în Egipt. Iniţial Churchill s-a gândit să-i ofere comanda destoinicului şef al Statului major general imperial, generalul Alan Brooke, însă acesta, din delicateţe şi diplomaţie, nu voia să-i ia locul lui Auchinleck. După noi discuţii, Churchill le-a telegrafiat celorlalţi membri ai Cabinetului de război din Londra că îl propunea pe Alexander pentru funcţia de comandant suprem, iar pentru Armata a 8-a pe Gott – o alegere surprinzătoare ţinând seama de prestaţiile nesatisfăcătoare în funcţia de comandant de corp de armată, ale acestuia în ultimele bătălii. Gott a murit, însă, într-un accident de aviaţie, a doua zi, în drum spre Cairo. Din fericire, a fost adus din Anglia Montgomery, care a ocupat postul rămas vacant. Au mai fost numiţi alţi doi comandanţi de corp de armată – general de corp de armată Oliver Leese, la conducerea Corpului 30, şi general de corp de armată Brian Horrocks, la Corpul 13.

Ironia sorţii a constat în faptul că reluarea ofensivei britanice s-a amânat pentru o dată şi mai târzie decât cea propusă de Auchinleck. Lucrul s-a datorat hotărârii ferme

a lui Montgomery de a aştepta până la terminarea pregătirilor necesare. În aceste condiţii, iniţiativa i-a rămas lui Rommel, ca şi şansa de a încerca să obţină victoria în ceea ce avea să se numească „Bătălia de la Alam Haifa”. În realitate, i s-a oferit ocazia „de a-şi săpa singur groapa în care urma să cadă”.

Întăririle primite de Rommel în august au constat doar într-o brigadă germană de paraşutişti şi o divizie italiană de paraşutişti ambele „demontate” pentru a fi folosite ca infanterie. Pierderile suferite de diviziile lui au fost compensate totuşi în mare măsură cu noi efective şi echipamente – în special diviziile italiene. În îi unul atacului, fixat de Rommel la 9 sfârşitul lui august, el dispunea de circa 200 de tancuri în cadrul celor două divizii germane de tancuri şi de 240 de tancuri aflate în componenţa celor două divizii italiene blindate. Tancurile italiene păreau acum mai demodate ca oricând, în vreme ce blindatele germane Panzer III în număr de 74 aveau tunuri de 50 mm; lor li se adăugau 27 de tancuri Panzer IV cu tunuri de 75 mm, ceea ce le asigura un important avantaj calitativ.

Englezii dispuneau de un total de peste 700 tancuri (dintre care aproximativ 160 erau tancuri Grant). În Bătălia blindatelor au folosit circa 500 de tancuri – lupta fiind de data asta scurtă.

Frontul fortificat era apărat de aceleaşi patru divizii de infanterie ca şi în iulie, dar cu efectivele refăcute. Divizia 7 blindată (uşoară) rămăsese la faţa locului, în timp ce Divizia 1 blindată, plecată pentru refacere, a fost

înlocuită cu Divizia 10 (sub comanda generalului de divizie A.H. Gatehouse). Aceasta cuprindea două brigăzi blindate. Brigada 22 şi Brigada 8, nou venită. După începerea bătăliei a sosit Brigada 23, reechipată. A fost adusă pe front şi o divizie de infanterie proaspăt sosită, pentru a apăra poziţiile din spate de la Alam Haifa Ridge.

Nu s-a operat nicio modificare esenţială în privinţa apărării planificată de Dorman-Smith şi aprobată de Auchinleck.

După câştigarea bătăliei, s-a acreditat însă ideea că, în urma schimbărilor la nivelul comandantului, planul a fost complet refăcut. Alexander, în raportul său, a relatat situaţia cu o onestitate menită să înlăture orice pretenţii. El a spus că atunci când a preluat comanda de la Auchinleck:

planul prevedea apărarea energică a zonei dintre mare şi înălţimea Ruweist şi ameninţarea din flanc a oricărei încercări de înaintare a inamicului la sud de înălţime, de pe o poziţie consolidată pe înălţimea Alam el Haifa. Generalul Montgomery, care comanda acum Armata a 8-a, a acceptat în principiu acest plan, cu care şi eu eram de acord. El spera ca, în situaţia în care inamicul nelăsa suficient răgaz, să poată ameliora poziţiile noastre prin întărirea flancului sudic şi stâng[75].

Poziţia de la Alam Haifa a fost întărită înainte ca Rommel să atace, însă apărarea ci a lăsat de dorit. Deznodământul bătăliei a fost hotărât de poziţionarea judicioasă a blindatelor şi de acţiunea lor defensivă foarte

---

75 Alexander, Despatch, p. 841.

eficientă.

Sectorul nordic şi sectorul central al frontului au fost atât de puternic fortificate, încât fâşia sudică de 25 km dintre „loja” cu trupe din Noua Zeelandă, de pe înălţimea Alam Nayil şi Depresiunea Qattara, a constituit singura porţiune de front care a permis o penetrare rapidă. În încercarea de a realiza o străpungere, Rommel a fost nevoit să aleagă această linie de înaintare, exact ceea ce urmărise planul de apărare elaborat de Auchinleck. Efectul surpriză nemaifiind posibil, Rommel a trebuit să se bizuie pe timp şi viteză pentru a-şi lua adversarul prin surprindere. Spera că, străpungând rapid sectorul sudic şi aşezându-se de-a curmezişul liniilor de comunicaţii ale Armatei a 8-a, aceasta se va găsi într-o situaţie critică, cu apărarea dezorganizată. Planul lui viza depăşirea centurii minate printr-un atac nocturn, după care Afrika Korps, împreună cu o parte din Coqml mobil italian, să înainteze spre est, străbătând până la revărsatul zorilor circa 48 km. Apoi urmau să pornească în direcţia nord-est, către coastă, ţintind zona de aprovizionare a Armatei a 8-a. El spera să ademenească blindatele britanice într-o cursă de urmărire, să le încolţească şi să le distrugă. Concomitent, Divizia 90 uşoară şi restul Corpului mobil italian urmau să formeze un coridor protector suficient de puternic pentru a rezista contraatacurilor lansate din nord, permiţându-i astfel să câştige bătălia de blindate, în spatele englezilor. Rommel afirmă că „a mizat pe reacţia lentă a comandamentului britanic, deoarece ştia din proprie experienţă că englezii au nevoie de timp pentru a lua hotărâri şi a le pune în

practică”.

În noaptea atacului, 30 august, a constatat însă că centura minată era mult mai lată decât bănuise. În zori, vârfurile de lance ale lui Rommel o depăşiseră doar cu 13 km, iar Afrika Korps n-a reuşit să înceapă înaintarea spre est decât în jurul orei 10.00 a.m., când cea mai mare parte a vehiculelor erau supuse bombardamentului aviaţiei militare britanice. Comandantul corpului de armată, generalul Walter Nehring, a fost rănit încă de la începutul luptelor, astfel încât Afrika Korps s-a luptat sub comanda generalului de corp de armată Fritz Bayerlein, şeful Statului major.

Când s-a convins că a ratat efectul surpriză şi că ritmul înaintării se afla sub graficul stabilit, Rommel a vrut să întrerupă atacul. După discuţia cu Bayerlein şi bazându-se pe propria-i intuiţie îi decis să-l continue, dar cu scopuri modificate şi cu obiective mai limitate. Conştient de faptul că blindatele britanice avuseseră timp să se instaleze pe poziţiile de luptă şi puteau ameninţa flancul unei înaintări extrem de extinse, Rommel s-a hotărât „să cotcască spre nord ceva mai devreme decât plănuise”. Prin urmare, a ordonat trupelor din Afrika Korps să facă o întoarcere, astfel încât să se îndrepte spre Punctul 132, clementul dominant al înălţimii Alam Haifa. Această schimbare de direcţie a condus Afrika Korps spre zona în care se afla Brigada 22 blindată, o zonă cu nisipuri ce stânjeneau orice tip de manevră. Linia de asalt plănuită iniţial era mult în afara acestei zone „critice”.

Poziţiile de luptă ale Brigăzii 8 blindate se aflau la

circa 16 km distanţă, spre sud-est, de Brigada 22, mult mai bine plasată pentru a stăvili o acţiune de încercuire, şi mai puţin pentru o ameninţare din flanc asupra unei poziţii. Când amplasase brigăzile la asemenea distanţă, Montgomery se bizuise pe faptul că fiecare în parte beneficia de forţe egale cu întreaga Afrika Korps, deci putea rezista până când cealaltă brigadă îi venea în ajutor.

Brigada 8 nu a ajuns pe poziţii decât la 4.30 a.m. – astfel încât întârzierea inamicului s-a dovedit un adevărat noroc. (Conform planului iniţial, Afrika Korps trebuia să ajungă în zonă înainte de revărsatul zorilor.) O ciocnire nocturnă sau un asalt dimineaţa, înainte ca Brigada 8 să se fi instalat pe poziţii, ar fi putut crea o situaţie dificilă, cu atât mai mult cu cât trupele engleze, proaspăt sosite, nu aveau experienţa luptei în deşert.

Datorită faptului că Afrika Korps a fost nevoită să cotească spre nord mai devreme decât intenţionase, atacul a căzut direct asupra Brigăzii 22 blindate, dar ceva mai târziu, în cursul zilei. Atacurile aeriene continue şi sosirea cu întârziere a convoaielor cu combustibil determinaseră amânarea înaintării, astfel încât Afrika Korps a plecat abia după-amiaza. Apropiindu-se de Alam Haifa şi de poziţiile de luptă ale Brigăzii 22 blindate, panzerele au nimerit sub tirurile tancurilor bine poziţionate şi apoi al artileriei de sprijin a brigăzii, dotată cu toate tipurile de tunuri şi manevrată cu abilitate de noul şi tânărul ei comandant, „Pip” Roberts. Înaintările repetate şi tentativele de acţiuni din flanc au fost stăvilite, iar lăsarea serii a determinat încetarea luptei, oferindu-le un răgaz binemeritat

apărătorilor şi răspândind deprimarea în rândurile atacanţilor.

Eşecul atacului nu s-a datorat numai acestor respingeri efective. Din cauza lipsei de carburanţi, la mijlocul după-amiezii Rommel a fost nevoit să anuleze ordinul de cucerire a Punctului 132.

În dimineaţa zilei de l septembrie, tot din lipsa carburanţilor, Rommel a trebuit să renunţe la orice acţiune de anvergură. El a îndrăznit să lanseze doar un atac local, cu Divizia 15 blindată, pentru a captura înălţimea Alam Haifa.

Afrika Korps se afla într-o situaţie disperată datorită pierderilor mari suferite în timpul nopţii, în urma bombardamentelor aviaţiei şi artileriei Corpului 13, condus de Horrocks, care au continuat şi pe parcursul zilei. Atacurile anemice ale blindatelor germane au fost stăvilite rând pe rând, de o apărare întărită acum, deoarece dimineaţă, convins că inamicul nu se deplasa către est, spre spatele său, Montgomery ordonase celorlalte două brigăzi blindate să se alăture lui Roberts.

După-amiaza, Montgomery „a ordonat începerea pregătirilor pentru lansarea unui contraatac menit să ne redea iniţiativa”. Ideea era ca, printr-un atac în cerc la sud de poziţiile trupelor din Noua Zeelandă, să se astupe gâtul de sticlă în care nemţii izbutiseră să se strecoare. El a luat măsurile necesare pentru ca eşaloanele cartierului general al Corpului 10 „să comande o forţă de urmărire”, care „să fie pregătită să înainteze până la Daba, cu toate rezervele disponibile”.

Rommel mai avea carburant doar pentru o singură zi, ceea ce însemna deplasarea unităţilor pe o distanţă de circa 95 km. Ca atare, după o a doua noapte cu bombardamente aproape continue, Rommel s-a decis să renunţe la ofensivă şi să înceapă o retragere treptată.

Pe parcursul zilei, germanii aflaţi în faţa poziţiilor de la Alam Haifa au început să se deplaseze spre vest. Cererile de a-i urmări u fost însă refuzate – căci tactica lui Montgomery prevedea evitarea riscului ca blindatele sale să fie ademenite în capcanele lui Rommel, aşa cum se întâmplase de atâtea ori înainte. Montgomery a ordonat ca atacul spre sud, lansat de trupele din Noua Zeelandă, întărite şi cu alte unităţi, să înceapă peste două zile, în noaptea de 3 spre 4 septembrie.

În ziua de 3 septembrie, forţele lui Rommel au început însă o retragere generală, lăsând în urmă doar câteva patrule. Atacul „de gâtuire” a fost lansat în aceeaşi noapte, împotriva flancului din spate al inamicului, apărat de Divizia 90 uşoară şi de Divizia Trieste. Atacul, nereuşit, a fost întrerupt.

În următoarele două zile, 4 şi 5 septembrie, Afrika Korps şi-a continuat retragerea fără a mai fi atacată. Englezii s-au mulţumit să o urmărească cu prudenţă, cu mici grupări de avangardă. La 6 septembrie, germanii s-au oprit pe un teren înalt, la aproape 10 km de frontul iniţial, lucru ce demonstra că intenţionau să organizeze acolo o rezistenţă dură. A doua zi, cu acordul lui Alexander, Montgomery a oprit lupta şi Rommel a fost lăsat stăpân pe acea mică bucată de teren câştigată în sud. Aceasta

reprezenta o consolare nesemnificativă raportată la pierderile suferite şi la zădărnicirea obiectivelor lui iniţiale.

Pentru trupele Armatei a 8-a, spectacolul inamicului în retragere, fie numai şi cu câţiva paşi, compensa din plin dezamăgirea pricinuită de faptul că nu îl putuseră zdrobi, deoarece semnifica faptul că situaţia se schimbase. Montgomery reuşise să redea încrederea trupelor britanice în comandantul lor.

Persista, totuşi, întrebarea dacă nu se ratase cumva o mare ocazie de a distruge definitiv inamicul. S-ar fi evitat astfel toate pierderile implicate de atacarea acestuia pe noile poziţii consolidate. Totuşi, Bătălia de la Alam Haifa a reprezentat o mare reuşită pentru englezi. Rommel a pierdut definitiv iniţiativa – şi, ţinând conti de numeroasele întăriri care le soseau englezilor, devenise clar faptul că următoarea bătălie putea fi pentru Rommel o „Bătălie fără speranţă” – aşa cum, pe drept cuvânt, a numit-o chiar el. În lumina analizelor făcute după război asupra forţelor şi resurselor combatanţilor, se vede clar că înfrângerea finală a lui Rommel a devenit probabilă din momentul în care năvala sa în Egipt a fost stăvilită pentru prima oară, în bătălia de la Alamein, din iulie. Aceasta poate fi socotită punctul de cotitură. Totuşi, Rommel rămăsese o mare ameninţare la sfârşitul lui august, când a atacat din nou, cu toate că forţa celor două părţi beligerante nu fusese şi nu avea să mai fie niciodată atât de aproape de un echilibru. Rommel mai avea, atunci, posibilitatea de a repurta victoria dacă adversarii săi s-ar fi încurcat, aşa

cum se întâmplase în cele câteva ocazii anterioare.

Semnificaţia crucială a acestei „Alam Haifa” este confirmată de faptul că, deşi lupta s-a purtat în aceeaşi zonă de la Alamein, i s-a conferit totuşi un nume distinctiv.

Această bătălie prezintă un interes deosebit şi din punct de vedere tactic, nu numai pentru că a fost câştigată de partea aflată în defensivă, dar a şi fost câştigată exclusiv prin apărare, tară nicio contraofensivă. Din acest motiv ea se deosebeşte de majoritatea bătăliilor „de cotitură” din al doilea război mondial şi din războaiele anterioare. Deşi decizia lui Montgomery de a nu valorifica imediat succesele sale defensive printr-o ofensivă amplă a determinat pierderea şansei de a încolţi şi distruge forţele lui Rommel (ceea ce pe moment însemna o şansă excelentă) – efectul acestei atitudini nu a impietat asupra caracterului hotărâtor al acestei bătălii, momentul de cotitură al campaniei din Africa. Din clipa aceea, britanicii şi-au recăpătat încrederea în victorie, în vreme ce pe germani i-a cuprins un sentiment de deznădejde, când au intuit că, indiferent de mărimea sacrificiilor, nu mai puteau spera decât la amânarea sfârşitului.

Se pot trage numeroase învăţăminte din modul de ducere a acestei lupte. Poziţionarea forţelor britanice şi alegerea terenului au avut o mare influenţă asupra deznodământului. Acelaşi lucru se poate spune şi despre flexibilitatea ordinelor de luptă şi a măsurilor adoptate. De o deosebită importanţă s-a dovedit îmbinarea judicioasă a torţelor aeriene cu cele terestre. Eficacitatea acestei combinaţii s-a datorat structurii defensive a bătăliei,

conform căreia forţele terestre au asigurat apărarea cercului exterior, în timp ce forţele aeriene au bombardat constant „arena”, transformată într-o capcană, pentru trupele lui Rommel care forţaseră înaintarea. În această bătălie, forţele aeriene au avut posibilitatea de a opera mai degajat ştiind că toate trupele din interiorul inelului aparţineau „inamicului”, spre deosebire de bătăliile mai fluide în care acţiunea aeriană este îndeobşte stânjenită.

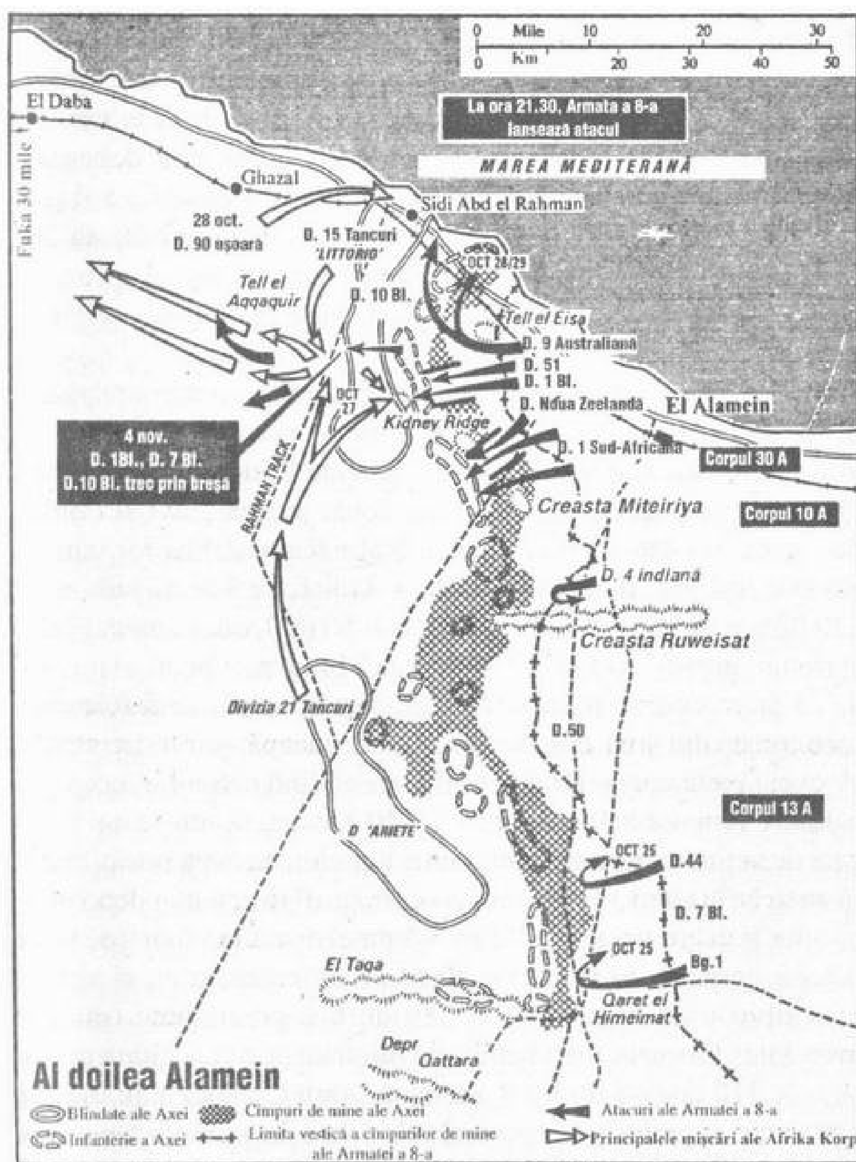
Englezii au lansat ofensiva abia după şapte săptămâni, timp în care premierul britanic fierbea de furie din cauza întârzierii. Montgomery, însă, era hotărât să nu acţioneze decât după încheierea pregătirilor pentru a fi sigur că şansa de a învinge îi aparţinea. Alexander i-a susţinut punctul de vedere, astfel încât Churchill (a cărui poziţie politică devenise şubredă după seria dezastrelor suferite de englezi de la începutul anului) a trebuit să se plece în faţa argumentelor care pledau pentru amânarea atacului până în octombrie.

Data exactă a atacului a fost determinată de fazele lunii, deoarece ofensiva era prevăzută să înceapă printr-un atac de noapte – pentru a neutraliza tirul defensiv al inamicului – şi, a fi în acelaşi timp suficientă lumină pentru crearea unor culoare în câmpurile de mine ale inamicului. Prin urmare, lansarea atacului a fost fixată pentru noaptea de 23 octombrie – în 24 fiind lună plină.

Churchill dorea ca atacul să demareze mai devreme, deoarece marele proiect al unei debarcări comune americano-britanice în nordul Africii ocupat de francezi, numit „Operaţiunea Torţa”, era prevăzut la începutul lunii

noiembrie. O victorie decisivă asupra lui Rommel, la Alamein, i-ar fi făcut pe francezi să întâmpine cu bucurie sosirea purtătorilor torţei eliberării de sub dominaţia Axei şi l-ar fi determinat totodată pe generalul Franco să nu mai salute intrarea forţelor germane în Spania şi în Marocul spaniol – lucru ce putea primejdui debarcările aliaţilor.

Alexander considera că lansarea „Operaţiunii Picior-iute” cu două săptămâni înainte de „Torţă” „asigura timpul necesar pentru a distruge cea mai mare parte a armatei Axei şi în acelaşi timp nu dădea răgaz inamicului să demareze acţiunea de consolidare a frontului din Africa”.

În orice caz, în zona din Africa de Nord, în care se afla el, succesul trebuia să fie garantat, dacă în cealaltă zonă

se înregistra un rezultat favorabil în urma noii debarcări. „Decisivă a fost convingerea mea că a ataca înainte de a fi gata ar însemna să risc un eşec”. Argumentele lui Alexander au fost luate în considerare, deşi data propusă de el depăşea cu aproape o lună pe cea sugerată de Churchill lui Auchinleck. În final s-a stabilit ziua de 23 octombrie.

Până la acea dată, superioritatea englezilor în privinţa puterii de luptă – atât numerică, cât şi calitativă – a devenit mai-mare ca oricând. Conform estimării clasice pe „divizii”, cele două părţi păreau să se afle pe picior de egalitate – câte douăsprezece „divizii”, dintre a care patru blindate. În privinţa numărului real al soldaţilor, situaţia era cu totul alta, puterea de luptă a Armatei a 8-a cifrându-se la 230.000, în timp ce Rommel avea sub 80.000, dintre care 27.000 germani. În plus, Armata a 8-a poseda 7 brigăzi blindate şi un total de 23 de regimente blindate, în comparaţie cu forţa lui Rommel, care consta din 4 batalioane germane de tancuri şi 7 italiene. Mai elocventă este comparaţia puterii reale a blindatelor. La începerea bătăliei. Armata a 8-a deţinea 1.440 tancuri, dintre care 1.229 gata de acţiune; în cazul prelungirii luptelor, că avea posibilitatea să apeleze la alte 1.000 de tancuri care se aflau acum în depozitele bazelor şi în atelierele din Egipt. Rommel dispunea doar de 260 de tancuri germane (dintre care 20 se aflau în reparaţie, şi alte 30 erau tipul uşor Panzer II) şi 280 de tancuri italiene (modele învechite). În cazul unei bătălii de blindate se putea conta numai pe cele 210 tancuri mijlocii germane. Astfel, englezii au început

lupta cu o superioritate numerică de 6 la 1 în privinţa tancurilor apte de luptă şi o rezervă considerabilă, gata de a suplini eventualele pierderi.

În privinţa puterii de luptă, într-o acţiune tanc *contra* tanc, avantajul englezilor devenea şi mai mare, deoarece tancurile Grant erau susţinute de tancurile Sherman, mai noi şi mai eficiente, trimise din America în mari cantităţi. La începerea bătăliei, Armata a 8-a avea peste 500 de tancuri Shennan şi Grant, la care se adăugau cele ce urmau să sosească, în timp ce Rommel nu dispunea decât de 30 de noi tancuri Panzer IV (cu tunuri de 75 mm de mare viteză) cu patru mai mult decât la Alam Haifa şi care se puteau pune cu noile tancuri americane. La aceasta se adăuga pierderea avantajului anterior în ceea ce privea tunurile antitanc. Puterea lui Rommel la capitolul tunuri antitanc „88” se ridica acum la 86 de piese, deşi la acestea se mai adăugaseră încă 68 de tunuri „76” ruseşti, capturate. Faptul că tunurile antitanc germane standard, de 50 mm, nu puteau străpunge blindajul tancurilor Sherman, Grant şi Valentine, decât de la mică distanţă, reprezenta un mare handicap, întrucât noile tancuri americane erau prevăzute cu proiectile înalt explozive cu care puteau distruge tunurile antitanc ale inamicului de la distanţe mari.

Şi în spaţiul aerian, englezii deţineau o superioritate nemaiîntâlnită până atunci. Arthur Tedder, comandantul suprem al forţelor aeriene din Orientul Mijlociu, dispunea de 96 de escadrile operaţionale – 13 americane, 13 sud-africane, o escadrilă rhodesiană, 5 australiene, 2 greceşti,

una franceză şi una iugoslavă. Acestea totalizau peste 1.500 de avioane din care 1.200 cu bazele în Egipt şi Palestina erau pregătite să sprijine atacul Armatei a 8-a. Germanii şi italienii aveau la un loc doar 350 avioane operaţionale pentru a susţine „Panzerarmee”. Această superioritate aviatică s-a dovedit importantă în hărţuirea acţiunilor întreprinse de Panzerarmee şi pentru stânjenirea aprovizionării diviziilor acesteia. De asemenea ea a fost foarte utilă protejării fluxului de aprovizionare al Armatei a 8-a, în cazul intervenţiilor adverse. Deşi mai mare importanţă pentru deznodământul bătăliei a fost acţiunea forţei aeriene, combinată cu cea a submarinelor britanice, în vederea strangulării arterelor maritime de aprovizionare a trupelor din „Panzerarmee”. În timpul lunii septembrie, aproape o treime din rezervele expediate pe mare spre „Panzerarmee” s-au pierdut la traversarea Mediteranei. Multe nave au fost constrânse să se întoarcă din drum. În octombrie, interceptarea navelor cu provizii a făcut ca nici jumătate din ceea ce s-a trimis să nu mai ajungă în Africa. Aprovizionarea cu proiectile a fost atât de redusă, încât germanii aproape că n-au avut cu ce contracara bombardamentele britanice. Cea mai grea pierdere a reprezentat-o, însă, scufundarea tancurilor petroliere în săptămânile premergătoare ofensivei britanice când nicio navă de acest fel n-a mai ajuns în Africa. Drept urmare, la începerea bătăliei, „Panzerarmee” mai dispunea doar de trei raţii de carburant, în loc de 30, cifra minimă de rezervă. Această lipsă a impus distribuirea fragmentară a forţelor mobile, a împiedicat rapida lor

concentrare în punctele de atac şi le-a imobilizat progresiv, pe măsură ce frontul a evoluat.

Pierderea proviziilor alimentare a constituit o cauză importantă a îmbolnăvirilor în rândul trupelor. Această situaţie s-a agravat datorită proastelor condiţii igienico-sanitare din tranşee, îndeosebi în cele ocupate de italieni. Chiar şi în bătălia din iulie, englezii au fost adesea nevoiţi să evacueze tranşeele italiene capturate, din cauza murdăriei şi a mirosului. Drept urmare, nu o dată au fost surprinşi de blindatele germane, pe teren deschis, neavând timp să sape noi tranşee. Nesocotirea regulilor de igienă a acţionat în cele din urmă ca un bumerang, favorizând răspândirea dizenteriei şi a hepatitei epidemice nu numai în rândul trupelor italiene, ci şi a celor germane – printre victime numărându-se câţiva ofiţeri cu funcţii-cheie în „Panzerarmee”.

Cea mai importantă „pierdere umană provocată de boală” a fost chiar Rommel, care s-a îmbolnăvit în august, înainte de atacul de Alam Haifa. El şi-a revenit suficient pentru a-şi exercita funcţia de comandant în timpul acelei bătălii, dar în septembrie medicii l-au trimis în Europa, pentru tratament şi odihnă. Conducerea a fost preluată temporar de generalul Stumme, în locul căruia, la comanda Afrika Korps, a venit generalul Thoma (ambii aduşi de pe frontul din Rusia). Absenţa lui Rommel şi lipsa de experienţă a locţiitorilor în privinţa operaţiunilor militare în deşert au reprezentat un handicap suplimentar pentru planificarea şi realizarea măsurilor necesare înfruntării iminentei ofensive britanice. A doua zi după

demararea acesteia, Stumme s-a deplasat pe front, a nimerit sub un tir nimicitor, a căzut din maşină şi a murit din cauza unui atac de cord. În aceeaşi seară convalescenţa lui Rommel în Austria a fost curmată de telefonul lui Hitler, care l-a întrebat dacă poate să se întoarcă în Africa. Rommel a luat avionul a doua zi, 25 octombrie, şi a sosit în apropiere de Alamein la lăsarea serii. El a luat în primire o apărare care, în acea zi, pierduse aproape jumătate din numărul de tancuri în timpul unor contraatacuri fără finalitate.

Iniţial, planul lui Montgomery prevedea două atacuri simultane pe partea stângă şi pe partea dreaptă – efectuate de Corpul 30 A, condus de Oliver Leese, la nord şi de Corpul 13 A al lui Bria-n Horrocks, la sud. Apoi marca masă de blindate (concentrate în Corpul 10 A sub comanda lui Herbert Lumsden) urma să taie rufele de aprovizionare ale inamicului. La începutul lui octombrie însă, el a ajuns la concluzia că proiectul era prea ambiţios, „având în vedere neatingerea standardelor de pregătire din armată”, şi a optat pentru un plan cu obiective mai limitate. Conform acestuia – „Operaţia Picior-iute” – atacul era concentrat în nord, în apropierea coastei, pe fâşia de 6 km dintre înălţimile Tell el Eisa şi Miteiriya, în timp ce Corpul 13 A urma să lanseze un atac de diversiune în sud, fără a forţa, exceptând cazul în care apărarea se fărâmiţa. Acest plan, limitat din raţiuni de prudenţă, s-a soldat cu o luptă prelungită şi costisitoare, ce putea fi evitată prin aplicarea planului iniţial, mult mai îndrăzneţ (ţinând cont de imensa superioritate a englezilor).

Bătălia s-a transformat într-o luptă de uzură – cu lovituri puternice şi mai puţine manevre tactice – iar pentru o vreme a apărut chiar spectrul eşecului. Decalajul de forţe între cele două părţi era însă atât de mare, încât chiar şi în condiţii de factori inegali de uzură, timpul a lucrat în favoarea ţelului urmărit de Montgomery cu acea hotărâre de neclintit, caracteristică acţiunilor întreprinse de el. În cadrul limitelor fixate pentru planul de luptă, Montgomery a dat dovadă de o excelentă capacitate de a schimba direcţia loviturilor şi de a dezvolta acţiuni tactice menite să-l dezechilibreze pe adversar.

După un uragan de bombardamente cu o durată de cincisprezece minute, lansat din peste 1.000 de tunuri, vineri, 23 octombrie, la ora 22 a demarat asaltul infanteriei. Debutul atacului a fost încununat de succes şi datorită lipsei de proiectile a inamicului, care l-a determinat pe Stumme să nu bombardeze zone de concentrare a englezilor. Adâncimea şi densitatea câmpurilor minate s-au dovedit, însă, un obstacol mai greu de trecut, astfel încât intervalul prevăzut pentru deminare a fost mai lung decât se estimase. Din acest motiv, blindatele britanice se aflau tot pe suprafeţele nepericuloase dintre mine sau imediat dincolo de acestea când s-a luminat de ziuă. Abia a doua zi dimineaţă, după noi atacuri nocturne lansate de infanterie, patru brigăzi blindate au izbutit să se desfăşoare pe latura îndepărtată a perimetrului – la 10 km în spatele frontului iniţial – după ce au înregistrat pierderi substanţiale în operaţiunea de pătrundere pe un culoar atât de îngustat. Concomitent,

atacul secundar al Corpului 13 A, în sud, se ciocnise de necazuri similare şi a încetat în cea de a doua zi, la 25 octombrie.

Intrându-l realizat în liniile defensive în nord părea suficient de ameninţător, ca să-i determine pe comandanţii germani să arunce în luptă tancurile, pentru a împiedica lărgirea culoarului. Calculele lui Montgomery prevăzuseră o asemenea acţiune şi blindatele sale, instalate acum pe poziţii bune, au provocat pierderi mari inamicului în timpul contraatacurilor pe care acesta le-a lansat. Scara, Divizia 15 tancuri germană mai avea doar un sfert din efectivul iniţial de tancuri în vreme ce Divizia 21 tancuri se afla tot în sectorul sudic.

A doua zi, la 26 octombrie, englezii au reluat atacul, dar încercarea de a forţa înaintarea a eşuat şi blindatele lor au plătit un preţ greu pentru acest eşec. Şansa de a transforma străpungerea iniţială într-o pătrundere masivă se spulberase, iar grupul britanic de blindate se afla prins acum într-un puternic inel de tunuri germane antitanc. Lumsden şi comandanţii diviziilor sale ridicaseră obiecţii în a doua noapte cu privire la felul în care blindatele erau utilizate pentru a sparge un culoar pe o fâşie atât de îngustă. Pe măsură ce pierderile s-au înmulţit, pe parcursul străpungerii părerea că blindatele erau prost folosite s-a răspândit în rândul ofiţerilor.

Afişând un aer de supremă încredere, Montgomery, care înţelesese că atacul iniţial eşuase şi breşa era blocată, s-a străduit să născocească un nou plan, lăsându-le forţelor sale principale un cuvenit răgaz de odihnă.

Disponibilitatea de a-şi schimba obiectivul urmărit în funcţie de împrejurări, atât acum, cât şi ulterior, a reprezentat pentru soldaţi un tonic real puternic împreună cu o recunoaştere a calităţilor sale de general, decât discursul retrospectiv obişnuit prin care sugera că totul a decurs „conform planului”. Acest ultim obicei a umbrit şi a diminuat aprecierea de care se bucura pentru adaptabilitatea şi versatilitatea de care dădea dovadă la momentul oportun.

Noul plan a fost botezat „Operaţiunea Supraîncărcarea” – pentru a-i impresiona pe executanţi şi a-i convinge că era vorba de cu totul altceva, cu mult mai multe şanse de reuşită. Divizia 7 blindată a fost adusă în nord, ca întărire. Rommel a profitat şi el de momentul de acalmie pentru a-şi regrupa forţele – Divizia 21 tancuri se afla deja pe drum, spre sectorul nordic, urmată de Ariete. Atacul secundar din sud, lansat de Corpul 13 A, nu şi-a realizat scopul de a distrage atenţia inamicului şi de a-l determina să-şi menţină o parte din blindate în sud. Mutarea spre nord şi concentrarea ulterioară a ambelor armate acolo a reprezentat, din punct de vedere tactic, un avantaj pentru Rommel. Englezii s-au văzut nevoiţi să suporte efectele unei lupte de uzură, şi să facă faţă unor lovituri puternice. Din fericire pentru ei, avantajul lor numeric s-a dovedit atât de mare, încât până la urmă deznodământul urma să-i favorizeze dacă procesul de „nimicire” era urmărit cu hotărâre.

Noua ofensivă a lui Montgomery a debutat în noaptea de 28 octombrie printr-un atac spre nord, către coastă,

pornit din marele intrând realizat în frontul inamicului. Montgomery intenţiona să prindă în cleşte „buzunarul” de pe coastă al inamicului şi să valorifice succesul printr-un atac spre vest, de-a lungul drumului de coastă, către Daba şi Fuka. Noul atac a rămas însă suspendat pe terenul minat, iar şansele lui s-au spulberat odată cu contraatacul rapid al lui Rommel, prin care Divizia 90 uşoară a fost deplasată spre acest flanc. În ciuda acestui fapt, Rommel s-a socotit norocos în momentul în care atacul a încetat, deoarece resursele lui scădeau simţitor.

Afrika Korps nu mai avea decât 90 de tancuri, în timp ce Armata a 8-a dispunea încă de opt sute, astfel că eu toate că plătise un preţ de aproape patru tancuri britanice pentru unul german, superioritatea englezilor crescuse la 11 la 1.

În scrisoarea adresată soţiei sale în 29 octombrie, Rommel spunea: „Nu prea mai am speranţe. Noaptea stau întins, cu ochii deschişi, incapabil să dorm din cauza răspunderii care îmi apasă pe umeri. Ziua sunt mort de oboseală. Ce-o să se întâmple dacă lucrurile vor merge prost aici? Gândul ăsta mă chinuie zi şi noapte. Nu văd nicio ieşire, dacă se întâmplă aşa ceva”. Din această scrisoare reiese că încordarea îşi spunea cuvântul nu numai în privinţa trupelor, ci şi în cea a comandantului lor, încă bolnav. În zorii acelei zile, Rommel intenţionase să ordone o retragere pe poziţiile de la Tuka, la 95 km vest, dar ezitase să facă acest pas înapoi, care ar fi însemnat sacrificarea unei mari părţi a infanteriei sale mobile. În final a amânat luarea vreunei decizii în speranţa că o nouă

oprire a atacului îl va determina pe Montgomery să întrerupă ofensiva. Stoparea atacului spre coastă s-a dovedit în avantajul britanicilor. Dacă Rommel s-ar fi eschivat în acel moment, toate planurile britanicilor ar fi căzut.

Constatând că atacul său spre coastă a dat greş, Montgomery a decis revenirea la linia iniţială de atac. El spera să profite de mutarea spre nord a puţinelor rezerve ale inamicului. Decizia s-a dovedit corectă şi, totodată, un exemplu al flexibilităţii sale. Din păcate, forţele de care dispunea nu erau la fel de flexibile; lungul interval de timp necesar regrupării efectivelor a făcut ca noul atac să fie lansat abia pe 2 noiembrie.

Această nouă pauză, intervenită după repetate opriri, a accentuat starea de deprimare şi de nelinişte la Londra. Churchill era profund dezamăgit de ritmul lent al ofensivei şi abia a putut fi oprit să nu trimită o telegramă caustică lui Alexander. Greul a căzut pe generalul Alan Brooke, comandantul Statului major general imperial, care s-a străduit să liniştească întregul Cabinet, deşi el însuşi se întreba: „Nu cumva m-am înşelat şi Monty a fost înfrânt?” Până şi Montgomery era mai puţin încrezător decât lăsa să se vadă.

Debutul noului atac, în primele ore ale zilei de 2 noiembrie, a fost din nou descurajant şi a alimentat ideea că ofensiva va trebui oprită. Practic, câmpurile de mine au provocat noi întârzieri, iar rezistenţa s-a dovedit mai dârză decât se anticipase. Când s-a luminat de ziuă, brigada blindată aflată în avangardă „s-a trezit faţă în faţă cu ţevile

tunurilor antitanc inamice care formau un paravan puternic pe făgaşul Rahman, nu dincolo de acesta, cum fusese planificat, în această poziţie delicată brigada. A fost atacată de ceea ce mai rămăsese din blindatele lui Rommel şi a pierdut trei sferturi din numărul tancurilor din dotare. Restul a rezistat vitejeşte, permiţând astfel brigăzilor care veneau din urmă să pătrundă prin golul creat. Din păcate, şi acestea au fost oprite imediat după făgaşul Rahman. La lăsarea serii lupta a încetat. Englezii au pierdut în bătălie şi din cauza. Unor avarii mecanice încă aproximativ 200 de tancuri.

Deşi perspectiva părea întunecată după această nouă oprire – mai cu seamă privită de la distanţă –, norii erau pe punctul de a se risipi, căci Rommel îşi epuizase resursele. Era uimitor că apărarea rezistase atâta vreme. Miezul ei dur îl constituiseră cele două divizii de tancuri ale Afrika Korps, care nici la începutul bătăliei nu numărau mai mult de 9.000 de combatanţi, iar acum ajunseseră la 2.000. Şi mai grav era că Afrika Korps dispunea doar de 30 de tancuri apte de luptă, în timp ce englezii rămăseseră cu mai mult de 600. Tancurile italieneşti, prevăzute cu o carcasă subţire, se pulverizaseră sub focul englezilor, iar mulţi dintre cei ce scăpaseră părăsiseră câmpul de luptă, fugind spre vest.

În noaptea aceea Rommel a luat hotărârea de a se retrage pe poziţiile de la Fuka, printr-o manevră în doi timpi. În ziua de 3 noiembrie, acţiunea de retragere era în curs de desfăşurare când, imediat după amiază, a sosit un ordin de anulare din partea lui Hitler. Acesta insista ca

poziţiile de la Alamein să fie apărate cu orice preţ. Rommel, care nu mai avusese parte de amestecul lui Hitler şi nu simţise niciodată nevoia de a nu-i da ascultare, a oprit retragerea şi a rechemat coloanele pornite deja pe drumul de întoarcere.

Urmările au fost nefaste – nu s-a organizat o rezistenţă eficientă ceva mai departe şi nici n-a fost posibilă reluarea rezistenţei la Alamein. Retragerea nemţilor spre vest fusese reperată şi raportată de observatorii aviatici la începutul zilei şi, în mod firesc, l-a stimulat pe Montgomery să-şi intensifice eforturile. Deşi două încercări de a ocoli paravanul inamicului au fost zădărnicite, un nou atac de infanterie lansat de Divizia 51 Highland şi Divizia 4 indiană, uşor deviat spre vest, a reuşit să rupă legătura dintre Afrika Korps şi italieni. La 4 noiembrie, imediat după revărsatul zorilor, trei divizii blindate au trecut prin breşă şi s-au desfăşurat cu ordinul de a se deplasa spre nord şi de a bara linia de retragere a inamicului de-a lungul drumului de coastă. Acţiunea de valorificare a avantajului obţinut a fost susţinută de Divizia motorizată din Noua Zeelandă şi de o a patra brigadă blindată, aflată sub comanda acesteia.

În sfârşit, se ivise o ocazie excelentă de a nimici întreaga armată a lui Rommel. Şansele au sporit şi mai mult datorită faptului că Thoma, comandantul lui Afrika Korps, a fost capturat în luptele matinale, iar ordinul de retragere a fost dat abia după-amiază (aprobarea lui Hitler nu a fost primită decât a doua zi). Imediat ce Rommel a dat ordinul de retragere, trupele germane s-au mişcat rapid,

cu ajutorul mijloacelor de transport motorizate care le mai rămăseseră. Englezii au întârziat urmărirea din cauza vechilor lor greşeli – prudenţă excesivă, ezitare, deplasare lentă.

După ce au reuşit să treacă prin culoar, cele trei divizii blindate britanice au fost dirijate către drumul de coastă spre Ghanzal, la numai 16 km în spatele frontului rupt. Această mişcare strânsă le-a dat posibilitatea germanilor să le blocheze drumul printr-o scurtă şi rapidă deplasare laterală. După ce au avansat câţiva kilometri, diviziile britanice au fost oprite de acest paravan subţire şi ţinute pe loc până după-amiaza, când „Panzerarmee” a început, conform ordinelor, să se retragă. Prudenţi, englezii s-au oprit la lăsarea nopţii, pentru a se odihni, hotărâre ce s-a dovedit total neinspirată, deoarece se aflau dincolo de grosul forţelor ce mai rămăseseră din Panzerarmee.

A doua zi, 5 noiembrie, acţiunile de învăluire şi izolare au fost din nou reduse şi prea lente. La început, Divizia 1 blindată şi Divizia 7 blindată au fost dirijate spre Daba, aflată la 16 km dincolo de Ghazal. Formaţiile din avangardă au sosit la Daba abia la amiază şi au constatat că inamicul li se strecurase printre degete. Divizia 10, dirijată spre Galal, 25 km mai la vest, a reuşit să surprindă acolo „coada” inamicului şi a capturat circa 40 de tancuri, majoritatea italiene, rămase în pană de carburant.

Nu s-a întreprins nicio încercare de a urmări principalele coloane aflate în retragere, iar seara blindatele britanice s-au oprit, ca de obicei, pentru odihna

de noapte, după o înaintare de numai 18 km şi asta când mai aveau doar aproximativ 10 km până la obiectiv – escarpa de la Fuka.

Diviziei din Noua Zeelandă şi blindatelor care îi fuseseră repartizate li se ceruse să se deplaseze la Fuka după ce se realiza străpungerea, dar ele au întârziat deoarece 311 trebuit să treacă prin culoar în urma diviziilor blindate (lucru datorat în parte şi proastei coordonări a traficului); apoi au pierdut din nou timp ca să-i măture pe italienii care le ieşeau în cale. În aceste condiţii, divizia n-a reuşit să parcurgă nici măcar jumătate din drumul până la Fuka, până la lăsarea întunericului, când s-a oprit. A doua zi, pe 5 noiembrie, a ajuns în apropierea obiectivului urmărit la amiază, dar s-a oprit în faţa unui presupus câmp minat – care, în realitate, era o cacealma a englezilor pentru a-şi acoperi retragerea spre Alamein. Până când trupele din Noua Zeelandă au străbătut acest teren „minat”, s-a lăsat din nou seara.

Divizia 7 blindată, după mişcarea prematură de la Daba, a fost trimisă înapoi, în deşert, pentru a ataca spre Baqqush, 24 km dincolo de Fuka. Obligată să traverseze partea din spate a coloanelor din Noua Zeelandă şi presupusul teren minat, ea a întârziat şi, la apusul soarelui, s-a oprit.

A doua zi dimineaţă, cele trei divizii plecate în urmărire s-au apropiat de Fuka şi de Baqqush – însă inamicul se retrăsese deja spre vest. Ele au capturat câteva sute de soldaţi răzleţi şi nişte tancuri rămase fără combustibil.

Speranţele de a prinde coloanele lui Rommel depindeau acum de Divizia 1 blindată care, după ce îi ratase pe nemţi la Daba, primise ordinul de a efectua un circuit mai lung prin deşert, şi să taie drumul de coastă la vest de Mersa Matruh. Înaintarea englezilor a fost blocată, însă, de două ori din cauza lipsei de carburant (a doua oară când mai aveau doar câţiva kilometri până la drumul de coastă). Situaţia l-a exasperat pe comandantul diviziei, mai ales că el şi alţi ofiţeri insistaseră ca măcar una dintre diviziile blindate să fie pregătită pentru o lungă urmărire a inamicului, la Sollum, înlocuindu-se o parte din muniţii cu combustibil suplimentar.

În după-amiaza zilei de 6 noiembrie, pe centura de coastă a început să plouă. Ploile înteţindu-se pe parcursul nopţii au oprit toate acţiunile de urmărire şi i-au permis lui Rommel să scape. Ulterior, condiţiile meteorologice nefavorabile au constituit principala scuză pentru eşecul acţiunii de urmărire a nemţilor. Analiza atentă a faptelor evidenţiază faptul că ocaziile cele mai bune fuseseră ratate înainte de apariţia ploilor – din cauza acţiunilor prea limitate, a prudenţei excesive, a aprecierii greşite a factorului timp, a încăpăţânării de a nu se deplasa pe întuneric şi a concentră îi excesive asupra bătăliei, neglijându-se valorificarea avantajelor obţinute. Dacă urmăritorii ar fi înaintat mai adânc în deşert, încercând să ajungă la un punct de blocare, ca de exemplu, escarpa abruptă de la Sollum, s-ar fi evitat riscul unei interceptări, datorată rezistenţei adversarului sau vremii proaste, deoarece spre deosebire de coastă în interiorul deşertului

ploile sunt rare.

În timpul nopţii de 7 noiembrie, Rommel s-a retras de la Mersa Matruh la Sidi Barrani, unde a organizat o scurtă rezistenţă necesară pentru a permite coloanelor cu vehicule de transport să se scurgă prin istmul de frontieră prin trecătorile de pe escarpele de la Sollum şi Halfaya, puternic bombardate de aviaţia britanică. La un moment dat, s-a produs o uriaşă aglomerare pe drumul de coastă, o coadă ce se întindea pe o lungime de 40 km. Datorită controlului de trafic bine organizat, majoritatea vehiculelor au reuşit să treacă în noaptea următoare, în ciuda bombardamentelor britanice. Astfel, la 9 noiembrie, deşi circa 1.000 de autovehicule urmau încălţă treacă prin istmul îngust, Rommel a ordonat ariergărzii să se retragă la frontieră.

Montgomery organizase o forţă specială de urmărire, care îngloba Divizia 7 blindată şi Divizia din Noua Zeelandă. El pregătise celelalte două divizii blindate ca dispozitiv de siguranţă în eventualitatea că primele ar rămâne fără combustibil, sau că Rommel ar lansa vreo ripostă. Acţiunea de urmărire a demarat în ziua de 8 noiembrie. Trupele din Noua Zeelandă au ajuns la frontieră abia la 11 noiembrie. Cu toate că două brigăzi ale Diviziei 7 blindată au înaintat prin deşert la sud de drumul de coastă şi au trecut graniţa în după-amiaza zilei precedente, n-au izbutit să prindă din urmă inamicul când acesta a trecut prin Capuzzon, în ziua de 11 noiembrie.

Deşi Rommel reuşise să scape din ghearele lui Montgomery, dejucând cu succes fiecare tentativă de a-i

tăia retragerea, dispunea de prea puţine forţe pentru a putea construi o nouă linie de apărare pe frontieră, sau ceva mai departe, în Cyrenaica. Trupele lui se cifrau deocamdată la circa 5.000 de germani şi 2.500 de italieni, 11 tancuri germane şi 10 italiene, 35 de tunuri antitanc germane, 65 de tunuri de câmp germane şi câteva tunuri italiene. Cu toate că aproximativ 15.000 de germani izbutiseră să scape, două treimi din ci îşi pierduseră întregul echipament de luptă. La italieni procentul era şi mai mare. Armata a 8-a, în afară de cele câteva mii de germani ucişi, făcuse prizonieri aproximativ 10.000 de germani şi peste 20.000 de italieni (inclusiv personalul administrativ). Fuseseră capturate circa 450 de tancuri şi peste 1.000 de tunuri. Englezii înregistraseră 13.500 de morţi şi răniţi, şi trăiau dezamăgirea de a-l vedea pe Rommel scăpând ca prin urechile acului „pentru a lupta şi altă dată”.

După o scurtă pauză necesară împrospătării proviziilor, britanicii au reluat urmărirea. Contraloviturile lansate de Rommel (interior lăsaseră o impresie atât de puternică, încât britanicii înaintau cu prudenţă de-a lungul coastei, în loc să se avânte de-a curmezişul arcului Benghazi. Blindatele din avangardă au ajuns la Mersa Brega abia la 26 noiembrie, după mai bine de două săptămâni de la traversarea graniţei răsăritene a Cyrenaicăi – şi după ce Rommel ajunsese la adăpostul acestei poziţii înguste. Singurele piedici întâmpinate de forţele sale pe parcursul retragerii prin Cyrenaica s-au datorat lipsei de carburant. La Mersa Brega, Rommel a

primit întăriri – o nouă divizie blindată italiană, Centauro, şi mai multe formaţiuni din trei divizii italiene de infanterie, care nefiind motorizate, constituiau mai degrabă o problemă decât un atu.

Ostilităţile s-au întrerupt pentru două săptămâni, timp în care englezii au primit întăriri şi provizii în vederea asaltului asupra poziţiilor de la Mersa Brega. Montgomery a pregătit un plan menit „să-l anihileze pe inamic în liniile lui de apărare” – ţintuindu-l printr-un puternic atac frontal, în timp ce o altă forţă puternică, printr-o largă manevră de încercuire trebuia să-i taie retragerea. Atacul frontal urma să fie declanşat la 14 decembrie şi să fie precedat de ample raiduri în noaptea de 11 spre 12 decembrie pentru a distrage atenţia inamicului de la manevra de încercuire, care trebuia să se desfăşoare prin deşert. Rommel, simţind pericolul a şters-o în noaptea de 12 decembrie – ridiculizând astfel planul britanic. Printr-un salt rapid a ocupat o poziţie lângă Buerat, la 400 km vest de Mersa Brega, şi la 800 km dincolo de noua bază înaintată a Armatei a 8 a, de la Benghazi.

La sfârşitul anului, Rommel se afla tot pe poziţiile de la Buerat, deoarece a trecut o lună până când Montgomery a fost gata să-şi reia înaintarea. Cu toate acestea, devenise limpede că, în Africa, războiul luase o altă turnură, căci nu prea existau şanse ca armata lui Rommel să poată fi refăcută astfel încât să facă faţă forţei consolidate a Armatei a 8-a. În plus, teritoriile aflate în spatele germanilor, deci poziţiile lor potenţiale, erau primejduite de înaintarea spre est, din Algeria în Tunisia, a Armatei 1

anglo-americane.

Cu toate acestea, n-a trecut mult timp şi speranţele lui Hitler au renăscut, în timp ce Mussolini se agăţa de propriile iluzii, incapabil să accepte că imperiul african al Italiei se fărâmiţa. În mod ciudat, speranţele celor doi renăscuseră înainte chiar ca Rommel să izbutească să scape de urmăritori şi să salveze resturile armatei sale sfărâmate. Ajuns la Mersa Brega el a primit ordinul de a apăra acea linie „cu orice preţ” şi de a-i împiedica pe englezi să pătrundă în Tripolitania. Pentru a sublinia această pretenţie utopică, fusese plasat din nou sub comanda mareşalului Bastico, aşa cum se întâmplase înaintea înaintării în Egipt. Când s-a întâlnit cu Bastico, la 22 noiembrie, Rommel i-a spus răspicat că ordinul de a „rezista până la capăt” pe acea frontieră de deşert echivala cu distrugerea restului trupelor – „ori pierdem poziţiile cu patru zile mai devreme şi salvăm armata, ori pierdem atât poziţiile cât şi armata, patru zile mai târziu”.

La 24 noiembrie, au venit să discute cu Rommel Cavallero şi Kesselring. Rommel le-a spus că, în condiţiile în care doar 5.000 de soldaţi germani dispuneau de arme, pentru a păstra şi apăra poziţiile de la Mersa Brega aveau nevoie, înainte ca Montgomery să atace, de 50 de tancuri Panzer IV înarmate cu noile tunuri de 75 mm cu ţeavă lungă şi de 50 de tunuri antitanc de acelaşi tip, de provizii de combustibil şi de muniţii. Deşi nu exagera cererile, era evident că nu i se puteau îndeplini, deoarece majoritatea echipamentelor şi întăririlor disponibile fuseseră deviate spre Tunisia. Cavalerro şi Kesselring au insistat, totuşi,

pentru executarea ordinului de a rezista la Mersa Brega.

Rommel, sperând că va reuşi să-l aducă la realitate pe Hitler, s-a deplasat cu avionul la cartierul general al Führerului, lângă Rastenburg, în pădurile Prusiei Orientale. Hitler l-a întâmpinat cu răceală, iar când acesta i-a sugerat că măsura cea mai înţeleaptă ar fi evacuarea Africii de Nord pe Führer „l-au apucat furiile”. Această explozie a zdruncinat definitiv încrederea lui Rommel în Führerul său: „Am început să înţeleg că Adolf Hitler pur şi simplu nu voia să accepte realitatea şi că reacţiona emoţional făcând abstracţie de ceea ce inteligenţa sa îi sugera”. Hitler insista că „menţinerea unui cap de pod în Africa era o necesitate politică şi că nu va avea loc nicio retragere de pe aliniamentul Mersa el Brega”[76].

La întoarcere Rommel s-a oprit la Roma şi l-a găsit pe Mussolini mai dispus să asculte vocea raţiunii şi mult mai conştient de dificultăţile implicate de expedierea unor provizii suficiente la Tripoli şi de transportarea lor până la Mersa Brega. El a izbutit să obţină permisiunea lui Mussolini de a pregăti o poziţie intermediară la Buerat, unde, în timp util, se va retrage infanteria italiană nemotorizată şi restul forţelor sale împuţinate dacă englezii atacau.

Rommel a pus în practică cu promptitudine această hotărâre şi a dispărut pe întuneric, imediat ce englezii au dat semne de lansare a atacului. În plus, se hotărâse să nu se oprească la Buerat sau în faţa oraşului Tripoli, pentru a nu-i da ocazia lui Montgomery să-l încolţească. Planul său,

---

76 The Rommel Papers, p. 366.

deja bine conturat, viza retragerea până la frontiera tunisiană şi pe fâşia îngustă de la Gabes, unde nu puteau fi uşor atacaţi din flanc şi unde? cea şansa de a lansa o contralovitură eficientă cu întăririle ce îi puteau parveni mult mai uşor.

Capitolul 21
„Torţa” – noul val dinspre Atlantic

Debarcările aliaţilor în Africa de Nord ocupată de francezi au fost declanşate la 8 noiembrie 1942.[77] Această pătrundere în nord-vestul Africii a survenit la două săptămâni după lansarea ofensivei britanice de la Alamein, în capătul nord-estic extrem al continentului, şi la patru zile după prăbuşirea poziţiilor lui Rommel.

La „Conferinţa Arcadia”, desfăşurată la Washington, în 1941, prima conferinţă a aliaţilor după atacul japonez de la Pearl Harbor care a determinat intrarea în război a Statelor Unite – Churchill a propus „Proiectul pentru Africa de nord-vest” ca un pas spre „închiderea şi strângerea cercului în jurul Germaniei”. El le-a spus americanilor că exista deja un plan, „Gimnastul”, pentru o debarcare în Algeria, dacă Armata a 8-a dobândea în Cyrenaica un succes care să-i permită să forţeze înaintarea spre vest, până la graniţa tunisiană. El a mai propus ca „în acelaşi timp forţele Statelor Unite, cu acordul francezilor, să debarce pe coasta marocană”, pe baza „chemării ce le fusese adresată”. Preşedintele Roosevelt a agreat proiectul, sesizând cu promptitudine avantajele politice ale acestuia în cadrul unei ample strategii. În schimb, consilierii prezidenţiali s-au arătat sceptici cu privire la eficienţa practică a planului şi, totodată, neliniştiţi de riscul că o asemenea acţiune putea afecta şansele de a lansa mai devreme un atac direct împotriva poziţiilor

77 Pentru hartă vezi Capitolul 20, p. 366 din originalul pdf.

deţinute de Hitler în Europa. Ei s-au declarat dispuşi să accepte continuarea studierii operaţiei, rebotezată „Super-gimnastul”.

În următoarele luni discuţiile s-au concentrat asupra unui proiect de atac peste Canalul Mânecii, posibil de a fi lansat în august sau septembrie, pentru a satisface cererea lui Stalin de deschidere a celui de-al doilea front. Peninsula Cotentin (Cherbourg) devenise locul cel mai favorabil, aşa cum insistaseră generalul Marshall, şeful statului major al trupelor de uscat ale SUA, şi generalul de divizie Eisenhower, trimis la Londra în calitate de comandant al forţelor americane din Europa. Englezii au subliniat inconvenientele unei debarcări premature în Europa cu o forţă neadecvată şi au atras atenţia asupra riscului ca acest cap de pod să fie gâtuit sau distrus, fără a fi adus ruşilor un sprijin efectiv. Preşedintele Roosevelt a uzat de autoritatea sa în sprijinirea proiectului, iar când Molotov a venit la Washington, la sfârşitul lunii mai, l-a asigurat că „spera” şi „prevedea” crearea „unui al doilea front în Europa, în 1942”.

Revenirea la proiectul unei debarcări în Africa de nord-vest a fost determinată de neaşteptatul eşec al britanicilor în nord-estul Africii, produs în iunie, ca urmare a atacului lansat fulgerător de Rommel împotriva aliniamentului Gazala.

Bătălia de la Gazala luase deja o întorsătură urâtă când, la 17 iunie, Churchill a sosit la Washington, împreună cu şefii statelor sale majore, pentru o nouă conferinţă. Sosind în SUA, Churchill s-a dus la reşedinţa

lui Roosevelt, de pe malul râului Hudson, pentru o discuţie particulară. Aici, el a subliniat din nou inconvenientele şi pericolele unei debarcări premature în Franţa şi a propus reactivarea „Gimnastului”, ca o alternativă mai viabilă. Şefii statelor majore engleze şi americane, întruniţi la Washington la 21 iunie, nu ajunseseră la un numitor comun în privinţa proiectului de la Cherbourg. Cu această ocazie căzuseră de acord asupra faptului că proiectul pentru Africa de Nord fusese greşit conceput. Concluzia lor în privinţa acestui proiect a fost însă curând răsturnată de presiunea evenimentelor, la care s-a adăugat şi insistenţa lui Roosevelt de a se întreprinde o acţiune efectivă în 1942, astfel încât să se îndeplinească promisiunea făcută de el ruşilor, chiar dacă nu va fi exact ceea ce intenţionase. La 21 iunie s-a difuzat ştirea că forţăreaţa de la Tobruk a fost cucerită de Rommel şi că rămăşiţele Armatei a 8-a britanice se retrăgeau în Egipt.

Pe parcursul săptămânilor care au urmat, situaţia englezilor s-a înrăutăţit, iar argumentele în favoarea unei intervenţii americane directe sau indirecte au câştigat teren. La sfârşitul lui iunie, Rommel a ajuns la aliniamentul Alamein şi a început să atace, urmărindu-i strâns pe englezii aflaţi în retragere. La 8 iulie, Churchill i-a telegrafiat lui Roosevelt spunându-i că trebuia să se renunţe la „Baros”, planul unei debarcări în Franţa în acel an, insistând din nou pentru aplicarea „Gimnastului”. El şi-a susţinut ideea într-un mesaj trimis prin feldmareşalul John Dill, şeful misiunii statelor majore britanice combinate de la Washington: „Gimnastul reprezintă

singura modalitate prin care SUA îl pot lovi pe Hitler în 1942”, altminteri ambii aliaţi occidentali erau nevoiţi să rămână „inerţi în 1942”.

Americanii au reacţionat aducând noi obiecţii faţă de „Gimnast”. Criticile formulate de Marshall la adresa planului pe care l-a catalogat drept „costisitor şi ineficient” au fost susţinute de declaraţia amiralului King, potrivit căruia era „imposibil să se îndeplinească obligaţiile navale de pe alte teatre de luptă şi în acelaşi timp să se asigure nevoile de transport şi de escortare esenţiale dacă această operaţie ar fi întreprinsă”. O altă concluzie la care au ajuns a fost aceea că refuzul britanic de a încerca o debarcare în Franţa în 1942 constituia dovada clară că englezii nu aveau curajul să se încumete la o asemenea acţiune nici în 1942. Prin urmare, Marshall, susţinut activ de King, a propus o schimbare radicală a strategiei, în cazul în care englezii nu vor accepta planul american pentru un atac imediat peste Canalul Mânecii. „Să ne întoarcem spre Pacific şi să lovim puternic Japonia; altfel spus, să adoptăm o atitudine defensivă faţă de Germania, cu excepţia operaţiunilor aeriene şi să folosim toate mijloacele disponibile în Pacific”, a spus el.

Roosevelt, însă, a obiectat la ideea lansării unui asemenea ultimatum la adresa aliaţilor săi britanici şi şi-a exprimat dezaprobară) faţă de schimbarea de strategie propusă. El le-a spus şefilor săi de state majore că, dacă nu izbuteau să-i convingă pe englezi să întreprindă o operaţie peste Canalul Mânecii în 1942, trebuiau fie să lanseze o acţiune militară în Africa de Nord ocupată de francezi, fie

să trimită întăriri puternice în Orientul Mijlociu. De asemenea, a subliniat că, din punct de vedere politic, era imperativ necesar ca până la sfârşitul anului să se întreprindă o acţiune militară deosebită.

Confruntaţi cu decizia preşedintelui, era de aşteptat ca şefii statelor majore să aleagă varianta consolidării temporare a forţelor britanice din Orientul Mijlociu, şi nu să îmbrăţişeze planul „Gimnastul”, faţă de care manifestară o împotrivire atât de energică şi de persistentă. Dar, după reanalizarea celor două variante, statul major de planificare al lui Marshall a ajuns la concluzia că prima variantă reprezenta dintre două rele, răul cel mai mic. Contrar aşteptărilor, Marshall şi King au optat în favoarea „Gimnastului”. Hotărârea a fost luată în iulie, la Londra, unde s-au deplasat împreună cu Harry Hopkins, în calitate de reprezentanţi ai preşedintelui, şi au constatat că britanicii se opuneau cu fermitate planului lui Eisenhower de a debarca lângă Cherbourg.

În alegerea ca alternativă a Africii de nord-vest (şi nu a trimiterii de întăriri în Orientul Mijlociu), motivul primordial al lui Marshall, potrivit declaraţiei lui Harry Hopkins, a fost „dificultatea de a amesteca trupele noastre cu cele britanice aflate în Egipt”.

Adoptarea „Super-gimnastului” a fost confirmată la alte două întâlniri ale şefilor de state majore americani şi englezi, care s-au desfăşurat la Londra în zilele de 24 şi 25 iulie. Planul a fost imediat aprobat de Roosevelt care a subliniat în telegrama sa că debarcarea trebuia să aibă loc „nu mai târziu de 30 octombrie” – directivă sugerată de

Hopkins, într-un mesaj personal, ca o modalitate de „a evita orice tergiversare sau întârziere”. La iniţiativa lui Churchill, operaţiunea a fost rebotezată „Torţa”, considerându-se că era mult mai mobilizator. S-a convenit, de asemenea, ca americanii să aibă comanda supremă – gest făcut de Churchill pentru a compensa sentimentele rănite ale şefilor americani de state majore. La 26 iulie Marshall i-a comunicat lui Eisenhower că postul de comandant îi aparţine.

Cu toate că decizia privind „Torţa” era fermă, că fusese adoptată înainte de stabilirea şi clarificarea problemelor de timp şi spaţiu. Ca urmare, s-au iscat noi divergenţe de opinii în privinţa acestora.

La sugestia lui Churchill, şefii de state majore britanici au propus ca dată a debarcării ziua de 7 octombrie. Şefii de state majore americani au recomandat, însă, ziua de 7 noiembrie, considerând că era „cea mai apropiată dată posibilă pentru debarcarea forţelor, ţinând seama de navele de transport militare aliate la dispoziţie”.

Cât priveşte locul şi spaţiul operaţiunii, punctele de vedere difereau şi mai mult. Englezii insistau ca debarcările să se efectueze pe coasta nordică a Africii, pentru a face posibilă o înaintare rapidă în Tunisia. Şefii de state majore americani susţineau obiectivul limitat din planul „Gimnast”, aşa cum îl modificaseră în iunie, când fusese conceput ca o operaţie pur americană; ei doreau să limiteze debarcările la zona Casablanca de pe coasta de vest, coasta Atlanticului, în Maroc, deoarece se temeau de opoziţia francezilor, de reacţia ostilă a spaniolilor şi de o

contra lovitură germană menită să blocheze poarta de acces în Mediterana prin capturarea Gibraltarului. Englezii au rămas consternaţi de această abordare prudentă a problemei strategice. Ei au argumentat că, procedându-se astfel, germanii ar avea ocazia şi răgazul de a pune mina pe Tunisia, de a consolida sau înlocui opoziţia franceză din Algeria şi Maroc, şi de a zădărnici astfel operaţiunea[78].

Eisenhower şi statul său major erau înclinaţi să le dea dreptate britanicilor Primul lui plan, formulat la 9 august, era un compromis. Prevedea debarcări simultane în interiorul şi în afara Mediteranei, dar nu mai la est de Alger, existând riscul ca inamicul să lanseze atacuri aeriene din Sicilia şi din Sardinia. Excepţie făcea o debarcare minoră la Bône, pentru a ocupa terenul de aterizare aflat acolo (Bône se găsea la 435 km est de Alger, însă la 210 km de Bizerta). Acest compromis nu i-a satisfăcut pe britanici, întrucât nu prezenta garanţii pentru asigurarea principalei condiţii a succesului, pe care ci o defineau astfel: „Trebuie să ocupăm punctele cheie din Tunisia în 26 de zile de la trecerea Gibraltarului, preferabil chiar în 14 zile”. După opinia lor, o debarcare majoră la

78 Mi s-a cerut părerea în privinţa proiectului pentru Africa de nord-vest pe 28 iunie, imediat după Conferinţa de la Washington, unde s-a pledat pentru reactualizarea planului. Când mi s-a spus că se intenţiona ca principala debarcare să aibă loc la Casablanca, pe coasta Atlanticului, am subliniat că acest loc se afla la 1.750 Km de Bizerta şi Tunis, punctele strategice cheie, şi că şansa optimă de a repurta o victorie imediată depindea de ocuparea lor rapidă, ceea ce însemna ca debarcările să fie efectuate cât mai aproape de uccastă zonă. Am accentuat totodată importanţa unei debarcări pe coasta dc nord, în Algeria, „în spinarea francezilor“, ca o modalitate de a diminua rezistenţa care era foarte plauzibil să se organizeze în faţa unui atac frontal la Casablanca şi a unei înaintări lente din această regiune.

Bône sau şi mai la est era esenţială pentru realizarea unei înaintări suficient de rapide în Tunisia.

Aceste argumente l-au impresionat pe preşedinte, care le-a recomandat lui Marshall şi King să studieze din nou proiectul. Argumentele l-au impresionat şi pe Eisenhower, care a raportat la Washington că statul său major este convins acum de justeţea raţionamentului britanic şi că el, personal, întocmea un nou plan în care elimina debarcările de la Casablanca şi propunea data celorlalte acţiuni similare.

Statul său major a prezentat (la 21 august) un al doilea plan general, care corespundea în mare ideii englezilor. Renunţând la debarcarea de la Casablanca, noul plan prevedea o debarcare americană la Oran (la 400 km de Gibraltar), precum şi debarcări britanice la Alger şi Bône. Eisenhower, însă, nu era prea entuziasmat de acest proiect, susţinând că o asemenea expediţie, în întregime în interiorul Mediteranei, era vulnerabilă din liane, părere care corespundea şi opiniei lui Marshall.

Acest al doilea plan nu le-a convenit americanilor, aşa cum primul n-a fost agreat de englezi. Marshall i-a spus preşedintelui că „existenţa unei singure linii de comunicaţie prin Strâmtoare era prea primejdioasă” şi a menţionat că se opunea ideii ca debarcările să aibă loc în puncte situate mai la est de Oran (la 965 km distanţă de Bizerta).

Churchill a primit vestea acestei schimbări precaute după ce s-a întors din vizita făcută împreună cu generalul Brooke în Egipt şi la Moscova, unde Stalin îi reproşase

faptul că puterile occidentale nu fuseseră în stare să deschidă un „al doilea front”. El îi adresase întrebări ironice de genul: „Chiar aveţi de gând să ne lăsaţi să facem singuri toată treaba, în timp ce voi staţi şi căscaţi gura? Chiar n-aveţi de gând să începeţi să luptaţi? După ce o să începeţi o să constataţi că nu-i chiar atât de rău!” mai afirmase el. Churchill s-a simţit lezat, dar a reuşit să-l capaciteze pe Stalin descriindu-i perspectivele reuşitei „Torţei”, prin care, indirect, se putea contribui la slăbirea presiunii asupra Rusiei. Iată de ce a fost şocat când a aflat că americanii propuneau „ciuntirea” planului. La 27 august, el i-a trimis o lungă telegramă lui Roosevelt, în care afirma că schimbările sugerate de americani ar putea fi „fatale pentru întregul plan” şi Că „tot efectul operaţiei se va irosi dacă nu ocupăm din prima zi atât Algerul, cât şi Oranul”. A subliniat, totodată, proasta impresie pe care această „îngustare” a planului i-ar face-o lui Stalin.

În răspunsul său din 30 august, Roosevelt insista ca „în orice caz una dintre debarcările noastre să aibă loc în Atlantic”. El propunea ca americanii să debarce la Casablanca şi Oran şi îi lăsa pe englezi să le efectueze pe acelea din est. În plus, ţinând cont de acţiunile militare britanice împotriva forţelor franceze supuse guvernului de la Vichy şi amplasate în Africa de Nord, Siria şi în alte părţi, a mai ridicat o nouă problemă:

„Am ferma convingere că atacurile iniţiale trebuie efectuate de o forţă terestră în exclusivitate americană… Ba aş merge chiar până acolo încât să afirm că am toate temeiurile să fiu sigur că o debarcare simultană efectuată

de englezi şi de americani ar duce la o rezistenţă totală din partea tuturor francezilor din Africa. În schimb, o debarcare iniţial americană, fără forţe terestre britanice, are toate şansele să nu întâmpine niciun fel de rezistenţă franceză, sau una pur simbolică... Convingerea noastră este că trupele germane aeropurtate sau de paraşutişti nu se pot deplasa la Alger sau Tunis în formaţii mari de luptă cel puţin două săptămâni după atacul iniţial”[79].

Englezii au fost îngroziţi la ideea unei pauze de o săptămână înainte de a începe debarcările din est, mult mai importante şi mai urgente pentru scopul strategic decât cele din vest, şi nu credeau în optimismul americanilor care susţineau că nemţii nu puteau interveni eficient înainte de a trece două săptămâni de la începutul atacului.

Churchill era dispus să profite de influenţa persuasivă a ambasadorului american pe lângă guvernul de la Vichy, amiralul Leahy, pentru a obţine un climat politic şi psihologic favorabil întregii situaţii. Deşi era „dornic să păstreze caracterul american al expediţiei” şi, prin urmare, se arăta dispus să menţină forţele britanice „în fundal atâta timp cât era posibil”, ştia că nu va trece neobservat faptul că mare parte a navelor de transport, a sprijinului aviatic şi a forţelor navale vor fi britanice; aceste elemente vor fi primele vizibile, înaintea forţelor terestre. El a prezentat aceste aspecte într-un răspuns plin de tact adresat lui Roosevelt, la 1 septembrie: „dacă victoria fără vărsare de sânge, care într-adevăr are şanse, iese cumva

79 Churchill, The Second World War, vol. IV, p. 477.

anapoda, va provoca un dezastru militar cu consecinţe foarte însemnate”. În continuare, spunea:

„În ciuda dificultăţilor ni se pare vital ca Algerul să fie ocupat simultan cu Casablanca şi Oran. Aici este locul cel mai prietenos şi cel mai adecvat unei reacţii politice favorabile, ce se va dovedi decisivă pentru întreaga Africă. A renunţa la Alger de dragul unei debarcări problematice la Casablanca ni se pare o decizie riscantă. Dacă datorită ci germanii ar ajunge să ne-o ia înainte nu numai în Tunisia, ci şi în Algeria, efectele ar fi lamentabile pentru toată Mediterana”[80].

Această pledoarie pentru menţinerea debarcării la Alger ca parte a planului nu pomenea de importanţa debarcărilor ceva mai la est, mai aproape de Bizerta, omisiune şi concesie ale căror consecinţe s-au dovedit nefaste pentru obţinerea unui succes strategic rapid.

La 3 septembrie, răspunzând telegramei lui Churchill, Roosevelt a acceptat să fie inclusă şi o debarcare la Alger, sugerând însă ca trupele americane să debarce primele, „urmate după o oră de trupele britanice”. Churchill a acceptat imediat această soluţie, cu condiţia ca reducerea forţei alocate pentru Casablanca să poată asigura eficacitatea debarcării de la Alger. Roosevelt a aprobat această propunere, dar într-o formă modificată. El a sugerat o reducere de „o grupare regimentară de luptă” la Casablanca şi o alta la Oran, pentru a asigura „zece mii de oameni la Alger”. Churchill i-a răspuns printr-o altă telegramă, datată 5 septembrie: „Acceptăm planul general

---

80 Ibidem, vol. IV, p. 479-80.

militar propus de voi. Avem o mulţime de trupe excelent pregătite pentru debarcare. Dacă vi se pare convenabil, acestea pot purta uniforma voastră. O vor face cu mândrie. Transportul maritim va fi perfect”.

În aceeaşi zi, Roosevelt i-a răspuns printr-o telegramă, care conţinea un singur cuvânt: „Ura!”

Trei zile mai târziu, Eisenhower a fixat ziua de 8 noiembrie ca dată a debarcărilor, dar a refuzat oferta lui Churchill de a îmbrăca în uniforme americane toate comandourile britanice, dornic să păstreze aspectul american al acestor debarcări. Churchill s-a resemnat şi a acceptat întârzierea şi modificarea planului. Într-o telegramă adresată lui Roosevelt la 15 septembrie, spunea: „Pe ansamblul operaţiei «Torţa», cu toate aspectele ei militare şi politice, mă consider locotenentul dumneavoastră. Nu pretind decât să-mi pot expune deschis punctul de vedere în faţa dumneavoastră”[81].

Telegrama cu „Ura!” trimisă de Roosevelt la 5 septembrie a pecetluit ceea ce bine a fost numită „competiţia transatlantică a încercărilor”. Marshall a continuat totuşi să-şi exprime îndoielile, în timp ce superiorul său politic imediat, Henry Stimson, ministru de Război, s-a plâns preşedintelui pentru hotărârea de a se debarca în Africa de Nord.

Hotărârea lui Roosevelt a permis accelerarea detaliilor planului în efortul precipitat de a remedia efectele tergiversării. Dar planul conţinea în sine consecinţele oricărui compromis. Diminuând şansele unei

---

81 Churchill, The Second World War, vol. IV, p. 488.

victorii decisive rapide în Africa de Nord, aceasta prelungea diversiunea în efortul aliaţilor în Mediterana – aşa cum au recunoscut şi subliniat istoricii americani oficiali.[82]

În planul final, debarcarea pe coasta Atlanticului pentru a captura Casablanca urma să fie efectuată de o forţă în întregime americană, sub comanda generalului de divizie George S. Patton. Cei 24.500 de soldaţi trebuiau transportaţi de unitatea navală de şoc apuseană, condusă de contraamiralul H. Kent Hewitt.

Îmbarcarea se făcea în America – cea mai mare parte de la Hampton Roads, Virginia – pe cele 102 nave, dintre care 29 erau nave de transport.

Capturarea Oranului a fost încredinţată marii unităţi operative centrale, care cuprindea 18.500 de americani, comandată de generalul de divizie Lloyd R. Fredendall. Escorta era asigurată de o forţă navală britanică aflată sub comanda comandorului Thomas Troubridge. Aceasta a pornit din Clyde, şi era alcătuită din trupe americane aduse în Scoţia şi în Irlanda de Nord încă de la începutul lunii august.

Operaţiunea împotriva Algerului trebuia executată de marea unitate operativă răsăriteană britanică, aflată sub comanda contraamiralului Harold Burroughs. Forţa de asalt consta însă în 9.000 de britanici şi 9.000 de americani, iar comandantul acesteia, generalul de divizie Charles Ryder, era american. În plus, trupe americane

---

82 A se vedea, în special, analiza foarte pertinentă din *Strategic Planning for Coalition Warfare 1941-1942* de Maurice Matloff şi Edwin M. Snell.

(circa 2.000 de soldaţi) erau şi în puternicele unităţi de comando britanice. Această combinaţie ciudată a fost determinată de speranţa că, punându-i pe americani „în vitrină”, francezii vor crede că forţa de asalt aparţine SUA.

La 9 noiembrie, a doua zi după debarcări, comanda generală[83] a trupelor aliate din Algeria a fost preluată de comandantul noii Armate 1 britanice, generalul de corp de armată Kenneth Anderson.

Forţele de asalt pentru Oran şi Alger au plecat din Anglia în două mari convoaie; cel mai lent a pornit pe 22 octombrie, iar cel mai rapid patru zile mai târziu. Orarul a fost stabilit astfel încât să poată trece simultan prin Strâmtoarea Gibraltar în noaptea de 5 noiembrie. De acolo urmau să fie acoperite de o parte a flotei britanice din Mediterana, sub comanda amiralului Andrew Cunningham. Simpla prezenţă a marinei britanice a fost suficientă pentru a împiedica flota italiană să intervină, chiar şi după debarcări, astfel încât, aşa cum remarca plin de regret Cunningham, puternica sa forţă a fost nevoită să „navigheze în ritm leneş de croazieră”. Cunningham avea însă o mulţime de treburi, întrucât deţinea funcţia de Comandant naval aliat, sub comanda lui Eisenhower, şi răspundea de latura navală a planului „Torţa”. Incluzând navele-bază sosite înaintea convoaielor, la începutul lui octombrie, 250 de nave comerciale îmbarcaseră trupe din Anglia, dintre care aproximativ 40 erau nave de transport; forţa navală britanică, utilizată ca escortă şi acoperire, se

---

83 A se vedea, în special, analiza foarte pertinentă din Strategic Plan» ning for Coalition Warfare 1941-1942 de Maurice Matloff şi Edwin M. Snell.

cifra la 160 de nave de război, de diferite tipuri.

Preludiul diplomatic al debarcărilor a semănat cu o poveste poliţistă şi un „western”, cu interludii comice, desfăşurate pe terenul istorici. Robert Murphy, şeful diplomaţiei americane în Africa de Nord, întreprinsese demersuri susţinute pentru a netezi calea debarcărilor, sondând discret opiniile diferiţilor ofiţeri francezi care, după toate probabilităţile, puteau fi favorabili proiectului, sau chiar dispuşi să îl sprijine. S-a bizuit îndeosebi pe generalul Mast, comandantul trupelor din sectorul Alger (şi anterior şeful Statului major al generalului Juin, comandantul suprem) şi pe generalul Béthouart care comanda trupele din sectorul Casablanca – deşi lectorul în ansamblu se afla sub comanda amiralului Michelier, lucru pe care americanii nu l-au ştiut.

Mast insistase ca un reprezentant militar al aliaţilor, cu funcţie înaltă, să vină în secret la Alger pentru a discuta planurile cu Juin şi cu ceilalţi. Generalul Mark Clark (numit comandant suprem adjunct pentru acţiunea „Torţa”) s-a deplasat cu avionul în Gibraltar, însoţit de patru ofiţeri de stat major cu funcţii cheie şi de acolo cu un submarin britanic, HMS *Seraph* (locotenent N. A. A. Jewell), la o vilă de pe coastă, situată la circa 95 km de Alger. Submarinul a ajuns în apele de coastă în zorii zilei de 21 octombrie, prea târziu ca Mark Clark şi restul grupului să poată debarca înainte de a se lumina de ziuă. El a rămas în imersiune pe durata întregii zile. Grupul francez, nedumerit şi dezamăgit, a plecat acasă. Un mesaj de pe submarin către Gibraltar, retransmis la Alger printr-un canal radiofonic

secret, a tăcut ca Murphy şi câţiva dintre francezi să se reîntoarcă la vilă în noaptea următoare. Grupul lui Clark a ajuns la ţărm în patru canoe din pânză dintre care una s-a răsturnat în timpul îmbarcării. Aliaţii au fost călăuziţi spre locul întâlnirii de o lampă aşezată la fereastră, cu o pătură albă în spate.

Mark Clark l-a informat pe Mast, fără să-i dea amănunte, că o mare forţă americană se pregătea să debarce în Africa de Nord, susţinută de forţe britanice aeriene şi navale, declaraţie lipsită de sinceritate. În plus, din motive de securitate, nu a spus nimic precis despre momentul şi locurile alese pentru debarcările aliaţilor. Această reticenţă exagerată vizavi de un om care putea da un ajutor extrem de important s-a dovedit neinspirată, deoarece nici Mast şi nici asociaţii săi nu puteau să-şi asigure răgazul necesar pentru planificarea şi aplicarea unor măsuri de cooperare. Clark l-a autorizat pe Murphy să-l informeze pe Mast în privinţa datei debarcărilor exact înaintea producerii acestora, însă nu şi punctele prevăzute. Oricum era prea târziu pentru ca Mast să-şi poată înştiinţa asociaţii din Maroc.

Întrevederea a fost întreruptă, temporar şi dramatic, de apariţia suspicioasei poliţii franceze. Mark Clark şi tovarăşii lui au fost ascunşi la repezeală într-o pivniţă, în timp ce. Poliţia percheziţiona vila. La un moment dat, unul dintre. Ofiţerii britanici din trupele de comando, care dirijase grupul, a început să tuşească. Ca să-i treacă tuşea, Mark Clark i-a dat o bucăţică de gumă de mestecat; ofiţerul i-a mai cerut, spunând că nu avea niciun gust – la

care Clark i-a ripostat: „Nici nu-i de mirare, din moment ce o mestec de două ore!” În cele din urmă poliţia a plecat, dar exista riscul să se întoarcă. Clark şi grupul său au dat din nou de bucluc la asfinţit, când au încercat să se reîmbarce: pentru că valurile crescuseră, canoea s-a răsturnat şi au fost pe punctul să se înece. O nouă tentativă; puţin timp înainte de revărsatul zorilor, a început în acelaşi mod, dar până la urmă au răzbit printre valuri şi au ajuns cu bine la submarin. A doua zi, au fost transferaţi pe un hidroavion, care i-a transportat înapoi, în Gibraltar.

Tot la această întâlnire s-a mai discutat despre alegerea Celui mai potrivit conducător francez, capabil să adune de partea Aliaţilor forţele franceze din Africa de Nord. Deşi Juin, comandantul suprem, manifestase în particular o atitudine favorabilă, avea totuşi tendinţa „să o scalde” cât mai mult timp posibil şi se arăta rezervat când era vorba să ja o iniţiativă. Principalii comandanţi din subordinea lui nu aveau prestigiul necesar şi se arătau la fel de rezervaţi în privinţa adoptării unor măsuri opuse făţiş ordinelor guvernului de la Vichy. Amiralul Darlan, comandantul suprem al tuturor forţelor supuse guvernului de la Vichy şi potenţial şef al statului în cazul în care bătrânul mareşal Pétain murea, îi sugerase lui Leahy, în 1941, şi mai recent lui Murphy că s-ar putea să rupă colaborarea cu Germania şi să-i aducă pe francezi de partea aliaţilor, cu condiţia garantării unui sprijin militar american suficient de puternic. Pentru că făcuse multă vreme jocul lui Hitler, aluziile lui nu inspirau niciun fel de

încredere. În plus, avea şi vederi antibritanice, care se accentuaseră după acţiunea englezilor împotriva flotei franceze, la Oran şi în alte părţi, după prăbuşirea Franţei în 1940.

Generalul de (Gaulle a fost exclus dintr-un motiv aflat la polul opus: nesupunerea sa faţă de Pétain în 1940 şi rolul jucat ulterior în acţiunile lui Churchill contra Dakarului, Siriei şi Madagascarului riscau să-i determine pe ofiţerii francezi care rămâneau leali guvernului de la Vichy să nu accepte conducerea lui. (Chiar şi cei care ardeau de nerăbdare să se scuture.) Aceste considerente subliniate de Murphy au fost adoptate cu promptitudine de Roosevelt, care începuse să manifeste o neîncredere profundă în raţionamentul lui de Gaulle, pe care nu-l agrea din cauza aroganţei lui.

Churchill, care se numise singur „locotenentul dumneavoastră”, s-a plecat la vocea stăpânului, astfel încât de Gaulle n-a primit nicio informaţie despre proiect, înainte de a începe debarcările.

În aceste circumstanţe americanii, de la preşedinte în jos, au acceptat bucuroşi părerea generalului Mast şi a asociaţilor lui, conform căreia generalul Giraud corespundea cel mai bine funcţiei de conducător al francezilor din Africa de Nord (după cum comunicase Murphy înainte ca întrunirea să aibă loc). Giraud, comandant de armată în mai 1940, fusese luat prizonier de germani, dar izbutise să scape în aprilie 1942, şi să ajungă în partea neocupată a Franţei. În schimbul promisiunii de a sprijini autoritatea lui Pétain, i s-a permis să rămână.

Giraud s-a stabilit în apropiere de Lyons de unde, deşi sub permanentă supraveghere, a intrat în legătură cu mulţi ofiţeri, atât din Franţa cât şi din Africa de Nord, care împărtăşeau dorinţa lui de a organiza cu ajutorul americanilor o revoltă împotriva ocupanţilor. Punctul de vedere promovat de Giraud a fost exprimat într-o scrisoare adresată unuia dintre susţinătorii săi, generalul Odic: „Nu dorim să ne elibereze americanii; vrem să ne ajute şi să ne eliberăm singuri, ceea ce este cu totul altceva". În plus, cu ocazia tratativelor particulare cu americanii, Giraud a cerut printre altele, să fie numit comandantul suprem al trupelor aliate pe teritoriul francez. Din mesajul primit a înţeles că preşedintele Roosevelt i-a acceptat condiţiile. Eisenhower, care nu ştia nimic, a rămas surprins în momentul în care Giraud a sosit în Gibraltar pentru a se întâlni cu el pe 7 noiembrie – în ajunul debarcărilor.

Giraud fusese preluat dintr-un punct de pe coasta sudică a Franţei de acelaşi submarin britanic, HMS *Seraph*[84] care îl transportase pe Mark Clark în misiunea secretă de pe coasta algeriană. A fost apoi transferat pe un hidroavion, şi transportat în Gibraltar. Ajuns acolo, a rămas uluit aflând că debarcările aliaţilor în Africa de Nord

84 Din motive politice, Giraud ceruse ca o navă americană să fie trimisă pentru a-1 transporta. Cererea sa a fost respectată prin plasarea submarinului HMS Seraph sub comanda nominală a unui ofiţer de marină american, căpitanul Jerauld Wright. La bord avea un steag american care, la nevoie, putea fi arborat. Giraud era însoţit de fiul său şi de doi tineri ofiţeri de stat major, dintre care unul, căpitanul André Beaufre, jucase un rol influent în plănuirea acestei acţiuni dramatice menite să întoarcă armata franceză împotriva nemţilor. Ulterior, atât Wright cât şi Beaufre au fost promovaţi în funcţii înalte în cadrul armatelor lor, cât şi în structura de comandă NATO.

urmau să aibă loc a doua zi dimineaţă devreme – lui i se spusese că erau prevăzute pentru luna următoare – şi, că, în realitate, comandă trupelor se afla în mâinile lui Eisenhower. Această situaţie a generat o controversă aprinsă, în care el a făcut caz de gradul superior pe care-l avea, precum şi de asigurările primite. El a afirmat că acceptând orice altă funcţie în afara celei de comandant suprem însemna să renunţe la prestigiul ţării sale şi al său personal. Dimineaţa, când discuţiile s-au reluat (pe 8 noiembrie), a acceptat situaţia, după ce i s-a confirmat faptul că va fi conducătorul forţelor şi al administraţiei franceze din Africa de Nord. Promisiunea a fost dată uitării curând, deoarece eficacitatea şi atuurile amiralului Darlan i-au dat acestuia întâietatea.

Aducând „Torţa” libertăţii francezilor din Africa de Nord, americanii realizaseră o surpriză prea mare chiar, deoarece au semănat confuzia în rândurile prietenilor şi susţinătorilor lor, mai mult decât în tabăra inamicului. Colaboratorii lor francezi au fost prinşi nepregătiţi şi nu şi-au putut aduce o contribuţie eficientă la aşternerea unei căi libere. În plus, şocul provocat de invazia subită i-a făcut pe majoritate? comandanţilor francezi să reacţioneze cum era firesc, şi în conformitate cu lealitatea lor faţă de autoritatea legitimă, întruchipată de mareşalul Pétain. Iată de ce, iniţial, debarcările au întâmpinat rezistenţă (la Alger nu a fost atât de dură ca la Oran şi la Casablanca).

La Casablanca, generalul Béthouart, a primit în seara zilei de 7 noiembrie, un mesaj care-l anunţa că debarcarea va avea loc la ora 2 a.m., a zilei de 8 noiembrie. El a trimis

imediat detaşamente pentru a aresta Comisiile germane de armistiţiu şi şi-a plasat ofiţeri pe plaja de la Rabat, la 80 km mai la nord, pentru ari întâmpina pe americani. Béthouart presupunea că americanii vor debarca acolo, deoarece în zona respectivă el nu avea baterii de apărare pe coastă, iar oraşul era sediul guvernului francez din Maroc.

După aceste măsuri preliminare Béthouart, în fruntea unui batalion, a ocupat Cartierul general al armatei de la Rabat, şi l-a evacuat sus escortă pe comandantul armatei. Béthouart le-a trimis mesaje generalului Noguès, care răspundea de Maroc (fiind şi comandatul suprem) şi amiralului Michelier, informându-i că americanii erau pe punctul de a debarca şi că Giraud va sosi pentru a prelua comanda în întreaga Africă de Nord franceză, el urmând să comande armata din Maroc. În scrisoare, îi ruga pe Noguès şi Michelier să le permită americanilor să debarce fără a întâmpina rezistenţă sau, măcar, să nu se amestece până în momentul pe care-l considerau favorabil pentru a accepta acel *fait accompli*.

Noguès a încercat „să o scalde” până ce situaţia se mai clarifica. Spre deosebire de el, Michelier a acţionat cu promptitudine. Avioanele şi submarinele sale de patrulare nu reperaseră armada până la lăsarea întunericului, aşa că a tras concluzia prea grăbită că se amăgise sau fusese tras pe sfoară. Siguranţa cu care Michelier a afirmat că în largul coastei nu fusese zărită niciun fel de forţă armată importantă l-a impresionat pe Noguès într-atât, încât chiar după ce i-au parvenit primele rapoarte privind debarcarea,

la scurt timp după ora 5 a.m., a crezut că e vorba de nişte simple raiduri de comando. În consecinţă, a adoptat rapid o poziţie antiamericană, a ordonat forţelor franceze să împiedice debarcările, şi l-a arestat totodată pe Béthouart, sub învinuirea de trădare.

Principala debarcare a lui Patton a avut loc la Fedala, 20 km nord de Casablanca, şi a fost însoţită de altele, secundare, la Mehdia, 90 km mai la nord, şi la Safi, 225 km sud de Casablanca. Fedala oferea cele mai potrivite plaje pentru a debarca în acel oraş şi în portul său puternic apărat – cel mai mare şi mai bine echipat de pe coasta Marocului la Atlantic. Mehdia a fost aleasă şi pentru că era cel mai apropiat loc de debarcare pentru terenul de aterizare de la Port Lyautey, singurul aeroport din Maroc ce dispunea de o pistă din beton. Safi a fost ales fiindcă o forţă aflată acolo putea para o intervenţie la Casablanca a puternicei garnizoane franceze din oraşul Marrakesh. În plus, această localitate avea un port în care puteau fi descărcate tancurile mijlocii – deoarece noile LST (Landing Ships Tank) nu au fost gata la timp pentru „Torţă”.

La 6 noiembrie, în timp ce armada americană se apropia de coasta barocului, după o traversare pe un ocean liniştit, s-a raportat că în zonă marea era agitată, iar prognoza pentru 8 noiembrie vorbea de valuri mari, care vor face imposibilă orice debarcare. Cum meteorologii amiralului Hewitt au prezis că furtuna va trece, amiralul a hotărât să-şi asume riscul şi să continue planul de debarcare pe coasta Atlanticului. În 7 noiembrie, marea a început să se mai liniştească, iar în ziua de 8 a devenit

calmă, prezentând doar o hulă moderată. Totuşi, din cauza lipsei de experienţă s-au petrecut multe accidente şi întârzieri.

Lucrurile au mers, însă, mai bine decât prezisese Patton într-un discurs tipic, bombastic, „foc şi pară” la ultima întrunire dinaintea îmbarcării, când le spusese că sofisticatele planuri de debarcare se vor duce de râpă „în primele cinci minute”. El a mai declarat: „Niciodată în istorie nu s-a mai pomenit ca marina militară să debarce o armată la momentul şi locul prevăzut. Dar, dacă voi reuşiţi să ne debarcaţi măcar la vreo optzeci de kilometri de Fedala şi la o săptămână de la ziua fixată, eu unul pornesc înainte şi câştig”.

Norocul a fost că starea de confuzie şi de ezitare în rândurile francezilor a fost atât de mare, încât valurile de contingente debarcate au ajuns cu bine la mal înainte ca tirurile apărătorilor să devină cu adevărat primejdioase. De altfel, se luminase suficient pentru ca tunurile marinei americane să poată învinge bateriile de coastă. Probleme s-au ivit, însă, la nivelul capului de pod format după debarcare şi a extinderii lui, datorită lipsei de experienţă şi a harababurii ce domnea în rândurile detaşamentelor armatei aflate pe ţărm. Patton şi-a schimbat ţinta criticii sale: atât trupele, cât şi bărcile, fuseseră suprasolicitate. Deşi înaintarea spre Casablanca a demarat a doua zi, neîntâmpinând nicio opoziţie semnificativă, ea s-a oprit brusc din cauza lipsei de echipament. Acesta se stivuia pe plaje, dar nu ajungea în faţă la unităţile de luptă. Nici în a treia zi nu s-a progresat prea mult. S-a înregistrat şi o

intensificare a opoziţiei, astfel că perspectivele au devenit sumbre.

Situaţia ar fi putut deveni şi mai gravă, dacă ameninţarea francezilor pe mare n-ar fi fost anihilată din prima zi, printr-o bătălie în zona Casablanca. Bătălia a început puţin înainte de ora 7 a.m., când bateria de coastă de la Cap El Hank şi *Jean Bart* (cea mai nouă navă de linie franceză, încă neterminată, se afla în dană) au deschis focul asupra grupului de acoperire al contraamiralului R. L. Giffen, care includea nava de linie *Massachusetts*, două crucişătoare grele şi patru distrugătoare. Acestea nu au suferit nicio pierdere, deşi câteva lovituri au fost la un pas de a-şi atinge ţinta. În schimb, riposta lor a fost suficient de puternică pentru a amuţi temporar tirurile francezilor. Din păcate, implicându-se prea activ. În această acţiune, americanii au neglijat sarcina de a bloca în acea zonă restul navelor franceze. Până la ora 9 a.m., un crucişător uşor, şapte distrugătoare şi opt submarine izbutiseră să se strecoare din încercuire şi să fugă. Distrugătoarele s-au îndreptat spre Fedala, unde navele de transport americane care „pluteau ca raţele”, reprezentau o pradă uşoară. Din fericire, navele franceze; au fost obligate să se retragă sub atacul lansat de un crucişător greu, un crucişător uşor şi două distrugătoare, trimise la interceptare de amiralul Hewitt. Apoi, tot la cererea lui, grupul de acoperire şi-a făcut apariţia la faţa locului, pentru a tăia retragerea francezilor. Datorită unor manevre iscusite, la care s-au adăugat perdelele de fum şi efectul derutant al unui atac de susţinere lansat de submarine, francezii au reuşit să

scape din copleşitoarea concentrare de foc, pierzând un singur distrugător. Apoi, cu un nou efort eroic, au încercat să ajungă în zona navelor de transport. În această a doua confruntare, a mai fost scufundat un distrugător. Dintre cele opt nave franceze una singură a revenit în port fără a fi avariată, unde fuseseră scufundate alte două nave, iar celelalte, grav avariate de bombardamente.

Cu toate acestea, rezultatul ostilităţilor nu a fost decisiv. Bateriile de la El Hank şi tunurile de 15 ţoli de pe *Jean Bart* au intrat din nou în acţiune, în vreme ce navele americane consumaseră atâta muniţie, încât n-ar fi fost în stare să respingă navele de război franceze cu baza la Dakar dacă acestea şi-ar fi făcut apariţia, aşa cum se anticipa.

Din fericire, situaţia la Casablanca şi pe întreaga coastă a Atlanticului s-a schimbat în mod hotărâtor datorită evenimentelor politice care s-au petrecut la Alger. Aici, spre seară, generalul Noguès a aflat că autorităţile franceze, conduse de amiralul Darlan, ordonaseră la 10 noiembrie încetarea luptelor. Noguès a acţionat cu promptitudine la aflarea acestei informaţii neconfirmate şi a ordonat subalternilor să oprească orice acţiune şi să aştepte un eventual armistiţiu.

Între timp, debarcările americane de la Oran se confruntaseră cu o rezistenţă mult mai serioasă decât cea întâmpinată de marea unitate operativă din zona Casablanca. În ciuda acestui fapt, s-au înregistrat acţiuni de coordonare şi de cooperare remarcabile între marea unitate operativă americană şi forţa navală britanică, care

i-a adus şi i-a debarcat pe americani. În plus, vârful de lance al trupelor americane, Divizia 1 infanterie, sub comanda generalului de divizie Terry Allen, o formaţie de luptă excelent pregătită, era sprijinită şi de jumătate din divizia 1 blindată.

Conform planului, portul şi oraşul Oran trebuiau cucerite printr-o dublă învăluire – două din unităţile combatante ale lui Terry Allen urmau să debarce pe plajele din Golful Arzeu, la 39 km spre est, în timp ce a treia (condusă de generalul de brigadă Theodore Roosevelt) aborda plajele. De la Les Andalouses, la 22 km vest de oraş. Apoi, o coloană de blindate uşoare urma să înainteze spre interior, dinspre capul de pod de la Arzeu, iar o alta ceva mai mică să înainteze de la Zedjar, aflat la 40 km de Oran, pentru a captura terenurile de aterizare din sudul oraşului şi a-l încercui prin spate. Izolarea Oranului prezenta importanţă maximă deoarece, aşa cum se estima, garnizoana alcătuită din 10.000 de soldaţi îşi putea dubla numărul în douăzeci şi patru de ore cu întăriri sosite de la posturi aflate în interiorul teritoriului, departe de mare.

Operaţiunea a debutat satisfăcător. La lăsarea serii, în ziua de 7 noiembrie, convoiul trecuse de Oran, îndreptându-se spre est t pentru a-l induce în eroare pe inamic. Apoi, la adăpostul întunericului, el a făcut cale întoarsă. Debarcările au început conform orarului (ora 1 dimineaţa), la Arzeu, şi cu o jumătate de oră întârziere la Les Andalouses şi la Mersa Bou Zedjar. Surpriza a fost totală – niciun fel de rezistenţă. Deşi apărarea acestei fâşii era asigurată de 13 baterii de coastă, nu s-au înregistrat

focuri puternice înainte de a se lumina de ziuă şi după aceea tirurile nu au produs avarii prea mari, mulţumită sprijinului naval eficace şi camuflajului creat de perdelele de fum. Pe ansamblu, debarcarea şi descărcarea au decurs fără probleme, dar destul de lent din cauza supraîncărcării ostaşilor (fiecare transporta un echipament de aproape 40 kg). Tancurile mijlocii aduse cu ajutorul navelor de transport au fost descărcate pe chei după capturarea portului de la Arzeu.

Singura ripostă dură a survenit când s-a încercat ocuparea portului Oran prin asalt direct, pentru a preîntâmpina sabotarea instalaţiilor şi a navelor ancorate acolo. Două mici cutere britanice, HMS *Halney* şi *Hartland*, încărcate cu 400 de soldaţi americani, însoţite de două şalupe de asalt, au fost folosite pentru realizarea acestui plan îndrăzneţ, pe care autorităţile navale americane îl taxaseră drept imprudent. Şi, din păcate, au avut dreptate. S-a stabilit ca începerea misiunii să aibă loc la două ore după ora H, în momentul în care francezii intraseră deja în alertă din cauza debarcărilor. Deşi s-a arborat un mare drapel american, francezii n-au renunţat la riposta violentă cu tiruri susţinute, care au avariat ambele cutere, au ucis jumătate din echipaje şi din soldaţi, restul răniţi, fiind făcuţi prizonieri.

Înaintarea din capetele de pod de pe plaje a început în jurul orei 9 a.m. Curând după ora 11 coloana de blindate uşoare a colonelului Waters, de la Arzeu, a ajuns la aeroportul Tafaraoui şi un ceas mai târziu raporta că terenul de aterizare putea primi avioane din Gibraltar.

Când coloana a cotit spre nord a fost nevoită să se oprească înainte de aeroportul La Sénia, ca de altfel şi coloana colonelului Robinett, de la Mersa Bou Zedjar. Înaintările convergente ale infanteriei, venind dinspre Arzeu şi Les Andalousesi s-au împotmolit şi ele în faţa rezistenţei întâmpinate în apropiere de Oran.

A doua zi nu s-a progresat prea mult, deoarece rezistenţa francezilor a devenit mai dură, iar un contraatac pe flancul capului de pod de la Arzeu a întors pe dos tot planul de operaţii. Aceasta s-a datorat exagerării pericolului, din cauza unor rapoarte panicarde care l-au determinat pe generalul Fredenhall să deturneze forţe de la alte misiuni. După-amiaza, când aeroportul din La Sénia a fost capturat, majoritatea aeronavelor franceze decolaseră deja sau nu puteau fi folosite din cauza persistentului bombardament de artilerie. Un atac concentric spre Oran a fost întreprins în a treia dimineaţă, după ce noaptea fuseseră depăşite o serie de insule de rezistenţă aflate pe căile de acces. Atacurile infanteriei lansate dinspre est şi vest au fost din nou stăvilite, dar au sustras atenţia apărătorilor, în timp ce grupuri de avangardă ale celor două coloane de blindate uşoare au intrat în oraş dinspre sud fără să întâmpine rezistenţă, şi au înconjurat cartierul militar francez înainte de amiază.

Ca urmare, francezii au acceptat să se predea. În cele trei zile de luptă pe uscat, americanii au avut mai puţin de 400 de morţi şi răniţi, iar francezii un număr şi Mai mic. Aceste pierderi uşoare şi rezistenţa tot mai slabă din ultima zi au fost determinate de faptul că la Alger se

purtau deja tratative.

Debarcările de la Alger decurseseră mai uşor datorită comandantului local, generalul Mast, şi asociaţilor săi. De fapt, rezistenţa a fost în general redusă, exceptând cazurile în care s-a încercat forţarea unei intrări timpurii în port, ca la Oran.

O navă de transport, USS *Thomas Stone*, a fost temporar scoasă din luptă, în zorii zilei de 7 noiembrie, de o torpilă trasă de pe un submarin, la 240 km de Alger. Acesta a fost singurul incident neplăcut petrecut în apele Mediteranei în timpul transportării oamenilor. Cele câteva avioane inamice de cercetare au reperat apropierea convoiului, dar nu s-a lansat niciun atac aerian înainte ca navele să întoarcă spre sud, către plajele de debarcare. Un grup a debarcat lângă Cap Matifou, la circa 25 km est de Alger, altul lângă Cap Sidi Ferruch, la 16 km vest de oraş, iar un al treilea grup la 16 km mai la vest, lângă Castiglione. Din motive de ordin politic, debarcările din apropierea Algerului au fost făcute de trupe americane, în combinaţie cu câteva comandouri britanice.

Principala debarcare britanică s-a produs pe plajele aflate mai spre vest, lângă Castiglione, la ora unu noaptea şi a continuat fără incidente, în ciuda plajelor accidentate şi primejdioase. Trupelor franceze, aflate la mică distanţă de mare, au declarat că fuseseră instruite să nu opună rezistenţă. La aeroportul de la Blida s-a ajuns la ora nouă.

În estul Algerului, debarcările s-au produs cu oarecare întârziere şi confuzie, dar absenţa oricărei opoziţii le-a permis atacanţilor să se regrupeze.

Aeroportul Maison Blanche a fost ocupat în jurul orei 7, după o rezistenţă simbolică (fuseseră trase câteva focuri). Înaintarea propriu-zisă spre Alger a întâmpinat însă o puternică rezistenţă într-un sat, trecerea fiind blocată de prezenţa a trei tancuri franceze. Bateria de coastă de la Cap Matifou a refuzat şi ea să capituleze. Au fost necesare două bombardamente efectuate de artileria marinei. Şi de bombardiere în picaj pentru ca francezii să cedeze.

Încercarea de a lua cu asalt portul Alger a mers şi măi prost. Pentru această acţiune au fost folosite două distrugătoare britanice, *Broke* şi *Malcolm*, sub pavilion american, având la bord un batalion american de infanterie. Conform planului, intrarea în port trebuia să aibă loc la trei ore de la debarcare, când se presupunea că apărătorii se vor fi retras, deşi nu se obţinuse acordul lor în acest sens. În realitate, distrugătoarele au fost întâmpinate de un tir puternic când s-au apropiat de intrarea în port. *Malcolm*, lovit grav, s-a retras. La a patra încercare, *Broke* a izbutit să treacă de barajul de foc al apărării, a acostat la un chei şi trupele au debarcat. Instalaţiile au fost ocupate fără să se întâmpine rezistenţă dar, în jurul orei 9, tunurile au început să tragă, silind distrugătorul *Broke* să se retragă. Trupele debarcate au fost împresurate de francezi şi obligate să se predea după-amiază, deoarece rămăseseră fără muniţii şi nu se întrevedea posibilitatea vreunui ajutor. Tirul francezilor nu vizase nimicirea trupelor debarcate, ci oprirea lor.

Debarcarea la vest de Alger, în apropiere de Cap Sidi

Ferruch a înregistrat o întârziere şi o confuzie mult mai mari. O serie de nave de debarcare s-au rătăcit şi au nimerit mai la vest, pe plajele britanice. Pe o porţiune de coasta de peste 25 km s-au împrăştiat elemente din toate batalioanele. Multe dintre navele de debarcare au suferit avarii din cauza resacului sau au întârziat datorită unor defecţiuni mecanice. Din fericire, trupele s-au bucurat de o primire prietenoasă sau cel puţin pasivă, deoarece a fost acolo Mast şi câţiva dintre ofiţerii săi. După o reorganizare făcută în pripă, coloanele pornite spre Alger au întâmpinat pe parcurs rezistenţă. Aceasta s-a datorat faptului că Mast fusese schimbat din funcţie, ordinele sale de cooperare fuseseră anulate, iar trupele franceze primiseră ordin de a se opune înaintării aliaţilor.

Colaboratorii aliaţilor şi-au jucat rolul remarcabil de bine, având în vedere dificultăţile pricinuite de faptul că debarcarea le-a fost adusă la cunoştinţă în ultimul moment, fără a li se preciza punctele unde aceasta se va produce. Planurile pe care le aveau pentru a sprijini o asemenea debarcare au fost puse în practică cu promptitudine. De-a lungul coastei s-au aflat ofiţeri pentru a-i întâmpina şi a-i călăuzi pe americani, punctele de control au fost ocupate de grupuri organizate, serviciile telefonice în mare parte blocate, cartierul general al poliţiei şi secţiile periferice ocupate, demnitarii care nu vedeau cu ochi buni aceste acţiuni închişi, iar staţia radiofonică preluată pentru a permite un comunicat radiofonic făcut de Giraud sau în numele său, care unii? că fie decisiv. Pe scurt, până la producerea efectivă a

debarcărilor, colaboratorii au luat toate măsurile pentru a paraliza orice opoziţie. Ei au reuşit să păstreze controlul asupra oraşului până în jurul orei 7 a.m. – mai mult chiar decât estimaseră ca fiind necesar. Din păcate, înaintarea prea lentă dinspre plajele de debarcară a dat orarul p este cap.

La ora 7, în lipsa americanilor, limitele influenţei colaboratorilor asupra compatrioţilor lor au devenit manifeste. În plus, când au difuzat un apel radiofonic în numele lui Giraud, care nu sosise nici el, au constatat că efectul asupra populaţiei a fost atât de slab, încât colaboratorii aliaţilor şi-au dat seama că supraestimaseră influenţa numelui său. Curând au început să piardă controlul asupra situaţiei şi au fost înlăturaţi sau arestaţi.

Între timp, la un nivel mai înalt se desfăşurau discuţii hotărâtoare. La o jumătate de oră după miezul nopţii, Robert Murphy sosise la generalul Juin pentru a-l anunţa că forţe zdrobitor de puternice urmau să debarce în zonă şi îl îndemnase cu insistenţă să ia măsuri imediate pentru a nu se organiza niciun fel de rezistenţă. Murphy l-a informat că aceste forţe veneau la invitaţia lui Giraud, pentru a ajuta Franţa să se elibereze. Juin nu s-a arătat dispus să accepte preluarea conducerii de către Giraud şi n-a considerat autoritatea acestuia ca suficientă. El a spus că cererea trebuia adresată amiralului Darlan care, din întâmplare, sosise la Alger, pentru a-şi vedea fiul grav bolnav. Darlan a fost trezit printr-un apel telefonie şi rugat să vină la vila lui Juin pentru a primi un mesaj urgent de la Murphy. O dată sosit, i s-a adus la cunoştinţă atacul

iminent. Prima lui reacţie a fost plină de furie: „Ştiam eu că englezii sunt tâmpiţi, dar îi credeam mai inteligenţi pe americani, încep să cred că faceţi şi voi la fel de multe prostii ca şi ei”.

În cele din urmă a acceptat să-i trimită un mesaj radiofonic mareşalului Pétain, pentru a-i raporta situaţia şi a-i cere autorizaţia de a acţiona în numele lui. Între timp, vila fusese înconjurată de o grupare înarmată de francezi adversari ai guvernului de la Vichy, astfel încât Darlan se afla, practic, sub pază. N-a trecut însă prea mult timp şi gruparea a fost pusă pe fugă de un detaşament de *gardes mobiles*, care l-a arestat pe Murphy. Apoi, Darlan şi Julin, aruncându-şi priviri bănuitoare, au pornit spre cartierul general din Alger. De aici, Juin a acţionat pentru a recăpăta controlul, eliberându-i pe generalul Koeltz şi pe alţi ofiţeri arestaţi, închizându-i în schimb pe Mast şi pe asociaţii lui. Darlan i-a trimis, totuşi, o nouă telegramă mareşalului Pétain, exact înainte de ora 8 a.m. „Situaţia se înrăutăţeşte, iar apărarea va fi în curând înfrântă” – sugerându-i astfel că ar fi înţelept să se plece în faţa acestei *force majeure*. Răspunsul lui Pétain a fost afirmativ.

Imediat după ora 9, însărcinatul cu afaceri american la Vichy, Pinkney Tuck, se dusese la Pétain pentru a-i înmâna scrisoarea lui Roosevelt în care i se cerea să coopereze. Pétain i-a dat *o* scrisoare de răspuns, pe care o avea pregătită, exprimându-şi „uimirea şi tristeţea” provocate de „agresiunea” americană şi în care declara că Franţa se va împotrivi atacării imperiului ei chiar de nişte

vechi prieteni. „Acesta e ordinul pe care îl dau”, a precizat el. Lui Tuck, însă, atitudinea generalului nu i s-a părut duşmănoasă şi n-a sesizat nici urmă de tristeţe. Într-adevăr, comportamentul lui lăsa impresia că răspunsul formal era menit, de fapt, să calmeze suspiciunile nemţilor şi să excludă amestecul lor. Câteva ore mai târziu, însă, Pierre Laval, primul ministru, a acceptat (la insistenţele lui Hitler) un sprijin aerian german. În aceeaşi seară puterile Axei pregăteau deja trupe pentru a fi trimise în Tunisia.

În acest timp, Darlan, pe propria-i răspundere, dăduse ordine trupelor şi navelor franceze din zona Alger să înceteze focul. Deşi acest ordin nu se aplica în zonele Oran şi Casablanca, Darlan l-a autorizat pe Juin să conceapă un ordin pentru întreaga regiune. În plus, s-a convenit ca la ora 8 p.m. Controlul asupra Algerului să fie transferat americanilor pentru ca aliaţii să poată utiliza portul în zorii zilei de 9 noiembrie, în după-amiaza zilei de 9 noiembrie au sosit Mark Clark, pentru a conduce tratativele necesare şi Kenneth Anderson, care urma să preia comanda trupelor aliate în vederea înaintării în Tunisia Ceva mai devreme a sosit şi Giraud. Constatând că nu se bucura de primirea scontată în rândul compatrioţilor săi cu funcţii înalte, s-a retras la o familie care locuia într-un loc mai izolat. Mark Clark remarcă, plin de umor: „Practic, parcă a intrat în pământ”. Totuşi el şi-a făcut apariţia a doua zi dimineaţă la prima consfătuire a lui Clark cu Darlan, Juin şi principalii lor subalterni.

Cu această ocazie, Clark l-a presat pe Darlan să ordone încetarea imediată a focului în toată Africa de Nord

franceză.

Când acesta a ezitat, argumentând că trimisese un rezumat al condiţiilor cerute la Vichy şi că trebuia să aştepte un mesaj de acolo, Clark a început să bată cu pumnul în masă şi l-a anunţat că îl va pune pe Giraud să dea acest ordin. Darlan i-a atras atenţia că Giraud nu deţinea autoritatea necesară şi nici nu prezenta suficientă prestanţă. În plus, a declarat că un asemenea ordin „ar duce la ocuparea imediată de către germani a sudului Franţei" (previziune ce s-a adeverit curând). După alte câteva replici dure însoţite de bătăi cu pumnul în masă, Clark i-a pus în vedere lui Darlan că va fi arestat dacă nu va da ordinul cerut. Clark postase o gardă înarmată în jurul clădirii. După o scurtă consultare cu statul său major, Darlan a acceptat acest ultimatum, iar ordinul său a fost transmis la ora 11.20 a.m.

Când ştirea a ajuns la Vichy, prima reacţie a lui Pétain a fost aceea de a aproba gestul lui Darlan. În momentul în care Laval, în drum spre München la chemarea lui Hitler, a aflat ce se întâmplase l-a sunat pe Pétain şi l-a convins să dezavueze ultimatumul lui Darlan, La începutul după-amiezii, Clark a primit informaţii că Vichy a respins armistiţiu. Când Clak i-a comunicat vestea, Darlan a spus abătut: „Nu-mi rămâne decât să revoc ordinul semnat azi-dimineaţă". Clark a ripostat: „Nici vorbă de aşa ceva. Nu va exista nicio revocare a acestor ordine şi, ca să fiu mai sigur, am să vă arestez". Darlan, care sugerase deja această soluţie, a acceptat-o şi i-a răspuns lui Pétain: „Îmi anulez ordinele şi mă constitui prizonier". Anularea era

doar pentru Vichy şi pentru urechile nemţilor. A doua zi, sub presiunile venite din partea lui Hitler via Laval, Pétain a anunţat că toată autoritatea în Africa de Nord fusese transferată de la Darlan la Noguès, nu înainte de a-i trimite lui Darlan un mesaj secret în care îi spunea că dezavuarea fusese făcută sub presiune germană şi împotriva propriilor sale dorinţe. Aceste subterfugii impuse de situaţia critică din Franţa nu risipeau starea de confuzie care domnea în rândul comandanţilor francezi şi în general în rândul populaţiei din Africa de Nord. Hitler le-a dat o „mână de ajutor” clarificând situaţia prin ordinul dat forţelor sale de a invada partea neocupată a Franţei care, prin acordul de armistiţiu din 1940, rămăsese sub controlul guvernului de la Vichy.

În 8 şi 9 noiembrie. Vichy blocase ofertele de sprijin armat făcute insistent de Hitler, formulând rezerve care n-au făcut decât să-i mărească suspiciunea. La 10 noiembrie, Laval a sosit la München pentru a da ochii cu Hitler şi Mussolini. Hitler a insistat ca porturile şi bazele aeriene din Tunisia să fie puse la dispoziţia forţelor Axei. Laval a încercat în continuare să se eschiveze de la un răspuns clar, argumentând că Franţa nu putea accepta ca italienii să intre pe teritoriul ci şi că; în orice caz, cel care trebuia să decidă era Pétain. Hitler şi-a pierdut răbdarea şi, curând după încheierea discuţiei, a dat ordin forţelor sale să intre la miezul nopţii în partea neocupată a Franţei (acţiune deja pregătită) şi să captureze bazele aeriene şi navale din Tunisia, în colaborare cu italienii.

Sudul Franţei a fost rapid cotropit de forţele

mecanizate germane, susţinute de şase divizii italiene care au pătruns pe la est. Avioanele germane începuseră să sosească pe aeroportul de lângă Tunis în după-amiaza zilei de 9 noiembrie, împreună cu trupele necesare protecţiei lor la sol. Trupele au fost nevoite să rămână în zona aeroportului, încercuite de francezi. Începând cu 11 noiembrie, podul aerian a fost intensificat şi trupele franceze adiacente dezarmate. La Bizerta se aduceau pe mare tancuri, tunuri, vehicule de transport şi provizii. Până la sfârşitul lunii, sosiseră deja 15.000 de soldaţi germani şi aproximativ 100 de tancuri. Mare parte din efectivele umane aparţineau personalului administrativ destinat organizării bazei. Aproximativ 9.000 de italieni, majoritatea sosiţi pe şoseaua de la Tripoli, au fost folosiţi în principal pentru acoperirea flancului sudic. Pentru o acţiune improvizată în pripă, într-un moment când forţele Axei suportau mari presiuni pe alte fronturi, această operaţie a reprezentat o excelentă realizare. O forţă de asemenea proporţii era, însă, foarte mică în comparaţie cu ceea ce aliaţii aduseseră în Africa de Nord franceză. Ea n-ar fi avut şanse să reziste dacă planul „Torţa” ar fi prevăzut ca în înaintarea din Tunisia să se realizeze cu un procent mai mare din forţa expediţionară aliată sau dacă aliaţii ar fi înaintat mult mai rapid decât au făcut-o.

Invazia germană din sudul Franţei a uşurat situaţia aliaţilor în Africa prin şocul produs asupra comandanţilor francezi de acolo, în dimineaţa zilei de 11 noiembrie, înainte ca ştirea să se răspândească, la Alger se produsese o nouă schimbare de poziţie. Primul semn a apărut în

momentul în care Clark l-a presat pe Darlan la două măsuri urgente – să ordone flotei franceze de la Toulon să vină într-un port din Africa de Nord şi să ordone guvernatorului Tunisiei, amiralul Esteva, să se împotrivească intrării germanilor. La început Darlan a încercat să se eschiveze, argumentând că s-ar putea ca ordinele lui să nu fie executate deoarece se anunţase destituirea lui din funcţia de comandant al forţelor franceze. Clark a ieşit vijelios din birou, trântind uşa de furie. După-amiaza, însă, a primit un mesaj telefonic prin care cm rugat să se întâlnească cu Darlan, care s-a declarat de acord cu cererile lui, ţinând seama de evoluţia evenimentelor din Franţa. Totuşi, mesajul adresat comandantului flotei de la Toulon a fost astfel conceput încât suna mai degrabă ca o recomandare. Un alt avantaj l-a constituit faptul că generalul Noguès, succesorul lui Darlan numit de guvernul de la Vichy, a acceptat să vină a doua zi la Alger pentru o consfătuire.

În primele ore ale zilei de 12 noiembrie, Clark a aflat cu stupoare că ordinul lui Darlan de a se opune rezistenţă în Tunisia a fost revocat. Convocându-i pe Darlan şi pe Juin la hotelul unde locuia, a aflat că schimbarea se datora lui Juin. Acesta a susţinut că nu era vorba de o revocare, ci doar de o suspendare a ordinului până la sosirea lui Noguès, superiorul său ierarhic. Aceste scrupule, deşi caracteristice codului militar francez, i s-au părut lui Clark simple subterfugii. La insistenţele lui, cei doi au acceptat să revină la primul ordin, fără să mai aştepte sosirea lui Noguès. Suspiciunea lui Clark a fost, însă, redeşteptată în

momentul în care Darlan şi Juin au refuzat să accepte participarea lui Giraud la consfătuire. Tărăgănarea aceasta l-a exasperat pe Clark, care a ameninţat că îi va aresta pe toţi conducătorii francezi şi îi va închide pe o navă în port, dacă în douăzeci şi patru de ore nu ajungeau la o decizie satisfăcătoare.

Între timp, poziţia lui Darlan faţă de ceilalţi lideri francezi din Africa se consolidase datorită unui al doilea mesaj secret prin care Pétain îşi reafirma încrederea în Darlan şi sublinia că, în ce-l priveşte este în *acord intime* cu preşedintele Roosevelt, dar nu-şi permite să spună sincer ce gândeşte din cauza germanilor. Darlan, care percepea realităţile cu mult mai rapid decât compatrioţii săi, s-a folosit de mesaj pentru a obţine acordul lui Noguès şi al celorlalţi în scopul perfectării unei înţelegeri cu aliaţii şi pentru recunoaşterea lui Giraud. Hotărârea francezilor la întâlnirea din 13 noiembrie a fost accelerată de o nouă ameninţare cu sechestrarea lansată de Clark. Situaţia s-a reglementat în acea după-amiază, punctele stabilite fiind validate cu promptitudine şi de Eisenhower, care sosise cu avionul din Gibraltar. Conform condiţiilor stipulate în această înţelegere, Darlan urma să fie înalt comisar şi comandant suprem al Forţelor navale, Giraud comandant suprem al Forţelor aeriene şi de uscat, Juin, comandant al sectorului estic, Noguès, comandant al sectorului vestic, pentru Marocul francez. Cooperarea activă cu aliaţii pentru eliberarea Tunisiei urma să înceapă imediat.

Promptitudinea cu care Eisenhower a validat acordul s-a datorat faptului că, asemeni lui Clark, îşi dăduse seama

că Darlan era singurul om care îi putea determina pe francezi să treacă de partea lor. Eisenhower îşi amintea şi de spusele lui Churchill înainte de a pleca de la Londra: „Dacă ar fi să-l întâlnesc pe Darlan, cu toate că nu-l pot suferi, m-aş târî în patru labe chiar şi o milă întreagă dacă astfel l-aş îndupleca să-şi aducă flota lui în cercul forţelor aliate”. Decizia lui Eisenhower a fost validată la fel de prompt de Roosevelt şi de Churchill.

Acest „târg cu Darlan”, omul prezentat în presă ca o sinistră figură pronazistă, a stârnit însă o furtună de proteste în Anglia şi în America – mai mare chiar decât prevăzuseră Churchill sau Roosevelt. În Anglia reacţia a fost mult mai violentă, deoarece de Gaulle se afla acolo, iar suporterii lui şi-au dat toată silinţa să stimuleze indignarea populaţiei. Roosevelt a încercat să calmeze tumultul printr-o declaraţie publică lămuritoare, în care a strecurat o frază din telegrama particulară pe are i-o adresase Churchill, potrivit căreia înţelegerea cu Darlan „este doar o chestiune temporară, justificată numai de stresul bătăliei”. În plus, într-o întâlnire cu ziariştii, a descris înţelegerea ca pe o aplicare a unui vechi proverb. În vremuri de mare restrişte, poţi să te faci frate şi cu dracu’ până treci puntea”.

Bineînţeles că afirmaţia lui Roosevelt potrivit căreia înţelegerea perfectată era „doar o soluţie temporară” l-a şocat pe Darlan, care a rămas cu impresia că a fost tras pe sfoară. Într-o scrisoare de protest adresată lui Mark Clark el remarca cu amărăciune că atât din declaraţiile publice, cât şi din conversaţiile particulare rezulta că era privit

doar „ca o lămâie pe care americanii o vor arunca după ce au stors-o bine". Declaraţia lui Roosevelt i-a înfuriat şi pe comandanţii francezi care îl susţinuseră pe Darlan în înţelegerea cu aliaţii. Foarte neliniştit, Eisenhower a telegrafiat la Washington subliniind că „sentimentele actuale ale francezilor nu seamănă nici pe departe cu ceea ce se crezuse anterior şi că este extrem de important să nu se întreprindă nicio acţiune precipitată care să răstoarne echilibrul instituit”. Generalul Smuts, care s-a oprit la Alger în drumul de la Londra spre Africa de Sud, i-a telegrafiat lui Churchill: „Declaraţiile referitoare la Darlan au avut un efect nefast asupra liderilor francezi locali şi ar fi periculos să fie continuate în acest sens. Noguès a ameninţat că îşi va da demisia, ori un asemenea gest, având în vedere că el controlează populaţia marocană, poate avea consecinţe deosebite”.

Între timp, Darlan încheiase un acord definitiv şi detaliat cu Clark în sensul unei cooperări active. El i-a convins şi pe conducătorii francezi din Africa de Vest să îi urmeze exemplul şi să le pună la dispoziţie aliaţilor portul cheie Dakar şi bazele aeriene. În Ajunul Crăciunului el a fost asasinat de un tânăr fanatic, Bonnier de la Chapelle, care făcea parte din cercurile regaliste şi gaulliste, cele care făcuseră presiuni pentru înlăturarea lui Darlan de la putere. Acest accident nefericit i-a ajutat pe aliaţi să-şi rezolve încurcata problemă politică şi să netezească calea investirii lui de Gaulle, după ce culeseseră deja roadele „târgului cu Darlan”. Iată cum comenta Churchill în memoriile sale: „Deşi a fost un act criminal, uciderea lui

Darlan i-a scăpat pe aliaţi de jena de a lucra cu el şi, în acelaşi timp, i-a lăsat cu toate avantajele pe care el izbutise să le ofere în timpul orelor vitale ale debarcării”. Din ordinul lui Giraud asasinul a fost imediat judecat de curtea marţială şi executat rapid. A doua zi, francezii au convenit să-l aleagă pe Giraud, în locul lui Darlan. El a umplut golul, dar pentru o scurtă perioadă de timp.

Dacă aliaţii n-ar fi obţinut ajutorul lui Darlan, sarcina lor ar fi fost mult mai grea, căci în Africa de Nord se aflau aproape 120.000 de soldaţi francezi – circa 50.000 în Maroc, 50.000 în Algeria şi 15.000 în Tunisia. Deşi răspândite pe o suprafaţă mare, aceste efective ar fi putut organiza o rezistenţă considerabilă.

Singurul lucru care nu i-a izbutit lui Darlan a fost aducerea principalei flote franceze de la Toulon în Africa de Nord. Comandantul flotei, amiralul de Laborde, a ezitat să dea curs cererilor lui Darlan, în lipsa confirmării din partea lui Pétain, iar emisarul special trimis de Darlan. Pentru a-l convinge a fost interceptat de nemţi. Ezitarea lui Laborde şi „adormirea” vigilenţei acestuia s-au datorat vicleniei nemţilor, care s-au oprit la periferia bazei navale şi au lăsat zona neocupată, iar garnizoana cu trupe franceze. Concomitent, germanii au plănuit o lovitură menită să asigure capturarea, intactă, a flotei. Ei au lansat-o pe 27 noiembrie, după ce au blocat ieşirile din port printr-o zonă minată. Deşi întârzierea le periclitase serios şansele de a evada, francezii au reuşit să-şi pună în aplicare planul pregătit, sabordându-şi flota suficient de rapid încât să zădărnicească tentativa nemţilor de a o

captura, în felul acesta a fost pusă în practică promisiunea făcută de Darlan la prima sa întrevedere cu Clark, în Alger, la 10 noiembrie: „Indiferent de situaţie, flota noastră nu va cădea în mâinile germanilor”. Dezamăgirea aliaţilor că flota nu venise în Africa de Nord a fost atenuată în momentul în care primejdia de a fi folosită împotriva lor s-a spulberat odată cu scufundarea navelor franceze. Un alt motiv de uşurare, mai ales în primele zile, a fost faptul că spaniolii s-au abţinut de la orice intervenţie, şi că Hitler nu a încercat să atace prin Spania, poarta occidentală de intrare în Mediterană. Folosind artileria din Algeçiras, armata spaniolă ar fi putut face inutilizabile portul şi aeroportul din Gibraltar. În acelaşi timp, ar fi putut tăia comunicaţiile dintre forţa lui Patton şi forţele aliate din Algeria, deoarece linia ferată de la Casablanca la Oran trecea la o distanţă de 32 km de graniţa Marocului spaniol. În timp ce se punea la punct plănui „Torţa”, englezii au afirmat că o intervenţie a lui Franco ar fi făcut inutilizabil Gibraltarul. Statul majorai lui Eisenhower a estimat că ocuparea Marocului spaniol necesita cinci divizii şi operaţiunea ar lua trei luni şi jumătate. Din fericire, Franco s-a mulţumit să rămână un aliat „nebeligerant” al Axei şi pentru că americanii cumpărau produse spaniole şi îi permiteau să obţină petrol din Marca. Caraibelor. În plus, arhivele Axei demonstrează că Hitler, după ce avusese de a face cu modul iscusit în care Franco îi eluda dorinţele în privinţa unei acţiuni prin Spania împotriva Gibraltarului, nu se gândise la o asemenea contralovitură în noiembrie 1942. Ideea a fost reactualizată de Mussolini,

în luna aprilie 1943 – când forţele Axei erau supuse în Tunisia unor presiuni dure şi apăruse temerea unei posibile invazii a aliaţilor în Italia. Chiar şi atunci Hitler l-a refuzat pe Mussolini, de teamă că aliatul său „nebeligerant” se va opune cu îndârjire şi tenacitate unei acţiuni prin Spania şi, în acelaşi timp, din încrederea în capacitatea de a-şi păstra supremaţia în Tunisia. Această ultima convingere i-a fost întărită de remarcabilul succes repurtat de forţele firave ale Axei trimise în Tunisia, la sfârşitul lui noiembrie, care au izbutit să stăvilească un timp înaintarea aliaţilor.[85]

---

85 Personal, subliniasem acest punct de vedere în numeroase articole,. conferinţe şi discuţii particulare după izbucnirea războiului civil din Spania în 1936, când am analizat pericolul ce ar putea să apară dacă Spania ar ajunge să fie dominată de un regim fascist, gata să coopereze activ cu puterile Axei.

Capitolul 22

Lupta pentru Tunis[86]

Înaintarea spre Tunis şi Bizerta a început prin transportarea trupelor pe mare până în portul Bougie, la circa 160 km est de Alger şi la numai un sfert din această distanţă faţă de Bizerta. Faţă de planul originar, operaţiunea era de mică anvergură. Pornind de la premisa unei cooperări franceze totale şi prompte, ea prevedea folosirea trupelor de paraşutişti şi a comandourilor transportate pe mare pentru a captura succesiv terenurile de aterizare de la Bône, Bizerta şi Tunis, în trei zile – 11,12 şi 13 noiembrie – în timp ce o rezervă a forţei debarcate la Alger trebuia să pornească pe mare şi să captureze portul Bougie şi aeroportul de la Djidjelli, la 65 km dincolo de baza înaintată. În starea de incertitudine creată după debarcarea la Alger, planul a fost considerat prea riscant, motiv pentru care s-a renunţat la acţiunile prevăzute să se desfăşoare la distanţe mai mari. S-a hotărât în schimb, ocuparea portului Bougie şi a aeroportului, după care, o forţă rapidă să preia staţia ferată terminus de la Souk Ahras, din apropierea graniţei tunisiene, în timp ce o alta, aeropurtată şi transportată pe mare, să ocupe Bône.

La 10 noiembrie, spre seară, două convoaie bine protejate s-au îmbarcat din Alger (grupul de brigadă de avangardă al Diviziei 78 britanice – general de divizie Vyvyan Evelegh, precum şi proviziile necesare expediţiei).

---

86 Pentru hărţi, vezi hărţile de la Capitolul 20, p. 366 din originalul pdf.

Forţa a ajuns lângă Bougie a doua zi în zori, dar a pierdut mult timp la debarcare din cauza valurilor mari şi de teama de a nu avea o primire ostilă (primirea a fost prietenoasă).

Resacul puternic i-a făcut să renunţe la debarcarea prevăzută în apropiere de Djidjelli, astfel că aeroportul aflat acolo nu a fost ocupat decât după două zile. Acest fapt a făcut imposibilă asigurarea unei protecţii eficiente cu avioane de vânătoare şi s-a soldat cu distrugerea unor nave de către raidurile aeriene inamice. Cu toate acestea, în zorii zilei de 12 noiembrie, o forţă de comando s-a strecurat în portul Bône, şi un detaşament de paraşutişti a fost lansat pe aeroport. Ambele forţe au fost bine primite de francezii aflaţi acolo.

La 13 noiembrie, grupul de brigadă aflat la Bougie începuse deja înaintarea, în timp ce alte elemente ale diviziei avansau pe uscat, din Alger, urmate îndeaproape de Blade Force, o coloană de blindate proaspăt debarcată, compusă din Regimentele Lancers 17 – 21 şi trupe ataşate, sub comanda colonelului B.A. Hull (era vorba de contingentul de avangardă al Diviziei 6 blindate[87]). Pentru a le netezi calea, pe 15 noiembrie un batalion britanic de paraşutişti trebuia să aterizeze la Souk el Arba, la 130 km de Tunis, în interiorul frontierei tunisiene, iar un batalion

87 În Regimentul Lancers 17-21 şi în alte regimente blindate ale acestei divizii, două subunităţi din fiecare escadron erau înzestrate cu noile tancuri rapide Crusader III, înarmate cu tunul puternic cu proiectile de 6 livre, în timp ce celelalte două subunităţi erau înzestrate cu tancuri Valentine, înarmate cu tunul cu proiectile de 2 livre, care, deşi mai lente, erau însă mult mai fiabile şi mult mai bine blindate.

american de paraşutişti să fie lansat lângă Tebessa pentru a acoperi flancul sudic şi a asigura un teren de aterizare. Paraşutarea americanilor s-a desfăşurat conform planului. Două zile mai târziu, acest batalion condus de colonelul E.D. Raff a înaintat 130 km spre sud-est pentru a ocupa aeroportul de la Gafsa, aflat la numai 115 km de Golful Gabes şi de fâşia îngustă ce vine de la Tripoli. Paraşutarea englezilor a întârziat cu o zi din cauza condiţiilor meteorologice nefavorabile; vârful de lance al trupelor de uscat s-a deplasat atât de rapid, încât a ajuns la Souk el Arba pe 16 noiembrie. Tot atunci, o altă coloană, înaintând de-a lungul drumului de coastă, a ajuns în micul port tunisian Tabarka, pe drumul spre Bizerta.

A doua zi, 17 noiembrie, generalul Anderson a dat ordin Diviziei 78 „să înainteze spre Tunis şi să distrugă forţele Axei”, imediat ce realizează concentrarea efectivelor. Deşi părea o măsură oportună, această pauză destinată concentrării forţelor s-a dovedit neinspirată, căci forţele Axei sosite până atunci – un regiment de paraşutişti, incomplet, cu două batalioane la Tunis, care veniseră cu avioanele din Italia pe 11 noiembrie, şi două batalioane la Bizerta (unul de paraşutişti şi unul de infanterie) erau foarte slabe. La 16 noiembrie, generalul Nehring – fostul comandant al Afrika Korps, refăcut după ce fusese grav rănit în bătălia de la Alam Haifa – a sosit în zonă însoţit de un singur ofiţer de stat major, pentru a prelua comanda acestui nucleu de aproximativ 3.000 de soldaţi din ceea ce s-a numit Corpul 90. Chiar şi la sfârşitul lunii, forţa acestuia nu o depăşea pe cea a unei divizii.

Fără să mai aştepte vreo concentrare a forţelor, nemţii au năvălit rapid spre vest, mascându-şi inferioritatea cu un atac curajos. Forţele franceze din Tunisia, deşi mult mai numeroase, s-au retras dia faţa lor pentru a evita ciocnirea înainte de sosirea trupelor aliaţilor. La 17 noiembrie, un batalion german de paraşutişti (format doar din 300 de oameni), sub comanda căpitanului Knoche a forţat înaintarea de-a lungul drumului Tunis-Alger. Grupul francez postat acolo s-a retras până la centrul rutier de la Medjez al Bab (la 55 km vest de Tunis), unde se afla un important pod peste râul Medjerda. Aici, în noaptea de 18 noiembrie, francezii au primit întăriri provenite din Blade Force – un batalion britanic de paraşutişti şi un batalion american de artilerie de câmp. (Lancers 17 – 21 şi tancurile lor nu sosiseră încă. Escadronul de avangardă a ajuns la Souk el Arba la 18 noiembrie, dar nu a fost trimis pe poziţiile înaintate.)

La ora 4 dimineaţa, comandantul francez din Tunisia, generalul Barré, a fost convocat pentru a se întâlni cu un emisar german, care i-a prezentat un ultimatum din partea lui Nehring, potrivit căruia trupele franceze trebuiau să se retragă pe un aliniament din apropierea graniţei tunisiene. Barré a încercat să parlamenteze, dar nemţii n-au sesizat că încercă doar să câştige timp. De altfel, acţiunile de recunoaştere desfăşurate de ei în zori au reperat prezenţa trupelor aliate. În consecinţă, la ora 9 au întrerupt tratativele, iar un sfert de oră mai târziu au deschis focul. După o oră şi jumătate, la faţa locului şi-au făcut apariţia bombardierele germane, întărind efectul provocat de

ultimatum, prin forţa bombelor. Imediat după bombardament, care i-au zdruncinat rău pe apărători, trupele de paraşutişti au lansat două mici atacuri terestre a căror aparentă vigoare a determinat aprecierea exagerată a forţei germane. Comandanţii au considerat că nu vor putea rezista fără noi întăriri, însă instrucţiunile generalului Anderson interziceau un asemenea sprijin, înainte de a se încheia concentrarea forţelor aliaţilor ce urmau să atace Tunisul.

După lăsarea întunericului, căpitanul Knoche a trimis mici grupuri care au trecut râul înot, şi au reuşit să simuleze un atac cu o putere sporită. Trupele aliate s-au retras, lăsând podul intact. Exact înainte de miezul nopţii, comandantul britanic l-a convocat pe cel francez şi a insistat să se efectueze imediat o retragere pe o poziţie mai sigură, respectiv pe terenul înalt, aflat la 13 km mai în spate. Şi astfel, prin şiretenie, germanii au ocupat Medjez el Bab, de o manieră plină de curaj, cu un mic detaşament ce nu reprezenta nici a zecea parte din forţa adversarului.

Ceva mai la nord, batalionul de paraşutişti condus de maiorul Witzig, înaintase din Bizerta spre vest, cu câteva tancuri şi se întâlnise la Jebel Abido cu batalionul de avangardă al Brigăzii 36 infanterie, Royal West Kents 6. Deşi nemţii au decimat o parte a batalionului, acesta a reuşit să reziste până la sosirea brigăzii.

Între timp, grupuri germane mai mici capturaseră oraşele cheie din sud, din apropiere de Tripoli – Sousse, Sfax şi Gabes. Aproximativ 50 de paraşutişti, transportaţi cu avionul, au păcălit garnizoana franceză, determinând-o

să evacueze Gabes. La 20 noiembrie, ei au primit ca întăriri două batalioane italiene venite în marş de la Tripoli, sosite la timp pentru a respinge un atac american asupra localităţii Gabes, efectuat de paraşutiştii colonelului Raff. La 22 noiembrie, o mică coloană germană de blindate i-a alungat pe francezi din Zbeitla, nod rutier central şi a instalat acolo un detaşament italian înainte de a se reîntoarce la Tunis. Italienii au fost imediat alungaţi de un alt detaşament al batalionului lui Raff.

În orice caz, Nehring cu o forţă anemică, izbutise nu numai să păstreze capetele de pod de la Tunis şi Bizerta, ci chiar să le extindă pe cea mai mare parte a jumătăţii de nord a Tunisiei.

Ofensiva plănuită de Anderson pentru capturarea Tunisului a început abia la 25 noiembrie. În acest interval, firava forţă germană se triplase, deşi componenţa ei de luptă cuprindea doar două mici regimente de paraşutişti (având fiecare câte două batalioane), un batalion de paraşutişti, trei batalioane de infanterie şi două companii dintr-un batalion de tancuri, însumând 30 de tancuri. Printre ele se aflau noile tancuri model Panzer IV cu din lung de 75 mm, ceea ce reprezenta un atu important. Astfel, decalajul categoric între forţele Axei şi cele ale aliaţilor se diminuase datorită pauzei impuse de Anderson lângă frontiera Tunisiei pentru realizarea concentrării efectivelor.

La 21 noiembrie, Anderson şi-a exprimat îndoiala în ceea ce priveşte forţa de care dispunea pentru cucerirea obiectivului. În consecinţă, Eisenhower i-a trimis rapid

întăriri – unitatea Combat Command B din Divizia 1 blindată a venit tocmai de la Oran. Autovehiculele pe pneuri şi automobilele pe pneuri şi şenile s-au deplasat pe şosea, iar tancurile pe calea ferată[88]. În fapt, doar o parte dintre ele au sosit la timp pentru a participa la debutul operaţiunii.

Ofensiva s-a desfăşurat pe trei direcţii de atac, Grupul Brigăzii 36 infanterie pe stânga, în apropiere de coastă, Blade Force, mult mai puternică, în centru, şi Grupul Brigăzii 11 infanterie pe partea dreaptă, de-a lungul şoselei principale. Fiecare forţă a fost întărită cu unităţi americane blindate şi de artilerie.

Atacul pe stânga. Pe drumul de coastă deluros, a început cu o zi mai târziu şi a înaintat cu prudenţă doar câte 10 km în primele două zile, manifestând multă prudenţă. Paraşutiştii lui Witzig s-au retras. La 28 noiembrie Aliaţii au forţat înaintarea străbătând dublul distanţei de până atunci, dar au nimerit în ambuscada organizată de Witzig într-o trecătoare de lângă Djefna, unde batalionul de avangardă a fost zdrobit. Un atac mai amplu, pe 30 noiembrie, a eşuat în faţa unei apărări puternice. Acest eşec a determinat insuccesul unei operaţiuni de debarcare efectuată de un comando anglo-american, pe coasta de nord, la Djefna, a doua zi în zori şi

---

88 în acea etapă a războiului, diviziile blindate americane includeau două regimente blindate, formate fiecare dintr-un batalion uşor şi patru mijlocii, un regiment blindat de infanterie cu trei batalioane şi trei batalioane blindate de artilerie de câmp. Schema fiecărei divizii cuprindea 390 de tancuri – 158 tancuri uşoare de 232 tancuri mijlocii. Din punct de vedere operaţional, divizia era împărţită în două comandamente de luptă, A şi B; ulterior s-a adăugat şi al treilea.

acesta a blocat drumul din spate, la est de Mateur, dar trei zile mai târziu a fost nevoit să se retragă, deoarece nu avea cum să primească întăriri, iar proviziile deveniseră insuficiente.

Forţa de atac pe centru era formată din „Blade Force”, consolidată prin includerea unui batalion american de tancuri uşoare (Batalionul 1, Regimentul 1 blindat, înzestrat cu tancuri Stuart), astfel totaliza peste o sută de tancuri. La 25 noiembrie, a reuşit o străpungere pe o distanţă de 50 km, spre trecătoarea Choiugui, după ce a rupt aliniamentul unui avanpost apărat de un mic detaşament al Axei. A doua zi, însă, înaintarea lui Blade Force a fost oprită de un detaşament german, o companie de zece tancuri, urmată de două companii de infanterişti, la sud de Mateur. Opt tancuri au fost zdrobite, majoritatea de către tunurile americane antitanc de 37 mm, însă ameninţarea din flanc creată de germani a determinat Înaltul Comandament britanic să întrerupă asaltul şi să repartizeze efectivele lui Blade Force pentru acoperirea flancului forţelor care atacau prin dreapta.

Ambele părţi bâjbâiau în „ceaţa războiului”, dar acest gen de prudenţă într-un moment crucial era categoric neinspirată, mai ales că în după-amiaza precedentă Comandamentul german trăsese o sperietură zdravănă din cauza unui mic detaşament al Balde Force. Hull ordonase locotenent-colonelului John K. Waters, comandant al batalionului american de tancuri uşoare, să întreprindă acţiuni de recunoaştere în zona podurilor peste râul Medjerda, lângă Tebourba şi Djedeida. Misiunea a fost

încredinţată Companiei C, sub comanda maiorului Rudolph Barlow. Întâmplător ca a ajuns la marginea aeroportului de la Djedeida, proaspăt dat în funcţiune. Profitând de ocazia ivită, Barlow a năvălit pe aeroport cu cele 17 tancuri de care dispunea şi a distrus aproximativ 20 de avioane (rapoartele au umflat cifra la 40). Această pătrundere adâncă, exagerată în rapoartele care i-au parvenit, l-a şocat pe Nehring, care a ordonat forţelor sale să se retragă pentru a organiza o apărare strânsă a Tunisului.

Atacul aliaţilor, pe partea dreaptă, pe şoseaua principală, fusese stopat aproape imediat în faţa localităţii Medjez el Bab[89]; alte câteva mici contraatacuri s-au soldat cu retragerea dezorganizată a atacanţilor. La lăsarea serii, în 25 noiembrie, zguduit de raidul de la Djedeida, Nehring a ordonat retragerea, temându-se de o înfrângere în faţa unui nou atac. Urmărindu-i strâns pe nemţi, coloana aliaţilor a ocupat Tebourba, aflată la circa 32 km mai încolo, în primele ore ale zilei de 27 noiembrie. A doua zi, după o scurtă înaintare, a fost brusc stăvilită la Djedeida, aflată la 19 km de Tunis, de un grup armat combinat. Reluarea asaltului la 29 noiembrie a fost de asemenea un eşec. Generalul Evelegh a recomandat o pauză până la sosirea unor întăriri şi asigurarea unei protecţii cu avioane de vânătoare, pentru a contracara acţiunea bombardierelor în picaj germane, care hărţuiseră trupele aliaţilor şi le zdruncinaseră moralul.

Această recomandare a fost luată în considerare de

---

89 Medjez el Bab era apărat de un batalion german de paraşutişti, o companie italiană antitanc şi două tunuri de 88 mm, la care se adăliga sprijinul unei companii a Batalionului 190 tancuri, cu 17 tancuri.

Anderson şi de Eisenhower. În timpul celor două zile Eisenhower a vizitat prima linie a frontului şi a fost întâmpinat de ofiţerii americani cu veşnica plângere «Unde naiba e aviaţia aia militară a noastră? De ce nu vedem decât friţi?»

În memoriile sale, Eisenhower remarcă: „Orice conversaţie la marginea drumului scotea în evidenţă exagerări uluitoare” despre daunele produse. Oricum era îngrozitor să auzi comentarii de genul: „E clar că trupele noastre vor trebui să se retragă; un om nu poate rezista în asemenea condiţii”. Feldmareşalul Kesselring, aflat în acea perioadă în vizită la Tunis, îi reproşa lui Nehring că are o atitudine prea precaută şi defensivă. El a respins orice argument care invoca puterea mult mai mare a forţelor aliate şi faptul că fluxul de întăriri trimise de Axă erau grav afectate de bombardarea aeroporturilor. Criticând decizia de retragere de la Medjez el Bab, Kesselring i-a ordonat să recucerească terenul pierdut, măcar până la Tebourba. Fată de ce la 1 decembrie a fost lansat un contraatac efectuat de trei companii de tancuri[90] cu circa 40 de tancuri şi câteva elemente de susţinere – o baterie de artilerie de câmp cu trei tunuri şi două companii de tunuri antitanc. Acest contraatac n-a vizat direct forţa aliaţilor care atacase Djedeida, ci a pornit din nord, spre trecătoarea Chouigui, pe flanc, cu intenţia de a ocoli prin spate inamicul în apropiere de Tebourba. În două coloane convergente, germanii au lovit întâi Blade Force, care era larg răspândită din cauza sarcinii ei de a proteja flancul. O

90' Eisenhower, Crusade in Europe, p. 120.

parte din efectivele acestei forţe a fost nimicită. După-amiaza, germanii au forţat înaintarea spre Tebourba, dar au fost opriţi cu foc de artilerie şi bombardamente înainte de a reuşi să taie drumul principal.

Presiunea continuă exercitată de germani însemna o gravă ameninţare pe această arteră rutieră, astfel că vârful de lance al aliaţilor de la Djedeida s-a retras pe nişte poziţii de lângă Tebourba. La 3 decembrie, presiunea germană risca să devină gâtuitoare, prin aspectul ei concentric şi se datora faptului că Nehring a aruncat în luptă toate celelalte detaşamente aflate la îndemână, lăsând pentru apărarea Tunisului doar un grup mic. În aceeaşi noapte, forţa de avangardă a aliaţilor a fost scoasă din Tebourba şi a reuşit să scape ca prin urechile acului, pe un drum de ţară de-a lungul râului, abandonând multe piese de echipament şi de transport. Germanii au luat atunci peste 1.000 de prizonieri şi circa 50 de tancuri.

Se cuvine menţionat faptul că întăririle primite de germani includeau şi cinci noi tancuri Tigru, de 56 de tone, dotate cu un tun de 88 mm. Aceşti monştri reprezentau o „armă secretă*”, dar Hitler hotărâse să trimită câţiva la Tunis pentru a fi testaţi în luptă. Două dintre tancuri au fost ataşate grupului de la Djedeida în lupta pentru cucerirea poziţiilor de la Tebourba.

În zilele următoare, comandanţii Aliaţilor au plănuit o reluare promptă a ofensivei, cu forţă sporită. Şansele de realizare a acestei acţiuni au scăzut însă curând, ca urmare a acţiunii declanşată de Nehring pentru a-şi extinde înaintarea. Nehring plănuia să-şi utilizeze mica

forţă blindată pentru a recuceri Medjez el Bab printr-o largă acţiune, de împresurare din flanc, la sud de râul Medjerda. Aici fusese instalat Comandamentul B de luptă al Diviziei 1 blindate SUA, în vederea reluării înaintării şi totodată a menţinerii acestui efectiv separat de englezi, astfel încât să poată lupta ca o echipă de sine stătătoare. Un detaşament de avangardă a fost postat la Jebel el Guessa, pe un teren înalt, la sud-vest de Tebourba, de unde putea controla şesul de la sud.

Ca o etapă preliminară a acţiunii lor de împresurare din flanc, nemţii au atacat acest punct de observaţie în zorii zilei de 6 decembrie, învingându-i pe apărători, care s-au retras în dezordine, întăririle trimise s-au pus greu în mişcare, iar când au ajuns la faţa locului au fost respinse şi au suferit pierderi grele.

Acest nou succes german, dublat de ameninţarea pe care a generat-o, l-a determinat pe proaspătul comandant al Corpului 5 britanic, generalul de corp de armată Allfrey, să ordone retragerea trupelor sale de pe poziţiile pe care le ocupau lângă Tebourba, la nord de râu, în apropiere de Cota 290 (pe care englezii o botezaseră „Longstop Hill”), mult mai aproape de Medjez el Bab. El a propus chiar o retragere mai lungă, pe un aliniament la vest de Medjez el Bab, validată de Anderson, dar respinsă de Eisenhower. Totuşi, poziţiile de la Longstop Hill au fost părăsite.

La 7 decembrie, în scrisoarea adresată prietenului. Său, generalul Handy, Eisenhower remarca: „Cred că descrierea operaţiilor noastre de până acum se poate rezuma la afirmaţia că s-au încălcat toate principiile

admise în război; şi ele sunt în conflict cu toate metodele operaţionale şi logistice incluse în manuale, ceea c-o va duce la condamnarea lor de către toate clasele de la Leavenworth şi de la Colegiul de Război în următorii 25 de ani!”

La 10 decembrie, când au reluat atacul din flanc cu o forţă ce includea aproximativ 30 de tancuri mijlocii şi două tancuri Tigru, germanii au fost stăviliţi la 3 km de Medjez el Bab de o baterie franceză bine plasată. Ei s-au împiedicat când au încercat să se îndepărteze de drum pentru a o împresura şi apoi au fost obligaţi să se retragă din cauza unei acţiuni lansate de americani în spatele frontului, cu un detaşament din Comandamentul B. de luptă. Au repurtat, însă, un succes indirect când Comandamentul B de luptă a început să se retragă de pe poziţiile expuse pe care se afla, după lăsarea întunericului. Într-o stare de derută, el s-a întors din drum datorită zvonului fals că apăruse un pericol german şi a pornit-o prin noroaie de-a lungul râului, unde mai multe tancuri şi alte vehicule s-au împotmolit şi au fost abandonate. Acest dezastru s-a dovedit temporar paralizant şi a redus şansele unei reluări rapide a atacului Aliaţilor pentru cucerirea Tunisului. Pentru moment, Comandamentul B de luptă mai avea doar 44 de tancuri apte de acţiune – mai puţin de un sfert din forţa lui. Cele două contralovituri germane reuşiseră să răstoarne planurile şi să minimalizeze şansele de succes ale Aliaţilor.

Hitler l-a trimis pe general-colonelul Jurgen Arnim să preia comanda supremă a forţelor Axei, rebotezate cu

numele de Armata 5 tancuri. Von Arnim a preluat comanda de la Nehring la 9 decembrie, când au sosit şi noi întăriri. El a lărgit cele două perimetre care acopereau Tunisul şi Bizerta, transformându-le într-un cap de pod alcătuit dintr-un lanţ de posturi de apărare, lung de 160 km ce se întindea de la coastă, la circa 32 Km vest de Bizerta, până la Enfidaville, pe coasta de est. S-au fixat trei sectoare, unul nordic apărat de Divizia von Broich (numită după comandantul ei), improvizată în pripă, unul central (de la zona situată la vest de Chougui până dincolo de Pont-du-Fahs) apărat de Divizia 10 tancuri, sosită în grupuri mici, şi sectorul sudic, apărat de Divizia italiană Superga. Serviciul de spionaj al Aliaţilor estima că la mijlocul lui decembrie forţele Axei numărau aproximativ 25.000 de combatanţi, 10.000 de oameni ce formau personalul administrativ şi 80 de tancuri (estimare ce depăşea cu mult cifrele reale). Trupele Aliaţilor se cifrau la aproape 40.000 din care: 20.000 englezi, 12.000 americani şi 7.000 francezi; puterea lor totală era mult mai mare, ca şi personalul administrativ.

Întârzierile în acţiunile de concentrare a forţelor, datorate în parte vremii proaste, l-au determinat pe Anderson să amâne reluarea ofensivei. La 16 decembrie, însă, el a decis ca ofensiva să înceapă pe 24 decembrie, când era lună plină, pentru a lansa un atac nocturn cu infanteria. Forţele angrenate erau Divizia 78 britanică şi Divizia 6 blindată, împreună cu o parte a Diviziei 1 infanterie SUA.

Pentru a câştiga spaţiul necesar desfăşurării forţelor,

s-au lansat atacuri preliminare ce vizau recucerirea poziţiilor de la Longstop Hill şi de la Cota 466, pe un aliniament situat ceva mai la nord, pe calea de acces spre Tebouba. Din cauza vremii proaste, acţiunile s-au transformat în bătălii lente şi oscilante şi, ca urmare, atacul principal a fost amânat. La 25 decembrie, germanii îşi reluaseră poziţiile iniţiale. „Longstop Hill”, a fost rebotezat „Christmas Hill”.

Încă în Ajunul Crăciunului, Eisenhower şi Anderson hotărâseră să renunţe la ofensiva preconizată din cauza inconvenientelor apărute şi a ploii torenţiale, care transformase câmpul de luptă într-o adevărată mlaştină.

Aliaţii pierduseră „lupta pentru Tunis”.

Totuşi; printr-o ironie a soartei, acest eşec a fost până la urmă o adevărată binefacere căci, în lipsa lui, Hitler şi Mussolini nu ar fi avut nici timpul şi nici curajul de a trimite în Tunisia forţe puternice cu care să consolideze apărarea capului de pod respectiv – peste un sfert de milion de oameni. Aceştia au fost nevoiţi să lupte având în spate o mare dominată de inamic, cu riscul că, în caz de înfrângere aveau să fie prinşi în capcană. În mai, când forţele Axei au fost înfrânte, sudul Europei a rămas neacoperit, astfel încât invazia Aliaţilor în Sicilia, din luna iulie, nu a întâmpinat dificultăţi serioase, în absenţa eşecului Aliaţilor din decembrie care a dus la uriaşa „captură” din mai, probabil că reintrarea în Europa ar fi eşuat.

Capitolul 23

Lucrurile iau altă întorsătură în Pacific

Obiectivele ofensivei japoneze în Pacific, stabilirea a ceea ce Japonia numea „Sfera de co-prosperitate din marea Asie răsăriteană”, fuseseră practic înfăptuite în patru luni[91].

În acest interval cuceriseră Malaysia, Indiile Răsăritene Olandeze şi Hong Kongul. Aceeaşi soartă avuseseră şi Filipinele, precum şi partea de sud a Birmaniei. A mai fost necesară o lună pentru capitularea insulei-fortăreţe Corregidor care a antrenat prăbuşirea ultimului punct de sprijin al Americii în Filipine. O săptămână mai târziu, englezii au fost alungaţi din Birmania şi împinşi înapoi în India, şi astfel Chinas devenit complet izolată de aliaţii ei. Preţul acestor succese a însemnat pentru japonezi pierderea a numai 15.000 de oameni, a 380 aparate de zbor şi a patru distrugătoare.

După aceste succese bineînţeles că japonezii nu prea aveau chef să adopte o atitudine defensivă – aşa cum prevedea planul lor strategic. Exista temerea că o asemenea schimbare ar putea antrena un declin treptat al spiritului combativ şi, totodată, le-ar oferi adversarilor, mult mai puternici din punct de vedere economic, răgazul necesar pentru a-şi reveni. Marina militară japoneză, în special, era nerăbdătoare să scape de cele două posibile baze pentru o revenire a americanilor în Pacific – Hawaii şi

---

91 Pentru hartă, vezi Capitolul 16, p. 266 – 267 din originalul pdf.

Australia. Comandanţii din cadrul Marinei militare japoneze apreciau că forţa de transport a Marinei militare a SUA mai putea opera încă din Hawaii, în vreme ce Australia era transformată în trambulină şi bastion fortificat.

Armata japoneză, concentrată în continuare asupra Chinei şi a Manciuriei, nu era dispusă să pună la dispoziţie trupele necesare unei expediţii menite să invadeze Australia. Ea refuzase deja să coopereze în cadrul unui plan al Statului major al Flotelor combinate în acţiunea de capturare a Ceylonului.

Marina militară spera totuşi ca o nouă lovitură reuşită să poată învinge obiecţiile şefilor trupelor de uscat şi să îi convingă să trimită trupele necesare pentru una din aceste expediţii – cei de la marină nu se hotărâseră, încă, asupra direcţiei celei mai bune. Amiralul Yamamoto şi Statul major al Flotelor combinate optau pentru cucerirea insulei Midway (1.780 km vest de Pearl Harbor) – o momeală care să atragă în acţiune Flota SUA din Pacific care ulterior să fie zdrobită. Statul major al Marinei militare prefera, lotuşi, un atac prin Insulele Solomon, pentru a pune mâna pe Noua Caledonie, Fiji şi Samoa. Capturând acest lanţ de insule, ar fi blocat legăturile maritime dintre America şi Australia. Un argument covârşitor în favoarea celui de-al doilea plan, care viza izolarea Australiei, era faptul că japonezii avansaseră destul de mult în acţiunea de încercuire a Australiei. La sfârşitul lui martie înaintaseră deja de la Rabaul în Insulele Solomon, precum şi pe coasta nordică a Noii Guinee.

Disputa legată de planurile navale alternative a fost întreruptă şi atenţia generală deviată în altă direcţie după raidul aerian american asupra oraşului Tokyo, din ziua de 18 aprilie 1942.

Raidul asupra oraşului Tokyo

Atacul aerian asupra capitalei japoneze a fost inspirat de ideea răzbunării dezastrului de la Pearl Harbor. Plănuirea lui începuse încă din ianuarie, întrucât distanţa dintre obiectiv şi bazele americane care supravieţuiseră era prea mare, raidul trebuia să aibă ca punct de plecare portavioanele. Se ştia că japonezii patrulau, în larg, la 800 km de continent, aşa că avioanele de atac trebuiau lansate de la o distanţă de circa 885 kilometri, ceea ce însemna un traseu de zbor dus-întors de cel puţin 1.770 km – o distanţă prea a mare pentru aparatele transportate pe portavioane. În plus, puţinele dar preţioasele portavioane ale Marinei militare americane s-ar fi expus aşteptând în zonă întoarcerea avioanelor din raidul aerian. În această situaţie s-a recurs la bombardierele de cursă lungă ale Aviaţiei militare a armatei SUA. După bombardarea oraşului Tokyo acestea urmau să zboare spre vest, pentru a ateriza pe aeroporturile chineze. În total, avioanele urmau să întreprindă un zbor de peste 3.200 km şi, în plus, trebuiau să decoleze de pe portavioane. Au fost alese aparatele B25 Mitchell, nişte bombardiere prevăzute cu rezervoare de combustibil suplimentare, care puteau transporta o sarcină de bombe de 2.000 lb. pe o distanţă de 3.900 km. Piloţii, conduşi de locotenent-colonelul James H. Doolittle, au făcut antrenamente pentru decolări din scurt şi zboruri prelungite deasupra apei. S-au folosit doar 16 avioane, deoarece erau prea mari pentru a fi stivuite sub punte şi necesitau existenţa unui spaţiu corespunzător

pentru decolare.

La 2 aprilie *Hornet*, portavionul ales pentru această misiune, a plecat din San Francisco cu o escortă de crucişătoare şi distrugătoare. La 13 aprilie i s-a alăturat Marea Unitate Operativă 16 cu portavionul *Enterprise* care trebuia să asigure acoperirea necesară (avioanele proprii ale lui *Hornet* erau stivuite sub punte). În zorii zilei de 18 aprilie, atunci când se afla la 1.050 km de Tokyo forţa de portavioane a fost reperată de o patrulă japoneză. Comandantul, viceamiralul Wiliam F. Halsey, împreună cu Doolittle au hotărât să lanseze imediat bombardierele, în ciuda distanţei mari, decizie ce s-a dovedit salutară.

În condiţiile unei mări agitate, bombardierele au decolat între 8.15 şi 9.24, au ajuns în Japonia în patru ore, au luat prin surprindere liniile de apărare şi au aruncat bombe (inclusiv incendiare) asupra oraşelor Tokyo, Nagoya şi Kobe. Apoi, şi-au continuat zborul până în China, profitând de vântul care sufla din spate. Din nefericire, datorită unei neînţelegeri, aeroportul de la Chuchow nu era pregătit să le primească, astfel încât echipajele au fost nevoite să recurgă la aterizări forţate sau la paraşutări. Din cei 82 de oameni, s-au întors doar 70 (trei dintre cei care nu au mai revenit au fost executaţi de japonezi sub acuzaţia de a fi bombardat ţinte civile). Cele două portavioane, nevătămate, au ajuns la Pearl Harbor la 25 aprilie.

O şansă în plus a constituit-o faptul că, în ciuda avertismentului dat de nava de patrulare, japonezii au crezut că raidul va surveni cu o zi mai târziu, adică pe 19

aprilie – când, după cum apreciau ei, portavioanele s-ar fi aflat suficient de aproape pentru a-şi lansa bombardierele. Până atunci, forţele lor aeriene ar fi fost pregătite, iar portavioanele amiralului Nagumo ar fi ajuns pe poziţiile prevăzute pentru o contralovitură.

Efectul cel mai important al raidului s-a concretizat în stimularea moralului americanilor, foarte zdruncinat după Pearl Harbor. Raidul i-a determinat pe japonezi să păstreze în ţară patru grupuri de aviaţie de vânătoare ale trupelor de uscat pentru apărarea oraşului Tokyo şi a altor localităţi. Japonezii au trimis o expediţie represivă, formată din 53 de batalioane, pentru a ataca Provincia Chekiang, unde aterizaseră bombardierele americane. O consecinţă şi mai importantă, care a provocat în mod inerent o diluare a puterii de luptă, a fost decizia de a stopa alte raiduri prin efectuarea operaţiei militare Midway, şi prin atacul menit să izoleze Australia de America. Dublul efort s-a repercutat negativ asupra concentrării efortului şi a forţei.

Conform planului japonez revizuit, prima acţiune militară, având un caracter dublu, prevedea o înaintare mai adâncă în Insulele Solomon cu scopul de a captura Tulagi. De la această bază aeronavală se putea acoperi un nou salt spre sud-est, cuplat cu capturarea localităţii Port Moresby de pe coasta de sud a Noii Guinee. În acest fel Queensland-ul ar fi intrat în raza de acţiune a bombardierelor japoneze. Apoi, Flota combinată condusă de Yamamoto trebuia să ocupe insula Midway şi punctele cheie din Insulele Aleutine de vest. După distrugerea flotei SUA din Pacific, urma a treia acţiune, care consta în

reluarea înaintării spre sud-est, pentru a bloca rutele maritime din America spre Australia.

Prima acţiune s-a concretizat în Bătălia din Marca Coralilor, a doua în Bătălia de la Midway, iar a treia a fost o luptă intensă şi prelungită pentru Guadalcanal, marea insulă de lângă Tulagi.

În mod indirect, acest variat plan japonez a adâncit sciziunea în aranjamentele de planificare şi comandă prevăzute de americani.

La începutul lui aprilie, Statele Unite îşi asumaseră responsabilitatea pentru întreaga zonă a Pacificului, cu excepţia Sumatrei, în timp ce englezii urmau să răspundă de Sumatra şi de zona Oceanului Indian. China reprezenta un alt teatru al războiului, sub tutelă americană. Sfera americană era împărţită în două – zona de sud-vest a Pacificului, sub comanda generalului MacArthur, al cărui cartier general era stabilit acum în Australia, şi zona Oceanului Pacific, sub comanda amiralului Chester W. Nimitz. Ambii erau personalităţi puternice, astfel încât existau premise de a intra în conflict unul cu celălalt. În condiţiile create de planul japonez, ambii erau deosebit de solicitaţi. În plus, graniţa dintre cele două sfere de influenţă trecea prin Insulele Solomon, unde pericolul unei debarcări a japonezilor impunea utilizarea combinată a forţelor terestre ale lui MacArthur şi a celor navale, aparţinând lui Nimitz. Ca atare, cei doi au fost obligaţi să ajungă la o înţelegere în vederea colaborării.

Bătălia din Marea Coralilor

Forţele aeriene şi terestre japoneze pentru prima mişcare s-au strâns la Rabaul, în New Britain, iar cele navale la Truk, în Insulele Caroline, 1.600 km mai la nord. În spatele grupurilor de debarcare destinate celor două invazii se afla câte o Mare unitate operativă de portavioane de asalt gata să respingă orice intervenţie americană. Acestea constau din portavioanele *Zuikaku* şi *Shōkaku*, escortate de crucişătoare şi distrugătoare care transportau 125 de avioane ambarcate (42 de avioane de vânătoare şi 83 de bombardiere). Alte 150 de avioane aflate la Rabaul erau gata să le vină în ajutor.

Serviciul de informaţii american, atuul aliaţilor, sesizase principalele obiective ale japonezilor şi amiralul Nimitz şi-a trimis toate forţele disponibile spre sud – portavioanele *Yorktown* şi *Lexington* din Pearl Harbor, cu 141 de avioane (42 avioane de vânătoare, 99 de bombardiere), precum şi două grupuri de crucişătoare pentru a le escorta. (Celorlalte două portavioane americane, *Enterprise* şi *Hornet*, după raidul asupra oraşului Tokyo, li s-a ordonat să se deplaseze de urgenţă în Marea Coralilor, însă au sosit acolo prea târziu pentru a mai participa la bătălie.)

Japonezii au debarcat la Tulagi la 3 mai şi au ocupat insula, fără să întâmpine nicio rezistenţă deoarece, prevenită de primejdie, mica garnizoană australiană se retrăsese. În acel moment, *Lexington* făcea plinul pe mare, iar *Yorktown*, sub comanda contraamiralului Fletcher, se afla departe de locul debarcării. A doua zi, însă, ajuns la

circa 160 km de Tulagi, a lansat o serie de lovituri, care s-au soldat doar cu scufundarea unui distrugător japonez. *Yorktown* n-a fost atacat deoarece cele două portavioane japoneze fuseseră trimise să livreze câteva avioane de vânătoare la Rabaul. Acesta a reprezentat debutul unei serii de greşeli sau de neînţelegeri în ambele părţi, din care americanii au avut până la urmă de profitat.

Grupul portavioanelor amiralului Takagi a venit acum pe la sud, ocolind pe la est Insulele Solomon şi a intrat în Marea Coralilor, cu speranţa că va surprinde din spate portavioanele americane, între timp, *Lexington* se alăturase lui *Yorktown*, amândouă navele vârând spre nord pentru a intercepta forţa japoneză de invazie, aflată în drum spre Port Moresby. La 6 mai – ziua neagră a capitulării Corregidorului – grupurile inamice de portavioane s-au căutat reciproc, dar n-au intrat în contact, deşi la un moment dat le-a despărţit o distanţă de numai 115 km.

În zorii zilei de 7 mai, avioanele japoneze au reperat un portavion şi un crucişător. Takagi a ordonat imediat atacarea celor două nave, care au fost scufundate rapid. În realitate, portavionul s-a dovedit a fi un tanc petrolier, iar cealaltă navă un distrugător de escortă, ceea ce mi justifica efortul japonezilor. Seara, Takagi a mai încercat un atac de mai mică anvergură, în care a pierdut 20 dintre cele 27 de avioane utilizate. Între timp, avioanele de pe portavionul lui Fletcher, induse în eroare de un raport eronat, şi-au irosit forţele într-un atac asupra escortei inamicului de la Port Moresby. Atacul s-a soldat cu

scufundarea micului portavion *Shoho* (în numai zece minute, una dintre cele mai rapide scufundări consemnate pe parcursul războiului). Consecinţa acestei scufundări a avut importanţă, deoarece japonezii au fost determinaţi astfel să-şi amâne invazia şi să se întoarcă din drum. Şi astfel s-a profitat de pe urma greşelii japonezilor de a fi atacat nava care nu trebuia.

Cele două forţe adverse de portavioane au ajuns în cele din urmă la o încleştare în dimineaţa zilei de 8 mai. Ca putere de luptă cele două părţi erau echilibrate: japonezii dispuneau de 121 de avioane, iar americanii de 122, în timp ce escortele aveau o putere aproape egală – 4 crucişătoare grele şi 6 distrugătoare în cazul japonezilor, 5 crucişătoare grele şi 7 distrugătoare în cazul americanilor. Diferenţa consta în aceea că japonezii se mişcau sub o centură de nori, în timp ce americanii trebuiau să opereze în condiţii de cer senin. În consecinţă, portavionul *Zuikaku* s-a putut sustrage atenţiei inamicului. *Shōkaku*, în schimb, a încasat trei bombe şi a fost nevoit să se retragă din luptă. În cealaltă tabără, *Lexington* a fost lovit de două torpile şi două bombe; exploziile interioare provocate ulterior au impus abandonarea acestei nave atât de îndrăgite – pe care marinarii o numai „Lady Lex”. Mult mai agil, *Yorktown* s-a ales doar cu o lovitură de bombă.

După-amiaza, Nimitz a ordonat forţei de portavioane să se retragă din Marea Coralilor, mai cu seamă că pericolul de la Port Moresby dispăruse pentru moment. Japonezii au plecat şi ei convinşi că reuşiseră să scufunde ambele portavioane americane.

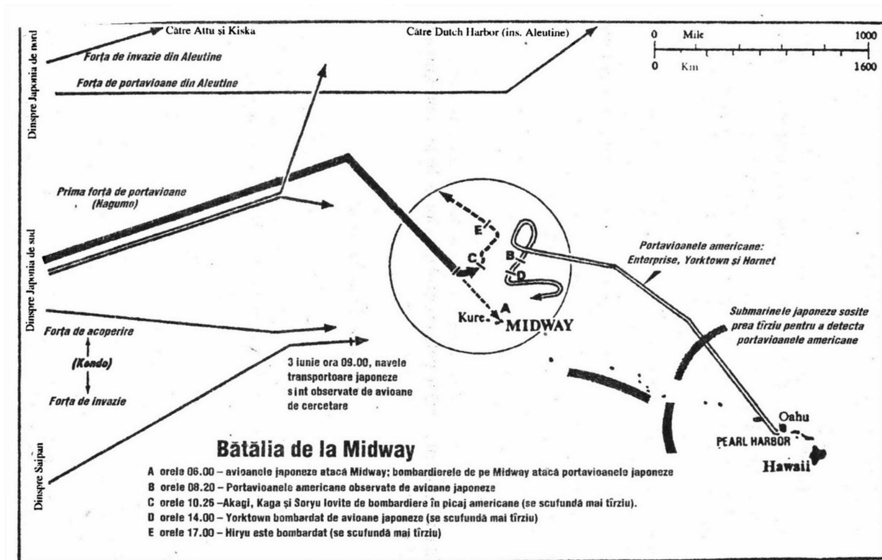
Apreciind pierderile, americanii scăpaseră ceva mai uşor la capitolul aparate de zbor – 24 de avioane în comparaţie cu peste 80 câte pierduseră japonezii, iar pierderile umane erau de numai 543, faţă de cele peste 1.000 ale japonezilor; în schimb, americanii pierduseră un portavion mare, spre deosebire de japonezi al căror portavion scufundat era de capacitate mică. Importanţă avea însă faptul că americanii zădărniciseră obiectivul strategic al inamicului – capturarea localităţii Port Moresby din Noua Guinee. Beneficiind de o tehnică superioară, ei au reuşit să repare *Yorktown* la timp pentru a participa la următoarea etapă a conflictului din Pacific, în vreme ce portavioanele japonezilor n-au fost apte de a lua parte la cea de a doua luptă, de importanţă mult mai mare.

În Marea Coralilor s-a dat prima bătălie cunoscută în istorie, în care flotele adverse nu au ajuns să se vadă, conflictul derulându-se de la distanţe ce ajunseseră până la 160 km sau chiar mai mult, faţă de limita maximă uzuală în cazul navelor de linie – aproximativ 32 km. Situaţia avea să se repete curând.

Bătălia de la Midway

Cartierul general imperial din Japonia fixase deja noua acţiune prin ordinul din 5 mai. Planul conceput de Statul major al flotelor combinate era extrem de cuprinzător şi de minuţios, dar păcătuia prin lipsă de flexibilitate. Aproape întreaga marină japoneză urma să fie folosită în această operaţiune. Din totalul celor aproape 200 de nave făceau

parte 8 portavioane, 11 nave de linie, 22 de crucişătoare, 65 de distrugătoare, 21 submarine, asistate de peste 600 de avioane.

Amiralul Nimitz nu a reuşit să adune decât 76 de nave (o treime aparţinea forţei din Pacificul de Nord) care n-au intrat niciodată în luptă.

Pentru operaţiunea Midway, japonezii au utilizat:

1) o forţă de avangardă constând din submarine care patrulau pe trei cordoane cu sarcina de a zădărnici contraloviturile navale americane;

2) o forţă de invazie sub comanda amiralului Kondo, constând din 12 transportoare escortate, pe care se aflau 5.000 de soldaţi, susţinute îndeaproape de patru crucişătoare grele şi acoperite de la distanţă de o forţă

constituită din două nave de linie, un portavion uşor şi alte patru crucişătoare grele;

3) prima forţă de portavioane a lui Nagumo – patru portavioane de flotă, ce transportau peste 250 de avioane, escortate de două nave de linie, două crucişătoare grele şi o perdea de distrugătoare;

4) flota militară principală de luptă, sub comanda lui Yamamoto, cuprinzând trei nave de linie, un ecran de distrugătoare şi un portavion uşor. Una dintre navele de linie era gigantica *Yamato* (70.000 tone) recent construită, echipată cu nouă tunuri de 18 ţoli.

Pentru operaţia din Insulele Aleutine, japonezii au alocat:

1) o forţă de debarcare, cu trei nave de transport escortate, pe care se aflau 2.400 de soldaţi, sprijinite de două crucişătoare grele;

2) o forţă de portavioane cu două portavioane uşoare;

3) o forţă de acoperire compusă din patru nave de linie, de tip mai vechi.

Bătălia a început în Insulele Aleutine, prin atacuri aeriene la Dutch Harbor, în ziua de 3 iunie, urmate de debarcări în trei puncte, în 6 iunie. La 4 iunie, avioanele de pe portavioanele lui Nagumo urmau să atace aeroportul de la Midway, iar a doua zi Atolul Kure (95 km la vest) trebuia să fie ocupat şi transformat în bază aeronavală. La 6 iunie crucişătoarele urmau să bombardeze Midway, iar trupele, acoperite de navele de linie ale lui Kondo, să debarce.

Japonezii calculaseră că până la terminarea debarcării, în zona Midway nu se va afla nicio navă

americană; ei sperau ca Flota SUA din Pacific să se deplaseze spre nord, imediat ce va fi informată de atacul aerian în Insulele Aleutine. Astfel, ar fi putut prinde navele americane între cele două forţe de portavioane angrenate în luptă. Urmărind distrugerea portavioanelor americane, japonezii s-au încurcat singuri datorită propriilor măsuri tactice adoptate. Având în vedere condiţiile propice de la începutul lui iunie, când era lună plină, Yamamoto n-a mai aşteptat ca *Zuikaku* să-şi înlocuiască avioanele pierdute în bătălia din Marca Coralilor, şi să se alăture celorlalte portavioane. Din cele opt portavioane disponibile, două au fost trimise în Insulele Aleutine, iar alte două au însoţit gruparea de nave de linie. Rostul acţiunii diversioniste din Insulele Aleutine era greu de înţeles, dacă principalul obiectiv al japonezilor era distrugerea portavioanelor americane, şi nu doar capturarea Insulelor Midway. Mai grav însă a fost faptul că, implicându-se total în capturarea unui punct fix la o dată anume, japonezii au pierdut orice posibilitate de a aplica o strategie flexibilă.

În tabăra americanilor, amiralul Nimitz era preocupat mai ales de superioritatea forţei japonezilor. În urma dezastrului de la Pearl Harbor nu-i mai rămăsese nicio navă de linie, iar după bătălia din Marea Coralilor mai avea doar două portavioane apte de acţiune – *Enterprise* şi *Hornet*. Printr-un uimitor efort, el a reuşit să repare portavionul *Yorktown* în două zile, în loc de 90, cât se estimase, care s-a adăugat celorlalte două.

Marele avantaj al lui Nimitz consta în superioritatea mijloacelor sale de informaţii. Cele trei portavioane

americane, (cu 233 avioane) staţionau, mult la nord de Midway, astfel că nu intrau în zona de acţiune a avioanelor de cercetare japoneze. Se conta, în schimb, pe informaţii prompte despre mişcările japonezilor, primite de la avioanele lor de cursă lungă Catalina, cu baza în Midway. Se urmărea realizarea unui atac din flanc asupra forţelor japoneze.

La 3 iunie, a doua zi după ce portavioanele au ajuns pe poziţii, raidurile de cercetare aeriană au reperat navele de transport japoneze, care se deplasau încet la 965 km vest Midway. Golurile în traseele de căutare pe care zburau aeronavele japoneze le-au permis portavioanelor americane să se apropie dinspre nord-est fără a fi reperate. Această acţiune a fost favorizată şi de convingerea lui Yamamoto şi a lui Nagumo că Flota SUA din Pacific nu se afla pe mare.

În zorii zilei de 4 iunie, Nagumo a lansat un atac eu 108 dintre avioanele sale la Midway, în timp ce un alt val, de amploare similară, era pregătit pentru a ataca orice navă de război reperată. Primul val a produs multe avarii la instalaţiile din Midway, şi a înregistrat pierderi mici. Comandanţii i-au raportat lui Nagumo că era necesar un al doilea atac. Întrucât portavioanele lui erau bombardate de avioane ce veneau dinspre Midway, Nagumo a hotărât să neutralizeze aeroporturile insulei şi a ordonat ca al doilea val de atac să înlocuiască torpilele cu bombe (cu atât mai mult cu cât nu se vedea nici urmă de portavioane). În scurt timp, i s-a raportat prezenţa unui grup de nave americane la o distanţă de 320 km. La început s-a crezut că era vorba

doar de crucişătoare şi distrugătoare, dar la 8.20, un raport preciza şi existenţa unui portavion. Pentru Nagumo a fost un moment dificil deoarece majoritatea bombardierelor torpiloare erau dotate acum cu bombe, iar cea mai mare parte a avioanelor de vânătoare se aflau în acţiuni de patrulare. De asemenea, trebuia să recupereze aeronavele care se întorceau din primul atac asupra insulei Midway.

Schimbarea de direcţie spre nord-est, pe care Nagumo a făcut-o la primirea informaţiei, l-a ajutat totuşi să evite primul val de bombardiere în picaj lansate împotriva sa de pe portavioanele americane. Din cele trei valuri succesive de bombardiere torpiloare care. Au atacat portavioanele japoneze între orele 9.30 şi 10.24,35 dintre cele 41 au fost doborâte de avioanele de vânătoare japoneze sau de tunurile antiaeriene. În acel moment japonezii credeau că au câştigat bătălia. Cinci minute mai târziu, însă, 37 bombardiere în picaj americane lansate de pe Enterprise (sub comanda locotenent-comandorului Clarence W. McClusky) s-au năpustit atât de brusc de la o altitudine de 5.800 m, încât nu au întâmpinat niciun fel de ripostă. Avioanele de vânătoare japoneze, care tocmai doborâseră al treilea val de bombardiere torpiloare, n-au mai avut timp să se ridice pentru a contraataca. Portavionul *Akagi*, vasul amiral al lui Nagumo, a fost lovit de bombe în timp ce avioanele de la bord îşi schimbau torpilele din care o parte au explodat, ceea ce a constrâns echipajul să părăsească nava. Portavionului *Kaga* bombele i-au distrus coverta şi l-au incendiat. Spre seară

portavionul s-a scufundat. Portavionul *Sōryū* după ce a fost lovit de trei bombe de jumătate de tonă lansate de bombardierele în picaj de pe *Yorktown*, care sosise la faţa locului, a trebuit abandonat în 20 de minute.

Singurul portavion rămas intact, *Hiryū*, a ripostat atacând *Yorktown* lovind-o atât de rău, încât după-amiază echipajul a părăsit nava slăbită după avariile remediate în pripă, în urma luptelor din Marca Coralilor. 24 de bombardiere în picaj americane, inclusiv zece de pe *Yorktown*, au surprins spre scară portavionul *Hiryū*, avariindu-l atât de grav, încât în zorii zilei de 5 iunie a trebuit abandonat; *Hiryū* s-a scufundat la ora 9.00.

Şansele de câştig s-au schimbat rapid în această bătălie din 4 iunie, demonstrând că şi „hazardul” guvernează luptele purtate conform noului tipic al acţiunilor aeronavelor lansate de la mare distanţă.

Prima reacţie a amiralului Yamamoto la aflarea veştii dezastrului a fost aceea de a-şi aduna navele de linie şi a readuce din Insulele Aleutine cele două portavioane uşoare în speranţa că va putea purta o bătălie în stil tradiţional, care să-i creeze posibilitatea unei victorii. Vestea pierderii portavionului *Hiryū*, precum şi rapoartele sumbre furnizate de Nagumo l-au determinat să se răzgândească; în zorii zilei de 5 iunie, Yamamoto a hotărât suspendarea atacului de la Midway. El spera, totuşi, să-i atragă pe americani într-o capcană, procedând la o retragere spre vest. Planul său a fost dejucat de îndrăzneala şi în acelaşi timp de prudenţa cu care a acţionat amiralul Raymond A. Spruance, comandantul celor două portavioane americane

Enterprise şi *Hornet* în această bătălie crucială.

Între timp, atacul japonez asupra Insulelor Aleutine, din Pacificul de Nord, fusese lansat (conform planului) în zorii zilei de 3 iunie: de pe două portavioane uşoare au decolat 23 de bombardiere şi 12 avioane de vânătoare, îndreptându-se spre localitatea Dutch Harbor. Forţa de atac era prea mică pentru a provoca un efect important, astfel încât daunele pricinuite au fost nesemnificative în condiţiile unei vizibilităţi la sol extrem de redusă din cauza norilor. A doua zi, repetarea atacului în condiţii de cer senin s-a soldat cu câteva reuşite, dar fără efecte majore. Apoi, la 5 iunie, portavioanele au fost chemate în sud pentru a sprijini operaţia principală. Cu toate acestea, trupele japoneze transportate pe mare, nu prea numeroase, au izbutit să debarce la 7 iunie şi să captureze fără să întâmpine rezistenţă, două din cele trei insule care fuseseră desemnate drept obiectiv – Kiska şi Attu. Propaganda japoneză a exagerat acest succes minor, pentru a atenua insuccesul de la Midway. La prima vedere, ocuparea insulelor reprezenta un câştig important, având în vedere că Aleutinele, întinse de-a curmezişul Pacificului, se aflau în apropierea celei mai scurte rute dintre San Francisco şi Tokyo. În realitate, însă, aceste insule stâncoase şi golaşe, învăluite adesea în ceaţă sau lovite de furtuni, erau total neadecvate transformării în baze navale sau aeriene în vederea unei înaintări transpacifice, într-o direcţie sau alta.

Pe scurt, operaţiile militare din iunie 1942 s-au soldat cu înfrângerea zdrobitoare a japonezilor. Aceştia

pierduseră în bătălia de la Midway 4 portavioane cu circa 330 de avioane, majoritatea scufundându-se odată cu navele, precum şi un crucişător greu. Americanii pierduseră doar un portavion şi circa 150 de avioane. Pentru americani, bombardierele în picaj fuseseră arma-cheie, în vreme ce peste 90% dintre bombardierele torpiloare fuseseră doborâte, iar marile bombardiere B17 ale trupelor de uscat se dovediseră absolut ineficiente împotriva navelor maritime.

Pe lângă erorile strategice deja menţionate, japonezii au avut de suferit şi de pe urma altor greşeli. Printre cele „de comandă”, se numără izolarea virtuală a lui Yamamoto pe puntea navei de linie *Yamato,* enervarea şi descumpănirea lui Nagumo, şi tradiţia care i-a determinat pe Yamaguchi şi pe alţi conducători să se scufunde odată cu navele lor, în loc să încerce să preia din nou iniţiativa. Spre deosebire de Yamamoto, Nimitz, rămânând la mal, a putut avea o viziune de ansamblu a situaţiei.

Necazurile japonezilor s-au înmulţit datorită unui şir întreg de erori tactice: greşeala de a nu fi trimis în misiuni de zbor suficiente avioane de cercetare pentru a repera portavioanele americane; absenţa unor acţiuni de acoperire cu avioane de vânătoare la mare altitudine; măsuri slabe de prevenirea incendiilor; atacuri lansate simultan cu avioane de pe toate cele patru portavioane, lucru ce i-a obligat să-şi recupereze şi să-şi reînarmeze avioanele concomitent, ceea ce a creat timpi morţi în care forţa portavioanelor n-a putut ataca; virarea spre inamic atunci când aveau loc schimbările, ceea ce le-a oferit

avioanelor americane şansa de a localiza mai uşor forţa lui Nagumo şi de a o lovi înainte ca aceasta să poată riposta sau măcar să se poată apăra cu avioanele de vânătoare de care dispunea. Majoritatea acestor greşeli s-au datorat vanităţii excesive a japonezilor.

După ce japonezii au pierdut cele patru portavioane mori împreună cu experimentatele lor echipaje de zbor, superioritatea lor în nave de linie şi crucişătoare nu mai conta, decât în zone acoperite de avioanele aflate în bazele de pe uscat. Înfrângerea japonezilor în bătălia pentru Guadalcanal s-a datorat în principal lipsei de control a spaţiului aerian.

Bătălia de la Midway le-a oferit americanilor un răgaz excelent ce a durat până la sfârşitul anului, când au intrat în acţiune noile portavioane din clasa *Essex, cu* performanţe superioare. În concluzie, se poate afirma că Midway a reprezentat punctul de cotitură care a dus la înfrângerea Japoniei.

Pacificul de sud-vest după Midway

Deznodământul bătăliei de la Midway a domolit înaintarea japonezilor în zona de sud-vest a Pacificului, dar n-a reuşit s-o oprească total. Deşi flota nu mai putea susţine înaintarea, japonezii aveau totuşi posibilitatea de a o continua printr-o dublă acţiune în Noua Guinee, prin atacuri pe uscat din est, peste Peninsula Papua şi în Insulele Solomon, sărind din insulă în insulă şi organizând terenuri de aterizare de-a lungul lanţului insular menite să

le acopere salturile succesive.

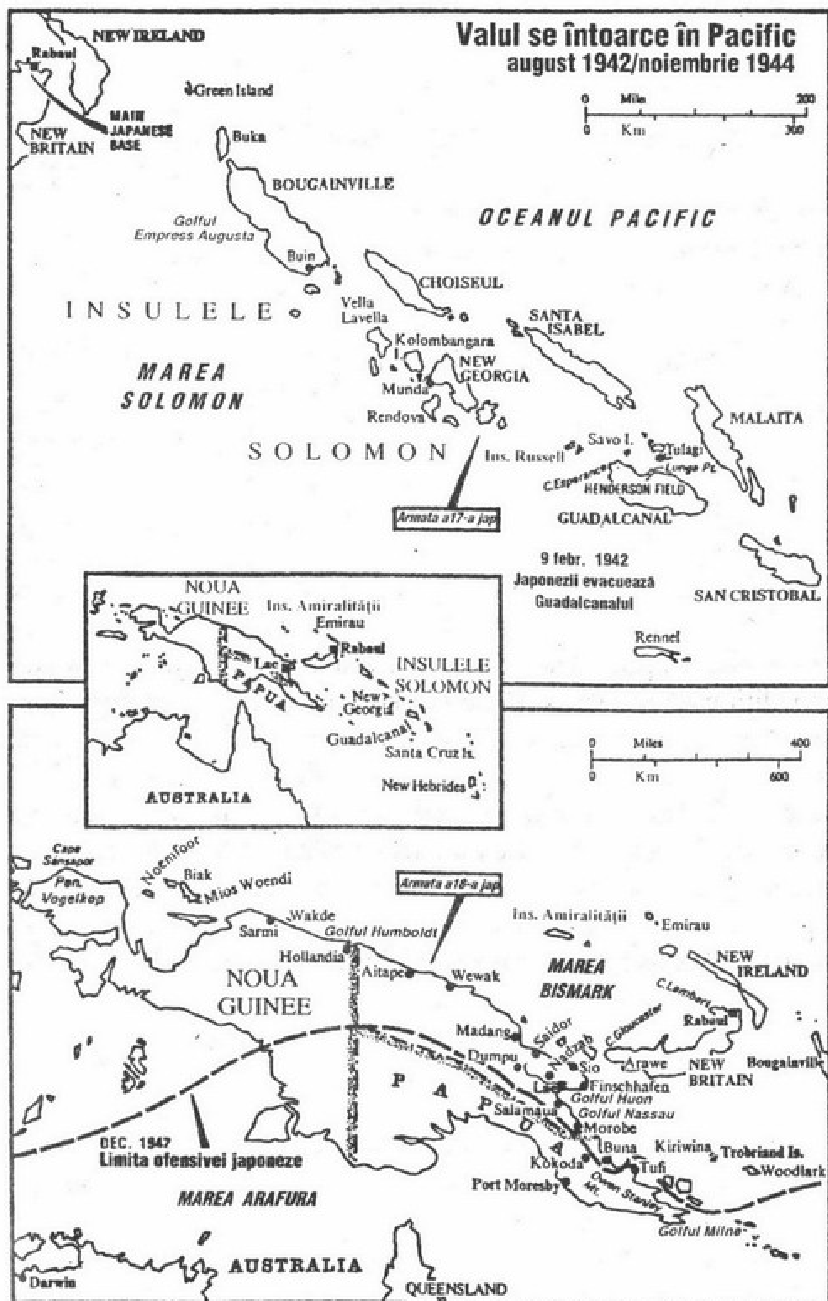
Noua Guinee şi Papua

În decembrie 1941, când japonezii au intrat în război, majoritatea forţelor operaţionale ale Australiei luptau în Africa de Nord împreună cu Armata a 8-a britanică, urmând să fie rechemate doar în caz de urgenţă. În Noua Guinee, aflată periculos de aproape de Australia, singura forţă militară consta dintr-o unitate de mărimea unei brigăzi, cantonată la Port Moresby, capitala Papuei, pe coasta sudică. Garnizoanele australiene de pe coasta nordică, puţin numeroase, ca şi cele din Arhipelagul Bismarck şi din Insulele Solomon au fost retrase imediat ce japonezii au început să se apropie. S-a păstrat numai forţa de apărare de la Port Moresby, apreciindu-se că de acolo atacurile japonezi ar fi putut ajunge până la Queensland, pe continentul australian.

La începutul lui martie 1942, plecând din Rabaul, japonezii au debarcat la Lac, pe coasta nordică a Noii Guinee, în apropiere de Peninsula Papua. Dar, aşa cum s-a relatat deja, forţa lor expediţionară transportată pe mare cu scopul de a captura Port Moresby a fost întoarsă din drum după Bătălia din Marea Coralilor, nedecisivă, care a avut loc în mai. Între timp, generalul Douglas MacArthur fusese numit comandant suprem al trupelor aliate în zona de sud-vest a Pacificului. După Bătălia de la Midway, la începutul lui iunie, poziţia Aliaţilor a devenit din ce în ce mai sigură, ţinând seama de faptul că majoritatea trupelor australiene se întorseseră acasă, şi că noi divizii începuseră să fie formate. În plus, Statele Unite plasaseră

în Australia două divizii şi opt grupuri aeriene. În Papua, forţa militară a Australiei a crescut de asemenea depăşind efectivul unei divizii – două brigăzi la Port Moresby şi o a treia la Milne Bay în extremitatea estică a peninsulei, în timp ce două batalioane înaintau pe drumul de la Kokoda spre Buna, pe coasta nordică, pentru a stabili acolo o bază aeriană necesară acoperirii acţiunii de debarcare inclusă în planul de înaintare a Aliaţilor spre vest, de-a lungul coastei Noii Guinee. Această acţiune militară a fost zădărnicită însă la 21 iulie, iar pericolul a revenit în momentul în care 2.000 de japonezi au debarcat lângă Buna într-o tentativă de a captura Port Moresby, de data asta printr-un atac pe uscat.

Aliaţii au suferit un alt şoc când, pe 29 iulie, japonezii au capturat Kokoda, iar la mijlocul lui august, cu un efectiv de peste 13.000 de oameni, i-au forţat pe americani să se retragă prin junglă. Deşi peninsula nu era nicăieri mai lată de 160 km, drumul trecea peste munţii Owen Stanley, la o înălţime de 2.590 m. Ceea ce determina dificultăţi în aprovizionare mult mai mari pentru atacanţi, la care s-au adăugat atacurile aeriene ale Aliaţilor. După o lună, japonezii s-au oprit la circa 50 km înainte de obiectiv.

Valul se întoarce în Pacific
august 1942/noiembrie 1944
NEW IRELAND
Rabaul
Green Island
MAIN JAPANESE BASE
NEW BRITAIN
Buka
BOUGAINVILLE
Golful Empress Augusta
Buin
OCEANUL PACIFIC
CHOISEUL
INSULELE
Vella Lavella
SANTA ISABEL
Kolombangara I.
NEW GEORGIA
MAREA SOLOMON
Munda
Rendova
MALAITA
SOLOMON
Ins. Russell
Savo I.
Tulagi
Lunga Pt.
C.Esperance
HENDERSON FIELD
Armata a17-a jap
GUADALCANAL
9 febr. 1942
Japonezii evacuează Guadalcanalul
SAN CRISTOBAL
Rennel
NOUA GUINEE
Ins. Amiralităţii
Emirau
Rabaul
INSULELE SOLOMON
PAPUA
New Georgia
Guadalcanal
Santa Cruz Is.
New Hebrides
AUSTRALIA
Cape Sansapor
Pen. Vogelkop
Noemfoor
Biak
Mios Woendi
Armata a18-a jap
Wakde
Sarmi
Golful Humboldt
Hollandia
Aitape
Wewak
NOUA GUINEE
MAREA BISMARK
NEW IRELAND
C.Lambert
Rabaul
Madang
Saidor
C.Gloucester
Dumpu
Nadzab
Sio
Arawe
NEW BRITAIN
Bougainville
Finschhafen
Golful Huon
Salamaua
Golful Nassau
Morobe
PAPUA
DEC. 1942
Limita ofensivei japoneze
Buna
Kiriwina
Trobriand Is.
Kokoda
Tufi
Woodlark
Port Moresby
Owen Stanley Mt.
MAREA ARAFURA
Golful Milne
AUSTRALIA
Darwin
QUEENSLAND

Concomitent, o forţă japoneză mai mică (aproximativ 2.000 de oameni) debarcase în 25 august la Milne Bay, şi izbutise să ajungă la marginea aerodromului după cinci zile de lupte crâncene. În urma contraatacului australienilor a fost nevoită să se reîmbarce.

Până la mijlocul lui septembrie, MacArthur a concentrat în Papua cea mai mare parte a diviziilor 6 şi 7 australiene, precum şi un regiment american, toate fiind pregătite pentru ofensivă. La 23 septembrie, Thomas Blarney, comandantul suprem australian al forţelor de uscat aliate din Pacificul de sud-vest, a sosit la Port Moresby să preia comanda operaţiunilor militare. Forţele sale întâmpinaseră o rezistenţă îndârjită în timpul întoarcerii spre Kokoda, iar apoi spre Buna, dar dificultăţile de aprovizionare fuseseră reduse datorită transporturilor aeriene. La sfârşitul lui octombrie, japonezii au fost scoşi de pe ultima dintre cele trei poziţii pe care le construiseră lângă Templeton’s Crossing, în vârful lanţului muntos, iar la 2 noiembrie australienii au reocupat Kokoda şi au redeschis aeroportul. Japonezii au încercat să reziste pe râul Kumusi, dar n-au reuşit. Adversarii au paraşutat materiale de construcţie pentru poduri şi au ameninţat din flanc cu trupe australiene şi americane aduse cu avioanele pe coasta nordică.

Cu toate acestea, în cursul lunii decembrie japonezii au izbutit să reziste în jurul localităţii Buna. Rezistenţa japoneză a fost lichidată abia pe 21 ianuarie 1943, când

noi trupe ale Aliaţilor au sosit pe mare şi cu avioanele.

În campania de şase luni Aliaţii pierduseră peste 12.000 de oameni: în lupte pierderile au fost de 5.700 de australieni şi 2.800 de americani – aşadar un total de 8.500 de oameni – restul victimelor fiind provocate de bolile pricinuite de căldura umedă tropicală şi de malaria din junglă. Totuşi, ei au demonstrat că erau capabili să-i înfrunte cu succes pe japonezi chiar şi în înspăimântătoarele condiţii din junglă. Forţa lor aeriană a constituit avantajul decisiv.

Guadalcanal

Campania din Guadalcanal a fost determinată de dorinţa comună şi firească a generalului MacArthur şi a amiralului Nimitz de a valorifica victoria de la Midway printr-o trecere rapidă de la defensivă la contraofensivă în Pacific. Părerea lor a fost susţinută de generalul Marshall şi de amiralul King, cu condiţia ca ofensiva să poată fi îmbinată cu strategia englezilor de „a bate întâi Germania”. Pentru o contraofensivă s-a hotărât de comun acord că singura zonă fezabilă era Pacificul de sud-vest. S-a iscat însă un conflict de opinii, de Altfel normal în privinţa persoanei care să comande contraofensiva. Acum, când presiunea inamicului asupra. Insulelor Hawaii fusese complet înlăturată, Marina militară pretindea, pe bună dreptate, să joace rolul principal în operaţiunea ce urma să fie cu precădere o debarcare. Amiralul King acceptase, fără tragere de inimă, indicaţia de a ataca întâi Germania

şi de a consolida în acest scop forţa. Armată americană în Anglia. Argumentele englezilor împotriva unui atac imediat peste Marea Mânecii, în 1942, îl determinaseră pe Marshall să-şi schimbe părerea şi să acorde prioritate Pacificului. King a salutat această schimbare de concepţie, chiar dacă era vorba doar de ceva temporar – căci părea puţin probabil ca preşedintele Roosevelt să o adopte ca pe o schimbare definitivă a politicii sale. În ultima parte a lunii iunie disputa pentru comanda operaţiunii a devenit pătimaşă şi s-a soldat cu un compromis, exprimat în directiva din 2 iulie a şefilor statelor majore combinate, document inspirat de Marshall. Ofensiva urma să se desfăşoare în trei etape, prima vizând ocuparea insulelor Santa Cruz şi a insulelor Solomon răsăritene, în Special Tulagi şi Guadalcanal. Limita dintre zone a fost mutată astfel încât regiunea a ajuns sub conducerea lui Nimitz, care urma să dirijeze prima etapă a ofensivei. A doua etapă prevedea capturarea celorlalte insule din Arhipelagul Solomon şi a coastei Noii Guinee, până la Peninsula Huon, până dincolo de Lac. A treia etapă viza cucerirea localităţii Rabaul, principala bază japoneză din Pacificul de sud-vest, şi a ceea ce rămăsese din Arhipelagul Bismarck. Prin redistribuirea zonelor ultimele două etape cădeau sub conducerea lui MacArthur.

Planul conceput pe baza acestui compromis nu era pe placul lui MacArthur care, imediat după victoria de la Midway, a pledat pentru un atac rapid şi amplu asupra localităţii Rabaul, convins că o putea captura rapid, odată cu restul insulelor din Arhipelagul Bismarck. Astfel i-ar fi

obligat pe japonezi să revină la Truk (în insulele Caroline) aflat la o distanţă de 1.125 km. Până la urmă a fost nevoit să recunoască că nu avea cum să obţină forţa armată necesară – o divizie de infanterie marină şi două portavioane, pe lângă cele trei divizii de infanterie de care dispunea. În consecinţă, a fost adoptat planul de compromis, în trei etape, a cărui realizare a durat mai mult decât se aşteptaseră cei ce l-au promovat.

Planul capturării Insulelor Solomon din partea de răsărit a fost zădărnicit de japonezi. La 5 iulie, avioanele de cercetare au raportat că japonezii deplasaseră forţe din Tulagi pe insula Guadalcanal (lungă de 145 km şi lată de 40 km), şi construiau un câmp de aterizare la Lunga Point (ulterior „Henderson Field”). Posibilitatea ca bombardierele japoneze să opereze de acolo a determinat reconsiderarea strategiei americane, Guadalcanal devenind obiectivul primordial. Ţinând seama de suprafaţa străbătută prin mijloc de munţi împăduriţi, de aversele de ploi torenţiale şi de clima nesănătoasă, Guadalcanal nu era propice unei campanii.

Direcţia strategică a operaţiilor, sub comanda generală a lui Nimitz, a încredinţat comanda operaţiei respective viceamiralului Robert L. Ghormley, în timp ce contraamiralul Fletcher a preluat comanda tactică; tot el comanda şi cele trei grupuri de portavioane de acoperire, organizate în jurul navelor *Enterprise*, *Saratoga* şi *Wasp*. Sprijinul aerian de la sol venea din Port Moresby, Queensland şi alte câmpuri de aterizare de pe insule. Forţa de debarcare, sub comanda generalului de divizie

Alexander A. Vandegrift, cuprindea Divizia 1 Infanterie marină şi un regiment din Divizia 2, în total 19.000 de infanterişti de marină aflaţi pe 19 nave de transport, escortate. Armada se apropia, dar nu se vedea nici urmă de inamic, în zorii zilei de 7 august au început bombardamentele aeriene şi navale, iar debarcările au demarat la ora 9.00. Până seara, 11.000 de infanterişti de marină ajunseseră pe mal. Aeroportul, ocupat a doua zi dimineaţă, avea lucrările de construcţie aproape terminate. Cei 2.200 de japonezi din Guadalcanal, majoritatea muncitori constructori, fugiseră în junglă. La Tulagi, garnizoana japoneză compusă din 1.500 de oameni organizase o rezistenţă dură, care n-a putut fi înfrântă decât a doua zi seara de către cei 6.000 de infanterişti de marină care debarcaseră acolo.

Reacţia japonezilor a fost promptă, accelerată într-un fel de rapoartele care îi făcuseră pe japonezi să creadă că forţa americană de debarcare era mult mai mică. Bazându-se pe această informaţie, nu s-au oprit pentru a pregăti o ripostă armată adecvată, ci au trimis pe rând mici grupuri de întărire, cu efective din ce în ce mai numeroase, astfel încât lupta s-a transformat într-o campanie prelungită.

Escortele japoneze, mai puternice, au provocat prin înaintările lor succesive o serie de ciocniri navale importante. Cea mai puternică şi cea mai gravă pentru americani a fost Bătălia de la Savo Island, în largul coastei nord-vestice a insulei Guadalcanal.

În seara zilei de 7 august, viceamiralul Mikawa, comandantul suprem japonez de la Rabaul, a strâns o forţă

de cinci crucişătoare grele completată cu două uşoare, şi a pornit spre Guadalcanal. Strecurându-se a doua zi prin ceea ce se numea „Fanta” – fâşia îngustă de mare dintre cele două lanţuri de insule Solomon – s-a apropiat seara de Savo Island, imediat după ce Fletcher retrăsese portavioanele americane deoarece puterea lor de luptă şi rezervele de carburant scăzuseră simţitor. Deşi crucişătoarele şi distrugătoarele aliaţilor adoptaseră o serie de măsuri de precauţie pe timpul nopţii, acţiunile de cooperare şi de supraveghere s-au dovedit nesatisfăcătoare. În primele ceasuri ale dimineţii, Mikawa a luat pe rând prin surprindere grupul sudic şi cel nordic al forţei Aliaţilor. După o oră se întorcea deja prin Fantă, lăsând în urmă patru crucişătoare grele scufundate sau în curs de a se scufunda, precum şi un al cincilea crucişător grav avariat, adică toate crucişătoarele grele ale Aliaţilor, în timp ce navele japoneze erau aproape neatinse.

Japonezii au valorificat din plin superioritatea lor în luptele de noapte, ajutaţi şi de instrumente optice superioare, precum şi de torpilele „lance lungă” de 24 de ţoli. A fost una dintre cele mai grave înfrângeri suferite de Marina militară a SUA pe mare din timpul războiului. Spre norocul Aliaţilor, Mikawa nu şi-a dus misiunea până la capăt, astfel încât navele de transport care se găseau lipsite de apărare în Lunga Roads au scăpat. El nu ştia că Aliaţii îşi retrăseseră portavioanele şi se aştepta la un contraatac aerian prompt, dacă nu ajungea la timp în adăpostul relativ oferit de apele Fantei. În plus, nu aflase nici de amploarea debarcării Aliaţilor în Guadalcanal.

Deciziile unui comandant trebuie judecate în funcţie de informaţiile pe care le deţine la momentul respectiv.

Ceea ce mai rămăsese din forţa navală a Aliaţilor s-a retras după-amiază spre sud, pentru a evita un nou atac, deşi proviziile de hrană şi muniţii ale infanteriştilor de marină nu fuseseră integral descărcate. Ca urmare, soldaţii au primit doar două mese pe zi.

În următoarele două săptămâni infanteriştii de marină au fost izolaţi, fără sprijin naval şi fără acoperire aeriană, până când Henderson Field a intrat în funcţiune, la 20 august, odată cu sosirea primelor escadrile de avioane ale infanteriei marine. Chiar şi atunci, acoperirea aeriană a rămas strict limitată.

Japonezii au ratat ocazia în primul rând pentru că subestimau, în continuare forţa infanteriei marine debarcată pe Guadalcanal – au evaluat-o la 2.000 de oameni şi au apreciat că 6.000 soldaţi ar fi suficienţi pentru a-i înfrânge şi a recuceri insula. Astfel, ei au trimis două detaşamente de avangardă, totalizând 1.500 de oameni, transportaţi pe distrugătoare, care au debarcat la est şi la vest de Lunga Point în ziua de 18 august. Aceste forţe insuficiente au atacat fără „a mai aştepta convoiul care venea din urmă şi au fost nimicite cu promptitudine de infanteriştii de marină. Convoiul pentru atacul frontal – însumând numai 2.000 de soldaţi – s-a îmbarcat din Rabaul la 19 august. Deşi puţin numeros, i s-a repartizat un puternic sprijin naval, conceput ca o momeală menită să atragă flota SUA într-o capcană, aşa cum se intenţionase şi la Midway. Înaintarea era condusă de portavionul uşor

Ryujo, parte din momeala pusă la cale, în timp ce în spate veneau două nave de linie şi trei crucişătoare sub comanda amiralului Kondo, iar după ele portavioanele *Zuikaku* şi *Shōkaku*, sub comanda amiralului Nagumo.

Acest plan a dus la ceea ce s-a numit Bătălia din Insulele Solomon răsăritene, dar nu şi la realizarea capcanei preconizate de japonezi, deoarece amiralul Ghormley a fost prevenit din timp de apropierea lor, de către „paza de coastă” – o organizaţie alcătuită în principal din ofiţeri ai Serviciului de informaţii al Marinei australiene regale şi din plantatori locali. Amiralul Ghormley a concentrat trei forţe de şoc la sud-est de Guadalcanal, în jurul portavioanelor *Enterprise*, *Saratoga* şi *Wasp*. *Ryujo* a fost reperat în dimineaţa zilei de 24 august, şi scufundat după-amiază de avioanele ce au. Decolat de pe portavioanele americane. Între timp fuseseră identificate şi celelalte două portavioane japoneze, astfel încât, atunci când japonezii au început atacul, portavioanele americane îşi lansaseră deja în aer toate avioanele de vânătoare pentru a-i întâmpina. Tributul plătit de japonezi a fost deosebit de mare – 70 de avioane doborâte din totalul de 80 folosite, în timp ce americanii au pierdut doar 17 avioane. *Enterprise* a fost singura navă grav avariată.

După această bătălie neconcludentă, flota japoneză, ca şi cea americană, s-au retras pe timpul nopţii.

Acest efort naval ineficient a fost urmat de o perioadă de acalmie, însă nu şi pe uscat, unde slabele forţe japoneze au făcut eforturi susţinute să ajungă la Henderson Field,

dar au cedat în faţa infanteriştilor de marină. Majoritatea japonezilor au fost ucişi.

În locul celor căzuţi au fost aduse în mod ritmic şi continuu mici detaşamente. Procesul s-a succedat cu atâta regularitate, încât infanteriştii de marină l-au denumit „Tokyo Expres”. Prin acest procedeu forţa armată japoneză de pe Guadalcanal a crescut constant, până la începutul lui septembrie fiind aduşi 6.000 de oameni, în noaptea de 13 spre 14 septembrie această forţă a atacat violent poziţiile infanteriştilor de marină – poziţii numite „Colina sângeroasă”. Toate atacurile au fost respinse, iar pierderile japonezilor s-au cifrat la 1.200 de oameni.

În acest timp, Marina militară americană era încă grav afectată de pierderea portavioanelor *Saratoga* şi *Wasp*, atacate de submarinele japoneze – primul portavion era grav avariat, iar al doilea fusese scufundat. Întrucât *Enterprise* se afla încă în reparaţii, doar *Hornet* mai putea oferi acoperirea aeriană atât de necesară.

După eşecul tentativelor de a reocupa Guadalcanal, Cartierul general imperial a emis la 18 septembrie o nouă directi vă, barc dădea prioritate acestei campanii faţă de aceea din Noua Guinee. Japonezii continuau să subestimeze mărimea forţei de infanterie marină aflată acolo, evaluând-o la aproximativ 7.500 de soldaţi; pe baza acestor calcule ei apreciau că era suficientă trimiterea unei divizii, în cooperare temporară cu flota lor combinată. Acţiunea preliminară de transportare pe mare a primului contingent de întăriri a dus la *o* altă bătălie navală în largul coastei Insulei Guadalcanal, desfăşurată în zilele de

11 şi 12 octombrie. În această luptă, numită Bătălia de la Cape Espérance, pierderile părţilor n-au fost mari, dar comparativ s-au dovedit favorabile americanilor, ceea ce s-a dovedit un adevărat tonic moral pentru aceştia. Totuşi, japonezii au izbutit să debarce o serie de întăriri, astfel încât numărul total al trupelor japoneze a ajuns la 22.000. Americanii şi-au înmulţit şi ei efectivele ajungând la 23.000 (alţi 4.500 de soldaţi au fost duşi în Tulagi).

Chiar şi aşa, totuşi, jumătatea lui octombrie a fost pentru americani cea mai critică perioadă a campaniei, mai cu seamă când un bombardament lansat de două nave de linie japoneze a arat practic Henderson Field, a incendiat stocurile de carburanţi şi a redus numărul avioanelor aflate acolo de la 90 la numai 42. Totodată, bombardierele grele ale Armatei SUA au fost silite să zboare înapoi în Noile Hebride. Bombardamentele repetate ale japonezilor au constituit o grea încercare, pe fondul căldurii umede şi a regimului alimentar necorespunzător.

La 24 octombrie a început ofensiva japoneză pe uscat, care întârziase din cauza ploilor torenţiale şi a junglei dese. Atacul principal a venit dinspre sud, dar infanteriştii de marină solid postaţi pe poziţiile lor defensive, au fost susţinuţi de artileria lor bine mânuită. Japonezii au fost zdrobiţi şi au pierdut mii de oameni, în timp ce americanii doar câteva sute. La 26 octombrie japonezii s-au retras, lăsând în urmă 2.000 de morţi.

Între timp, Flota combinată, sub comanda lui Yamamoto, cu două portavioane mari; două portavioane uşoare, patru nave de linie, 14 crucişătoare şi 44 de

distrugătoare înaintase spre nord-estul Insulelor Solomon, în speranţa că trupele de uscat au ocupat Henderson Field. În ce-i priveşte pe americani, forţa lor navală era înjumătăţită, în ciuda sosirii noii nave de linie *South Dakota* şi a câtorva crucişătoare. În privinţa navelor de linie, raportul de 1 la 4 era în defavoarea americanilor, însă portavionului *Hornet* i se alăturase odată cu repararea, portavionul *Enterprise*, ceea ce în termeni navali moderni însemna mult. Prin numirea amiralului Halsey, care l-a înlocuit pe Ghormicy, deja extenuat, flota s-a revigorat. La 26 octombrie cele două forţe s-au confruntat în ceea ce s-a numit Bătălia de la Insulele Santa Cruz, o bătălie dominată din nou de acţiuni aeriene ale ambelor părţi. *Hornet* a fost scufundat, iar *Enterprise* avariat, în timp ce de cealaltă parte *Shōkaku* a fost grav avariat, ca şi portavionul uşor *Zuiho*. Cele două flote s-au retras, părăsind locul luptei, la 27 octombrie. Ca număr de avioane, japonezii au suferit pierderi mai grele – 70 de avioane nu s-au mai întors din misiune. Pe parcursul celor zece zile care au culminat cu această bătălie au pierdut 200 de avioane – care se adăugau cifrei de 300 pierdute de japonezi începând cu ultima săptămână a lunii august.

Americanii au primit curând ca întăriri peste 200 de avioane, precum şi restul Diviziei 2 de infanterie marină şi o parte din Divizia americană.

La rândul lor, japonezii au primit şi ei întăriri suficiente pentru a putea relua lupta, îmboldiţi de vanitate şi în acelaşi timp incluşi în eroare de rapoartele absurd de optimiste referitoare la pierderile pricinuite inamicului. Au

urmat două ciocniri cunoscute sub numele de „Bătălia navală de la Guadalcanal”.

Prima a avut loc în zorii zilei de vineri, 13 noiembrie. Deşi a durat doar o jumătate de oră, americanii au pierdut două crucişătoare, iar nava de linie japoneză *Hiei* a fost atât de avariată, încât a doua zi a trebuit să fie sabordată – prima navă de linie japoneză pierdută în război.

A doua ciocnire a survenit în noaptea de 14 spre 15 noiembrie. Când japonezii au încercat să aducă o forţă de întărire constând din 11.000 de soldaţi, într-un convoi cu o mare escortă de distrugătoare, sub comanda refractarului contraamiral Tanaka, având drept acoperire navele mai grele ale amiralului Kondo, americanii i-au atacat. Şapte dintre navele de transport au fost scufundate pe parcurs. Celelalte patru, deşi au ajuns la Guadalcanal, au fost distruse a doua zi dimineaţă prin atacuri aeriene. N-au putut fi debarcaţi decât 4.000 de soldaţi, iar din proviziile imperios necesare au ajuns la ţărm cantităţi foarte mici.

În bătălia navală distrugătoarele americane au avut mult de suferit, dar şi nava de linie care îi mai rămăsese lui Kondo, *Kirishima*, a fost grav avariată la miezul nopţii, când tunurile dotate cu radar ale navei de linie americane *Washington* au deschis focul asupra ei de la o distanţă de 7.680 m şi au scos-o din luptă în următoarele şapte minute. Curând după aceasta *Kirishima* a trebuit să fie sabordată.

Între timp, pe uscat, infanteriştii de marină şi celelalte trupe americane, profitând că aveau mai multe provizii, trecuseră la ofensivă. La sfârşitul lunii, pe insulă existau 188 de avioane, aşa că japonezii nu se mai încumetau să

trimită întăriri sau provizii cu convoaie lente. În decembrie au fost nevoiţi să le trimită cu submarinele.

Marina militară japoneză suferise pierderi atât de mari încât şefii ei insistau ca insula Guadalcanal să fie părăsită. Şefii trupelor de uscat, care strânseseră la Rabaul 50.000 de soldaţi, sperau să-i poată trimite pentru a li se alătura celor 25.000 aflaţi deja pe insulă. La 7 ianuarie 1943, efectivele militare ale americanilor în Guadalcanal ajunseseră la peste 50.000 de oameni, bine aprovizionaţi, spre deosebire de japonezi, nevoiţi să se limiteze la o treime din raţiile normale. Sleiţi de foame şi de malarie, aceştia nu puteau întreprinde o ofensivă, astfel încât continuau să lupte cu tenacitate în apărare.

La 4 ianuarie, Cartierul general imperial a acceptat cu părere de rău realitatea şi a dat ordin ca trupele de pe insulă să fie, treptat-treptat, evacuate. Neştiind de această decizie, americanii au continuat să înainteze cu prudenţă, dându-le japonezilor posibilitatea să-şi retragă toate trupele, în trei mişcări: acţiunea a început în noaptea de 1 februarie şi s-a terminat în noaptea de 7 februarie, înregistrându-se pierderea unui singur distrugător.

Lupta prelungită pentru Guadalcanal a însemnat o pierdere foarte grea pentru Japonia, care a pierdut 25.000 de oameni, dintre care 9.000 pieriseră de foame şi de boală, în timp ce pierderile americanilor erau mult mai mici. Şi mai rău, însă, era faptul că Japonia pierduse cel puţin 600 de avioane, împreună cu echipajele lor bine pregătite. În acelaşi timp, puterea militară a Americii creştea continuu, pentru că mobilizarea efectivelor umane

şi a industriei intrase pe făgaşul normal.

Birmania mai 1942 – mai 1943 – riposta eşuează

În mai 1942, odată cu retragerea englezilor din Birmania în India, japonezii atinseseră limita planificată a expansiunii lor în Asia de sud-est, şi trecuseră la defensivă căutând să-şi consolideze cuceririle. Între timp, englezii făceau planuri pentru a reveni în forţă în noiembrie 1942 în următorul anotimp uscat. Planurile s-au dovedit inaplicabile din cauza unor dificultăţi logistice. Singura tentativă, ofensiva foarte limitată din Munţii Arakan, s-a soldat cu un eşec dezastruos.

Zona crucială din punct de vedere logistic, Assam şi Bengal, nu fusese niciodată luată în considerare ca regiune pentru baze militare. Era necesar să se construiască aeroporturi, depozite, drumuri, căi ferate şi conducte de petrol, porturile trebuiau mărite şi întreaga regiune reorganizată.

Prima problemă cu care se confrunta Comandamentul din India era flota comercială, majoritatea materialelor urmau să fie transportate pe mare. Cum celelalte teatre de război au avut prioritate, pentru India au rămas foarte puţine nave comerciale, chiar când a fost ameninţată cu o invazie. Majoritatea navelor din flota comercială au fost alocate convoaielor din Oceanul Atlantic, Oceanul Arctic, precum şi zonelor de luptă din Mediterana şi Pacific. Cantitatea repartizată Indici reprezenta doar o treime din ceea ce ar fi fost necesar pentru a consolida zona în

vederea unei ofensive.

Transportul intern reprezenta o altă dificultate majoră. Sistemele rutiere şi feroviare din nord-estul Indiei, învechite şi insuficiente, necesitau multe ameliorări pentru ca proviziile venite din Calcutta şi din alte porturi să poată fi transportate pe linia frontului. Lipsurile de tot felul au stânjenit desfăşurarea activităţii de modernizare. Acelaşi efect l-au avut şi musonii, care au provocat alunecări de teren şi au măturat multe din podurile existente. Raidurile aeriene japoneze au avut şi ele o contribuţie negativă, dar tulburările muncitorilor şi frământările politice au reprezentat piedici şi mai grave (dezordinea şi riscurile apărute după eşecul misiunii lui Cripps la sfârşitul verii lui 1942, când Congresul indian a îndemnat la nesupunere civică). Totul s-a datorat instigării întreprinse de unele elemente pro-japoneze, precum şi situaţiei economice tot mai proaste din India. Greutatea cea mai mare o reprezenta lipsa locomotivelor – Wavell rugase să i se dea cel puţin 185 şi primise patru!

Decizia de a organiza India ca bază militară cu 34 de divizii şi 100 de escadrile de aviaţie a amplificat problema logisticii. La construirea celor 320 de noi aeroporturi au fost folosiţi peste un milion de oameni, reducându-se astfel simţitor mâna de lucru disponibilă pentru alte proiecte, între care construcţia drumurilor era o necesitate primordială. Aprovizionarea a devenit. Şi ca o problemă în clipa în care s-a ivit necesitatea de a hrăni 400.000 de refugiaţi civili din Birmania.

Comandamentul indian cuprindea acum numeroase

divizii, dar majoritatea erau nou formate, duceau lipsă de echipament, erau slab pregătite şi nu dispuneau nici măcar de ofiţeri experimentaţi. Puţinii ofiţeri cu oarecare experienţă de luptă erau epuizaţi şi afectaţi grav nu numai de campania din Birmania, ci şi de malarie. Numai trei din cele circa 15 divizii teoretic disponibile puteau fi considerate relativ apte de acţiune în viitorul apropiat.

Problemele administrative erau agravate de cele existente la nivelul Comandamentului – în special cu forţele chineze care se retrăseseră în India, Unitatea 10 de aviaţie a trupelor de uscat SUA şi severul general Stilwell.

O condiţie deosebit de importantă era obţinerea superiorităţii aeriene – atât pentru a proteja India cât şi pentru a asigura fluxul continuu al proviziilor spre China. La acestea se adăuga garantarea acoperirii aeriene, esenţială pentru reuşita oricărei tentative de a recuceri Birmania. Din fericire, odată cu sosirea musonului, în mai 1942, japonezii au trimis un mare număr de avioane pentru a sprijini campaniile din zona de sud-vest a Pacificului, iar celor rămase le-au acordat o perioadă de odihnă. Acest lucru le-a permis Aliaţilor să-şi consolideze forţa aeriană în linişte. În septembrie 1942, în India se aflau 31 de escadrile britanice şi indiene dintre care şase inapte de acţiune, nouă destinate apărării Ceylonului, şi alte cinci folosite pentru misiuni de transport şi de cercetare. Rezulta că în nord-estul Indiei puteau opera numai şapte escadrile de avioane de vânătoare şi patru de bombardiere. Fluxul de avioane din Anglia şi din SUA creştea însă luhar, iar în februarie 1943 numărul total avea

să se cifreze la 52 de escadrile. În plus, avioanele existente erau înlocuite cu tipuri mai noi – Mitchell, Hurricane, Liberator, Beaufighter. Majoritatea acestora puteau ajunge direct pe noile aeroporturi din Assam şi Bengal, deoarece pericolul unei invazii pe mare a Indiei scăzuse considerabil după bătălia din Marca Coralilor şi de la Midway.

În aprilie 1942, Wavell a organizat Comandamentul din India. Cartierul general al Comandamentului central se afla acum la Agra şi avea ca sarcină pregătirea militară şi aprovizionarea; pe lângă el mai existau trei comandamente regionale ale trupelor de uscat: Comandamentul de Nord-Vest, Comandamentul de Sud şi Comandamentul de Est, operaţional.

Întocmirea planurilor pentru recucerirea Birmaniei s-a făcut în cooperare cu armata chineză, atât cea aflată la Assam, cât şi cea din provincia chineză Yunnan. Planul chinez din octombrie 1942 prevedea o înaintare convergentă în Birmania, efectuată de 15 divizii din Yunnan şi trei din Assam, împreună cu aproximativ zece divizii indiene sau britanice. Rolul celor din urmă, conform planului chinez, consta nu numai în invadarea nordului Birmaniei, ci şi în lansarea unui atac dinspre mare asupra Rangoonului. Wavell a acceptat în principiu planul, deşi se îndoia că cele două cerinţe considerate de el esenţiale puteau fi realizate – forţe aeriene suficient de puternice pentru a domina spaţiul de deasupra Birmaniei; şi o puternică flotă britanică, cu patru sau cinci portavioane, pentru a domina Oceanul Indian şi a acoperi atacul de la Rangoon. În fapt, cea de-a doua cerinţă era imposibil de

realizat, date fiind angajamentele navale din alte regiuni. Considerând că aceste cerinţe constituiau doar nişte tertipuri ale lui Wavell care nu intenţiona să se implice serios, Chian Kai-şi s-a supărat şi la sfârşitul anului 1942 a renunţat să mai participe la această operaţie.

Ofensiva din Arakan, decembrie 1942 – mai 1943

Wavell s-a hotărât totuşi să declanşeze o ofensivă limitată pentru recucerirea regiunii de coastă Arakan, printr-o înaintare de 160 km în josul Peninsulei Mayu, în combinaţie cu o invazie de pe mare a insulei Akyab, pentru a recuceri aeroporturile aflate acolo, de unde escadrilele japoneze puteau ataca partea de nord-est a Indiei. Reinstalarea escadrilelor Aliaţilor în zonă ar fi permis acoperirea părţilor de nord şi centrală ale Birmaniei. Din cauza lipsei mijloacelor de debarcare s-a renunţat la această importantă acţiune prevăzută în plan.

Chiar şi în aceste condiţii, Wavell a prevăzut o înaintare în Arakan, pe principiul „Mai bine mai puţin decât deloc”. Divizia 14 indiană a început înaintarea în decembrie 1942, dar s-a deplasat atât de încet, încât comandantul Armatei a 15-a japoneze, generalul Iida, a putut trimite întăriri, stopând înaintarea britanică la sfârşitul lui ianuarie. El a trimis întăriri şi în luna februarie, dar Wavell a insistat să continue înaintarea, în ciuda argumentelor şi protestelor generalului Noel Irwin, comandantul Armatei de răsărit, care l-a avertizat că trupele erau descompletate şi cu moralul grav afectat din

cauza malariei. În acest fel, japonezii au avut posibilitatea să atace spatele Diviziei 14. Ei au ajuns la Htizwe, pe râul Mayu, pe 18 martie, manevră prin care au provocat descoperirea flancului inamicului, pe care l-au determinat să se retragă. Divizia 14 indiană a fost înlocuită cu Divizia 26, însă japonezii au continuat să înainteze, au depăşit Mayu şi în aprilie au ajuns pe coasta indiană. Ei au forţat apoi înaintarea spre nord, cu intenţia de a captura aliniamentul Mangdaw-Buthidaung, în mai, când urma că înceapă musonul. Prin această manevră puteau zădărnici planurile britanice de reluare a înaintării în Birmania în următorul anotimp uscat – din noiembrie 1943 până în mai 1944.

La 14 aprilie, generalul de corp de armată W.J. Slim, comandantul Corpului 15 indian, a preluat comanda forţelor din Arakan. El s-a îngrozit constatând efectele pe care malaria le avusese asupra moralului şi a condiţiei fizice a trupelor, afectate şi de pierderile suferite în atacurile frontale asupra poziţiilor japonezilor. W.J. Slim spera să poată păstra aliniamentul Maungdaw-Buthidaung dintre mare şi râul Mayu, dar în acelaşi timp concepuse şi o retragere, dacă s-ar fi impus, pe o linie aflată 80 km mai la nord, în interiorul uscatului, la Cox's Bazar, dincolo de frontieră. Ţinutul ceva mai deschis era mai adecvat valorificării avantajului britanic în materie de artilerie şi de tancuri, decât junglele şi mlaştinile din Peninsula Mayu; în plus, comunicaţiile japoneze în susul coastei trebuiau să se extindă pe o arie mai mare, lucru ce le făcea vulnerabile.

Niciun plan nu a fost pus, însă, în aplicare, deoarece în ziua de 6 mai, japonezii i-au constrâns pe englezi să abandoneze Buthidaung. Ameninţarea din flanc a determinat părăsirea poziţiilor de la Maungdaw, de pe coastă. Japonezii s-au oprit pe aliniamentul proaspăt capturat, deoarece se apropia musonul. Pe scurt, tentativa englezilor de a recuceri Akyab şi aeroporturile de aici printr-o înaintare pe uscat, fără sprijinul trupelor transportate pe mare, s-a dovedit un eşec. Japonezii îşi demonstraseră iscusinţa în acţiunile de învăluire din flanc şi în infiltrările prin junglă, în timp ce englezii îşi descurajaseră trupele prin atacuri frontale păgubitoare şi printr-o flagrantă nesocotinţă a tehnicii de apropiere indirectă. În mai 1943, englezii ajunseseră din nou pe aliniamentul ocupat în toamna lui 1942.

Chindiţii

Singura rază de lumină în această fază a războiului a apărut în Capătul nordic al teatrului de luptă birmanez, odată cu prima operaţie „Chindit” botezată astfel de iniţiatorul ci, Orde Wingate (Chinthe, animal mitologic, jumătate leu, jumătate vultur, ale cărui statui populează pagodele birmaneze). E posibil ca denumirea să se fi întipărit în mintea oamenilor şi datorită faptului că primele acţiuni au fost întreprinse dincolo de râul Chindwin, în nordul Birmaniei.

În toamna anului 1938, Orde Wingate, pe atunci căpitan, în curs de plecare din Palestina, s-a întâlnit cu o

serie de oameni influenţi cărora le făcuse o impresie puternică, aşa cum se întâmplase ceva mai devreme în acel an, cu generalul Wavell, pe atunci comandant în Palestina, şi cu generalul de brigadă John Evetts, care răspundea de zona nordică[92]. Întors în Palestina în decembrie a descoperit că datorită activităţilor sale politice în cercurile sioniste devenise obiect de suspiciune în cercurile oficiale britanice. Generalul Haining, succesorul lui Wavell, care aprobase iniţial organizarea acelor „SNS” l-a înlăturat din funcţie şi l-a numit într-un post inofensiv în cadrul cartierului său general. Apoi, în mai 1938, la rugămintea lui Haining, a fost trimis acasă, oferindu-i-se un post minor în Statul majorai comandamentului antiaerian.

În toamna anului 1940 a fost scos din anonimat şi trimis să organizeze o campanie de gherilă în Etiopia. Numirea, sugerată de Leo Amery, care intrase în Cabinet, a fost confirmată prin acceptarea promptă a propunerii de către Wavell. Reuşita campaniei din estul Africii, în mai 1942, a fost urmată de o nouă prăbuşire în viaţa lui personală şi Wingate, într-o stare de deprimare, a încercat să se sinucidă în timpul unei crize de malarie. Pe când se

---

92 A trecut pe la mine de câteva ori pentru a discuta pregătirea trupelor "SNS"- "Special Night Squads" (Detaşamente speciale de noapte) - cărora le permisese să se organizeze in primăvară cu tineri aleşi din forţa de apărare evreiască "ilegală", hagana, pentru a neutraliza acţiunea bandelor de arabi înarmate care provocaseră multe incidente in Palestina. Mi-a povestit cum a aplicat ideile mele tactice in operaţiile de gherilă de acest tip şi mi-a dat un exemplar din documentele lui referitoare la acest subiect. Totodată, a accentuat cu evidentă mindrie, că era văr îndepărtat cu T. E. Lawrence deşi atunci cind a ajuns el însuşi celebru a încercat să il defăimeze. La rugămintea lui Wingate, i-am scris lui Winston Churchill, pentru a i-l prezenta.

afla acasă, în convalescenţă, o nouă şansă i s-a oferit ca urmare a dezastrelor suferite de englezi în Orientul îndepărtat. Tot Wavell i-a oferit această ocazie. La rândul lui, Wavell fusese schimbat din funcţia de comandant pentru Orientul Mijlociu în iunie, după eşecul ofensivei estivale, şi trimis în India. La sfârşitul anului, Wavell s-a trezit într-o criză şi mai adâncă, deoarece japonezii au invadat succesiv Malaysia şi Birmania. În februarie 1942, când situaţia devenise sumbră, chiar şi Wavell. A cerut să îi fie trimis Wingate, pentru a organiza acolo operaţii de gherilă.

O dată sosit, Wingate a insistat pentru crearea a ceea ce el numea „Grupuri de pătrundere la mare distanţă” antrenate să opereze în jungla birmaneză, să atace căile de comunicaţii ale japonezilor, precum şi avanposturile acestora. El susţinea că o asemenea forţă trebuia să fie suficient de mare pentru a ataca eficient, şi destul de mică pentru a putea scăpa de inamic. S-a apreciat ca potrivită mărimea unei brigăzi, ceea ce a dus la reorganizarea Brigăzii 77 indiene. Aceşti „Chindiţi” trebuiau să fie mai bine pregătiţi decât japonezii pentru acţiunile din junglă şi, totodată, să cuprindă în rândurile lor specialişti în astfel de lupte, în explozii şi comunicaţii radio. Cooperarea sol-aer era obligatorie întrucât urmau să fie aprovizionaţi cu avioanele. De altfel, fiecărei coloane i-a fost ataşată o mică secţiune RAF, iar la sol transportul urma să fie asigurat cu animale de povară.

Wingate insista pentru demararea urgentă a acţiunilor, nu numai pentru a reface moralul englezilor

prin reuşita unor asemenea acţiuni, ci şi pentru a testa eficacitatea acestor grupuri. Wavell opta pentru folosirea lor imediat înainte şi în timpul unei ofensive britanice generale. Wingate a ajuns la concluzia că merita să le folosească înainte, pentru a căpăta şi a culege informaţiile pe care le puteau dobândi.

Brigada cuprindea şapte coloane, care pentru operaţia planificată au fost împărţite în două grupuri – un Grup nordic format din cinci coloane, totalizând 2.200 de oameni, cu 850 de catâri pentru transport şi un Grup sudic compus din două coloane, totalizând 1.000 de oameni cărora li s-au alocat 250 de catâri. Cele două grupuri au trecut râul Chindwin în noaptea de 14 februarie 1943, ajutate de acţiuni de diversiune din partea forţelor regulate. Continuând înaintarea spre est, grupurile s-au scindat conform numărului de coloane prestabilit şi au întreprins o serie de atacuri asupra avanposturilor japoneze, acţiuni de sabotaj a căilor ferate, a podurilor şi ambuscade rutiere. La mijlocul lui martie, coloanele au trecut râul Irrawaddy, la 160 km de Chindwin. În acel moment, japonezii conştientizaseră pericolul şi desfăşuraseră aproape două divizii din cele cinci pe care le aveau în Birmania, pentru a contracara acţiunile inamicului. Din cauza acestei măsuri şi a altor dificultăţi apărute pe parcurs, coloanele au fost nevoite să se retragă şi, la mijlocul lui aprilie, să revină înapoi în India. Brigada pierduse o treime din forţa ei de luptă şi majoritatea echipamentelor. Efectul acestei operaţii a fost redus, dar a demonstrat că trupele indiene şi britanice puteau opera în

junglă. Totodată, a constituit o experienţă utilă în ce priveşte aprovizionarea pe calea aerului şi a evidenţiat nevoia imperioasă de a dispune de supremaţie aeriană.

De asemenea, generalul Mutagachi, comandantul Armatei a 15-a japoneze, a fost nevoit să recunoască cum că râul Chindwin nu constituie o barieră sigură astfel încât, pentru a preîntâmpina o contraofensivă britanică, trebuia să-şi continue înaintarea. Astfel, în 1944, japonezii au trecut peste graniţa indiană şi, ulterior, a avut loc bătălia crucială de la Imphal.

Planuri de viitor

Ofensiva britanică prevăzută pentru sezonul uscat 1942 – 1943 fusese anulată datorită dificultăţilor administrative şi resurselor insuficiente. Principalul plan pentru următorul sezon uscat, 19431944, aşa cum se stabilise la conferinţa de la Casablanca, din ianuarie 1943, prevedea un asalt pe mare asupra Rangoonului, şi purta numele de „Operaţia Anakim”, urmând unor ofensive britanice şi chineze în nordul Birmaniei, precum şi capturării unor puncte cheie de pe coastă. Realizarea acestor obiective presupunea dobândirea supremaţiei aeriene, concentrarea unei puternice forţe navale, cu numeroase nave de debarcare şi rezolvarea problemelor administrative şi a transportului pe uscat.

Dificultăţile satisfacerii acestor cerinţe erau atât de mari, încât Wavell, în primăvara anului 1943, a fost tentat să renunţe la Birmania şi să atace Sumatra, apropiindu-se

astfel indirect de scopul lui – înfrânge rea japonezilor. În convorbirile pe care le-a avut cu Churchill şi cu şefii statelor majore în timpul vizitei la Londra, în aprilie, a reuşit să-i convingă că „Operaţiunea Anakim” trebuie amânată sau abandonată, locul ei fiind luat de acţiunea din Sumatra – cu numele de cod „Culverin”. Pe Churchill începuse să-l încânte această variantă, dar că a fost abandonată din aceleaşi motive ca şi „Anakim”, dar şi insistenţei cu care americanii, susţineau importanţa redeschiderii cât mai repede posibil a căii terestre de aprovizionare spre China: Ca urmare, operaţiile din sud au fost suspendate, deşi s-a lucrat în continuare. La planurile lor. Totuşi, dacă ceva urma să se facă pe acest teatru de război, acest ceva urma să se facă în nordul Birmaniei.

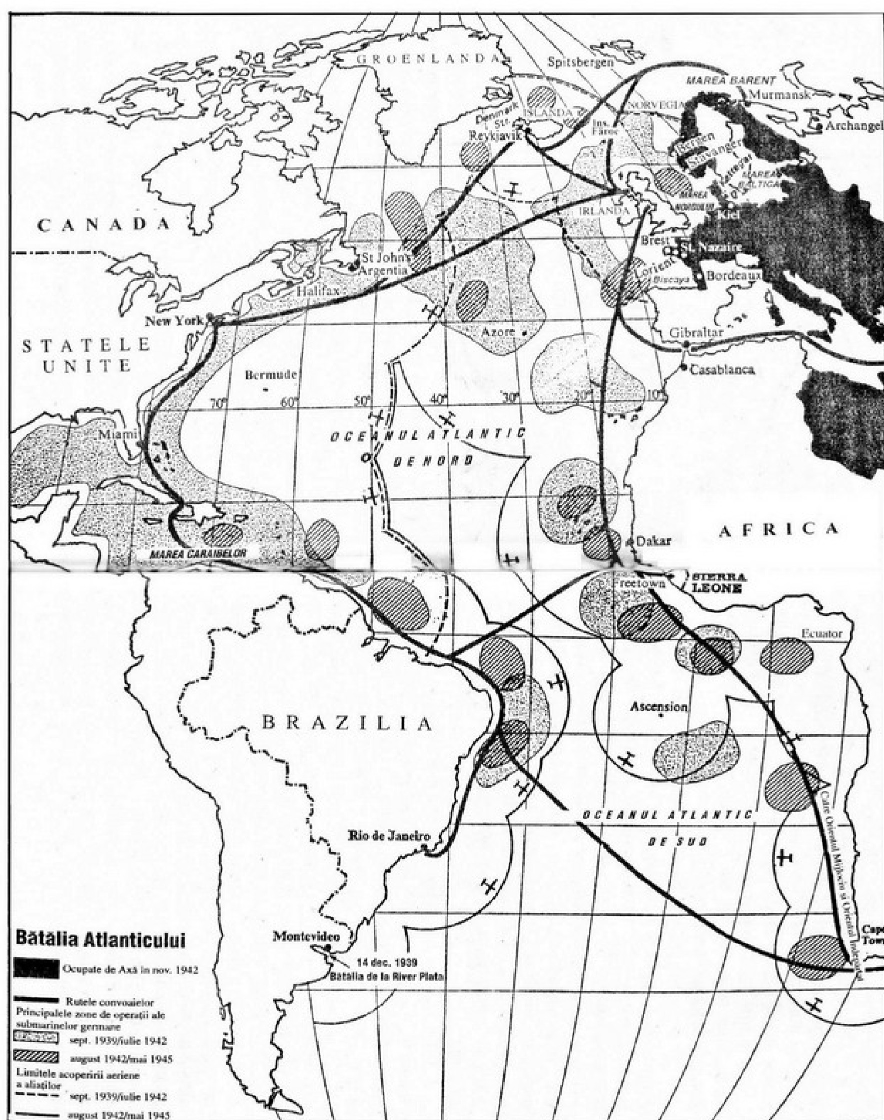
Capitolul 24
Bătălia din Atlantic

A doua jumătate a anului 1942 şi prima jumătate a anului 1943 a reprezentat perioada cea mai critică a Bătăliei din Atlantic. În fapt, bătălia s-a desfăşurat de-a lungul celor şase ani ai războiului. Se poate afirma că ea a început chiar înainte de război, în momentul în care primele submarine au pornit din Germania spre diferitele lor baze de război din Atlantic, la 19 august 1939. Până la sfârşitul lunii, în ajunul invadării Poloniei, 17 submarine se aflau în largul Oceanului Atlantic, în timp ce alte 14 submarine de coastă se găseau în largul Mării Nordului.

În ciuda faptului că germanii au demarat târziu reînarmarea cu submarine, la începutul ostilităţilor ei dispuneau de 56 de submarine (zece nefiind complet operaţionale) adică doar cu unul mai puţin decât Marina militară britanică. Dintre acestea, 33 erau „North Sea Ducks”, nepotrivite pentru Atlantic.

Primul succes a fost scufundarea pachebotului *Athenia*, plecat în cursă în seara zilei de 3 septembrie, la două zile după invadarea Poloniei, zi în care Anglia a declarat război. *Athenia* a fost torpilat fără avertizare, contrar ordinului expres al lui Hitler, care susţinea că ostilităţile în cazul submarinelor trebuiau să se desfăşoare în conformitate cu Convenţia de la Haga (comandantul submarinului şi-a justificat acţiunea susţinând că fusese convins că are de-a face cu un crucişător auxiliar). În următoarele zile au mai fost scufundate câteva nave.

La 17 septembrie a fost repurtat un succes important prin scufundarea portavionului *Courageous* de către submarinul *U29,* în apele din vestul Insulelor Britanice. În urmă cu trei zile, portavionul *Ark Royal* scăpase ca prin minune de submarinul *U39* – care a fost contraatacat cu promptitudine şi scufundat de distrugătoarele din escortă. Riscurile au impus ca portavioanele flotei să fie retrase din zona de atac a submarinelor.

Atacurile lansate de submarine împotriva navelor de transport au fost încununate de succes. În prima lună (septembrie), au reuşit să scufunde 41 de nave neutre şi

ale aliaţilor, totalizând 154.000 tone deplasament. Până la sfârşitul anului pierderile s-au cifrat la 114 nave cu peste 420.000 tone deplasament. La mijlocul lui octombrie, submarinul *U47*, comandat de locotenentul Prien a pătruns în locul de ancorare a flotei de la Scapa Flow şi a scufundat nava de linie *Royal Oak*, ceea ce a dus la abandonarea temporară a acestei importante baze, până la îmbunătăţirea capacităţii de apărare.

Este semnificativ faptul că în noiembrie şi decembrie pierderile la capitolul nave de transport au scăzut la jumătate comparativ cu primele două luni. Multe nave s-au scufundat din cauza minelor şi nu a submarinelor. De altfel, fuseseră scufundate nouă submarine – adică o şesime din puterea totală. Atacurile aeriene asupra navelor de transport pricinuiseră şi ele pagube, dar acestea n-au fost mai mari decât cele cauzate de submarine.

În această primă etapă a războiului, marina militară germană şi-a pus mari speranţe şi în navele ci de război, nu numai în submarine, fără să ia în considerare factorul „experienţă”. La izbucnirea războiului, nave de linie de buzunar *Admirai Graf Spee* se afla pe poziţie în mijlocul Atlanticului, iar sora ei *Deutschland* (rebotezată ulterior *Lützow*) era în Atlanticul de Nord, deşi Hitler precizase că atacurile asupra navelor de transport britanice vor fi declanşate abia în 26 septembrie. Acţiunile celor două nave s-au soldat cu rezultate nesemnificative, iar *Graf Speé*, încolţită în estuarul Rio de la Plata, a fost nevoită în decembrie să sabordeze.

Noile crucişătoare de linie, *Gneisenau* şi *Scharnhorst*

au tăcut o scurtă ieşire în noiembrie, au scufundat un crucişător auxiliar în canalul dintre Islanda şi Insulele Faeroe şi s-au întors rapid spre casă.

Navele Aliaţilor navigau deja în convoi; deşi escortele erau inadecvate şi multe nave nici nu beneficiau de ele – simpla lor prezenţă s-a dovedit descurajantă pentru inamic.

După prăbuşirea Franţei în iunie 1940, rutele de transport maritime ale Angliei au devenit mult mai nesigure. Navele care treceau prin sudul Irlandei erau expuse atacurilor lansate de submarinele germane, navele de război de suprafaţă sau de aviaţie. Singura rută dus-întors, rămasă indiferent de riscuri, trecea prin nordul Irlandei. Germanii puteau ajunge acolo rapid, cu bombardierele de cursă lungă, cu patru motoare, Focke-Wulf „Kondor" (FW 200), care operau din Stavanger (Norvegia) şi din Merignac, lângă Bordeaux. În noiembrie 1940, aceste bombardiere au scufundat 18 nave (66.000 tone). Pierderile pricinuite de submarine crescuseră şi ele substanţial – 63 de nave (350.000 tone), în luna octombrie.

Pericolul devenise atât de mare, încât un mare număr de nave de război britanice au fost exonerate de misiunile antiinvazie şi trimise pe căile de acces dinspre nord-vest. Cu toate acestea, escortele de pe mare şi din aer continuau să fie slabe.

În iunie, prima lună în care situaţia strategică se schimbase, scufundările pricinuite de submarine se ridicaseră la 58 de nave (284.000 tone). În iulie ele au scăzut puţin, dar în lunile care au urmat au crescut din

nou (aproximativ 250.000 tone).

Pe ruta răsăriteană de coastă, în ultimele luni ale anului 1939 minele lansate din aer provocaseră mai multe avarii şi pierderi decât submarinele. În primăvara anului 1940, după invadarea Norvegiei şi a Ţărilor de Jos de către Germania, situaţia a devenit acută.

Toamna, nava de linie de buzunar *Admiral Scheer* s-a strecurat în Atlanticul de Nord şi la 5 noiembrie a atacat un convoi care se întorcea acasă de la Halifax, Nova Scoţia, scufundând cinci nave comerciale şi unica escortă – crucişătorul auxiliar *Jervis Bay* – care s-a sacrificat pentru a permite restului convoiului să scape. Apariţia bruscă a navei germane *Scheer* pe această rută vitală pentru deplasarea convoaielor a dezorganizat temporar întregul flux de transport peste Atlantic, o serie de convoaie rămânând blocate timp de două săptămâni, până ce *Scheer* a plecat spre Atlanticul de Sud. Aici, nava de război germană n-a mai găsit atâtea ţinte, dar a ridicat numărul de „victime” la 16 nave (99.000 tone). La I aprilie s-a întors cu bine la Kiel, după o „croazieră” de peste 74.000 km. Şi crucişătorul *Admiral Hipper* şi-a făcut o intrare spectaculoasă în Atlantic la sfârşitul lui noiembrie. În zorii zilei de Crăciun el a suportat un şoc când a constatat că, din păcate, convoiul pe care îl atacase era puternic escortat (un convoi de nave cu trupe ce se îndreptau spre Orientul Mijlociu). Crucişătoarele din escorta convoiului l-au pus pe fugă pe *Hipper* care, din cauza unor defecţiuni mecanice, *a* fost nevoit să pornească spre Brest, în februarie a făcut de aici o a doua ieşire, ceva mai reuşită –

a scufundat şapte nave dintr-un grup neescortat care navigau spre coasta africană. Rămânând fără carburant a fost nevoit să se întoarcă la Brest. La mijlocul lui martie, Statul major al marinei militare i-a ordonat lui *Hipper* să se întoarcă la Kiel pentru reparaţii capitale. Rezistenţa scăzută de care dăduse dovadă *Hipper* demonstra că, pe lângă defecţiunile mecanice inerente, acest tip de navă nu era potrivit pentru raiduri asupra navelor de comerţ.

Pe lângă submarine şi acţiunile de minare întreprinse, o armă mult mai eficientă a germanilor s-a dovedit folosirea navelor comerciale deghizate, transformate pentru scopuri de atac. Începând cu aprilie 1940, ci le trimiseseră în lungi croaziere, iar până la sfârşitul anului, primul „val” de asemenea nave scufundaseră 54 de nave de comerţ (366.000 tone), mai cu seamă în mări îndepărtate. Prezenţa sau posibilă lor prezenţă a provocat tot atâtea nelinişti şi tulburări ca şi scufundările efective, pericolul fiind sporit de îndemânarea germanilor de a le aproviziona cu carburant şi provizii în diferite locuri de întâlnire secrete. Navele de atac erau mânuite cu abilitate, iar ţintele bine alese. Cu o singură excepţie, căpitanii navelor germane se purtaseră corect; lăsând răgaz echipajelor de pe navele atacate să se urce în bărci şi tratând cu decenţă prizonierii.

Confruntate cu aceste pericole, şi mai ales cu prezenţa submarinelor germane pe căile de acces din Atlantic spre Anglia, resursele Marinei regale în materie de escortare au fost supuse unor eforturi excesive. Din porturile franceze la Atlantic – Brest, Lorient şi La Pollice,

lângă La Rochelle, submarinele aveau posibilitatea să navigheze până la 25 grade vest, în vreme ce în vara anului 1940 englezii nu au putut asigura escorte decât până la 15 grade vest, adică la circa 360 km vest de Irlanda. De aici convoaiele care navigau mai departe trebuiau să rupă formaţia şi îşi continuau drumul neescortate. În plus, escorta obişnuită consta dintr-un crucişător auxiliar, abia spre sfârşitul războiului au ajuns la două nave. O protecţie mai puternică se asigura doar convoaielor care se îndreptau spre Orientul Mijlociu.

Trebuie menţionat aici că Halifax din Nova Scoţia era principalul terminal vestic destinat convoaielor din Atlantic şi că îndeobşte cele care se îndreptau spre casă cu provizii de hrană, petrol şi muniţii, escortate de distrugătoare canadiene pe primii 485 – 645 km, treceau apoi sub escortele din Ocean, până ajungeau în zona căilor de acces vestice, mai bine protejată.

Un ajutor preţios în problema escortării a constat în apariţia corvetelor, în primăvara lui 1940. Aceste vase de numai 925 tone care creau dificultăţi echipajelor pe vreme proastă şi erau insuficient de rapide pentru a ţine pasul cu submarinele la suprafaţă, s-au remarcat totuşi acţiuni curajoase în timp ce escortau convoaiele, indiferent de condiţiile meteorologice.

Un sprijin mai substanţial a fost obţinut în urma acordului negociat de Churchill cu preşedintele Roosevelt, în septembrie. După eforturi de convingere care au durat două luni, Marina militară a SUA a trimis 50 de distrugătoare vechi, datând din primul război mondial, în

schimbul concesionării pe 99 de ani a opt baze britanice din zona îndepărtată a Atlanticului. Aceste distrugătoare învechite au fost înzestrate cu sistemul Asdic[93] de detectare a submarinelor, şi în scurt timp şi-au adus contribuţia la soluţionarea problemei escortării şi la campania antisubmarine. În plus, Statele Unite şi-au putut pregăti baze pentru protejarea vaselor sale regimentare şi de coastă, asigurându-se astfel primele măsuri necesare implicării în Bătălia din Atlantic.

Venirea iernii şi implicit a timpului nefavorabil a sporit dificultăţile întâmpinate de convoaie şi de escortele lor, dar a redus şi activitatea submarinelor germane. În iulie 1940, conform datelor germane, puterea submarinelor crescuse cu 50% faţă de începutul războiului dintre care 27 fuseseră distruse, astfel încât rămăseseră 51. În februarie 1941, mai erau doar 21 de submarine. Profitând de bazele franceze, germanii, deşi cu un efectiv redus, au reuşit să menţină pe mare multe submarine. Totodată, ei şi-au utilizat submarinele de coastă, mai mici, pe niţele oceanice.

Contribuţia Marinei militare s-a dovedit nesemnificativă. Deşi submarinele italiene începuseră să opereze în Atlantic încă din august, în noiembrie aflându-se pe mare cel puţin 26 randamentul lor în luptă a fost nul.

Odată cu venirea primăverii anului 1941 submarinele germane şi-au reluat atacurile, apelând în special la tactica „haită de lupi” introdusă de amiralul Dönitz – mai uite submarine atacau simultan.

---

93 Asdic – A(nti) s(ubmarine) d(etection) i(nvestigation) c(ommitee) – nota trad.

Această nouă tactică introdusă în octombrie 1940 a fost dezvoltată în lunile care au urmat, Iată cum se opera: când se stabilea cu aproximaţie prezenţa unui convoi, Cartierul general avertiza cel mai apropiat grup de submarine; acesta trimitea un submarin să găsească şi să urmărească convoiul şi să transmită celorlalte informaţii prin radio. Când se adunau în jurul convoiului, lansau atacuri de noapte la suprafaţă, de preferinţă din direcţia de unde vântul sufla contra convoiului: atacurile continuau timp de mai multe nopţi, iar ziua, submarinele se retrăgeau din perimetrul convoiului şi al escortei acestuia.

Atacând la suprafaţă, submarinele beneficiau de viteza lor superioară, comparativ cu cea a majorităţii vaselor de escortă. Atacurile de noapte la suprafaţă fuseseră practicate în primul război mondial; Dönitz descrisese într-o carte apărută înainte de al doilea război mondial cum intenţiona să le utilizeze.

Englezii au fost totuşi luaţi prin surprindere. Ei îşi puseseră speranţa în dispozitivul Asdic, capabil să detecteze un submarin în imersiune pe o rază de aproximativ 1.500 m. Asdic, însă nu detecta submarinele care acţionau la suprafaţă ca nişte torpiloare, iar la atacurile acestora din timpul nopţii, escortele ripostau orbeşte. Germanii au valorificat la maximum tactica lor, iar englezii, pregătiţi pentru lupte sub apă, au fost descumpăniţi.

Modalitatea cea mai eficientă de concentrare a germanilor consta în localizarea imediată a submarinului de filaj, însărcinat cu păstrarea contactului, urmată de

alungarea lui. Dacă escorta reuşea să determine submarinele să se scufunde, pericolul era înlăturat, deoarece periscoapele deveneau inutile pe timp de noapte. O altă măsură luată împotriva atacurilor nocturne era lumânarea mării. Iniţial, acest lucru a depins de lumina puternică provocată de obuze şi rachete, ulterior recurgându-se la o sursă de lumină mult mai eficientă cunoscută sub numele de „fulg de zăpadă” un proiector puternic, denumit Leigh Light, după inventatorul lui, a fost montat pe avioanele folosite de escortele convoaielor şi în patrulările antisubmarine. Dar cea mai importantă armă a constituit-o dezvoltarea radarelor, care a completat percepţia vizuală. Pe lângă noile mijloace tehnice, s-a realizat şi pregătirea mai completă a vaselor şi grupurilor de escortă, precum şi o creştere a eficienţei serviciului de spionaj.

Toate aceste îmbunătăţiri au necesitat timp. Din fericire, numărul mic de submarine germane în această perioadă a restrâns activitatea „haitelor de lupi”. Înainte de război, amiralul Dönitz estimase că adoptarea de către englezi a unui sistem de convoaie pe tot globul, ar fi necesitat 300 de submarine pentru ca Germania să obţină rezultate decisive. În primăvara lui 1941 puterea ei operaţională se cifra doar la o zecime din acest total.

Deci, englezii au avut noroc deoarece raidurile împotriva vaselor comerciale efectuate cu nave de război şi avioane au atins un nou punct culminant în martie. Mica navă de luptă *Scheer* şi crucişătoarele de linie *Scharnhorst* şi *Gneisenau* au scufundat sau au capturat 17 vase,

bombardierele de cursă lungă au scufundat 41 de nave, iar submarinele tot atâtea, totalul ridicându-se la 139 de vase, cu o capacitate de transport de peste o jumătate de milion de tone.

După ce au ajuns la Brest, la 22 martie, crucişătoarele de linie au fost imobilizate de puternice atacuri aeriene britanice asupra portului, desfăşurate în luna aprilie.

La mijlocul lui mai, noua navă germană de linie *Bismarck*, însoţită de noul crucişător *Prinz Eugen*, au intrat în Atlantic. Serviciul de spionaj britanic a lucrat bine şi Londra a fost avertizată de prezenţa lor în Strâmtoarea Kattegat în zorii zilei de 21 mai. În aceeaşi zi, dar ceva mai târziu, navele germane au fost reperate de avioanele Comandamentului de coastă lângă Bergen. Crucişătorul de linie *Hood* şi nava de linie *Prince of Wales*, sub comanda viceamiralului L. Holland, au pornit imediat de la Scapa Flow pentru a intercepta navele germane în clipa în care acestea vor ocoli nordul Islandei. A doua zi, seara, după ce misiunile de cercetare aeriană informaseră că germanii nu se mai aflau în zona Bergen, a pornit din Scapa şi flota principală (condusă de amiral Tovey). În seara zilei de 23 mai, cele două vase germane au fost reperate de crucişătoarele *Norfolk* şi *Suffolk*, în Strâmtoarea Danemarcei – între partea de vest a Islandei şi vârful banchizelor din estul Groenlandei. Navele amiralului Holland se aflau atunci aproape de capătul sudic al strâmtorii.

Conform datelor, această forţă se afla în avantaj, întrucât *Hood* cu 42.000 de tone era cea mai mare navă

din ambele tabere, poseda opt tunuri de 15 ţoli şi era însoţit de noua navă de linie *Prince of Wales* (35.000 tone şi zece tunuri de 14 ţoli). Crucişătorul de linie *Hood*, construit în 1920, înainte de Tratatul de la Washington, nu fusese însă complet modernizat (declanşarea războiului în 1939 nu permisese realizarea unei mai bune protecţii blindate a navei, pe orizontală şi pe verticală) iar *Prince of Wales* era o navă nouă, al cărui armament nu fusese încă pe deplin testat[94]. Deşi se considera că navele germane se conformau limitărilor prevăzute de tratat – 35.000 de tone pentru navele grele de luptă şi 10.000 tone pentru crucişătoarele grele în realitate ele puteau transporta 42.000 tone şi, respectiv, 15.000 tone, ceea ce permisese o protecţie blindată mai grea decât se credea. În plus, dezavantajul lor în privinţa armamentului – opt tunuri de 15 ţoli pe *Bismarck* şi opt tunuri de 8 ţoli pe *Prinz Eugen*-a fost contrabalansat prin defecţiunile tunurilor de pe *Prince of Wales*, de superioritatea echipamentelor de telemetrie deţinute de germani, şi, paradoxal, prin felul în care navele britanice au intrat în acţiune.

Germanii au fost zăriţi cu o oră înainte de răsăritul soarelui, la ora 5.52 toate cele patru nave au deschis focul de la o distanţă de aproximativ 25.000 m. Pentru că Hood, nava amiral engleză se afla în frunte, ambele nave germane şi-au concentrat tirul asupra acesteia, care era cea mai vulnerabilă, mai cu seamă la tirul cu traiectorie înaltă, cum era cazul la această distanţă mare. *Hood* a încercat să micşoreze distanţa cât mai repede posibil.

---

94 În realitate, pe navă se mai aflau încă muncitori de la Clydeside.

Abordarea era aproape perpendiculară, astfel încât englezii nu-şi puteau folosi turelele posterioare, în timp ce germanii îşi puteau utiliza toate turelele din bord. A doua sau a treia salvă l-a atins, astfel încât la 6 a.m. *Hood* a sărit în aer şi s-a scufundat în câteva minute – au scăpat cu viaţă doar trei din cei peste 1.400 de membri ai echipajului. Întâmplarea amintea de soarta pe care o avuseseră crucişătoarele de linie britanice în Jiitlanda, cu un sfert de veac înainte.

Prince of Wales asupra căruia ambele nave germane s-au concentrat a suferit în câteva minute lovituri nimicitoare *de la Bismarck*, şi de *la Prinz Eugen*. La 6.13 a.m. Comandantul navei *Prince of Wales* a renunţat la luptă şi s-a retras la adăpostul unei perdele de fum. Distanţa dintre adversari scăzuse la 14.600 în Contraamiralul Wake-Walker, care comanda cele două crucişătoare a confirmat decizia şi a hotărât să păstreze doar contactul cu inamicul până când flota principală, condusă de Tovey, va ajunge la faţa locului. Aceasta se afla la circa 485 km, iar şansele de a-i prinde din urmă pe germani erau slabe, mai ales că în timpul dimineţii vizibilitatea se înrăutăţise. Tovey a răsuflat aşadar uşurat când, la începutul după-amiezii, a aflat că *Bismarck* îşi schimbase traseul şi redusese viteza la circa 24 de noduri.

Acest lucru se datora faptului că în timpul scurtei confruntări din acea dimineaţă *Bismarck* primise două lovituri de la *Prince of Wales*. Pentru că una dintre ele provocase o scurgere de petrol, care reducea rezervele de combustibil, amiralul german, Lütjens, a hotărât să se

îndrepte spre un port francez vestic, renunţând la raidul din Atlantic şi la alternativă* de a se întoarce în Germania înainte ca cele câteva forţe britanice care se îndreptau acum convergent spre câmpul de luptă să poată intercepta nava germană.

În acea după-amiază Tovey a trecut sub comanda amiralului Curteis Escadra 2 crucişătoare şi portavionul *Victorious* – care urma să plece spre Mediterana cu o încărcătură de avioane de vânătoare cu ordinul de a porni spre o poziţie aflată la 160 km de *Bismarck*, suficient de aproape pentru a permite lansarea celor nouă bombardiere torpiloare de pe *Victorious*. Acestea au decolat curând după ora 10 p.m., pe o vreme foarte proastă, care le-a creat dificultăţi în reperarea vasului *Bismarck*, dar au reuşit să lanseze atacuri succesive asupra lui, imediat după miezul nopţii. Una dintre lovituri şi-a atins ţinta, fără a pricinui avarii prea mari navei de linie germane, cu un blindaj extrem de solid. *Bismarck* a izbutit să scape de urmăritori în zorii zilei de 25 mai, aceştia au făcut eforturi zadarnice pentru a da de urma lui.

Abia în 26 mai, la ora 10.30 a.m., un avion Catalina de patrulare al Comandamentului de coastă l-a reperat la circa 1.125 km de Brest. Flota lui Tovey, care se împrăştiase pe o suprafaţă mare, nu avea cum să intercepteze nava *Bismarck* înainte ca aceasta să ajungă la adăpost; în plus, rezervele de combustibil ale navelor englezeşti scăzuseră simţitor, în schimb, Forţa H, sub comanda amiralului Somerville, care venea dinspre Gibraltar, se afla suficient de aproape pentru a putea

intercepta nava germană, în plus, această forţă includea şi un portavion mare, *Ark Royal*. Prima lovitură a dat greş, însă cea de a doua, lansată seara pe la ora nouă, a avut ceva mai mult succes: două dintre cele 13 torpile trase şi-au atins ţinta. Una a lovit în blindajul navei *Bismarck* fără a avea aproape niciun efect, iar cealaltă a avariat elicea, transmisia cârmei şi cârma propriu-zisă, ceea ce a avut un efect decisiv.

În timp ce distrugătoarele căpitanului Vian încercuiseră nava *Bismarck* şi lansau atacuri nocturne cu torpile, au sosit la faţa locului navele de linie *King George V şi Rodney*, care au bombardat o oră şi jumătate nava germană deja avariată, cu proiectile perforante. La ora 10.15, *Bismarck* era în flăcări. Din ordinul lui Tovey, navele de linie s-au retras pentru a nu se expune submarinelor şi a bombardierelor grele ale Luftwaffe care puteau apărea şi au lăsat crucişătoarele să termine cu nava germană care se scufunda. La ora 10.36 *Dorsetshire* a trimis ultimele trei torpile, după care *Bismarck* a dispărut sub valuri.

Înaintea acestui ultime lovituri, Bismarck mai primise cel puţin opt, dacă nu chiar 12 torpile şi multe lovituri cu proiectile grele, cărora le supravieţuise. Această capacitate de rezistenţă făcea cinste proiectanţilor navei.

Prinz Eugen se despărţise de *Bismarck* pe 24 mai, pentru a se alimenta în mijlocul Atlanticului. Defectându-se motoarele, căpitanul a hotărât să renunţe la drumul în Atlantic şi să se îndrepte spre Brest. Deşi a fost reperat, *Prinz Eugen* a ajuns cu bine la Brest, la 1 iunie.

Aceste evenimente dramatice din mai 1941 au marcat de fapt punctul culminant al eşecurilor planurilor şi a eforturilor germanilor de a câştiga Bătălia din Atlantic cu vase de suprafaţă.

Campania întreprinsă de submarine a mai continuat mult timp, constituind un pericol grav, deşi evoluţia ei a fost fluctuantă.

În mai, scufundările provocate de submarine au crescut simţitor, iar în iunie au atins cote ridicate – 61 de vase (310.000 tone), cifră echivalentă cu numărul de vase incluse îndeobşte într-un convoi mare. Remarcabil este faptul că marinarii nu s-au dat înapoi de la a naviga pe aceste nave. În aceeaşi primăvară au apărut o scrie de factori de protecţie. La 11 martie a intrat în vigoare în SUA Legea de împrumutaşi închiriere cu privire la armament, şi tot în aceeaşi lună s-a constituit „Grupul american de sprijin al flotei din Atlantic”, format din distrugătoare şi hidroavioane. În aprilie, „Zona de securitate” americană, patrulată de forţele Marinei militare, s-a extins spre est, de la 60 grade la 26 grade vest. Tot în martie s-au deschis baze aeriene americane pe coasta de vest a Groenlandei, şi s-au pus în funcţiune instalaţii în Bermude. În mai, Marina militară a SUA a preluat baza concesionată de la Argentia, în sud-estul provinciei Newfoundland. La începutul lui iulie, infanteriştii de marină ai SUA au înlocuit garnizoana britanică din Reykjavík, Islanda, şi de atunci forţele navale ale SUA au protejat navele de transport americane, care veneau şi plecau din Islanda? Neutralitatea” americană din

Atlantic era pe punctul de a deveni inexistentă. Repararea navelor britanice în şantierele navale americane fusese aprobată încă din aprilie, iar în baza Legii de împrumut şi închiriere demarase construirea navelor de război şi a navelor comerciale pe baza aceleiaşi legi de împrumut şi închiriere.

Între timp. Canada începuse să fie un sprijin tot mai puternic pentru Anglia în luptele din Atlantic. În iunie a fost creată o forţă canadiană de escortă, cu baza la St. John's (Newfoundland). Marina regală militară canadiană a preluat responsabilitatea escortelor antisubmarin către est, până spre sudul Islandei. Astfel planurile Amiralităţii britanice privind asigurarea unor escortări permanente au devenit, în fine, posibile.

În vara anului 1941, escortele canadiene şi britanice s-au întâlnit şi şi-au predat reciproc convoaiele în mijlocul Oceanului, la circa 35 grade vest. Escortele din Islanda şi escortele din căile vestice de acces se întâlneau şi îşi predau ştafeta la un punct de întâlnire aflat în partea de răsărit a Oceanului, la aproximativ 18 grade vest.

Totodată, începând din luna iulie, grupuri de escortare la mică distanţă au însoţit pe tot traseul convoaiele spre Gibraltar, iar celor spre Sierra Leone li s-a asigurat o escortare permanentă, în josul coastei africane de vest.

Convoaiele puteau beneficia acum de escorte care aveau în medic cinci nave. Totuşi, fiecare sistem Asdic al vaselor din escortă nu opera decât pe o rază de aproximativ un kilometru şi jumătate astfel încât rămâneau

goluri suficient de mari prin care un submarin putea pătrunde fără a fi detectat.

Cât priveşte acoperirea aeriană, completarea în baza Legii de împrumut şi închiriere cu hidroavioane Catalina, începând din primăvară, a extins protecţia la circa 1.125 km faţă de Insulele Britanice (silind submarinele germane să se depărteze de căile vestice de acces), la 965 km faţă de Canada şi la 645 km de sudul Islandei. Rămânea însă un gol de circa 485 km în mijlocul Atlanticului. Avioanele americane de cursă lungă Liberator, care l-ar fi putut acoperi, nu au fost disponibile în mod regulat decât în martie 1943 (la mijlocul lui aprilie doar patruzeci şi unu de asemenea aparate de zbor se aflau în acţiune).

Între timp, numărul submarinelor germane a crescut. În iulie 1941, existau 65 de submarine operaţionale, iar în octombrie 80. Numărul submarinelor germane se ridica la 1 septembrie la 198, cu toate că 47 fuseseră pierdute. Intrarea în acţiune a noilor submarine avea loc mai rapid decât scufundarea unora existente. În plus, noile submarine germane s-au dovedit mai puternice. Carenele lor de presiune sudate erau mult mai greu de străpuns decât cele ale submarinelor britanice, nituite. Pentru a avea efect nimicitor o bombă de adâncime trebuia să explodeze mult mai aproape de submarin decât până atunci.

În timpul lunii septembrie, neavând o acoperire aeriană corespunzătoare, patru convoaie au suferit pierderi grele.

În ciuda acestui fapt, ca urmare a unei întâlniri în

august între Roosevelt şi Churchill, cooperarea dintre cele două marine militare s-a intensificat prin aprobarea „Planului numărul 4 pentru apărare în emisfera vestică”, plan bine pus la punct de americani. Conform acestui plan, Marina militară a SUA avea permisiunea de a escorta convoaie de nave neamericane spre est, până la punctul de întâlnire din mijlocul Oceanului, punct deplasat spre est la aproximativ 22 grade vest.

Englezii au avut astfel posibilitatea de a asigura escorte adecvate între Insulele Britanice şi punctul de întâlnire de la mijlocul Oceanului. Până la sfârşitul anului, numărul escortelor s-a mărit la opt grupuri, fiecare constând din trei distrugătoare şi aproximativ şase corvete. Alte 11 grupuri, compuse fiecare din cinci distrugătoare, se aflau teoretic în rezervă pentru a întări la nevoie escorta oricărui convoi sau pentru a interveni în cazul concentrărilor de submarine. În realitate, însă, aceste vase erau ocupate cu sarcini de rutină.

În octombrie, scufundările provocate de submarine au scăzut la 32 de nave (156.000 tone). Este semnificativ faptul că nicio navă nu a fost scufundată la mai puţin de 645 km de la bazele Comandamentului de coastă. Acest lucru dovedea reţinerea submarinelor de a pătrunde în zonele acoperite de bombardiere şi de avioanele de cercetare. Reducerea numărului de scufundări s-a datorat în parte şi trimiterii submarinelor germane în Mediterana, pentru a sprijini operaţiile militare întreprinse de Rommel în Africa de Nord.

În noiembrie, scufundările provocate de submarinele

germane au scăzut din nou – puţin peste o treime din numărul înregistrat în octombrie, iar în decembrie au fost chiar mai reduse în Atlanticul de Nord. Pierderile grele din Extremul Orient, care au survenit ca urmare a intrării Japoniei în război, au ridicat însă numărul total al scufundărilor, pricinuite de tot felul de cauze, la 82 de nave (600.000 tone).

În vest, în a doua jumătate a anului 1941, bombardierele germane de cursă lungă deveniseră mai periculoase decât submarinele, în special pentru convoaiele din Gibraltar. A apărut astfel evidentă necesitatea de a asigura un sprijin strâns cu avioane de vânătoare, fiecărui convoi, fapt ce s-a concretizat în introducerea primului portavion de escortă, HMS *Audacity*. Acest vas a jucat un rol cheie în apărarea convoiului care se întorcea spre casă din Gibraltar, în decembrie, cu toate că a fost până la urmă scufundat în timpul luptei ce a durat nouă zile.

La sfârşitul acelui an, germanii aveau 86 de submarine operaţionale şi încă aproximativ 150 erau în pregătire sau în probe. Dintre cele operaţionale, 50 se aflau în Mediterana sau pe căile de acces spre această zonă maritimă, astfel încât doar 36 puteau fi utilizate în Atlanticul de Nord. O explorare întreprinsă acolo în iunie, în căutarea navelor de aprovizionare, se soldase cu interceptarea a noua astfel de nave şi cu retragerea submarinelor germane din Atlanticul de Sud. În nouă luni (din aprilie până în decembrie 1941) numărul total de nave scufundate de submarinele germane şi italiene fusese 328

(1.576.000 tone), din care doar o treime navigaseră în convoaie. 20 din cele 30 de submarine pierdute de germani fuseseră distruse de escortele convoaielor. Devenea evident faptul că escortele mai puternice şi rutele ocolite câştigaseră temporar lupta cu submarinele.

Considerăm utilă prezentarea unei sinteze a situaţiei escortelor la începutul anului 1942. Cele trei mari baze operaţionale ale Comandamentului căilor vestice de acces, sub conducerea amiralului Percy Noble, erau Liverpool, Greenock şi Londonderry. Ele coordonau 25 de grupuri de escortă – totalizând aproximativ 70 de distrugătoare şi 95 de ambarcaţiuni mai mici.

Navele erau repartizate în patru categorii:

1) distrugătoare cu rază mică de acţiune pentru convoaiele din Orientul Mijlociu şi din Oceanul Arctic în prima parte a traversării şi pentru liniere din momentul în care au început să transporte peste Ocean trupe americane;

2) distrugătoare de cursă lungă şi corvete pentru convoaiele din Atlanticul de Nord, de la punctul vestic de întâlnire din Ocean până în Anglia, şi pentru cele cu destinaţia Gibraltar;

3) goelete de cursă lungă, distrugătoare şi cutere pentru convoaiele cu destinaţia Sierra Leone, pe principala porţiune a traseului;

4) grupuri antiaeriene pentru sprijinirea escortării convoaielor aflate în raza de acţiune a bombardierelor germane şi pentru convoaiele cu destinaţia Oceanul Arctic şi Gibraltar.

În Gibraltar exista echivalentul a doua grupuri pentru escortări locale şi forţa de escortă din Freetown, compusă dintr-o flotilă de distrugătoare şi aproximativ două duzini de corvete, precum şi forţa de escortă din Newfoundland, asigurată în principal de Marina militară canadiană, cu 14 distrugătoare, aproximativ 40 de corvete şi 20 de alte nave pentru escorte locale.

Şansele de ameliorare a situaţiei în Bătălia din Atlantic au fost diminuate de neajunsurile grave înregistrate în prima parte a anului 1942. Una dintre ele a constat în lipsa avioanelor. În vară, când preluase conducerea Comandamentului de coastă, Philip Joubert de la Fierté evaluase necesarul la aproximativ 800 de avioane de toate tipurile şi mai ales bombardiere de cursă lungă. După Anul Nou, bombardierele Comandamentului de coastă au fost transferate la Comandamentul de bombardiere, iar toate aparatele noi au avut aceeaşi destinaţie, în vederea ofensivei aeriene împotriva Germaniei. În plus, aviaţia Marinei militare întâmpina dificultăţi în obţinerea avioanelor de vânătoare pentru cele 31 de noi portavioane de escortă, în curs de armare.

Un alt neajuns l-a constituit faptul că noile fregate construite în America pentru englezi nu puteau fi gata de acţiune atât de repede pe cât se sperase, fapt datorat în mare măsură priorităţii acordate navelor de debarcare necesare unei operaţii peste Canalul Mânecii, plănuită de americani pentru anul 1943, sau chiar în 1942. Această prioritate a contribuit în bună măsură la marile pierderi în materie de vase comerciale din Atlantic.

Un al treilea inconvenient s-a datorat, în primele luni ale anului 1942, propriilor necazuri prin care trecea America, necazuri apărute nu numai în Pacific, ca urmare a dezastrului de la Pearl Harbor, ci şi în Atlantic, prin scufundarea de către submarinele germane a unor vase de comerţ americane.

În mai 1942 amiralul Dönitz şi Statul său major au apreciat că, înfrângerea Angliei nu era posibilă fără scufundarea în medie, pe lună a unui număr de vase care să totalizeze 700.000 de tone.

În 1941 nu atinseseră o asemenea medie, dar nu-şi închipuiau că în realitate nu depăşea 180.000 tone. Odată cu intrarea Americii în război ci sperau la o mai mare libertate de acţiune în vestul Atlanticului şi la posibilităţi sporite de a intercepta vase neescortate.

În largul coastei americane, au fost trimise doar câteva submarine, care au obţinut succese disproporţionat de mari, deoarece amiralii americani acţionau lent şi cu reţinere la pornirea convoaielor, aşa cum făcuseră şi amiralii britanici în primul război mondial. Acelaşi mod de a acţiona s-a manifestat şi în privinţa adoptării altor măsuri de precauţie.

Marcajele luminoase şi utilizarea în exces a sistemului de radiocomunicaţii le-au fost de un real folos submarinelor germane. Staţiunile de pe coastă, ca de pildă Miami, au continuat să menţină noaptea kilometri întregi de plaje luminate cu neon, un fundal ideal pentru profilarea siluetei vaselor comerciale. În timpul zilei, submarinele germane stăteau în imersiune în largul

ţărmului, iar noaptea ieşeau la suprafaţă, se apropiau de mai, şi atacau cu tunuri şi torpile.

Numărul submarinelor germane care au operat în largul coastei americane n-a depăşit niciodată cifra 12, dar au reuşit să scufunde, până la începutul lui aprilie vase comerciale cu un tonaj de aproape o jumătate de milion de tone (dintre acestea 57 % au fost tancuri petroliere).

Repercusiunea acestei situaţii asupra Angliei a fost gravă. Statele Unite au fost nevoite să-şi retragă vasele şi avioanele de escortă în propriile ape de coastă, iar vapoarele comerciale britanice, presupunând că reuşeau să traverseze Atlanticul, deveneau o pradă uşoară în apele americane.

Amiralul Dönitz, entuziasmat de rezultatele obţinute, a vrut să trimită toate submarinele disponibile pe coasta americană. Din fericite pentru aliaţi, „intuiţia” lui Hitler le-a venit în ajutor. La consfătuirea din 22 ianuarie, Hitler a declarat că Norvegia reprezenta „zona destinului” şi a insistat ca toate navele de război şi submarinele disponibile să fie trimise acolo, pentru a contracara invazia Aliaţilor. Trei zile mai târziu, Dönitz a primit ordinul de a trimite o primă şarjă de opt submarine pentru a acoperi căile de acces maritime spre Norvegia. Noua navă grea de luptă *Tirpitz* a pornit şi ca într-acolo în ianuarie urmată de *Scheer*, *Prinz Eugen*, *Hipper* şi *Lützow*.

Precauţia lui Hitler nu a fost întru totul neîntemeiată, deoarece în aprilie Churchill ceruse Statului major britanic să examineze posibilitatea unei debarcări în Norvegia, cu scopul de a înlătura presiunea germană asupra convoaielor

din Oceanul Arctic. Până la urmă proiectul nu a fost definitivat.

Aliaţii au mai beneficiat de faptul că iarna aspră din 19411942 a determinat întârzierea pregătirii submarinelor germane în Marea Baltică, astfel încât numai 69 de submarine au fost gata de acţiune în prima jumătate a anului 1942. Dintre acestea, 26 s-au deplasat până la urmă în nordul Norvegiei, două în Mediterana şi 12 au suplinit pierderile survenite. În acest fel, numărul submarinelor din Atlantic a sporit doar cu 29.

Chiar şi aşa, scufundările provocate de submarinele Axei au crescut progresiv – în februarie 500.000 tone, în martie peste 500.000 tone; în aprilie o scădere la 430.000 tone, în mai cifra a urcat la 600.000 tone, iar în iunie au atins sinistra cotă de 700.000 tone. La sfârşitul lui iunie, cifra totală înregistrată în prima jumătate a anului era de trei milioane tone aproximativ patru milioane tone. Aproape 90% din pierderi s-au înregistrat în Oceanul Atlantic şi în Oceanul Arctic. Abia la sfârşitul lui iulie pierderea lunară provocată de submarine s-a redus puţin, scăzând sub 500.000 tone, mulţumită unei îmbunătăţiri a metodelor de luptă antisubmarină, precum şi protejării convoaielor de către americani.

Ameliorarea situaţiei în vara anului 1942 s-a dovedit iluzorie, în august, noile submarine germane împreună cu cele existente însemnau peste 300 de nave din care aproximativ jumătate erau operaţionale. Ele operau în grupuri în apele Groenlandei, ale coastei canadiene, ale Insulelor Azore, ale nord-vestului Africii, în apropierea

Caraibelor şi a Braziliei. Tonajul navelor scufundate de submarinele germane în august a depăşit din nou 500.000. În următoarele câteva luni, submarinele au reuşit lovituri semnificative lângă Trinidad, unde multe nave continuau să navigheze fără escortă. O acţiune ceva mai suspectă, atât din punct de vedere politic, cât şi strategic; a reprezentat-o scufundarea a cinci nave braziliene la mijlocul lui august, urmată cu promptitudine de o declaraţie de război din partea Braziliei. Utilizarea bazelor braziliene le-a permis Aliaţilor să exercite un control mai eficient în Atlanticul de Sud şi, totodată, să reducă atacurile de suprafaţă, dar a survenit puţin prea târziu.

Între timp navele comerciale germane capcană, înarmate, au fost înlocuite cu submarine noi şi mai mari – aşa-numitele „crucişătoare-submarine” de 1.600 tone, Cu o rază de acţiune de 48.700 km.

Submarinele germane ajunseseră să atingă adâncimi mai mari – 180 m şi la nevoie chiar mai mult. Acest avantaj a fost curând anihilat de bombele prevăzute să explodeze chiar la adâncimi mai mari. Submarinele au beneficiat, de asemenea, de posibilitatea de a se alimenta cu combustibil de la noile tancuri petroliere submarine, chiar în mijlocul oceanului; în plus, serviciul de informaţii le transmitea date cu ajutorul radioului. În plus, germanii puteau descifra multe semnale de control ale convoaielor britanice, aşa cum se întâmplase şi în august 1940.

Dintre realizările savanţilor britanici noul aparat radar de 10 cm – pe care submarinele germane nu-l puteau intercepta – s-a dovedit de o importanţă covârşitoare. La

începutul anului 1943, când a intrat în funcţiune pe avioane, în combinaţie cu Leigh Light, acest sistem le-a dat Aliaţilor posibilitatea să preia iniţiativa pe timp. De noapte şi în condiţii de vizibilitate scăzută, reuşind să evite receptoarele radar de cercetare ale submarinelor, care lucrau la 1,5 m.

Însemnările lui Dönitz din această perioadă demonstrează îngrijorarea provocată amiralului german de acest nou instrument de reperare britanic, precum şi de numărul sporit de avioane britanice în partea de răsărit a Atlanticului.

Pe tot parcursul campaniei, Dönitz s-a dovedit un strateg iscusit, sondând întotdeauna punctele vulnerabile şi concentrându-se asupra atacului când apărarea era slabă. El a avut iniţiativa de la bun început, iar forţele „antisubmarine” ale aliaţilor au fost întotdeauna cu un pas în urmă.

În a doua jumătate a anului 1942, el a sesizat lipsa escortelor aeriene în sudul Groenlandei şi s-a concentrat asupra convoaielor aliaţilor, înainte ca acestea să ajungă în zona protejată, retrăgându-se în momentul în care se relua acoperirea aeriană.

În toamnă, având suficiente submarine Dönitz şi-a permis un „pachet” care putea ataca din proprie iniţiativă, atunci când se ivea ocazia. Ca urmare, începând din iulie, presiunea exercitată de submarinele germane a sporit, iar în noiembrie au fost scufundate 119 nave (729.000 tone). Multe dintre navele scufundate au fost surprinse de submarine când navigau singure, în afara convoiului, în

largul Africii de Sud şi al Americii de Sud.

Solicitările pentru escorte au sporit datorită cerinţelor impuse de „Operaţiunea Torţa”, debarcările americano-britanice din partea de nord-vest a Africii, care a avut loc în toamnă. Convoaiele spre Gibraltar, Sierra Leone şi Oceanul Arctic au fost temporar suspendate. Noi cereri de escortare au venit şi de la convoaiele cu nave care transportau trupe americane din Islanda în Anglia. Aceste convoaie rapide, formate din trei nave de transport, erau însoţite de cel puţin patru distrugătoare.

Transformarea celor două gigantice pacheboturi de 80.000 tone, *Queen Mary* şi *Queen Elizabeth,* în nave pentru transportul trupelor, cu o capacitate de transport de 15.000 oameni şi chiar mai mult a ridicat probleme privind escortarea. Din cauza vitezei prea mari, peste 28 noduri, nu le putea însoţi niciun distrugător decât la începutul şi la sfârşitul călătoriei. Securitatea acestor pacheboturi gigantice a depins de viteza lor şi de alegerea unor rute în zigzag, permanent modificate. Această tactică aleatorie a reuşit; niciun submarin nu a reuşit să le intercepteze în nenumăratele lor voiaje transatlantice întreprinse cu începere din luna august.

În general, asigurarea escortelor navale şi a acoperirii aeriene nu a putut contracara pericolul creat de producţia tot mai mare de submarine germane. În fiecare lună, intraseră în funcţiune, în medie, aproximativ 17 submarine, iar la sfârşitul anului 1942, 212 erau operaţionale dintr-un total de 393, erau în comparaţie cu 91 operaţionale, dintr-un total de 249, la începutul anului.

Cele 87 de submarine germane şi 22 italiene distruse n-au reuşit să contracareze ritmul în care erau construite.

Pe parcursul anului, submarinele Axei scufundaseră, în total 1.160 vase (6.266.000 tone). La acestea se adăugau cele scufundate de alte arme ale inamicului, pierderile totale cifrându-se la 1.664 vase şi peste 7.790.000 tone.

Deşi Aliaţii au dat în exploatare noi nave comerciale, totalizând aproximativ şapte milioane de tone, s-a înregistrat totuşi un deficit de aproape un milion de tone transportaţi (statisticile de la începutul războiului, prezentaseră cu regularitate un bilanţ nefavorabil. Importurile britanice au scăzut sub 34 milioane tone marfă – mai puţin cu o treime din cifra realizată în 1939. Rezervele de combustibil ale Angliei scăzuseră primejdios de mult – numai 300.000 tone, la un consum lunar de 130.000 tone. Exista posibilitatea suplinirii acestui deficit din stocurile de rezervă ale Marinei militare, dar soluţia nu trebuia aplicată decât în cazuri extreme.

Conferinţa Aliaţilor, întrunită la Casablanca, în ianuarie 1942, pentru reglementarea următoarelor etape ale strategiei forţelor aliate, a fost confruntată cu un bilanţ îngrijorător în ceea ce privea tonajul navelor de comerţ. În aceste condiţii, debarcarea în Europa trebuia precedată de câştigarea Bătăliei din Atlantic. Bătălia din Atlantic căpătase aceeaşi importanţă capitală ca şi Bătălia pentru Anglia în 1940. Deznodământul avea să fie favorabil părţii care putea rezista mai multă vreme, material şi psihologic.

Desfăşurarea luptei a fost influenţată de schimbările

petrecute la nivel de comandă. În noiembrie, amiralul Percy Noble a fost numit şef al Misiunii navale britanice de la Washington, devenind astfel reprezentantul Primului Lord al Amiralităţii în cadrul a organizaţiei Şefilor statelor majore combinate americane. În cele 20 de luni cât a deţinut funcţia de comandant suprem al căilor vestice de acces, Percy Noble a contribuit substanţial la creşterea eficienţei măsurilor de luptă împotriva submarinelor şi la menţinerea moralului echipajelor escortelor şi avioanelor, manifestând înţelegere faţă de problemele acestora şi menţinând un strâns contact personal. Din fericire, succesorul său, amiralul Max Horton, a fost bine ales. Strălucit comandant de submarin în primul război mondial, el deţinuse începând cu anul 1940 funcţia de comandă a submarinelor britanice cu bazele în Anglia. În cadrul campaniei antisubmarine şi-a folosit eficient cunoştinţele despre submarine şi echipajele acestora, dând dovadă totodată de o energie şi o imaginaţie mobilizatoare. Toate aceste calităţi îl recomandau ca un adversar aflat pe picior de egalitate cu Dönitz.

Horton concepuse un plan de contraatac concentrat şi puternic asupra submarinelor germane. Corvetele şi celelalte ambarcaţiuni mici nu erau suficient de rapide pentru a duce până la capăt lupta cu submarinele germane – dacă le urmăreau prea departe nu mai puteau prinde din urmă convoaiele pe care le escortau. Se simţea nevoia suplimentării numărului de distrugătoare şi fregate, independente, care să ajute escortele de convoaie, urmărind submarinele germane până la nimicire. În acest

scop, încă din septembrie începuseră să se formeze grupuri de susţinere; Horton le-a dezvoltat intens, chiar cu riscul de a reduce forţa grupurilor de escortare apropiată. El intenţiona să-l surprindă pe inamic în mijlocul Atlanticului, printr-un contraatac coordonat, lansat de câteva dintre noile grupuri de sprijin şi de avioane de pe portavioane, care să acţioneze coordonat cu escortele şi cu avioanele cu rază largă de acţiune. Grupurile de sprijin nu mai aveau să-şi piardă vremea căutând pe spaţii mari submarinele germane, acestea putând fi găsite în apropierea convoaielor; grupurile de sprijin trebuiau să coopereze strâns cu cele de escortare a convoaielor. Când ajungeau în zona fără acoperire aeriană, din Groenlanda, grupurile de escortare urmau să fie întărite de un grup de sprijin şi, în măsura posibilităţilor, cu avioane. Horton considera că, obişnuite să fie atacate dinspre convoi, submarinele germane vor fi surprinse constatând că sunt atacate din toate direcţiile.

Pe Hitler, rezultatul ineficient al atacului lansat înainte de Anul Nou asupra unui convoi din Oceanul Arctic de *Hipper*, *Lützow* şi şase distrugătoare, plecate din Altenfjord, l-a înfuriat, fapt ce a avut consecinţe importante. El şi-a exprimat „hotărârea fermă şi imuabilă” de a se răzbuna pe navele mari, făcându-le să plătească cu vârf şi îndesat. Acest lucru a dus la demisia marelui amiral Raeder, o lună mai târziu, şi la înlocuirea lui în funcţia de Comandant suprem al Marinei militare cu Dönitz – care şi-a păstrat şi funcţia de comandant al submarinelor. Dönitz ştia cum, să-l abordeze pe Hitler şi-a obţinut acordul

acestuia de a păstra în Norvegia *Tirpitz*, *Lützow* şi *Scharnhorst* „ca forţă de şoc relativ puternică”.

În Atlantic a domnit acalmia în decembrie şi ianuarie, scufundările provocate de submarinele germane au scăzut sub 200.000, lucru datorat în mare măsură vremii furtunoase. Cu toate acestea, navele comerciale din convoaie au suferit din cauza condiţiilor meteorologice nefavorabile, fapt ce a dus la dispersarea şi distrugerea navelor mai puţin rezistente., în februarie, pierderile provocate de submarinele germane aproape că s-au dublat, iar în martie s-au cifrat la 108 vase (627.000 tone) apropiindu-se astfel din nou de cifrele maxime înregistrate în iunie şi în noiembrie 1942. Îngrijorător era faptul că aproape două treimi făceau parte din convoaie. La 20 martie, 38 de submarine germane au atacat două convoaie aflate la mică distanţă între ele care se întorceau spre casă, înainte de reluarea acoperirii aeriene. Au fost scufundate 21 de vase (141.000 tone), germanii pierzând un singur submarin. A fost unul dintre cele mai mari atacuri lansate asupra convoaielor în întreg parcursul războiului.

Ulterior, Amiralitatea consemna că „germanii n-au fost niciodată atât de aproape de a întrerupe comunicaţiile între Lumea Nouă şi Lumea Veche, ca în primele 20 de zile ale lunii martie 1943”. Statul Major al Marinei militare a ajuns chiar să se întrebe dacă de fapt convoaiele puteau fi folosite ca un sistem de apărare eficient.

În ultimele 11 zile ale lui martie s-a produs însă o schimbare radicală pe teatrul de război. În Atlanticul de

Nord au fost scufundate doar 15 nave, în comparaţie cu 107 în primele două treimi ale lunii. În aprilie, numărul vaselor scufundate s-a înjumătăţit, iar în mai a scăzut şi mai mult. Contraofensiva lui Horton începuse să-şi facă efectul într-un interval de timp remarcabil de scurt.

În cel mai critic moment din luna martie americanii ceruseră să se retragă din sistemul de escortare aflat în Atlanticul de Nord şi să preia responsabilitatea rutelor din Atlanticul de Sud, în special a celor care duceau spre Mediterana. Totodată, erau preocupaţi extrem de mult de situaţia din Pacific. Efectul practic nu a fost prea important. Guvernul SUA a plasat sub comandă britanică primul portavion pentru grupurile de sprijin şi a pus la dispoziţie avioanele Liberator, capabile să zboare pe distanţe foarte lungi. Începând cu 1 aprilie, Anglia şi Canada au preluat responsabilitatea tuturor convoaielor între continentul american şi Anglia.

În primăvara anului 1943, submarinele germane au suferit o scrie de pierderi grele în luptele cu convoaiele inamice. La mijlocul lui mai, Dönitz îi raporta lui Hitler: „Ne confruntăm cu cea mai mare criză din războiul cu submarine, deoarece inamicul, dispune de noi sisteme de localizare şi reperare… care fac imposibilă orice luptă şi ne provoacă pierderi masive”. Numărul submarinelor germane distruse în mai fusese mai mult decât dublu, şi reprezenta 30% din totalul celor aflate pe mare. Acest ritm de pierderi nu putea fi suportat multă vreme, astfel încât, la 23 mai, Dönitz şi-a retras toate submarinele din Atlanticul de Nord, în aşteptarea unor noi. Arme de care să

se poată folosi. În iulie, numărul vaselor comerciale construite de Aliaţi îl depăşise pe cel al navelor scufundate, fapt ce a constituit factorul decisiv şi dovada că ofensiva submarinelor germane fusese înfrântă.

Analizând retrospectiv situaţia, se impune constatarea că în martie, Anglia se aflase la un pas de înfrângere şi asta datorită lipsei avioanelor cu rază mare de acţiune pentru protecţia convoaielor. Din ianuarie până în mai, din convoaiele ce au beneficiat de escortă aeriană n-au fost scufundate decât două vase. Din momentul în care convoaiele au avut o acoperire aeriană adecvată, în special cu avioane cu rază mare de acţiune Liberator, submarinele germane au fost nevoite, treptat să renunţe la atacul în „haită de lupi”, deoarece în orice clipă un avion inamic putea dirija un grup de sprijin spre poziţiile lor. Radarele pe noua lungime de undă de 10 cm, pe care submarinele germane nu o puteau intercepta, a jucat un rol important, pe care Dönitz l-a sesizat imediat. O contribuţie semnificativă au avut, de asemenea, noile arme ca, de exemplu, „Ariciul”, un dispozitiv cu rachete antisubmarine cu reacţie, precum şi bombele de adâncime mult mai grele. Un alt factor pozitiv l-a constituit activitatea analitică a Unităţii tactice a căilor vestice de acces, organizată la începutul anului 1942 elaborând cel mai bun sistem tactic împotriva submarinelor germane, precum şi aplicarea cercetării operaţionale de către profesorul P.M.S. Blackett în analiza desfăşurării convoaielor. În plus, noul cifru pentru coordonarea navelor de comerţ, introdus la sfârşitul lunii mai 1943, i-a privat pe nemţi de preţioasele

informaţii obţinute prin activităţile de informaţii.

Cei mai importanţi factori în adjudecarea victoriei se pare că au fost ameliorarea standardelor de pregătire a escortelor şi a avioanelor, şi cooperarea mai bună între marinari şi piloţi.

Dintre personalităţi meritul cel mai mare în înfrângerea submarinelor germane i-a revenit amiralului Max Horton. Un aport însemnat şi-a adus şi *Air-Marshal*-ul John Slessor, numit comandant suprem al Comandamentului de coastă în februarie 1943, perioada crucială a bătăliei. Dintre comandanţii grupurilor de escortă, doi merită să fie menţionaţi în mod deosebit – comandorul F.J. Walker, începând cu anul 1941, şi căpitan-comandorul P.W. (mai târziu viceamiralul Sir Peter Gretton) în perioada 1942 – 1943.

Pe parcursul lunii iunie 1943, în Atlanticul de Nord nu a fost atacat niciun convoi. Luna iulie s-a dovedit nefastă pentru submarinele germane, îndeosebi în Golful Biscaya, unde patrule aeriene ale Comandamentului de coastă au obţinut o recoltă bogată: 86 de submarine germane care au încercat să traverseze golful, 55 au fost reperate, 17 scufundate, iar şase au fost nevoite să se întoarcă. Singurul drum de ieşire din golf era o linie îngustă, pe lângă coasta spaniolă, lucru pe care Dönitz i l-a raportat lui Hitler.

Patrulele antisubmarine au plătit un preţ greu pentru succesele repurtate – 14 avioane au fost distruse.

În intervalul iunie – august 1943, submarinele germane au scufundat doar 58 de nave comerciale în toate

apele, cu excepţia mediteranei; aproape jumătate din acestea au fost atacate în largul coastei Africii de Sud şi în Oceanul Indian.

Succesul moderat a fost dobândit cu preţul a 79 de submarine – dintre care 58 au fost scufundate de avioane.

În speranţa de a redobândi supremaţia, Dönitz i-a cerut lui Hitler să dispună mai multe misiuni aviatice de cercetare pe distanţe lungi în Atlantic şi o mai puternică acoperire aeriană pe rutele de tranzit. Spre deosebire de Raeder el a reuşit să provoace reacţii mai favorabile, impunându-şi argumentele pentru a învinge reţinerea lui Göring de a coopera în spaţiul aerian. Dönitz a obţinut totodată aprobarea de a mări producţia de submarine de la 30 la 40, cu prioritate a celor de tip nou care să poată dezvolta, în submersie, viteze sporite. Din nefericire, submarinul „Walter”, ce urma să fie acţionat de o combinaţie de carburant diesel şi peroxid de hidrogen, a ridicat atâtea probleme de construcţie, încât până la sfârşitul războiului nu a fost gata pentru a intra în funcţiune. S-a realizat, totuşi, o îmbunătăţire importantă prin înzestrarea submarinelor cu un catarg „Schnorekel” de evacuare a combustibilului uzat şi de aspiraţie a aerului. Dispozitivul, de origine olandeză, datând dinainte de 1940, permitea submarinelor să-şi încarce bateriile navigând la adâncimea periscopică. La mijlocul anului 1944,30 de submarine au fost dotate cu acest dispozitiv.

Alte două noi dispozitive germane, apărute la mijlocul anului 1943, au fost: torpila autodirijată acustic de zgomotul elicelor navelor şi bombă. Cu toate acestea, în

lunile septembrie şi octombrie, aliaţii au pierdut doar nouă vase de comerţ – din 2.478 care au navigat în cele 64 de convoaie din Atlantic, reuşind să scufunde 25 de submarine germane. După această nouă înfrângere, Dönitz n-a mai utilizat submarinele în atacarea marilor convoaie.

La 8 octombrie, în urma unui acord cu Portugalia, Anglia a preluat două baze aviatice din Azore. Din acel moment s-a putut asigura o acoperire aeriană eficientă în toi Atlanticul de Nord.

În primele trei luni ale anului 1944, germanii au suferit pierderi şi mai mari. Ei au scufundat numai trei nave de comerţ – din totalul de 3.360 care au traversat Atlanticul de Nord şi au pierdut 36 de submarine. Dönitz a renunţat la orice operaţie împotriva convoaielor şi i-a comunicat lui Hitler că reluarea campaniei era absolut inoportună înainte de a dispune de noile tipuri de submarine şi mijloace defensive, inclusiv de o mai bună acţiune de recunoaştere aeriană.

La sfârşitul lui martie 1944, Dönitz a primit ordin să formeze un grup de 40 de submarine capabil să opereze în imediata apropiere a ţărmului, pentru eventualitatea unei invazii a Aliaţilor în Europa. La sfârşitul lunii mai, Dönitz concentrase 70 de submarine în porturile din Golful Biscay, lăsând în Atlanticul de Nord doar trei a căror sarcină se rezuma la raportarea condiţiilor meteorologice.

Renunţarea germanilor de a mai continua campania submarinelor din Atlanticul de Nord a fost întâmpinată cu un sentiment de uşurare în rândul Comandamentului de coastă, ale cărui avioane (aparţinând Grupului Nr. 19)

scufundaseră 50 de submarine germane şi avariaseră alte 56 (dintr-un total de 2.425 de intrări şi ieşiri din bazele aflate în Golful Biscaya) până în luna mai 1944, pe parcursul a 41 de luni de operaţii militare. Grupul Nr. 19 pierduse în acele perioade 350 de avioane. Pierderile ar fi fost probabil mai mici, iar efectul acţiunilor întreprinse mai important, dacă acest Comandament de coastă ar fi avut un număr mai mare de avioane adecvate misiunii lor.

Dintre evenimentele acelei perioade, amintim două atacuri lansate asupra navei germane *Tirpitz*, în zona de ancoraj din Norvegia, de către trei submarine mici (în septembrie 1943) şi de Aviaţia Marinei militare (în martie 1944). Aceste atacuri au precedat scufundarea vasului de către bombardierele grele ale RAF, în luna noiembrie a aceluiaşi an. *Tirpitz* îşi folosise tot armamentul din dotare doar o singură dată (într-un raid la Spitzbergen), însă faptul că supravieţuise atâtor avarii pricinuite de inamic dovedea calitatea construcţiei lui. De altfel, simpla lui prezenţă în apropierea coastei a avut o mare influenţă asupra strategiei maritime a Angliei, atrăgând o bună parte din puterea ci navală.

Ameninţării prezentate de *Scharnhorst* i se pusese capăt în luna decembrie a anului anterior, când nava a fost interceptată şi scufundată de o forţă puternică britanică în momentul în care nava germană încerca să intercepteze un convoi în Oceanul Arctic.

Pe parcursul primei jumătăţi a anului 1944, cele mai mari necazuri în apele teritoriale ale Angliei au fost pricinuite de micile ambarcaţiuni torpiloare cu motor,

numite „vedete torpiloare”, pe care germanii izbutiseră să le pună la punct. Numărul lor nu a depăşit niciodată trei duzini, dar prezentau avantajul de a putea fi mutate rapid de la o rută de convoi la alta, ceea ce crea posibilitatea de a alege variantele optime. Aceste vedete torpiloare au reprezentat o adevărată calamitate. – Submarinele germane concentrate în porturile vestice ale Franţei pentru a contracara acţiunile Aliaţilor peste Canalul Mânecii nu s-au dovedit suficient de eficiente, deşi au fost dotate cu dispozitivul Schnorkel înainte de invazia din Normandia, în iunie, ceea ce le-a făcut mai puţin vulnerabile la atacurile aeriene.

Când Armata a 3-a americană, a „ţâşnit” din Normandia şi s-a apropiat de porturile vestice – Brest, Lorient şi St. Nazaire – la mijlocul lui august, majoritatea submarinelor germane au fost mutate în Norvegia. Din acel moment, vasele de comerţ care traversau canalul şi-au putut relua vechea rută de-a lungul sudului Irlandei, precum şi cea de-a lungul coastei nordice.

Începând cu ultima parte a lunii august, un şuvoi de submarine germane a început să curgă din Norvegia şi Germania, ocolind nordul Scoţiei şi Irlanda. Submarinele s-au postat în apropiere de ţărm, acoperind unghiuri cu activitate intensă, până pe coasta sudică a Angliei, la Portland Bill. Rezultatele. Acestei campanii din imediata apropiere a ţărmului n-au fost cele aşteptate. Totuşi, datorită submersiilor permanente şi a dispozitivelor Schnorkel, submarinele germane au suferit mai puţine pierderi. Pe durata a patru luni, din septembrie până în

decembrie 1944, ele au scufundat în apele de coastă britanice doar 14 vase.

Convoaiele din Oceanul Arctic

Convoaiele britanice îndreptate spre nordul Rusiei au început să navigheze de la sfârşitul lunii septembrie 1941. Arhanghelskul fiind blocat de gheţuri, s-au utilizat Murmanskul, singurul port important al Rusiei neblocat de gheaţă. Eşecul nemţilor de a cuceri acest port printr-o puternică acţiune militară pe uscat reprezintă o stranie omisiune strategică, care s-a pus în imposibilitatea de a bloca această rută nordică de aprovizionare atunci când era extrem de vulnerabilă.

Când şi-au dat seama de anvergura transporturilor efectuate pe această rută, de vasele britanice şi apoi şi de cele americane, care aduceau ajutoare Rusiei, germanii s-au grăbit să-şi consolideze puterea navală şi aeriană în Norvegia şi să atace convoaiele aliaţilor în oceanul Arctic (martie, aprilie şi mai 1942). Lovitura cea mai grea a primit-o convoiul PQ 17 care la sfârşitul lui iunie se îndrepta spre est convins că acest convoi şi escorta sa erau pe punctul de a cădea pradă navelor de război germane. La 4 iulie, Amiralitatea i-a ordonat să se împrăştie în marea Barenţ. Izolate şi neputincioase, 13 din cele 36 de nave comerciale au fost nimicite de avioanele şi submarinele germane. Din numărul total de avioane transportate de acest convoi, doar 87 au ajuns la destinaţie, iar 210 au fost distruse; din 430 de tancuri, au

ajuns doar 164; 3.350 de vehicule şi două treimi din celelalte. Tipuri de încărcături au fost, de asemenea, pierdute.

Următorul convoi spre Rusia a fost trimis abia în septembrie, însoţit de o escortă mult mai puternică. Avertizat prin sistemul de cercetare radio, amiralul Raeder şi-a retras vasele de război mai a mări – care ar fi putut zdrobi escortele. În aceste condiţii, 27 dintre cele 40 de vase comerciale ale convoiului PQ 18 au ajuns cu bine la Arhanghelsk, în timp ce avioanele şi submarinele germane au suferit pierderi grave. Germanii nu au mai repetat un atac de o asemenea anvergură în nordul îndepărtat.

După o pauză pe timpul iernii au fost trimise câteva convoaie mai mici. Deşi au cerut, expedierea mai multor convoaie, ruşii nu le-au acordat nicio protecţie în timpul lungii traversări a oceanului, mulţumindu-se să intervină doar în apropiere de locul de destinaţie. Începând din martie 1943, pentru că ziua se mărea constant, comandantul suprem al Marinei din Anglia, amiralul Torvey, nu şi-a mai asumat riscul de a trimite alte convoaie. Situaţia critică din Atlantic a pus capăt oricăror divergenţe în această privinţă, iar escortele din Oceanul Arctic deviate într-acolo au jucat un rol important în victoria decisivă împotriva submarinelor germane.

În noiembrie, când expedierea convoaielor s-a reluat existau mult mai multe escorte disponibile, printre care şi noile portavioane de escortare. Acestea au pricinuit pierderi mari în rândul avioanelor din Luftwaffe şi a submarinelor şi au reuşit să asigure transportul unor

încărcături uriaşe până în Rusia.

În cele 40 de convoaie care au străbătut Oceanul Arctic începând cu anul 1941, au navigat 8.11 nave de comerţ, dintre care 58 au fost scufundate, iar alte 33 s-au întors din drum din diverse motive. 720 au ajuns cu bine la destinaţie, cu aproximativ patru milioane tone încărcătură. Au fost transportate 5.000 de tancuri şi peste 7.000 de avioane. Aliaţii au pierdut în aceste acţiuni 18 vase de război şi 98 de vase comerciale, iar germanii crucişătorul de linie *Scharnhorst*, trei distrugătoare şi 38 de submarine.

Ultima fază

Pe parcursul primelor luni ale anului 1945, flota germană de submarine înregistra o creştere datorită noilor submarine şi pierderilor mai mici din rândul celor existente, datorită dispozitivului Schnorkel şi, ca urmare a suspendării operaţiilor militare pe distanţe mari din Atlantic. În ianuarie, au fost puse în funcţiune 30 de noi submarine, faţă de o medie de numai 18, înregistrată în lunile precedente. Unele submarine erau modele noi, îmbunătăţite, capabile să navigheze în submersie pe distanţe mai lungi şi cu viteze mai mari. Tipul XXI pentru ocean, de 1.600 tone, şi tipul XXIII de coastă, de 230 tone (două treimi din submarinele amintite fiind din categoria modelului mai mare). În martie, flota de submarine a atins maximum în privinţa efectivelor de luptă – 463 submarine.

Campania de bombardare a început să aibă efecte

serioase asupra producţiei abia în martie. Din fericire pentru Aliaţi, minarea Mării Baltice efectuată din aer, deşi n-a dat rezultate pe măsura eforturilor depuse, a avut totuşi un efect important (mai important chiar decât au crezut şefii marinei militare), reuşind să zădărnicească acţiunile de testare şi pregătire a submarinelor germane şi împiedicând astfel apariţia masivă la faţa locului a noilor tipuri. Dacă noile tipuri de submarine ar fi ajuns pe mare în forţă, s-ar fi putut reedita pericolul prezentat de submarinele germane în 1943. În martie, când armatele Aliaţilor au trecut Rinul, apropiindu-se de Berlin, paralel cu înaintarea ruşilor dinspre est, toate formele de presiune au putut fi intensificate paralizând astfel inamicul.

În timpul ultimelor săptămâni de război, activitatea submarinelor germane s-a desfăşurat în principal în largul coastelor de est şi de nord-est ale Angliei. Dar, n-au obţinut rezultate deosebite, noile tipuri de submarine nu au înregistrat pierderi în aceste ape.

În mai, după capitularea Germaniei, 159 de submarine ger mane s-au predat, iar alte 203 au fost sabordate de propriile echipaje. Acest gen a fost tipic pentru mândria şi moralul echipajelor submarinelor germane.

Pe durata celor cinci ani şi jumătate de război, germanii au construit şi au trimis în misiuni 1.157 de submarine, la care s-au adăugat 15 submarine de provenienţă străină. 789 (inclusiv trei dintre cele străine) au fost distruse. Au folosit, de asemenea, în misiuni, circa 700 de submarine mici. Dintre cele 632 scufundate pe mare, 532 au fost distruse de forţele britanice sau de cele

controlate de englezi. Submarinele germane, italiene şi japoneze – au scufundat 2.828 de nave, totalizând aproape 15 milioane tone. Proporţional, prada cea mai mare a aparţinut germanilor, ale căror submarine au mai scufundat 175 de vase de război ale aliaţilor, majoritatea britanice. Din totalul pierderilor provocate Aliaţilor de submarinele germane, 61 % a constat din nave care nu navigau în convoaie, 9% din nave rătăcite de convoaie, şi numai 30% din nave care se aflau în componenţa convoaielor. De altfel, foarte puţine vase din convoaiele cu protecţie aeriană au fost nimicite de submarinele inamicului.

Un factor determinant pentru pierderile suferite de Aliaţi în Atlantic l-a constituit supremaţia germană asupra bazelor navale franceze din Golful Biscaya, timp de patru ani şi refuzul Irlandei de a permite Aliaţilor să utilizeze liniile ei de coastă vestice şi sudice, deşi depindea şi ea în mare măsură de proviziile aduse de convoaie. Menţinerea navigaţiei pe singura rută de acces care îi mai rămăsese Angliei s-a datorat în mare măsură controlului pe care ca îl avea asupra Irlandei de Nord şi a Islandei.

Sfârşitul vol. I

ISTORIA
CELUI DE AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL

„Puţin probabil să fie întrecută”.
SUNDAY TELEGRAPH

„Cartea are distincţia geniului autorului – o claritate şi profunzime psihologică pe care niciun alt scriitor militar nu o poate atinge… va fi pentru mult timp citită cu plăcere şi bucurie de către toţi cei interesaţi de arta militară”.
THE ARMY QUARTERLY

„Remarcabil de bună… o mină de informaţii corecte”.
EVENING STANDARD

„O carte de anvergură şi de mare erudiţie, plină de analize psihologice şi cu strălucitoare studii strategice”.
A. J. P. Taylor

Este o lucrare de artă militară, aparent simplă, dar extrem de bogată în informaţie, reprezentând rezultatul multor ani de matură analiză. Cu siguranţă, se constituie ca o carte de referinţă. Poartă amprenta autorului: întins câmp de strategie militară, abordare în profunzime a evenimentelor, uneori într-o manieră indirectă, obiective paralele şi totuşi unice… *Liddell Hart* nu se prezintă nici ca profet, nici critic, ci ca un istoric de mare rang.
ECONOMIST